RADU ROSETTI

CU PALOȘUL

RADU ROSETTI

CU PALOȘUL

POVESTE VITEJEASCĂ DIN VREMEA DESCĂLECATULUI MOLDOVEI

După textul ediției a VI-a
apărută la
Editura JUNIMEA-1972

RADU ROSETTI
1853-1926

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

A *patra ediție a romanului* **CU PĂLOȘUL** *readuce în circulație numele lui Radu Rosetti (1853-1926), pasionat cercetător de cronici, şi hrisoave, evocator talentat de fapte şi întâmplări din evul mediu românesc. Sprijinindu-se pe documente şi pe mărturiile literaturii orale, autorul reconstituie o imagine vastă a dramaticelor evenimente ce preced închegarea primului stat feudal centralizat de pe teritoriile locuite de români la estul Carpaților. Acțiunea plină de neprevăzut, lupte spectaculoase, răpiri, deghizări, năvăliri tătărăşti, eroism romantic şi eroi exemplari, toate sunt elemente ce satisfac din plin gustul pentru literatura de inspirație istorică, povestitorul dovedindu-se un valoros premergător al romanului sadovenian.*

Textul de față reproduce ediția a III-a, operându-se însă o serie de prescurtări.

În fapt, acțiunea câştigă în viteză şi cartea în unitate. Am unificat, pe baza normelor ortografice actuale, fluctuațiile de forme gramaticale datorate, probabil, mai ales tipografului. Astfel, am corectat substantive scrise după vechea ortografie (Români, Bârlădeni etc.*), ori grafiile de felul* de o dată, fie-care, vre-o, câți-va *etc.. Am păstrat întocmai formele arhaice şi regionale* (poroncă,

atunce, nicăiurea, urieş, o lăsat, etc)... *Am considerat elemente arhaice şi genitive de felul* stăpânirei, *unele cacofonii ce nici astăzi nu sunt simțite ca atare în limba populară. În fine, am corectat greşelile de tipar evidente. În cazul câtorva cuvinte puțin cunoscute am dat explicația în subsolul paginii.*[1]

GHEORGHE DRĂGAN

[1] Notele versiunii electronice(nve) se refera la numerotarea capitolelor „extrase" din textul editiilor anterioare.

I LA VOIEVODUL BOGDAN VINE UN OASPE NEAȘTEPTAT

Era seara, pe la sfârşitul lunii februar 1348. În sala cea mare a castelului său, mai bine zis, a casei întărite de la Cuhnia, în comitatul Maramureşului, se primbla cu pas încet, adâncit în gânduri, un om de statură neobişnuit de înaltă.

Pletele lui bălăi, lungi dar rari, amestecate pe ici şi colea cu fire albe, arătau că ajunsese în ceea ce, pe drept sau, mai degrabă, pe nedrept, s-a obişnuit a se numi floarea vârstei, adică, că se afla între patruzeci şi cincizeci de ani.

Fruntea îi era lată, ochii cenuşii, reci, pătrunzători, cu pleoapele lungi şi încreţite, nasul lung, drept şi ascuţit la vârf. O pereche de mustăţi bălăi subţiri dar lungi, lăsate în jos, acoperea gura mare cu buzele drepte; fălcile erau dezvoltate şi bărbia lată. Toată înfăţoşarea lui arăta o fire puternică, înzestrată cu o voinţă de fier şi cu o iscusinţă ce lesne putea să se schimbe în vicleşug, puse în slujba unei minţi puternice.

Îmbrăcămintea îi era alcătuită dintr-un dolman de postav albastru, cu şireturi galbene, scurt şi strâns pe trup şi din cioareci roşii. Pe deasupra, purta o jupană sau manta de atlaz roşu cu mâneci largi, venind numai până la coate, având blană de samur la guler şi la mâneci şi strânsă la cingătoare cu o curea lată de vreo

două degete, bătută cu flori de argint şi la care atârna, în partea dreaptă, un junghier cu mâner de fildeş. Era încălțat cu ciubote galbene care se suiau până sub genunchi.

Trupul lui uriaş rămăsese sprinten, iar mersul hotărât şi mândru arăta omul încrezător în sine şi deprins a porunci. Acest bărbat era Bogdan, voievodul românilor din Maramureş.

El era urmaşul unui neam vechi pe care ungurii îl găsiseră în stăpânirea mai multor cnezate întinse şi care era înrudit cu neamurile cele mai de seamă din țările locuite de români.

Cucerirea unguréască, pe lângă că ştirbise în chip simțitor stăpânirea cnejilor în folosul noilor veniți, îi făcuse să se coboare din starea de stăpâni la acea de mijlocitori între ungurii cuceritori şi mulțimea românilor cuceriți. Cu vremea însă, o parte din aceşti cneji, unii prin purtarea lor vitejească în războaie, alții prin însuşirile arătate în slujba crăiei ungureşti, izbutiră să-şi întemeieze stări care, dacă nu erau strălucite şi nu-i puneau pe aceeaşi treaptă cu nobilimea unguréască, erau totuşi statornice şi folositoare. Cea mai înaltă stare la care puteau să năzuiască era acea de voievod al românilor unui comitat. Acest dregător judeca, în vreme de pace, toate pricinile ce se iscau între cneji şi săteni, era însărcinat de fişpan, de voievodul Transilvaniei sau de palatinul Ungariei, uneori chiar de crai, să facă cercetările trebuitoare în pricinile care priveau pe români sau să ieie parte la acele izvorând din certuri între români şi unguri. Pentru aceste slujbe primea anumite dări. În vreme de război, voievodul era însărcinat cu adunarea şi povățuirea oştenilor români.

Erau comitate în care erau mai mulți voievozi, îndeobşte însă era numai unul şi în vremea în care se petreceau faptele al căror şir alcătuiesc povestirea noastră, Bogdan de la Cuhnia era singurul voievod român în Maramureş. Stăpânirile lui erau foarte întinse, cuprinzând pe lângă Cuhnia, şi satele Iodu, Bocicăcel, Vişău de Sus, Vişău de Jos, Moisei, Siliştea de Sus, Siliştea de Jos şi Borşa, adică tot colțul Maramureşului cuprins între comitatul Bistriței şi Bucovinei. Veniturile acestor sate împreună cu foloasele aduse de slujba de voievod, la care fusese ridicat încă în vremea craiului Carol Robert, îi alcătuiau cea mai frumoasă avere din comitat. În această privință nu se putea măsura cu el niciunul din nemeşii localnici. Pe lângă starea lui materială, faptele războinice săvârşite de el atât în crăiea trecută cât şi în războiul purtat în anul 1344 de voievodul Transilvaniei cu tătarii în Moldova, apoi cu prilejul cruciatei lui Lajos, în anul următor împotriva litvanilor, îl puseseră în vază mare atât printre români cât şi printre unguri.

Bogdan stăpânea satele lui în puterea dreptului românesc, adică: ele nu erau stăpâniri desăvârşite ca acele ale nemeşilor ungureşti, ci cnezate. Pământul era privit ca fiind al craiului şi țăranii români locuind pe el îl aveau în folosință din tată în fiu. Cneazul se bucura de dijme şi de diferite dări la care erau supuşi locuitorii: gloabe, drepturi de judecată, venituri din crâşme, din mori şi din pământuri nelocuite. El era însă supus la dări către clerul catolic şi către vistieria crăiască, sarcini de care erau scutiți nemeşii şi nu lua nicio parte la ocârmuirea țării.

Mulți cneji, ademeniți de aceste foloase, intraseră în rândurile nobilimii, lepădându-se de credință şi de

neam. Dobândirea unor asemenea foloase ar fi fost un lucru prea lesnicios pentru Bogdan: şi în multe rânduri i se propusese să apuce pe aceiaşi cale, dar răspunsese totdeauna că nu voieşte să cumpere foloase şi drepturi, oricât de folositoare ar putea ele să fie, cu preţul părăsirii credinţii în care trăiseră părinţii lui şi că nefiindu-i ruşine de neamul din care s-a născut, nu se leapădă de el. Această nepăsare faţă de nişte foloase atât de râvnite de obicei, mărise într-adevăr trecerea şi vaza lui Bogdan printre români dar, totodată nemulţămise pe unguri. Se stârnise împotriva lui bănuiala că această purtare era menită a-i mări vaza în ochii românilor şi a înlesni strângerea lor împrejurul lui pentru scopuri potrivnice coroanei. Fusese chiar vorba de a-l înlocui prin alt voievod, prin Ion, fiul lui Iuga, nepot de frate al lui Bogdan şi care, prin stare şi fire, se arăta a fi mai puţin primejdios; dar, la urmă, nu se făcuse nimic. Mulţi dintre nemeşi şi chiar dintre magnaţi îi datorau bani cu care se împrumutase pentru a putea duce traiul luxos adus în Ungaria de craii angevini, şi ei nefiind în stare să-i înapoieze, nu îndrăzneau să o rupă cu dânsul. Pe de altă parte, el îndeplinea slujba ce i se încredinţase în chip vrednic şi priceput. Dar ocrotea, în marginea puterilor sale, pe români împotriva samovolniciilor ungureşti, nu-i cruţa de câte ori se făceau vinovaţi de vreo abatere de legi. Purtarea lui faţă de stăpânire părea cu totul neprihănită încât nu dădea duşmanilor prilej să-şi sprijine bănuielile pe niciun fapt vădit. Vom vedea însă, în curând, care erau scopurile ce le urmărea în taină.

Odaia unde se afla Bogdan în seara în care începe povestirea noastră era, precum am spus mai sus, sala

cea mare a casei; într-însa se primeau oaspeții, într-însa se dădeau mesele, într-însa se judecau pricinile. Această încăpere lungă străbătea clădirea dintr-un capăt până în celălalt. Pereții cei mai scurți, care dădeau afară, aveau câte două fereşti alcătuite dintr-o mulțime de geamuri mici, legate între ele prin cercuri de plumb. Cu toate că sala se afla la rândul de sus, pe din afară de fereşti erau zăbrele groase încrucişate. În ceilalți pereți erau câte trei uşi de stejar, într-un singur canat şi împodobite cu cuie de fier. Podeala era de scânduri de brad, iar grinzile şi scândurile tavanului, netencuite, fuseseră înnegrite de fum şi de vreme. Încălzirea, se făcea prin două sobe mari, cu vetre, aşezate față în față, aproape de uşile din mijloc şi având înfățoşarea sobelor țărăneşti de astăzi; în fiecare din ele ardea câte un trunchi întreg de fag.

Îmbrăcămintea odăii era alcătuită dintr-o masă mare în patru muchii, pusă cam la mijlocul sălii, împrejurul căreia se vedeau vreo douăzeci de scaune de lemn cu speteze. Lângă fiecare uşă din mijloc, în partea în care nu era sobă, se afla câte un dulap mare: de-alungul pereților se vedeau lavițe de lemn, două mese mici rotunde şi un număr mare de scăuieşe cu trei picioare. Toate erau de lemn de stejar săpat, iar săpăturile datorite unui meşter de pe loc. Lângă fiecare sobă erau aşezate câte două scaune mai mari, având speteze cu flori de alamă şi perne de catifea roşie umplute cu lână. Pe spetezele tuturor scaunelor şi pe dulapuri era săpată stema voievodului: un buzdugan şi un junghier încrucişate în mijlocul scutului.

Într-un unghi al sălii se vedea o icoană mare a Maicii Domnului, înaintea căreia ardea o candelă de argint. Toți pereții eram acoperiți cu unelte de război şi de

vânat de toate felurile: sulițe, țăpi, paloşe, baltage, buzdugane, ghioage, măciuci şi junghiere de toate chipurile şi de toate mărimile, arcuri, tolbe cu săgeți, coifuri, scuturi de fier, de lemn şi de piele, toate prinse în cuie. Faptul că nu vedeai pe ele niciun fir de colb şi că erau unse cu îngrijire, dovedea că nu erau menite a sluji numai de podoabă ci că se aşteptau de la ele slujbe bune la nevoie. Masa şi laviţele erau acoperite cu scorțuri de lână dinaintea sobelor şi sub masă piei de urşi şi de lupi acopereau podelele. În două sfeşnice mari de lemn boit, de chipul acelor ce se văd astăzi în bisericele de la țară, înalte de un stat de om, ardeau câte două lumânări de său care, deşi groase cât brațul, cu greu ar fi putut lumina sala fără ajutorul focului din vetre.

Bogdan fu trezit din gânduri prin intrarea unei slugi care îl înştiință că la poartă s-a oprit un străin îmbrăcat în zale, care cere să fie adus înaintea lui. Voievodul, crezând că este vreun trimes de al fişpanului, porunci să-l aducă. În curând se auziră deschizându-se mai multe uşi grele şi în sală intră un bărbat sprinten, de statură înaltă, având pe cap coiful rotund obişnuit de unguri, cu săgeata alcătuind nazalul ridicată în sus şi purtând peste un dolman verde, o cămeşă de zale care se scobora până aproape de genunchi. Ciorecii de postav roşu intrau, deasupra pulpelor, în ciubote galbene la călcâii cărora luceau pinteni de aur.

Când îl văzu Bogdan care îl aştepta în picioare, cu spinarea întoarsă către focul unei sobe care bătea în plin asupra feței străinului, izbuti numai pe jumătate să înăbuşească un strigăt de mirare.

— Ştefan Stroici! Se poate? strigă voievodul întinzând

brațele spre străin.

— Se prea poate, vere, răspunse străinul şi amândoi se îmbrățişară cu căldură.

— Dar eu te ştiam pornit la Napole cu craiul, zise Bogdan, n-ai pornit? Te-ai întors de pe drum?

— Ți le voi spune toate, răspunse Ştefan, dar dă-mi voie să lepăd întâi armele şi zaua.

Zaua şi armele fură scoase de pe călător, şi i se aduse, pe o tavă de alamă, o cină alcătuită, căci se aflau în săptămâna albă, aproape numai din brânzeturi. Tablaua fu pusă pe o masă rotundă care se aşează lângă foc, şi Ştefan, după ce zise o scurtă rugăciune, luă loc la dânsa; iar Bogdan se aşează în cealaltă parte a mesei, privind pe oaspele lui care mânca în tăcere.

Fața lui Ştefan era plăcută la privit: cu trăsături frumoase, luminată de doi ochi căprii mari şi vioi, în care se citea o fire deschisă şi viteză; pletele lui castanii erau lungi, barba scurtă o purta cam ascuțită. Fața galbenă şi privirea întunecată a tânărului erau un lucru de mirare pentru voievod. Îndată ce cina, în vremea căreia ei schimbase numai câteva cuvinte fără însemnătate, fu isprăvită, Bogdan nerăbdător, făcu un semn şi slugile luând cu ele tablaua, ieşiră.

— Acuma, zise el, cred că mă vei pune în cunoştința pricinei întoarcerii tale neaşteptate şi a supărării ce se vede scrisă pe fața ta.

— Ce zici supărare, strigă Ştefan sărind de pe scaun cu glasul schimbat, n-am părăsit oastea: am fost izgonit dintr-însa ca cel de pe urmă lefegiu fiindcă, în fața unei batjocuri ce nu o putea suferi nici om de neam nici oştean deplin, am tras paloşul în apărarea cinstei mele terfelite şi am dat pedeapsa cuvenită aceluia care

îndrăznise să-şi facă râs de mine.

Şi tânărul, căruia îi tremura tot trupul, căzu iar pe scaun apoi, sprijinind coatele pe masă, îşi acoperi fața cu mâinile şi începu să plângă cu hohot.

Bogdan rămase încremenit atât la auzul veştii neaşteptate cât şi la vederea durerii de care era cuprins Ştefan.

II PENTRU CE ŞTEFAN STROICI PĂRĂSISE OASTEA CRAIULUI LAJOS

După câtăva tăcere, băgând de seamă că Ştefan s-a mai liniştit, voievodul zise:

— Spune-mi cum s-au întâmplat aceste lucruri care îmi par de necrezut. Cum de nu te-a ocrotit craiul pentru care ai făcut atâtea jertfe?

— Iartă, Bogdane, slăbiciunea ce ți-o arăt, zise Ştefan ridicând capul. Simțirile pe care le stăpânesc de două luni în sfârşit m-au învins. Îți voi spune tot căci pentru atâta venit-am întins la dumneata.

Precum ştii, în toamna trecută am plecat la oastea craiului care mergea la Napole să răzbune moartea fratelui său Andrei, ucis cu ştirea dacă nu din porunca soției sale, crăiesei Ioana.

Duceam cu mine cincizeci de suliți, toți români din satele mele, strânşi, înarmați şi ținuți cu cheltuiala mea. Mi-am adus adesea aminte cum dumneata mă certai, zicându-mi că rău fac de-mi risipesc averea adunată de părinți pentru slujba craiului unui neam de la care al nostru nu poate aştepta decât asuprire şi batjocură şi amar m-am căit că nu ți-am ascultat sfaturile. Ca o răsplată a jertfelor ce le făcusem până atunci, nu mai slujeam ca altădată sub banderiul fişpanului de Maramureş ci aveam steagul meu şi făceam parte din

banderiul a însuşi craiului, alăturea cu cetele curtenilor. În vremea cât am străbătut Ungaria, munții Stiriei şi țările Italiei, am putut să-mi dau samă că atât magnații cât şi nemeşii de rând mă priveau cu ochi răi. Dacă unii erau supărați prin faptul că un român se găseşte pus pe aceeaşi treaptă cu ei, având steagul lui şi primind, ca şi ei, poronci numai de la crai, apoi ceilalți, care slujeau sub banderiul fişpanilor, se simțeau şi mai amărâți văzând că acel român se bucură de o vază la care ei nici nu se puteau gândi. Supărările nu-mi lipsiră de la început şi mie mi se dădeau gazdele cele mai rele, eu eram însărcinat cu slujbele cele mai neplăcute, mi se făceau tot felul de greutăți pentru hrana oamenilor şi a cailor; de câte ori locuitorii se jăluiau de vreun jaf făcut de oşteni, se învinovățeau românii mei. Mult sânge rău făcutu-mi-au aceste necazuri zilnice şi la grea încercare a fost pusă răbdarea mea. Dar le răbdam pe toate: dormeam fără adăpost pe pământul gol, îndeplineam toate însărcinările câte mi se dădeau, sufeream de foame şi de sete, plăteam toate merindele scump şi privigheam cu cea mai mare grijă purtarea slujitorilor, în nădejdea că, odată în fața duşmanului, vom şti, prin vrednicia noastră ostenească, să silim pe unguri a ne privi cum trebuiesc priviți frații de arme viteji.

În ziua de 23 decembrie trecut, aflând craiul care se afla la Aquilea că Ludovic de Tarent, al doilea soț al crăiesei Ioana, se pregătea să apere trecerea Voltumului, poronci lui Neculai Cajetani, grofului de Fundi, să ieie trei mii de italieni şi trei mii de călăreți din cetele curții şi să azvârle pe duşman dincolo de Capua. Aflându-mă față, mă rugai ca şi steagul meu să facă parte din curtenii ce erau să meargă cu Cajetani şi, spre mâhnirea

ungurilor, cererea mea fu încuviințată.

A doua zi, în ajunul Crăciunului, plecarăm de cu noapte şi ajungând la revărsatul zorilor pe malul Volturnului, zărirăm pe duşman aşteptându-ne dincolo de apă. Cajetani puse la mijloc nemții şi italienii îmbrăcați numai în fier, împărți călărimea ungurească la aripi şi poronci să trecem îndată râul şi să năvălim asupra napolitanilor, apoi intră el cel de întâi, în apă.

Oastea întreagă se luă după dânsul şi, cu toate că arcaşii şi prăştiaşii duşmanilor aruncau asupra noastră o ploaie de săgeți şi de pietre, ajunserăm repede la celălalt mal şi ne repezirăm cu sulițele întinse asupra potrivnicilor. Ceata mea fusese aşezată la capătul aripei stângi, alături era un steag al lui Paul Fejervary sub porunca fiului său Gyula. Dincolo de apă, găsisem în fața mea numai câțiva călăreți care, cum ne văzură pe mal, dădură dosul iară eu mă luai la goană după dânşii. Văzând însă că sunt puțini şi că numai cu greu îi voi putea ajunge, mă întorc îndată, la pas, pentru a lăsa caii să răsufle. Când ajung iar aproape de râu, dau cu ochii de steagul lui Fejervary care, încă cu vreo trei, năvălesc asupra unui deal ce se afla în marginea de la vale a şesului pe care mă întorceam şi de pe care deal, ascunşi în nişte vii, un stol de arcaşi împroşcau pe unguri cu săgeți. Năvala călăreților, la deal, prin vii era o curată nebunie şi în curând fiind respinşi, ei se întorc în risipă având printre dânşii o mulțime de cai fără călăreți. Dar, în loc de a se cuminți, îi vedem tocmindu-se pentru o nouă năvală. Prevăzând că şi de astă dată nu vor putea face nicio ispravă, descalec oamenii, lăsând numai vreo câțiva pentru paza cailor, şi încep a sui dealul pe jos spre a lua pe duşman în coastă. Dealul, deşi repede,

fiind mic, ajunserăm în vârful lui tocmai când călăreții noştri o luau pentru a doua oară la fugă fără a fi putut măcar intra în vii dar lăsând marginea lor semănată cu morți şi cu răniți. Noi, însă, fără a mai dodăi, ne repezim asupra arcaşilor, erau nişte genovezi, şi intrăm într-înşii cu paloşele zmulte.

Ei nu aveau nicio putere pentru a se apăra de paloşe căci arcurile nu le mai puteau fi de folos, năvala noastră fiindu-le fără veste şi noi amestecați cu ei. Într-o clipeală, peste cincizeci zăceau morți sau răniți la pământ iar ceilalți, aruncând armele, căzuse în genunchi şi cereau să le cruțăm viața. Uitându-mă atunci împrejur, zăresc de pe deal napolitanii retrăgându-se în grabă pe toată întinderea bătăii şi banderiile noastre înfipte pe locurile ce, mai dinioarea, erau în puterea duşmanilor. Atunci apuc steagul meu din mâna stegarului şi îl înfig în pământ. Călăreții care pornise în risipă cu Fejervary ajunse în fuga lor până la apă unde oprindu-se se tocmiră din nou. Se văzură căpeteniile sfătuindu-se, apoi Fejervary, urmat de ai lui, apucă spre mine în treapădul cailor. Ajuns în marginea viilor şi neputând străbate printr-însele grămadă călări, o ia la deal urmat numai de stegar şi de vreo *zece* oameni, înaintând foarte cu greu printre vițe. Slujitorii mei abia isprăvise să lege mâinile genovezilor, temându-se să le lase mişcările slobode căci numărul lor era încă de trei ori mai mare decât al nostru, când iată că ajunge şi Fejervary la mine.

— Să trăiască craiul, îi zic eu, mila Domnului, izbânda este a măriei sale.

Fără a răspunde un cuvânt, el descălecă, ia banderiul în mână, trânteşte pe al meu jos cu piciorul şi îl înfige

pe al său în pământ.

Fapta era aşa de neaşteptată şi fusese îndeplinită atât de iute încât nu avui vreme să-l opresc.

— Ce faci, nemernicule, ai înnebunit? strig eu punând mâna pe paloş.

— Nu este aicea locul pentru cârpa murdară a cânelui de olah, răcneşte atuncea ungurul şi scoate paloşul, ci pentru banderiul magnatului maghiar şi dacă olahul nu-i mulţămit, sunt gata să-i tai şi urechile.

Paloşul meu ieşi din teacă şi, nebun de mânie, printr-o lovitură puternică făcui să-i sară arma din mână apoi, prin două tăieturi în cruce, îi însemnaiu obrazul pentru toată viaţa.

Ungurul, greu rănit şi chiorât de sângele care-i curgea din frunte, căzu jos cu un ţipăt de durere. Slujitorii lui, făcând atunci o mişcare pentru a se arunca asupra mea, ai mei îmi săriră în ajutor şi ungurii, văzându-se în număr mic, puseră iar paloşele în teacă. Eu smulsei din pământ banderiul lui Fejervary şi aruncându-l în lături ridicai iarăşi pe al meu. Chiar atuncea se auziră trâmbiţele sunând adunarea şi toată oastea noastră se văzu clătinându-se în treapădul cailor spre locul unde fâlfâia banderiul lui Cajetani.

Ungurii ridicară de la pământ pe stăpânul lor rămas aproape fără cunoştinţă şi unul dintr-înşii luându-l pe cal, se îndreptară spre tovarăşii care văzuse întâmplarea dar, din pricina răpejunei cu care se petrecuse, abia avusese vreme să descalece şi să se puie în mişcare spre noi.

Trâmbiţele necontenind a suna, îmi strânsei oamenii şi prinşii şi ne scoborârăm spre cai pe drumul cel mai drept. Încălecarăm cu toţii şi împingând înaintea

noastră pe genovezi, silindu-i să grăbească pasul pe cât le era cu putință, ne îndreptarăm spre locul unde era strânsă oastea, înconjurând dealul pe care se afla via unde se petrecuse lupta. Ajungând la cotitură, văzurăm înaintea noastră oamenii lui Fejervary; ei nefiind ca noi împiedicați de prinşi, se împreunară cu grosul oastei mult înaintea noastră.

Când ajunserăm, găsirăm pe Cajetani înconjurat de mai mulți unguri de seamă care, cum mă văzură, începură să strige aruncându-mi ocări şi amenințări. Nu putea să încapă îndoială că cele întâmplate între mine şi Fejervary le erau cunoscute. Făcându-mă că nu aud amenințările lor, mă apropii de Cajetani şi îi dau seamă de lupta ce o purtasem fără însă a vorbi despre cearta cu Fejervary.

— Fiindcă dumneata ai numărul cel mai mare de prinşi, îmi zise groful, vei mai lua pe acei ce îi avem cu noi şi, împreună cu cincizeci de oameni de ai căpitanului Verner, te vei duce la măria sa craiul, la Aquilea, şi îi vei spune de izbânda noastră. Vei mai adăoga că mergem înainte spre Capua, unde nădăjduim să intrăm pe la prânz.

Înțelegând că această însărcinare mi se dădea în scop de a mă depărta de prietenii lui Fejervary, spre a nu da loc la certe care ar fi putut să îngreuieze mersul oastei, deşi nu mă simțeam vinovat cu nimic şi găseam că mi s-ar fi cuvenit o slujbă mai cinstită, m-am supus în tăcere. Cajetani, lăsându-mi toți prinşii cu cincizeci de lefegii nemți, apucă drumul spre Capua iar noi pornirăm îndărăt spre Aquilea. Cam pe la jumătatea calei, mergând încet din pricina prinşilor, furăm ajunşi şi întrecuți de Gabor Apor şi Mihai Csaki, amândoi rude de

aproape cu Fejervary. Privirile pline de ură ce-mi aruncară în treacăt şi graba cu care părăseau o oaste ce trebuia să intre într-un oraş bogat şi vestit, îmi dădeau destul de lămurit a înțelege că se întorceau atât de grabnic numai spre a mă pârî craiului.

Abia ajuns la Aquilea, îmi iese înainte armaşul cel mare al curții şi, zicându-mi că are poruncă de la măria sa craiul să mă puie la opreală, mă duce la închisoare unde stau trei zile sub paza cea mai aspră. Dar nu eram prea îngrijit de soarta mea căci, deşi mă aşteptam ca bătrânul Fejervary să întrebuințeze toată trecerea lui la curte pentru a răzbuna mândria neamului său smerită de mine şi ca magnații, aproape toți rude sau prieteni cu dânsul, să-i deie ajutor ca să mă piardă, totuşi mă bizuiam pe dreptatea lui Lajos. Nu puteam să cred că craiul pentru slujba căruia cheltuisem o parte însemnată din avere, pentru care îmi vărsasem sângele de două ori şi care trecea drept cavaler deplin, să mă poată măcar ține de rău fiindcă pedepsisem cutezanța acelui ce îndrăznise să terfelească semnul la umbra căruia trăiau şi mureau, de sute de ani, bărbați fără vină şi oşteni fără frică, şi pentru ferirea căruia de orice necinste eram dator să-mi dau oricând viața. Eram încredințat că pârile şi ura ungurilor nu vor găsi nicio trecere la el, căci nu uitasem sprijinul ce mi-l dăduse înaintea Vilăului când am fost făcut cavaler. Erai acolo şi-ți aduci aminte cum, după ce numai cu câțiva oameni, români maramureşeni de ai noştri, răspinsesem năvala făcută în mijlocul nopții de cnejii litvani Olgerd şi Keistut asupra taberei şi, deşi greu rănit, cucerisem steagul lor, craiul Boemiei care se oştise cu noi, a tras spada şi, lovindu-mă, de trei ori peste umăr, m-a făcut

cavaler.

Ți-aduci aminte de supărarea ungurilor şi cum a doua zi alergară la Lajos pentru a-i cere să hotărască că craiul Boemiei greşise căci nu putea să ştie că, nefiind papistaş şi nefăcând parte din nobilimea maghiară, nu sunt vrednic să fiu cavaler. Lajos atuncea le-a răspuns că cavaleria nu se poate lua înapoi şi că cinstea ce mi s-a făcut fusese plătită cu sângele meu. Mă bizuiam, în sfârşit, pe faptul că purtând pintenii de aur trebuia înainte de toate să fiu judecat de cavaleri şi că nu va fi unul care să găsească rea o faptă ce-mi era poroncită de toate legile cavalereşti... Dar mă înşelam amar!

A patra zi, de dimineață, intră în închisoare armaşul şi-mi citeşte o carte iscălită de tot sfatul coroanei, prin care se zicea că:

Deoarece cneazul român Ştefan Stroici avusese îndrăzneala să rănească pe nobilul Gyula Fejervary şi să arunce la pământ banderiul zisului nobil, uitând deosebirea ce este între el şi un asemenea nobil precum şi supunerea ce-i datoreşte, deşi pedeapsa ce s-ar cuveni lui Stroici pentru o asemenea faptă nu poate fi decât moartea, totuşi craiul, în mila sa, îi dăruieşte viața. Hotărăşte însă, ca de îndată şi sub pază, să fie dus la portul de mare cel mai apropiat, iar de acolo la Fiume unde va fi slobozit; steagul lui va fi desființat şi slujitorii ce-l urmau vor face de acum înainte parte din ceata lui Fejervary. Totodată armaşul mă vesti că steagul meu fusese ars cu un ceas înainte în fața oştenilor mei şi a oamenilor lui Fejervary, că craiul cu oastea pornise la Capua şi că urma ca eu să plec la Ancona sub paza a şase slujitori nemți din straja curții.

Eşti oştean, te tragi dintr-un neam tot atât de vechi ca

şi al meu; eşti prin urmare în stare să-ți închipui ce am simțit la auzul acestei hotărâri crude şi nedrepte, văzând mai ales neputința în care mă aflam! De atunci durerea, mânia, şi dorul de răzbunare mi-au fost soții nedespărțite măcar o clipă în lunga mea cale. Am venit întins la dumneata, ruda mea şi vechiul prieten căruia m-a încredințat părintele meu în ceasul morții. Viața mea este zdrobită, viitorul de oştean ce l-am visat din copilărie nimicit, averea pe jumătate dusă, rămân de râsul ungurilor!

III ÎN CARE SE VORBEȘTE DE FACEREA UNEI ȚĂRI

La vârsta ta, dacă viața pare zdrobită, cu înlesnire se poate începe alta, răspunse Bogdan rece şi arătându-se nemişcat. Cu adâncă mâhnire ascultatu-ți-am povestirea. Da, nedreptatea ce ții s-a făcut este crudă şi strigătoare. Ți s-a sfărâmat viitorul de oştean al craiului care se părea că-ți surâde atâta! Eu nu m-am lepădat nici de lege nici de neam dar m-am mulțămit să fiu voievodul românilor din comitatul Maramureşului, adică mai mare peste cei asupriți şi supus poroncilor magnaților. Tu, iarăşi ți-ai păstrat legea şi neamul dar ai visat visuri mari, acum le vezi sfârşitul! Însă n-ai pierdut nimic, eşti tânăr. Averea îți este încurcată, dar nu pierdută; dacă te vei retrage la țară şi-ți vei restrânge cheltuielile, o poți îndrepta în câțiva ani; deocamdată îți pot veni în ajutor cu oricât ți-ar trebui. Apoi vom căuta o fată cu stare şi, în liniştea unei căsnicii fericite, vei uita cu încetul neajunsurile ce au dat peste tine.

— Nu vorbi de căsătorie, îl întrerupse Ştefan, acest cuvânt deşteaptă în mine amintirea miresei frumoasă şi iubită pe care mi-au răpit-o tatarii acum patru ani; sunt destul de bătut de Dumnezeu acuma din curând pentru

ca să nu mai atingi o rană ce este departe de a fi închisă! Deci, dumneata găseşti cu cale să fiu menit de azi înainte a duce viața obişnuită de obştea cnejilor noştri. Să n-am altă grijă şi alt scop decât vânarea banului, să găsesc în prăsila turmelor de vite, în judecarea pricinilor dintre săteni, în strângerea veniturilor mele şi a dărilor stăpânirii uitarea visurilor tinereții şi a dorului de răzbunare care mă arde. Fiind născut din părinți români, din neam falnic care a stăpânit odată lumea întreagă, trebuie oare să uit o ocară ca aceea ce mi s-a făcut şi să nu mă mai pot gândi la vreun viitor mai falnic?

Tânărul care rostise aceste cuvinte fiind stăpânit de o puternică mişcare, se sculase de pe scaun; Bogdan se ridică şi el în picioare apoi, punând mâna pe brațul lui Ştefan şi strângându-l cu putere îi zise:

— Iartă-mă Ştefane! Am vrut numai să te încerc. Da, durerea ta este durerea mea. Batjocura ce ți s-a făcut ție mă arde şi pe mine, ea este făcută neamului nostru întreg. Sunt gata să te ajut, să iau parte la răzbunarea ce ai de gând s-o iei. Spune-mi numai ce vrei să faci.

— Vreu, zise Ştefan, să-mi vând ocinile pentru oricât voi putea prinde pe ele spre a putea aduna împrejurul meu o ceată de oşteni români cât se poate de numeroasă.

Bogdan scutură capul; un zâmbet îi trecu pe buză.

— Eu îți pot face parte, zise el, la altă răzbunare mai mare şi mai aleasă. Urmează-mă şi îți vei răzbuna ocara chemând la o viață nouă un neam în amorțire şi făcându-i o țară!

— O! sunt gata să te urmez, te fac stăpân pe viața şi pe averea mea!

— Ascultă!

Bogdan se aşează pe scaun făcând semn lui Ştefan să-şi reia locul, apoi urmă:

De la urcarea pe tron a craiului Carol Robert, vedem starea noastră înrăutățindu-se din zi în zi. Cneazul, oricât de vechi i-ar fi neamul, este pus mai jos decât cel de pe urmă venetic care, prin slugărnicie, prin linguşire sau prin bani a stors craiului o bucată de piele cu slove latineşti pe ea. El nu este privit ca un om întreg, căci înaintea judecății mărturia unui nemeş prețuieşte cât acea a patru cneji. El plăteşte biruri ca cel de pe urmă mişel; iar nemeşul care nu le plăteşte ia parte la adunarea ținutului şi la adunarea țării pe când cneazul nici poate visa să-şi facă glasul auzit în sfatul care, adesea, hotărăşte asupra banului şi a sângelui său. Vezi un neam aşezat de curând în țară, nemții, bucurându-se de aceleaşi drepturi ca şi ungurii, putând visa orice viitor fără a se lepăda de neamul lor, luând parte la toate sfaturile, pe când noi, băştinaşii acestui pământ, suntem priviți ca o turmă de robi! Şi luăm parte la toate sarcinile, vărsăm, sângele nostru şiroaie în slujba craiului, plătim dările cele mai nedrepte! Apoi chiar, ca culme a nedreptății, pe când nemeşul este scutit de orice dare către biserica lor catolică, noi pravoslavnicii suntem siliți să dăm dijmă unor preoți care nu se rcagă pentru noi şi sunt duşmanii cei mai neîmpăcați ai credinței noastre.

Dar dacă jalnică este starea cnejilor, ce să mai zic despre aceea a nenorociților din popor. Încărcat cu dări grele către crai, către preoțimea papistaşă, către stăpânul satului ce, adesea, este un ungur care nu-i pricepe nevoile, nu-i înțelege limba şi care caută să

stoarcă dintr-însul tot ce este de stors, țăranul român nu este privit ca om, mărturia lui n-are niciun temeiu, uciderea lui se pedepseşte numai cu o gloabă bănească. Mulți din cnejii noştri în vremile din urmă, mai slabi de înger decât părinții lor, s-au lăsat a fi ademeniți de pofta unei soarte mai strălucite, mai falnice; s-au lepădat de legea şi de neamul lor, s-au făcut unguri şi papistaşi în schimbul unei privilii[1] crăieşti. Pilda o fost molipsitoare şi pe zi ce merge vedem pe acei mai bogați, pe acei mai de seamă, pe acei ce ar trebui să rămâie în veci stâlpii neclătiți ai neamului, părăsind părinții din care s-au născut, pe acei de un sânge şi de-o lege pentru a se înneca în valurile nobilimii ungureşti, înmulțind numărul acelor ce asupresc pe frații lor de ieri.

Astfel, fără îndoială, va veni o vreme, poate nu prea depărtată, în care numai țăranul va rămânea român, singur, sărac, neînvățat, neputincios, părăsit de ocrotitorii săi fireşti. Astăzi o nouă primejdie ne amenință, craiul voieşte să ne ia şi credința. Poronci straşnice au sosit pentru ca preoții noştri care vor muri, să nu mai fie înlocuiți prin alții tot pravoslavnici, dar prin preoți uniți veniți din Țara Leşească. Se stinge astfel pavăza noastră cea de pe urmă. Precum vezi, nu se cruță nimic centru desființarea neamului nostru şi dacă vom mai sta în nepăsare şi în amorțire, va veni în curând ziua în care acest neam nu va mai fi în ființă.

— Şi crezi că a sosit ceasul în care trebuie să ne răsculăm şi să cădem asupra ungurilor cu fier şi cu pojar? întrerupse Ştefan.

— Pe cine vrei să răscoli aice, răspunse Bogdan; pe

[1] Privilegiu

nişte cneji fără inimă, pe nişte țărani fără arme? Țara geme de cetăți ale craiului, ale episcopilor şi ale nemeşilor. La izbucnirea răscoalei, ungurii ar găsi în ele un adăpost teafăr şi închişi în zidurile lor, ar aştepta în linişte sosirea oştilor crăieşti care ar face din noi fărâmi. Nu, alta este ținuta mea, şi Bogdan să ridică în picioare. Peste munți, zise el arătând spre răsărit, este o țară frumoasă ca raiul şi dulce ca mierea, o țară străbătută de ape, mărginită de Dunăre şi de mare, cu câmpiile cele mai mănoase, cu pădurile cele mai tari, plină de bogății de tot felul, o țară plină de oameni, şi de ce oameni! De români ca şi noi, dar încercați şi oțeliți în lupte necontenite cu păgânii, deprinşi a-şi ara ogorul şi a-şi păzi turmele cu măciuca la brâu şi cu arcul în spinare, ageri, sprinteni, neobosiți, un popori de zmei; şi această țară este fără de stăpân!

— Cum, fără de stăpân? întrerupse Ştefan...

— Acel ce va izbuti să puie mâna pe Moldova, alungând pe nemernicul Sas, şi să întrunească sub ascultarea lui puterile răzlețe ale românilor, acela va fi în stare să ție piept craiului unguresc când el se va încerca să recucerească Moldova. El va fi pus temelia unei domnii ce cu vremea este menită a fi crăie, unde românii din această parte a munților vor găsi pururea ajutor, care va fi reazimul firesc al neamului nostru obijduit.

— Te-am înțeles, strigă Ştefan voios, vrei să faci peste munții noştri ceea ce au făcut Basarabii de la Făgăraş, vrei să întemeiezi o nouă domnie românească!

— Vreau să fac mai mult, răspunse Bogdan. Basarabii au înființat o domnie românească fără a îndrăzni să se lepede de stăpânirea ungurului: ei au mai împodobit

coroana craiului cu o floare nouă. Eu, vreu să întemeiez o domnie de sine stătătoare, al cărui sâmbure va fi o floare ce o voi smu]ge din coroana lui Lajos: Moldova.

— Şi eu, zise Ştefan, plecând genunchiul dinaintea voievodului, cel dintâi supus al acestei domnii, îți jur credință nestrămutată şi orbească ascultare, cerându-ți însă ca în lupta ce o începi locul cel mai primejdios să fie de drept al meu.

— Lupta va fi grea şi lungă, zise Bogdan, ridicându-l, primejdii vor fi multe şi mari iar cererea ți-o pot îndeplini îndată: dar şezi căci avem multe de vorbit.

Gândul de a întemeia o domnie românească peste munți s-a şi născut în mine cu prilejul războiului care l-am purtat acolo cu tătarii, când i-a învins pe Siret voievodul Lațc, război la care ai luat parte, în care ai fost atât de greu rănit şi în urma căruia ai avut nenorocirea să pierzi pe logodnica ta, răpită de tătari. De atunci mi-am urmărit țelul cu stăruință şi astăzi am deplină încredere că anul viitor va vedea izbutirea mea, deşi mai sunt greutăți mari de învins. Sas, voievodul Moldovei, este cu drept cuvânt urât şi disprețuit de obştea cnejilor şi a locuitorilor Moldovei. Lacom de avere, el seacă, fără cruțare, toate izvoarele de bogăție ale țării punând dări peste dări; la dânsul judecățile nu sunt decât un mijloc de înavuțire, dreptatea fiind a acelui ce aduce ploconul cel mai de preț. Adesea el a răpit averi sub cuvintele cele mai uşuratice.

Văzând ura ce o au moldovenii pentru el şi temându-se de izbucnirea ei, s-a dat cu totul în brațele ungurilor. Slugarnic şi linguşitor către ei, le împlineşte poftele, ce zic, le ghiceşte, căci până acum a mărit de trei ori, de la sine, şi fără ca ei să fi cerut, birul ce-l dă țara craiului.

El nu este un domnitor român ci un diregător unguresc.

Ajuns azi la adânci bătrâneţe, domnia o lasă de fapt în grija fiului său Balc şi a fraţilor de pe mamă a acestuia: Drag, Dragomir, Costea, Tatar şi Ştefan. Balc este bărbat iscusit la sfaturi şi ager în războaie dar mai lacom încă decât tată-său, crud şi desfrânat la culme; a făcut de râs o mulţime de fete şi de neveste, stârnind astfel un noian de nemulţămiri. De mult l-ar fi ucis moldovenii dacă nu s-ar păzi zi şi noapte, fiind totdeauna înconjurat de o ceată de lefegii unguri, gata să sfâşie pe oricine s-ar apropia de el. Fraţii lui sunt departe de a avea aceeaşi iscusinţă şi aceeaşi agerime dar nu se lasă mai prejos de el în ce priveşte lăcomia şi desfrâul. Nemulţămirea este la culme, cea mai mică scânteie va ajunge pentru a aprinde pojarul care va nimici casa lui Sas, iar moldovenii vor ridica voioşi în locul lui pe acel de la care vor auzi glasul de deşteptare. Măsurile mele sunt luate, când voi voi, Moldova va fi a mea.

Locuitorii micilor ţări de peste Prut: hotinenii, orheienii şi lăpuşnenii se găsesc fără sprijin în faţa necontenitelor prădări ale tatarilor. Craiul leşesc Cazimir a vrut să-i facă cu sila să primească ocrotirea lui, dar ei, ferindu-se de el fiindcă este papistaş, când a venit cu oaste ca să-i supuie, i-au strigat bărbăteşte împotrivă şi l-au pus pe fugă. Însă ei ar primi bucuros stăpânirea unui voievod de aceeaşi limbă care, închegând în mâna lui puterile lor răzleţe şi întrunindu-le cu acele ale Moldovei, ar fi în stare să puie tatarilor o stavilă puternică. Mi-am făcut printre fruntaşii lor mulţi prieteni şi cărţile ce le-am primit în zilele din urmă mă încredinţează că sunt gata să-mi deie ajutor pentru

cucerirea Moldovei.

Neamul voinic şi ager al codrenilor, ocrotit atât de tăria locurilor pe care trăieşte cât şi de minunata sa vitejie, a ştiut până astăzi să respingă toate năvălirile tătăreşti urmărind pe păgâni până în țara lor. Mă temeam ca ei ferindu-se de orice legătură care ar putea măcar să semene a supunere, să steie de o parte şi să nu mă pot folosi de brațele lor voinice: dar după cât aflu grija mea era zădarnică. Înmulțindu-se din zi în zi, ei nu mai încap în codrul lor; turmele de vite le pasc sub pază la câmpiile ce se întind până la Dunăre, dar nu pot aşeza sate în acele locuri deschise căci veşnic ar fi amenințați să le vadă pustiite de tatari. Au înțeles că dacă vitejia lor ajunge pentru a-şi apăra satele şi a duce acolo un traiu câtuşi de puțin teafăr, nu ajung puterile lor şi că trebuie să se alipească de alții. Intrase chiar în vorbă cu Basarab, care şi-a întins în anii din urmă stăpânirea în părțile de jos a Dunării, nădăjduiesc însă să împiedic orice alcătuire între ei şi domnul muntenesc şi să-i câştâg pentru mine.

Dar greutatea cea mai mare am avut-o şi o mai am cu bârlădenii. De câtăva vreme s-au încercat pe de o parte Basarab şi pe de alta Sas să-i ademenească la închinare, făgăduind să le lese obiceiurile şi datinele neatinse, ocârmuindu-se ei singuri şi pe viitor, fiindu-le domnul, căruia se vor închina, numai căpitan al oştilor şi neavând ei a-i da alt ajutor decât acel de oaste la vreme de război, jurându-le în schimb ocrotire de tătari şi de alți duşmani.

Bârlădenii, parte plugari şi gospodari de vite, parte negustori, deşi au necaz mare din pricina vecinătății tatarilor care, necontenit năvălind la ei, le răpesc

turmele, îi silesc să se închidă în oraşe, ucid sau robesc negustorii străini pe care îi întâlnesc pe drumuri, totuşi până acuma, s-au ferit de a se pleca către vreunul din ei. Dar, de când ungurii bătură pe tatari au legat prieteşug mare cu dânşii. Am temeiuri pentru a crede că unii din fruntaşii târgurilor lucrează printre ceilalți pentru ca să se închine craiului Lajos, ca fiind mai tare. Ei nădăjduiesc ca, prin această închinare, să izbutească a dobândi micşorări de vamă atât pentru mărfurile lor cât şi pentru acele ce trec pe la ei venind de la Țarigrad spre țările din Apus sau din acele țări spre Țarigrad. După cât ştiu acesta este sfatul târgoveților în mâna cărora stă astăzi puterea căci ei, ce nu au alt Dumnezeu decât banul, ar face prin o asemenea tocmeală din țara lor trecătoarea, bâlciul unde s-ar întâlni mărfurile din răsărit cu cele din apus. Alipirea bârlădenilor către unguri ar fi pentru năzuințele mele un glas de moarte căci, dacă bârlădenii ar veni în ajutorul lui Sas, puterile lor întrunite ne-ar putea învinge sau cel puțin ar prelungi lupta până la sosirea oştilor ungureşti şi împreună cu ele m-ar zdrobi. Dar eu cred că am ac şi de cojocul negustorilor!

Precum îți spusei, puterea în Tutova este în mâna lor, bogățiile sunt ale lor, diregătoriile se împart între dânşii, iar cnejii ce, altă dată erau fruntaşii şi stăpânii țării cu locuitorii satelor, sărăciți şi unii şi alții de năvălirile tatarilor, înomoliți în datorii către negustori, nu mai înseamnă aproape nimic. Prea puțini dintr-înşii cu stare sunt primiți la sfaturi, unde glasurile le sunt înecate de mulțimea celor din târg. Acei cneji, deşi săraci, sunt oameni de neam, mai toți oşteni vestiți care au slujit în oştile împăratului de la Țarigrad, în acele leşeşti sau

ungureşti. Trăiesc la țară în mijlocul sătenilor care, în mare parte, i-au urmat în războaie şi, împărtăşind nevoile şi primejdiile vieții lor, au mare trecere la ei. O parte din aceşti cneji, văzându-se nesocotiți şi smeriți de negustorime, sunt adânc nemulțămiți şi gata să se unească cu acel ce le va da prilej să moaie fudulia târgoveților şi să câştige iar vaza lor de odinioară.

M-am folosit de această stare de lucruri şi am câştigat pentru scopurile mele pe cei mai însemnați din ei, venind chiar cu bani în ajutorul celor mai strâmtorați şi scăpându-i din ghiarele lacome ale negustorilor. Cu cel mai vestit dintr-înşii, cu Toma Alimoş, am legat prietenie în vremea războiului cu tătarii; el este astăzi acel care lucrează acolo în numele meu. Am toată încrederea în înțelepciunea şi în credința lui, dar sarcina îi este grea, căci negustorii sunt puternici, parte din cneji tot mai țin cu dânşii, alții stau la îndoială. Împlinirea scopurilor mele atârnă de la izbânda lui Toma Alimoş asupra târgoveților. Dacă vor fi bârlădenii cu mine, Moldova este a mea şi puterile tuturor românilor de peste munți întrunite. Multe sunt oştile lui Lajos, dar mulți sunt duşmanii ce şi i-a făcut trufia ungurească; de jur împrejurul crăiei lor nu vezi decât neprieteni, numai leşii țin cu ei. Împrejurările vin în ajutorul nostru; războiul napolitan ține pe craiu, şi îl va ține încă multă vreme departe de noi cu floarea puterilor lui. Vrăjbile cu venețianii sunt departe de a fi sfârşite şi în curând războiul va izbucni din nou în Dalmația. Sârbii, de abia învinşi se scoală din nou, în țarul Duşan se ridică un potrivnic vajnic care sileşte pe Lajos să ție la graniță oşti numeroase; Boemia şi Austria aşteaptă numai ceasul potrivit pentru a-şi răzbuna ocările din trecut. Vom avea

de luptat numai cu o parte din oştirile lui şi, dacă izbutesc să încheg în mâinile mele toate puterile româneşti, nu mă tem să mă pun cu el, chiar dacă nu ar mai avea să se ferească şi de alții: tari sunt codrii Moldovei şi vânjoase brațele românilor!

— Şi ce parte ai de gând să-mi dai în această lucrare, întrebă Ştefan. Când crezi că vei putea să mă întrebuințezi?

— O parte aleasă, grea şi primejdioasă, răspunse Bogdan. Până acum am lucrat peste munți prin doi oameni din care unul este Toma Alimoş, celălalt un călugăr, Isaiia. Cel de întâi trebuie să-ți fie cunoscut şi ție din războiul cu tătarii, el lucrează pentru mine la Bârlad.

— Da, îl cunosc, dar prea puțin, ştii că abia se întruniseră oştile noastre cu bârlădenii şi s-a dat bătălia în care am fost atât de greu rănit.

— Cel de-al doilea, urmă Bogdan, călugărul Isaiia, este inima întregii mişcări ce se pregăteşte în Moldova. Într-un trup sarbed, sub rasa-i sărăcăcioasă de călugăr s-ascunde o inimă de leu şi o voință de oțel, stăpânite de o minte aleasă, ajutate de o învățătură mare şi însuflețite de o nemărginită iubire de neam. A ți-l zugrăvi mai bine ar fi lucru greu şi muncă zadarnică căci în curând îl vei cunoaşte şi-l vei putea judeca. Amândoi mă înştiințează că este neapărată trebuință sau să vin eu însumi sau să trimit în Moldova pe un om de încredere spre a face cu ei şi cu căpeteniile prietene mie, cele de pe urmă pregătiri. Este mai ales trebuință de un oştean priceput în treburile războiului, care să poată povățui oastea moldovenilor răsculați până la sosirea mea sau până la acea a lui Toma Alimoş. Dacă

aş merge însumi, lipsa mea de aici ar deştepta bănuielile ungurilor; aflarea mea în Moldova, unde sunt cunoscut, ar pune pe Sas pe urma scopurilor mele şi aş da astfel prilej duşmanilor să împiedice împlinirea lor luând din vreme măsuri de apărare.

Sosirea ta îmi este deci binevenită, căci aflarea ta peste munți nu va putea deştepta nicio bănuială; te ştiu ager şi destoinic în trebile războinice. Vei merge cu cărți de la mine întins la călugărul Isaiia, la sihăstria lui de lângă cetatea Neamțului...

— Când trebuie să plec?

— Cât mai curând, chiar mâine dacă nu eşti din cale afară de ostenit.

— Până acum am fost prea scârbit pentru a simți truda, acuma sunt nerăbdător să dau şi eu ajutorul meu la falnica lucrare ce o începi; voi pleca mâine.

— Bine, te voi pune chiar în astă noapte în cunoştința amănunțită a tocmelilor ce au urmat între mine şi românii de dincolo. Mâine, cărțile şi deplinele puteri ce ți le dau spre a te pune în stare să faci legături în numele meu, vor fi gata de dimineață şi vei putea pleca.

IV UN POPAS DE CĂRĂUȘI SUB PERCHIU

Acei din cititorii mei care au fost la Târgu Ocnei îşi aduc negreşit aminte de Perchiu, dealul din faţa Oneştilor; dincolo de Trotuş, şi de stâncile de pe coasta de miazăzi a acestui deal, care par spânzurate în aer şi gata să se prăbuşească în capul călătorului silit să treacă sub ele.

Acum 550 de ani ca şi astăzi, drumul la Târgul Trotuşului şi la Ocnă trecea sub poalele Perchiului şi miile de cărăuşi, care aduceau sarea în toate unghiurile zării, făceau acolo, când drumul era bun, popasuri de amiază, iar când era desfundat de ploi, acel de noapte.

În seara în care se petreceau cele povestite de noi în capitolul din urmă, o uriaşă tabără de cărăuşi plecase în revărsatul zorilor de la Gura Ocnei, unde fusese oprită vreme de două săptămâni din pricina unui dezgheț urmat de ploi.

El ajunse sub Perchiu pe la asfinţitul soarelui după ce necăjise ziua întreagă în noroiul cleios de pe şesul Trotuşului în care roţile intrau până la butuc. Boii fusese dezjugaţi şi sloboziţi în lunca care acoperea pe atunci malurile râului, iar oamenii, uzi până la cămeşă căci spre seara începuse iar să bureze, aprinseră focurile şi începură pregătirea cinei. Dacă pentru ţăranul nostru de astăzi, aceste pregătiri sunt de mare uşurinţă, ele pe

atunci erau şi mai lesnicioase căci popuşoiul fiind necunoscut, fiecare avea cu dânsul pâne sau mălaiu şi, deoarece cărăuşii noştri se aflau în săptămâna albă, udătura era alcătuită din brânză, din ceapă crudă, din bureți uscați sau din câteva măsline. Cina isprăvită, cei mai obosiți, învăliți în cojoace şi cu căciula trasă peste ochi se lungiră pe lângă focuri, ceilalți se puseră la vorbă, vorbind despre treburile lor sau ascultând poveştile celor buni de gură.

Tabăra era alcătuită din oameni veniți din toate părțile, care mai târziu s-au topit în domnia Moldovei... Locuitorii aceluiaşi sat alcătuiau împrejurul aceluiaşi foc câte o ceată deosebită. Cam pe la mijlocul otacului, împrejurul unui foc voinic, erau adunați vreo douăzeci de codreni îmbrăcați cu chebe roşii sau albastre, cu bonde şi nădragi de aba albastră cusute cu flori roşii sau galbene şi încălțați cu ciubote lungi având turetci suflecate sub genunchi. Toți tineri şi veseli, o duceau într-o şagă şi într-un râs; trei ploşti mari se plimbau necontenit de la unul la altul şi, după ce se isprăvise cina, unul din ei, un flăcău oacheş de vreo douăzeci de ani, nalt şi spătos, scoase dintr-o căruță o lăută şi începuse a cânta. Cu încetul tinerii de pe la alte focuri se adunase, alcătuind împrejurul cântărețului, care nu se mai ostenea, un cerc din tot tineretul otacului.

Alăturea, lângă alt foc, mai mic, şedeau vreo zece moldoveni din satul Cristeşti de pe Moldova aproape toți oameni făcuți, şi ascultau vorbele unui bătrân cu barbă şi plete albe, dar încă rumen la față şi voinic.

— Nu, băieți, zicea bătrânul, nu m-ați înțeles: nu am vrut să zic că-i bine de noi şi că românul are astăzi o soartă de care trebuie să fie mulțămit şi să aştepte

pentru a se jălui ca să i se ieie şi cenuşa din vatră. Văd şi eu ca şi voi toate nevoile ce sunt pe capul nostru, nedreptățile şi jafurile ce le suferim, dar ni s-o urât de plângerile care le aud de ani de zile. Barba mea din neagră ce era s-o făcut albă de când aud că Sas mănâncă țara, că cnejii şi juzii jefuiesc pe săteni, că birurile şi jafurile nu mai sunt de suferit şi că românul seamănă mălaiul şi creşte vite nu pentru dobânda lui dar pentru folosul domnului, a judelui sau a ungurilor. Sunt ani de când îl aud văitându-se că se iau trei dijme în loc de una, că dreptate pentru cel slab nu este şi că n-o mai rămas nevastă sau fată frumoasă care să nu fi fost necinstită de fiii lui Sas. Se vede că tot nu ne-o răzbit încă destul, că mare din cale afară fiind răbdarea românului cuțitul nu o ajuns încă la os. Nu ajunge că ne aduce la sapă de lemn, nu ajunge că ne ia bucățica din gura copiilor, nu ajunge că îşi bate joc de nevestele şi de fetele noastre, să vede că tot ar mai trebui să ne facă ceva ca să strigăm în sfârşit: destul! Căci de ni s-ar părea că ajunge, nu ne-am mai jălui ca muierele şi am apuca pe o cale care să ne poată duce la scăpare. Vedeți bine că jalbele şi nemulțămirile noastre nu sparie pe vodă, nu-l fac să-şi schimbe calea şi Dumnezeu ştie dacă le cunoaşte! Nu este zi în care numele lui să nu fie blestemat: iarna la şăzătoare, dumineca la crâşmă, pe drumul mare la fiecare popas, n-auzi pe român decât jăluindu-se şi ocărând stăpânirea. Iar vodă lasă țara să se plângă în tihnă şi o mănâncă pe zi ce merge mai mult, doar ştie că românul latră dar nu muşcă.

— Dar ce vrei să facem, pe ce cale să apucăm, moş Marine? întrerupse unul din oameni.

— Ce să facem şi cum să facem, Andrei, nu e aici locul

s-o spunem. Înainte de toate trebuie să ne dăm seamă că cu vaietele şi cu plânsetele nu putem ajunge la nimica. Câtă vreme Sas şi dirigătorii lui vor vedea că față cu fărădelegile lor noi plângem dar ne supunem ei vor urma înainte cu ele; faptele lor în loc de a se mai astâmpăra vor creşte din ce în ce: vedeți că nevoile şi greutățile noastre sporesc din zi în zi.

— Aşa este, dăjdiile se înmulțesc în fiecare zi, zise alt cărăuş. Acum patru ani dădeam a doua dijmă pentru ca să plătească vodă birul țării către tătari; tătarii sunt goniți peste Nistru şi noi nu numai că tot mai dăm acea dijmă dar s-o mai adăugat încă una sub cuvânt că trebuie să plătim cheltuielile făcute de vodă cu oştile ungureşti care ne-au ajutat ca să alungăm pe păgâni.

— Şi ai să le vezi urcându-se şi dintr-atâta, Stoiene, întâmpină Marin, cu plângerile noastre şi cu răbdarea noastră avem să ajungem să luăm noi una din rodul pământului şi al muncii noastre şi să dăm nouă stăpânirei.

— Şi juzii din zi în zi să fac mai lacomi, zise alt român care până atunci nu vorbise; din trei zile de clacă câte erau de obiceiu să se facă judelui până mai an, se cer astăzi şase şi şeapte. Ş-apoi judecățile lor, ce feluri de judecăți sunt! Fără plocon nu te primeşte nici să-i vărbeşti; dacă i-ai dat plocon iar acel cu care te judeci i-a dat altul mai mare, ori câtă dreptate ai avea tot te dă rămas.

— Ş-apoi cum vrei să fie altfel, Ioane? zise Marin. Ungurii ca să scoată bani mulți din țară, îl lasă pe Sas să jupuiască cât poate şi cât vrea, iar Sas ca să găsească unelte care să-l ajute în jafurile lui, lasă pe juzi şi pe ceilalți diregători să jupoaie pe român după placul lor, şi

noi, cei din sus, nu suntem cei mai de plâns.

Aţi auzit la Ocnă ce ne spuneau bieţii oameni de pe aice. Ei sunt amestecaţi cu ungurii şi preoţii papistaşi sunt tari şi mari la dânşii. Pe lângă că plătesc toate dăjdiile care ne apasă pe noi, mai dau încă o dijmă, a patra, unui vlădică unguresc care nici nu şede pe la noi. Dajdia este strânsă de popii şi protopopii lui, şi ei îşi mai fac şi râs de români. Aţi auzit ce ne spunea omul cel care l-am lăsat în satul prin care trecurăm pe la toacă, Pleşeştii? Cum avea el două fete, pentru păcatul lor frumoase, cum o trimes protopopul papistaş din Târgul-Trotuşului să le ridice cu de-a-sila sub cuvânt că satul este închinat bisericii lui şi are dreptul să le ieie ca slugi, şi le-o trimes pe urmă înapoi după ce le necinstise! V-au spus oamenii cum prigonesc papistaşii pe preoţii noştri şi cum vor să întoarcă pe români de la legea lor, cu de-a-sila. Sas este voievod şi peste văile de aice dar, în loc să apere pe bieţii oameni care sunt de o credinţă cu dânsul, el ţine cu papistaşii. Preoţii lor mare trecere au la el, şî mulţi zic că vodă gândeşte că, cu vremea, să se lepede de legea noastră şi să se facă şi el papistaş ca să fie şi mai bine văzut de unguri. Atunci aţine-te şi vei vedea prigonire!

Uitaţi-vă, iată, oameni fericiţi, urmă moşneagul arătând cu mâna la focul de alăturea, împrejurul căruia şedeau codrenii şi unde veselia, mulţămită cuprinsului ploştelor şi al cântecelor, se făcuse din ce în ce mai mare şi mai zgomotoasă. Ei n-au nici stăpâni străini, nici voievodul lacom pe capul lor; cnejii aleg dintre ei câte doi căpitani pentru a-i duce la război când se încearcă tatarii sau alţii să-i calce şi să-i judece în vreme de pace. Iar cnejii sunt drepţi cu oamenii şi, fiind pe vecie

stăpâni, nu se lăcomesc să-i sărăcească spre a se îmbogăți ei cât mai curând. Pricep că dacă ar face una ca asta ar rămânea pe urmă copiii lor fără venit. Şi apoi nici codrenii cei de rând nu sunt oameni să se lese să fie nedreptățiți de cineva. La dânşii n-ar putea vreun cneaz să iee ceea ce nu este de drept a lui şi mai ales nu ar îndrăzni fiii unui căpitan să necinstească casele oamenilor, chiar a celor mai săraci. Se vede că numai noi suntem mai răbdători şi mai blajini.

— Zău, nu te înțeleg, moş Marine, zise din nou Andrei, la început ne-ai zis că te-ai săturat de plânsetele oamenilor şi că ai vrea să-i vezi lăsându-se de ele pentru a apuca calea care să ne ducă la scăpare. Şi tot dumneta de un ceas ne înşiri întreg pomelnicul nevoilor noastre fără a ne arăta vreo cale de mântuire!

— Am vrut să vă arăt, răspunse bătrânul, că vă plângeți de un veac de om, de o sumedenie de nevoi care, într-adevăr, ne apasă pe toți, dar că vă mărginiți numai la plângeri. Din păcate, deşi nevoile nu mai sunt de suferit, nu vă gândiți la ce este de făcut pentru a le înlătura. Eu vă zic lămurit vouă, oameni din satul meu precum şi tuturor acelor care vorbim aceeaşi limbă, împărtăşim aceeaşi credință şi zăcem sub acelaşi jug de nevoi: conteniți cu plânsetele şi luați cu toții hotărârea bărbătească de a le pune capăt. Viața care o duceți este prea ticăloasă pentru ca să puneți vreun preț pe ea; fiți deci gata s-o jertfiți pentru a întemeia copiilor voştri un viitor mai bun, care să fie într-adevăr o viață omenească.

— Prin urmare dai a înțelege că trebuie să ne sculăm asupra lui vodă şi a ungurilor? Dar ce putere avem noi să stăm împotriva lor? zise Stoian.

— S-ar găsi mijloace dacă am fi hotărâți cu toții să

jertfim şi viaţa şi puţina avere ce ne-o mai rămas pentru mântuirea noastră şi a copiilor noştri. Mulţimea ar fi cu noi, căci ea este nemulţămită, vodă are cetăţi şi oşteni, dar ar cădea cetăţile şi ar fi biruiţi oştenii dacă fiecare din noi ar fi hotărât să nu părăsească lupta decât mort sau biruitor. Mai multă putere dă credinţa că lupţi pentru dreptate şi că mântuirea o poţi găsi numai în urma izbândei, decât cetăţi şi lefegii.

— Păunaşul Codrilor doară nu are nici cetăţi nici cei mulţi lefegii şi-şi râde de Sas, de juzi şi de crijaţii de la Neamţu, zise Ion, iată un prieten adevărat al nevoieşilor! Oamenii lui Sas şi ungurii spun că-i lotru şi s-o pus preţ pe capul lui, dar mai mari lotri sunt Sas şi juzii care jăfuiesc pe cel slab şi sărac. Păunaşul Codrilor loveşte numai pe cei tari şi puternici; pe Sas, pe unguri şi pe diregătorii lacomi şi jacaşi. Pe oamenii saraci totdeauna i-o ajutat.

— Aşa este, zise Andrei, am un cumătru în satul Costişa pe Bistriţa, om bătrân şi scăpătat. Îi murise boii în toamna trecută tocmai când era să-şi cunune fata căreia îi făgăduise că-i dă boii de zestre. Părinţii mirelui voiau acuma să strice logodna fiindcă nici flăcăul nu prea avea stare. Era necăjit de tot bietul român, când iată că într-o bună dimineaţă, sculându-se şi ieşind pe prispă, vede în bătătură o păreche de juncani frumoşi de-ţi alunecau ochii pe dânşii. Unul din ei purta o talancă spânzurată de gât, iar celălalt o tăbliţă de lemn cu slove pe dânsa. Omul, socotind că sunt vite pripăşite sau de furat se duce cu ele la popa ca să vadă ce înseamnă slovele. Iar popa, după ce le citeşte, îi spune că stă scris pe tăbliţă că Păunaşul Codrilor dăruieşte lui Vasile a Cucului, aşa să numeşte cumătrul meu, o

păreche de juncani pentru ca să nu-i rămâie fata nemăritată. Am văzut juncanii cu ochii mei şi pot spune că nu găseşti adesea vite aşa de frumoase.

— Faptele cele bune ale Păunaşului Codrilor nu se mai pot număra, spuse Stoian. Oamenii din Budeşti, de pe Cracău, pornise în vara trecută să facă din nou biserica din sat arsă de tătari, acum patru ani. Când era clădirea gata, s-au trezit că nu au cu ce s-o îmbrace şi tocmai atunci cade o pacoste mare peste ei: se găseşte pe hotarul satului un neamț de la Cetate, mort. Aflând crijații, vin cu putere în sat şi cât pe aici era să-i deie pârjol; numai cu greu i-au îmbunat oamenii plătindu-le o gloabă cumplită, rămânând lipiți pământului şi datori pe toată viața unor negustori din Piatra. Rămâneau fără biserică de n-ar fi trimes Păunaşul Codrilor, prin un necunoscut, popii bani destui ca să îmbrace biserica cum n-ar fi fost în stare s-o îmbrace oamenii niciodată. Au adus treizeci şi şase de preoți şi de diaconi ca s-o sfințească şi tot le-o mai rămas bani ca să plătească gloaba aproape întreagă.

— Dar câte fete sărace n-o măritat, pe câți nenorociți care nu aveau cu ce să-şi plătească gloabele nu i-o scăpat de la închisoare? Rău a făcut Păunaşul Codrilor numai lui vodă şi ungurilor, juzilor şi cnejilor vânduți lor! Auzit-ați de Micu, cneazul de la Bahna? El sărăcise pe nişte biete femei văduve luându-le stupii din prisacă şi vitişoarele din bătătură sub cuvânt că i-ar fi rămas nişte datorii de la soții lor. Păunaşul Codrilor i-o trimes răspuns prin un cioban că de nu dă avutul lor femeilor înapoi, până în trei zile, are să-l facă să se căiască. Cneazul, drept răspuns, o pus să țintuiască pe cioban de o ureche, în fața crâşmei, şi o scos toți oamenii ca să

străjuiască zi şi noapte împrejurul hotarului. Dar, tocmai la trei zile, într-o dimineaţă, s-o găsit cneazul ţintuit de acelaşi copac la care ţintuise pe cioban, dar de amândouă urechile. Iar cireada de vite a Micului pierise peste noapte şi cneazul n-o putut să puie mâna pe dânsa până când n-o dat vadanelor înapoi îndoit cât le răpise.

— Iată aproape anul de când o năvălit la Pângăraţi asupra lui Dragomir, fiul vitreg al lui vodă, când ducea peste munţi birul ţărei şi i l-o luat, rănindu-l şi fugărindu-i oştenii. Pe capul lui este pus preţ mare de vodă şi de unguri şi nu numai că nu-i prins, dar pe zi ce merge auzim de vr-o ispravă nouă. Oare cine să fie el, moş Marine?

— Nu ştiu cine-i Păunaşul Codrilor, Neculai, nici de unde vine; ştiu numai că-i român răspunse scurt unchiaşul.

— Acuma au pus şi bârlădenii preţ pe capul lui, urmă Neculai.

— Da pentru ce? întrebară ceilalţi. El de români nu se leagă afară de acei vânduţi lui Sas şi ungurilor. Ce legătură au oare bârlădenii cu dânşii?

— Sunt bârlădeni şi bârlădeni, răspunse moş Marin. Cei din oraş nu se potrivesc cu cei de la ţară; cnejii şi românii din sate n-au nici în clin nici în mânecă cu vodă şi cu ungurii, dar cu târgoveţii stă treaba astfel. Ştiţi că în vara trecută Păunaşul Codrilor o pus la toate vămile nişte tăbliţi, pe care stă scris că de acum înainte orice negustor străin intră sau iesă din ţara Moldovei are să-i plătească şi lui aceeaşi vamă ce o plăteşte lui vodă. Nu s-o putut afla cine o pus tăbliţele; ele s-au găsit pe la toate vămile în aceeaşi dimineaţă, bătute de o prăjină

înfiptă în pământ; însă, de atunce, n-o fost în stare niciun negustor străin să treacă prin țară fără a plăti vamă Păunaşului.

Le ieşea înainte, el sau tovarăşi de ai lui, şi dacă nu dădeau vama cerută de bună voie, erau siliți s-o deie îndoită, de nevoie. Cum trebuie să ştiți, de la Țarigrad intră pe Dunăre o mulțime de mărfuri străine şi merg din Țara Ungurească şi din țară leşască la Țarigrad, tot prin Dunăre. Bârlădenii cumpără din aceste mărfuri pentru a le desface la dânşii şi la noi. Luând Păunaşul Codrilor încă o vamă peste acea luată de bârlădeni şi de Sas, pe lângă că mărfurile se scumpesc din pricina asta, apoi negustorii streini se feresc de a mai trece pe aice şi precupeția bârlădenilor tânjeşte. De aceea, târgoveții fiind de o bucată de vreme tari şi mari în țara bârlădenilor, vor cu orice preț să scape de Păunaşul Codrilor şi au juruit o mulțime de bani, două sute de zloți, aceluia care îl va da prins sau lor sau lui Sas. Dar socot că nu se va găsi niciun român în stare să facă o faptă aşa de mişeleasc㠖

— Oare unde stă el şi câți tovarăşi are? întrebă din nou Neculai.

— Cred că stă prin codri, răspunse Marin, iar tovarăşii lui sunt câteodată mulți altă dată puțini, după împrejurări. Când o luat birul țării din mâinile lui Dragomir, se zice că ar fi avut cu el vreo optzeci de oameni, altădată o ieşit înaintea negustorilor numai cu trei sau patru inşi, uneori chiar singur.

— Dar oare l-o văzut vreodată cineva? Ce fel de om este el? Unii zic că-i tânăr, alții că-i bătrân. Unii îl fac frumos ca soarele, alții spun că-i mai urât decât dracul, ziseră mai mulți deodată.

— Nu l-am văzut niciodată, răspunse Marin, dacă-l voi întâlni cândva, vă voi spune şi vouă cum este la faţă şi la trup.

V OASPELE CĂRĂVUŞILOR CODRENI

Tocmai atunce, cântecele şi gălăgia ce o făcea tineretul adunat împrejurul focului codrenilor, încetând deodată, moş Marin şi tovarăşii lui făcură mişcarea firească omului când încetează un zgomot cu care se deprinsese.

Uitându-se în acea parte, văzură că tăcerea era datorită sosirii înaintea acelui foc a doi călăreți.

— Dorim bună sară şi sănătate, rosti un glas puternic.

— Mulțămim dumitale şi-ți dorim şi noi asemene, răspunseră codrenii într-un glas.

— Am văzut focul vostru de departe şi am venit pentru a vă ruga să ne dați voie să ne mai uscăm hainele ude de ploaie, urmă străinul.

— Sunteți bine venit, răspunse unul din codreni, care părea mai de seamă, un tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, nalt şi mlădios, cu ochi vioi şi cu musteața castanie răsucită în sus, cu plăcere vă facem loc şi la ploscă, şi întinse spre drumeț o ploscă de lemn putând cuprinde vreo două vedre.

Străinul care vorbise descălecă, se apropie şi păşind înspre codrean, îi luă plosca din mână zicând:

— Mulțămim pentru amândouă şi să fie cu bine, apoi ducând plosca la gură, trase o duşcă zdravănă.

— Bun vin prietene, zise el dându-i plosca înapoi, fac

rămăşag că-i de la Odobeşti şi o trecut de patru ani.

— Ai gâcit, nene, răspunse codreanul râzând, se vede că eşti cunoscător şi deprins cu vinaţuri bune. Dar, parcă eraţi doi, şi luând iar în mână plosca o întinse celuilalt călător care descălecase şi el şi ţinea caii de frâu.

Lumina focului bătea acuma în plin asupra călătorului care vorbise şi cărăuşii rămaseră uimiţi de statura şi de frumuseţea feţei lui. Sub fruntea largă cuprinsă între plete lungi castanii, luceau doi ochi negri, mari, plini de viaţă şi de foc; nasul era drept, de chip frumos, cu nările mişcătoare, musteţile ceva mai deschise decât părul şi răsucite în sus, lăsau să se vadă gura mândră şi rumenă.

Purta îmbrăcămintea unui mocan cuprins: căciulă neagră mare, ţuguiată; peste cămeşa de pânză de in, un pieptar de piele de oaie cusut cu flori negre şi roşii, pe deasupra pieptarului o bondă de suman. Era încins cu un chimir lat de piele neagră, bătut cu flori tot de piele; iţarii de lână intrau în ciubote de iuft rusesc care să suiau până la genunchi. Peste chimir se vedea o curea de care era atârnat un paloş lung cu mânerul de os. Nu i se putea da mai mult de douăzeci şi patru până la douăzeci şi cinci de ani şi dacă faţa arăta o fire voinică, statura lui de urieş, umerile late, braţele lungi şi mânele frumoase dar mari, făceau dintr-însul o icoană a puterii. Acel ce-l însoţea era un mocan de statură mijlocie şi de făptură îndesată; părea cu vreo zece ani mai în vârstă decât tovarăşul lui şi deşi purta îmbrăcăminte de aceeaşi croială era lesne de gâcit din înfăţoşarea lui faţă de cel dintâi că unul era stăpân iar celălalt slugă.

Caii străinilor atrăseseră de la întâia vedere băgarea

de seamă a codrenilor, atât de iubitori şi de cunoscători de cai frumoşi. Cel de pe care descălecase întâiul străin era un armăsar sur, rotat, celălalt o iapă neagră; capul mic cu ochii blânzi dar vioi, gâtul vânjos, coama deasă, părul luciu şi picioarele vânjoase ale calului arăbesc se unea la ei cu pieptul lat, şi sapa puternică a dextrierilor încălecați de cavalerii îmbrăcați în fier din apusul Europei. De oblâncul fiecărei şei era atârnată în partea stângă, de o curea, o ghioagă năstrujită iar dinapoi, de fiecare plocad, era legat un arc, în tocul lui de piele şi o tolbă de săgeți.

— Frumoşi cai mai aveți, nene, zise codreanul care le întinsese plosca cu vin, şi care nu-şi putea lua ochii de pe ei, deşi sunt încă departe de bătrânețe, prin multe țări oştit-am şi mulți cai văzut-am, dar numai un singur loc ştiu unde să se crească acest soi.

— Trebuie să-l cunoşti bine, răspunse străinul, ei vin chiar de la voi, căci, după port, văd că sunteți codreni de la Tigheciu. Mi i-o trimis un fruntaş al vostru care îmi este prieten bun. Trebuie să cunoşti pe Gheorghiță al Şalgăi?

— Cum nu, răspunseră codrenii într-un glas şi cu o mirare voioasă pe fața lor, el o fost ales în toamna trecută căpitan de codru şi este cneazul nostru.

— Atunci, adăugă cel care părea mai mare printre ei, trebuie să fii Mihu, tovarăşul lui Gheorghiță, în oştile leşeşti, fratele lui de cruce, despre care vorbeşte într-una.

Eşti omul care n-are păreche în mânuirea paloşului şi a suliței, arcaşul care nu ştie ce vrea să zică a da greş, eşti Mihu cel grozav care rupe potcoava cea mai groasă în două, numai cu câte două degete de la fiecare mână!

Mă bucur că te cunosc! Eu mă numesc Toma Făgău, sunt din satul lui Gheorghiță şi omul lui. Dar înainte de a te odihni, hai să mai cinstim o dată în sănătatea căpitanului nostru şi a fratelui său de cruce, şi îi întinse plosca din nou...

Mihu, luând-o răspunse:

— Să trăiască Gheorghiță, căpitanul vostru şi fratele meu de cruce, să trăiți şi voi, codreni voinici (...)

.

După ce bău, plosca trecu iar din mână în mână iar Mihu aşezându-se lângă foc, alăturea cu Toma începu să întrebe de Gheorghiță, cum îi merge şi ce i s-a mai întâmplat de când s-a despărțit de el.

Dacă oamenii dimprejurul lui moş Marin s-ar fi uitat la el în clipa în care Mihu, descălecând, se apropiase de foc, ei ar fi văzut că moşneagul tresare uşor şi că o mirare mare se oglindeşte pe toate trăsăturile lui. Dar aveau şi ei ochii ațintiți asupra străinului, şi bătrânul îşi alcătuise iar, aproape îndată, o față nepăsătoare deşi nu pierdea nimic din ce se petrecea şi se zicea alăturea. Focul cristeştenilor fiind aproape stins, moşneagul trimise pe unul din tovarăşi să aducă câteva lemne de luncă. Apoi, zicând că începe a-i fi frig, se duse şi el să se mai încălzească la focul codrenilor care dădea semne de viață lungă căci ei, după ce aprinseseră un plop întreg, mai făcuse alăturea şi o stivă de uscături spre a-l hrăni necontenit. Marin se aşează drept în fața lui Mihu şi începu să-şi încălzească când o mână când cealaltă, când un picior când celălalt, părând cu totul nepăsător la cele ce se petreceau şi se ziceau împrejurul lui Mihu, vorbind cu Toma, dădu cu ochii de moşneag şi fără a da niciun semn de mirare, ținu ochii ațintiți asupra lui,

aşteptând să arunce şi Marin o privire spre el şi, când acesta în chipul cel mai firesc se uită la dânsul, Mihu îi făcu cu ochiul semn neînțeles pentru ceilalți la care bătrânul răspunse în acelaşi fel.

— Când veneam spre voi, zise Mihu codrenilor, se auzea un cântec frumos, oare de ce o fi amuțit cântărețul, parcă văd o lăută în mâna flăcăului celui oacheş.

— Văru-meu Filip, este un cântăreț vestit la noi, zise Toma. El este în stare să cânte trei zile şi trei nopți de-a rândul, fără a răguşi şi fără a zice de două ori acelaşi cântec.

— Îmi plac şi mie cântecele, zise Mihu, şi deoarece m-ați primit atât de bine şi m-ați bucurat cu veşti bune de la prietenul meu cel mai drag, dacă nu vă este cu supărare, v-aş cere lăuta şi v-aş cânta şi eu ceva.

— Ne va fi cu mulțămire, răspunseră voios codrenii şi dându-i-se lăuta, Mihu cu un glas puternic, dar cald, începu să cânte.

El zise mai întâi un cântec de iubire, dulce şi plin de dor, apoi un cântec vitejesc care însufleți adunarea. Cerură cu toții să-l mai cânte odată, dar Mihu le zise că are altul care poate le va plăcea şi mai bine.

Şi începu să zică durerea unei mame încă tânără şi frumoasă, care se plânge fiului ei că un străin lacom şi varvar a bătut-o, a pradat-o, a batjocorit-o şi şi-a făcut râs de ea.

Flăcăul care este voinic şi începe a învârti paloşul, întreabă, nebun de mânie, care este numele acelui neom pentru ca nu cumva să treacă noaptea fără ca acea ruşine să fie răzbunată.

Mama răspunse că el este prea tare şi prea mare

pentru ca un copil să-l poată învinge.

Flăcăul zice ce mânie cumplită simte pentru ocara făcută ei, ființei celei mai frumoase, celei mai duioase, celei mai sfinte din lume, îi dă inimă de leu şi putere de zmeu care-l vor duce la biruința, ori cât de mare şi de tare ar fi potrivnicul lui, înfruntă zece morți dar nu mai rămâne niciun ceas nerăzbunat.

Atunci mama îi zice că ea nu a fost batjocorită de nimeni dar că o mamă mai mare, mai frumoasă, mai dulce şi întru toate sfinte, mama țară, este zilnic prădată, batjocorită şi pângărită de un voievod lacom plătit de duşmani străini.

Dacă mama pentru o ocară făcută ei a dat fiului său inimă de leu şi putere de zmeu, apoi nemărginit mai mare trebuie să fie mânia ce o simte pentru ocara făcută zilnic mamei țări; inima trebuie să-i fie cât zece inimi de leu şi puterea cât puterile întrunite a zece zmei.

Flăcăul cade în genunchi înaintea ei şi-i mulțămeşte fiindcă l-a deşteptat din amorțirea în care trăise până atunci şi jură că pleacă fără întârziere să lupte împotriva acelor care-şi fac râs de țară, ca să-i răpuie. Când Mihu tăcu, izbucniră din toate părțile strigăte însuflețite de mulțămire care păreau că nu mai au sfârşit.

După ce se făcu puțină linişte, Mihu zise:

— Ne vom mai vedea şi altă dată şi atunci vă voi cânta şi partea a doua a cântecului: lupta şi biruința flăcăului căci poate va da Dumnezeu ca până atunci el să iasă biruitor.

— Amin! Să deie Dumnezeu! Aşa să fie! se auzi din toate părțile şi în ochii tuturor celor de față se citea acuma dorul de voinicie şi de răzbunare.

Apoi Mihu, după ce zise un nou cântec de iubire, dădu

lăuta lui Filip rugându-l să-i mai arate şi el cum se cântă în codru.

Noaptea era înaintată când Mihu făcu iar semn din ochiu lui moş Marin care nu-şi schimbase locul. Atunci bătrânul sculându-se, se întoarse iar la tovarăşii lui care aprinseseră focul din nou şi strânseseră destule uscături pentru a-l face să ție până la ziuă; dar în loc să se culce, el zise că merge în luncă să vadă dacă străjerii-şi caută de datorie. Strecurându-se printre care şi printre focurile aproape stinse, îşi luă drumul spre apă dar, când ajunse la marginea otacului cârni spre stânga şi ajunse la drum, îl urmă pe o depărtare de vreo sută de stânjeni apoi dând peste o bucată mare de stâncă în marginea drumului, se tupi lângă ea.

Mihu, puțin după plecarea lui Marin, se sculă zicând lui Toma:

— Hainele mi s-au uscat bine şi caii s-au odihnit, calea mea fiind încă lungă sunt silit să mă despart de voi. Vă mulțămesc pentru prietenia ce mi-ați arătat-o şi te rog să spui lui Gheorghiță că nădăjduiesc să mă întâlnesc cu el în curând. Am nişte turme de oi pe valea Chinezei, trebuie să văd cum au iernat şi ce-mi fac ciobanii; cu acel prilej mă voi repezi şi până la codru. După ce codrenii îl siliră să mai aducă încă o dată plosca la gură, Mihu îşi luă rămas bun de la toți, strânse cu căldură mâna lui Toma apoi, încălecând el şi cu tovarăşul lui, apucară pe drum la vale.

Când ajunseră în dreptul stâncei lângă care era tupit moş Marin, se auziră trei şuierături uşoare. Mihu opri calul. Bătrânul se apropie de el.

— Dorim sănătate, căpitane, zise el încet.

— Bucuros de întâlnire, moş Marine, răspunse Mihu.

Ai vreo veste pentru mine?

— De o săptămână şi mai bine te caută părintele şi Petrea Cărăbuş prin oameni trimişi în toate părțile; focurile de vestire ard în fiecare noapte pe vârfurile munților şi nimeni nu ştie unde te afli.

— Am fost înştiințat, răspunse Mihu, că pe la trecătoarea Oituzului au să intre nişte negustori ducând marfă din Lipsea şi din Braşov la Țarigrad. După cât mi se spunea ei trebuiau să intre numaidecât în țară şi crezând că voi zăbovi numai o zi sau două, n-am mai dat de veste nici părintelui nici lui Petrea. Dar negustorii au plecat numai azi din Brețcu unde au stat zece zile din pricina ploilor. I-am vămuit fără nicio împotrivire din partea lor şi acum mă întorceam în sus. Nu mă mir că nu s-au văzut focurile căci munții sunt ascunşi de neguri. Oare ştii de ce mă caută?

— După cât am putut înțelege, Sas trimete iar bani peste munți. De astă dată merg cu ei doi feciori domneşti: Dragomir şi Ştefan. Pe lângă un steag întreg de oşteni de ai lui vodă se strâng şi oamenii din satele supuse Cetății. Părintele şi cu Petrea au luat toate măsurile pentru a aduna un număr îndestulător de oameni de ai noştri, dar fără de dumneata nu prea am nădejde de izbândă.

— Nu ştii când trebuie să plece?

— Dragomir şi cu Ştefan trebuie să fi ajuns azi la Neamțu şi nu ştiu cât vor popăsi acolo. S-ar putea să plece chiar mâine, dar eu cred, că tot are să fie nevoie de o zi pentru a aduna oamenii de prin sate. Oricum, cel târziu poimâine trebuie să plece, aşa că dacă vrei să fii de față n-ai nicio clipă de pierdut, grăbeşte.

— Caii ne sunt odihniți, zise Mihu, şi mâine de amiazi

voi fi la Neamțu; de vor fi plecat ai noştri îi voi întâlni pe drum.

— La toate răspântiile vei găsi veste de la părintele înştiințându-te despre mersul lor.

— Oare nemții de la Cetate întovărăşesc şi ei pe oamenii domneşti? mai întrebă Mihu.

— Crijatul cel bătrân care e mai mare peste Cetate a plecat de vreo zece zile peste munți cu nevasta lui luând cu sine vreo cincisprezece nemți, aşa că n-au mai rămas acolo decât crijatul cel tânăr cu vreo zece, doisprezece oşteni şi nu cred să poată lăsa Cetatea pustie.

— Lupta va fi deci numai cu lefegii lui vodă căci oamenii din strânsură nu ne vor sta împotrivă; îndată ce vor năvăli ai noştri, vor rupe-o de fugă, zise Mihu.

— Dacă vor şti că eşti de față, cu bună seamă că nu vor fi nebuni să-şi puie viața în primejdie pentru Sas şi să se opuie dumitale. Mulți din ei chiar poate că ți-ar da ajutor, căci ai făcut o mulțime de bunătăți prin satele acele şi printr-însele avem mulți oameni pregătiți pentru lucrarea cea mare.

— În tabăra asta, zise Mihu, arătând spre otac, sunt adunați oameni cam din toate părțile țării şi de peste Siret şi Prut, luatu-te-ai în vorbă cu dânşii de departe ca să afli cum gândesc ei şi dacă avem sorți să avem cu noi obştea pentru împlinirea scopurilor noastre?

— Din toți moldovenii cu care am vorbit n-am găsit nici măcar unul care să nu fie sătul de câte le îndură şi să nu urască pe Sas. Sunt încredințat că chiar mâine, dacă ar vrea părintele, s-ar scula țara ca un singur om asupra lui vodă.

— Poate că de acuma nu va mai trece mult şi va sosi ceasul în care vom da-o pe față. Dar, rămâi sănătos,

moş Marine, căci trebuie să mă grăbesc dacă este să joc şi eu în horă.

— Să ne vedem cu bine, căpitane, răspunse moşneagul. Călăreții se făcură în curând nevăzuți, luând drumul pe Tazlău în sus, iar moş Marin apucă spre luncă.

VI ÎN CARE FACEM CUNOŞTINŢA UNUI NEAMŢ FOARTE ÎNDRĂGOSTIT

Aproape de vârful Capotei, în mijlocul unei poieni din Cirtolom, pe drumul ce duce de la Borzeşti pe Trotuş, la Răcăciuni pe Siret, se vedea în vremea în care se petreceau întâmplările care le povestesc, un rateş mare de piatră acoperit cu şăndrilă.

Clădirea era îndoit de lungă cât era lată. Una din feţele mai lungi privea spre Trotuş, cealaltă înspre Siret. La capătul de la deal, în păretele despre apus, era o poartă mare de stejar în două canaturi prin care intrai într-un fel de sală mergând până la jumătatea clădirei. Poarta era destul de largă pentru a lăsa să intre carele mocăneşti cele mai largi, înhămate cu patru cai buziş. În stânga sălei se vedeau uşile şi ferestruicile a douăsprezece chilioare menite a adăposti pe călători, iar în dreapta uşile odăii care slujea de crâşmă, a altor patru odăi şi a cuhnei. În capătul sălei, la dreapta, era un grajd cu stănoage şi corlăţi, iar în stânga un loc slobod sub acoperământ unde se adăposteau trăsurile. În păretele care privea înspre Siret, din jumătate de stânjen în jumătate de stânjen se vedeau deschizături înguste, numai de două degete şi lungi de o palmă în

chip de metereze. Tot astfel de deschizături se vedeau în dreapta şi în stânga porții de intrare precum şi în părețele de la vale, în fața acelei porți. Părețele despre miazăzi, cu privirea înspre Trotuş, avea şapte deschizături; o uşă şi şase fereşti. Două deschizături mari, fără geamuri, fără cercevele şi o uşă erau a crâşmei, iar patru fereşti mai mici luminau fiecare câte o odaie. Uşa crâşmei era alcătuită din blăni de stejar, groase de un lat de mână, legate pe dinăuntru cu şini puternice de fier încrucişate şi prinse de lemn prin numeroase piroane. În partea dreaptă a acestei uşi se vedea un oblonaş mişcător în balamale. În loc de fereşti, precum am spus-o, erau două deschizături ce se puteau închide sau deschide, după voie, ridicând şi scoborând nişte obloane grele de stejar, întărite cu fier şi legate de uşorul de jos prin balamale groase, în care se vedea asemene cât un oblonaş mişcător. Celelalte fereşti, toate, aveau geamuri mici, rotunde, şi erau apărate pe din afară prin zăbrele de fier, groase şi încrucişate.

Două zile după cele povestite în capitolul din urmă, pe la toacă, se aflau în crâşmă doi inşi. Unul era un bărbat nalt şi spătos, cu părul şi barba bălăi, cu ochii albaştri, cu trăsături regulate şi chiar frumoase, a cărui îmbrăcăminte era acea purtată atunci în toată Europa de lefegii nemți, cunoscuți în țara lor sub numirea de *landesknechte*, pe care francezii au schimbat-o mai târziu în *lansquenets*.

Peste o haină scurtă de piele galbenă, purta o cămeşă de zale, strânsă la cingătoare printr-o curea de la care, în partea dreaptă, spânzura un junghier. De la altă curea, mai lată, ce trecea peste umărul drept şi era prinsă sub brâu, atârna o spadă dreaptă, lungă şi lată,

cu mânerul în chip de cruce, menită a fi mânuită cu amândouă mânele.

Nădragii erau de piele galbenă, cu franjuri tot de piele la genunchi, acoperind în parte turetcile ciubotelor care se suiau până deasupra pulpelor. Coiful de oțel rotund, cu o pană de vultur şi mănuşile de piele îmbrăcate cu platoşele subțiri de fier, erau puse pe masa lângă care se aşezase pe un scăuieş cu trei picioare. La părete era răzămată o suliță cu coada de lemn, lungă şi scobită la mijloc, purtând sub fier o flamură neagră şi argintie. Prin uşa deschisă se vedea, legat de căpăstru, la un stâlp la fața crâşmei, un cal sur, mare şi puternic, cu frâul scos, care mânca voios ovăzul cuprins într-o traistă atârnată de capul lui. Sub şa, o zale deasă acoperea spinarea, coastele şi deserturile calului, gâtul şi pieptul îi erau acoperite de platoşe de fier şi la pământ, lângă frâu, se vedea frunteiul, tot de fier, ce-i fusese scos pentru a-l lăsa să mănânce în tihnă.

A doua ființă care se afla în crâşmă, din dosul tejghelii, cu coatele răzămate pe ea, era o femeie care arăta a fi cam de douăzeci şi cinci de ani şi de o frumusețe neobişnuită. Părul bogat, bălan, bătea în roşu, fruntea scurtă era lată şi albă ca zăpada, ochii mari, verzi, presărați cu aur, sub nişte sprâncene mai închise decât părul, erau plini de viață. Chipul nasului era fără prihană, gura gingaşă, cu buzele deschise, pline, roşii ca cireşile coapte, descoperea nişte dinți mici, strălucind de albeață. Pielița întregii feți era străvezie, albă şi rumână. Gâtul alb şi mlădios, linia umerilor fără greş, pieptul bogat. Din mânecile largi ale cămeşii, ieşeau brațele albe, purtând nişte mâni mari dar strâmte, cu degetele lungi şi subțiri, a căror albeață

dovedea că frumoasa femeie le privea ca o podoabă menită a fi pururea scutită, nu numai de munca câmpului, dar chiar şi de multe lucrări ale gospodăriei casnice. Purta o cămeşă de pânză de in albă, cu mânecile largi şi, deasupra, o bondă de postav alb, cusută cu flori roşii; peste o fustă albă, o fotă de lână albastră cu dungi roşii, lăsând, pe partea stângă, să se vadă fusta şi strânsă la cingătoare de o bată roşie şi albastră.

Părul îi era strâns într-o basma de mătasă roşie ce-i acoperea toată partea de dinapoi a capului şi a cărei capete îi cădeau pe spete.

Ostaşul vorbea, şi din când în când, întrerupea vorba pentru a sorbi din ulcica cu vin pusă dinaintea lui.

— Da, zicea el şi după vorbă se cunoştea a fi neamț, dumneta tot mă porți cu vorba. De un an eu vin pe aice în fiecare lună şi te rog să te înduri de mine, iar dumneata tot răspunzi că încă nu eşti hotărâtă, că trebuie să mai aştept...

— Ți-ar fi părut poate mai bine ca din capul locului să răspund: nu, întrerupse frumoasa femeie râzând. Îți pot împlini lesne dorința şi pot spune nu şi acuma.

— Tot îți bați joc de mine, răspunse neamțul. Ştii cât te iubesc şi dumneta numai mă necăjeşti. Nu mă iubeşti de loc, numai râzi de mine. Ah! şi îmi eşti atât de dragă; de când te-am văzut numai la dumneta gândesc.

— Ia ascultă, Hans, zise ea, eu nici nu te-am rugat să mă iubeşti, nici nu ți-am făgăduit că te-oi iubi. Când mi-ai spus că vrei să mă iei de nevastă, ți-am răspuns că nu pot să mă hotărăsc aşa, cu una cu două, să-mi leg soarta şi să mă duc după un bărbat de alt neam şi de altă lege. Văzând însă cât de mult ții la mine şi că eşti

un bărbat frumos şi un oştean voinic, ți-am spus să-mi dai vreme să mă mai gândesc şi să mă deprind cu gândul de a-ți fi nevastă. De atunci m-am tot gândit şi ceea ce mi se părea altă dată cu neputință, mi se pare astăzi lucru mult mai firesc şi mai puțin greu. Mai aibi răbdare şi, deşi nu-ți pot făgădui numaidecât, totuşi îți zic că ai sorți mari să-ți fiu soție. Dacă pui pe mine prețul care zici că-l pui, nu-i mare lucru să mai aştepți câteva luni.

— Ah, Vidro, nu câteva luni, dar şi câțiva ani aş aştepta bucuros dacă aş fi încredințat că odată vei fi a mea. Dar singură spui că nu poți să făgăduieşti numaidecât, vrasăzică tot este primejdie să nu-mi fie implinită dorința. Gândeşte câtă grijă am eu departe de dumneta, când te ştiu aici, la o crâşmă pe drumul mare, unde vin fel de fel de oameni şi eşti aşa de frumoasă încât nu te poate vedea niciun bărbat fără ca să te poftească.

— Şi crezi poate că eu sunt femeie să mă uit la toți drumeții câți trec pe aici, întâmpină Vidra ridicându-se în picioare şi lăsând astfel să se vadă falnica ei statură cu mijlocul subțire şi mlădios. Crezi poate că acea pe care vrei să o iei de soție este femeie să mulțămească poftele călătorilor pentru a-şi spori precupeția, urmă ea cu glasul răstit, cu sprincenile încrețite şi cu ochii scânteietori. Îți bați joc de mine fiindcă sunt o femeie singură...

— Nu, Vidro, nu, răspunse neamțul îngrijit de supărarea ei şi îmblânzindu-şi glasul, nu înțelegi, eşti prea iute. Eu cred că eşti curată ca un înger, dar trece pe aice multă lume, pe mine nu mă iubeşti şi poate să-ți placă vreunul din ei şi atunci vei uita pe bietul Hans şi

vei merge după acela care poate va fi mai frumos şi mai bogat decât Hans! Eu de asta mă tem şi, zicând aceste cuvinte cu jale, neamțul ridică iar ulcica cu vin la gură, dar zadarnic o răsturnă căci nici nu mai era nicio picătură într-însa.

Vidra luă atunci în mână un ulcior mare ce se găsea lângă dânsa şi, ridicând oblonul din mijlocul tejghelii, merse la masa unde şedea Hans şi umplu din nou ulcica neamțului. Apoi, punând ulciorul iar la loc, rămase în picioare lângă tejghe.

— Lucrul despre care vorbeşti, zise ea, s-o întâmplat o dată, dar sunt mulți sorți că n-are să se mai întâmple de acum înainte. Nu mai sunt eu femeie să mă îndrăgostesc în cel de întâi făt-frumos ce-mi va ieşi înainte. Destule necazuri tras-am cu bărbatul meu care o murit. El era tânăr, frumos şi bogat dar din tinerețea, frumusețea şi din bogățiile lui făcea partea cea mai mare altora, nu mie care mă prăpădeam după dânsul. Când o murit, ucis din pricina unei femei, m-o lăsat săracă pe drumuri şi, de nu mă lua la dânsa mătuşa Sanda, nu ştiu unde ajungeam. Mie îmi trebuie un bărbat statornic şi cuminte, lângă care să pot trăi liniştită. Până astăzi din câți m-au pețit eşti cel către care mă trage inima şi mintea mai tare.

— Dragă Vidră, zise Hans, fii încredințată că voi face tot pentru ca să fii fericită. Jur că, de când ochii mei te-au văzut pentru întâia oară, de atunci nu m-am gândit la altă femeie şi cât voi trăi nu va fi alta pentru mine. Dar, îndură-te de mine, nu mai pot îngădui asemine traiu, necontenit tremur să nu cumva să te pierd. Aş aştepta cât de mult dacă cel puțin nu ai trăi într-o crâşmă. Mută-te la Trotuş sau la Bacău sau la Piatră şi

voi fi liniştit. Dacă ți-i milă de Hans, te rog, mută-te de aici.

Vidra scutură capul.

— Nu pot să părăsesc pe mătuşa care mi-o făcut atât bine, mai ales acuma când e slabă şi bolnavă. Ş-apoi ce-aş face eu singură într-un oraş? Acolo primejdia de care te temi ar fi cu mult mai mare, căci m-ar vedea lume mai aleasă. Aice, într-adevăr, trec mulți, dar ştii bine că eu nu mă port prin crâşmă şi stau mai totdeauna în odaia mea. Numai când vine vreun prieten vechi, mă mai arăt; avem slugi care poartă grija crâşmei. Trebuie deocamdată să ai răbdare...

— Până când? întrerupse Hans supărat.

— Deocamdată, răspunse Vidra, aşteaptă până la toamnă, îți făgăduiesc că atunci îți voi da un răspuns hotărâtor.

— Şi la toamnă vei fi nevasta mea? întrebă Hans voios, sculându-se de pe scaun şi apropiindu-se de Vidra.

— La toamnă îți voi da un răspuns hotărâtor şi cred, zise ea plecând ochii în jos, că voi zice da.

Hans, care se afla acum lângă dânsa nu-şi mai putu stăpâni bucuria şi făcu o mişcare pentru a o strânge în brațe şi a o săruta; dar ea, sprintenă ca o şopârlă, lunecă din brațele lui. Când neamțul înfierbântat se luă după ea şi întinse din nou brațele ca s-o cuprindă, mâna albă a Vidrei se ridică în sus pentru a cădea, cu o putere de necrezut la o femeie, asupra fălcei îndrăgostitului prea grăbit. Lovitura fu atât de puternică încât Hans, cât de zdravăn era el, şovăi pe picioare şi, ca să nu cadă, fu silit să se apuce cu mâna de tejghea. Apoi rămase amețit, cu urechile țiuind şi cu toate stelele câte sunt în cer într-o noapte de vară senină şi fără lună trecându-i

dinaintea ochilor. Când îşi mai reveni în fire văzu pe Vidra la câțiva paşi, dreaptă şi nemişcată, cu ochii scânteind, cu nările mişcând şi buzele deschise într-un surâs răutăcios care lăsa să se vadă dinții mici şi ascuțiți încleştați, iar mâna ei ținea un cuțit. Dar privirea ce i-o aruncă Hans era atât de ruşinată şi atât de păcătoasă încât înfățoşarea ei hotărâtă şi chiar sălbatecă se schimbă îndată şi băgând cuțitul în sân, zise neamțului liniştit şi cu un zâmbet:

— Dacă ai poftă să mai capeți una şi apoi să nu mă mai vezi cât vei trăi, poți să te mai încerci.

— Iartă-mă Vidro, zise Hans ruşinat, bucuria m-a înnebunit şi nu m-am putut stăpâni. Dacă vrei, eu până la toamnă nu mai vin aice, numai mă tem să-mi pierd capul cu totul dacă nu te-oi vedea atâta vreme.

— Nu-ți cer aşa de mult, răspunse Vidra cu totul domolită, poți să vii de câte ori vrei, dar să ştii că dacă te vei mai obrăznici vreo dată, se sfârşeşte tot între noi. Acuma pune-te jos şi-ți isprăveşte vinul căci calea-i lungă până la Bacău, nu mai ai mult de stat, şi tânăra femeie se aşează pe o laviță lângă masa la care Hans îşi reluă locul.

— Ia spune-mi ce s-o mai întâmplat pe la Cetate.

— Cavalerul nostru cel bătrân a plecat acum zece zile în Țara Nemțească. El a luat pe soția lui cu dânsul, dar ea merge numai până la Udvarhely şi trebuie să se întoarcă mâine sau poimâne.

— Şi cine o rămas acuma mai mare peste Cetate? întrebă Vidra.

— Este cavalerul cel tânăr Ulrich, şi eu stau sub poroncile lui.

— Dar am uitat la câți oameni poronceşti?

— Avem douăzeci şi cinci de nemți, dar acuma au rămas numai zece, căci ceilalți au plecat cu cavalerul Albrecht şi se întorc cu jupăneasa.

— Cum, întrebă Vidra, cu o mirare voioasă, care nu ar fi putut să scape unei minți mai agere decât aceea a lui Hans, numai zece nemți sunt în Cetate.

— Ba, mai sunt țăranii din satele de sub ascultarea Cetății.

— Dar când rămân aşa de puțini nemți în Cetate, se mai trimit ei cu slujbe pe din afară?

— Nu se mai trimite pe nimeni afară, căci cu zece oameni de abia putem păzi Cetatea. Numai pe mine m-au trimis la protopopul nostru de la Trotuş cu cărți, fiindcă cavalerii au încredere în mine. Dar nemții, câți au rămas nu pot ieşi din Cetate căci în țărani cavalerii nu prea au nădejde.

— Dar pe Păunaşul Codrilor, tot nu l-ați putut prinde? Aud că n-o contenit cu hoțiile.

— Nu-mi vorbi de Păunaşul Codrilor. De doi ani umblăm toată vara după dânsul fără a putea pune mâna pe el. Parcă este lucru vrăjit. Când îl căutăm în sus, el este în jos, când îl căutăm în jos, el este în sus. Se vede că ştie mai bine decât noi unde avem să-l căutăm.

— Poate că a fi cumpărat pe unul din voi, zise Vidra râzând. Dar aveți de gând să umblați după dânsul şi în vara asta?

— Îndată ce se va întoarce cavalerul Albrecht, am să plec cu zece nemți şi cu un căpitan al voievodului, cu treizeci de slujitori, pentru paza drumului mare între Suceava şi Smirodava. Acolo pradă Păunaşul Codrilor pe negustorii care trec prin țară şi avem mare nădejde să

punem în sfârşit mâna pe el.

— Dar ştiți măcar cum este, la față şi la trup, tânăr, bătrân, frumos, urât?

— Da, ştim bine că-i om gros şi spătos, cu păr sur, cu barbă roşie, şi trecut de cincizeci de ani. Eu să-l văd îndată l-aş cunoaşte.

— Dacă ştiți aşa de bine cum este, apoi nu poate să mai scape, trebuie să puneți mâna pe el. Da, Hans, când vei fi în urmărirea lui, cred că te vei mai răpezi şi pe aice, căci înainte de a mă hotărî, dacă te ieu sau nu, vreu să te cunosc mai bine. Şi apoi cine ştie? Pe aice trece lume din toate părțile țării, şi multe s-aud, poate să afli de la trecători vreo ştire care să-ți ajute mult în căutarea Păunaşului.

— Ştii, zise Hans, măgulit şi încântat de cuvintele Vidrei, că mă răpăd la dumneta de câte ori pot scăpa. Câteodată cavalerii au vrut să trimită pe alt slujitor cu cărți la Trotuş, dar totdeauna am cerut să fiu trimis eu şi am făcut de multe ori ocoale de patru zile, cu dus şi cu întors, pe ger sau pe ploaie, numai ca să te văd un ceas. Nu trebuie să te îndoieşti că am să viu de câte ori voi putea găsi prilej. Dar trebuie să plec de acuma, căci altfel nu voi putea fi în Bacău astă noapte.

Şi Hans, golind ulcica, se sculă de pe scaun, ieşi afară, scoase traista cu grăunțe din capul calului, o strânse întrunul din rafturile de la şa şi puse frâul. Apoi intră iar în crâşmă, îşi aşează coiful pe cap, puse mănuşile, luă sulița şi apropiindu-se de Vidra îi zise:

— Vidro, eu plec şi doresc să te văd iar în curând. Până atunci mai gândeşte-te la bietul Hans din când în când. Deschide-ți inima la iubirea lui şi hotărăşte-te să-l faci fericit. Şi acum dă-mi mâna să ți-o sărut înainte de

plecare.

Vidra îi întinse, parcă ar fi fost o crăiasă, o mână pe care neamțul îndrăgostit îşi lipi buzele cu evlavie, îi dori cale bună şi întoarcere grabnică, urmându-l cu ochii după ce încălecă până ce se făcu nevăzut în dosul rateşului. Dar atunci un zâmbet de dispreț se văzu pe buzele ei. zâmbet însoțit de cuvintele:

— Ce prost!

VII ÎN CARE FACEM CUNOŞTINŢA UNUI POPĂ SĂTUL DE POPIE

Vidra era să reintre în crâşmă când zări, venind dinspre valea Tazlăului, în umbletul cel mare, un preot călare pe un cal murg.

Ea rămase pe loc şi preotul nu oprise încă bine calul când îl întrebă repede, cu glasul tremurând:

— Ce s-o întâmplat? Cum îi este?

— S-o întâmplat ca totdeauna, răspunse preotul descălecând şi încredinţându-se că sunt singuri, i-am pus pe fugă şi am luat banii.

— Dar el, nu-i rănit?

— Nu ştii mata că viaţa lui este vrăjită şi că nu se atinge de el nici paloşul, nici sulița, nici săgeata? Îi teafăr şi în curând trebuie să fie aice.

Vidra răsuflă lung.

Noul venit era un preot de vreo treizeci şi cinci de ani, de statură mijlocie, dar spătos. Pletele şi barba îi erau negre ca pana corbului, fața rumenă, cu sprincene stufoase şi ochii negri, cu nasul mare şi gros, s-ar fi putut numi frumoasă de n-ar fi fost stricată de o gură mare cu buze groase şi vinete.

— Cheamă pe cineva să-mi adape calul şi poroncește

să mi se deie un ulcior de vin vechi, că nu mai pot de sete.

Vidra reintrând în crâşmă, deschise uşa ce dădea în sala dinăuntru şi chemă pe un argat şi pe o slujnică care veniră îndată.

Ea poronci celui dintâi să îngrijească de calul părintelui, iar celei de a doua să scoată din pivniță un ulcior de vin vechi.

După ce se aduse vinul, preotul se puse pe scaunul pe care şezuse Hans şi, turnând din ulcior în ulcică, dădu îndată pe gât tot coprinsul ei.

— Bun vin, zise el, pocnind din limbă, şi umplând ulcica pentru a doua oară.

— Dar spune-mi, cum s-au petrecut lucrurile şi dacă lupta o fost grea, întrebă Vidra care nu-şi putea stăpâni nerăbdarea.

— Cum s-o întâmplat? Ştii că părintele Isaia trimisese în toate părțile să caute pe căpitan care nu se găsea nicăirea. Văzând că banii pleacă de la Neamțu la Piatră şi că nu s-aude nicio veste de la căpitan, părintele poronceşte lui Petrea Cărăbuş să adune câți oameni va putea la Buhalnița, în strâmtoare, şi să năvălească asupra feciorilor domneşti, Dragomir şi Ştefan, când vor trece pe acolo. Dar, pe de altă parte, trimite pe Matei Ursu cu vreo treizeci de oameni să prăde casele unor sfetnici de ai lui Vodă pe Şomuz, cu poroncă s-o ieie de la gura Şomuzului în sus, făcând larmă mare că el este Păunaşul Codrilor şi purtând pene de păun la căciulă. Dragomir şi Ştefan pierzând o zi în Piatra în desfătări, după obiceiul lor, le-o şi venit veste că Păunaşul Codrilor pradă pe Şomuz, căci părintele s-îngrijise ca vestea să se răspândească cât mai răpede. Auzind ei de

asta s-au bucurat tare şi au plecat fără grijă după amiazi. Dar, cu o zi înainte de plecarea lor, iată că soseşte şi căpitanul la noi, care eram mai bine de două sute, în codru, la Buhalnița. Ştiind că au de gând să facă cel întâi popas de noapte la Păngărați, ne-am aşezat în strâmtoare, sub vârful Bisericii, la Buhalnița, unde am stat ascunşi ieri noapte şi ieri până aproape de prânz. Feciorii lui vodă plecaseră din Piatra fără de grijă căci, precum ți-am spus, credeau pe Păunaş în altă parte. Aveau cu ei două steaguri, vreo sută cincizeci de slujitori ai curții şi ca două sute de oameni de strânsură din satele ce ascultă de Cetate.

Înainte mergeau vreo cincisprezece slujitori, în urma lor vreo sută de oameni de strânsură, apoi un steag de slujitori cu căruțele cu bani şi cu pieile cele scumpe, după ei rămăşița strânsurei şi, la coadă, al doilea steag de slujitori. Noi eram aşezați de amândouă părțile drumului, supuşi după stânci şi copaci. Căpitanul o lăsat slujitorii care mergeau înainte să treacă de noi şi apoi o dat semn din corn să începem năvala. Într-o clipă arcaşii noştri, trăgători aleşi, unul şi unul, au dat jos pe slujitorii care mergeau în cap şi am năvălit cu toții strigând: Iată Păunaşul Codrilor! Iată Păunaşul Codrilor! Oamenii de strânsură îndată au dat dosul, băgând o nerânduială cumplită în steagul cel întâi de slujitori. Aceştia, amestecați fiind cu ei în învălmăşeala aceea, nu ştiau cum să se apere şi deşi unii din ei s-au luptat vitejeşte, după puțină vreme au purces în risipă lăsându-ne stăpâni pe care. Țăranii venind după care, fugiseră şi ei şi dăduseră peste al doilea steag de slujitori care, voind să vie mai curând în ajutorul tovarăşilor lor, au început să taie în țărani, iar aceştia se apărau şi

căutau să treacă cu sila prin slujitori. Ajungând peste ei şi celelalte două cete în risipă, era o îngrămădeală şi o amestecătură cumplită, aşa că, când i-am ajuns, au luat-o cu toţii la fugă ucigându-se unul pe altul pentru a ieşi mai degrabă din strâmtoare. Dragomir şi Ştefan au scăpat cu mare nevoie. Pe cel dintâi era cât pe ce să-l ajungă căpitanul şi o putut scăpa numai fiindcă, văzând primejdia stăpânu-seu, un slujitor s-o aruncat cu paloşul asupra Păunaşului, plătind apoi cu viaţa îndrăzneala lui. Banii s-au împărţit pe loc, iar pieile şi partea căpitanului s-au trimis cu zece oameni aleşi şi cu Paisie la tainiţele lor.

— Şi Mihu vine astăzi?

— Până la noapte trebuie să cadă nezmintit. Ar fi sosit de mult de nu s-ar fi dus cu Petrea Cărăbuş până la Bacău, nu ştiu pentru ce. Dar ulcioru-i gol, fă bine şi pune să-mi mai scoată unul că nu mi-am putut încă astâmpăra setea.

Vidra chemă din nou pe slujnică care aduse alt ulcior cu vin şi-l puse pe masă lângă preot. Acesta umplu ulcică după ulcică şi le deşertă una după alta, privind în tăcere pe Vidra care şedea pe laviţă şi părea adâncită în gânduri. Se vedea în ochii lui că avea ceva de zis, dar că-i venea greu să înceapă vorba. În sfârşit, pe semne că vinul îi dezlegă limba căci, după ce tuşi, zise:

— Jupânească Vidră, tare te văd gânditoare şi mai că aş face rămăşag că ştiu la ce te gândeşti.

— Mi se pare că dacă ai ghici, asta n-ar vra să zică că eşti năzdrăvan.

— N-am zis că ştiu *la cine* gândeşti, dar la ce gândeşti. Că gândul îţi este nedespărţit de căpitan o ştiu mai mulţi, nu numai eu; dar eu ghicesc de ce eşti mâhnită

când gândeşti la el.

— Te înşeli, mi se întâmplă adesea să fiu îngrijată, ştiind viaţa primejdioasă care o duce, dar n-am pentru ce să fiu mâhnită.

— Ba dumneţa vrei acuma să mă înşeli pe mine; fericită ai fi dacă nu ai avea altă grijă decât primejdiile zilnice care-l ameninţă. Anul trecut primejdiile erau aceleaşi dar ochii dumitale erau mai veseli. Nu te temi de un rău ce s-ar putea întâmplă trupului lui, să piardă în luptă un ochiu, sau un picior, sau chiar viaţa, te temi să nu pierzi dumneta inima lui.

— Ce vrei să spui? Nu te înţeleg.

— Ba mă înţelegi foarte bine. Eu ştiu că în cugetul dumitale îţi zici că de o bucată de vreme s-au înmulţit trebile căpitanului din cale afară şi că o prins a uita drumul Ciortolomului nostru. Aşa că am ghicit?

— N-ai ghicit nimic, strigă Vidra cu ciudă. Îţi spun că nu înţeleg ce zici.

— Vezi, ciuda cu care îmi răspunzi dovedeşte că am dreptate şi că am pus degetul pe rană. Da, căpitanul nostru mult drum calcă şi multe gazde are. În ţara noastră se găsesc multe femei frumoase şi nu este nici fată nici nevastă care să nu se uite cu drag la el şi căreia să nu-i umple ochii.

— Dacă ştii ceva, te rog spune-mi, zise Vidra, necazul făcând-o să-şi piardă cumpăneala.

— Ha! vezi că am dreptate şi că singură acum ai dat de gol focul care te arde. Nu ştiu mult, dar tot ştiu ceva. Ştiu că gazda căpitanului la Bacău este sora lui Petrea Cărăbuş, care-i văduvă şi vestită de frumoasă. De o bucată de vreme multe trebi mai are căpitanul la Bacău, şede acolo cu săptămânile.

— Dacă aş şti că se poate întâmplă una ca asta... zise Vidra, cu dinții încleştați.

— Te-ai răzbuna, nu-i aşa? zise preotul. Şi mie, jupânească Vidră, adăogă el uitându-se țintă la dânsa, mi se pare că ai şi început să te răzbuni.

— Ce vrei să zici?

— Când am ieşit în poiană mai dinioară, am văzut de departe plecând de aice un neamț frumos de la Cetate. Dumneta erai în uşă şi-i doreai călătorie bună; de o bucată de vreme des îl mai întâlnesc pe aice.

— Şi dumneta îți închipui că eu mă uit la acel păcătos de lefegiu nemțesc, strigă Vidra mânioasă, sculându-se de pe laviță. El este un prost care, de aproape doi ani, şi-o pierdut mințile după mine şi vrea să mă ia de nevastă. Iar eu sufer venirea lui aicea şi ascult prostiile lui numai fiindcă el nu ştie să-şi stăpânească limba şi-mi spune toate alcătuirile ce se fac la Cetate asupra lui Mihu. De câte primejdii nu l-am înştiințat în urma vorbelor neamțului!

— Doamne, jupânească Vidră, frumoasă mai eşti, când te mânii, zise preotul liniştit; eu n-am vrut să te supăr. Ştiindu-te o femeie părăsită de acel ce îl iubeşti, singură în pustietatea asta unde nu vezi decât cărăuşi şi pe ici şi colea câte un drumeț mai de seamă, văzând pe un oştean voinic şi frumos învârtindu-se împrejurul dumitale, mi-am zis şi eu că ar fi lucru firesc dacă l-ai fi ales ca să-ți mângâie durerea.

— Şi drept astfel de femeie mă iei, strigă Vidra şi mai mânioasă, cu ochii scânteind şi cu glasul tremurând. Astfel crezi că m-aşi răzbuna de necredința acelui ce mi-o fost şi-mi este încă mai drag decât orice în lume. Crezi că i-aş da cuvânt să mă disprețuiască, că aş îndreptăți

oareşcum viclenia lui, dovedind că sunt nevrednică de credință, fiind în stare să mă dau după cel de întâi venetic rătăcit pe aici nu ştiu de unde.

— Dar nu te supăra şi mai ales nu striga aşa de tare că au să te audă slugile şi jupâneasa Sanda, zise preotul. Am avut şi eu o bănuială nedreaptă, iartă-mă căci văd acuma că nu avea niciun temeiu. Nu-ți poți închipui cât mă bucur văzând că am fost înşelat. Dar, te rog, şezi că am să-ți spun lucruri ce se cade să fie spuse în tihnă şi în linişte. Jupânească Vidră, urmă el după ce tânăra femeie se puse iar pe laviță, că eşti părăsită şi înşelată nu mai încape îndoială. Eu cred că se cade ca în loc de a da căpitanului vreme să te părăsească cu desăvârşire, bătându-şi joc de dumneta, să o iei dumneta înainte şi să te lepezi de el. Mă bucur că nu vrei să te dai după un venetic fără căpătâiu ca neamțul despre care vorbeam, dar singură nu poți rămânea. Trebuie să-ți alegi un bărbat statornic care să-ți fie un sprijin pentru viitor. Ascultă-mă! Eu de popie m-am săturat de mult şi acuma am început a fi sătul şi de lotrie. Văd bine că treaba s-îngroaşe: căpitanul s-o făcut din zi în zi mai cutezător. Astăzi putem zice că poartă război deschis cu vodă şi, în curând, trebuie să i se înfunde. Mâine, poimâne va fi prins, mulți din noi cu dânsul şi ne vom sfârşi viața la spânzurătoare sau pe roată. Eu copii n-am, preoteasa mi-o murit de mult, sunt hotărât să părăsesc biserica şi poporul, să-mi rad barba, să-mi tai pletele şi să plec. Am strâns o grămăgioară bună de bani şi mă voi aşeza în Hotin sau în Orheiu, unde nimeni nu cunoaşte pe popa Stoian din Patraşcani şi acolo, cu cât am, mă voi apuca de negustorie. Eu te iubesc pe dumneta de mult. Lasă pe

căpitan să se drăgostească cu Stanca, sora lui Cărăbuş, până când l-or prinde oamenii lui vodă, lasă pe părintele Isaia să viseze şi să puie la cale lucruri mari care niciodată nu se vor putea împlini şi vină cu mine; îți jur că te voi lua de nevastă. Bănişori trebuie şi dumneta să ai mulți; adăogându-i la câți am eu, vom putea să ne apucăm de negustorie mare şi să trăim în linişte şi în belşug. Astăzi trăieşti într-o crâşmă în pădure şi eşti ibovnica unui căpitan de haiduci cărui i s-o urât de dumneta căci se iubeşte cu altele. Mâine poimâne te va lăsa pe drumuri să îmbătrâneşti în sărăcie, dacă nu te vor sluți cumva vreo dată judecătorii ca partaşă şi tăinuitoare de fapte haiduceşti. De, mă vei asculta, vei trăi în oraş, într-o casă frumoasă, vei fi Vidra, nevasta negustorului Stoian, cinstită de toată lumea. Iată ce aveam de spus, acum aştept răspunsul dumitale.

— Şi eu, zise Vidra sculându-se şi privindu-l cu ochii plini de dispreț, îți răspund că numai cu greu m-am silit să ascult vorbele dumitale. Mişelule! Te-am înțeles! Ai bârfit pe Mihu pentru a mă depărta de el crezând că-ți voi cădea în ghiare. Pofteşti banii ce presupui că-i am, nu mă pofteşti pe mine. Spui că vrei să mă iei de soție crezând că nu ştiu că un răspopă nu se poate cununa, ca să mă poți astfel ademeni să te urmez. Dar află că găsesc mai cinsteş să rămân ibovnica chiar înşelată a lui Mihu, sluga, roaba lui, decât nevasta unui mişel viclean şi lacom ca dumneata chiar de n-ar fi răspopit. Piei de dinaintea ochilor mei! Şi, să ştii, că îndată ce va veni Mihu îi voi aduce la cunoştință vorbele ce mi le-ai zis.

— Când m-am hotărât să-ți vorbesc, zise Stoian rece şi nemişcat, ştiam că nu mă vei crede de o dată şi că nu vei primi îndată să vii după mine. Dar eu sunt răbdător

de felul meu. Cu vremea vei vedea că toate câte ți le-am spus sunt adevărate şi că-ți sunt un vroitor de bine. Cine va trăi va vedea. Dar nu sunt un copil. Am prevăzut că, orbită de patimă, ai putea avea de gând să spui lui Mihu cele ce ți le-am zis. Să ştii că, de vei face una ca asta, a doua zi oamenii lui vodă vor afla toate adăposturile Păunaşului Codrilor şi numele tovarăşilor lui de căpetenie. Să mai ştii că în zadar s-ar încerca să mă împiedice să vorbesc, luându-mi viața, căci toate câte le-aş putea grăi le-am scris într-o carte încredințată unui prieten şi el, îndată ce ar afla că mi s-a întâmplat ceva sau, chiar că m-am făcut nevăzut de mai multe zile, va pune-o în mâna dregătorilor. Prin urmare dacă vei vorbi, ştii la ce te poți aştepta.

Vidra nu avu timp să răspundă căci intrară atunci în crâşmă mai mulți călători care, în cursul acestei convorbiri, trăsese la rateş şi fu silită să iasă spre a chema slugile. Acestea, la venirea lor, fură urmate de o femeie în vârstă, purtând îmbrăcămintea unei țărance avute de la munte, care întrebă pe călători de trebuințele lor. Iar preotul, după ce goli ulciorul cu vin şi plăti prețul slujnicei care luase loc la tejghea se apropie de bătrână şi, după ce-i lăudă vinul îşi luă ziua bună şi plecă. Rateşul cu încetul începu a se umplea de oameni, cei mai mulți cărăuşi venind despre Bacău cu deşertul spre a încărca sare de la ocnă, alții venind de la ocnă cu sare sau cherestea spre Bacău.

Vidra se duse în odaia ei, a doua după crâşmă, a cărei uşă dădea în sala din mijloc. De întâi era stăpânită numai de mânia şi disprețul ce stârnise într-însa vorbele preotului; cu încetul însă, amintindu-şi toate amănunțimile convorbirii lor, vorba despre desele şi

lungile absențe ale iubitului ei, precum şi tragerea lui în gazdă la o femeie a cărei renume de frumuseță venise până la ea, simți deşertându-se din nou într-însa înțepăturile necazului ce o chinuia de atâta vreme. Zădarnic căuta să se încredințeze că Stoian minți pentru a o face mai plecată către dorințele lui, faptul că Mihu dădea din ce în ce mai rar pe la dânsa era prea adevărat şi, deşi se încerca să creadă că legăturile lui cu sora lui Cărăbuş, cu frumoasa Stanca Floareş, erau numai o iscoadă a preotului, totuşi temerea ei era stârnită şi chinurile mărite. Pe de altă parte amenințările preotului o înspăimântau deoarece ştia că Stoian, fiind una din căpeteniile cetei, cunoştea aproape toate tainele lui Mihu şi putea să-l piardă oricând. Se întrebă dacă trebuie sau nu să puie pe iubitul ei în cunoştința celor întâmplate între Stoian şi ea. Înțelegea că vorbele preotului erau o dovadă că nu mai era vrednic de nicio încredere, că se prea putea ca el să vândă pe Mihu, fără ca acesta să facă vreo faptă duşmănească împotriva lui şi că prin urmare era de neapărată trebuință ca el să fie înştiințat de apucăturile viclene ale lui Stoian pentru a lua măsuri de apărare. Dar, cunoscând iuțeala şi îndrăzneala lui Mihu, se temea ca nu cumva el, prin vreo faptă necugetată, să nu-şi pricinuiască singur peirea. Îi părea acuma rău că nu se stăpânise şi nu se prefăcuse față de preot, lăsându-l să creadă că deşi vorbele lui au mirat-o, totuşi ea nu se poate încă hotărî, cerându-i vreme pentru a se mai gândi la ele.

VIII CINE ERA MIHU

Vidra, fiind astfel chinuită când de bănuiala că Mihu o părăseşte, când de grija pentru viaţa lui, nu băgase de seamă că noaptea căzuse până ce intră o slujnică purtând o lumânare în mână care îi zise:

— O sosit jupânu Mihu.

— Unde-i? întrebă Vidra, sărind de pe scaun şi putând de abia vorbi de tare ce-i bătea inima.

— Chiar acuma o intrat în odaie la jupâneasa Sanda cu un om care l-o ajuns tocmai când descăleca.

Vidra, fără a mai asculta cele de pe urmă vorbe a slujnicii, ieşi repede în sală şi intră în odaia de alăturea care se găsea între a ei şi crâşmă. Când intră, zări, în faţa uşei, stând în picioare, pe mocanul ce-l văzurăm la otacul cărăuşilor de sub Perchiu şi care, precum a ghicit cititorul de mult fără îndoială, era una şi aceeaşi fiinţă cu ibovnicul frumoasei Vidra şi cu Păunaşul Codrilor. Mihu părea cuprins de o mare mânie căci sprincenile îi erau încreţite şi privirea cruntă. Vidra era să se arunce în braţele lui dar se opri pe loc văzând că în odaie mai era un om care stătea în faţa lui Mihu. Era un ţăran mic la trup şi uscăcios, cu pletele şi musteţile negre, având îmbrăcămintea purtată şi astăzi de ţăranii de la munte,

dar cu capul legat, rupt, plin de noroi şi de sânge, şi părând copleşit de osteneală.

Când Mihu dădu cu ochii de Vidra, fruntea i se mai însenină şi făcu o mişcare ca să se apropie de ea dar, stăpânindu-se îndată, îi făcu numai cu capul un semn uşor şi se întoarse din nou către țăran zicându-i cu glas răstit:

— Vorbeşte!

Iar țăranul arătând pe Vidra cu ochiul, Mihu zise din nou cu glas mai aspru, mai ridicat:

— Vorbeşte!

— Iată cum s-o întâmplat, căpitane, zise atunce românul. Ştii că prada s-încărcase pe patru cai şi că eram rânduiți, fratele Paisie şi eu, cu şase oameni din Bălțăteşti şi patru din Cracăoani, s-o ducem la părintele Isaia care trebuia să ne aştepte sub Horaița, am plecat pe înserate. Noaptea era întunecoasă şi, când am ajuns sub dealul Simonului, a început a ploua şi mergeam încet printre stânci şi dărâmături, caii căzând într-una. Cu mare greu ne-am suit până la curmătura de la care te scobori în Cracău şi, când am ajuns cu toții în vârf, ne-am pus jos ca să răsuflăm puțin. Deodată se năpustesc asupra noastră, de după nişte stânci, o ceată de oameni. Eu de abia apucasem să pun mâna pe ghioagă când am primit o lovitură cumplită în cap şi am căzut jos leşinat. Cât voi fi stat aşa nu ştiu, dar când mi-am venit în fire, făcând o mişcare, am auzit glasul lui Paisie care întreba cum îmi este. Eram încă amețit, nu i-am putut răspunde deocamdată şi numai după ce mi-o dat să beau ceva vin dintr-o ploscă, mi-am dat seamă despre ce s-o întâmplat şi l-am întrebat cum a scăpat.

El mi-o spus că acei care au năvălit asupra noastră

erau Ianoş Ungureanul cu haraminii lui şi că el, când s-au ivit, aflându-se la o parte şi văzând că ungurii sunt mulți şi că n-avem ce le face, o smuls de pe un cal care păştea lângă el doi desagi cu bani şi o scăpat cu ei în râpa de sub noi. Acolo, ascunzându-se în țâhlă, o auzi vaietele oamenilor noştri măcelăriți de unguri apoi, după ce au contenit acele vaiete, chiotele de bucurie a hoților când au dat de pradă şi plecarea lor. După ce s-au depărtat, Paisie, îngropând desagii cu bani în tufiş, s-o suit iar în deal unde o găsit trei unguri şi pe ai noştri zăcând la pământ morți, iar pe mine suflând. După ce mi-am venit bine în fire, ne-am sfătuit ce să facem şi ne-am hotărât ca el să meargă să dea de ştire părintelui, iar eu, să mă duc la dascălul Gheorghe din Roznov să-i spun întâmplarea pentru ca el să te înştiințeze pe dumneta.

Am ajuns la Roznov pe la prânzul cel mic iar dascălul Gheorghe fiind rănit din lupta de ieri şi neavând alt om de nădejde sub mână, mi-o dat un cal şi m-o trimes tot pe mine aici să-ți spun pățania noastră. Țăranul încetând să vorbească, Mihu, a cărui frunte se întunecase din ce în ce mai mult în vremea acestei povestiri, stătu câtva în tăcere cu ochii îndreptați spre pământ apoi, ridicând capul, zise cu un glas surd care tremura de mânie:

— Dacă aveați grijă să trimiteți înainte pe vreo doi, trei inşi pentru cercetarea drumului, nu se întâmpla una ca asta şi nu eram acuma cu toții de râsul hoțomanului de Ianoş. Să ştii că voi afla de la Paisie cum s-au petrecut lucurile, şi că de te voi găsi vinovat cu ceva, îți vei plăti vina cu viața.

Era să urmeze, dar uşa se deschise şi mocanul pe care

l-am văzut însoțind pe Mihu în tabăra cărăuşilor vârî capul în odaie.

— Cu voia dumitale, am să-ți spun ceva, căpitane.

Mihu s-întoarse iar către țăran şi-i zise:

— Du-te de mănâncă şi de te odihneşte, vom mai vorbi mâine.

După ieşirea românului, Mihu făcu semn mocanului să vorbească:

— Pe vârful Benei se văd cinci focuri aşezate, într-un şir; cel din capătul de la deal îi mai mare; în dreapta şi în stânga celui de la mijloc se văd două focuri mai mici.

— Ha, zise Mihu şi fața i se înveseli: Paisie o dat de ei. Onea, oamenii trimişi de mine cu prada s-au lăsat să fie loviți fără veste de Ianoş ungurul, hoțul cel vajnic şi crud care pune copiii în țapă sub ochii mamelor. Ianoş i-o ucis pe toți afară de Paisie şi de țăranul pe care l-ai văzut aici şi le-o luat toată prada. Dar se vede că Paisie s-o pus pe urma lor şi ştie unde sunt, căci cele cinci focuri în şir cu cel din capătul de la deal mai mare înseamnă că este treabă la dealul Simonului, iar cele două mai mici de la mijloc sunt iscălitura lui Paisie; ştiu acuma unde trebuie să adun tovarăşii. Încalecă îndată, du-te în fuga mare în vârful Benei şi spune lui Apostol Găburici să aprindă numaidecât cinci focuri în cerc; unul să vie drept spre miazănoapte şi să fie mai mare decât celelalte patru, iar în mijlocul cercului alte patru în cruce, şi toate să ardă până în ziuă. Stăi, adaose el văzând că Onea se întorcea spre uşă, Fulger şi cu Vijelia sunt osteniți, ei vor rămânea aice ca să se odihnească. Când vor fi două ceasuri până în ziuă, vei pune şeile pe Tunet şi pe Trăsnet şi vom pleca.

Onea ieşi.

— Cum, zise Vidra apropiindu-se de Mihu, de abia ai sosit şi iar pleci?

— Vidro, draga mea, zise el luând-o în braţe şi sărutând-o de mai multe ori, ai auzit ştirile ce mi s-au adus şi ai văzut ce însemnează răspunsul care mi-l trimite Paisie. Ştii că nu pentru întâia oară Ianoş îndrăzneşte să se atingă de mine şi de oamenii mei; dacă aş îngădui ca îndrăzneala lui să rămâie nepedepsită, apoi rău s-ar ştirbi renumele de străşnicie al Păunaşului Codrilor, renume care o avut o parte atât de mare în izbândele noastre. Mi-o scăpat Ianoş odată, nu-mi va scăpa a doua oară.

— De trei săptămâni nu te-am mai văzut, şi acuma iar pleci pentru nu ştiu câtă vreme, zise Vidra mâhnită.

— Vidro, de mult tânjesc după tine; acum trei zile veneam de pe Oituz aicea plin de dorul tău, cu gândul să petrec câtăva vreme cu tine când, la Oneşti, am primit veste că părintele mă căuta peste tot locul şi că Sas iar trimite bani din țară peste munți. Nu puteam pierde nici măcar o clipeală. Călătorind toată noaptea de abia am putut ajunge la vreme spre a face pregătirile trebuitoare pentru lupta ce s-o dat ieri. Astă noapte am petrecut-o iar pe cal căci trebuia ca numaidecât, înainte de ziuă, să fiu în Bacău.

— Se vede că treaba ce o aveai în Bacău era vajnică şi grabnică de tot, zise Vidra uitându-se în ochii lui.

— Foarte grabnică, răspunse Mihu, căci un tovarăş de ai noştri, cunoscut de noi ca nu tocmai tare de înger, o fost cunoscut de un ciangău care aducând nişte marfă din Galați la Bacău, era față când ai noştri au oprit pe negustori în drum şi i-au silit să plătească vama hotărâtă de mine. Şoltuzul o închis pe tovarăşul nostru

şi era vorba să-l chinuiască până când va spune cine o mai fost cu el, unde şed tovarăşii şi căpeteniile lui. Noroc că o aflat numaidecât Petrea Cărăbuş şi, ajungând noi astă noapte în Bacău, prin bani am cumpărat păzitorul temniții care l-o făcut pe român scăpat.

— Şi ce ai făcut la Bacău atâta vreme, căci ai ajuns aice foarte târziu şi calea-i numai de vreo patru ceasuri?

— Eram cumplit de ostenit după două nopți petrecute pe cal şi m-am odihnit puțin.

— Dulce o mai trebuit să fie acea odihnă şi greu o trebuit să-ți vie să părăseşti o gazdă atât de plăcută.

— Vidro, zise Mihu uitându-se la rândul lui, drept în ochii ei, nu te înțeleg ce vrei să spui?

— Vreau să spun că de o bucată de vreme rar te vedem pe aice şi scurte sunt şederile tale; iar cu cât vii mai rar la noi, aud că cu atâta mergi mai des pe la Bacău şi zăboveşti mai mult acolo. Şi eu bănuiesc că pricina care o făcut să ne urăşti pe noi şi să îndrăgeşti Bacăul este sora lui Cărăbuş, Stanca Floareş, la care aud că tragi în gazdă.

— Şi tu crezi că pentru dânsa eu te dau uitării pe tine? întrebă Mihu. Oare cine ți-o vârât prostia asta în cap?

— Chiar de nu mi-ar fi zis nimeni nimica, răceala ta de astă toamnă încoace ar fi de ajuns ca să-mi deştepte bănuielile, zise Vidra nemaiputându-şi opri lacrimile. De mult presupuneam că inima ta s-o depărtat de mine, că altă femeie este stăpână pe ea, dar acuma oamenii care ştiu mi-au spus că trebile ce zici că te tot țin departe de mine sunt numai nişte minciuni şi că-ți petreci vremea la Bacău lângă Stanca cea frumoasă.

— Vidro, răspunse Mihu punând o mână pe umărul ei, rău faci că te potriveşti la bârfelile unor oameni pe care nu-i cunosc dar care nu pot să nu ne fie duşmani şi mie şi ție. Mă cunoşti de aproape trei ani şi minciună din gura mea încă nu ai auzit; îți jur că de când cunosc pe Stanca lui Floareş n-am schimbat cu ea nici zece cuvinte şi că nici nu ştiu cum îi sunt ochii. Am fost la Bacău numai pentru neapărate trebuinți şi niciodată pe mai mult decât câteva ceasuri. Dar spune-mi cine te-o umplut de minciuni?

— Poate n-o fi Stanca, zise Vidra, fără a răspunde la întrebarea lui, dar atunci trebuie să fie alta!

— Şi de ce trebuie oare numaidecât să fie alta? întrebă Mihu.

— Nu mai eşti cu mine Mihu cel de odinioară, este ceva schimbat în tine şi inima-mi zice că nu mă mai iubeşti.

— Te înşală inima, zise Mihu aşezându-se pe laviță lângă ea şi îmbrățişând-o, bănuielile tale sunt fără temeiu. În vremea din urmă am tot fost pe drumuri pentru că lucrarea cea mare care o înjghebat-o părintele se apropie de ceasul în care se va începe lupta hotărâtoare şi pregătirile pentru izbânda ei au cerut de la mine multă muncă şi mult zdruncin. Dar fii liniştită, nu ai de ce să te temi, inima mea tot a ta este, într-însa nu se ascunde chipul unei alte femei, eu tot pe tine te iubesc.

— Poate, răspunse Vidra, dar nu ca altă dată.

— Ba tot atâta, zise Mihu sărutându-i ochii. Dar, adaose el râzând, mi se pare că tu începi a mă iubi mai puțin, căci iată-mă aici de mai bine de un ceas şi nici nu te-ai îngrijit să afli de sunt flămând sau nu.

— Iartă-mă că m-am gândit numai la durerea mea, zise Vidra sculându-se şi zicându-şi în sine, că altădată Mihu şi-ar fi adus aminte de foame numai după ceasuri de dezmierdări şi nesfârşite cuvinte de dragoste. Părăsi odaia cu un lung suspin.

În curând veni femeia în vârstă care o văzurăm în crâşmă îngrijindu-se de trebuinţele călătorilor, urmată de o slujnică, aducând cu ele şervete, străchini şi linguri de lemn. Mihu se închină la dânsa numind-o mătuşă Sandă, şi întrebând-o de sănătatea ei, iar ea îi răspunse numindu-l: nepoate.

Se aduse mâncarea şi Mihu se puse la masă, dar deşi mânca cu poftă, era uşor de văzut că gândurile îi erau aiurea. După ce isprăvi, se închină iarăşi dinaintea bătrânei luându-şi noapte bună, o vesti că pleacă înainte de ziuă apoi, ieşind afară, trecu pe dinaintea odăiei Vidrei şi intră alăturea, încuind uşa după el cu zăvorul. O lumânare de seu, pusă într-un sfeşnic de lemn aşezat pe o masă mică de brad, lumina odaia: lângă sfeşnic, pe masă, se aflau armele lui Mihu: ghioaga, arcul şi tolba cu săgeţi, căci cu paloşul rămăsese încins. Lângă uşă, în partea dreaptă, era un pat de lemn cu salte, acoperit cu un macat de piei de lup ce ajungea până la pământ, iar deasupra aşternutul era făcut. La masă erau două scaune de lemn alb şi, din stânga, o ladă de Braşov. În păretele despre odaia Vidrei se vedea o uşă; păreţii erau văruiţi, podelile de jos şi pardoseala de sus erau de brad. Mihu merse drept la colţul dintre fereastră şi odaia Vidrei, unde ardea o candelă înaintea unei icoane şi îngenunchind, apăsă cu mâna pe capătul unei podele. Două scânduri se ridicară îndată descoperind o bortă în care putea încăpea un om;

Mihu răzămă scândurile ridicate, de părete, apoi mergând la ladă o deschise cu o cheie ce o luă din chimir şi scoase dintr-însa o frânghie lungă cu noduri, având la un capăt un belciug de fier. Închise iar lada cu îngrijire, apoi îngenunchind din nou lângă bortă, prinse belciugul într-o verigă ce se afla sub scârdura de la marginea bortei. Pe urmă, stingând lumânarea, bătu uşor în uşa Vidrei. Uşa se deschise îndată şi tânăra femeie apăru pe prag cu o lumânare în mână.

Părul despletit îi atârna pe spate în şuviţe de foc; scosese bonda şi fota: cămeşa de in subţire lăsa să se vadă, în toată strălucirea lor, braţele şi sânul de marmoră; fusta scurtă lăsa descoperită albeaţa de zăpadă a picioarelor goale şi a gleznelor. Era atât de frumoasă încât Mihu rămase nemişcat privind-o.

— Frumoasă mai eşti! zise el în sfârşit. Apoi, intrând în odaie şi cuprinzând-o în braţe adaose:

— Frumoasă cum nu mai este alta!

Vidra ascunse capul în sânul lui fără a răspunde.

— Vidro, urmă Mihu, ridicându-şi încet capul şi silind-o să se uite în ochii lui. Vidro, alungă gândurile cele negre şi bănuielile zadarnice. Viaţa care o ducem este numai primejdii. Mâine, ce zic, peste un ceas, poate să întâmpinăm un sfârşit straşnic. Noi, numai din când în când avem parte de o clipă de linişte şi de fericire; nu mai turbura o asemenea clipă cu închipuiri dureroase şi cu îngrijiri deşerte. Vidro, nu ne-am văzut de trei săptămâni, uite, braţele mele cer să te strângă, pieptului meu îi este dor de căldura sânului tău, buzele mele sunt flămânde de sărutul buzelor tale. Miezul nopţii s-apropie şi când va răsări luceafărul de ziuă el trebuie să mă găsească călare; ne rămâne un ceas pentru dragoste şi

două pentru somn.

— Ah, Mihule, răspunse Vidra, o presimțire-mi spune că acest ceas de fericire are să fie cel de pe urmă al dragostei noastre şi aş dori să mor acuma în brațele tale, răzămată de pieptul tău, cu buzele tale pe buzele mele.

IX ŞTEFAN STROICI ÎNTÂLNEŞTE PE O JUPÂNEASĂ PUŢIN PRIETENOASĂ

Precum fusese hotărât, Ştefan Stroici plecă din Cuhnia spre Moldova în dimineaţa după sfătuirea lui cu Bogdan. Era însoţit de o slugă care se afla de patru ani la dânsul şi care îl urmase în Italia, Anton Guercy, un francez.

Anton părăsise Franţa de tânăr cu un nobil din Burgundia care se afla în slujba împăratului nemţesc. Stăpânul său căzând într-o bătălie, Anton trecu în slujba unui cavaler al tagmei purtătorilor de spadă şi luă parte cu dânsul la mai multe războaie împotriva leşilor, a litvanilor şi a ruşilor. Acest cavaler găsindu-şi şi el sfârşitul pe câmpul de război, Anton căzu în robia unui cneaz român care ţinea un steag de călăreţi români pentru slujba craiului leşesc. Mai pe urmă cneazul, ajuns la bătrâneţe, se retrase din slujba leşească şi se întoarse la locul lui urmat de Anton care petrecu în Moldova ani îndelungaţi. În cursul unei călătorii ce o făcu la Dunăre pentru trebile stăpânului, o mare nenorocire lovi pe bătrânul cneaz, nenorocire în urma căreia îşi pierdu şi viaţa şi averea. Sluga credincioasă, când se întoarse, găsi casa risipită şi averea toată luată

în stăpânire de voievodul Moldovei. Sătenii îl sfătuiră să se depărteze cât mai curând de pe acele locuri căci toți oamenii de încredere ai cneazului fuseseră măcelăriți şi era în primejdie să aibă şi el parte de aceeaşi soartă. Anton urmă sfatul ce i se dădea şi, trecând munții în Maramureş, intră în slujba lui Ştefan Stroici.

El era un bărbat de statură mijlocie şi uscăcios, purta părul scurt şi mustețile lungi. Fața lui, dubită de soare şi de vijelii, era luminată de doi ochi cenuşii mici dar vioi şi pătrunzători. Deşi se apropia acum de şasezeci de ani era încă sprinten şi puternic. Călăreț îndrăzneț, iscusința lui în mânuirea paloşului şi a suliței uimise pe toți tovarăşii de război. Era viteaz, bun la inimă, lipsit de vicleşug, şi credincios celui a cărui pâne o mânca. Cam uitase limba părinților lui dar vorbea foarte bine nemțeşte, leşeşte şi româneşte iar acuma începea a rupe şi ungureşte.

În dimineața zilei a treia după plecarea lor din Cuhnia, Ştefan care luase drumul cel mai lung, prin Udvarhely, ajunse la granița Moldovei şi, pe la prânzul cel mare, se opri la o crâşmă pentru a odihni caii. Dinaintea crâşmei, şaptesprezece cai, legați de nişte țăruşi bătuți în pământ, mâncau grăunțe din traistele atârnate de capetele lor. Şeile şi frâiele întinse pe pământ alăturea cu caii precum şi cincisprezece suliți lungi, înfipte în pământ, ar fi fost destulă dovadă că aceşti cai erau oşteneşti, chiar de nu s-ar fi văzut, în crâşmă şi pe prispa ei, bând şi mâncând, o ceată de nemți, cu coiful pe cap, acoperiți cu zale şi purtând spade lungi şi late care le spânzurau subsuoară.

Ştefan, lăsând pe Anton să scoată şeile de pe cai şi să le deie grăunțe, se duse în crâşmă unde crâşmarul, un

sas înalt, cu părul balan şi cu faţa spână, îmbrăcat în haine strâmte nemţeşti, vărsa vin în oalele ostaşilor. Aceştia văzând înfăţoşarea hotărâtă şi ostăşească a lui Ştefan, armele lui scumpe şi, mai ales, pintenii de aur ce-i zăngăneau la călcâie, se închinară la el, purtând totodată mâna la coif, iar cei ce şedeau jos se sculară drepţi. Ştefan le răspunse plecând uşor capul, apoi întrebă pe crâşmar nemţeşte, dacă are vreo odaie în care s-ar putea odihni câtva.

— O singură odaie am, răspunse crâşmarul, şi într-însa se află acuma, întorcându-se de la Udvarhely, soţia cavalerului de Wolkenstein, de la Cetatea Neamţului, cu o slujnică. Dumnealor, adaose el arătând pe oştenii nemţi, o însoţesc.

— Atunce, răspunse Ştefan, mă voi odihni şi eu aice cum voi putea şi, aşezându-se pe un scaun, porunci crâşmarului să aducă vin pentru el şi pentru sluga lui.

În fundul crâşmei şedeau, pe aceeaşi laviţă, împărţind o masă uşoară, doi ţărani români care, când intră Ştefan, vorbeau cu câţiva nemţi ce se strânseşeră împrejurul lor. Unul din aceştia, reluând vorba întreruptă, întreabă pe ţărani:

— Credeţi voi oare că Păunaşul Codrilor să umble tot pe aice?

— Cine poate să ştie unde se află Păunaşul Codrilor, răspunse unul dintre români. Astăzi îl întâlneşti pe Şomuz, mâine pe Trotuş, poimâine pe Bistriţa, parcă-i o nălucă. Spun oamenii care au fost faţă la lupta de alaltăieri că avea vreo trei sute de oameni cu dânsul şi astăzi s-ar crede că au intrat în pământ, sau că s-au stins în văzduh. Pe toată valea Bistriţei întâlneşti numai oameni paşnici, şi mâine poate să auzim de vreo nouă

faptă a lui, spre Suceava sau spre hotarul Țării Muntenești.

— Spui că erau trei sute? mai întrebă neamțul îngrijat.

— Cel puțin așa am auzit noi, răspunse românul. Slujitori de ai lui vodă și strânsură din sate erau ca la patru sute de oameni și peste cincizeci au rămas morți; singur am văzut cum i-au îngropat ieri niște oameni cu popa din Păngărați.

— Pentru noi, n-avem teamă, zise alt neamț, căci meseria noastră este războiul și Păunașul Codrilor n-ar putea lua de la noi decât lovituri. Dar avem grijă fiindcă nu este încredințată stăpâna noastră.

— Nicio grijă să n-aveți pentru dânsa din partea Păunașului, zise atunci celălalt român, care tăcuse până atunci, el nu se leagă de femei și mai ales de una ca jupâneasă voastră care-i vestită pentru bunătatea și binefacerile ei. Păunașul Codrilor ar apăra-o chiar, la nevoie, de orice dușman. Dar acuma nu umblă numai el prin codri și nu iesă numai el la drumul mare; să vă ferească Dumnezeu de vreo întâlnire cu Ianoș și cu haraminii lui.

— Cum? Iar s-a ivit pe aice? întrebară mai mulți nemți. De an vară nu se mai auzea de el!

— Sunt trei zile de când s-o ivit din nou la Pipirig și o prădat pe un preot dintr-o cătună depărtată. Umbla vorba că preotul are niște bani ascunși și atâta l-au chinuit până ce și-o dat sufletul și după moarte au început să chinuiască pe preoteasă. Au legat-o de un stâlp în curte și i-au aprins foc sub tălpi, apoi văzând că tot nu spune unde sunt ascunși banii, și cum era să spuie când ei săracii n-aveau bani, au tras doi copii în

țapă sub ochii mamei. Ştiți că tot aşa o mai făcut şi altădată. Dacă o da el peste voi, rău aveți s-o duceți, nefiind în număr pentru a vă pune cu dânsul căci are împrejurul lui o ceată de cincizeci de hoțomani. Mai ales că are ciudă pe voi de când, în primăvara trecută, ia-ți ucis o mulțime de tovarăşi şi era cât pe ce să-l prindeți. Apoi când dă de o femeie frumoasă n-o scapă din mână până când nu-şi mulțămeşte pofta asupra ei şi stăpâna vă este mândră de tot. Eu v-aş sfătui să părăsiți gândul de a merge la Cetate de-a dreptul prin codri, ci mai bine să înconjurați frumos pe Bistriță şi să mâneți astă noapte în Piatra.

O fată tânără, bălaie cu ochii albaştri deschişi, purtând o rochie de lână albastră, cu pieptarul lung, cu mânecile largi până la cot şi înguste de la cot în jos, intră atunce spărietă în crâşmă, zicând că stăpânei ei i-a venit rău deodată, că se necăjeşte cu dânsa fără a o putea aduce în cunoştință şi ceru să i se aducă repede o cofă cu apă. Mai mulți nemți săriră numaidecât căutând o cofă, iar soția crâşmarului, o săsoaică naltă, albă şi grasă, ieşind din bucătărie, alergă cu tânăra spre odaia unde se afla stăpâna ei.

— Se vede că stăpâna voastră nu este deprinsă cu călăria şi că truda drumului a fost prea mare pentru ea, zise Ştefan aceluia din nemți care să vedea că este peste ceilalți.

— Până aice părea mai puțin obosită decât noi şi era foarte veselă, răspunse neamțul, mă duc la uşă să văd ce este.

S-întoarse după puțină vreme zicând că i-a spus slujnica că doamna, la sosire, era bine şi veselă dar că, apropiindu-se de fereastră, dăduse deodată un țipăt şi

căzuse jos leşinată, acuma începea să-şi revie în fire şi credea că se vor putea pune pe drum în curând. Ştefan atunci îl întrebă dacă nu ar fi mai bine să urmeze sfatul dat de țăran, de a merge la Cetate prin Piatra în loc de a tăia de-a dreptul prin munți.

— Şi eu cred că sfatul este bun, zise neamțul, şi l-aş urma bucuros, dar cavalerul nostru mi-a poruncit să mă întorc pe acelaş drum pe care am venit, adică prin codri şi nu îndrăznesc să-i calc porunca, afară numai dacă stăpâna ar hotărî altfel. Dar dacă cavalerul i-a fi spus ca şi mie să meargă de-a dreptul prin codri, nu este nimic în stare s-o hotărască să facă în alt chip.

— Cavalerul trebuie să-i fie foarte drag sau să fie cumplit de aspru, zise Ştefan surâzând.

— Cavalerul nostru este bărbat de şaizeci de ani trecuți şi orice dorință a soției lui este o poruncă pentru împlinirea căreia, atât el cât şi noi, ne-am da cu fericire viața. Dar ea are numai dorința de a face bine lumii întregi şi de a-şi mulțămi soțul în toate. În lucrurile cele mici ca şi în acele mari nu iesă din cuvântul lui măcar că ştie că orice face ea este sfânt pentru el,

— Şi demult o are de soție? Cum de şi-a părăsit ea țara şi neamurile pentru a-l urma în această țară depărtată şi plină de primejdii?

— S-au căsătorit de vreo doi ani, dar ea este româncă.

— Româncă, întrebă Ştefan, de unde?

Când neamțul era să surâdă, slujnica cea bălaie ieşi pe prispă şi-i spuse că stăpâna simțindu-se acuma bine voieşte să plece.

Neamțul, lăsând pe Ştefan, îşi strânse îndată tovarăşii, cu toții începură să puie sălele pe cai, iar Stroici poronci şi el lui Anton să facă pregătirile de

plecare. După ce totul fu gata, oşteanul care vorbise cu Ştefan se duse la uşa odăii în care se afla stăpâna sa şi după ce bătu într-însa, intră. Când ieşi de acolo, fața lui arăta o mare îngrijire şi, prindu-se în fața lui Ştefan, îi zise:

— Vezi că am avut dreptate! Doamna noastră vrea să meargă de-a dreptul, prin codri; în zadar m-am încercat s-o fac să-şi schimbe hotărârea, n-a fost chip.

Tot atuncea ea se arătă pe prispă urmată de tânăra slujnică. Era o femeie de statură mijlocie; rochia de postav verde închis cu poala lungă, lipită pe dânsa, făcea să reiasă trupul ei mlădios. Capul îi era acoperit cu o glugă de mătasă cenuşie scoborându-se pe umeri, cu canaf de fir atâmat din dos şi cu ceapraz de aur împrejur, însă din față nu se putea vedea nimic căci era îmbrobodită într-un văl negru şi foarte des.

Ştefan se închină la ea purtând mâna la coif apoi zise oşteanului:

— Du-te şi spune doamnei că cavalerul Ştefan Stroici îi trimite închinăciuni plecate şi o roagă, deoarece merge şi el spre Neamțu, să-i deie voie să fie şi el de pază lângă dânsa până acolo.

Neamțul, apropiindu-se de prispă se grăbi să puie pe stăpâna lui în cunoştința celor vorbite de Ştefan, iar ea, după o scurtă îndoială, răspunse, însă cu un glas atât de slab încât acei care, ca Stroici erau mai departe nu putură să audă răspunsul. Oşteanul i-l aduse şi spre marea mirare a tuturor acest răspuns suna astfel:

— Doamna de Wolkenstein mulțămeşte cavalerului Stroici, atât pentru închinăciunile trimise cât şi pentru însoțirea la care zice că este gata; paza ce i-a dat-o soțul ei fiind îndestulătoare, este hotărâtă să-şi urmeze calea

însoțită numai de oştenii ce sunt cu dânsa şi roagă pe cavaler să nu se ostenească întru nimic pentru slujba ei.

Foarte mirat şi chiar jignit de acest răspuns neaşteptat şi potrivnic obiceiurilor cavalereşti de atunci, Ştefan se închină din nou la doamnă, la care închinăciune ea răspunse plecând uşor capul.

Nemții aduseră la prispă două iepe albe, având pe ele şei bărbăteşti, însă cu speteze de piele din dos şi, dinainte, cu rezămători pentru genunchi, care porneau de la oblânc şi se scoborau până jos. Deşi şeile femeieşti cu furci începuse a fi întrebuințate în Italia şi în Franța, ele erau încă necunoscute în Germania şi cu atât mai mult în țările răsăritene. Doamna şi slujnica ei încălecară deci bărbăteşte şi nemții, suindu-se şi ei pe cai, se depărtară cu toții în treapăd. Ştefan îi urmă o bucată de vreme cu ochiul apoi, încălecând; şi el, apucă cu Anton pe urma lor, potrivindu-şi mersul după mersul lor şi ținând între el şi ei o depărtare de vreo două bătăi de arc. La o cotitură cârniră spre stânga, părăsind drumul mare de pe vale şi începură a sui la pas colnicile dealurilor care despart valea Bistriței, de acea a Neamțului. Suişul fiind greu şi cărările strâmte, încurcate cu copaci căzuți, hogaşuri şi stânci, mergeau foarte încet şi soarele era jos, când ajunseră la culmea munților sub care şerpuieşte Neamțul. Aice era o poiană mare care se întindea pe coasta dealului, cu un şipot de apă rece şi limpede care curge în capătul de la vale. Caii fiind însetați şi foarte obosiți atât de suiş cât şi de povara oştenilor, toți oamenii mari, grei şi acoperiți cu zale, se făcu popas, şalele fură scoase şi caii duşi la apă. Ştefan, lungit pe pământ, răzămat pe un cot la o depărtare oareşcare de locul unde descălecase soția

cavalerului, urma cu un ochiu nepăsător mişcările nemților care, după ce adăpase caii, le puneau traistele cu grăunțe în cap. Deodată văzu venind spre el şi oprindu-se în fața lui, pe oşteanul cu care stătuse de vorbă la crâşmă.

— Domnule cavaler, zise el, mă iartă dacă îți turbur odihna, dar de astă dimineață am o presimțire, o nelinişte care ma face să cred că ne pândeşte o nenorocire. La multe războaie luat-am parte, multe primejdii înfruntat-am şi de multe ori uitatu-m-am în ochii morții, dar niciodată n-am simțit ceea ce simt astăzi. Nu pot împărtăşi temerile mele tovarăşilor căci mă tem să le moi inima. Avem să fim loviți, o simt. Dacă am avea de dat lupta în loc deschis nu m-aş prea îngriji căci oamenii care-i am cu mine sunt toți oşteni aleşi şi încercați, în stare să înfrunte un număr împătrit de duşmani. Dar de acuma, intrăm într-o vale strâmtă unde nu pot merge doi călăreți alături şi fel de fel de piedici au să ne despartă unul de altul. Nu mă tem pentru mine sau pentru tovarăşi, dar pentru sarcina ce ne este încredințată. Te rog, nu avea inimă rea, pentru o toană de femeie, toană cu totul neobişnuită la stăpâna noastră, şi la pornire nu te ține atât de departe de noi. Brațul dumitale şi acel al slugii ce te însoțeşte ne pot fi de mare folos; aş dori să rămâneți cât mai în apropiere. Apoi, adaose el, dacă mi-se va întâmplă să cad îți încredințez dumitale paza stăpânei şi povățuirea peste oamenii mei. Eşti oştean deplin, asta se vede de departe şi vei şti să dobândeşti ascultare de la ei fără ca să le vorbesc eu mai nainte.

— Datoria mea de cavaler este să-ți împlinesc dorința, răspunse Ştefan mişcat de conştiința ce o punea

oşteanul în îndeplinirea datoriei. Mă voi ţinea lângă voi în vremea mersului şi în luptă, dacă luptă va fi, veţi vedea că nu sunt leneş şi că mi se cuvin pintenii de aur ce-i port. Apoi dacă, ferească Dumnezeu, ţi s-ar întâmplă vreo nenorocire, fii încredinţat că nu voi cruţa nimic pentru ca stăpâna voastră să ajungă teafără la Cetate.

— Îţi mulţămesc, zise neamţul care acuma părea mai liniştit, nu mă aşteptam la mai puţin din partea dumitale. Numele meu este Conrad Müller şi, dacă voi avea norocul să scap astă noapte, se va găsi poate prilej să te ajut la rândul meu.

— Cum astă noapte'? Eu credeam că înainte de noapte vom fi în Neamţu?

— Dacă nu se va întâmplă nimic şi dacă nu vom găsi prea mulţi butuci în curmezişul drumului, vom ajunge pe la miezul nopţii, dar mai curând nu, şi Conrad mulţămindu-i din nou se îndreptă spre ai lui.

Îndată ce caii isprăviră grăunţele, şeile fură puse şi se dădu semnalul de pornire. Ştefan care pusese pe Anton în cunoştinţa celor vorbite cu Conrad, se ţinu acuma în apropiere de nemţi.

Dacă suişul fusese greu, călătorii noştri găsiră sccborâşul şi mai anevoios. Caii lunecau necontenit pe poteca îngustă urmată de ei în care ploile din zilele trecute săpase adevărate râpi, şi o mulţime de copaci zăceau răsturnaţi în curmeziş aşa că oştenii toţi descălecase şi câte doi inşi duceau de frâu caii femeilor. Când ajunseră în pârâu înnoptase bine. Iar, acolo, drumul mergea chiar prin albia îngustă, cu maluri adânci şi călătorii erau siliţi să meargă unul după altul, iar caii lunecau într-una pe bolovani. Ştefan se folosise

de noapte pentru a scurta depărtarea dintre dânsul şi doamna de Wolkenstein, nemaidespărțindu-i acuma decât slujnica şi vreo doi nemți.

X

ROMÂN ŞI UNGUR[1]

Călătorii noştri mergeau în tăcere, de aproape un ceas, în matca pârâului când, deodată din dreapta şi din stânga, izbucniră chiote sălbatice şi, de după copaci, o droaie de oameni năvăliră asupra lor cu baltage, cu măciuci şi cu ghioage. Ştefan, care desprinsese baltagul aninat de şa, simți calul căzând sub dânsul şi se văzu în față cu o umbră uriaşă care ridica măciuca asupra-i, dar spada lui Anton intră subsuoara hoțului şi îi scăpă zilele.

— Mulțămesc, Antoane, strigă el sărind în picioare de pe calul mort. Învârtind baltagul şi lovind în dreapta şi în stânga se repezi înspre femei. Ajunsese lângă ele, călcând peste trupuri de oameni şi de cai, când auzi glasul lui Conrad strigând:

— Dumnezeu să-mi fie milostiv domnule cavaler, scapă pe stăpâna.

Un hoț se aruncă înaintea lui Ştefan dar o lovitură de baltag în frunte îl culcă jos. Se afla acuma lângă doamnă care se găsea încă călare când simți o durere în coasta dreaptă şi, aproape totodată, primi în cap o

[1] Capitol fara titlu in editia IV - Titlul capitolului corespunde editiei a II a – 1905(nve)

groaznică lovitură de măciucă care îl doborî la pământ fără cunoştinţă.

Nemţii se apărau cu cea mai desăvârşită vitejie, dar câte trei şi câte patru hoţi se năpusteau asupra fiecăruia din ei, caii spărieţi nu puteau fi mânuiţi cu înlesnire în strâmtoare, lunecau pe bolovani şi cădeau turtind călăreţii sub ei; sulițele şi spadele lungi cu care erau înarmaţi oştenii le erau de puţin folos faţă cu baltagele, cu măciucile şi cu paloşele scurte ale potrivnicilor. După o luptă înverşunată toţi oştenii zăceau la pământ morţi sau răniţi şi doamna de Wolkenstein, legată pe calul ei, se afla în puterea hoţilor (...).

Hoţii aduseseră căpitanului lor un cal negru, mare şi frumos şi, după ce el încălecă, toată ceata porni urmând drumul în jos.

După un mers de vreo jumătate de ceas prin albia pârâului, valea lărgindu-se, intrară într-o poiană lungă şi îngustă, iar când ajunseră în mijlocul acestei poieni, deodată s-auzi un glas puternic care striga:

— Staţi!

Când Ianoş şi cu ungurii uimiţi se uitară împrejurul lor, văzură că din toate părţile îi încunjură o mulţime de oameni înarmaţi care se părea că au ieşit de sub pământ. Iar din pădure venea înaintea lor un călăreţ de o statură de urieş, cu trei pene lungi de păun la căciulă şi a cărui faţă de la ochi în jos, era acoperită cu un văl negru. Oprind calul, el mai strigă:

— Lepădaţi armele!

Ungurii se mai uitară împrejurul lor pentru a vedea încă o dată pe unde ar putea să scape dar, de jur împrejur, se vedea la lumina lunei care răsărea atunci,

un îndoit lanț de oameni cu arcurile întinse.

— Lepădați armele, mai strigă încă o dată călărețul cu un glas poruncitor.

— Şi cine eşti tu, ca să ne poronceşti nouă? întrebă Ianoş.

— Sunt Păunaşul Codrilor, răspunse călărețul care nu era altul decât Mihu. Voi, cutezătorilor, ați îndrăznit să vânați pe pământurile mele. Şi n-ați vânat ca nişte voinici, dar ca nişte mişei atingându-vă de femei şi de prunci, bizuindu-vă să vă puneți cu bărbații numai când ați fost cinci la unul.

— Dar tu astăzi viteaz eşti când ai adunat zece oameni la unul de ai mei?

— Am venit să pedepsesc nişte lotri mişei, nu ca să mă lupt cu bărbați viteji! Încă o dată: lepădați armele.

— Nu vom lepăda armele după poronca unui mişel, dar vom muri cu răscumpărare, zise Ianoş. Sunteți zece la unul şi vă temeți să vă apropiați de noi!

— Ianoş, zise Mihu, dacă într-adevăr ai poftă de luptă dreaptă sunt gata să mă măsor singur cu tine ca să se vadă care din noi este mai bărbat.

— Şi dacă tovarăşii tăi vor vedea că-i greu de tine, ei îți vor veni în ajutor şi mă vor omorî mişeleşte pe la spate, zise Ianoş.

— Pentru tovarăşii tăi nu-ți pot da nicio nădejde, răspunse Mihu, dar încât te priveşte, de mă vei dovedi, vei plecă teafăr de aice şi spre mai mare credință vom ieşi amândoi din cerc.

— Primesc, răspunse ungurul.

— Dați-vă în lături şi lăsați-l să treacă, strigă Mihu întorcându-se către acei care închideau cercul la drum; orice s-ar întâmplă între noi, nu vă mişcați dar urmați a

păzi pe ceilalți hoți cu arcurile întinse.

Cercul se deschise şi Ianoş ieşi dintr-însul urmat de Mihu.

— Ianoş, zise el, să mergem la o depărtare până la care să nu poată ajunge săgeata.

Când ajunseră aproape de capătul de la deal al poienii, Mihu zise:

— Aci să ne oprim, şi amândoi se opriră.

— Cum vrei să ne luptăm, întrebă Mihu, călări sau pe jos? Cu paloşul sau cu ghioaga?

— Călări şi cu ghioaga, răspunse ungurul.

— Fie după voința ta, zise Mihu. Să mergem fiecare până la marginea pădurii, tu din sus şi eu din jos, ş-apoi să ne repezim unul la altul.

— Fie, zise Ianoş.

Amândoi se despărțiră şi, când ajunseră la marginea poienii, fiecare din ei întoarse calul, apoi punând mâna pe ghioagă să răpeziră unul asupra celuilalt. La drum se întâlniră, se ridicară în scări şi ghioagele grele zburau în văzduh învârtindu-se deasupra capetelor potrivnicilor dar, deodată, chinga de la şaua lui Ianoş se rupse şi ei căzu greu la pământ.

— Rău semn, Ianoş, zise Mihu stăpânindu-şi calul şi plecând ghioaga în jos.

Ungurul sări în picioare strigând:

— Eu ştiu să mă lupt şi pe jos.

— Ba nu, răspunse Mihu, am spus că lupta va fi dreaptă şi dreaptă trebuie să fie, şi sărind de pe cal zise:

— Să ne luptăm pe jos cu paloşul.

— Bine, zise ungurul, paloşul mi-e prieten, şi aruncând ghioaga scoase paloşul.

Mihu trase şi el pe al lui şi amândouă se încrucişară

zăngănind şi aruncând scânteie, dar după câteva lovituri zadarnice din partea lui Ianoş, fierul lui Mihu atinse cu putere pe acel al ungurului, de-a lungul, de la vârf spre mâner, zmulgându-i-l din mână şi făcându-l să sară departe. Mihu se răpezi şi puse piciorul pe paloşul căzut la pământ:

— Acuma, Ianoş n-ai ce spune, n-ai ştiut să-ți ții prietenul în mână, viața ta este în puterea mea.

— Vino de o ia, răspunse Ianoş hotărât.

— Voi veni şi voi lua-o, fii pe pace, zise Mihu, dar voi veni bărbăteşte fără nicio armă, pentru a mă lupta cu tine voiniceşte numai cu brațele, şi aruncând paloşul, înaintă asupra lui cu pas liniştit.

Ungurul îl aştepta nemişcat, iar când nu mai rămase decât o palmă de loc între ei, scoase cu iuțeala fulgerului un cuțit din brâu şi se aruncă asupra lui Mihu. Dar, oricât de iute fusese mişcarea lui, Mihu o văzuse şi era pregătit: cu mâna stângă apucă brațul drept al ungurului iar cu cea dreaptă îi cuprinse gâtul strângându-l cu putere.

— Ha, câne! Eu îți dăruiesc de două ori viața şi tu umbli cu vicleşug; dar acuma îți vei lua pedeapsa.

Ianoş făcu o opinteală desnădăjduită dar în zadar, cu brațul drept nu putea face nicio mişcare căci era strâns ca într-un cleşte de fier iar acel stâng încerca în zadar să desprindă mâna dreaptă a lui Mihu care-i strângea gâtul tot mai tare.

— Ai dus o viață mişelească, vei muri ca un mişel, zise Păunaşul Codrilor şi, dând o zmuncitură puternică, ciolanele ungurului se auziră pocnind, apoi trupul lui fără viață căzu la pământ.

Tovarăşii lui Mihu care priveau lupta, căci acuma se

vedea ca ziua, dădură un strigăt de bucurie, iar ungurii căzură în genunchi.

Mihu se încredință că Ianoş nu mai dă niciun semn de viață, apoi încălecând, intră iar în cercul alcătuit de români.

— Legați pe aceşti mişei, poronci el, iar dacă unii dintr-înşii s-ar împotrivi trageți cu arcurile în ei ca în nişte câni.

Dar ungurii, cu totul încremeniți de spaimă, n-aveau niciun gând de împotrivire şi în scurt timp fură legați de mâni şi de picioare.

— Căpitane, zise unul din români, iată o femeie legată pe un cal şi care pare a fi moartă.

— Deslegați-o repede şi dați-o jos cu îngrijire.

Adunându-se mai mulți pentru a o dezlega şi a o întinde pe pământ, unul din ei zise deodată:

— Îi jupâneasa de la Cetate!

— Nu se poate, zise altul.

— Ba da, ea este, jupâneasa Maria, o cunosc, zise un al treilea.

Mihu, descălecând, să apropie de locul unde zăcea nenorocita femeie şi îngenunchind lângă dânsa puse urechea pe pieptul ei.

— Nu-i moartă, trăieşte zise el, trebuie să fi leşinat de spaimă. Aduceți repede puțină apă. Oare cum să fi căzut ea în mâinile lui Ianoş? O ştiam peste munți cu soțul ei?

Unul din unguri care ştia bine româneşte spuse atunci cum năvăliseră ei asupra oştenilor sub paza cărora ea călătorea şi cum o răpiseră după ce omorâseră pe toți nemții.

Se aduse apă într-un corn şi Mihu stropi fața tinerei femei care deschise ochii, se ridică răzămându-se pe un

cot, aruncă împrejurul el o prâvire mirată, apoi văzându-se încunjurată de o mulțime de oameni înarmați îşi aduse aminte de nenorocirea ei şi îşi ascunse oohii cu mâna.

— Nu te teme, jupâneasă, zise atunci Mihu care rămăsese în genunchi lângă dânsa, te afli între prieteni şi nu ai de ce să te mai temi.

— Dar, îngână ea, hoții...

— Hoții sunt legați în puterea noastră şi în curând vor lua pedeapsa ce li se cuvine precum a şi luat-o căpitanul lor.

Maria privea cu uimire şi cu frică pe Mihu a cărui față îmbrobodită precum şi lungile pene de păun înfipte în căciulă îi dădeau o înfățoşare grozavă şi o nelinişteau.

— Jupâneasă, zise el pricepând simțirile care o tulburau, fii în tihnă; fața mea este acoperită, dar inima îmi este deschisă şi curată când îți spun că toți câți ne aflăm aci îți suntem prieteni. Cunoaştem cu toții bunătatea sufletului dumitale despre care avem ca dovezi nenumărate binefaceri şi cu toții suntem gata să te slujim pe cât va fi în puterea noastră. Când vei fi mai liniştită, ne vei povesti prin ce împrejurări ai căzut în mâinile hoțului sângeros...

Dar ea, aducându-şi atunci aminte de întâmplarea fioroasă în urma căreia fusese răpită, sări deodată în picioare strigând:

— Ştefan!... oştenii!... O, dacă cum spui, în piepturile voastre bate o inimă miloasă, nu vă pierdeți vremea cu mine aice. Mie, mi-este bine acuma, dar în pădure zac o mulțime de oameni viteji care şi-au pus viața pentru mine. Poate că printre dânşii să mai fie unii vii, nu-i lăsați să piară cu zile, iar dacă sunteți creştini nu

îngăduiți ca trupurile lor să rămână prada fiarelor. Dar ce zic, voi veni şi eu, voi merge în fruntea voastră!

Mihu se sfătui răpede cu vreo doi din tovarăşii lui.

— Jupânească, îți voi împlini dorința şi te voi urma. Acei care zac în pădure sunt de alt neam şi de altă credință decât noi, s-au arătat duşmani neîmpăcați, de multe ori găsitu-ne-am față în față cu ei în luptă nemiloasă, dar nu va fi zis că Păunaşul Codrilor a lăsat oşteni viteji, chiar duşmani lui, să piară în codri şi să putrezească fără mormânt. Suntem gata să plecăm.

Dar jupâneasa auzind că acel care-i vorbeşte este Păunaşul Codrilor, haiducul vestit despre care umblau atâtea vorbe, ea fiind soția unuia din acei care îi erau duşmani de moarte şi de doi ani îl urmăreau zi şi noapte, rămase încremenită.

— Eşti Păunaşul Codrilor, zise ea încet, eşti... şi glasul i se opri tremurând.

— Da, jupânească, sunt Păunaşul Codrilor, acel pe care soțul dumitale îl vânează ca pe o fiară; sunt omul cel îndrăzneț care nu se sfieşte să poarte război cu Sas şi cu ungurii, acel pe capul căruia s-o pus preț, pe care-l numiți lotru, dar peste toate sunt ocrotitorul celor slabi şi prietenul celor buni şi drepți.

— Multe auzit-am de dumneta, zise Maria după o clipă de tăcere, multe pâri şi multe laude; până acuma nu ştiam ce să cred, dar acuma îmi aduc aminte că pârile veneau de la cei mari şi tari iar laudele de la acei mici şi slabi. De astăzi înainte ştiu ce să cred.

— Şi ştiu că vei crede numai ce este drept răspunse Mihu, căci plecarea dumitale este de a asculta pe acei mici şi slabi. Dar noaptea trece şi ziua nu trebuie să-mi găsească tovarăşii adunați. Cincizeci de oameni vor veni

cu mine, treizeci vor rămâne aici cu Petrea Cărăbuş pentru paza ungurilor. Ceilalţi să se împrăştie.

Se aduseră caii. Mihu ajută pe Maria să încalece şi plecară. Păunaşul Codrilor şi cu ceilalţi tovarăşi mergeau pe jos având pe Maria în mijlocul lor, iar Onea urma ducând de frâu calul lui Mihu.

Înaintau răpede şi în curând ajunseră locul pe care se dăduse lupta. Precum arătarăm mai sus, acei care însoţeau pe soţia cavalerului, fusese siliţi de strâmtorarea albiei pârâului în care era drumul să meargă câte unul. Din această împrejurare şi, cu toate că în vremea luptei oştenii, pe cât le fu cu putinţă, se apropiase unul de altul, trupurile lor erau împrăştiete pe o depărtare destul de mare. Cele dintâi peste care dădură erau acelea a trei nemţi şi patru unguri zăcând aproape grămadă.

Maria sărise îndată de pe cal şi urmărea cu un tremur a trupului întreg mişcările românilor care trăsese la o parte trupurile nemţilor şi căutau la dânsele semne de viaţă, dar în zadar: erau reci şi înţepenite de moarte. Ceva mai departe, în altă grămadă zăcea un neamţ cu capul aproape despărţit de trup, iar sub el doi unguri. Ridicându-se trupul oşteanului, să auzi un geamăt şi dându-se acele ale hoţilor la o parte, Maria recunoscu pe Conrad într-un lac de sânge. Bietul oştean avea un jungher înfipt în piept care după ce trecuse printre verigile zălei străpunsese haina de piele groasă. Fu ridicat şi întins cu îngrijire pe pământ uscat iar jalnica căutare urmă mai departe. După Conrad se găsiră încă doi nemţi, dar aceştia morţi. Mişcarea de care era cuprinsă Maria creştea din ce în ce, când se dădu peste o adevărată movilă de trupuri acoperind pe jumătate un

cal alb care se zbătea din când în când. Se scoase din grămadă un neamț cu capul zdrobit şi, la lumina faclelor, se zări trupul lui Ştefan, cu fața galbenă şi plină de sânge; Maria căzu în genunchi lângă el.

— Păcat de voinic, frumos este, zise unul din români. Nu pare a fi neamț.

— Trebuie să-l cunoşti, jupânească, întrebă Mihu, cine-i?

— Nu... da, îngână Maria, tot trupul fiindu-i scuturat de un tremur cumplit, e un... O rudă a mea... un cneaz... din Maramureş... da oare nu mai este nicio nădejde?

— Puțină, zise clătinând din cap Mihu care îngenunchiase şi el şi pipăia trupul rănitului, dar mort încă nu-i, este încă cald. Apropieți făclele, poronci el scoțând un cuțit din brâu. Apoi descleştându-i dinții cu degetul îi ținu puțin cuțitul dinaintea buzelor şi pe urmă îl apropie repede de facle.

— Suflă, strigă voios, vedeți, cuțitul este asudat! Dar să vedem unde-i rănit!

Şi scoase coiful din capul lui Ştefan şi dintr-însul ieşi un şuvoi de sânge.

— Capul este spart, zise Mihu, dar coiful o amorțit lovitura căci numai aice, şi arătă partea stângă a frunții, simt ciolanul rupt; dacă ar fi numai atâta n-ar fi mare lucru. Ha! urmă el pipăind pieptul, aice stă treaba mai rău, şi arătă în partea dreaptă o bortă; grozavă lovitură de țapă a primit el aici, vedeți că zaua, cât era ea de bună, este ruptă. Dacă rana nu va fi adâncă tare, poate să scape, sânge văd că nu mai curge. Ridicați-l cu îngrijire şi-l puneți pe muşchiul de lângă tulpina ceea de brad; jupâneasa spune că-i român.

Ştefan fu lungit pe muşchiu şi Maria se puse în genunchi lângă el, iar Mihu cu tovarăşii urmară cercetarea celorlalte trupuri. Găsiră pe Anton zăcând fără cunoştinţă lângă un cal ucis, cu braţul rupt dar fără altă rană şi, tocmai la urmă, pe un neamţ, turtit în pârău sub calul lui mort dar altfel nevătămat şi care îşi recâştigă cunoştinţa îndată ce calul fu scos de pe el. Ceilalţi oşteni erau înţepeniţi de moarte, iar ungurii câţi se mai găsiră suflând primiră lovitură de milă fără ca să se mai cerceteze dacă mai aveau sorţi de viaţă sau nu.

Mihu poronci oamenilor să facă în grabă trei tărgi acoperite cu cetină pentru ridicarea răniţilor şi se întoarse la Maria pe care o găsi nemişcată lângă Ştefan.

— Jupânească, zise el, am luat măsuri pentru ca răniţii să fie duşi de oamenii mei, pe tărgi, până la Humuleşti, iar pentru paza trupurilor celor ucişi vor rămânea doi inşi care se vor depărta numai când vor vedea apropiindu-se acei ce vor fi trimişi de la Cetate pentru ridicarea morţilor.

— Îţi mulţămesc, răspunse Maria, fii încredinţat că nu voi uita niciodată binele ce mi l-ai făcut mie şi bieţilor răniţi. Dar... mă tem că ruda mea să nu-şi deie sufletul pe drum, multe ceasuri au să treacă până i se vor putea lega rănile.

— Am legat multe răni în viaţa mea, răspunse Mihu, şi dacă vrei să-mi dai ajutor, îl pot lega eu deocamdată, dar să ne grăbim că ne mai rămân numai patru ceasuri de noapte şi-i departe de aicea până la Humuleşti.

— O! sunt gata, spune-mi numai ce trebuie să fac.

— Deocamdată să-i ridici capul şi să-l ţii ridicat până ce-l voi spăla şi lega. Onea, adaose el, adu-mi scama şi pânza de legat din rafturi.

Capul fu spălat şi legat cu o făşie de pânză apoi Mihu răzămă pe Ştefan de brad, spuse Măriei să-l ţie şi, scoţând zaua şi dolmanul, deschise cămeşa, îi dezvăli pieptul şi descoperi rana. Borta era lată, două coaste rupte şi rana, după cât îşi putu da socoteală Mihu, adâncă. Maria spărietă îl întrebă:

— Crezi că va putea trăi?

— De va avea zile va trăi, răspunse Mihu, am văzut oameni cu borte mai mari în piept îndreptându-se, dar multă îngrijire are să-i trebuiască.

Rana fu spălată, umplută cu scamă şi tot pieptul înfăşat într-o legătură strânsă.

Targele gătindu-se, se aşeazără răniţii pe ele apoi, punându-se câte doi oameni la fiecare targă, apucară cu toţii drumul la vale, Maria urmând călare targa pe care era întins Ştefan.

XI DREPTATEA PĂVNAȘULUI

Ei străbătuseră jumătate din cale până la poiana unde rămăsese Cărăbuş când, la o cotitură a drumului, auziră înaintea lor un țipet şi zăriră o umbră care fugea printre copaci.

— O nălucă! zise un român.

— Fereşte-ne, Doamne, de lucru necurat! zise altul crucindu-se.

— Mama pădurii! strigă un al treilea.

— Nu vă este ruşine! strigă Mihu. Drac, nălucă sau mama pădurii, după dânsa şi mi-o prindeți!

Vreo câțiva oameni se răpeziră după umbră şi în curând se întoarseră aducând ceva între dânşii.

— Ce era? întrebă Mihu.

— O femeie, căpitane.

— Ce femeie?

— Neculai Pârvu spune că-i slujnica jupânesei de la Cetate.

— Hertha, strigă atunci Maria, Hertha trăieşte?

La auzul glasului stăpânei, fata scăpă din mâinile țăranilor, alergă la Maria pe care o recunoscu de departe la lumina faclelor şi se aruncă pe ea cuprinzându-i mijlocul cu amândouă brațele.

— Ah! milostivă doamnă, milostivă doamnă, zicea ea nemțeşte, plângând şi râzând totodată, ce noapte

înfiorătoare, ah! Dumnezeule!

— Hertha, sărmană Hertha, răspunse Maria dezmierdându-i fața, eu te credeam moartă! Cum de ai scăpat din mâna hoților?

— Ah! milostivă doamnă, milostivă doamnă, zicea ea necontenit credeam că nu vă voi mai vedea şi că am să mor singură în codri.

— Jupânească, zise atunci Mihu, noaptea trece şi fata poate spune ce are de spus mergând, să ne urmăm drumul.

Porniră din nou şi Herhta, răzămată de şaua Măriei, îi povesti cum, în clipa în care năvăliseră hoții, simțind că calul cade sub dânsa, sărise în lături; mâna grea a unui hoț se abătuse pe umărul ei când văzu, învârtindu-se deasupra capului ei, umbra unei spade şi mâna care o apucase lunecă de pe dânsa. Simțindu-se slobodă, o luă la fugă la deal prin codru fără a şti unde merge şi închipuindu-şi că aude pe hoți urmărind-o. Nu-şi putea da seama câtă vreme fugise astfel; simțindu-se obosită şi nemaiauzind niciun zgomot se puse jos şi se odihni câtva. Înțelegând că tot suindu-se la deal, s-ar depărta de drumul care ducea la Cetate, după ce se simți odihnită, începu să se scoboare spre pârâu şi ajunsese la drum când auzi gură şi văzu mişcându-se umbrele acelora care însoțeau pe Mihu şi pe Maria. Crezând că iar a dat peste hoți, spaima o făcuse să scape un țipăt şi începuse a fugi, dar se împiedecase de o buturugă şd căzuse iar oamenii care o urmăreau puseră mâna pe ea. Socotea că ajunsese ceasul ei cel de pe urmă când auzi glasul cunoscut al stăpânei.

Când Hertha îşi isprăvea povestirea ajungeau la poiana în care îi aştepta Petrea Cărăbuş cu ungurii

legați.

— Aice, jupâneasă, zise Mihu, trebuie să ne despărțim. Douăzeci de oameni de ai mei te vor însoți cu răniții până la Humuleşti, iar acolo eşti cunoscută şi vei găsi cu cine să-i duci la Cetate. Îți doresc să-i vezi în curând sănătoşi, dar am să-ți fac o rugăminte.

— O, spune! zise Maria. Îți este împlinită de mai înainte dacă împlinirea ei este în puterea mea.

— Slujnica dumitale şi oşteanul care o scăpat teafăr au văzut fețele tovarăşilor mei; se poate întâmplă ca, în curând să se întâlnească cu ei, şi mult rău ar putea să aibă bieții oameni dacă s-ar afla că stau în legătură cu mine. Cer, prin urmare, ca dumneta să întrebuințezi toată trecerea ce o ai pentru ca ei, dacă vor întâlni vreodată pe unul din acei pe care i-au văzut astă noapte aicea, să se facă că nu-l ştiu.

— Îți făgăduiesc că vor rămâne necunoscuți, slujnica mea şi oşteanul care o scăpat atât de minunat sunt oameni cinstiți şi buni creştini. Spre liniştea dumitale îi voi face să jure, aice în fața tuturor că oriunde-i vor întâlni, nu-i vor cunoaşte. Şi scoțând din sân o cruce neagră având pe ea chipul Mântuitorului răstignit, cheamă, pe Hertha şi pe oştean şi-i făcu să rostească jurământul cerut.

— Să ştiți, le mai zise Maria, că dacă vă călcați jurământul, mă faceți şi pe mine sperjură, căci iată: jur şi eu pe această cruce că nici eu, nici voi nu vom cunoaşte sau da de gol vreodată pe unul din acei care ne-au scăpat din mâna hoților. Aşa să-mi ajute Dumnezeu! Şi blăstămată să fiu dacă eu sau unul din voi ne vom călca jurământul.

Oşteanul şi Hertha căzură în genunchi înaintea Mariei

şi se legară din nou către dânsa că vor ține cu sfințenie jurământul lor.

Oamenii care trebuiau să meargă cu Maria fiind gata de plecare, ea înainte de a încăleca s-apropie de Mihu şi-i zise:

— Înainte de a ne despărți îți mulțămesc încă o dată pentru binele ce ne-ai făcut. Îți voi rămâne recunoscătoare în veci şi te las având credință că, cu drept cuvânt, te numeşti ocrotitorul celor slabi şi prietenul celor buni. Şi-i întinse mâna.

Mihu îi luă mâna plecându-se, o atinse cu buzele şi zise:

— Cuvintele dumitale au plătit de zece ori ajutorul ce ți l-am putut da. Rămâi sănătoasă, Dumnezeu să-ți dea fericirea care ți se cuvine şi să-ți răsplătească binele care îl semeni împrejurul dumitale. (...)

XII ÎN CARE ȘTEFAN ÎȘI REGĂSEȘTE LOGODNICA

Clădită în veacul al treisprezecelea de cavalerii nemți ai sfintei Marii de la Ierusalim, pe un deal care stăpâneşte atât valea Ozanei cât şi şesul Topoliței, Cetatea Neamțului a văzut desfăşurându-se în vreme de cinci veacuri, şirul faptelor care alcătuiesc trecutul Moldovei.

În zidurile ei au trecut pe rând cruciații îmbrăcați în zale veniți din locuri depărtate pentru a înfrunta năvălirile păgânilor, Bogdan descălecătorul Moldovei, Petru Muşat, întemeitorul domniei, Alexandru cel Bun, întâiul legiuitor al țării, Marele Ştefan, acel domn prea mare pentru o țară mică, Petru Rareş, vrednicul fiu al eroului, crudul Lăpuşneanu, Movileştii şi Sobieski, eroul polon.

Ele au văzut naşterea Moldovei, au privit-o în floare şi, înainte de a fi sfărâmate, au fost martori ai decăderii de care fusese cuprinsă. Nu le-a fost dat să vadă, întregi, renaşterea şi noua pornire spre față a neamului românesc. (...)

În vremea în care se petreceau faptele alcătuind povestirea noastră, rămăşițele de astăzi erau o falnică

cetate încredințată de craiul Ungariei vitejiei cavalerilor Albrecht de Wolkenstein şi Ulrich de Lidenberg, amândoi urmaşi ai unor neamuri vestite din Germania de miazăzi. Straja Cetății, precum auzirăm din gura lui Hans, se alcătuia din douăzeci şi cinci de lefegii nemți şi din românii satelor vecine, închinate Cetății, care făceau strajă cu schimbul şi al căror număr era mai mare sau mai mic după trebuință.

Veniturile satelor închinate erau ale cavalerilor, ele erau alcătuite din gloabe, din dijma pământului, din desetina stupilor, din goştina porcilor, din deosebite dări în bani şi în fructe precum şi din venitul crâşmelor şi din acel al morilor.

Cavalerii judecau pricinile pentru moarte de om şi pentru tâlhărie, iar pricinile mai mici se cercetau în fiecare sat de judele ales de locuitori care era însărcinat şi cu strângerea dărilor. Cavalerii erau însă ținuți să plătească din acele venituri lefile slujitorilor şi să întâmpine cheltuielile pentru hrana cailor şi pentru ținerea Cetății în stare bună.

Sătenii, pe lângă dări, mai erau datori să facă cu schimbul de strajă, atât înlăuntru Cetății cât şi pe dinafară, să lucreze un număr de zile pe an la meremeturi şi să îndeplinească slujbe casnice.

Cavalerii nu erau puşi sub ascultarea voievodului Moldovei, dar erau datori să-i deie ajutor pentru păstrarea bunei linişti şi pentru toate trebile Craiului, fiind însă ținut şi voievodul la aceleaşi îndatoriri către dânşii.

Cetatea era alcătuită, pe atunce, dintr-o clădire în patru muchii ceva mai lungă decât lată, cu o curte la mijloc; cu două rânduri pe toate laturile şi avea, la

fiecare colț, câte un turn pătrat cu trei rânduri; podul mişcător şi poarta se aflau în partea dinspre răsărit. Rândurile de jos şi de sus a părții despre miazăzi, care priveşte spre Ozana, slujeau de locuință cavalerului Albrecht de Wolkenstein care era castelan al cetății. Celălalt cavaler locuia în încăperile din rândul de sus al laturii despre răsărit, iar în rândul de jos al acestei laturi se aflau cancelaria, locuința capelanului şi sala de judecată. În rândul de sus al laturei despre apus erau capela şi încăperi pentru oşteni, iar în rândul de jos închisoarea şi un cerdac cu stâlpi în care se adăposteau caii în vreme de împresurare şi unde, vara, în vreme liniştită, dormeau sătenii de strajă. În rândul de sus al laturii despre miazănoapte erau mai multe odăi pentru oşteni, iar în cel de jos bucătăriile şi mai multe hambare. Toate laturile coprindeau câte un singur şir de odăi, a căror uşi dădeau într-o sală îngustă având în fiecare capăt câte o scară.

Lemnăria uşilor într-un singur canat şi a fereştilor era de stejar; podelile de jos şi de sus, de brad. Toate fereştile aveau geamuri mici, rotunde, întrunite prin cercuri de plumb şi zăbrele groase de fier. Laturea despre miazăzi, deasupra râpei, nu era apărată nici de şanțul, nici de zidul ce înconjurau celelalte laturi. În partea despre crivăț, între şanț şi zid, se afla un loc slobod, sădit cu pomi, iar în colțul despre apus al acestei curți, lipite de zid, erau grajdurile pentru cai şi pentru vite precum şi mai multe hambare.

Odaia din rândul de mijloc al turnului, care se afla între locuințele celor doi cavaleri, era încăperea în care se găzduiau străinii de seamă.

Această odaie avea o fereastră privind spre Ozana şi

două uşi. Pe pereți şi pe jos erau întinse scoarțe frumoase de lână; un pat de stejar săpat, cu baldachinul răzămat pe patru stâlpi suciți, un jilț mare, trei scaune de stejar cu spetezele săpate şi o masă alcătuiau îmbrăcămintea ei.

Două săptămâni după întâmplările povestite mai sus, târziu după miezul nopții, se găseau în acea odaie luminată de o făclie de ceară, împrejurul patului în care zăcea Ştefan Stroici cu capul legat şi cu pieptul înfăşat, patru inşi.

În genunchi, lângă capul patului, să afla Maria care, de când îi adusese la Cetate, nu părăsise pe rănit nici zi nici noapte; lângă dânsa se ținea în picioare credincioasa Hertha. De cealaltă parte a patului, cu mâna pe pulsul bolnavului şedea un călugăr minorit cu părul şi barba albă, iar la picioarele patului, cu coatele răzămate pe el, sta un bărbat tânăr şi voinic, cu părul şi mustețile blonde, cu fața deschisă şi plăcută, îmbrăcat în hainele strâmte obişnuite în apusul Europei.

Rănitul avea ochii deschişi şi din buzele lui ieşeau cuvinte fără şir.

— Dați de tot... Tătarii... Maria... nu vă lăsați... izbânda va fi a noastră...

— Părinte Anselm, zise nemțeşte Maria spărietă către călugăr, niciodată n-a aiurit ca astăzi, oare nu i se apropie sfârşitul?

— Eu cred, fiica mea, răspunse liniştit călugărul, că se apropie un sfârşit, dar deşi nu mă pot încă rosti cu hotărâre, acest sfârşit este acel al bolii, iar nu acel de care te temi. Oricum, în cursul acestei nopți are să i se aleagă, fierbințeala asta cumplită şi pulsul acesta nu mai pot ține mult. Dar să-i mai dăm să bea din leacul ce

i l-am pregătit, nădăjduiesc că-l va mai linişti. Maria, cu cea mai mare îngrijire, ridică capul lui Ştefan cu o mână, îi descleştă dinţii cu cealaltă, iar Hertha îi vărsă în gură câteva linguriţi din cuprinsul unei ceşti, apoi capul rănitului fu aşezat din nou pe pernă. Buzele i se mişcară iar, dar pentru a alcătui cuvinte fără înţeles. După o clipă de linişte călugărul zise încet:

— Pulsul s-a mai domolit, a închis ochii şi Maria uitându-se la Ştefan văzu că, într-adevăr, închisese ochii:

— S-ar părea că doarme, zise ea.

Călugărul făcu un semn cu capul apoi, după oareşicare aşteptare lăsând mâna bolnavului, să plecă şi apropie urechea de gura lui:

— Doarme, zise el, aud cum trage sufletul: pulsul este acuma aproape linişţit. Apoi sculându-să, zise Mariei:

— După cât mă pricep, primejdia a trecut; din somnul de acuma se va trezi răcorit şi, cu o îngrijire bună, în câteva săptămâni va fi pe picioare. Prin urmare, poţi să mergi să te odihneşti: trebuie să fii zdrobită de oboseală căci de două săptămâni nu te-ai culcat. Cavalerul Ulrich şi cu mine vom rămâne pe lângă rănit.

— Da, milostivă doamnă, zise cavalerul, mergi de te odihneşte, căci mă tem să nu te îmbolnăveşti şi dumneata de atâta oboseală. Poţi să fii încredinţată că părintele Anselm şi cu mine nu ne vom depărta de lângă bolnav.

— Nu, răspunse Maria, nu mă voi resimţi dacă nu voi dormi încă câteva ceasuri; îndată ce va căpăta cunoştinţa vă făgăduiesc că mă voi retrage, dându-vă de ştire; până atunci rămân şi vă rog pe amândoi să mergeţi să luaţi puţină odihnă.

Văzând că stăruințele lor ar fi zadarnice, părintele Anselm şi cu cavalerul ieşiră, iar Maria se aşează pe scaunul părăsit de capelan, făcu semn Herthei să şază pe perna pe care stătuse în genunchi şi tinerele femei rămaseră singure lângă Ştefan, care urma să doarmă liniştit.

Ceasurile treceau, Hertha învinsă de oboseală adormise şi ea cu capul pe muchia patului, Maria însă rămăsese nemişcată cu ochii ațintiți asupra rănitului. De vreo două ori îi pusese uşor dosul mânei pe obraz şi văzuse cu bucurie că fierbințeala ce până atunci crescuse necontenit din zi în zi, făcuse loc unei uşoare sudori. Era aproape de revărsatul zorilor când Ştefan făcu deodată o mişcare şi deschise oehii.

Maria se sculă de pe scaun şi se plecă asupra lui. Zărindu-i fața, rănitul deschise ochii mari şi făcu o încercare zadarnică pentru a se ridica în pat.

— Mario, zise el... visez!

Maria, galbenă ca ceara, nu răspunse.

— Mario, zise Ştefan cu glasul slab şi încercându-se din nou să se ridice, Mario, nu, nu visez... sunt treaz... răspunde-mi Mario... tu eşti sau umbra ta?

— Eu sunt, Ştefane, răspunse Maria speriată de mişcarea de care îl vedea coprins, eu sunt... Maria.

— Tu... Maria... logodnica mea... trăieşti... te-am găsit? Unde mă aflu? şi făcând o încercare deznădăjduită, izbuti să se ridice pe un cot, dar numai pentru o clipă căci junghiurile care le simți la corp şi în coastă îl siliră să se lase iarăşi pe spate.

— Da, Ştefane, da, zise Maria punându-i binişor mâna pe umăr pentru a-l linişti, eu sunt Maria, logodnica ta; trăiesc şi tu te afli printre prieteni. Ai fost foarte bolnav,

dar acuma, cu voia lui Dumnezeu, ai să te faci bine, dar te rog, nu vorbi că eşti încă slab şi vorba te osteneşte.

— Mario, urmă Ştefan şi mâna lui căuta mâna ei, Mario, te-am găsit, de acuma nu te mai las.

— Ştefane, te rog, dacă... dacă mă mai iubeşti, nu mai vorbi, nu te mişca aşa, că iar are să-ți fie rău.

— Te iubesc, o da, te iubesc, dar tu, tot mă iubeşti? Dă-mi mâna.

Maria, ca să-l liniştească îi dădu mâna şi simți cum degetele lui Ştefan se încercau să i-o strângă.

— Mario, tu tot mă iubeşti, nu-i aşa? Răspunde, te rog, răspunde!

— Da, Ştefane, da, răspunse biata femeie care îşi pierdea cumpătul cu totul, dar linişteşte-te, te rog.

— Spune-mi că mă iubeşti şi că nu mă vei mai părăsi, zise el.

— Nu, nu te voi părăsi, dacă vei şedea binişor şi nu vei mai vorbi, altfel iau mâna mea din mâna ta şi mă duc.

— O nu, nu te duce, se rugă rănitul cu glasul stins, lasă-mi mâna; dar spume-mi încă o dată că tu eşti Maria, logodnica mea şi nu umbra ta, nu o nălucă amăgitoare, spune-mi că mă iubeşti.

— Da, Ştefane, eu sunt Maria, eu, logodnica ta şi te... te... te iubesc, zise Maria zăpăcită, dar te rog nu vorbi!

Rănitul ostenit de opintelile ce le făcuse tăcu, numai degetele lui strânseră mai tare mâna iubitei; închise ochii şi în curând adormi din nou.

Maria atuncea trezi pe Hertha care dormea dusă şi o trimise să roage pe părintele Anselm să vie ca s-o înlocuiască. Călugărul veni îndată însoțit de un tânăr îmbrăcat în haina obişnuită de ucenicii minoriților ordinului sfântului Francisc. Maria se apropie de

Anselm şi zise hotărâtă:

— Am să-ți spun lucruri de cea mai mare însemnătate, şi care nu rabdă întârziere, te rog să mă urmezi în odaia mea; fratele Ambrosie şi cu Hertha vor sta cu bolnavul care doarme linişit, şi de va fi trebuință vor veni să ne deie de ştire.

Călugărul se închină în tăcere, fără a părea prea mirat de cererea tinerei femei şi, după ce spuse câteva cuvinte lui Ambrosie, ieşi după dânsa. Deoarece partea cea mai însemnată a convorbirii ce o avu Anselm cu soția castelanului de Neamțu se va cunoaşte din cele ce au să urmeze, spre a nu mai obosi pe cetitor nu-i vom mai urma în odaia Măriei şi vom începe iar şirul povestirii noastre la întoarcerea călugărului în odaia rănitului, aproape două ceasuri după ce ieşise cu Maria.

— Doarme liniştit, răspunse Ambrosie la întrebarea ce-i puse Anselm.

— Semn bun, răspunse acesta, cred că după somn răcorirea şi cunoştința vor fi depline, iar în cât priveşte slăbiciunea, cu o căutare îngrijită şi cu hrană bună, o vom învinge cu uşurință. Dar nu mai am nevoie de voi aice: Hertha, du-te de ajută pe stăpână-ta să se dezbrace şi să se puie în patul care o aşteaptă de două săptămâni. Tu, Ambrosie, poți merge să-ți vezi de trebi. Spune cavalerului Ulrich că departe de a avea nevoie de el, m-ar îndatori dacă, deocamdată, n-ar veni, căci ceea ce trebuie mai presus de toate este linişte; când voi fi obosit îl voi chema.

Anselm rămase singur cu Ştefan care-şi urma somnul şi era aproape de amiazi când auzindu-l mişcând şi întorcându-se la el, minoritul văzu că este treaz şi că căuta pe cineva cu ochii. Zărind pe călugăr, rănitul

întrebă:

— Unde mă aflu?

— Te afli teafăr într-o casă de prieteni, răspunse Anselm care vorbea bine româneşte, şi nădăjduiesc că acum eşti afară de orice primejdie. Mai aibi puțintică răbdare şi în curând te vei putea scula.

— Dar, zise Ştefan, mi s-a părut că lângă patul meu era astă-noapte o femeie, care se numea Maria, visat-am sau nu?

— Dacă vrei să vorbeşti de Maria, soția cavalerului Albrecht de Wolkenstein, castelanul acestei Cetăți, răspunse călugărul după oarecare îndoială, atunci nu ai visat căci de când te-a adus aice rănit şi până astă-dimineață, ea nu te-a părăsit nici zi nici noapte şi faptul că ai scapat cu viața îl datoreşti mai ales îngrijirilor ei. Altă Mărie nu s-a apropiat de patul în care zaci şi nici nu este în Cetate.

— Iar voi fi visat, zise Ştefan cu un lung suspin, dar, adaose el după o tăcere, capul este slab, sunt amețit şi nu înțeleg, nu-mi aduc aminte cum am venit aici.

— Le vei afla toate la urmă, răspunse minoritul, dar acuma eşti încă prea slab, vorba te slăbeşte şi mai tare; după două, trei zile le vei înțelege toate. Deocamdată voi chema pe ucenicul meu ca să-mi ajute să-ți primenesc legăturile şi pe urmă vom căuta să-ți dăm ceva mâncare pentru ca să începi a-ți câştiga iar puterile.

Rănile fură spălate şi legate din nou cu ajutorul lui Ambrosie şi Ştefan luă cu o plăcere vădită o ceaşcă de zeamă şi două degete de vin vechi.

— Mă prind că ai mai vrea, zise Anselm zâmbind, dar pentru întâia oară ajunge. Mai spre seară ți se va mai aduce; acuma închide ochii şi caută să dormi.

Ştefan era atât de slab încât nici nu încercă să mai scoată un cuvânt; închise ochii şi adormi îndată.

Rămase în aceeaşi stare două zile şi două nopți; se trezea numai pentru a-şi vedea legăturile primenite şi pentru a mânca. Părintele Anselm, cavalerul Ulrich şi Ambrosie îl păzeau pe rând.

În dimineața zilei a treia să întărise bine şi înfățoşarea rănilor era cât se poate de mulțămitoare; mâncă cu poftă şi goli cu totul paharul de vin ce i se adusese.

— Bun vraciu mai este tinerețea, zise părintele Anselm care-l privea cu plăcere. Mulțămeşte lui Dumnezeu, fiule, pentru firea puternică cu care te-a înzestrat; mulți răniți căutat-am în viața mea, dar nu-mi aduc aminte să fi văzut vreunul în stare mai deznădăjduită decât aceea în care te aflai când te-au adus aice.

— Mulțămesc lui Dumnezeu, dar mulțămesc şi celor care m-au căutat atât de bine, răspunse Ştefan. El acuma prinsese puteri şi-şi aducea bine aminte de întâmplările în urma cărora fusese rănit. Dar, adaose el, aveam cu mine o slugă credincioasă la care țin foarte mult, trebuie să cred că a fost mai puțin norocoasă decât mine căci altfel aş fi văzut-o până acuma.

— Sluga îți trăieşte, răspunse Anselm, dar şi el este în pat cu brațul drept frânt; viața nu-i este de loc în primejdie şi cred chiar că brațul i se va îndrepta cu totul, dar la vârsta lui firea nu mai lucrează ca în tinerețe, şi vor trece câteva săptămâni dacă nu câteva luni până ce va putea să-l întrebuințeze.

— Dar acuma, spune-mi, te rog, părinte, ce s-a întâmplat după ce am căzut rănit şi cum s-a isprăvit lupta.

Părintele povesti atunci, spre marea mirare a lui

Ştefan, nimicirea oştenilor nemți, răpirea Măriei de către Ianoş, întâlnirea lor cu Păunaşul Codrilor, învingerea lui Ianoş şi aducerea răniților la Cetate.

XIII ÎN CARE ŞTEFAN STROICI AFLĂ LUCRURI DE SEAMĂ PENTRU EL

După ce puse mai multe întrebări asupra Păunaşului Codrilor, Ştefan zise deodată:

— Mi s-a zis de către un oştean de aicea, în dimineaţa zilei în care am fost rănit, că soţia cavalerului de Wolkenstein este româncă. În vremea războiului cu tătarii, acum patru ani, am avut prilej să cunosc pe cei mai mulţi din cnejii de aicea. A cui fată este ea oare?

— Destul ai vorbit pentru astăzi, fiule, zise Anselm fără a răspunde acestei întrebări. Acuma este vreme să dormi.

Tocmai atunci intră şi cavalerul Ulrich în odaie şi călugărul, sculându-se, îi zise:

— Bolnavul nostru merge răpede spre bine, dar s-a făcut din cale-afară de vorbăreţ. Numai decât trebuie să doarmă acuma. De aceea, fii bun, domnule cavaler, de nu te lua de vorbă cu el, iar dacă ar vrea numaidecât să vorbească, să nu răspunzi la întrebările lui.

— Fii pe pace, părinte răspunse cavalerul râzând, sunt oştean şi ştiu să împlinesc orbeşte poroncile celor mai mari.

Părintele ieşi iar Ştefan, vrând-nevrând, fu silit să tacă

şi, de urât, s-adoarmă. Trecură alte două zile în timpul cărora puterile rănitului crescură văzând cu ochii, rana de la cap era aproape tămăduită, iar starea acelei de la coastă se îmbunătățise mult. Părintele Anselm, după ce îi legă rănile, spuse lui Ambrosie să iasă, se aşeză pe scaun lângă pat şi începu să vorbească cu glasul lui încet şi blând:

— Mare este mulțămirea mea, fiule, că te văd în sfârşit ieşit din orice primejdie şi îndreptându-te răpede spre o însănătoşire deplină. Cred că aş face rău dacă aş mai întârzia să-ți împărtăşesc nişte veşti ce ştiu că au să-ți tulbure rău atât inima cât şi mintea. Datoria mea de preot şi de prieten al casei în care ne aflăm este să vorbesc; n-am făcut-o până acum căci, în slăbiciunea în care te aflai, orice zguduire ți-ar fi putut primejdui zilele, dar astăzi, când ți-ai recâştigat puterile în mare parte, nu mai pot tăcea căci aş pune în primejdie numele, liniştea şi viitorul unei ființi ce trebuie să ne fie scumpă la amândoi.

Ştefan se uita la el cu mirare.

În noaptea în care ți-ai recâştigat cunoştința n-ai visat...

— O, Doamne strigă Ştefan, Maria trăieşte!

— Da, zise călugărul, Maria trăieşte...

— Oh! zise Ştefan, de ce m-ai amăgit? O asemenea veste mi-ar fi grăbit îndreptarea!

— Ştiam, răspunse domol minoritul, că vestea cum că acea pe care n-ai încetat s-o iubeşti trăieşte, ar face mult pentru a-ți grăbi îndreptarea, dar mă temeam că întregirea acestei veşti să nu te deie din nou pradă fierbințelei şi aiurării. Nu te-am amăgit, căci Maria pe care ai plâns-o până astăzi ca moartă este Maria, soția

cavalerului Albrecht de...

— Dumnezeule, strigă Ştefan, am găsit-o numai pentru a o pierde încă o dată!

— Întâlnirea voastră este fără îndoială o nenorocire, urmă Anselm, căci are să redeştepte, poate mai vie, durerea de odinioară, făcându-te să înduri pentru a doua oară chinurile ce fuseseră alinate de vreme.

— Dar ea, cum de şi-a călcat jurămintele către mine, cum de m-a uitat şi s-a învoit să fie a altuia?

— O, nu-ți face păcat învinovățind-o, nu ştii cât a suferit şi prin câte a trecut!

— Dar mi-a jurat că niciodată nu va fi a altuia, este o femeie fără credință!

— Nu ştii cum o nedreptățeşti prin aceste bănuieli. Te rog, aibi puțină răbdare şi lasă-mă să te pun în cunoştința împrejurărilor care au silit-o să ieie pe cavalerul Albrecht de soț.

Văzând că Ştefan, amețit de această ştire cumplită tăcea, călugărul urmă:

— Ți-aduci aminte că te aflai la tatăl Măriei, la cneazul Orsat, la Orsăteşti pe Tutova, când se auzi că tătarii au năvălit în Țara Leşească şi că de acolo se îndreptă spre Țara Ungurească. Ți-ai părăsit pe loc logodnica, schimbând cu dânsa jurăminte de veşnică credință şi iubire şi te-ai întors în grabă, ajungând în Maramureş odată cu păgânii, luând parte la luptele ce s-au dat împotriva lor şi în care au fost învinşi. I-ai urmărit cu oastea voievodului Lațc peste munți şi ai luat parte la bătălia hotărâtoare ce s-a dat pe malurile Siretului. Păgânii au fost zdrobiți cu desăvârşire, dar dumneta ai fost lăsat greu rănit, ca mort, pe câmpul de bătălie. Tătarii învinşi s-au împărțit în mai multe trâmbe, unii

apucând în sus, alții în jos pe Siret şi Bârlad, pustiind tot în calea lor.

În oastea voievodului era şi cavalerul Albrecht de Wolkenstein, castelanul acestei Cetăți, cu câțiva oşteni şi cu oameni de strânsură din satele închinate. El, îndată după bătălie, se puse cu vreo cincizeci de călăreți în urmărirea duşmanilor, pe Bârlad. Era de mult prieten cu tatăl Măriei şi când, seara, ajunse la porțile Bârladului, auzi că o parte din tătari apucase pe Tutova, în sus. Cuprins de o presimțire rea, cu toată oboseala oamenilor şi a cailor, se puse iar pe urma lor. Satele de-a lungul văii erau arse şi o mulțime de trupuri sluțite de ale nenorociților locuitori zăceau pe drumuri.

În revărsatul zorilor era în Orsăteşti şi, pe locul unde fusese satul, găsea nişte grămezi de dărâmături aprinse, casa cneazului în flăcări, trupul lui şi acele ale slugilor împrăştiete prin curte. Un om scăpat prin minune de urgia păgânilor, văzând oşteni creştini, ieşi din ascunzătoare şi povesti cum tătarii năvăliseră fără de veste în ziua din urmă, după căderea nopții, măcelăriseră bărbați, femei şi copii, dând pe urmă foc satului. Cneazul care abia avusese vreme să se închidă în casă, încercase în zadar să se apere; tătarii pătrunseseră înăuntru, uciseseră pe cneaz şi pe slugile ce-l înconjurau şi răpiseră pe frumoasa sa fiică Maria. După desăvârşirea acestei lucrări de nimicire trecuseră, peste dealuri, în valea Similei. Albrecht, după o scurtă odihnă, se puse iar în urmărirea lor, străbătu valea Similei până la gura ei, trecu apa Bârladului şi-i urmări în valea Chinezei; tocmai peste Prut îi ajunse. Păgânii, mai mulți decât creştinii, se pregătiră de luptă dar cavalerul, văzând micul număr al tovarăşilor săi, se opri

pe loc şi trimise tătarilor pe unul de ai lor care rătăcise şi fusese prins de creştini, cu însărcinare să ducă vorbă precum că el nu are de gând să-i supere dacă ei primesc să înapoieze teafără, pe fata cneazului Orsat în schimbul unei răscumpărări băneşti. Tătarul se întoarse cu răspuns din partea mârzacului că fata, fiind de o frumusețe minunată, este menită să fie dusă hanului, dar dacă cavalerul primeşte să-i numere o mie de zloți, el este gata să i-o lese. Cavalerul fu silit să consimtă şi se hotărî ca tătarii să ducă pe Maria dincolo de Nistru şi acolo să aştepte cu dânsa opt zile sosirea banilor. Un oştean credincios al lui Albrecht fu trimis să însoțească fata spre a o păzi de orice necuviință, iar tătarii, din partea lor, trimiseră creştinilor ca zălog pe fratele mârzacului şi cavalerul se întoarse îndată la Bârlad. Cinstea lui era bine cunoscută de târgoveți, dar numai cu greu izbuti să adune banii şi, pornind din nou, ajunse la Nistru unde tătarii primiră banii şi predară în mâinile lui, numaidecât, pe Maria, teafără, dar adânc zdruncinată atât de oboseală cât şi de întâmplările grozave la care fusese față.

Albrecht o duse la Bârlad în casa unui negustor prieten lui şi, acolo biata fată fu înştiințată de oameni care te cunoşteau şi se întorceau de la război că ai căzut pe câmpul de bătaie şi că au văzut cu ochii cum te duceau la groapă.

— Şi numai prin minune n-am fost îngropat, întrerupse Ştefan. Numărul morților era atât de mare încât nu se mai dovedea cu săpatul gropilor şi nevenindu-mi încă rândul, vărul meu Bogdan puse vracii să-mi mai cerceteze trupul iar aceştia mai găsiră încă semne de viață în mine.

— Aceste se întâmplară, pesemne, după plecarea bârlădenilor, aşa că ei aduseră Măriei numai ştirea despre moartea dumitale, urmă călugărul. Pe când biata fată, care acuma pierduse tot ce-i era drag pe lume, se lupta cu jalea-i cumplită, cavalerul Albrecht se îngrijea ca cuvântul ce-l dăduse negustorilor să fie ținut. Satul Orsăteşti fiind pustiit de oameni, turmele cneazului fiind pierite şi casa lui arsă, nu-i mai rămânea Măriei nicio avere, el trebuia acuma să despăgubească pe negustorii care îl împrumutaseră cu banii răscumpărării din mijloacele lui şi era departe de a fi om bogat. Se-ntoarse aici lăsând pe Maria în sama negustorului la care se afla, strânse puțini bani ce putu să-i adune şi trimise cărți fraților lui, în țara nemțească, cerându-le să vândă micile ocini ce le avea acolo şi să-i trimită de sârg prețul ce-l vor putea dobândi. Când, după cinci luni de aşteptare, credinciosul trimis cu cărțile se întoarse, îi aduse de-abia cinci sute de zloți căci numai atâta se putuse prinde pe ocini. Cavalerul se duse la Bârlad şi plăti şase sute de zloți din datorie, iar patru sute se tocmi să-i plătească în patru ani, din veniturile lui de castelan al Cetății noastre.

Dar negustorul la care se afla Maria şi soția lui muriseră şi fata era amenințată să rămâie pe drumuri căci neamuri nu avea. Atunci cavalerul, atât pentru a-i putea da un adăpost teafăr şi cinsteş cât şi împins de simțirile deşteptate într-însul de frumusețea şi de bunătatea Măriei, o rugă să-l primească de soț. Ce era să facă biata fată? Era singură în lume, fără părinți, fără avere şi te ştia mort. Ştia că Albrecht îşi jertfise tot avutul şi se osândise la mai mulți ani de lipsă pentru a o mântui de soarta cumplită ce i să făcuse jertfindu-şi, la

rândul ei, frumusețea şi tinerețile pentru a mângâia şi a lumina bătrânețile binefăcătorului ei. După ce îl puse în deplină cunoştință a logodnei şi a iubirii voastre nevinovate, primi să-i fie soție, cerându-i numai să n-o silească să se lepede de legea în care se născuse. Trei ani au trecut acuma de când bătrânul meu prieten şi-a adus tânăra nevastă în această cetate şi de atunci nici cel mai mic nour n-a venit să tulbure cerul senin al căsniciei lor. Ea, înțelegând şi prețuind mărinimia şi simțirile alese ce deosebesc pe soțul ei, îşi revărsă la rândul ei comorile sufletului pentru a-l înveseli şi a-i înfrumusețea viața. Şi, pe lângă dânsul, noi toți câți trăim împrejuru-i, tot poporul care locuieşte pe această vale, toți acei ce o cunosc, se încălzesc la razele acestei bunătăți. Nu este pe împrejur durere care să nu o aline, fericire la care să nu fi luat parte. Deşi mijloacele lor sunt din cele mai restrânse, ea găseşte chip să vie în ajutorul tuturor nevoieşilor şi totdeauna e senină şi voioasă. Pentru Albrecht orice dorință a ei este o poroncă, orice zice sau face este sfânt, dar ea nu ştie ce este o toană femeiască şi când cere, cere numai pentru alții.

Îmi pare rău că sunt silit să-ți măresc durerea arătându-ți ce ai pierdut într-însa, dar împlinesc acuma o datorie sfântă care cere să nu te cruț. Deşi fiind preot de altă lege, nu-i sunt duhovnic, ea a văzut în mine, de la început, un prieten şi nu mi-a ascuns nimic din cugetele ei curate. Ştiu deci cât de mare şi cât de curată a fost iubirea voastră; nemărginit de mare a fost durerea Măriei când a aflat că te pierduse şi numai cu încetul, vremea, acel vraciu al tuturor durerilor, a putut s-o aline şi s-o amorțească, rămânându-i o amintire totodată

jalnică şi dulce. Te las să judeci ce cumplită zguduitură a primit biata Maria când, deodată, prin fereastra odăiei în care să afla, te-a zărit urcându-te pe prispa crâşmei unde întâmplarea a voit ca amândoi să faceți popas. Acuma vei înțelege atât leşinul de care a fost cuprinsă cât şi pricina pentru care nu a primit însoțirea dumitale. Când te-a adus aice, mi-a spus îndată tot şi, cu toate că o rugasem să se ție deoparte, ea ştiind că niciodată îngrijirea ce o pot da unui bolnav nişte bărbați nu poate înlocui pe acea a unei femei, mai cu seamă în starea de primejdie în care te aflai, te-a căutat zi şi noapte: trebuie să mărturisesc că datoreşti viața acestei îngrijiri neadormite. Când, recâştigându-ți simțirile, ai cunoscut-o, ea îndată ce te-a văzut adormit şi liniştit, m-a chemat şi mi-a cerut s-o sfătuiesc şi să-i arăt purtarea ce de acuma trebuia s-o aibă față de dumneata. În urma sfaturilor mele, şi văzându-te afară de orice primejdie, s-a hotărât ca, deocamdată, să nu ți se mai arate, însărcinându-mă pe mine să te pun în cunoştința durerosului adevăr îndată ce nu va mai fi de temut ca starea să ți se înrăutățească în urma unei asemenea veşti.

— Şi n-am s-o mai pot vedea niciodată? întrebă Ştefan deznădăjduit.

— Ba, ai s-o vezi, răspunse Anselm, căci rănile te vor mai ține la noi încă şase săptămâni cel puțin, şi s-ar da loc la bănuieli nedrepte dacă stăpâna casei ar sta atâta vreme la o parte fără a vedea pe un cavaler ce-i este oaspe în urma rănilor primite în apărarea ei. Dacă, de câteva zile, nu s-a mai arătat, pricina este că am crezut de cuviință ca, înainte s-o vezi, să fii pus în cunoştința faptelor îndeplinite. Mă temeam că dacă ai recunoaşte-o

fiind şi alții de față, să nu se poată da un înțeles rău cuvintelor nesocotite ce ți-ar fi putut ieşi din gură şi să nu sufere mai pe urmă numele ei.

— Şi când putea-voi s-o văd? întrebă Ştefan cu nerăbdare.

— În toate zilele, răspunse Anselm, dar, adaose el, uitându-se drept la dânsul, numai față cu alții. Înseamnă-ți bine că nu mai trebuie s-o priveşti altfel decât ca pe o prietenă, ca pe o rudă. Nu hrăni vreo nădejde vinovată, Maria este hotărâtă să-şi păstreze credința către soț.

Sunt încredințat că avem în fața noastră un cavaler plin de cinste şi că nu te vei încerca s-o întorci de la calea datoriei; încercarea ar fi zadarnică şi ar putea numai să tulbure liniştea viitorului ei. Dacă o iubeşti cum se cuvine să fie iubită, trebuie ca cinstea ei şi bunul ei nume să-ți fie mai scumpe decât orice în lume.

— Dar ei, întreabă Ştefan, nu i-a mai rămas nimic din dragostea ce a avut-o odată pentru mine?

— Ea, înainte de toate este roaba datoriei, răspunse călugărul, şi datoria poroncindu-i să nu cunoască altă dragoste decât acea a soțului, ştiu bine că va izgoni din inima ei, fără milă, orice altă simțire. Te rog, dacă ții la numele ei, să nu scăpi niciun cuvânt ce ar putea să dea a înțelege altora că o cunoşti de mai de mult. Dar văd că eşti foarte tulburat şi că-ți trebuie acuma odihnă numaidecât. Te las să te liniştești şi voi trimite pe Ambrosie ca să steie cu dumneta, şi cu aceste cuvinte, Anselm ieşi, lăsând pe Ştefan în prada unui iad întreg de chinuri.

A doua zi, după amiazi, cavalerul Ulrich se afla la bolnav şi pentru a-l scoate din mâhnirea în care îl vedea

cufundat, îi povestea nişte fapte războinice, când Anselm se arătă la uşă şi zise lui Ştefan:

— Stăpâna noastră, care te-a căutat cu atâta îngrijire pe când erai fără cunoştinţă, doreşte să se încredinţeze prin sine de calea ce-ai făcut-o spre bine şi să-ţi arăte recunoştinţa ei pentru vitejia cu care ai apărat-o.

Şi călugărul dându-se la o parte, Maria intră în odaie.

Era albă ca varul şi cuprinsă de un tremur ce abia îl putea stăpâni, dar frumuseţea îi era uimitoare.

Nici naltă, nici mică, era de o făptură fără greş de la creştet până la picioarele mici şi înguste. Părul bogat era auriu, ochii negri, mari, luminoşi şi plini de bunătate, genele lungi şi sprincenele bogate, negre şi ele, sub o frunte albă şi senină; nasul era drept, gura mică. Purta o rochie de lână albă, cu corsajul lung şi cu mânecile largi între umăr şi cot, strânse pe braţ de la cot în jos; împrejurul mijlocului mlădios purta un colan de fir. Înaintă încet înspre patul lui Ştefan care se schimbase şi el la faţă şi o privea înmărmurit.

— Îmi pare bine că văd pe apărătorul meu apropiindu-se răpede de însănătoşire, zise ea nemţeşte, şi glasu-i cam surd tremura. Pot în sfârşit să-i aduc mulţămirile mele pentru cavalereasca lui purtare, şi întinse mâna lui Ştefan.

Dar Ştefan era atât de tulburat, încât numai după o bucată de vreme se gândi să ieie mâna întinsă şi să o sărute fără a putea scoate niciun cuvânt. Maria se aşează pe un scaun lângă patul bolnavului: ar fi vrut să vorbească, dar cuvintele nu-i ieşeau din gură. Ştefan, în sfârşit, îşi reveni în fire.

— Mie mi să cade, milostivă doamnă, zise el, să-ţi mulţămesc pentru îngrijirea cu care m-ai căutat şi

căreia, o ştiu de la părintele Anselm, îi datoresc viața; eu trebuie să-ți rămân vecinic recunoscător.

Vorbele lor urmară, mărginindu-se de o parte şi de alta la cuvinte de curtenie, dar cât de departe erau mințile vorbitorilor de vorbele rostite de buzele lor! Ele călătoreau departe, spre un colnic de deal la fundul Tutovei, unde doi tineri nepăsători schimbau odinioară, sub umbra unui stejar bătrân, jurăminte de vecinică iubire şi nevinovate dezmierdări!

După un ceas, Maria se sculă şi luându-şi ziuă bună de la Ştefan, ieşi din odaie vestindu-l că de acum înainte va veni să-l vadă în fiecare zi.

Se ținu de cuvânt, în fiecare zi după amiazi venea în odaia lui pe când se aflau într-însa cavalerul Ulrich şi părintele Anselm, îşi lua loc lângă patul rănitului dar vorbele ce le schimbau erau aproape aceleaşi, curtene, dar reci. Şi Ştefan se întreba adesea dacă bucuria de a o vedea şi de a privi fața ei dulce şi frumoasă, nu era covârşită de mâhnirea pricinuită de asemănarea ce o făcea între amintirile de odinioară cu deznădăjduirea de azi.

Cavalerul Ulrich şi părintele Anselm îşi dădeau toată silința ca să scurteze pentru rănit lungimea zilei. Anselm, mai ales, izbutea adesea să depărteze gândurile care-l chinuiau, povestindu-i întâmplările vieții sale. Ştefan şi cu Ulrich ascultau ceasuri întregi luptele la care luase parte şi călătoriile ce le făcuse în țări depărtate căci, în tinerețe, călugărul, urmaşul unui neam mare din Saxonia, fusese un cavaler frumos şi vestit prin vitejie, şi părăsise lumea în urma unei dragoste nenorocite.

XIV MARIA ESTE HOTĂRÂTĂ SĂ RĂMÂIE CREDINCIOASĂ SOTULUI EI

Ştefan, într-o dimineaţă, avu bucuria să vadă pe Anton intrând în odaia lui. Bătrânul oştean, destul de uscăcios din firea lui, rămăsese acuma numai cu pielea şi cu ciolanele; el purta braţul într-o legătură atârnată de gât.

Mare-i fu bucuria când îşi văzu stăpânul atât de aproape de însănătoşire. Începu îndată să-i povestească toate câte le auzise despre Păunaşul Codrilor, atât de la oştenii Cetăţii cât şi de la ţăranii care veneau la strajă.

Deodată, Ştefan se bătu pe frunte şi, sculându-se în pat, zise cu glasul schimbat.

— Dă-mi repede hainele.

Anton, crezând că Ştefan voieşte să se scoale, începu să-l sfătuiască să şadă liniştit fiind încă prea slab pentru a ieşi din pat.

— Adu-mi numaidecât hainele şi nu mai pierde vorbele în zadar, îi strigă cu mânie Ştefan foarte mişcat, nu vreau să mă scol, dar îmi trebuiesc hainele numaidecât: aleargă şi le cere.

Bietul Anton, văzând că ele nu sunt în odaie, ieşi pe cât de iute îl ierta slăbiciunea şi se întoarse în curând urmat de o slugă care aducea în braţe hainele pătate de sânge scoase de pe rănit la sosirea lui în Cetate. Ştefan

puse îndată mâna pe dolman şi, întorcându-l pe fața dinăuntru, începu să pipăie căptuşala din partea stângă a pieptului, dar în zadar; căptuşala era tăiată în mai multe locuri şi într-însa nu se afla nimic.

— Antoane, zise Ştefan şi deznădăjduirea era întipărită pe fața lui, îmi lipsesc nişte cărți al căror coprins poate fi primejdios pentru o lume întreagă; ele mi-au fost încredințate de vărul meu, Bogdan de la Cuhnia, spre a le aduce unor prieteni de ai săi aice! Ştii că la pornirea noastră le-ai cusut în căptuşala dolmanului şi acuma le-am căutat şi ele nu mai sunt acolo. Cercetează dacă nu cumva le-a găsit cineva când m-au adus aice, dar fără a spune ce sunt şi de unde sunt.

Anton ieşi iar şi, după ce zăbovi câtva se întoarse tu părintele Anselm şi cu cavalerul Ulrich care-i spuseră că cărțile nu sunt nicăiure şi că îşi aduc bine aminte că, când au dezbrăcat pe Ştefan pentru a-l pune în pat, căptuşala dolmanului era ruptă, căci ei căutaseră cu deamănuntul toate hainele lui pentru a găsi şi a pune la o parte lucrurile de preț ce s-ar găsi în ele. În haine nu se aflase nimic, dar oşteanul care fusese găsit zăcând sub cal primise de la tovarăşii Păunaşului Codrilor împreună cu toate lucrurile nemților, şi o pungă de piele, cu bani, pe care era cusută stema cavalerului român luate toate de la ungurii lui Ianoş.

— Se vede, adaose minoritul, că hoții după ce au ucis pe oşteni, v-au căutat pe toți şi dând de cărțile cusute în căptuşala hainei ce-o purtai, le-au scos crezând că poate ar fi lucruri de preț apoi, văzând că sunt nişte hârtii ce nu le pot fi de niciun folos, le-au lepădat în codru.

Ştefan era foarte supărat de pierderea cărților; căci pe

lângă că ele cuprindeau lucruri de cea mai mare greutate, ce-i erau cunoscute numai în parte, ele mai alcătuiau şi puterile lui pe lângă prietenii lui Bogdan în Moldova.

Apoi, deşi împărtăşea credința lui Anselm încât privea soarta lor, totuşi se temea că ele, prin o întâmplare oareşicare, să nu fi căzut în mâinile lui Sas sau în acele ale oamenilor lui şi ştia cât de primejdios era cuprinsul lor. Îi trebuiau acuma alte cărți, dar nu ştia prin cine să deie de veste lui Bogdan căci Anton nu putea să încalece încă vreme îndelungată şi nu era chip să ceară cavalerului Ulrich vreun credincios spre a-l trimite la Cuhnia căci, pe de o parte se temea să nu deştepte astfel bănuieli, iar pe de alta, cavalerii de la Neamțu fiind oamenii craiului unguresc îi venea greu să-i facă pe dânşii, după ce ei îl primise în casă şi-l îngrijise, să lucreze pe neştiute împotriva datoriei lor. La urma urmelor, văzu că o singură cale îi este deschisă: ca îndată ce se va îndrepta, să se întoarcă singur la Cuhnia spre a pune pe Bogdan în cunoştința celor întâmplate şi a lua de la el alt rând de cărți.

De Paşti, Ştefan, care se sculase din pat de câteva zile, fu în sfârşit în stare să iasă din odaie şi să ieie parte la masă împreună cu Maria, cu cavalerul Ulrich şi cu părintele Anselm.

Prilejurile de a se găsi împreună cu Maria deveniră mai dese, dar ea nu ieşea de loc din răceala ce i-o arătase la întâia lor întâlnire, ferindu-se mai ales de a rămânea singură cu el. Ştefan simțea că dragostea lui pentru ea creşte din zi în zî şi purtarea Măriei către el, în loc de a-l linişti şi de a-l răci, îi stârnea patima mai tare. Puterile i se întorseseră acuma cu totul, rănile îi erau

tămăduite, vedea apropiindu-se răpede ceasul plecării şi nu vroia să părăsească Cetatea fără a fi vorbit cu Maria singură. Căuta prilejul fără a-l găsi când, într-o seară, aflându-se cu toții la masă, părintele Anselm şi cu cavalerul Ulrich fură înştiințați că ajutorul vlădicăi catolic de Milcov, de care atârnau toate parohiile din Moldova, se afla în Piatra şi, în urma unor întâmplări neprevăzute, neputând veni la Cetate unde era aşteptat, îi ruga să se răpadă cât mai curând la el, având a se întreține cu ei despre trebi grabnice. Părintele şi cu cavalerul porniră de sârg spre marea bucurie a lui Ştefan care înțelese că se ivea în sfârşit prilejul căutat de el atâta vreme. La plecarea călătorilor, se afla în curtea dinlăuntru a Cetății împreună cu Maria venită acolo spre a-şi lua ziua bună de la ei. Când ea voi să se întoarcă înspre casă, Ştefan, închinându-se, îi zise în nemțeşte în auzul tuturor oştenilor ce erau de față:

— Înaintea mesei spuneai, milostivă doamnă, că ai suferit de căldura zilei de astăzi şi că, pentru a te răcori vrei să petreci câteva ceasuri afară, sub copacii de lângă poarta Cetății. Ți-aş părea oare prea îndrăzneț dacă te-aş ruga să-mi dai voie să te însoțesc?

Maria rămase o clipă nehotărâtă şi Ştefan înțelese că căuta un cuvânt pentru a nu se afla singură cu el dar, la urmă, se vede că se răzgândi, căci zise:

— Cu plăcere, domnule cavaler. Hertha, adu-mi mantelul şi vină şi tu.

Ştefan, pricepând că ea voieşte ca Hertha să-i însoțească, îşi muşcă buzele şi amândoi, ieşind pe poartă, trecură peste podul mişcător şi se întreptară spre un brad uriaş aflat, la jumătate de cale între pod şi zidul înconjurător, împrejurul căruia era o laviță pe care

se aşezară. Crengile bradului se lăsau în jos împrejurul laviței ascunzându-i vederii oştenilor care stăteau în poartă, soarele asfințise şi noaptea cădea răpede.

Întâmplarea veni în ajutorul lui Ştefan căci Hertha zăbăvind în casă, el se folosi de această împrejurare, pentru a zice Măriei:

— Mario, de când am aflat că tu mai eşti pe lume, mintea şi inima mi-au fost stăpânite de un singur gând, de o singură dorință; să rămân singur cu tine numai un ceas ca să-ți pot zice cel puțin o parte din câte fierb în mine. Mario, dacă într-adevăr m-ai iubit odată, îndură-te de mine, îndură-te de iadul de care am parte şi, hărăzăşti-mi acuma un singur ceas. Nu ai pentru ce să te fereşti de mine; iată fata vine, te rog, trimite-o înapoi.

Fără a-i răspunde, Maria zise liniştit Herthei care se apropia de ei:

— Uitasem că n-ai şezut la masă, du-te de mănâncă.

După ce fata se depărtă, Maria ridică ochii ei cei limpezi spre Ştefan şi zise cu glasul ei cam surd, dar dulce şi plin de un farmec nespus pentru el:

— Sunt gata să te ascult.

— Crud a fost ceasul în care, de-abia îndreptat de rănile ce le primisem, fui zdrobit de vestea cumplită că ai fost răpită de tătari şi de multe ori blestemat-am soarta care a hotărât să scap ca prin minune de moarte, numai pentru a auzi îngrozitorul sfârşit al visurilor mele de fericire. Fuseşi întâia, singura mea dragoste, toate visurile mele de viitor falnic şi strălucit, de nemărginită feridire casnică erau legate de tine, nu-mi închipuiam viața fără de tine. Şi când toate greutățile erau învinse, când nimic nu mă mai despărțea de tine, 'aud că o soartă mai cumplită decât moartea te-a smuls din viața

mea. Ştirea mi se dăduse cu amănunțimi de oameni vrednici de încredere şi rănile mă ținuseră pe coastă vreme prea îndelungată pentru ca să fi putut nădăjdui că scăparea ta este cu putință. De nespus au fost chinurile ce le-am îndurat, atuncea, când ziua şi noaptea îmi închipuiam suferințele tale în mijlocul păgânilor sălbatici, când, o Doamne, te vedeam în vis pângărită de dânşii!

Vremea, cu încetul, depărtă acele vedenii înfiorătoare însă fără a-mi alina durerea, fără a-mi stinge dorul. Dar se vede că măsura suferințelor ce mi-au fost ursite era încă departe de a fi plină, căci acum, când pentru a doua oară m-am trezit în urma unei lupte între viață şi moarte, primesc o nouă şi cumplită lovitură, aflu că ai scăpat de pângărirea păgânilor dar... că eşti soția altuia. Şi acuma am ajuns să blastăm soarta care n-a vrut ca fierul ce m-a lovit să intre mai adânc pentru ca să cad mort la picioarele tale.

— Nu blăstăma, zise Maria spărietă de patima şi de deznădăjduirea cu care Ştefan vorbise, nu blăstăma! Voința cerească hotărăşte fiecăruia din noi măsura bucuriilor şi a durerilor de care trebuie să aibă parte pe pământ, iar noi putem numai să ne închinăm înaintea ei şi să-i cerem să ne deie puterea trebuitoare pentru a purta cu vrednicie povara lor. Crezi, poate, că durerea mea o fost mică când, abia scăpată de o soartă înfiorătoare, după ce-mi văzusem părintele măcelărit sub ochii mei, am primit vestea grozavă că tu nu mai eşti şi că sunt lipsită de cel de pe urmă sprijin ce-mi rămânea pe pământ, pe care întemeiasem, în visurile tinereții, fericirea întregii mele vieți? Crezi că inima nu mi s-o rupt când m-am hotărât să fiu soția altuia? Crezi

că durerea şi dorul meu se stinseseră când, deodată, te-am văzut înaintea ochilor mei, în dimineaţa zilei în care ai fost răpit? Crezi că de atunci am mai avut o clipă de linişte şi că mici sunt durerile care-mi sfâşie inima?

— Mario, strigă Ştefan, luând mâna ei în mâna lui şi strângând-o cu putere, te aud şi nu-mi vine să cred cuvintele tale. Mario, înțeles-am oare bine? Tu tot mă iubeşti?

— Da, zise Maria cu hotărâre, da, Ştefane, te iubesc; iubirea care ai deşteptat-o în mine va pieri numai atunci când voi pieri şi eu.

— O Doamne, zise Ştefan, de acuma uitat-am toate durerile şi toate chinurile; visurile de odinioară sunt aproape de împlinire! Mario, mai zi-mi încă o dată că nu mă înşel, că în adevăr mă iubeşti, că mă vei iubi totdeauna, şi ducând mâna albă şi gingaşă a iubitei la buze, o acoperi cu sărutări fierbinți.

— Da, te iubesc, zise Maria, încercându-se în zadar să-şi tragă mâna înapoi, şi te voi iubi totdeauna, dar nu da cuvintelor mele un înțeles ce nu-l pot avea, te iubesc dar sunt legături care ne despart pe vecie. (...)

— N-ai dreptul să dai cu piciorul în fericire, urmă el, ce ne pasă de judecata altora când este vorba să ne câştigăm raiul care ne-a fost răpit, şi nemaiputându-se stăpâni, Ştefan o strânse cu patimă la piept şi-i acoperi faţa cu sărutări.

Dar Maria, cu o putere pe care nu-i o presupunea, se smulse din braţele lui şi făcu un pas spre poartă. Ştefan, sculându-se, se răpezi ca s-o oprească:

— Ştefan Stroici, zise ea oprindu-se, cu glasul tremurând dar cu faţa hotărâtă, îți aduc aminte că eşti

cavaler şi că mă faci să mă căiesc de încrederea ce ți-am arătat-o!

Ştefan, ruşinat, rămase mut.

— Rămâi cu bine, zise ea cu glasul îmblânzit, după o clipă de tăcere. Astăzi ne-am văzut pentru cea de pe urmă oară, dar de departe ca şi de aproape voi dori fericirea ta şi mă voi ruga pentru ea. Uită-mă! şi cu aceste cuvinte Maria se îndreptă răpede spre poarta Cetății, urmată cu ochii de Ştefan care, în jalea şi în deznădăjduirea lui, nu mai găsea niciun cuvânt.

XV ŞTEFAN STROICI ÎN FAŢA PĂRINTELUI ISAIA

A doua zi, Ştefan de-abia se îmbrăcase după o noapte fără somn, când o slugă intrând în odaie, îi spuse că a sosit un călugăr care cere să fie adus înaintea lui.

— Să vie, zise Ştefan mirat.

În curând intră în odaie un tânăr călugăr, de statură mijlocie, cu plete lungi castanii şi cu barba rară.

El se închină adânc înaintea cavalerului nostru.

— Bună dimineaţa, părinte, zise Ştefan, spune-mi, te rog, cine eşti, de unde vii şi cu ce te pot sluji.

— Nu sunt încă părinte ci numai un frate neînsemnat, ucenic la iermonahul Isaia.

La auzul numelui de Isaia, Ştefan se înroşi căci acest nume îi amintea însărcinarea ce-i fusese dată de Bogdan şi cărţile pierdute. Se simţea vinovat văzând cât de stăpânit fusese cu gândiri străine de acea însărcinare.

— Şi ce doreşte de la mine iermonahul Isaia? întrebă el.

— Părintele Isaia mi-o spus; mergi frate Paisie la Cetatea Neamţului, unde se află rănit cneazul român de peste munţi Ştefan Stroici, cere să fii adus faţă cu el şi-i spune din partea mea: Binecuvântare duhovnicească şi

sănătate! Voința lui Dumnezeu o făcut ca cele pierdute să nimerească în mâinile spre care erau trimise. Am aflat că cu voia atotputernicului rănile cneazului sunt lecuite şi, dacă îi va fi cu voie s-asculte molitvele de mulțămire, ce, ca bun creştin, este dator, s-aducă Domnului pentru minunata sa scăpare prin glasul unui preot de legea cea adevărată, sunt gata să le zic, dacă va binevoi să-şi deie osteneală să vie până la sihăstria mea.

Înțelesul ascuns în aceste cuvinte nu fu pierdut pentru Ştefan; el îşi muşcă buzele şi răspunse:

— Mulțămesc părintelui pentru bunăvoința lui şi pentru grija ce o poartă sănătății mele sufleteşti; mă voi grăbi să merg astăzi la cuvioşia sa, numai de voi afla unde se află sihăstria lui.

— Părintele m-o însărcinat să te duc până la el.

Deşi Maria îi hotărâse că nu o va mai vedea, Ştefan nu pierduse nădejdea că va găsi în acea zi, cea de pe urmă în care erau să fie singuri, căci Anselm şi cu cavalerul Ulrich trebuia să se întoarcă spre seară, o clipă spre a face o nouă încercare pe lângă iubita lui. El răspunse călugărului:

— Nu ştiu dacă voi putea merge până după amiazi şi nu aş voi să te fac s-aştepți.

— Părintele mi-o spus să mă supun cu totul poroncilor dumitale şi să-ți aştept voia pentru plecare.

— Atunce, zise Ştefan, te voi înştiința îndată ce voi fi gata de plecare.

Călugărul se închină cu smerenie şi părăsi odaia.

Veştile ce le primise acum Ştefan de la călugărul necunoscut către care îl trimisese Bogdan, redeşteptase într-însul simțul datoriei şi a marii răspunderi însuşite de el când primise însărcinarea voievodului. Întâlnirea

lui neaşteptată cu acea pe care o credea pierdută cu desăvârşire, precum am văzut, îi redeşteptase patima întreagă şi această patimă în zilele de pe urmă câştigase într-atâta stăpânire asupra întregii lui ființi încât lucrarea măreață începută de Bogdan şi a cărei izbândă atârna în mare parte de la izbutirea călătoriei lui, fusese aproape uitată. Cuvintele călugărului îi dădeau a înțelege că întâmplarea făcuse ca cărțile voievodului să ajungă tocmai în mâinile acelui care trebuia să le primească.

Deşi simțea în urma acestei veşti o bucurie şi o uşurare mare, totuşi cugetull îl mustra pentru uşurința cu care se deprinsese cu faptul pierderii lor. Simțea că cinstea şi datoria îi cereau să jertfească toată vremea şi toate puterile lui, pentru izbutirea unei pricini ce era nu numai acea a lui Bogdan şi a lui, dar a unui neam întreg. Ele îi mai poronceau să părăsească Cetatea fără cea mai mică întârziere. Simțirile lui cavalereşti, asemene îl mustrau căci nu-şi putea ascunde că dacă nu răsplătise căutarea şi ospătarea ce o primise la Cetate printr-o faptă osândită de toate legile cinstei, aceasta nu se datora voinței lui. Pe de altă parte dragostea ce o simțea pentru Maria, cu toată hotărârea arătată de dânsa de a nu-şi călca datoriile către soțul de care o legase împrejurările, cu toate mustrările lui de cuget, îl împingeau să nu părăsească Cetatea fără o de pe urmă şi hotărâtoare întâlnire. Hrănind încă în fundul inimei nădejdea că iubirea ei către dânsul, iubire netăgăduită de ea, tot va învinge la urmă în inima ei, ştiind că Maria era totdeauna sculată şi îmbrăcată de dimineață, trimise s-o roage să-l primească, zicând că are să-i împărtăşească lucruri de seamă şi nesuferind

întârziere.

Spre marea lui supărare, Hertha îi aduse răspuns că milostiva doamnă se află cam bolnavă şi nu-şi va putea părăsi odaia câteva zile.

Înțelese atunci că Maria fugea de o nouă întâlnire şi necazul îi crescu. Ieşi din Cetate şi se primblă prin livadă chinuit de gândurile cele mai potrivnice. În sfârşit, se hotărî să meargă să vadă pe călugăr; trimise să cheme pe Paisie şi întrebându-l dacă poate merge pe jos până la Sihăstrie, fratele îi răspunse că ea se află numai la vreo patru bătăi de arc de Cetate.

Ieşiră împreună pe poartă, înconjurară zidul ei de împrejmuire şi scoborându-se în pârâul care curge sub poala de miazăzi a dealului, apucară de-a lungul lui la deal. După un mers de un sfert de ceas apucară pe o scursură îngustă la dreapta şi se găsiră în curând înaintea unei porți grele de stejar legată cu fier.

Alăturea cu uşa se vedea, în pământ, o deschizătură mică, cu zăbrele de fier, închisă cu un oblon gros de stejar care în clipa sosirii lor era ridicat în sus.

Paisie se opri şi bătu de două ori în uşă. Aceasta se deschise îndată şi Ştefan, urmând pe ucenic, intră într-o peşteră luminată prin deschizătura de lângă uşă. Păreții netezi şi bolta bine alcătuită nu-şi datorau ființa unei întâmplări ci mânei omului. Chipul peşterei era aproape rotund, în părești se vedeau trei uşi într-un canat. Îmbrăcămintea se alcătuia dintr-un pat de scânduri acoperit cu o rogojină, având la căpătâiu o cergă şi o pernă, patru scaune cu câte trei picioare fără speteze, o masă de brad în patru muchii şi un mic dulap de scânduri. La părete în fața patului era un iconostas cu mai multe icoane, iar înaintea lor ardea o candelă de

alamă galbină.

În mijlocul peşterii sta în picioare un călugăr, mic la stat şi uscăcios. Pletele rari şi barba cam ascuțită erau sure, fruntea de sub potcapul ros era naltă şi sprâncenile stufoase. Ochii erau negri, mari, de toată frumusețea şi când privirea lor se opri asupra cavalerului, el se simți pătruns până în fundul inimii. Nasul era drept, cu nările mişcătoare, fălcile puternice, gura mare cu buzele strânse, bărbia puternică. Deşi haina îi era din cele mai calice şi statura mică, avea o înfățoşare impunătoare.

Ştefan scoase de pe cap căciulița de catifea verde împodobită cu o pană de vultur şi, apropiindu-se de călugăr, se închină şi îi sărută mâna, iar Paisie ieşi prin una din uşi.

— Bine ai venit, zise călugărul cu un glas puternic şi cald, nepotrivit cu trupu-i sărbed. Te aştept de mult.

— Am auzit, părinte, răspunse Ştefan, că cărțile ce-mi erau încredințate pentru cuvioşia ta şi-mi fuseseră răpite de tâlhari, printr-o întâmplare fericită au nemerit în mâinile cuvioşiei tale.

— Noi, creştinii, numim o asemine întâmplare milă şi prevedere dumnezeiască, răspunse călugărul. Cărțile au nemerit la mine încă din ziua aducerii dumitale la Cetate şi, auzind că de o bucată de vreme te afli sănătos, am trimes pe ucenicul meu să-ți vestească sosirea lor, ca nu cumva să te pui în zdruncin spre a dobândi altele şi spre a te mântui de grija cumplită ce trebuie s-o resimți, temându-te ca aceste scrisori să nu fi căzut în mâni duşmăneşti.

Ştefan se înroşi căci în cuvintele călugărului discoperea mustrarea pentru uşurința cu care se

deprinsese cu faptul pierderii scrisorilor.

— Aşteptam numai îndreptarea mea deplină pentru a mă întoarce la Cuhnia şi a pune pe vărul meu în cunoştința nenorocirii ce mi s-o întâmplat, zise Ştefan după o tăcere. Dar, urmă el, ai avut bunătatea să-mi propui să zici însuşi cuvioşia ta, molitvele de mulțămire ce, ca bun creştin, sunt dator să le aduc lui Dumnezeu pentru minunata mea scăpare de moarte; sunt recunoscător cuvioşiei tale şi gata să le ascult.

Un zâmbet uşor încreți buzele călugărului:

— Slujbele mele preoțeşti sunt la îndemâna oricărui creştin, mare sau mic, bogat sau sărac; cu atât mai mult sunt gata să mă rog Domnului pentru ruda voievodului Bogdan şi să duc cerului mulțămiri fierbinți pentru că ți-o păstrat zilele. Dar nu ştiu dacă trebuie mai întâi să-i mulțămim pentru primejdia trupească din care ai ieşit sau să-i aducem rugăciuni pentru ca să te mântuie de acea sufletească în care ai căzut.

— Nu te înțeleg, părinte, răspunse Ştefan înroşindu-se, căci înțelesese prea bine.

— Eu mă tem că nu vrei să mă înțelegi, zise călugărul rece.

— Nu cred că am dat până acum cuvioşiei tale dreptul să te îndoieşti de cuvântul meu, zise Ştefan încrețind sprâncenile.

— Eu cred, răspunse călugărul nemişcat, uitându-se țintă în ochii tânărului şi silindu-l prin puterea privirii să-i întoarcă spre pământ, că am tot dreptul să stau la îndoială asupra acelui ce l-o ales Bogdan spre a-i ține locul într-o lucrare de la izbânda căreia atârnă soarta unui neam întreg!

La auzul acestor cuvinte rostite cu un glas

dispreţuitor, întâia mişcare a lui Ştefan fu de a căuta mânerul paloşului şi de a răspunde în chip răstit, dar înfăţoşarea călugărului, privirea lui liniştită şi stăpânitoare îl făcură să rămâie nemişcat şi-i pironi limba în gură.

— Dar, urmă bătrânul cu mai multă putere şi stând nemişcat pe loc, credeam că un cunoscător de oameni ca Bogdan, care ştie să puie pe fiecare la locul ce i se cuvine, ne-ar fi trimes aice pe un om vrednic de falnica lucrare ce o urmărim, pe un bărbat cu inimă stăpânită numai de iubirea de neam şi dorul de a-l desrobi, iar nu pe un făt-frumos oareşicare gata să uite tot pentru o poftă nelegiuită de femeia altuia!

— Părinte, răspunse atunci Ştefan liniştit dar hotărât, uitându-se la rândul lui drept în ochii călugărului, haina ce o porţi mă împiedică să dau vorbelor cuvioşiei tale răspunsul ce l-aş da altuia. Dar mă nedreptăţeşti. Vina mea, dacă vină este, nu-i atât de mare cum ţi-o închipui: am fost numai om când nu-mi era iertat să fiu om. În cât priveşte cărţile lui Bogdan, pierderea lor a fost pricinuită de întâmplări ce nu le putea prevede nime şi ştii că eram în neputinţă de a face ceva pentru aflarea lor. Dar mă mai învinuieşti că aş fi uitat însărcinarea ce mi-a încredinţat-o Bogdan şi aş fi pus în primejdie izbânda lucrării care trebuie să ne fie tuturora mai scumpă decât orice pe lume şi că aş fi uitat-o împins de o poftă nelegiuită pentru femeia altuia. Nu vreu ca această bănuială să apese asupra mea şi cer să asculţi de la mine, fie ca duhovnic fie, ca namestnic al lui Bogdan pe locurile aceste, povestirea împrejurărilor care au făcut ca purtarea mea să poată stârni bănuieli în mintea cuvioşiei tale.

Călugărul făcu lui Ştefan semn să ieie loc pe un scaun şi aşezându-se pe altul în faţa lui, îi zise:

— Vorbeşte, te ascult!

Ştefan povesti logodna lui cu Maria, rătăcirea în care îi adusese pe amândoi împrejurările, făcându-l pe el s-o creadă în puterea tătarilor pe când ea era încredinţată de moartea lui. Povesti căsătoria Măriei cu cavalerul de Wolkenstein, viaţa lui în cei patru ani de pe urmă, nedreptatea craiului Lajos către dânsul, mergerea la Cuhnia şi convorbirea cu Bogdan, însărcinarea ce i-o încredinţase acesta, povesti întâlnirea cu Maria, lupta cu hoţii şi aducerea lui la Cetate, povesti, în sfârşit, cum se găsise faţă în faţă cu iubita şi toate câte se petrecuse între ei.

— Ca duhovnic, urmă el, eşti dator să-mi dai iertare de păcate, dar această iertare nu-mi ajunge, îţi cer să vorbeşti acum ca namestnic al lui Bogdan şi să te rosteşti, fiind în deplină cunoştinţă a împrejurărilor, dacă purtarea mea este într-adevăr aceea a unui nevrednic de încrederea ce a pus Bogdan într-însul.

— Purtarea dumitale, zise Isaia îmblânzit prin mărturisirea tânărului, nu este neprihănită nici ca creştin, nici ca părtaş la o lucrare măreaţă. Ca creştin eşti vinovat căci ai voit să momeşti soţia legiuită a altuia şi numai credinţii ei către soţ şi datoriei şi mulţămeşte faptului că ai rămas pe marginea pierzaniei. Ca trimis al lui Bogdan însărcinat cu ducerea unor cărţi de văjnicia celor purtate de dumneata, a căror cădere în mâni rele putea să pricinuiască nu numai moartea celor mai aprigi susţiitori ai lucrării noastre dar chiar şi nimicirea ei, eşti şi mai vinovat. Fiind dată însemnătatea acelor cărţi, erai dator să le fereşti de orice întâmplare, urmând sleahul

cel mare, iar nu să apuci de-a curmezişul prin codri, uitând grija lor pentru o deşertăciune cum este însoțirea unei femei ce nici nu o cunoşteai. Însă uitate fie păcatele trecutului, întâia parte a însărcinării ce ți-o dat-o Bogdan, aducerea cărților în mâinile mele, o fost îndeplinită, întâmplarea sau, mai degrabă, voința lui Dumnezeu, o îndreptat greşala făcută de uşurința dumitale. Dar înainte de a începe îndeplinirea celor ce rămân de făcut, vreau să ştiu dacă eşti hotărât să jertfeşti pentru izbânda lor orice altă patimă, orice altă nădejde.

— Am hrănit în zilele din urmă, răspunse Ştefan, o nădejde ce o numeşti nelegiuită. Acea de la voința căreia atârna îndeplinirea ei nu mi-a lăsat nicio îndoială că această nădejde este deşartă şi că trebuie s-o îngrop pentru vecie? Nu mai este, deci, nicio pricină care ar putea să mă facă să şovăiesc în calea apucată şi nu-mi mai rămâne altă patimă şi alt scop decât dezrobirea neamului nostru şi răzbunarea nelegiuirilor a căror pradă, acest neam, este de veacuri.

— Am pierdut din pricina... rănilor dumitale, zise călugărul, săptămâni menite în gândul meu să fie întrebuințate la o muncă rodnică. Astăzi nu mai avem nici măcar o clipă de pierdut. Ne vom pune îndată pe lucru şi mâine trebuie să plecăm. Cred că vindecarea dumitale este destul de înaintată pentru ca să poți călători?

Gândul de a părăsi Cetatea şi a se depărta de Maria ar fi părut lui Ştefan nesuferit cu o zi înainte, stăpânit cum era de iubirea lui, dar atât hotărârea Măriei cât şi cuvintele călugărului zdrobise în el orice nădejde de a-şi vedea dragostea încununată de izbândă. Pe de altă parte

simțirile lui cavalereşti se deşteptaseră şi ele nu-l îngăduiau să mai rămâie oaspete unor oameni care, prin starea lor, erau duşmanii pricinii îmbrățoşate de dânsul şi în fața cărora putea să se găsească în curând cu paloşul în mână.

— Acei ce m-au îngrijit cred că încă o săptămână de linişte mi-ar putea fii de mare folos, dar mă simt chiar astăzi destul de tare pentru a te însoți. Numai nu ştiu dacă până mâine voi putea găsi un cal căci atât al meu cât şi acel al slugei mele au fost ucişi în lupta cu hoții.

— Mă însărcinez să-ți găsesc până mâine un cal de care ar putea rămânea mulțămit orice oştean, răspunse călugărul. Bogdan îmi scrie că deşi el te-o pus în cunoştința lucrurilor, totuşi nu o putut să intre în amănunțimi, întâi pentru că i-o lipsit vremea ş-apoi fiindcă chiar el nu le cunoaşte toate. Urmează deci ca fără a mai întârzia să-ți împărtăşesc cele ce sunt de neapărată trebuință. Dar avem multe de vorbit şi nu te vei putea întoarce la Cetate până deseară, vei fi deci silit să te mulțămeşti cu masa ce ți-o va putea da un biet călugăr.

— Sunt oştean, şi deprins să mă mulțămesc cu cât găsesc, răspunse Ştefan.

— Dar este nevoie să-ți câştigi răpede puterile. Din fericire un nepot al meu, pe care-l aşteptăm din ceas în ceas, vânător şi pescar vestit, mi-o trimis o căprioară şi câteva hârzoabe de păstrăvi afumați. Două ploşte mari cu vin vechi de Nicoreşti însoțeau acele merinde şi astăzi sunt în stare să fac cinste oaspelui meu.

XVI PĂRINTELE ISAIA ARATĂ LUI ŞTEFAN STROICI CHIPUL ÎN CARE A LUCRAT

Tocmai atunci intră ucenicul Paisie aducând, pe o tablă de lemn, o ploscă, două ulcele de lut şi un colac cald.

— Până ce va sosi ceasul prânzului şi nepotul meu, zise călugărul, putem să stăm de vorbă. O ulcică de pelin vechi şi o bucată de colac proaspăt îți va da putere şi răbdare. Apoi, umplând amândouă ulcelile:

— În sănătatea dumitale sufletească şi trupească şi în izbânda lucrării noastre, zise el ciocnind cu Ştefan.

După ieşirea ucenicului, călugărul începu să arăte lui Ştefan, starea în care se aflau atât Moldova cât şi țările megieşe, apoi îi destăinui în chip amănunțit alcătuirea întregii mişcări.

— Făcusem cunoştința lui Bogdan, zise el, cu prilejul războiului purtat de Lațc cu tătarii, în Moldova; faima vitejiilor voievodului ajunsese de mult până la noi şi în curând îmi putui da seamă de însuşirile strălucite cu care era împodobită mintea lui.

Faptul că inima fiecăruia din noi era stăpânită de aceeaşi mândrie de neam; de acelaşi dor de a-l dezrobi şi de a lucra la mărirea lui ne apropie răpede făcând să nască între noi o temeinică prietenie. După încetarea

războiului, l-am urmat la Cuhnia unde am petrecut împreună mai multe săptămâni şi atunce, în urma unor lungi şi amănunțite chibzuinți, am hotărât să ne punem la lucru spre a răsturna pe Sas, a întruni într-o singură oblăduire pe toți românii din această parte a munților spre a ridica pe Bogdan în scaunul noii domnii.

La întoarcerea mea în țară, mi-am început lucrarea întâi în popor. Doi ani de zile de-a rândul am mers din sat în sat, am auzit plângerile lui şi am căutat să deştept în el dorința, de mântuire. Haina ce o port depărta de mine orice bănuială şi-mi dădea prilejuri pentru a pătrunde în fundul inimii sătenilor. Când vorbeam cu obştea, îmi măsurăm cuvintele cu îngrijire, astfel că, chiar dacă erau auzite de oamenii lui Sas, puteau să fie luate numai drept cuvinte de mângâiere sufletească.

În sfaturile mele cu ei nu puteam atinge partea cea mai înaltă a scopurilor mele: dezrobirea neamului de sub domnia străină şi întemeierea unei mari domnii româneşti; ei n-ar fi înțeles o asemenea cugetare, s-ar fi spăriet de ea şi s-ar fi depărtat de mine. Poporul nostru este îndrăzneț, el desprețuieşte viața căci viața pentru dânsul are aproape numai amărăciuni; fiind nepăsător de moarte, căci primejdiile de tot felul în mijlocul cărora trăieşte l-au deprins cu dânsa din copilărie, o înfruntă cu uşurință pentru cel mai mic câştig, şi chiar adesea numai dintr-un dor de vitejie. Lefegii români furnică în oştile stăpânitorilor străini şi pretutindeni se aduc numai laude strălucitei lor vitejii. Dar, despărțiți de veacuri în oblăduiri mici, vecinic supuşi domniei străine, s-au deprins cu dânsa: gândul că neamul lor este mare la număr, că dacă el şi-ar întruni puterile ar putea să fie de sine stătător, mândria de ei, dorul de mărire şi de fala

lui este străin, puțini sunt acei în stare să-l priceapă. Dacă Sas ar fi fost un stăpânitor drept şi vrednic, poporul ar fi fost mulțămit de el şi n-aş fi putut găsi nicio pârghie pentru a-l ridica, n-aş fi putut găsi nicio înrâurire asupra lui. Dar lăcomia, jafurile şi nedreptățile voievodului sunt simțite de toți, ticăloşia ocărmuirei lui o stârnit în toate sufletele ură şi dor de mântuire.

Vorbeam deci cu poporul de nevoile lui zilnice, mulțămindu-mă să hrănesc în inima lui simțirile de împotrivire ce le vedeam. Când găseam însă vreun om mai deştept, mai hotărât, în care dorul de răzbunare pentru nedreptățile suferite vorbea mai cu putere, atuncea mă sileam să deştept într-însul voința de a-şi tălmăci simțirile prin fapte. Când îl vedeam bine pregătit îi descopeream o parte din scopurile mele şi îl legam prin jurământ straşnic la neobosita părtăşie în munca mea pentru dezrobirea obştească, la supunere oarbă către mine. Îl însărcinam să lucreze necontenit printre ceilalți săteni, hrănind cu cea mai mare râvnă focul nemulțămirii ce fierbea într-înşii şi să aţâţe în inimele lor dorința de a se împotrivi jafurilor şi nedreptăților stăpânirii. Mai era însărcinat să aleagă prin satele învecinate oameni hotărâți ca el, de a căror credință îmi era răspunzător, şi pe care îi punea pe urmă în legături cu mine.

Astăzi puține sunt satele unde să nu am mai mulți aseminea credincioşi. Cea mai mare parte din ei ştiu numai că țelul ce-l urmărim este răsturnarea lui vodă şi punerea pe scaun a unui stăpânitor drept, vrednic şi cu durere de popor. Dar câțiva din ei, mai deştepți, mai vrednici de credință, ştiu că țintim mult mai departe şi că ostenelile noastre sunt menite a întemeia, sub

domnia lui Bogdan, o mare Țară Românească.

Ei sunt oameni de frunte a căror minți vioiae au priceput îndată mărimea acestei cugetări şi în a căror inimi calde s-o trezit iubirea de neam; ei sunt astăzi ajutorii mei cei mai neobosiți, sfetnicii mei cei mai de credință. Dar lucrarea mea nu s-o mărginit numai la popor, ea s-o întins şi asupra boierimii: Sas o nedreptățit fără cruțare pe acei cneji şi juzi ce n-au voit să se facă unelte supuse a patimilor lui; multe case au fost necinstite şi batjocorite de nevrednicii săi fii. Credincioşii mei din popor mă puneau în cunoştința trecutului şi a împrejurărilor fiecărui nemulțămit; mi-era lesne în urmă, intrând de-a dreptul în vorbă cu ei, să-mi dau seamă despre acei care erau vrednici de încredere. Aveam a face cu oameni de neam vestit, cei mai mulți din ei erau oşteni care-şi făcuseră un nume falnic prin războaie; firile lor mândre şi dârze erau cuprinse de un dor nemărginit de răzbunare, pentru nedreptățile şi ocările suferite: munca mea printre dânşii o fost uşoară. Cu toții cunoşteau pe Bogdan al cărui renume de oştean viteaz şi de cârmuitor drept şi vrednic străbătuse de mult până la ei; primiră cu bucurie să lucreze cu mine la înlocuirea lui Sas printr-însul. Toată greutatea era de a-i întruni, de a stinge vrăjbile şi neînțelegerile dintre ei şi de a îndrepta pornirea lor pe calea cea dreaptă. Cu încetul am învins această greutate şi am avut fericirea să văd duşmani neîmpăcați dându-şi mâna spre a lucra de acum împreună la mântuirea obştească. Pentru cei mai mulți din ei această lucrare nu este decât un mijloc de răzbunare, unii, o ştiu, iau parte la ea împinşi mai cu seamă de nădejdea să se îmbogățească cu prilejul unei domnii noi sau prin dobânda ce le va ieşi din războaiele

ce le vom purta; alții, în sfârşit, s-au unit cu noi din pricina dorului de vitejie firesc în inima fiecărui oştean. Puțini sunt acei cu suflete alese, în care arde acelaşi dor ce arde în noi şi sunt gata să jertfească tot pentru mântuirea şi mărirea neamului. Dar acestea erau puterile ce s-au putut aduna pentru purtarea luptei care are să ne ducă la izbândă, din ele trebuia tras tot folosul putincios.

Rămânea acuma un pas greu de făcut: era, trebuință de un povățuitor, de un cap al întregii mişcări care, întrunind în mâna lui toate puterile, să le îndrepte cu dibăcie spre țel.

Mă temeam ca alegerea acestui povățuitor să nu deie loc la certe, căci printre cneji erau mulți care prin stare, prin faimă războinică şi prin alte însuşiri erau în drept să râvnească la această sarcină pe cât de cinsteşă pe atât de împovărătoare. Spre mirarea mea însă, când i-am adunat la o sfătuire tainică, ei cu toții au hotărât, într-un glas: că deoarece toată această mişcare fiind pornită de la mine şi eu bucurându-mă de toată încrederea lui Bogdan, se cuvinea ca, şi de acum înainte, să fiu tot eu povățuitorul lor, făgăduindu-mi supunere şi ascultare. Nu m-am mulțămit cu această alegere, i-am întrunit pentru a doua oară, în număr mai mare, le-am zis că sunt gata să las locul de căpetenie altuia mai vrednic, mulțămindu-mă a-i fi sfetnic, dar ei au hotărât din nou că acest loc mi se cuvine numai mie şi cu toții mi-au făcut jurământ de oarbă supunere.

Întinsesem cercul silințelor mele peste hotarele Moldovei şi făcusem legături de prietenie cu fruntaşii țărilor româneşti de pe Siret şi Prut, chiar înainte de a întruni în mâinile mele toate firile mişcărei. Izbutisem să

găsesc printre fruntaşii lor oameni care au înțeles foloasele unei lucrări obşteşti; mi se făcură făgăduinți că mişcarea împotriva lui Sas va fi sprijinită de megieşii români ai Moldovei.

Au adus pe cei mai de seamă din ei, aice, i-am adunat la un loc cu căpeteniile tovarăşilor mei din Moldova în mai multe întruniri şi i-am făcut să priceapă folosul ce l-ar trage cu toții închegând în aceeaşi mână puterile răzlețe, puteri mici câtă vreme fiecare din ele lucra la o parte, dar vajnice odată strânse împreună. Când m-au întrebat care ar putea să fie mâna destul de puternică şi de dibace pentru a putea ține închegate aceste puteri, l-am numit pe voievodul Bogdan din Maramureş, pe care îl rădicam întâi la scaunul Moldovei, iar pe urmă îl făceam domn al tuturor românilor. Niciunul nu se ridică împotriva acestui cuvânt, dar cu toții se legară să lucreze în țările lor pentru a lăți faima numelui lui Bogdan.

S-au ținut de cuvânt: astăzi acest nume răsună pretutindeni şi Bogdan este privit de românii de pe acele locuri ca cel mai falnic fiu al neamului românesc, ca mântuitorul şi ocrotitorul firesc al acestui nume. De atunci am păşit răpede spre ceasul hotărâtor, acel ceas nu mai poate întârzia: mişcarea este pregătită în toate amănunțimile ei şi am cerut lui Bogdan să vie el însuşi sau să-mi trimită un credincios cu care să putem hotărî ziua în care va izbucni.

Înainte însă de a putea lua o asemenea hotărâre, spre o mai bună închezeşuire a izbândei noastre, trebuie ca împreună cu dumneta să adunăm căpeteniile tovarăşilor noştri de luptă, atât pe acele din boierime cât şi pe cele din popor.

Aşteptam cu mare nerăbdare să te văd însănătoşit căci în acel sfat trebuie ca dumneata, rudă şi sol al lui Bogdan, să iei în numele lui oareşicari îndatoriri menite a avea o înrâurire puternică asupra mişcării noastre.

Ştii că la noi pământul este al stăpânirii, că locuitorii de aice, ca şi românii de peste munți, nu sunt stăpâni desăvârşiți pe el. În satele stând în puterea unor drepturi strămoşeşti, sub ascultarea cnejilor, sătenii se bucură de roada pământului muncit de ei, iar cnezul ia numai dijmă din acea roadă, mai bucurându-se de osebite venituri cum sunt acele de pe mori, de pe crâşme, de pe heleşteie şi altele. În satele unde, în loc de cneji poroncesc juzi numiți sau întăriți de stăpânire, dijma se strânge de dânşii pe seama lui vodă iar ei, pe lângă venitul de pe mori, crâşmă şi heleşteie, se folosesc şi de o parte din gloabele plătite de locuitori pentru judecăți.

În vremile din urmă, când sub un cuvânt, când sub altul, Sas o izgonit pe mai mulți cneji din cnezatele lor, punând juzi în loc şi făcând dintr-însele sate domneşti.

Pe de altă parte, pe lângă dijma legiuită luată din vechime, mai ia acuma alte două dijme, atât de la locuitorii satelor domneşti cât şi de la acei ai satelor cnejeşti, nemulțămind într-acest chip atât pe cneji cât şi pe sătenii de rând. Nădejdea că venind Bogdan în locul lui Sas aceste neajunsuri se vor îndrepta, nu m-o ajutat puțin în lucrarea mea şi eu n-am stat la îndoială ca să le fac făgăduinți în această privință. Acum socot că dacă aceste făgăduinți ar fi reînoite în chip lămurit de credinciosul lui Bogdan ele nu ar putea decât să facă pe tovarăşii noştri să lucreze cu o râvnă mai deosebită şi mai aprinsă.

Iar în ziua în care va izbucni mişcarea, lăţirea vestei foloaselor făgăduite de Bogdan va mări în chip simţitor numărul nostru. Pentru a mulţămi pe ţărani va trebui deci să te legi, în numele voievodului, că din ziua în care el să va urca pe scaunul domniei, nu se va lua de la locuitori mai mult decât o singură dijmă pe an din roada pământurilor muncite de ei şi că numărul zilelor de clacă va fi acelaşi ca în trecut.

Spre a atrage cu desăvârşire pe cneji, va trebui să le făgăduieşti că noul stăpânitor le va întări în chipul cel mai desăvârşit, prin pravili liniştea şi vrednica stăpânire a veniturilor satelor stăpânite de ei, atât lor cât şi urmaşilor lor. Iar pentru a ajunge pe juzi, mai numeroşi decât cnejii şi bucurându-se în cea mai mare parte de o mare trecere în satele lor, va trebui să te legi că noul voievod va răsplăti slujbele juzilor care vor ţinea cu el, hărăzindu-le pe vecie lor şi urmaşilor lor atât veniturile de care se bucură astăzi cât şi dijma ce o ia acuma stăpânirea, asemănându-i cu totul cu cnejii. Cred că va fi bine să te legi prin jurământ că aceste făgăduinţi vor fi împlinite cu sfinţenie.

Am luat deci toate măsurile pentru ca peste trei zile cnejii şi juzii cei mai de seamă şi un număr de săteni fruntaşi să s-adune la casa cneazului Balaş din Poilama. Această adunare nu va putea da loc la bănuieli deoarece, în ziua Sfinţilor împăraţi Constantin şi Ileana, cneazul Baloş, a cărui singură fată se numeşte Ileana, are de obiceiu să adune la dânsul cu acel prilej, în fiecare an, pe prietenii şi cunoscuţii lui.

De acolo vom porni la Iaşi spre a încheia, în numele lui Bogdan, legături şi cu tovarăşii noştri de pe acele locuri care au şi ei nevoi şi dorinţi ce ţi le voi arăta pe

drum. Ne vom întoarce pe la Bârlad unde vom hotărî cu Toma Alimoş ziua în care va trebui să aruncăm vălul. Puterile noastre nu sunt de disprețuit. După socotelile mele, Moldova singură ne va putea da, din întâia zi, opt mii de oameni pedeştri şi şase mii de călăreți (...)

Cel mult o lună după izbucnirea răscoalei, vom avea la îndemână o oaste cuprinzând nouăspreze mii de călăreți şi unsprezece mii de pedestrime cu care vom aştepta sosirea lui Bogdan şi a maramureşenilor lui.

Cât priveşte Cetatea Neamțului, cel mai tare din toate adăposturile lui Sas, ea va fi în mâna noastră chiar din ceasul în care se va da semnul luptei, precum îți voi dovedi-o chiar azi şi din capul locului vom dobândi astfel un loc de mare tărie, pe care ne vom putea răzăma la orice întâmplare, şi unde ne-am putea adăposti după vreo neizbândă vremelnică.

Şi care sunt puterile ce Sas ni le poate pune împotrivă? Miezul puterei lui este alcătuit din o mie de slujitori unguri şi saşi care stau în Suceava, şi de alte câteva sute împrăştiete prin celelalte oraşe; aceşti de pe urmă vor fi măcelăriți sau prinşi de poporul răsculat, iar cnejii şi juzii prieteni lui chiar dacă ar fi urmați de toți oamenii din satele lor nu sunt în stare să adune mai mult de şase mii de oameni, pe jumătate călăreți şi pe jumătate pedeştri, adică toată puterea lui nu va putea alcătui nicio treime din puterea noastră.

— Dar bârlădenii? întrebă Ştefan. Nu te bizui pe ajutorul lor?

— La Bârlad, cu toate ostenelile noastre, cu tot ajutorul ce ni-l dă Toma Alimoş, am dat peste greutăți mari. Toată puterea țării este în mâna fruntaşilor târgului şi ei se află în legături strânse cu Sas. Până

acuma am putut câştiga numai pe vreo câțiva din ei. Şoltuzul şi pârgarii sunt atât de aplecați spre Sas şi, mai ales, spre Basarab, încât nici nu am încercat să ne lipim de ei.

Toma Alimoş are o vază mare în țara lor şi la chemarea lui sunt încredințat că vor răspunde o parte însemnată din cneji şi din săteni; după socotelile noastre ar putea aduna împrejurul lui la patru mii de călăreți şi tot atâți oameni pedeştri. Dar, deocamdată, va fi silit să-i întrebuințeze pentru a se lupta în țara lui cu puterile ce vor fi adunate de târgoveți, şi nu se va putea uni cu noi înainte de a-i fi învins. Oricum, tot ne ajută mult prin faptul că-i împiedecă să mărească numărul duşmanilor noştri.

Acuma îmi rămâne să-ți mai destăinuiesc o parte însemnată, poate chiar cea mai însemnată din toată chibzuiala mea.

Într-o lucrare ca a noastră, multe se pot dobândi printr-o minte înțeleaptă şi ageră, printr-o inimă tare şi prin brațe puternice, dar puterea minții, a inimei şi a brațelor se înzeceşte când, cu dânsa se uneşte puterea banului. Cu banul se dobândesc brațe vânjoase şi arme pentru acele brațe, prin banul bine întrebuințat în ajutoare date la ceasul potrivit, se vine în ajutorul prieteniilor strâmtorați, slabi de înger, împiedecându-se astfel trecerea lor în partea potrivnicului; prin bani se pătrunde până la sfaturile lui şi se ajunge la cunoştința tainelor lui cele mai ascunse; cu bani, în sfârşit, se țin oştirile, se întregesc din nou şirele lor împuținate, să înlocuiesc armele tocite sau pierdute.

Văzându-mă ajuns în capul unei ocărmuiri tainice, lucrând împotriva ocărmuirei nemernice a lui Sas, m-am

gândit să am şi eu slujitorii mei în fața slujitorilor lui, visteria mea în fața visteriei lui. Dar, cu deosebire că această visterie nu trebuie să se umple din avutul câştigat prin sudoarea, celui sărac, prin jaf şi prin înşelăciune, ci prin bir pus străinului şi prin dijmuirea cât de mare luată de la jefuitorii norodului, chibzuite astfel ca măcar o parte din jaf să poată fi întrebuințată de mine pentru mântuirea lui. Ai auzit vorbindu-se de Păunaşul Codrilor şi de isprăvile lui, îi datoreşti faptul că te găseşti în viață. Află că Paunaşul Codrilor nu este niciun lotru obicinuit, niciun haiduc stăpânit de setea prăzii sau de vreun dor nebun de voinic. Cetaşii lui nu sunt nişte lotri şi el este căpitanul care poronceşte slujitorilor mei. Ei alcătuiesc floarea oştirii mele şi în ziua în care se vor sfărâma lanțurile Moldovei, ei vor lupta în fruntea tuturora.

XVII ŞTEFAN STROICI FACE CUNOŞTINŢĂ CU MIHU

Ştefan rămăsese mut de surprindere:

— Văd în ochii dumitale nu numai mirarea la auzul acestor veşti neaşteptate, dar şi scârbă. Fiind oştean deprins a te lupta cu duşmanul în faţa lumii, în luptă voinicească dar cinstită, te temi să nu te vezi silit să primeşti, ca tovarăşi de luptă, voinici de codru care lovesc într-ascuns sau chiar de dinapoi şi luptă nu pentru cinste, ci pentru pradă. Linişteşte-te! Niciunul din cavalerii rătăcitori despre care vei fi auzit povestindu-se de cântăreţii din apus sau la şezători, împrejurul focului otacelor, n-o purtat vreo dată, la şold, spadă mai neprihănită decât paloşul căpitanului meu. El o ieşit din teacă numai în apărarea celui slab şi nedreptăţit, el o lovit numai pentru pedepsirea nedreptăţii, a răutăţii şi a răului în luptă dreaptă de viteaz, faţă în faţă şi ochi în ochi, el n-o intrat în teacă decât cu cinste.

Oştenii mei sunt împărţiţi în toate satele Moldovei, de la hotarul leşesc până la cel muntenesc, de la munţi până la Siret: un jurământ de oarbă şi neapărată supunere îi leagă către mine şi către căpitanul ce l-am pus în fruntea lor. De câte ori mi se aduce vestea unui jaf, unei nedreptăţi făptuită de oamenii lui Sas, prin

focuri aprinse pe dealurile cele mai înalte ale țării, înşirate după împrejurare, când într-un chip când într-altul, putând astfel înlocui vorba sau slova scrisă, se cheamă la un loc dat un număr de oameni sub poronca căpitanului sau a unui namestnic al lui. În curând nedreptatea este îndreptată sau pedepsită, dobânda luată pe nedrept înapoiată păgubaşului, iar făptuitorul globit. O treime din gloabă este împărțită la oameni, două treimi, partea căpitanului, se varsă în visteria noastră. De două ori până acum izbutit-am să punem mâna pe birul țării trimis de Sas peste munți. De anul trecut am pus bir pe negustorii străini ce trec prin țară. Ne plătesc aceeaşi vamă ce o plătesc lui Sas şi, până astăzi, cu toate străjuirile lui vodă, încă niciun negustor n-o izbutit să iasă din țară nevămuit de noi. Lucrul nu s-o făcut fără de veste ci pe față; s-au pus la toate granițele tăbliți arătând cât era să plătească de fiecare şi pentru orice soi de marfă. Cu banii adunați am alinat suferinți, am ajutat oameni săraci, ne-am făcut prieteni credincioşi, am pătruns până la sfaturile lui Sas, am adunat arme pentru ceasul luptei şi ne mai rămân grămezi de aur şi de argint pentru purtarea războiului de mântuire. Mergi de cutreieră țara, opreşte-te atât prin curțile cnejilor cât şi prin bordeile sărăcimii, abate-te chiar şi prin casele acelor ce țin cu vodă: sunt încredințat că nicăiri nu ți se va putea dovedi măcar o faptă mişeleasc㠹 a Păunaşului, o picătură de sânge nevinovat vărsat de el, o cruzime zadarnică săvârşită, un capăt de ață luată pe nedrept de oamenii lui fără ca fapta să nu fi fost pedepsită de dânsul cu sârg şi cu cea mai neînduplecată străşnicie! Tot norodul sărac se-nchină astăzi în numele lui, toți îl binecuvântează.

Cetele de hoți care jupuiau țara mai înainte au fost stinse de el şi drumeţul paşnic poate astăzi să doarmă cu desagii de bani şi fără arme pe drumul mare, dar folosul cel mai de preț ce l-am dobândit este poate încrederea poporului în puterea lui, văzând că cu tărie de înger se poate înfrunta şi învinge stăpânirea.

Da, Păunaşul Codrilor este un oştean viteaz şi drept. Dacă în luptă-şi ascunde fața sub un văl negru, n-o face de teamă, dar în urma poroncii mele. Acel văl nu-i este de folos împotriva armelor duşmanilor, ci este menit a-l feri de trădare şi a îngreuia pentru oamenii stăpânirii urmărirea şi aflarea lui.

— Şi cine este oare acel voinic, întrebă Ştefan, asupra căruia cuvintele călugărului lăsau o puternică întipărire.

— El este... un nepot al meu, fiul unei rude a mele, rămas la naştere orfan de tată şi de mamă şi pe care l-am crescut. Se trage din neam vechi şi vestit, dar iată-l că soseşte, şi călugărul sculându-se de pe scaun merse de deschise uşa.

Mihu, îmbrăcat mocăneşte, intră în peşteră.

Luându-şi din cap pălăria de pâslă neagră, sărută mâna călugărului care-l sărută pe frunte şi, după ce închise uşa cu îngrijire, îl luă de mână şi îl aduse înaintea lui Ştefan, zicând:

— Nepotul meu, Mihu, apoi adăugă: Păunaşul Codrilor.

Mihu tresări şi se uită mirat la moşul său, dar acesta îi zise:

— Cneazul Ştefan Stroici, căruia i-ai scăpat viața, este trimisul lui Bogdan în părțile noastre cu deplină putere să încheie orice legătură şi să lucreze în numele lui împreună cu noi la dezrobirea obştească; pentru el n-

avem taine.

Ştefan, câştigat cu desăvârşire de înfăţoşarea frumoasă, deschisă şi voinicească a lui Mihu, îi întinse mâna pe care acesta i-o strânse cu putere.

— Sunt fericit că pot întâlni pe acel căruia îi datoresc viaţa, îi zise el.

— O datoreşti mai ales unei fiinţi mult mai dulce decât mine, răspunse Mihu, dar sunt fericit că întâmplarea m-o pus în stare să fiu de ajutor trimisului voievodului Bogdan.

După ce mai schimbară câteva cuvinte de curtenie, Mihu începu să deie samă călugărului despre diferite însărcinări ce primise de la el şi în curând Paisie aduse masa.

Călugărul bea şi mânca puţin dar Ştefan şi cu Mihu făcură cinste atât păstrăvilor şi butului de căprioară, cât şi vinului de Nicoreşti cu o poftă de tânăr ieşit din boală şi de călător flămând.

— Spune-mi te rog, părinte, întrebă Ştefan, cum au nemerit cărţile lui Bogdan în mâinile dumitale.

— Foarte uşor, zise călugărul. Toate lucrurile găsite la unguri s-au strâns de oamenii lui Mihu, între ele s-au aflat cărţile şi mi s-au adus a doua zi, tocmai când voiam să trimit pe Mihu la Cuhnia.

După ce se sculară de la masă, Isaia îndreptându-se spre una din uşile din fund, făcu semn lui Mihu şi lui Ştefan să-l urmeze; ei îl urmară în tăcere. Dincolo de uşă peştera se îngusta şi bolta ei se scobora treptat. În curând se găsiră la gura unei chioarce în care cu greu puteau păşi doi oameni unul lângă altul iar uriaşul Mihu era silit să ţie capul plecat. După un mers de un sfert de ceas călugărul, oprindu-se, scăpără şi aprinse

un capăt de lumânare: ajunsese în capătul chioarcei.

— Acest drum sub pământ, zise el, este datorit muncei aproape neîntrerupte a ucenicului meu în vreme de trei ani. El o fost cunoscut până azi numai lui, mie şi lui Mihu. Şase palme de pământ ne despart de altul, în curmezişul lui, care duce la Cetate, în oraş. Acesta este cunoscut numai de cei doi cavaleri de la Cetate, de preotul papistaş şi de un sas credincios, în a cărui casă din oraş se află gura lui. Gura cealaltă este în fântâna Cetății, la zece stânjeni sub pământ. Un ceas de muncă ajunge pentru a doborî bucata de pământ care desparte aceste două drumuri. Printr-însele putem năvăli în Cetate oricând, cu două sau trei sute de oameni şi cei douăzeci sau treizeci de nemți ce o păzesc nu ne-ar putea face decât puțină împotrivire. Nu vorbesc de oamenii din satele închinate care se aduc de pază în fiecare zi: ei, departe de a se opune nouă, ne-ar veni în ajutor. Vezi că am avut dreptate când ți-am zis că Cetatea Neamțului va fi a noastră chiar în ceasul în care va izbucni răscoala.

— Şi oare ce întâmplare fericită te-a pus în cunoştința acestui drum sub pământ, întrebă Ştefan, după ce se întoarseră în peşteră.

— Ființa lui mi-o fost descoperită acum trei ani de către o slugă a sasului în a cărui casă se află gura chioarcei, când acea slugă era în ceasul morții. El făcuse această descoperire din întâmplare, numai cu câteva zile înainte de a fi atins de boală, căutând o tainiță pentru a ascunde nişte lucruri furate de la stăpân. Iar eu, înțelegând tot folosul ce-l puteam trage de aicea, pentru a mă încredința mai bine, am vârât vremelnic pe un credincios slugă la acel sas şi el, într-o noapte, o izbutit

să meargă prin acel drum sub pământ de la casa sasului până la Cetate, întorcându-se teafăr înapoi şi putând prin ajutorul a două răsuflători să însemne pe unde trece drumul.

Părintele Isaia mai începu să ceară din nou lui Mihu seamă despre osăbite însărcinări ce-i dăduse, întrerupîndu-se din când în când pentru a pune pe Ştefan în cunoştința mai multor amănunțimi privind lucrarea lor.

Soarele era aproape de asfințit când Stroici părăsi peştera spre a se întoarce la Cetate; plecarea lor fusese hotărâtă pentru a doua zi de dimineață.

Când Ştefan ajunse la Cetate, părintele Anselm şi cu cavalerul Ulrich sosiseră. Ei auziră cu mirare hotărârea luată de oaspele lor şi să încercară în zadar să-l înduplece să mai steie vreo câteva zile, arătându-i temerile ce aveau că rănile lui, încă rău vindecate, să nu se deschidă din nou în cursul călătoriei. Ştefan le mulțămi pentru prietenia ce i-o arătau; dar rămase neschimbat în hotărârea lui.

Însă văzându-se din nou cuprins de un dor nebun de a mai vedea o dată pe Maria, rugă pe părintele Anselm să-i spuie că pleacă în zori de ziuă şi doreşte s-o vadă în acea seară spre a-şi lua ziua bună de la dânsa şi a-i mulțămi pentru toate bunătățile ei.

După o zăbavă destul de lungă, minoritul se întoarse cu Maria. Fața ei era mai albă decât de obicei.

— Am auzit că ne părăseşti, zise ea, şi lui Ştefan i se păru că glasul ei atât de dulce tremură, şi mi-a părut rău căci mă tem ca osteneala drumului să-ți facă rău. Trebuie oare numaidecât să pleci?

— Fii încredințată, doamnă, răspunse Ştefan, că numai temeiuri din cele mai vajnice pot să mă facă să

părăsesc mai curând decât credeam această casă unde am fost primit cu atâta bunătate şi unde am petrecut ceasuri ce nu le voi uita niciodată.

Apoi, după ce îi mulțămi pentru îngrijire şi ospătare, îşi luă ziua bună de la dânsa.

Nu-şi putea sătura ochii privind-o cât vorbea cu ea iar când luă mâna ei întinsă şi să plecă, ca s-o sărute, i se păru că este pe cale de a părăsi lumina zilei şi a se cufunda în întuneric.

— Rămâi sănătos! Să te ajute Dumnezeu! cu aceste cuvinte Maria părăsi odaia.

A doua zi, Ştefan, după ce îmbrățişă pe părintele Anselm şi pe cavalerul Ulrich, încălecă pe murgul voinic ce i-l trimisese părintele Isaia prin Onea. Ochii lui se îndreptară înspre fereastra Măriei, i se păru că, pentru o clipă, perdeaua este ridicată într-o parte şi că doi ochi de nespusă dulceață îndreaptă razele lor spre dânsul.

XVIII PĂRINTELE ISAIA POVESTEŞTE CE A FĂCUT LA ŢARIGRAD ŞI LA ROMA

Isaia şi cu Mihu aşteptau pe Ştefan în marginea de la deal a oraşului. Cu dânşii erau Onea şi încă două slugi voinice.

Ei apucară pe Ozana în jos. La prânzul cel mic trebuiau să ajungă în Cristeşti unde erau să se oprească câteva ceasuri, căci părintele şi Mihu îşi dăduseră întâlnire cu Petrea Cărăbuş la casa lui moş Marin. Lipsa lor din Moldova având să fie prelungită, era de neapărată trebuinţă ca ei să se sfătuiască cu dânsul ca unul ce era să înlocuiască în acel răstimp pe căpitan în povăţuirea cetaşilor lor.

Când ajunseră la casa moşneagului, acesta lipsea de două zile şi baba, rămasă singură, era foarte îngrijită căci uncheşul îi spusese la plecare că să va întoarce a doua zi de dimineaţă, şi acuma după douăzeci şi patru de ceasuri de aşteptare, nu primise încă nicio veste de la el.

Călătorii, fiind hotărâţi de mai înainte să se oprească în Cristeşti până după amiazi, nu se îngrijiră de fel de nefiinţa prelungită a moşneagului. Ei mângâiară pe babă zicându-i că moş Marin este om prea cuminte pentru ca să se fi vârât în vreo primejdie, dar că el se va fi întârziat la casa vreunui prieten şi trebuie să sosească

dintr-un ceas într-altul.

Bătrâna, fiind înştiinţată însă de cu noapte de sosirea oaspeţilor, le pregătise prânzul.

Văzând că ceasurile sunt înaintate iar nici Petrea Cărăbuş nici Marin nu se arată, călătorii se puseră la masă şi făcură cinste borşului de puiu şi plăcintelor de brânză pregătite de gospodină.

După masă se apucară de vorbă şi Ştefan, mirat de înţelepciunea şi de învăţătura care reieşeau din toate cuvintele călugărului, îl întrebă:

— Iartă-mă, părinte, dacă îţi pun această întrebare, dar tare aş dori să ştiu unde ţi-ai însuşit o învăţătură din nenorocire atât de neobişnuită la, preoţii şi călugării noştri?

— Învăţătura mea, răspunse călugărul, este foarte mică faţă de acea a multor mireni şi preoţi din apus. De mic copil mi-o plăcut să învăţ şi am avut norocul să-mi pot astâmpăra setea de carte la cel mai mare izvor de învăţătură ce-l are creştinătatea.

— Ai fost la Kiev? mai întrebă Ştefan.

— Am fost la Kiev şi la Ţarigrad, dar învăţătura ce o poţi culege în aceste două oraşe este mică pe lângă aceea de care poţi avea parte la Roma.

— Ai fost la Roma? strigă Ştefan uimit. O! dacă nu-ţi este cu supărare, povesteşte-ne prin ce împrejurări ai ajuns tocmai acolo.

— Precum v-am spus, zise călugărul după oareşicare tăcere, de mic mi-o plăcut cartea. Tatăl meu, urmaşul scăpătat al unor cneji vestiţi, era preot. Văzând pe deoparte setea mea de carte şi pe alta slăbiciunea trupului meu, mă pregătise din capul locului pentru tagma bisericească. Rămas de tânăr orfan de tată şi de

mamă, eram hotărât să-i urmez dorințele. Mă pregăteam să mă duc la Halici pentru a dobândi hirotonirea de diacon de la vlădica din acel oraş cu gândul de a mă întoarce îndată spre a mă aşeza în satul în care mă născusem.

O... nenorocire, zdrobindu-mi toate visurile şi făcând ca priveliştea locurilor pe care trăisem şi care până atunci îmi păruse un raiu, să se schimbe pentru mine în lăcaş de chin şi de durere nespusă, le-am părăsit pentru totdeauna şi, în loc de a merge la Halici, m-am îndreptat spre Kiev cu hotărâre de a mă călugări. La Kiev am intrat în mânăstirea Lavrei celei mici, unde, după o ucenicie de un an, m-am făcut ieromonah.

Tocmai atuncea mitropolitul Mihail al Kievului se silea să aducă o apropiere între biserica de la răsărit şi aceea de la apus. Încercările lui, bine văzute de unii din călugări, găseau în alții o împotrivire înverşunată. Mă aflam printre cei de întâ'i căci de la început mă încredințasem că dezbinarea din biserica creştină putea să fie numai spre paguba întregii creştinătăți. Mi se părea că deosebirile de păreri asupra înțelesului tainelor erau mai ales roada încăpățânării unora şi a nemăsuratelor pofte de putere a altora.

Sfaturile noastre în mânăstire se purtau mai ales asupra acestor mari întrebări; ele adesea, se schimbau în sfezi aprinse. Setos de a pătrunde la adevăr, cetisem nu numai toate cărțile aflate în mânăstirea noastră, dar şi cele împrăştiete prin celelalte biserici şi mânăstiri din Kiev. Cu cât ceteam mai mult, cu atât mi se tulbura mintea mai tare. Adevărul însă, cel atât de dorit, rămânea tot atât de depărtat de mine, îndoiala în loc de a se micşora creştea.

Nu înțelegeam acuma cum fruntaşii bisericii creştine puteau să se sfâşie cu atâta turburare asupra înțelesului întunecat a unor cuvinte a căror tălmăcire, sau într-un chip sau într-altul, nu putea s-aducă nici umbră de tulburare miezului binefăcătoarei şi mântuitoarei învățături a lui Hristos.

Cărțile noastre erau, aproape toate, cărți greceşti sau tălmăciri ruseşti a scrisurilor părinților bisericii din Țarigrad şi din țările greceşti. Învățasem greceşte spre a le putea ceti în limba lor şi a mă putea încredința, prin mine însumi, de adevăratul înțeles al cuvintelor. Crezând că voi găsi la Țarigrad şi cărți mai multe şi dascăli mai luminați, trei ani după sosirea mea în Kiev, m-am folosit de mergerea în oraşul împărătesc a unui archiereu rusesc pentru a-l însoți.

În Țarigrad am găsit, într-adevăr, o nemărginită comoară de cărți şi dascăli, a căror dibăcie în mânuirea cuvântului şi a condeiului mă umpleau de mirare. Dar, ca şi la Kiev, toate vorbele, toate cuvintele lor purtau numai asupra înțelesului Unor cuvinte. Deşi citeam cu sârguință toate scrisurile greceşti şi ascultam cu cea mai deosebită băgare de seamă cuvintele fruntaşilor bisericii, lumina tot nu se făcea în mintea mea. Iar priveliştea ce mi-o arăta clerul grecesc îmi umplu în curând inima de scârbă. Acest cler era fără de seamă, cu mult mai deştept şi cu mult mai învățat decât acel rusesc dar lăcomia, desfrâul şi vicleşugul îl rodeau până la măduvă.

Poporul în mijlocul căruia trăim era plin de înțelepciune vioaie, învățat, priceput la toate, dar stricat cu desăvârşire, mişel şi neputincios. Mă miră faptul că ei, grecii, vorbind numai greceşte, îşi ziceau romani când, în tot Țarigradul, nu găseai nimic viu sămănând a

roman, numai lucrările uriaşe făcute de dânşii şi lăsate de greci să se dărâme şi să se prăbuşească sub povara veacurilor. Vorbeau necontenit de Roma; cuvintele lor, însă, erau numai cuvinte de ură şi de hulă. Mi se păru în curând că acea ură şi acea hulă ascundeau numai o teamă nespusă de puterea Romei şi o ciudă cum o resimte adesea o ființă slabă când se gândeşte la alta falnică şi puternică.

După o şedere de doi în Țarigrad, simțindu-mă mai nedumerit, mai setos de a şti decât în ceasul sosirii mele, am plecat la Roma.

Îndată ce am pus piciorul într-însa mi-am dat seamă că intru, nu numai în altă biserică, dar chiar în altă lume. În locul anarhiei din biserica răsăriteană, unde fiecare patriarh dă poporului său o îndreptare deosebită, unde patimile fiecăruia din ei sfâşie biserica în orice ceas, la Roma un singur poruncitor ține în mâinile lui frâiele întregului sobor. Când acel unul porunceşte, toți se închină, ascultă şi tac.

Aici am găsit o învățătură cu mult mai înaltă, cu mult mai temeinică, şi o nemărginită comoară de cărți. M-am pus pe lucru cu însuflețire: toată ziua şi o parte bună din noapte mi se trecea cetind sau ascultând învățătura dascălilor. Erau tagme întregi de călugări a căror menire era numai ştiința: învățau în tot cursului vieții lor, fără a obosi vreodată. Fruntaşii lor erau cei mai învățați dintr-înşii care împărțeau celorlalți ştiința lor prin graiu şi prin scris. Toată viața era jertfită pentru fala şi mărirea bisericii fără ca vreunul să aibă în vedere un folos pentru sine.

Dar în scurt timp eram în stare să mă încredințez că aceşti adevărați ucenici ai lui Hristos alcătuiau numai o

parte nemărginit de mică față cu obştea preoțimii papistaşe şi că afară de acea pătură subțire, ea este supusă aceloraşi patimi care necinstesc pe acea din răsărit: lăcomia, vicleşugul, desfrâul. Aceste apucături se dădeau pe față numai în cât privea purtarea lor în lume, dar nu aveau nicio înrâurire asupra trebilor bisericii, în deobşte căci aice poroncile papei erau pretutindeni urmate cu o supunere oarbă, cu ascultare desăvârşită.

Frumoase erau cuvintele cărților şi a dascălilor din Roma, totuşi nu au fost în stare să-mi curme nedumerirea. Atâția ani petrecuți în căutarea adevărului au întărit numai în mine credința ce o căpătasem de la început că biserica creştină, ruptă în două, se ceartă asupra unor cuvinte seci, asupra unor lucruri de care Hristos nu o vorbit niciodată. Şi în această vreme, ea lăsa cu totul în părăsire nemuritoarele lui povețe, de un înțeles atât de uşor. Am ajuns, chiar la urmă să fiu încredințat că tălmăcirea dată de către catolici acelor cuvinte a părinților bisericii, din care izvorâse cearta, este mai încurcată şi mai grea de înțeles pentru mintea omenească decât acea dată de biserică răsăritului. Râvna de a pătrunde adevărul care trăise în mine până atunce, începu să slăbească căci pierdusem orice nădejde să pot odată pătrunde la acel adevăr. Dar setea de a învăța crescu; numai că se îndreptă pe alt drum.

De la sosirea mea în Roma rămăsesem uimit de rămăşițele uriaşelor clădiri ale romanilor, ele făcuseră o puternică întipărire asupra inimii şi a minței mele. Le cercetam necontenit; rămâneam ceasuri întregi privindu-le pironit în fața lor de o putere ce nu mi-o puteam tălmăci.

Părăsind cu încetul cărțile bisericeşti şi cuvântările din amvon, am început să răsfoiesc izvoadele vechilor scriitori latini a căror limbă o ştiam bine. Am început să cetesc isprăvile acelui popor urieş, pornit dintr-o aşezare de bejănări, care întemeind întâi un oraş, şi-a croit pe urmă un petec de țară apoi, cu încetul, a supus Italia întreagă şi în cursul vremurilor, a cucerit lumea toată făcând-o să trăiască fericită şi înfloritoare sub legile lui. În curând mi-am dat seama că pârghiile cu ajutorul cărora romanii izbutiseră să ajungă, de la aşa micime la atâta mărime, fuseseră iubirea şi mândria nemărginită de neam, supunerea oarbă la lege şi jertfirea, fără preget a fiecăruia pentru binele obştii.

Şi nu mă puteam împiedeca să fac o asemănare între împărăția vechei Rome şi puterea Romei papistaşe de astăzi. Roma veche domnise asupra lumii prin puterea armelor, pusese sub jug mai toate popoarele, iar craii acelora care nu fuseseră de tot supuse se închinau la cuvintele venite de la Oraşul cel vestit şi se grăbeau să îndeplinească poroncile primite de la el. Când, la un asemenea craiu, sosea vreo solie, vreun legat cum se zicea pe atunce, de la Roma, acel craiu îl primea cu fruntea plecată şi îl aşeza în dreapta lui. Astfel, astăzi când merge un legat al papei la vreun craiu creştin, craiul îşi pleacă fruntea înaintea solului Romei şi se închină la cererile lui. S-au văzut crai şi chiar împărați, oameni groaznici, trufaşi, puternici care îndrăzniseră să înfrunte pe Papa, să nu vreie să asculte poroncile lui, chiar să pornească cu oaste asupra lui. Dar toți aceşti cutezători, fără deosebire, s-au văzut siliți să-i ceară iertare, în genunchi, desculți şi cu capul acoperit de cenuşă. Şi eu vedeam în această Romă nouă, atât de

puternică şi ea, deşi de o putere deosebită de acea a Romei vechi, urmaşa, moştenitoarea ei firească. Vedeam în acel oraş un lăcaş ursit de pronia Dumnezeiască să fie pururea scaunul puterii celei mai de căpetenie pe pământ! Mijloacele care aduseseră Roma veche la stăpânirea lumei toate prin puterea armelor, supunerea la legi, ascultarea oarbă către cei mai mari, jertfirea fiecăruia pentru binele obştesc, erau mijloacele întrebuințate şi astăzi de Roma nouă pentru lățirea şi întinderea stăpânirii Papei asupra întregii lumi catolice, nu prin arme, ci prin cuvânt.

Zece ani cercetat-am izvoarele vechi latineşti, zece ani hrănitu-m-am cu amintirile poporului craiu. Am învățat pe de rost şirul minunatelor fapte războinice împlinite de brațele romanilor. Mi-am întipărit în ochi chipul lucrărilor mărețe cu care au împodobit scaunul lor. Am căutat să mă pătrund de înțelesul legiuirilor înțelepte ieşite din minţile lor.

Un fior îmi scutura tot trupul, de la creştet până la talpă, când îmi ziceam că acei romani, acei stăpâni ai lumii erau strămoşii noştri: că noi suntem carne din carnea lor, sânge din sângele lor, moştenitorii adevărați ai poporului craiu. Apoi, îndată, mă apuca o nemărginită jale când gândeam la starea de înjosire în care zăceau urmaşii stăpânilor lumii. Nu mai era clipă de odihnă în care aceste simțiri să nu-mi stăpânească şi să nu-mi tulbure adânc inima şi mintea. În mine, domneau acum atot puternice, iubirea şi mândria de neam. Ele nu mă lăsau să dorm noaptea în pace, nu mă îngăduiau să citesc ziua în tihnă, înțăpându-mi necontenit inima cu gândul robiei ruşinoase în care zace neamul din care am ieşit.

Atunci s-o născut în mine dorul de a-mi jertfi puterea, mintea, inima şi viaţa pentru dezrobirea şi deşteptarea lui. Visasem odată să fiu un însemnat apostol, propovăduind pacea şi unirea între biserici. Acuma eram stăpânit de dorul de a fi un apostol al neamului. S-o deşteptat în mine, o crescut şi s-o înfipt în sufletul meu credinţa nestrămutată că neamul românesc străbate astăzi numai un şir de încercări, că, cu vremea, el este menit să iasă învingător dintr-însele şi să se îndrepte cu paşi răpezi spre falnica cale ce i-o fost trasă de strămoşii lui.

Această lucrare nu este acea a unei vieţi de om sau chiar a unui singur veac, de dânsa vor avea parte veacuri multe şi rânduri nenumărate de vieţi omeneşti. Eu mă simt vrednic să mulţămesc îndestul domnului fiindcă m-o ales pe mine, nevrednicul, ca să fiu înainte mergătorul, întâiul propăvăduitor al unei lucrări atât de falnice.

Mâna atotputernicului o călăuzit paşii mei de la început. De scurtă vreme mă întorsesem în ţară când am avut norocul să fac cunoştinţa lui Bogdan. Găsisem miezul împrejurul căruia era să se înceapă lucrarea de deşteptare visată de mine în faţa rămăşiţelor oraşului veşnic. Ţelul vieţii mele sta acuma lămurit înaintea ochilor mei: închegarea puterilor române într-un singur mănunchi purtat de o mână puternică şi pricepută, apoi, întărirea acestor puteri adunate în una.

M-aş simţi fericit să văd întâia parte a acestei lucrări împlinită: voi, tinerilor, veţi lucra pentru împlinirea părţei a doua. Celor ce se vor ivi pe viitor, urmaşilor voştri, le vor cădea alte sarcini. Vor fi pentru acest neam zile de miere amestecate fără îndoială cu zile amare dar,

în sufletul meu, nestrămutată rămâine credința că la urmă el din toate încercările va ieşi biruitor!

XIX UN CĂLĂTOR GREU DE VĂMUIT

Cuvintele părintelui Isaia erau atât de adânc simțite şi atât de însufleţite încât ele făceau pe Ştefan şi pe Mihu să simtă la auzul lor că le trece un fior de-a lungul spinării. Şi ei aveau despre romani numai ştiințe foarte nelămurite. Deşi erau departe de a putea înțelege simțirile care stăpâneau pe călugăr, totuşi acesta ştiuse să stârnească într-înşii dorul de a şti mai mult şi ei începură a-i pune fel de fel de întrebări asupra Romei şi a romanilor vechi şi noi la care părintele răspundea cu o vădită plăcere.

În acest chip ceasurile treceau, soarele era acum jos şi nu se arăta nici Petrea Cărăbuş, nici moş Marin.

Părintele şi cu Mihu începură a bănui că, fără de ştirea lor, să se fi ivit împrejurări care ar fi făcut trebuitoare vreo lovire din partea cetei lor. Această bănuială câştigă mai multă putere când pe la toacă, văzură intrând în curte două femei care începură să întrebe pe baba lui moş Marin dacă nu are vreo veste de la unchieş. Ele erau îngrijate căci bărbații lor plecaseră cu dânsul, lăsând vorbă că vor zăbovi numai până a doua zi.

Mihu ar fi dorit măcar să afle încotro apucaseră ei spre a trimete pe Onea să-i urmărească pe la credincioşii din satele vecine, dar femeile nu-i puteau da nicio lămurire în această privință.

Îi mai liniştea însă faptul că în cele două nopți de mai înainte nu se văzuse niciun foc pe dealuri ceea ce era o dovadă că dacă Cărăbuş, în cursul călătoriei ce o făcea la Suceava pentru trebi de ale sale, găsise prilej nemerit pentru o lovire, această lovire nu putea să fie decât fără seamă. Dar pe de altă parte, întârzierea pusă de Cărăbuş la întâlnirea cu părintele şi cu căpitanul, întâlnire despre care fusese vestit la vreme, nu putea să fie pusă pe seama unor temeiuri vajnice.

Noaptea venise acuma şi părintele, spre marea lui supărare, se hotărâse să rămâie peste noapte la Cristeşti, când un pas greoi se auzi pe prispă, uşa se deschise şi moş Marin intră în casă.

Unchieşul era galben la față, fără pălărie, cu hainele rupte şi pline de sânge. La vederea părintelui şi a căpitanului, rămase la uşă.

— De unde vii, Marine, ce s-o întâmplat, întrebă călugărul nerăbdător şi îngrijat, văzându-l în asemine stare.

Moş Marin fără a răspunde căzu pe lavița de lângă uşă cu un oftat greu.

— Ce este? eşti rănit? s-o întâmplat vreo nenorocire? mai întrebă părintele.

Moşneagul se sculă de pe laviță, clar nu putu să se ție pe picioare şi căau din nou pe dânsa.

— Iartă-mă, părinte, dar nu pot sta în picioare din pricina unei lovituri de paloş ce am primit-o deasupra genunchiului. În fierbințeala cea de întâi am putut veni până aice, dar numai eu ştiu cum. Acum simt că mi se înțepeneşte piciorul... mă simt slab de tot, şi glasu-i se muie.

Mihu şi cu părintele să răpeziră la dânsul, îl ridicară

în braţe şi-l întinseră pe pat. Baba şi Onea fură chemaţi, Marin fu dezbrăcat: atunci se văzu că pe lângă mai multe tăieturi pe umere şi pe braţe, el primise, deasupra genunchiului drept, o tăietură de paloş adâncă şi lungă care străbătuse prin carne până la os. Rănile fură spălate şi legate cu îngrijire, apoi i se dădu moşneagului o oală cu vin.

Simţindu-se mai în putere, Marin spuse babei şi lui Onea să iasă apoi, făcând semn călugărului şi lui Mihu să se aşeze lângă dânsul, îşi începu povestirea.

— Alaltăieri, pe la amiazi, un om din Oniceni mi-o adus veste că Petrea Cărăbuş mă aşteaptă în pădure, sub Dealul Crucii, cu câţi oameni voi putea aduna. Am dat îndată ştire celor doi tovarăşi ce-i aveam aici apoi, plecând cu dânşii, am adunat în drum oamenii noştri din alte cătune. Am strâns astfel zece inşi şi ne-am întâlnit cu Cărăbuş la locul hotărât, pe la asfinţitul soarelui.

El mi-o povestit atunci că, pe când se întorcea de la Suceava, i s-o dat de ştire pe drum că nişte negustori din Cetatea Albă, venind cu blăni şi alte mărfuri din Ţara Leşească, trecuse graniţa Moldovei. Ieşindu-le înainte Gheorghe Mănicuţă cu şase oameni de ai noştri şi cerându-le, în numele Păunaşului, să plătească drepturile de vamă hotărâte de el, acei negustori s-au pus de pricină şi au sărit la ei. S-a încins o luptă în care o căzut Mănicuţă cu încă unul de ai noştri iar ceilalţi cinci de abia au putut să scape din mâinile potrivnicilor.

Întâlnindu-se doi dintre dânşii cu Cărăbuş, i-au spus împrejurarea. Povesteau cu groază că negustorii sunt numai trei, cu zece argaţi care mână caii de la căruţă, dar că, împreună cu ei se află un voinic cărunt, mai

îrualt şi mai spătos decât căpitanul, amarnic ca un zmeu. Ziceau că de mâna acelui voinic o căzut Mănicuță şi celalt tovarăş al lor, iar ei amândoi fusese răniți tot de dânsul.

Cărăbuş avea şi el cu dânsul zece oameni şi, după ce ne-am sfătuit împreună, am hotărât să-i aşteptăm în locul în care ne aflam. Pe acolo le era şi drumul căci noi credeam că vor urma să vie pe valea Moldovei. Socoteam că vor sosi a doua zi, adică ieri, de dimineață. Însă ei nesosind până la prânz, Cărăbuş o trimis pe unul din tovarăşi călare pentru ca să cerceteze dacă nu-şi vor fi schimbat cumva drumul.

Omul s-o întors pe la toacă aducându-ne veste că negustorii cu pricina după ce poposiseră toată ziua la Bogdăneşti, au lăsat valea Moldovei şi au apucat peste dealuri pentru a da în valea Siretului.

Cum am auzit această veste am şi pornit şi mergând toată noaptea i-am ajuns de dimineață mai jos de Lespezi. Cărăbuş s-o ferit să-i lovească în loc deschis dar, urmărindu-i de departe, când i-am văzut că intră în pădurea de sub dealul Ruginii, am făcut un înconjur ca să le ieşim înainte.

Erau de toate zece care mari, înhămate cu câte şase cai. Lângă ele mergeau patru călăreți printre care se deosebea de departe, căci îi întrecea cu umerile şi cu capul, voinicul despre care ni se povestise.

Câte opt din noi s-au înşirat din fiecare parte a drumului, iar Petrea cu mine şi cu alți patru le-am ieşit înainte şi, la un semn dat, cu toții ne-am răpezit asupra lor strigându-le să steie în numele Păunaşului Codrilor.

Au oprit carele pe loc, dar argații care mânau caii de călare au sărit îndată jos şi cu paloşele în mână, s-au

aruncat asupra acelor din noi care le veneau împotrivă. Iar voinicul cel urieş, urmat de ceilalți trei călăreți, au năvălit asupra noastră fără a zice măcar un cuvânt. Multe lupte văzut-am, căpitane, mulți viteji de toate neamurile cunoscut-am şi de multe ori găsitu-m-am în fața unui paloş ascuțit purtat de un braț voinic, dar niciodată nu mi-o fost dat să văd paloş mănuit cu puterea şi cu iuțeala cu care era învârtit paloşul acelui voinic.

Petrea Cărăbuş nu-i copil şi puțini au fost acei ce au rămas în viață după ce au încrucişat paloşul cu el, dar de astă dată-şi găsise stăpânul. Voinicul se repezi întâi la dânsul şi, într-o clipală, am văzut pe tovarăşul nostru zăcând la pământ cu pieptul străpuns.

— Cum? întrerupse Mihu, galben de mânie, Petrea Cărăbuş este ucis?

— Ştiu numai că l-am lăsat zăcând într-un lac de sânge în mijlocul drumului. Doi de ai noştri care erau mai aproape s-au aruncat vitejeşte asupra urieşului dar el, prin două lovituri cumplite, i-o întins lați cu capetele spintecate. Vreau să mă arunc şi eu atuncea asupra lui cu ghioaga, dar doi din călăreții care-l întovărăşeau mă grămădesc între dânşii şi încep a mă pisa cu paloşele. M-am apărat cât am putut. Izbutisem să trântesc de pe cal unul din ei şi era să curm zilele celuilalt când cel căzut, ridicându-se în picioare, îmi trage deasupra genunchiului o lovitură cumplită care mă doboară la pământ. Potrivnicii mă lasă şi se răpăd spre care.

Eu mă scol şi, uitându-mă împrejur, văd pe cei patru oameni care stătuse în drum cu Cărăbuş şi cu mine zăcând morți, iar, împrejurul carelor, o învălmăşeală mare. Urieşul cu toți tovarăşii lui grămădise pe trei de ai

noştri în mijlocul lor şi-i măcelăreau rău. Nemai văzând pe alți de ai noştri în picioare, am înțeles că au fost uciși sau puşi pe fugă şi văzând că nu mai este nimica de făcut, am intrat în pădure şi, cu mare greu, am venit acasă iar, la intrarea în sat, m-am întâlnit cu Ion Neagu care se întorcea şi el, rănit. Era dintre acei care năvălise asupra argaților şi mi-o spus că acei oameni numai argați nu puteau să fie, ci oşteni deplini, foarte viteji şi iscusiți în mânuirea armelor.

Unchieşul ostenit tăcu. Mihu ieşi afară şi se auzi glasul lui poroncind lui Onea să-i puie şaua pe cal. Când se întoarse, călugărul care rămăsese gânditor, îl întrebă:

— Ce ai de gând să faci?

— Mă duc pe urma lor. Voi şti eu să răzbun moartea lui Petrea şi să-i silesc să plătească o vamă împătrită.

— Dar aşa, singur?

— Ştii bine că de multe ori am ieşit singur înaintea negustorilor şi că i-am vămuit întotdeauna fără ca ei măcar să îndrăznească să mi se opuie.

Călugărul clătină din cap.

— Ştiu, dar după ce am auzit, mi se pare că de astă dată avem a face cu oameni pregătiți la o apărare înverşunată şi duşi de un oştean de frunte.

— Dacă om lăsa această ocară nerăzbunată, am pierde rodul celor de pe urmă trei ani de muncă şi de primejdie. Ştii bine că puterea noastră se datoreşte mai cu seamă faptului că până acuma n-am fost încă învins niciodată, întemeindu-se astfel credința că nu putem fi biruiți şi că este zadarnic a ne sta împotrivă. De astăzi înainte aceasta ar fi ştirbită şi ar merge tot micşorându-se dacă ocara aceasta nu ar fi spălată. Potrivnicii noştri

s-ar îmbărbăta şi îndrăzneala lor ar creşte văzând că putem fi biruiți. De acum înainte s-ar slăbi credința în atotputernicia Păunaşului, însuşi tovarăşii noştri ar pierde încrederea într-înşii şi la altă împrejurare n-ar mai arăta aceeaşi îndrăzneală.

— Aşa este, răspunse călugărul liniştit. Sunt şi eu de părere că această înfrângere nu trebuie lăsată nerăzbunată cu niciun preț. Dar nu te gândeşti că dacă s-ar întâmplă să fii învins în lupta ce vrei s-o dai singur împotriva altor potrivnici voinici, faima că însuşi Păunaşul Codrilor o fost în sfârşit biruit, lățindu-se în țară, ne-ar face şi mai mult rău decât neizbânda unui namestnic al său.

— Dar atunce ce este de făcut? întrebă Mihu.

— Aceşti negustori mai au încă de străbătut un drum destul de lung până la ieşirea lor din țară. Avem vreme până atunce să adunăm destui oameni pentru a zădărnici orice împotrivire. Semnele de foc se pot aprinde chiar în astă-noapte şi mâine, cel târziu poimâne, acei cutezători îşi vor primi pedeapsa lor.

Mihu nu răspunse, dar fruntea-i încrețită şi ochii încruntați arătau destul că deşi recunoştea dreptatea vorbelor călugărului, vitejia lui nerăbdătoare cu greu se îndura să se supuie lor.

— Dar unde să adunăm oamenii? întrebă el, în sfârşit, după o lungă tăcere.

— Negustorii mergând la Cetatea Albă, pot alege unul din cele trei drumuri următoare. Să ție tot valea Siretului, în jos, până la Dunăre, sau părăsind-o la Cozmeşti, să apuce drumul prin Tecuciu, Bârlad şi valea Chinezii sau, în sfârşit, de la Smirodava pot cârni spre stânga, trecând Siretul şî străbătând dealurile, să deie

în valea Bârladului, iar de acolo să apuce spre Dunăre. Oricare din aceste drumuri ar alege, pe la Smirodava trebuie să treacă negreşit. Cred deci că locul cel mai nemerit pentru a-i opri ar fi între Steţcani şi Smirodava, pe lunca Siretului. Înainte de mâine seară negustorii nu pot să fie în Smirodava, popasul de noapte trebuie să-l facă în lunca Siretului. Iar noi aprinzând focurile de pe acuma, putem aduna până mâine dimineaţă peste o sută de oameni de nădejde, faţă de care oricât de voinici ar putea fi argaţii negustorilor şi oşteanul care-i poartă, tot nu vor avea cum să ne steie împotrivă.

— Ai dreptate, zise Mihu, aşa trebuie să facem. Dar pe mine mă ustură rău la inimă faptul că nu sunt slobod, singur şi fără a pierde o clipală, să răzbun moartea unui tovarăş credincios ca Petrea Cărăbuş. Dar, fie cum va fi, nu putem să lăsăm trupul lui în prada fiarelor. Vom trimete pe Onea să aprindă focuri în vârful Moţcăi, iar eu mă voi duce de-a dreptul la locul în care s-o dat lupta. În drum mă voi opri la preotul din Paşcani, care este de ai noştri, îl voi lua cu mine şi vom astruca în luncă, creştineşte, atât trupul lui Petrea cât şi al celorlalţi tovarăşi căzuţi.

— Nu vei merge singur, zise Ştefan, cu voia părintelui, te voi însoţi şi eu.

— Dar, de ce să rămân eu singur aici? zise călugărul. Vin şi eu.

Pregătirile de plecare fură făcute îndată şi după ce moş Marin le desluşi în chip amănunţit locul unde zăceau tovarăşii lor, călătorii îşi luară ziua bună de la el şi plecară.

Îndată ce ieşiră din sat, Onea se despărţi de dânşii pentru a merge să aprindă focuri în vârful dealului

Moţca, ridicătura cea mai înaltă din toată vecinătatea, după ce primi de la Mihu povăţuire pentru numărul focurilor ce aveau să fie aprinse şi chipul în care trebuiau aşăzate. Ceilalţi urmară drumul spre Paşcani unde ajunseră pe la zece ceasuri din noapte, trăgând de-a dreptul la casa preotului. Descălecară şi Mihu, după trei şuierături, bătu de patru ori uşor la uşă, apoi mai dădu un şuier lung. Uşa se deschise îndată şi călătorii intrară în casă.

În tindă fură întâmpinaţi de preot, un om înalt şi voinic, de vreo patruzeci de ani, cu barba şi pletele negre, care ţinea o opaiţă în mână. Departe de a arăta vreo mirare la vederea căpitanului şi a călugărului, îi primi cu cuvinte de:

— Bine aţi venit! Vă aşteptam.

Şi-i duse în odaia din dreapta tindei, unde se vedeau, dormind pe un pat, trei copii ai preotului, iar preoteasa, o femeie tânără şi frumoasă, isprăvea să-şi prindă fota.

Părintele Isaia, mirat, zise oaspelui său:

— Şi de unde ştiai că avem să sosim?

— Eram încredinţat că căpitanul nu va întârzia să vie să răzbune păţania lui Petrea Cărăbuş, răspunse preotul.

— Bietul Petrea! zise părintele Isaia. Noi am venit să te luăm ca să ne ajuţi să-l astrucăm creştineşte, dar poate că nu ne-ai aşteptat pentru...

— A-l îngropa? întrerupse preotul. Ferească Dumnezeu; doară datoria mea nu este să îngrop oamenii vii.

— Cum? întrebară călugărul, Mihu şi Ştefan într-un glas, Petrea trăieşte?

— Noi nădăjduim că va mai trăi ani îndelungaţi şi că

va face încă multe vitejii, răspunse preotul zâmbind.

— Dar ni s-o spus de către unul de ai noştri, om de toată încrederea, care a luat parte la luptă şi abia a scăpat dintr-însa rănit, că l-o lăsat zăcând în drum, străpuns de o lovitură de paloş.

— O văzut moartea de-aproape, răspunse preotul, dar întâmplarea i-o scăpat zilele. Rana nu-i este primejdioasă de loc. O împunsătură de paloş i-o străpuns partea stângă a pieptului, dar chiar la margine, şi dacă o căzut jos pricina o fost puterea cumplită cu care o fost purtată lovitura. Paloşul o intrat până la mâner şi două coaste sunt zdrobite de lovitura mânerului. Omul care i-o purtat-o trebuie să aibă o putere de urieş.

— Dar unde se află acum Petrea?

— Aice la mine, în odaia cea mare unde doarme. De aceea v-am adus aice, lucru pentru care vă rog să mă iertați.

— Dar cunoştința şi-o are?

— Deplină.

— Dar din oamenii ce erau cu dânsul o mai scăpat vreunul?

— Eu am fost vestit de întâmplare de însuşi negustorii cu care s-o întâmplat harța, când au trecut pe aicea. Ei mi-au povestit că, fiind opriți în drum de nişte hoți, i-au ucis pe toți afară de doi care au fugit şi alți doi ce-i duc legați de un car. Acei negustorii s-au oprit aice numai puțin şi au purces înainte, spre Smirodava. Cu ei era un boier bătrân, având înfățoşare de viteaz mare şi trup urieş, iar argații lor purtau paloşele la brâu şi semănau mai mult a ostaşi încercați decât a argați. Cum au plecat, am luat cu mine trei oameni credincioşi şi m-am

dus pe drumul Lespezilor, prin luncă, până am dat de locul unde zăceau ai noştri, sub dealul Ruginii, şi privirea era destul de jalnică.

Am găsit şaptesprezece trupuri, toate răci şi înțăpenite. Le-am săpat răpede o groapă în care i-am astrucat pe toți după ce am făcut prohodul pe scurt şi în grabă. Când era să ne întoarcem, am auzit un cal nechezând şi căutându-l şi dând de el, am cunoscut roibul lui Petrea Cărăbuş. Era priponit într-un ochiu de poiană şi lângă dânsul zăcea Petrea. El, după plecarea negustorilor, îşi venise în fire şi se târâse cum putuse până la locul în care lăsase calul iar, ajuns acolo, îl apucase leşinul din nou. I-am legat rana cum am putut, apoi l-am suit pe cal şi sprijinindu-l din fiecare parte, l-am adus aice de vreo trei ceasuri. L-am culcat, i-am spălat rana încredințându-mă că nu este primejdioasă şi i-am legat-o bine. Omul şi-o venit în fire, o cerut puțină mâncare şi ne-o povestit toată întâmplarea. Acuma doarme liniştit de vreun ceas. Să n-aveți nicio grijă pentru el căci cel mult peste zece zile va fi pe deplin îndreptat.

— Pe la ce vreme trecut-au negustorii pe aicea şi unde crezi că vor fi poposit astă-noapte? întrebă călugărul.

— Au plecat pe la toacă şi, după cât spuneau, aveau de gând să facă popasul de noapte sub Muncel, în luncă.

— Oare, după ce au fost loviți de două ori, nu se vor fi abătut ei de la drumul mare pentru a face popasul de noapte într-un sat? mă întrebă părintele.

— Nu, răspunse preotul, încă oameni aşa de îndrăzneți n-am văzut. Voinicul cel bătrân despre care v-am vorbit, zicea în gura mare că numai de un lucru îi

pare rău şi anume că Păunaşul Codrilor nu i-o ieşit singur înainte. Dar o adăogit că tot mai are nădejde că până va ieşi din țară, îl va aduce păcatul să se încerce să-l oprească dându-i astfel prilej să spânzure leşul lotrului de un copac la cea dintâi răspântie, iar urechile tăiete are de gând să le țintuiască de o tăbliță ce o va pune la vama Bârladului, pentru a arăta negustorilor că, de acum înainte, pot merge în pace după trebile lor.

— Am să-i împlinesc dorința mai curând decât crede, strigă atuncea deodată Mihu care, nebun de mânie se răpezi pe uşă afară.

Părintele Isaia îl urmă în grabă dar, fără a ținea seamă de cuvintele lui, Mihu îşi dezlegă calul, se aruncă pe dânsul apoi dându-i pinteni, sări cu el peste poarta ogrăzii preotului şi se făcu nevăzut în întuneric, gonind spre Smirodava.

— Mare rău poate ieşi din vorbele dumitale nesocotite, zise Isaia preotului când se întoarse în odaie, ajută-ne cel puțin să micşorăm primejdia.

— Sunt gata, zise preotul. Ştii că sunt din suflet al vostru, n-am crezut că...

— Destule vorbe, îl întrerupse Isaia. Care este numărul oamenilor de încredere pe care ne putem bizui în acest sat?

— De toți sunt şase.

— Răpede-te călare pe la dânşii, scoală-i din somn, sileşte-i să încalece numaidecât şi grăbeşte cu ei, în fuga cailor, pe urma căpitanului. Eu merg înainte. Să deie Dumnezeu să nu ajung prea târziu.

Preotul se grăbi să iasă.

— Nu vii cu mine, jupâne Ştefane? întrebă călugărul pe Stroici care se uita şi asculta în tăcere.

XX TATĂL ŞI FIUL

În Ştefan Stroici se petrecea o luptă grea. Plecase de la Cetate hotărât să uite tot spre a se arăta vrednic de încrederea lui Bogdan. Pe drum, cuvintele călugărului îi umpluse inima de râvnă şi de însufleţire pentru lucrarea începută de el. Dar, de la sosirea lui moş Marin, tovărăşia cu nişte oameni care ieşau la drum înaintea negustorilor paşnici spre a le cere nişte dări ce numai voința lor le făcuse legiuite, jignea adânc simțirile lui cavalereşti. Deşi încredințat că călugărul nu-i minţise când îi spuse că aceste dări nu erau puse de Păunaşul Codrilor pentru dobânda lui, ci pentru a mări mijloacele menite să înlesnească dezrobirea neamului, totuşi i se părea necinsteş pentru un cavaler şi înjositor pentru pricina susținută de ei ca să lucreze în taină, dând lumii prilej să-i privească ca pe nişte lotri. În inima lui nu putea să simtă decât aplecare pentru voinicul care apărase atât de vitejeşte pe negustori şi-şi zicea că tot astfel ar fi urmat şi el de s-ar fi aflat în locul lui.

Dar, pe de altă parte nu putea să uite că era de datoria lui să steie pe lângă acei către care îl trimisese Bogdan şi, pe lângă că datora lui Mihu faptul că se afla în viață, se simțea atras de firea deschisă şi vitează până la nebunie a acestuia. La întrebarea lui Isaia, Stroici răspunse deci fără a mai sta la îndoială:

— Sunt gata să te urmez oriunde.

Trecură prin sat în treapădul cel mare. Dar după ce lăsară după ei cele de pe urmă case, Isaia zise lui Ştefan:

— Am o presimțire rea, mă tem de o mare nenorocire. Să ne grăbim cât vom putea şi, cu aceste cuvinte, dădu pinteni calului şi o luă la goană, urmat aproape de Ştefan şi de cele două slugi.

Caii fiind de soi, tineri şi iuți, zburau ca vântul prin lunca Siretului prin care trecea drumul spre Smirodava. Calea era pustie: din când în când, norii groşi care acopereau luna se răreau spre a se îndesa în curând; în acele răstimpuri de lumină, păreau nişte năluci.

După o goană de vreo trei sferturi de ceas, zăriră, în dreapta drumului, o lumină şi, în curând, se încredințară că ea vine de la un foc mare de otac iar, când se apropiară de ea, auziră zăngănit de arme şi glasuri pline de mânie.

Părintele, oprindu-şi calul, sări jos şi alergă cât îl duceau picioarele spre locul de unde venea zgomotul, iar Ştefan care descălecase şi el se luă după dânsul cu paloşul în mână.

— Ha, câine, zicea un glas puternic dar răguşit de mânie, tu crezi că te poți juca cu mine cum te joci cu slujitorii lui vodă? Am să te învăț eu cum se poartă paloşul?

Ochii călugărului deprinşi cu întunericul putură atunce să vadă pe Mihu stând față în față cu un om de statură tot atât de înaltă ca şi a lui, dar neasemănat de spătos.

Paloşele lor încrucişate se despărțeau unul de altul numai spre a purta nişte lovituri pornite cu iuțeala

fulgerului dar care, totdeauna, întâlneau fierul potrivnicului, iar din cumplitele lor ciocniri ieşeau ca o ploaie de scânteie.

Tocmai atunci Mihu purtă o lovitură grozavă, fulgerătoare, la grumazul potrivnicului, dar paloşul acestuia întâlni fierul lui, îl înlătură cu putere, şi dus de o mână care părea de oțel, i-ar fi străpuns fără îndoială pieptul, dacă Păunaşul Codrilor n-ar fi făcut o săritură înapoi.

— Era bine purtată, strigă străinul, dar o cunoşteam de mult şi ți-am arătat ce răspuns i se cuvine. Acuma să vedem de vei şti tu răspunsul ce se cade să se deie la întrebarea ce ți-o voi face, şi tabărî din nou asupra lui Mihu.

Tocmai atunci luna ieşea de sub nourul gros care o ascundea şi la lumina ei călugărul văzu fața şi chipul acelui care se lupta cu Păunaşul Codrilor. Era o față frumoasă de voinic bătrân, cu ochi de vultur, cu părul cărunt şi cu lungi mustăți albite de vreme.

Haina era alcătuită dintr-un dolman de postav albastru având două rânduri de mâneci, unul îngust şi lipit de brațe, celălalt lat şi deschis, atârnând slobod de la umere. Peste dolman purta o cămeşe de zale fără mâneci, strânsă de trup printr-o cingătoare de piele neagră cusută cu flori de aur de la care atârna teaca de oțel a paloşului. Iar peste zale avea un conteş uşor de postav albastru, împodobit cu şireturi negre, cu mâneci largi deschise care atârnau de la coate drept în jos şi deschis la piept. Nădragii de postav albastru, asemenea împodobiți cu şiret negru, erau vârâți în ciubote de iuft roş cu turetcile suflecate care se suiau până la genunchi. Pe cap purta o pălărie de pâslă neagră cu

fundul înalt şi împodobit cu ciapraz de fir şi cu pană de vultur.

La vederea străinului, un țipet ieşi din pieptul lui Isaia şi, fără a ține seama de paloşe, el se aruncă între cei doi potrivnici.

— În numele Mântuitorului, staţi! strigă el.

Mihu, recunoscând glasul călugărului, făcu un pas înapoi.

— În lături, răcni străinul, care în întuneric nu avusese timp să bage îndată de seamă haina noului venit.

Totodată, de pe împrejurul lor ieşiră mai mulți oameni cu paloşe goale în mână.

Dar Isaia, scoțând răpede din sân o cruce cu chipul Mântuitorului răstignit pe dânsa, o întinse spre bătrân zicând totodată cu glas poroncitor:

— Toma Alimoş! Dacă crezi în acest semn şi dacă nu-ți este teamă de blăstămul cerului, opreşte-te!

Străinul auzindu-se strigat pe nume, văzând crucea şi băgând în sfârşit de seamă haina călugărească, lăsă vârful paloşului în jos, iar oamenii înarmați care-i înconjuraseră, se opriră pe loc.

— Şi cine eşti dumneata, părinte, care iei apărare unui lotru de pe drumul mare şi vrei să-l scapi de pedeapsa ce i se cuvine?

— Un smerit rugător al lui Dumnezeu, răspunse călugărul, Isaia ieromonah de la Neamțul.

La auzul acestui nume mirarea cea mai vie se zugrăvi pe fața lui Toma Alimoş. Înfățoşarea semeață a oşteanului se schimbă ca prin farmec, şi, închinându-se înaintea călugărului, el zise:

— Mă bucur că fac, în sfârşit, cunoştința unui om pe

care de mult doream să-l cunosc şi stau cu totul la poroncile cuvioşiei tale.

— Atuncea, zise călugărul, dă-mi voie, nu să-ți dau o poroncă ci să-ți fac o rugăminte: pune paloşul în teacă şi spune tovarăşilor să-ți urmeze şi ei pilda.

Toma puse îndată fierul în teacă, ceea ce făcură atât tovarăşii lui cât şi Mihu.

— Acuma, zise părintele, te rog să vii cu mine la oareşicare depărtare, căci am să-ți fac o destăinuire care este menită numai pentru dumneta.

— Sunt gata, răspunse Alimoş, dar n-aş voi ca în vremea în care vom vorbi împreună să-mi scape puiul de uliu care a avut cutezanța să mă trezească din somn şi, mărturisind singur că este căpitan de lotri, o îndrăznit să mă cheme la luptă.

În Mihu, din clipa în care părintele rostise numele potrivnicului său, se făcuse o schimbare desăvârşită. Toată mânia, tot dorul de a răzbuna atât pe tovarăşii săi ucişi cât şi ştirbirea renumelui său, căzuse. Ele făcuse loc mirării amestecată cu mândrie şi cu un soi de spaimă, dacă acea simțire putea să aibă ființă în inima lui Mihu, văzând că încrucişase fierul cu acel oştean a cărui vitejii, cântate de o lume întreagă, semănau cu minunile din poveşti şi care totodată, era unul din sprijinii cei mai puternici ai neamului românesc. Se simțea atras către el de un farmec netălmăcit şi nu-şi putea sătura ochii privind la acea înfățoşare în care cinstea, frumusețea, puterea şi bărbăția se întreceau una pe alta. Simțea că între dânşii lupta, de acum înainte, era cu neputință.

Când auzi ieşind din gura lui Alimoş cuvintele batjocoritoare pentru el, iuțimea firei îl făcu să s-

înroşească şi să apuce mânerul paloşului dar, stăpânindu-se îndată, zise, închinându-se înaintea viteazului:

— Fii pe pace, jupâne, cinstea de a mai încrucişa paloşul cu Toma Alimoş este destul de mare pentru mine ca să aştept cu nerăbdare până ce vei binevoi să mă cinsteşti din nou, dacă vrei crede că este cu cale.

— Puiul de uliu are gură de aur şi ştie să se poarte ca un curtean, răspunse Alimoş, care la rândul său nu se putu împiedica să privească cu plăcere înfăţoşarea frumoasă şi voinică a tânărului său potrivnic, păcat numai că şi-o ales o meserie atât de scârboasă. Voi primi chezăşia părintelui; dar cine-i celălalt, strigă el deodată, zărind pe Ştefan care rămăsese până atunce nebăgat de seamă.

— Este un prieten al nostru şi nu mă îndoiesc că în curând va fi şi un prieten al dumitale, se grăbi să răspundă călugărul, iar în cât priveşte pe Păunaşul Codrilor, îţi dau chezăşie că nu se va mişca din locul său până ce nu te vei întoarce.

Toma Alimoş, după ce zise câteva cuvinte la ureche unuia din tovarăşii săi, se întoarse către călugăr şi spunându-i că este gata să-l urmeze, amândoi se depărtară. Iar Mihu se aşează jos lângă foc; Stroici luă loc lângă dânsul şi tovarăşii lui Alimoş se aşezară şi ei la oareşicare depărtare de tineri, în dosul lui Mihu şi al lui Ştefan erau slugile cu caii.

Când călugărul se văzu la o depărtare de cincisprezece stânjeni de foc, se opri şi uitându-se împrejurul lui, văzu la lumina lunei, care acuma ieşise cu desăvârşire din nouri, un plop trântit la pământ. Merse de se puse pe el şi făcu semn lui Toma să ieie loc lângă dânsul.

Isaia rămase câtăva vreme fără a vorbi. Părea sub stăpânirea unei mişcări adânci şi trupul îi era scuturat de un cutremur. După ce se reculese câtva, începu să vorbească.

— De trei ani de când lucrăm împreună, nu ne-o fost dat să dăm ochii unul cu altul. Hotărâri vajnice au fost luate de noi fără ca să ne fi consfătuit altfel decât prin ajutorul unor credincioşi. Doream să te văd, doream să vorbesc cu dumneata, însă îți mărturisesc că nu mă gândeam la această întâlnire fără o teamă ascunsă.

— Dar pentru ce, întrebă Toma Alimoş mirat, nu înțeleg...

— Ai să înțelegi în curând. Îmi dai voie să-ți fac o povestire, povestire din cele mai jalnice? Te rog ascultă-mă cu răbdare.

Sunt douăzeci şi cinci de ani de când trăia într-un sat, în jos de Bârlad un tânăr, orfan de tată şi mamă. El se scobora din neam cinstit; fără a fi bogat nu era lipsit de mijloace. Bunul său fusese cneaz peste satul întreg şi avusese patru copii, dar tânărul despre care vorbesc fiind singur la părinți rămăsese stăpân pe a patra parte din sat, adică pe mai bine de o sută de pământuri.

Tatăl său fusese preot şi el fiind slab de trup şi de fire paşnică, învățase carte de tânăr şi se pregătea să intre şi el în tagma preoțească. Învățătura şi-o primise într-un sat megieş, de la un preot prieten cu tatăl său, în casa căruia fusese luat după moartea părinților.

Acel preot avea o fată frumoasă, bună şi blândă. Trăind lângă dânsa, văzând-o în fiecare ceas, tânărul se văzu cuprins de o dragoste nebună. Ea, din partea ei, îşi închipuia că îl iubea. Tatăl fetei se învoi cu bucurie la căsătoria lor. Se hotărî ca tânărul să meargă la Halici

spre a dobândi treapta de diacom şi, apoi, să se întoarcă spre a se căsători. Dar preotul, tatăl fetei, muri fără de veste şi judecăți neașteptate cu neamurile întârziară plecarea tânărului la Halici.

Tocmai atunci sosi în vecinătate, la un sat al său, un boier bogat, tânăr încă, dar vestit atât prin faima unor vitejii nepomenite, săvârşite în războaie cu fel de fel de neamuri, cât şi prin frumusețea strălucită a chipului său. Fata preotului, logodnica tânărului despre care am vorbit, şi acest voinic se văzură din întâmplare. El fu cuprins de pofta ei, iar ea uită totul pentru dânsul. Şi cum era să nu uite pe logodnicul ei, pe tânărul sarbed, urât, sfiicios, neînsemnat şi să nu i se umple ochii la vederea voinicului vestit, îndrăzneț, frumos ca un soare, puternic ca un zmeu, ale cărui fapte minunate erau povestite în serile de iarnă pe la şezători. Logodnicul fu uitat, iubirea lui, curată ca rugăciunea, fu disprețuită şi fata căzu pradă cu sufletul şi cu trupul, patimii voinicului.

Aice glasul călugărului care, de o bucată de vreme, se făcea din ce în ce mai răguşit, se opri cu totul iar Alimoş a cărui băgare de seamă creştea mereu, îl întrebă cu un tremur în glasul său:

— Cum se numea fata?

Dar călugărul, fără a răspunde, urmă:

— Bietul tânăr, înştiințat de nenorocirea lui prin şoaptele şi şăgile oamenilor, nici nu se gândi să intre în luptă cu voinicul. Ştiind de mai înainte că nu va putea să iasă decât cu ruşine şi cu mai multă durere dintr-însa. Îndura în tăcere chinurile cele mai grozave. După trei luni de dragoste, un război neprevăzut despărți pe voinic de iubita lui. Lumea începu să răsune iar de

minunile săvârşite de el, dar lunile trecură şi fata, care avea să fie mamă, nu mai primea nicio veste de la iubitul ei. Logodnicul părăsit îşi mântuise judecățile în acest răstimp şi era gata să plece la Halici. În ajunul plecării însă, împins de un dor nebun, merse în satul vecin cu gândul ca măcar să-şi sature ochii şi să-şi amărască inima încă o dată cu privirea acelei ce fusese şi era pentru dânsul ființa cea mai scumpă de pe lume.

Era noapte, o noapte senină şi luminoasă de vară. Trecând pe dinaintea grădinei fetei, muşcat de dorul de a mai revedea locul unde petrecuse odinioară ceasuri atât de fericite, sări peste gard.

De-abia făcusem câțiva paşi când m-am găsit deodată în fața ei. Am rămas încremenit privind-o cât era atât de schimbată că de mirare şi de spaimă era să cadă dacă nu m-aş fi grăbit s-o cuprind în brațe. Am rămas astfel o clipală, fără a putea scoate măcar o vorbă când, deodată, auzim gardul trosnind şi, dinaintea noastră, apare voinicul iubit de Ancuța...

— Ancuța, strigă Toma Alimoş ridicându-se în picioare, galben şi cuprins de o tulburare cumplită, o, atuncea eşti Pavel Hâncu!

— Taci şi ascultă până la sfârşit, zise călugărul şi, cu o putere uimitoare într-o ființă atât de sarbădă, îl sili să se aşeze din nou lângă el. Apoi urmă:

— Ancuța se smulse din brațele mele şi, cu un strigăt de bucurie nebună vroi să se arunce pe pieptul lui dar el, dând-o la o parte, grămădi asupra ei cuvinte de mânie şi de ocară numind-o muiere fără credință şi lipsită de ruşine. Ea, cuprinsă de spaimă, nu avu glas să se apere iar când eu am deschis gura spre a mărturisi nevinovăția Ancuței, el a scos paloşul şi s-o năpustit

asupra mea. Nu m-am mişcat din loc, aşteptând lovitura, dar când paloşul era să se scoboare asupra capului meu, se vede că el şi-a schimbat gândul şi nu m-o găsit vrednic de tăişul paloşului căci m-o lovit în față cu mânerul, întinzându-mă la pământ fără cunoştință.

Când, după o bucată de vreme, mi-am venit în cunoştință, am auzit un vaier lângă mine: Ancuța se trudea în durerile facerii. Târându-mă ameţit până la casă, am chemat pe mama ei şi pe femeile din vecinătate.

Dar toate îngrijirile au fost zadarnice, Ancuța o murit în acea noapte, dând naştere unui prunc, iar cel de pe urmă cuvânt ce l-o rostit o fost numele acelui pentru iubirea căruia jertfise şi cinste şi viață.

Călugărul tăcu. Toma Alimoş care numai cu greu îşi putuse până atunci stăpâni mişcarea, se sculă în picioare şi cu un glas răguşit zise:

— Jură-mi că Ancuța era nevinovată şi că ea nu-şi călcase credința către mine.

Călugărul se sculă şi el; o privire de dispreț, un fulger ieşi din ochii lui.

— Ai cunoscut pe Ancuța, ai fost iubit de dânsa şi cutezi să te îndoieşti de curățenia sufletului ei? zise el cu mânie. O, cât de nevrednic fost-ai de iubirea ei. Ascultă! Pe haina ce o port, pe cruce, pe nădejdea ce o pun în ispăşirea sufletului meu de păcate, pe credința ce o am în mântuirea neamului nostru: îți jur că Ancuța te-o iubit numai pe tine şi că ți-o fost credincioasă până la cea de pe urmă a ei suflare.

Toma Alimoş, cuprins de o nemărginită mâhnire şi de o adâncă remuşcare, rămase în tăcere.

Dar călugărul urmă:

— Şi această fiinţă care trăia numai pentru tine, care de dragul tău jertfise cinstea ei de fecioară, ai părăsit-o fără cuget după ce ţi-ai săturat pofta de frumuseţea ei!

— O, nu! strigă Toma Alimoş, am fost vinovat când m-am îndoit de credinţa ei dar, până atuncea nici nu-mi trecuse prin gând s-o părăsesc. Silit să mă despart de ea pentru a mă duce la oaste, am avut nenorocirea să cad în robia duşmanilor şi, când prin minune am scăpat, am venit întins la dânsa, neodihnindu-mă nici zi nici noapte, arzând de dorul s-o revăd. Când am ajuns, te-am văzut sărind peste gard; când te-am urmat şi am găsit-o în braţele tale, am crezut-o vinovată. Dar mă jur, pe cinstea mea, pe paloşul meu, pe numele nepătat purtat de strămoşii mei, că venisem nerăbdător şi hotărât să fac dintr-însa, chiar a doua zi, soţia legiuită a vieţii mele.

Călugărul, la rândul lui, asculta în tăcere, uimit.

După oareşicare tăcere, Toma întrebă:

— Dar pruncul ce s-o făcut? Trăieşte?

— Trăieşte, răspunse călugărul.

— Trăieşte! strigă bucuros Toma Alimoş. Unde-i? Cine-i?

— E vrednicul fiu al părintelui său, e voinicul cu care te luptai adineaori când v-am despărţit.

Toma Alimoş rămase ca ameţit, apoi, sculându-se în picioare zise, cu glasul răguşit de mânie:

— Un lotru! Fiul lui Toma Alimoş şi a îngerului care se numea Ancuţa, un lotru ce iesă la drumul mare! Ah! mare caznă mi se cuvenea, dar aceasta, călugăre, este prea mare! Răzbunarea ce ai luat-o pentru răul ce ţi l-am putut face întrece orice măsură şi scoţând paloşul îl

ridică cu mânie deasupra capului lui Isaia.

Dar acesta nu se mişcă din loc, uitându-se țintă în fața uriaşului turbat. Ochii lui Toma întâlnind această privire liniştită şi pătrunzătoare, fură supuşi ca fermecați de dânsa. Mâna lui scăpă paloşul amenințător şi el rămase în fața călugărului nemişcat şi fără voință.

— Mi-ai sfâşiet inima în bucăți, urmă Isaia cu un glas liniştit, ai zdrobit fericirea tinereții mele, ai învăluit viața mea întreagă în durere şi în jale. Aş fi fost în drept să mă răzbun asupra ta şi poate că de mi-ar fi fost atunce cu putință, m-aş fi răzbunat. Dar cum crezi nenorocitule, că m-aş fi răzbunat asupra copilului Ancuței, cum crezi că aş fi dus pe calea pieirei şi a necinstei pe fruptul ieşit dintr-însa, pe sângele ei? Nu, să nu-ți fie ruşine de fiul tău, orice părinte s-ar putea făli cu asemenea fecior.

— Un lotru? întrerupse Alimoş cu amărăciune.

— Un oştean! răspunse Isaia cu mândrie. Un oştean viteaz cu braț de fier, cu minte aleasă şi ageră, cu inimă mare, curată, cinstită! Toma Alimoş, fiul tău nu este ce seamănă, el nu este căpitan de haiduci ci căpitan de oaste!

— Oaste care iesă la drumul mare şi se luptă pentru dobândă.

— Oaste care luptă pentru aceeaşi lucrare pentru care ai jurat şi tu să-ți jertfeşti viața. Nu în folosul lui o pus Păunaşul Codrilor vamă pe mărfurile ce intră în țară, ci în folosul visteriei norodului român! Banii strânşi de el şi de ai săi se strecoară prin mâinile lui fără ca cea mai mică parte să-i rămâie într-însele. Ei sunt păstrați de mine spre a alcătui comoara prin ajutorul căreia voi putea duce la bun sfârşit lupta cu asupritorii noştri.

Fața lui Toma Alimoş se înseninase, el privea acuma pe călugăr eu mirare.

— Lotru Mihu! urmă Isaia, dar el face război numai lui Sas şi celor vânduți acestuia, puternicilor nedrepți şi lacomi, dar este prietenul tuturor celor slabi şi asupriți. Auzita-i oare că acel pe care tu îl numeşti lotru să fi luat ceva de la sărac sau de la cel bogat şi drept, sau ca să se fi făcut vreo dată vinovat de vreo cruzime?

— Nu, răspunse Alimoş, poporul vorbeşte numai în bine.

— Crezi oare că puțină trudă am avut până ce am înduplecat pe fiul tău să primească însărcinarea ce i-am dat-o? De ai şti cât de nesuferit îi pare gândul de a trece drept lotru în ochii lumii? Numai după ce i-am arătat primirea acestei însărcinări că fiind o jertfă ce el trebuia numaidecât s-o aducă neamului său, în suferință, o primit-o.

— Destul, zise Toma, te cred şi te-am înțeles. Acuma pricep îndrăzneala şi vitejia arătată de el față de mine, venind singur să înfrunte atâția duşmani. Ele nu erau datorite setei de pradă, ci izvorau din simțul care împinge pe orice căpitan de oaste să răzbune fără întârziere moartea sau neizbânda oştenilor lui, să nu lese cu niciun preț ca faima lui de oştean nebiruit să sufere vreo ştirbire.

— Da, răspunse Isaiia, ai priceput. Oştean, căpitan de oşti, ocârmuitor de oameni, ai priceput pe Mihu căci, în locul lui, ai fi făcut ca şi dânsul (...)

Cred că vei slobozi pe cei doi oameni pe care-i duceți legați cu voi căci...

— Nu numai că-i voi slobozi, răspunse Alimoş, dar voi

face ca vama pusă de Păunaşul Codrilor să fie plătită întreit. Nu eu voi fi pricina micşorării renumelui său atât de folositor pricinii noastre. Negustorii care mă însoțesc sunt nepoții unui vechi prieten şi tovarăş de război, negustor genovez aşezat de ani în Cetatea Albă. M-am legat către dânsul că mărfurile aduse de el de la Liov şi Gdansk să ajungă la Dunăre fără a plăti nicio vamă Păunaşului Codrilor şi fără ca să fie silit să ceară, în acest scop, un steag de slujitori de la Sas, ceea ce l-ar fi ținut, poate, şi mai scump. Alegându-mi zece oameni din satele mele vechi oşteni încărunțiți în război, i-am dus la granița leşască, şi, când au sosit carele, i-am pus să le mâie în locul argaților tocmiți. Mă voi ține de cuvânt către vechiul meu prieten căci vama va fi plătită din punga mea şi renumele Păunaşului Codrilor, în loc a se ştirbi, va creşte când se va şti că până şi Toma Alimoş a fost silit să i se supuie.

Părintele Isaia vroi să se scoale spre a se îndrepta spre foc, dar Toma îl reținu:

— Spune-mi, zise el, bănuieşte el oare ceva despre naşterea lui?

— Nimică, răspunse călugărul. Crede că este un fărtat, nepot mie.

— În curând va vedea că are un tată gata să-l recunoască şi să-l înstărească, răspunse Toma.

— Deocamdată însă niciun cuvânt, zise călugărul hotărât. Ne vom sfătui împreună şi vom chibzui chipul în care i se va face această destăinuire. Îți voi arăta temeiurile care le am pentru a cere această amânare. Dar acuma să mergem.

Se îndreptară spre foc şi Toma Alimoş, apropiindu-se de Mihu care, la sosirea lor, se ridicase în picioare, îi

zise:

— În urma celor ce mi le-o povestit părintele sunt gata, voinice, să mă supun cererilor dumitale. Găsesc aceste cereri drepte şi recunosc că rău am făcut opunându-mă să plătesc vama cerută de oamenii dumitale. Voi plăti-o nu o dată, ci de trei ori ca gloabă pentru îndărătnicia mea, iar pe voinicii opriți de noi, îi voi slobozi pe loc. Şi, drept dovadă că nu păstrez inimă rea, iată dreapta mea care cere să strângă pe a dumitale.

Mihu puse voios mâna lui în dreapta puternică a vestitului oştean şi amândoi îşi dădură o strângere voinicească.

— Şi acum, adaose Toma Alimoş urmând să-i ție mâna, deoarece ne-am făcut prieteni, te rog spune-mi de la cine oare învățat-ai lovitura ce mi-ai purtat-o la urmă? Era cât pe ce să nu-i pot înjgheba apărarea destul de repede. Noroc numai că o cunoşteam şi-i ştiam leacul de mult.

— Am învățat-o împreună cu multe altele de la un fruntaş genovez din Cetatea Albă, oştean vestit, meşter în mânuirea spadei şi a suliții, pe lângă care am copilărit.

— Şi care este numele acelui genovez? mai întrebă Toma.

— Andrei Landi, răspunse Mihu.

— Landi! strigă Toma în culmea surprinderii.

— Landi! strigară voios cei trei negustori.

Isaia şi Mihu rămaseră mirați de mirarea arătată de dânşii.

— Dar marfa din aceste care este a lui Landi, zise Toma Alimoş. El este un vechi şi neprețuit prieten al meu şi moşul acestor trei tineri. Iar dumneta, fără

îndoială, eşti micul Mihu despre care Landi mi-o vorbit de atâtea ori şi care îi fusese încredințat, spre a-l creşte şi a-l învăța, de moşul său, călugărul, când acesta o plecat la Roma. Din deosebite întâmplări n-am fost la Landi în toată vremea cât ai petrecut-o la el, căci altfel ne-am fi cunoscut şi noi de mult. Nu mă mir că la şcoala lui Andrei ai deprins atât de bine meşteşugul armelor. Pe lângă dânsul nu puteai decât să te faci oştean deplin şi viteaz, om de inimă şi cărturar bun, şi Toma Alimoş scutură din nou mâna lui Mihu, cu mai multă putere.

Apoi, la rândul lor, nepoții lui Landi veniră să strângă mâna Păunaşului, pe care îl lăsaseră copil când ei plecaseră din Cetatea Albă, la învățătură, la Genova şi îl găseau acum bărbat.

După ce făcu cunoştința lui Ştefan Stroici, despre care auzise cu patru ani înainte cu prilejul războiului cu tătarii, Toma Alimoş poronci să se dezlege cei doi oameni ai Păunaşului care erau legați la care. Ei primiră de la voinic un dar însemnat, iar călugărul îi trimise acasă, cu poruncă să spuie părintelui Ignat să se întoarcă şi el la Paşcani şi să-i trimită de sârg la otacul unde se aflau pe Onea, care trebuia să se abată pe la preot încă de cu noapte.

Genovezii poronciră să se aducă din care mâncări alese şi vin vechi grecesc şi sicilian. Mihu, Stroici şi cu dânşii, după ce mâncară şi băură cu toată pofta tinerețelor, stătură la vorbă glumind şi râzând până aproape de ziuă.

Călugărul şi cu Toma Alimoş, după o scurtă gustare, se retraseră la o parte şi avură împreună o lungă şi amănunțită sfătuire în urma căreia se hotărî ca, la Smirodava, negustorii cu carele să purceadă a doua zi

pe Bârlad cu un om al Păunaşului, iar Toma să însoțească pe călugăr şi pe tovarăşii săi în mergerea lor la cneazul Baloş, la Poiana.

Onea sosi înainte de ziuă şi Mihu îl trimise să ieie măsurile trebuitoare pentru ca oamenii ce trebuiau să se adune în urma semnelor făcute să fie cât mai curând întorşi spre vetrele lor.

Ceilalți urmară drumul împreună până în dreptul cetății Smirodava. De aice genovezii apucară spre Bârlad iar ceilalți trecând Siretul, cârniră în dreapta şi pe la amiazi, ajunseră în dealul Muncelului, deasupra Poienei.

XXI PENTRU CE MIRU VITASE DRUMUL CIORTOLOMULUI

Satul Poiana se afla pe locul unde este aşezat astăzi satul Băluşeştii din ținutul Romanului. Era foarte mare, cuprinzând peste patru sute de case şi se afla atunci, întreg, sub stăpânirea cneazului Baloş.

Fusese aice, până în vremurile din urmă, două sate sau, cum să zicea atuncea, două județe deosebite, aşezate unul lângă altul sub numire de Poiana. Dar cneazul Baloş, luând în căsătorie pe Tudora, singura fiică a cneazului vecin Danciul, întrunise amândouă județele sub stăpânirea lui. Jupâneasa Tudora murise acum de câțiva ani, în urma jalei cumplite ce-i pricinuise moartea singurului ei fiu, Tudor, ucis la un ospăț de Balc, fiul voievodului Moldovei, al cărui tovarăş de petrecere era. Curtenii şi cei vânduți lui Sas ziceau că se luaseră la ceartă fiind beți amândoi, că nu se ştia care a fost cel care a dat lovitura dintâi şi că mare a fost supărarea lui Balc când s-a trezit şi şi-a dat seamă de cumplita lui faptă. Cei mulți însă ziceau că dacă Tudor era într-adevăr beat la acel ospăț. Balc era cu totul treaz şi că în adins îmbătase pe tovarăşul lui, îi căutase gâlceavă şi-l lovise de moarte, spre a putea răpi şi petrece în tihnă cu o fată frumoasă, dar din părinți de

rând, cu care se iubea Tudor.

Cneazul Baloş care, până la uciderea fiului său, era bine văzut de Vodă şi mergea des pe la curte, prinsese de atuncea, precum era de altmintrelea firesc, o ură neîmpăcată pe toată casa domnească. Curtea lui se făcuse locul de întâlnire al tuturor nemulțămiților. Era de ajuns ca cineva să vorbească rău de Vodă şi de feciorii săi pentru a fi îmbrățoşat şi dăruit de dânsul. Date fiind pornirile lui Sas, este de crezut că alt cneaz ar fi plătit cu capul o duşmănie atât de fățişă către domnie. Mulți se mirau de răbdarea lui vodă şi o puneau pe seama remuşcării ce o simțea Balc în urma uciderii lui Tudor. Pricina acestei îngăduieli era însă cu totul alta. Baloş avea o soră care fusese vestită pentru frumusețea ei şi era căsătorită cu fratele lui Andrei Lațc, voievodul Ardealului. Sas şi Balc erau oameni mult prea cuminți pentru a nu fi foarte îngăduitori cu un om atât de bine înrudit.

Pe de altă parte, părintele Isaia şi Bogdan erau, şi ei, mult prea ageri pentru a nu se folosi de această nepedepsire a duşmăniei arătate de Baloş domniei. El fusese unul din cei de întâi câştigați. Iubirea de neam şi de țară erau departe de a fi simțirile care predomneau în inima cneazului. Ea era stăpânită întreagă de fudulie, de zgârcenie şi de un dor nebun de răzbunare. Dar aceste patimi pentru bărbați pricepuți în mânuirea oamenilor, ca Bogdan şi Isaia, erau nişte pârghii neprețuite.

Făgăduiră cneazului că după izbânda şi aşezarea lui Bogdan în scaun, dregătoria de frunte în sfatul noului domn va fi a sa pe viață împreună cu venitul a jumătate din satele stăpânite de casa lui Sas. Ei ştiau să mărească peste seamă, față cu Baloş, ajutorul care îl

putea da cneazul în răsturnarea voievodului celui urât şi îl lăsau să creadă că acea răsturnare va fi mai ales datorită ajutorului lui şi că, fără de el, ei nu s-ar fi putut măcar gândi la dânsa.

Prin aceste mijloace Baloş, fără să-şi deie seamă, se făcuse o uneltă ascultătoare de mare preț în mâinile lui Isaia.

Cu prilejul întrunirei care avea să se ție la Poiana, la cneazul Baloş, călugărul trebuia să aducă înaintea căpeteniilor mişcării pe trimisul lui Bogdan. Iar Stroici avea să lămurească acelor căpetenii care sunt măsurile ce vărul său se îndatoreşte să ieie după aşezarea sa în scaun pentru stârpirea asupritoarelor obiceiuri şi a împilătoarelor aşezări datorite nemernicului Sas. La această întrunire era, mai cu seamă, să se caute chipul pentru a ajunge la o hotărâre spre a curma neînțelegerile ivite între săteni şi cneji, în privința drepturilor unora şi a datoriilor celorlalți.

Părintele Isaia punea cel mai mare preț pe ajungerea unei înțelegeri în această privință înainte de izbucnirea răscoalei, încredințat fiind că cnejii şi sătenii vor lupta cu atât mai bine cu cât vor fi mai înțeleşi între ei şi mai mulțămiți de drepturile şi îndatoririle unuia către celălalt. Acuma, în drum spre Poiana, punea pe Stroici în cunoştința tuturor amănuntelor şi se bucura văzând cât de uşor mintea lui deschisă ştia să aleagă îndată calea cea mai dreaptă şi cea mai folositoare.

Satul Poiana era aşezat atunce, întocmai cum este aşezat astăzi satul Băluşeştii, pe botul de deal numit Cătăneasca între valea Cătănească despre răsărit şi valea Mânăstirească despre apus, amândouă vărsându-se în pârâul Tabăra care curge despre miazăzi. Acest sat

a fost fără îndoială descălecat de un oştean priceput în alegerea locurilor tari, căci este astfel apărat despre răsărit, apus şi miazăzi de trei pâraie cu maluri râpoase care se prelungesc până la culmea Deelor, apărată despre miazănoapte de nişte ponoare cumplite. Iar drumul îngust care ducea de la Smirodava prin culmea Muncelului la culmea Deelor era foarte uşor de apărat.

Casa cneazului Baloş, cu biserica, se aflau în capătul de miazănoapte al satului, într-o curte înconjurată de ziduri înalte şi aşezată în mijlocul unei livezi. Casa foarte încăpătoare era zidită din bolovani: cei patru pereți fiind toți de aceeaşi lungime, clădirea avea chipul unui pătrat. Temelia era destul de înaltă şi, de jur împrejur, casa era înconjurată de un cerdac larg de un stânjen şi jumătate, cu privaz de lespezi de piatră înalt de patru palme şi stâlpi, tot de piatră, ciopliți în patru muchii.

La fiecare părete se vedeau patru fereşti care ar fi părut înguste astăzi dar care, pentru acea vreme, erau neobişnuit de mari şi cuprindeau o mulțime de geamuri mici, prinse în cercevele de plumb şi apărate pe dinafară cu zăbrele groase de fier. În mijlocul fiecărui părete se vedea câte o uşă grea de stejar într-un singur canat, îmbrăcată cu fier, întărită cu drugi încrucişați, tot din fier, şi prinşi de uşă prin puternice şi numeroase piroane. Uşile fiind aşezate față în față, de la una la alta ducea către o sală îngustă, astfel că casa era împărțită în patru despărțituri.

De multe zile se făceau pregătiri pentru primirea nenumăraților oapeți poftiți de cneaz sub cuvântul prăznuirei zilei fiicei sale Ileana. De două săptămâni Ileana, căreia era încredințată ducerea întregei gospodării a casei lui Baloş, lucra la pregătirile

trebuitoare. Şi acele pregătiri nu erau o şagă, căci cneazul vestise că numai din boierime se vor aduna în casa lui, în ziua Sfinților Împărați peste o sută de oaspeți, fără a mai vorbi de slugile lor şi de prostimea care trebuia să se strângă din toate părțile. Toată această lume trebuia să fie adăpostită şi hrănită într-un chip care să fie vrednic de bogăția şi de numele lui Baloş. Căci cneazul era mai fudul decât era zgârcit şi-i plăcea să facă să strălucească bogăția şi puterea lui.

Pregătirile fuseseră făcute astfel încât, când Ileana se trezi în dimineața zilei Sfinților Constantin şi Ileana, ea era încredințată că faima casei cneazului nu va putea decât să crească în urma praznicului ce avea să se deie în acea zi.

Oaspeții, care începuseră să sosească din ajun, urmară necontenit în vremea dimineții, iar curtea, la prânzul cel mare, era înțesată de țărănime venită nu numai din toate satele de pe împrejur, dar din toată Moldova şi chiar din fundul Vrancei.

După cea de pe urmă punere la cale, Ileana se duse în odaia ei şi începu să se îmbrace spre a fi gata pentru masa ce avea să se deie îndată după sosirea călugărului Isaia, sihastrul de la Cetatea Neamțului, care era aşteptat împreună cu alt boier de seamă şi pentru adăpostirea cărora se pregătise odaia cea mai bine îmbrăcată. Oamenii ziceau că cneazul Baloş are multe comori, dar că una din ele face cât toate celelalte împreună şi aceasta este fiica lui, frumoasa şi blânda Ileana. Ea era de statură înaltă şi mlădioasă. Părul bogat, negru ca pana corbului, când era despletit o acoperea ca o mantie de mătasă neagră: atâta era de lung încât călca pe el. Sprâncenile lungi erau negre şi

ele, iar ochii de un albastru închis, mari, lucitori; privirea lor era plină de o nespusă dulceață. Fruntea era lată, nasul drept, nici prea lung nici prea scurt, gura mică cu buze pline şi rumene, chipul obrajilor şi a bărbiei fără greş. Gâtul era alb ca zăpada, rotund dar gingaş, pieptul plin, brațele rotunde de o albeață uimitoare iar mâinile şi picioarele nişte adevărate minuni.

Dar Ileana nu era înzestrată numai cu frumusețea feței şi a trupului, ea mai era vestită prin împrejurimi pentru bunătatea ei. Nu era nenorocire care să-i ajungă la ştire fără ca ea să nu iee îndată măsuri pentru alinarea ei. Numai ea ştia să învingă zgârcenia cneazului şi să găsească mijloace pentru a face bine la toți. Pe lângă că era frumoasă şi bună Ileana mai era deşteaptă şi harnică; chipul în care ducea, gospodăria Poienei era vestit în țară.

O fată atât de vestită prin naştere, însuşiri, frumusețe şi bogăție, nu putea să nu aibă numeroşi petitori. Mare era numărul acelora care năzuiseră la mâna ei, dar cneazul răspunsese tuturor că fiica lui încă nu voieşte să se căsătorească. Cneazul era bucuros să mai păstreze pe lângă el atât fata care-i înveselea casa, cât şi zestrea însemnată ce ar fi trebuit să i-o deie, dar răspunsul era într-adevăr acel dat de Ileana căci bătrânul nu-i ascunsese niciuna din cererile ce i se făcuse. Ileana, îi răspunse totdeauna că se simte foarte fericită în casa, lui şi nu este de loc nerăbdătoare s-o părăsească. Niciunul din tinerii cneji care, atraşi de faima ei, se abătuse pe la Poiana nu ştiuse să-şi întipărească amintirea în gândul sau inima ei: ea privise pe toți cu cea mai desăvârşită nepăsare.

De vreo câteva luni însă, slugile casei şi numeroasele fete din sat care veneau, pe rând, să deie ajutorul lor la lucrările gospodăriei, băgaseră de seamă că fiica cneazului se cam schimbase. Li se părea că cneghina punea mai puțină inimă la treburile casnice, că privegherea ei nu mai era aşa de ageră ca mai înainte că, ea, a, cărei mâni până atunci ei le văzuse vecinic în mişcare, rămânea acuma adesea ceasuri întregi nemişcată, gânditoare, cu fusul în mână. Erau cu toții de părere că această schimbare era datorită spaimei resimțită de Ileana în urma unei întâmplări de care avusese parte la începutul toamnei trecute.

În ziua de Sfânta Maria Mică, Ileana mersese cu cneazul la Smirodava, unde era zi de târg, spre a cumpăra mai multe lucruri trebuitoare casei. Aicea, în urma unor veşti primite, cneazul se văzu silit să plece numaidecât la Bacău şi să trimită pe Ileana la Poiana sub paza vatamanului său, Țintă, şi a şase argați voinici.

După plecarea stăpânu-său, Țintă mai pierdu vreo trei ceasuri cu vânzarea unui cârd de juncani şi când, în sfârşit, plecară, începuse a înnopta.

Ileana, împreună cu o tânără slujnică, se afla într-un car mare tras de patru boi frumoşi. Ea şedea pe perini moi de lână, aşezate pe o scoarță sub care era aşternut fân. Înaintea carului mergeau, călări, doi flăcăi zdraveni cu paloşele la brâu şi măciuci atârnate la oblâncul şălii; după car, asemenea călare, venea Țintă, purtând şi el paloş şi ghioagă nestrunjită. În urmă veneau, pe jos, trei argați purtând baltage lungi şi grele iar al şaselea argat, fără altă armă decât o secure în brâu, mâna boii.

Străbătuse jumătate de cale; drumul era pustiu, iar

noaptea fără lună şi cerul cam întunecat. Ileana şedea răzămată alene pe perine, slujnica adormise chiar bine. Cei doi flăcăi care mergeau înainte se cam depărtaseră de car şi-şi povesteau izbânzile lor pe lângă fetele din sat; Ţintă care, cu prilejul târgurilor ce le făcuse în cursul zilei, fusese silit să cinstească de nenumărate ori cu cumpărătorii şi cu vânzătorii, avea capul greu şi aţipise pe cal, iar cei trei argaţi din urmă veneau alene, unul după celălalt, sprijinindu-se fiecare pe baltag; s-auzea scârţâitul roţilor iar omul de la boi rupea şi el din când în când tăcerea prin o pocnitură de biciu şi un ţa-ho! răguşit. Drumul mergea acuma la vale prin o ţihlă deasă.

Deodată, din ţihlă, din dreapta şi din stânga, se răpeziră asupra carului vreo douăzeci de umbre. Omul de la boi fu lovit peste cap cu ciomagul dinainte şi trântit la pământ, Ţintă dat jos de pe cal şi ţinut cu putere de braţe vânjoase. Cei doi călăreţi auzind zgomot, întoarseră caii şi se îndreptară în treapăd spre car, dar alte umbre ieşiră din ţihliş, se răpeziră asupra lor, îi dădură jos de pe cai şi-i ameţiră cu lovituri de mânere de paloş înainte ca ei să fi avut vreme să scoată pe ale lor din teci; de aceeaşi soartă avură parte şi argaţii care urmau carul.

Ileana, care rămăsese mută de surprindere şi de spaimă, mai venindu-şi în fire, scoase un ţipet:

— Săriţi! Hoţii! Ajutor!

Dar îndată se simţi trântită pe perine, o mână grea apăsa pe gura ei şi un glas rosti cuvintele:

— Taci, de-ţi este dragă viaţa.

Dar ea înfipse dinţii în mâna care-i strivea buzele cu atâta putere încât străinul dădu un vaet de durere şi fu

silit să sloboadă gura fetei care strigă încă o dată din toate puterile:

— Săriți, oameni buni! Hoții!

Gura îi fu închisă din nou cu mai multă putere, auzi câteva cuvinte rostite cu mânie într-o limbă străină şi se găsi în neputință de a face cea mai mică mişcare.

Necunoscuții erau pe cale să întoarcă carul, când se auzi tropotul mai multor cai venind de la vale, în fugă. Carul nu era încă întors când se zări umbra uriaşă a unui călăreț şi se auzi un glas puternic strigând:

— Cine strigă după ajutor?

Ileana n-avea chip să răspundă căci pe gura ei apăsa cu putere o mână învălită într-o mănuşă de fier, dar argatul care mânase boii se trezise din amețeala pricinuită de loviturile primite; el strigă:

— Hoții vrau să răpească pe fata cneazului Baloş. Săriți oameni buni!

— Ha, răspunse călăreții care s-apropiase acuma de tot, iar avem a face cu nemernicii de feciori domneşti. Pe dânşii, Petre!

La o poroncă dată într-o limbă străină de acel care ținea pe Ileana, oamenii lui s-aruncară înaintea noilor veniți.

Aceştia erau numai cinci, dar chipul în care începură a mânui paloşele dovedea că erau oameni pentru care lupta era un obiceiu. Mai ales acel care vorbise părea a fi dracul în carne şi oase: de câte ori se scobora paloşul lui, cădea câte un duşman la pământ.

Acei care le stăteau împotrivă erau vreo douăzeci iar alți doisprezece rămăseseră împrejurul carului, îl întorseseră cu greu înspre Smirodava în drumul îngust şi porniseră la deal. Scârțâitul roților fu auzit de călăreți.

— Mişeii pleacă cu fata, strigă atunce către tovarăşii lui, Mihu, căci el era acel pe care întâmplarea îl aducea în ajutorul Ilenei, daţi, daţi, de tot, băieţi, să ne curăţim repede de aceşti ticăloşi şi să mergem s-o scăpăm.

Petrea Cărăbuş şi ceilalţi trei învârtiră paloşele cu atâta hărnicie, încât în curând acei din potrivnicii lor care rămăseseră în viaţă o rupseră la fugă şi se făcură nevăzuţi în ţihlă.

Fără a pierde vreme, Mihu şi cu ai lui se răpeziră după car. Îl şi găsiră cu boi cu tot, la o depărtare de vreo sută de stânjeni de locul unde se luptase, dar nu era nimeni nici într-însul, nici pe împrejur.

— Au fugit mişeii cu fata în ţihlă, zise Petrea.

Onea se dădu jos de pe cal, scăpără răpede şi aprinzând o făclie se plecă jos şi începu să caute urmele fugarilor.

— Uitaţi-vă, zise deodată ridicând capul, pe aice au intrat în desime! Iată ce-a pierdut fata şi cu degetul el arată în marginea ţihlăi, o mică ciubotă roşie.

Dar înainte ca ceilalţi să fi putut zice ceva, se auzi la o mică depărtare, în ţihlă un zgomot mare, deasupra căruia răsună de trei ori strigătul cucuveicii.

Feţele lui Mihu şi ale tovarăşilor se înveseliră.

— N-au avut noroc, zise Onea cu râsul lui tăcut, au fugit de noi şi au dat peste moş Marin cu ai lui.

Zgomotul în ţihlă încetase; Petrea atunci făcu şi el să răsune de trei ori strigătul cucuveicii, iar din ţihlă i se răspunse prin chiote voioase.

— I-au răpus, zise Petrea, ia să vedem dacă fata o scăpat teafără, şi intrând cu toţii în ţihlă, merseră într-însa ca vreo sută şi cincizeci de stânjeni, apoi dădură într-o poieniţă în care văzură mai multe facle aprinse şi

împrejurul lor o grămadă de oameni.

— Unde-i fata? întrebă Mihu îndată ce s-apropie de ei.

— Aice, răspunse voios glasul lui moş Marin.

Şi Mihu apropiindu-se, văzu la lumina faclelor, pe Ileana stând răzămată de trunchiul unui ulm bătrân, galbănă ca ceara şi cu ochii plini de spaimă. El rămase mut la vederea frumuseței ei, iar după ce-şi veni în fire, îi zise închinându-se:

— Fii fără frică cneghină, eşti printre prieteni şi vei fi dusă la casa dumitale.

Ochii Ilenei, dând de fața lui Mihu, spaima dintr-înşii dispăru şi privirea lor se opri cu o mirare plăcută pe înfățoşarea frumoasă şi bărbătească a tânărului. Dar, vrând să-i mulțămească, nu putu să rostească decât cuvintele:

— Mulțămesc... o....mulțămesc...

— Dar cine sunt mişeii care au cugetat să răpească o fată de cneaz? întrebă Mihu pe moş Marin.

— Cine să fie? Un hotnog de la Smirodava cu o ceată de slujitori unguri.

— Unde sunt ei?

— Aice, legați cot la cot, vrei să-i vezi?

— Da, răspunse Mihu şi, scoțând din brâu un zăbranic negru în care se vedeau două borte, şi-l puse pe obraz înnodând capetele la ceafă.

— Du-mă la ei, spuse el moşneagului.

Moşneagul, făcând semn la doi oameni care țineau câte o făclie, îl duse într-un ungher al poieniței unde găsi câțiva oameni de ai lui păzind vreo doisprezece slujitori, legați de mâini şi de picioare şi răzămați de tufe.

— Care-i hotnogul? întrebă Mihu.

— Eu sunt hotnogul, zise unul dintr-înşii.

— Eşti ungur?

— Ba nu, sunt român, tatăl meu este cneazul Peletucul, de la Peletuci lângă Bacău.

— Cu atâta mai rău, răspunse Mihu. De ce ai răpit pe fata cneazului Baloş?

— Fiindcă aşa mi s-o poroncit.

— De către cine?

— De către acel care are drept să-mi poroncească: Ştefan.

— Feciorul vitreg al lui Sas?

— Da, el.

— De-ai fi român adevărat şi oştean cinstit n-ai fi îndeplinit o asemenea poroncă, zise Mihu. Apoi întorcându-se către moş Marin îi zise:

— Moş Marine, eu plec ca să duc pe cneghină până la casa tătâne-său, dumneta cu oamenii dumitale îți vei urma drumul înainte, acolo unde trebuie să mergi, eu înainte de ziuă voi fi iar printre voi. Dar până a nu pleca, îmi vei întinde pe aceşti mişei la pământ şi le vei trage câte trei sute de nuiele: să_nu fie în stare să se întoarcă la Smirodava decât pe brânci!

Ai înțeles?

— Da, căpitane, înțeleg, răspunse moş Marin, dar hotnogului ce să-i fac?

— Să-i tragi cincizeci de nuiele mai multe decât celorlalți şi să fie trase cu mai multă putere.

— Ai milă, căpitane, strigă hotnogul, bagă de seamă că sunt român şi fiu de boier.

— Cu atâta mai mare ruşine pentru tine, ai spurcat prin mârşava-ți faptă şi numele de român, şi acel de boier. Dar, dacă ruşinea nuielelor îți pare prea mare,

poți să fii spânzurat. Moş Marine, îl vei lăsa să aleagă între nuiele şi spânzurătoare.

Apoi Mihu, fără a mai aştepta răspunsul hotnogului, plecă iar spre locul unde lăsase pe Ileana, scoase zăbranicul care-i acoperea fața, se apropie de ea şi-i spuse:

— Cneghină, este vreme să plecăm, vom merge pe jos până la carul care aşteaptă în drum şi te voi însoți eu singur până la curtea cneazului.

Când ajunseră în drum, găsiră împrejurul carului atât pe Țintă cât şi pe argați cu slujnica Ilenei. Deşi erau amețiți de loviturile primite, îşi revenise cu toții în fire afară de fata din casă care, de atunci, rămase cam smintită. Dar, din slujitorii care stătuseră împotriva lui Mihu şi a tovarăşilor lui, şase erau morți iar alți şapte zăceau greu răniți în drum. Mihu, împreună cu Petrea şi ceilalți tovarăşi ai lui care veniseră călări, însoți pe Ileana până la poarta cneazului.

Pe drum el îi spuse că fusese răpită de Ştefan, unul din fiii vitregi ai lui vodă şi pârcălab al cetății Smirodava, vestit pentru desfrânarea lui. Fata se cutremură la gândul primejdiei din care scăpase.

— De ce, zise ea când ajunseră în sat, nu vrei să stai la noi până la sosirea tatălui meu; el vine deseară şi ar fi fericit să-ți mulțămească singur pentru scăparea mea.

— O datorie sfântă mă cheamă în altă parte, răspunse Mihu, apoi, venindu-ți în ajutor, n-am făcut decât ceea ce ar fi făcut în locul meu orice creştin şi orice oştean vrednic de acest nume. Cneazul nu-mi datoreşte nicio mulțămire.

Ajunsese acuma la poarta curții.

— Cel puțin, zise Ileana, spune-mi numele dumitale ca

să pot, la rândul meu, să-l spun tatei.

Mihu stătu pe gânduri.

— Numele meu, cneghină, obişnuit nu-l spun, dar dumitale nu-l voi ascunde.

Să plecă pe cal până la urechea ei şi-i şopti:

— Sunt Păunaşul Codrilor!

Apoi adaose cu glas tare:

— Rămâi sănătoasă cneghină, sunt mulțămit că te-am putut îndatora. Fii încredințată cu nu te voi uita niciodată!

Şi dând pinteni calului, se depărtă repede urmat de tovarăşii săi înspre obârşiile Bârlăzelului, unde dăduse întâlnire lui moş Marin. Aice trebuiau să aştepte trecerea unor negustori care duceau marfă bogată de la Chilia în țara leşească, marfă ce aveau de gând să o vămuiască.

Dar, de atuncea icoana Ilenei rămase vie în mintea lui iar acea a Vidrei se ştergea din zi în zi mai mult.

Ileana rămăsese încremenită la auzul numelui aceluia care îi scăpase cinstea. Ştia cine era Păunaşul Codrilor căci nu era copil în țară care să nu fi auzit despre dânsul. Crescuse la țară, în mijlocul poporului pentru care Păunaşul Codrilor era privit ca un al doilea Hristos; fiică a unui duşman înverşunat al domnului, nu hrănise niciodată decât simțiri binevoitoare pentru dânsul. În ochii ei el fusese totdeauna un viteaz de frunte care se lupta pentru pricina cea sfântă şi dreaptă; faptul că datorea acum păstrarea cinstei Păunaşului Codrilor, departe de a-i fi neplăcut, o măgulea.

Când cneazul, la întoarcerea lui auzi întâmplarea, izbucni în ocări cumplite împotriva mişeilor de feciori domneşti; ura lui pentru casa lui Sas se făcu mai mare.

Pe de altă parte nu găsea cuvinte destule pentru a lăuda şi a slăvi pe Păunaşul Codrilor; jura că dacă ar şti unde să-l găsească, i-ar dărui jumătate din averea lui.

Aceste cuvinte de laudă pentru Păunaşul Codrilor rostite de cneaz erau ascultate de Ileana cu o adevărată lăcomie; simțea, auzindu-le, o bucurie nespusă. Chipul frumos şi vitejesc al mântuitorului ei astfel cum i se arătase dinaintea ochilor uimiți, în poienița din pădure, erau acuma necontenit în fața lor, făcând-o să rămâie ceasuri nemişcată cu fusul sau cu suveica în mână.

Nu este deci lucru de mirare dacă Ileana, pieptănându-şi alene părul bogat în dimineața zilei Sfinților Constantin şi Ileana, să fi avut înaintea ochilor chipul lui Mihu şi să se fi gândit că cu toate pregătirile făcute în acea zi pentru dânsa, nu puteau s-o facă cum ar fi dorit-o, căci el nu avea să fie printre oaspeți.

XXII CE S-A ÎNTÂMPLAT LA POIANA ÎN ZIUA SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ŞI ILEANA

O fată din casă intrând în odaie, trezi pe Ileana din visuri dându-i de ştire că părintele Isaia sosise cu alți boieri de seamă şi că cneazul întrebase de dânsa.

Scuturându-şi amorțeala, cneghina se grăbi să se îmbrace. Puse o cămeşă de borangic cusută la piept şi la mâneci cu flori de mătasă roşie şi presărată peste tot cu puişori de aur; peste cămeşă o bondiță albastră fără mâneci, cusută cu flori albe şi roşii amestecate cu fir, o fotă grea, țesută din mătasă albastră, cu dungi largi, roşii şi altele mai înguste de fir de aur. Mijlocul îi era strâns de o bată lată țesută asemenea din mătasă albastră cu dungi roşii amestecate cu altele de fir. Pe partea de dinapoi a capului puse o basma de mătasă roşie, cusută pe la margini cu fir, a cărei capete îi atârnau pe spete. În picioare purta ciubotele de iuft roşu având mici călcâie ferecate cu argint.

Când ieşi din odaia ei, Ileana se îndreptă spre cerdacul din fața porții celei mari a curții, unde cneazul, împreună cu oaspeții lui cei mai însemnați, făceau cerc împrejurul părintelui Isaia.

Străbătând rândurile boierilor, cneghina merse drept la călugăr, pe care-l cunoştea de mult şi, plecându-se îi sărută mâna. Părintele Isaia o binecuvântă, o sărută pe frunte şi-i zise cât de fericit se simte că a putut veni de ziua ei să-i ureze ani mulți şi fericiți, dar văzu că fata se îngălbeneşte şi se clatină pe picioare.

— Ce ai? întrebă el mirat, cuprinzându-i mijlocul cu brațul ca să nu cadă.

Iar cneazul se răpezi şi el către fiica sa.

— Nemica, mulțămesc, răspunse Ileana venindu-şi în fire, o slăbiciune neaşteptată, dar acuma mi-a trecut.

Slăbiciunea îi era pricinuită de vederea neaşteptată a lui Mihu, care se ținea în dosul celorlalți oaspeți, dar al cărui cap se ridica deasupra tuturor celorlalte. Era galben, şi el, deşi aşteptase acea zi mai multe săptămâni cu nespusă nerăbdare, cu nemărginit dor, dar şi cu mare teamă. Iar când ochii lor se întâlniră şi când ceti în ochii fetei bucuria de care era cuprinsă, i se păru că o - rază de fericire luminoasă înveseleşte cerul; când o văzu şovăind pe picioare cu greu izbuti să se stăpânească şi să nu se repadă la dânsa pentru a o sprijini.

Ileana îşi încordă toată voința şi putu să răspundă în chipul cerut de obiceiurile vremii urărilor rostite de Toma Alimoş şi de Ştefan Stroici, pe care nu-i văzuse niciodată până atunci. La grea cumpănă fu pusă când Mihu se apropie de ea şi-i făcu aceleaşi urări. Cât pe ce era să-i spuie că-l recunoaşte şi să-l arate cneazului, în fața tuturor ea fiind acel care o scăpase de ruşine dar el, gâcind ce să petrecea în inima ei, îi aruncă o privire din care Ileana pricepu că o roagă să tacă. Se mulțămi, deci, să se închine la dânsul în tăcere.

Printre boierimea adunată la Poiana nu se afla o

singură jupânească sau fată de cneaz; erau numai bărbați. Îi fu deci uşor Ilenei să se retragă la o parte spre a să linişti puțin până la vremea mesei.

Boierii se despărțiră prin cerdacuri şi odăi alcătuind cercuri deosebite împrejurul părintelui Isaia, a lui Toma Alimoş şi a lui Ştefan Stroici.

În curte domnea veselia cea mai mare: peste două mii de țărani erau adunați împrejurul unei mulțimi de mese acoperite cu mâncări gustoase, iar între mese să vedeau buți desfundate din care vinul se scotea cu cofele. Din toate părțile se ciocneau ulcelile şi se cinstea în sănătatea cneghinei Ileana şi a cneazului.

În curând boierii fură poftiți la masa pusă în livadă, la umbra unor nuci uriaşi, unde găsiră pe Ileana care-i aştepta. În capul mesei fu pus părintele Isaia, între el şi Baloş luă loc Toma Alimoş, în stânga călugărului, Ileana, iar lângă dânsa Stroici. Mesenii şedeau pe lungi lavițe de lemn peste care erau aşezate perine de lână. Slujba era făcută de nenumărate slugi în haine țărăneşti: ițari, cămeşă albă ca zăpada, brâu roş, chimir de piele cusut cu flori şi ciubote.

Masa era alcătuită din borş de pasăre, din păstrăvi şi alți peşti fierți şi afumați, din mulțime de tocături şi fierturi de pasere şi de carne cu ciuperci şi verdeți, din fripturi de tot soiul, de paseri şi de vânat, precum şi din prăjituri dulci de tot felul făcute, bineînțeles, cu miere.

Ceştile de argint care înlocuiau paharele se umpleau de slugi necontenit, nu numai cu vinuri vechi din vinațurile cele mai renumite din țară, dar şi cu vinațuri greceşti aduse cu mare cheltuială de la Țarigrad. Singurii din meseni care nu mâncau şi nu beau cu poftă erau Ileana şi Mihu. El şedea de aceeaşi parte a mesei ca

Toma Alimoş, numai mult mai jos, cu tineretul; putea prin urmare să vadă pe Ileana şi ea putea să-l vadă pe dânsul. El se uită numai rar spre dânsa, iar ea nu îndrăznea să-i arunce câte o privire decât pe furiş. Fata se simțea cu totul amețită, i se părea că se află în mijlocul unui vis şi izbutea numai cu greu să răspundă la întrebările ce i le puneau părintele Isaia şi Stroici. Când se aduse cea de pe urmă prăjitură şi putu prin urmare să se scoale lăsând pe ceilalți meseni să petreacă înainte, i se păru că iesă dintr-o caznă nesuferită.

Soarele era jos de tot când cneazul Baloş şi cu oaspeții lui părăsiră masa şi se îndreptară înspre poarta curții, înaintea căreia flăcăii din satele învecinate întinsese o horă urieşă.

Spre a nu ştirbi renumele pivniței cneazului, trebuie să lămuresc că nu toți boierii care luaseră parte la ospăț întovărăşeau pe Baloş şi pe călugăr; mulți dintr-înşii se sculară de la masă numai pentru a se lungi pe iarbă şi a trage câte un somn, iar alții din acei care urmară pe gazda lor numai cu oareşicare greutate se țineau pe picioare şi mergeau drepți.

Când se opriră lângă horă, fură îndată încunjurați de oamenii mai aşezați şi mai în vârstă care nu luau parte la joc. Vaza de care se bucura părintele Isaia era bătătoare la ochi; care de care se îndesa spre a se apropia de el, a-i săruta mâna şi a primi binecuvântarea lui. Iar călugărul avea pentru fiecare câte o vorbă bună şi, din întrebările ce le punea, era vederat că cunoştea pe mulți din ei.

Cnejii cei mai în vârstă, urmând pilda lui, se lăsară şi ei în vorbă cu țăranii pe care îi cunoşteau, iar cei mai

tineri, atraşi de vioiciunea horei în mijlocul căreia cântau douăzeci şi patru de lăutari şi de cobzari, intrară şi ei în joc, având bineînțeles, grijă să ieie loc pe lângă fetele cele mai frumoase.

— Frumoasă zi, părinte, zise către Isaia un țăran cu plete şi musteți albe, nalt, încă sprinten, cu o față frumoasă în care luceau nişte ochi vioi. Frumoasă zi şi, mai ales, arătând înspre horă, frumoasă frăție. (...)

Soarele asfințise acuma şi cete de țărani începură a ieşi pe poartă, dar jocul ținu până după înnoptat. Boierii se retrăseseră în cerdac unde petreceau glumind sau ascultând povestirile celor mai bătrâni şi mai limbuți.

Îndată după ce cei de pe urmă țărani părăsiră ograda, poarta cea mare fu închisă şi cheia ei adusă cneazului de către Țintă.

— Oprit-ai pe toți acei pe care ți i-am însemnat? întrebă cneazul.

— Pe toți şi încă vreo câțiva peste dânşii, răspunse vatmanul.

Cneazul se uită mirat la dânsul.

— Mai mulți din oamenii noştri cei mai de credință mi-au cerut să opresc prieteni de ai lor, pentru care s-au pus ei chezăş.

— Care sunt aceia? întrebă călugărul cu glasul îngrijat.

— Preotul Matei Țifrea din Dofteana pe Trotuş, Andrei Țițiriga din Helegiu, Stan Bălțatul din Dumbrăveni şi Năstasă Lenea din Rugineşti.

— Toți sunt buni, zise călugărul şi putem avea toată încrederea într-înşii, numai cel de pe urmă este cam prost. Ce fel de oameni oare oprit-a el sub chezăşia lui?

— Pe un văr al lui, un țăran din Vrancea şi pe un preot tot de acolo, din satul Neruja.

— Foarte bine, acuma îmi aduc aminte, zise călugărul a cărui față se înseninã. Năstasă Lenea se lăudase mai de mult că are neamuri în Vrancea şi că printr-înşii are să ne aducă în ajutor o ceată de Vrânceni voinici.

— Nu socotiți, părinte şi jupâme Baloş, zise atunci unul din cnejii de față, că ar fi bine să începem voroava la care ne-ați chemat? Unii din noi şed departe de aicea şi, spre a ajunge mâine seara acasă, vor trebui să plece înainte de ziuă.

— Dacă doriți şi dacă este cu voia părintelui putem începe îndată, zise Baloş.

— N-am de făcut nicio împotrivire, zise părintele.

— Atunce, zise Baloş, către Țintă, pregăteşte precum ți-am poroncit, du pe țărani în hrubă şi vină de ne dă de ştire.

Țintă plecă.

— După cât văd, voiți ca țăranii să ieie parte şi la acest sfat atât de însemnat prin urmările ce trebuie să aibă? zise, întorcându-se către călugăr, unul din cneji, un bărbat nalt şi uscăcios cu lungi musteți negre lăsate în jos.

— Tocmai fiindcă urmările sfatului nostru au să fie grele şi se vor resfrânge asupra poporului întreg, trebuie ca la el să fie de față bărbați din toate treptele, răspunse părintele Isaia.

— Şi ce lumină poate ieşi din sfatul ținut cu mojicii? Ce ajutor poate să deie boierilor mintea lor mărginită? Cu toată supunerea datorită părintelui, mi se pare că dacă-i chemăm acuma la sfat cu noi, stârnim numai nişte pofte care cu greu se vor putea mulțămi după

izbândă! zise acelaş cneaz.

— Aşa este! ziseră mai mulţi din cnejii de faţă.

— Dacă mojicii se vor crede semenii noştri, ei nu vor voi să asculte de povăţuirea noastră în luptă, mai adaogă cneazul care vorbise.

Părintele Isaia, liniştit şi rece, răspunse:

— Lupta care avem s-o dăm are să fie lungă şi crudă. Spre a ieşi dintr-însă biruitori avem nevoie de toate puterile neamului românesc. Ne trebuiesc mai cu samă oşteni mulţi; braţe vânjoase care să se lupte şi să înfrunte zilnic truda, foamea, setea, durerea şi moartea fără a primi simbrie. Eu acele braţe multe şi vânjoase nu le pot căuta şi găsi decât în poporul de jos. Pentru ca să învingem trebuie ca oştenii noştri să aibă necontenit înaintea ochilor un ţel măreţ care să-i însufleţească şi să-i facă a-şi păstra inimile oţelite chiar după un şir de înfrângeri, a nu se îngrozi nici la gândul că duşmanul le-ar putea arde coliba, pustii ogarul, nimici tot avutul, robi nevasta şi copiii. Dar pentru a-l însufleţi astfel acest scop trebuie să fie într-adevăr mare: să deie fiecăruia credinţa că să luptă pentru a fi, după izbândă om desăvârşit care, el şi copiii lui, să poată purta pe vecie capul sus, să fie om a cărui cinste şi avere să fie în veci la adăpostul împilării şi a nedreptăţii, să fie în veci ferite de necinste şi de batjocură. Pentru a-l face să intre în luptă pătruns de această mântuitoare credinţă, trebuie ca de la început să ne purtăm cu dânsul nu precum ne-am purta cu o turmă de robi, ci precum ne-am purta cu fraţii mai mici şi mai tineri. Cu cât îi veţi cinsti mai mult, cu altîta va pieri mai curând din ei orice bănuială împotriva voastră şi, în ceasul nevoii, veţi avea oşteni mai ascultători şi mai pregătiţi să înfrunte primejdia.

Vom învinge întâi pe Sas şi, pe urmă, pe craiul Lajos nu cu turme de robi, ci cu fraţi de arme! Vă întreb pe toţi care sunteţi adunaţi aice, cneji şi juzi fruntaşi ai ţării, care v-aţi trăit viaţa în mijlocul poporului nostru, oare de câte ori l-aţi luat cu binişorul, de câte ori aţi vorbit cinstei şi omeniei lui, datu-va el de greş chiar în împrejurările cele mai grele şi când, nu avea nimica de câştigat?

— Nu, nu, niciodată, se auzi din toate părţile.

— Apoi, urmă părintele, dacă el nu v-o dat greş în împrejurări grele când nu avea de aşteptat niciun folos, închipuiţi-vă cum va şti să vă urmeze, să lupte şi să biruiască, când va avea totul de câştigat?

— Ai dreptate părinte! Vom face cum ne sfătuieşti! Să mergem să ne sfătuim cu poporul! răspunseră cnejii.

Tocmai atunci sosi şi Ţintă, care spuse lui Baloş că totul este gata şi că oamenii aşteaptă.

— Să mergem! zise cneazul şi, luând pe părintele Isaia de braţ se îndreptă spre livadă; toţi îl urmară.

Ajunseră în curând la gura unei hrubi unde stăteau două slugi cu fânare care intrară în gârlici şi merseră înaintea lor spre a le lumina calea. Scoborâră vreo douăzeci de scări, apoi urmară un fel de sală îngustă la capătul căreia cârniră în stânga şi se găsiră într-o hrubă largă şi naltă, luminată de vreo treizeci de făclii de ceară. Aice se aflau adunaţi ca o sută de ţărani care la vederea părintelui, se descoperiră şi se închinară.

— Bine v-am găsit oameni buni! zise părintele.

— Să trăieşti! răspunseră ţăranii.

Erau aproape toţi oameni făcuţi şi, după îmbrăcăminte, fruntaşi în satele lor. Printre ei se vedeau şi câţiva preoţi. Ţărănimea la venirea boierilor se

grămădi în fundul hrubei, intrarea fiind cuprinsă de cneji.

— Oameni buni, zise părintele cu glas tare, am rugat pe prietenul nostru, cneazul Baloş, să vă oprească astă noapte la dânsul pentru ca să ne putem sfătui încă o dată cu toții împreună, căci ceasul luptei s-apropie cu răpegiune. La sfatul nostru ie parte de astă dată şi trimesul acelui care este menit de noi toți să fie domn stăpânitor. Cneazul Ştefan Stroici, adaose el luând pe tânăr de mână, vărul voievodului Bogdan, este însărcinat de el să-i ție locul până ce va sosi, să se chibzuiască cu căpeteniile noastre asupra măsurilor ce vor trebui luate pentru a închizăşlui izbândă şi să facă, în numele lui Bogdan, cu boierimea şi cu poporul țării, orice legătură vor socoti de trebuință.

— Boieri dumneavoastră şi oameni buni, zise Stroici, sunt mândru de cinstea ce mi-a făcut-o vărul meu voievodul Bogdan, când mi-a încredințat sarcina măreață de a-l înlocui până la sosirea lui printre acei care l-au ales povățuitor şi căpitan al lor în mândra năzuință de a croi neamului nostru o soartă vrednică de el. Voi face tot ce-mi va sta în putință pentru a mă arăta vrednic de cinstea ce mi-a făcut-o Bogdan şi vrednic de a fi pentru o bucată de vreme, căpitanul vostru. Vă rog pe toți, boieri şi locuitori ai satelor, să mă ajutați în îndeplinirea grelei sărcini ce mi s-a încredințat. Lupta noastră va fi grea căci, după ce vom doborî pe Sas, va trebui să ținem piept puterei ungureşti. Numai prin ajutorul tuturor, numai dacă vom fi pătrunşi cu toți de acelaşi dor pute-vom vedea încercările noastre încununate de izbândă, pute-vom izbuti să croim pentru acest popor o țară care să fie numai a lui.

Înfățoşarea bărbătească a lui Ştefan, fața lui deschisă, însufleţirea cu care rosti aceste cuvinte îi cuceriră bunăvoința tuturor celor ce erau de față.

Din toate părțile se auziră strigăte:

— Să trăieşti!

— Bine ai vorbit!

— Te vom ajuta!

— Să ai încredere în noi!

— Nu te vom lăsa!

— Să trăiască Bogdan şi namestnicul lui!

Când adunarea se mai linişti, un om ieşi din rândurile țăranilor, în locul rămas slobod între ei şi boieri. Era acel pe care am auzit pe părintele Isaia numindu-l Şerban.

— Cu voia dumneavoastră, cuvioase părinte şi cinstiți boieri, aş dori să grăiesc şi eu ceva.

— Cum nu, zise părintele Isaia, spune ce ai de zis, te-ascultăm, Şerbane.

— Cuvioase părinte, boieri dumneavoastră! Frumos o vorbit cneazul de peste munți şi mare dreptate are: numai dacă între noi va domni unire şi frăție putem să nădăjduim că vom izbuti. Frumos o vorbit cneazul când ne-o spus că, prin lupta care suntem gata s-o începem, avem să ne croim o țară care să fie numai a noastră şi unde cel mic ca şi cel mare să aibă deopotrivă parte de sfântă dreptate. Sunt om de şaizeci de ani trecuți, sunt gospodarul cel mai de frunte din satul meu, din Ghindăoani, am turme de cai, de vite şi de oi, am sute de stupi. Dumnezeu mi-o dat nouă feciori, toți în viață, toți mai nalți decât mine, şapte sunt însurați şi cu copii, şi tusşapte sunt fruntaşi în satul nostru. Totuşi, pentru a ajunge să ne croim o țară ca acea de care o vorbit

cneazul de peste munți sunt bucuros să jertfesc rămăşiţa mea de viaţă, să pierd averea mea întreagă, să văd băieții căzând unul după altul sub paloşul sau sub sulița duşmanului, căci va rămâne nădejdea că cel puțin nepoții mei vor fi oameni, că vor putea trăi în tihnă ca oameni deplini; că vor fi feriți de jaf, de siluire, de batjocură, că nici străin, nici diregător nedrept nici stăpân lacom nu se vor putea atinge de avutul sau de cinstea lor. Şi ca mine, cuvioase părinte şi boieri dumneavoastră, simte întreg norodul acestei țări.

Nu este unul din noi, care să nu jertfească cu bucurie şi viaţă şi avere pentru a pregăti copiilor sau nepoților o soartă mai omenească decât acea de astăzi. Şi nu se vor lupta ca viteji, se vor lupta ca zmei. Căci, să nu vă fie de supărare boieri, grea este astăzi soarta țăranului. Împilările şi siluirile domneşti vă sunt cunoscute: grele sunt birurile puse de domnie şi noi nu plătim numai cât este hotărât de domnie, dar plătim cât vrea să ne ieie diregătorul. Dreptatea este numai pentru acel care are cu ce s-o cumpere; țăranul este privit ca o vită, cel de pe urmă diregător se crede în drept să-şi bată joc de dânsul şi cinstea casei lui. Dar mai sunt şi alte împilări şi alte nedreptăți, boieri dumneavoastră, de care nu voiți să ştiți căci, iertați-mă dacă grăiesc ca un țăran prost, acele împilări se fac de oamenii dumneavoastră. Legea şi obiceiul pământului acestuia au fost că cneazul să ieie a zecea din toate roadele pământrtului şi fieştecare locuitor să-i facă trei zile de clacă pe an. Însă oamenii dumneavoastră ieu dijma în aşa chip încât adesea partea stăpânului copleşeşte partea omului, iar cele trei zile de clasă pe an, nu ştiu prin ce minune, au ajuns împătrite. Să mai vorbesc de altele? Locuitorul nu poate

să macine decât la moara stăpânului, aşa o fost de când lumea, dar stăpânul trebuie să-l vămuiască drept luându-i un miertic din zece: oamenii dumneavoastră ieu trei. Dar judecățile strâmbe, dar samovolniciile, să mai vorbesc de ele?

Vedeți, boieri dumneavoastră, că mare este deosebirea între starea în care ne aflăm şi cea care ne-o juruieşte cneazul de peste munți, dacă vom izbuti prin mintea şi vitejia dumneavoastră, prin puterea brațelor noastre, să gonim pe Sas şi pe puii lui de lup din țară şi să înfruntăm puterea ungurească. Proşti am fi noi, țăranii, dacă am sta măcar o clipeală la gânduri pentru a jertfi o viață atât de amară spre a pregăti copiilor noştri un viitor atât de strălucit. Numai, boieri dumneavoastră, să nu vă supărați, dar mulți dintre noi se tem că vom lupta şi vom birui dar că, după luptă şi izbândă, numai cei mari se vor folosi, iar pentru prostime tot rău are să fie. Şi mă tem că o asemenea bănuială stăpânind multe inimi, ele nu vor mai avea toată tăria trebuitoare pentru a purta lupta cu destulă vitejie, pentru a îndura nevoile şi durerile nedespărțite de dânsa cu destulă îndârjire. Şi când inima se moaie, ştiți dumneavoastră că nici brațele nu mai au putere. Tare mă tem de această bănuială blăstămată şi fiindcă dorul de a-mi vedea neamul slăvit şi ducând un trai cinstit îmi arde şi-mi pătrunde inima, tare vă rog, cuvioase părinte şi cinstiți boieri, să faceți dumneavoastră ce veți şti pentru ca să piară bănuiala şi să ştie românul că binele lui şi al copiilor lui atârnă numai de la oțelirea inimei lui, de la virtutea brațelor lui şi că mişel ar fi acela care ar cruța inima sau brațul. Am zis!

Din grămada țăranilor se auziră strigăte de:

— Aşa este!

— Bine o vorbit!

— Faceți să piară bănuiala dintre noi.

— Fără încredințarea că soarta ne va fi cu totul schimbata, nu putem face ca poporul să intre în luptă cu toată inima şi cu tot sufletul, zise un preot bătrân.

Cneazul cu mustețile negre şi groase, pe care l-am văzut nemulțămit de sfătuirea cu țăranii, Radomir de lângă Bacău, ieşi din rândurile boierimei şi ceru dela călugăr încuviințare să vorbească.

Părintele consimțind, Radomir, într-o lungă cuvântare, învinovăți pe țărani că vor să se folosească de nevoia în care se găseşte neamul şi țara pentru a dobândi foloase noi pentru dânşii şi a şterbi drepturile şi veniturile cnejilor. El vesteji cu cuvintele cele mai tari o asemine precupețire a unui ajutor ce nu era decât o datorie sfântă către mama obştească: țara.

Cuvântarea lui Radomir fu primită de o parte din cneji cu semne de mulțămire, țăranii tăcură dar, din rândurile lor, ieşi iarăşi Şerban din Ghidăoani.

— Greşit este cneazul când zice că țăranii vor să se folosească de nevoia neamului spre a dobândi foloase noi pentru ei şi spre a şterbi şi a împuțina veniturile boiereşti. Țăranii nu cer niciun folos nou, nu vor să şterbească niciun drept, ei cer numai să se folosească nesupărați de drepturile de care, în puterea obiceiului pământului, s-au folosit moşii şi strămoşii lor. Ei nu vor să se atingă de niciunul din drepturile şi din veniturile de care s-au folosit moşii şi strămoşii boierilor în puterea aceluiaşi obicei al pământului, dar vor ca obiceiurile noi, ca dările şi îndatoririle noi puse de unii din cneji asupra țăranilor numai din voința lor şi cu

samavolnicie, dări şi îndatoriri care fac din viața țăranului un chin şi o nevoie, să piară cu desăvârşire.

— Aşa este! strigară țăranii. Poporul cere numai drepturile care au fost ale sale din veci.

— Vroiți ca cnejii să nu mai fie stăpâni pe pământurile lor, strigă Radomir.

— Să am iertare, jupâne, zise atunce preotul cel bătrân care mai vorbise, dar pământul nu este al cnejilor, pământul este al neamului care-l locuieşte. Neamul întreg l-o luat în stăpânire, neamul întreg l-o apărat cu sângele lui; norodul o descălecat sate şi oraşe, norodul o făcut curățiri; nime n-o împărțit cnejilor pământul stăpânit de neam. Dar fiindcă neamul avea trebuință de judecători în vreme de pace şi de povățuitori în vreme de război, s-au ales cei mai buni de neam, cei mai vrednici şi li s-o încredințat lor şi scoborâtorilor lor puterea de a judeca şi de a povățui pe ceilalți. Iar în schimb, spre a răsplăti osteneala lor, li s-au dat dreptul de a lua a zecea din tot rodul pământului, acel de a ține moară şi crâşmă, acel de a globi pe vinovați şi s-au îndatorit pe toți românii să lucreze cneazului câte trei zile de clacă pe an. Ştiți bine că aşa este, căci în această țară nu stăpâneşte niciun cneaz pământ pustiu, nelocuit, iar satele cu pământul locuit împrejurul lor se numesc şi astăzi județe.

— Aşa este, strigară toți țăranii şi chiar mulți din cneji, mai ales din acei mai bătrâni.

— Boieri dumneavoastră, zise iar Şerban, n-o avut dreptate cneazul Radomir când o învinovățit pe popor că folosindu-se de nevoia neamului precupețeşte ajutorul său. Poporul nu precupețeşte nimica, nu vă cere nimica. Dar noi, fruntaşii satelor, noi cărora cuviosul părinte ne-

o făcut cinstea să ne destăinuiască scopul lucrării sale, noi în sânul cărora o ştiut să deştepte mândria şi iubirea de neam, noi care trăim cu poporul, auzim plângerile lui, ştim gândurile lui, datori suntem să vă grăim adevărul. Şi acest adevăr este că, dacă nu se va face o legătură mare, prin care să se închezăşluiască poporului drepturile lui cele vechi şi stârpirea obiceiurilor noi şi rele, poporul va merge la luptă pentru izgonirea lui Sas, dar nu va pune în această luptă însufleţirea şi îndârjirea fără de care nu vom putea avea sorţi de izbândă. Apoi nu uitaţi un lucru: cea mai mare parte din cneji este din partea noastră, de unde ştiţi că Sas ca să-şi răzbune pe ei şi ca să capete oşteni, nu juruieşte el poporului mult mai mult decât vă feriţi dumneavoastră să-i juruiţi?

Aceste de pe urmă cuvinte ale lui Şerban, care arătau cnejilor o primejdie foarte adevărată şi foarte mare, la care ei nu se gândiseră până atuncea, nu fură pierdute. Ei începură să se sfătuiască între dânşii cu jumătate de glas, apoi unul dintr-înşii, un cneaz bătrân de pe Şomuz, numit Liteanu, zise lui Isaia:

— De ce taci, părinte, şi nu ne cinsteşti cu părerea cuvioşiei tale. Cuvioşia ta eşti povăţuitorul nostru, căpetenia noastră, acel care o pus la cale această lucrare măreaţă. De la cuvioşia ta aşteptăm lumină.

— N-am vorbit până acuma, răspunse călugărul, fiindcă am vrut ca fiecare să-şi spuie părerea neînrâurit de nimeni. Bănuiala şi lipsa de încredere care domneşte între boieri şi popor alcătuieşte o primejdie mare, grozavă pentru izbândă pricinei noastre. Are dreptate Şerban din Ghiondăoani când zice că poporul va lupta cu îndoită inimă când va şti că izbândă va pune pe copiii

săi la adăpostul tuturor relelor nesuferite de care este bântuit astăzi, şi trebuie să mărturisesc că poporul rabdă pe lângă relele şi fărădelegile venind de la domnie şi altele. Nu toți cnejii se poartă cu dreptate; sunt printre dânşii şi oameni lacomi şi nedrepți care fac soarta țăranului din cale afară amară. Este foarte adevărat că mulți cneji, fără dreptate, numai cu de la sine putere, au încalcat drepturile strămoşeşti a locuitorilor din județele lor şi le-au pus dări şi îndatoriri noi, necunoscute de bătrânii noştri. Primejdia despre care ne-o vorbit Şerban este foarte vie şi foarte amenințătoare. Trebuie să luăm măsuri pentru a ne feri de dânsa şi a face ca poporul să intre în luptă pătruns de gândul că mântuirea lui de toate relele atârnă numai de la vitejia şi de la voința lui. Sunt de părere că chiar în astă-noapte să se facă între cnejii şi fruntaşii satelor care sunt de față aice o mare legătură, prin jurmânt pe evanghelie, să se lege că îndată după gonirea lui Sas să nu mai ceară locuitorilor din județele lor niciodată, în veci, vreo dare sau vreo îndatorire peste cele obicinuite din vechi. Iar fruntaşii satelor să se îndatorească a păzi cu sfințenie îndatoririle la care au fost supuşi bătrânii lor către cneazul sub a cărui ascultare se aflau. Şi, spre mai mare credință, această legătură să fie întărită de către namestnicul viitorului şi mult doritului nostru stăpânitor. Cneazul Stroici să jure în numele lui Bogdan că va face să se păzească cu străşnicie această legătură dintre cnejii şi poporul acestei țări şi că va pedepsi cu asprime pe oricine, cneaz sau țăran, s-ar abate de la îndatoririle legăturei făcute astăzi.

— Aşa să fie! strigară țăranii.

Boierii se sfătuiră câtva între dânşii, apoi cneazul

Liteanu zise cu glas tare:

— Suntem gata să urmăm sfatul părintelui, să facem jurământul cerut de cuvioşia sa şi să-l ținem cu sfințenie.

— Dar, zise Radomir, are oare cneazul Stroici putere să ieie asemine îndatorire în numele lui Bogdan? Văzut-a cineva puterile lui?

— Eu am văzut puterile lui, zise părintele, scoțând un pergament de care era atârnată, printr-un găitan de mătasă, o pecete de ceară; iată-le, să vi le cetesc.

Şi, în mijlocul unei adânci tăceri, părintele Isaia începu să tălmăcească pe româneşte cartea slavonă prin care Bogdan, printre altele, împuternicirea pe Stroici să ieie în numele lui, împreună cu părintele Isaia, orice îndatorire ar crede de cuviință, încredințând că îndatoririle luate de Stroici şi făgăduințele făcute de el vor avea aceeaşi putere ca acelea făcute de însuşi voievodul.

După ce Isaia isprăvi tălmăcirea cărții, el spuse câteva cuvinte la urechea lui Țintă. Acesta ieşi până în gura hrubei pentru a veni îndată înapoi însoțit de preotul din Poiana cu crucea şi cu evanghelia în mână. Iar după dânsul două slugi aduceau o masă.

Era de înțeles că Isaia, dacă nu pusese însuşi la cale, prevăzuse cele ce aveau să se întâmple la această întrunire.

Preotul aşează evanghelia şi crucea pe masă unde se mai aşezară şi două făclii de ceară. Apoi părintele Isaia chema pe rând pe fiecare din cneji, îi dădea crucea într-o mână, îl punea să puie cealaltă pe evanghelie şi rostea cu glas tare şi răspicat cuvintele jurământului prin care cneazul se lega ca, îndată după izgonirea lui Sas, să nu

mai ceară locuitorilor din județul lui decât dările şi îndatoririle statornicite de obiceiul strămoşesc şi să-i judece cu dreptate, cneazul rostea fiecare din cuvintele zise de călugăr apoi, sărutând evanghelia şi crucea zicea: Aşa să-mi ajute Dumnezeu, proclet să fiu de-mi voi călca jurământul! După ce acest jurământ fu făcut de toți boierii, părintele Isaia chemă pe țărani, iarăşi pe rând, şi-i făcu să jure în acelaşi chip că se vor supune cu desăvârşire tuturor dărilor şi îndatoririlor statornicite de vechiul obicei al țării şi datorite cneazului în județul căruia se aflau. Fiecare mai jură credință şi ascultare cneazului său. După cel de pe urmă țăran, Stroici luă crucea într-o mână, puse cealaltă pe evanghelie şi, cu glasul mişcat, dar puternic, rosti la rândul său următorul jurământ:

— În numele voievodului Bogdan, din porunca şi cu voia lui, jur pe sfântă cruce şi pe Dumnezeu că dacă voievodul Bogdan, cu mila celui atotputernic, se va învrednici să apuce şi să ție oblăduirea acestei țări, el va priveghea cu străşnicie ca cnejii acestui pământ să nu ceară de la locuitorii județelor lor alte dări şi alte îndatoriri decât acele statornicite de veacuri de obiceiul pământului, va priveghea ca ei să judece pe locuitori cu dreptate şi va înfrâna şi pedepsi cu asprime orice călcare a acestei legături. Asemene, jur că dacă voievodul Bogdan va ajunge la oblăduirea acestei țări, el va priveghea ca locuitorii satelor cnezeşti să împlinească cu sfințenie îndatoririle către cnezi statornicite de obiceiul strămoşesc al pământului, că va pedepsi cu străşnicie pe acei ce se vor împotrivi şi-i va sili să fie credincioşi şi ascultători către cneji. Aşa să ajute Dumnezeu voievodului Bogdan. Proclet să fie dacă va călca acest

jurământ!

Apoi sărută crucea şi evanghelia. Atunci părintele Isaia zise:

— Dumnezeu atotputernicul, martor al jurământului ce l-aţi făcut, să binecuvânteze pe acei ce-l vor ţinea cu sfinţenie, să pedepsească pe acei care vor cuteza să-l calce.

Apoi zise către ţărani:

— Sunteţi mulţămiţi, oameni buni? Pierit-a în sfârşit bănuiala din voi?

Şerban răspunse pentru tovarăşii lui:

— Suntem mulţămiţi, cuvioase părinte, şi cinstiţi boieri. Să trăiţi, căci astă noapte aţi făcut o faptă mare care umple de bucurie un norod întreg. Aţi făcut să piară cu desăvârşire dihonia dintre noi. Noi, fruntaşii satelor, vă încredinţăm pe cinstea noastră că nu vă veţi căi de fapta pe care aţi făcut-o. Veţi vedea în curând, la luptă şi la nevoie, cum ştim să ne răsplătim dreptatea care ni se face. Daţi-ne răgaz până atunce!

Apoi plecând genunchiul înaintea părintelui, îi sărută mâna zicând:

— Să trăieşti, părinte, ceea ce ai făcut astăzi nu vor uita strănepoţii noştri nici peste o mie de ani.

Toţi ţăranii urmară pilda lui Şerban şi veniră pe rând să sărute mâna lui Isaia.

Acei care aduceau tovarăşi noi pe chezăşia lor, îi numeau părintelui, arătându-i satul din care era noul venit.

Când veni rândul lui Nastasă Lenea din Rugineşti, el după ce sărută mâna lui Isaia, îi zise arătându-i pe un ţăran tânăr, nalt şi voinic şi pe un preot tânăr ce se ţineau de el:

— Iată, părinte, vărul meu, Nistor Mircea, din satul Neruja, cu cumnatul său, preotul Dănilă, tot de acolo. Ei sunt ai noştri, cu trup şi suflet şi s-apucă să ne aducă în ajutor, la cea de întâi cerere, trei sute de munteni voinici, toți arcaşi de frunte.

— Şi nu se tem ei să tragă asupra lor mânia lui Basarab dacă, fără voia lui, vor veni în ajutorul nostru? întrebă părintele uitându-se lung la noii veniți cu ochii lui adânci şi pătrunzători.

— Vrancea nu este robită lui Basarab, zise preotul Dănilă cu un glas răguşit cu desăvârşire, după ce sărută mâna călugărului, ea se ocârmuieşte singură, plătindu-i numai bir şi dându-i ajutor la război. Dar vrâncenii se fălesc că sunt români între români. Acolo unde se face vreo lucrare românească ei cer, ca un drept sfânt, să aibă partea lor la lucru. Puțin le pasă dacă fapta lor place, sau nu place lui Basarab.

— Glasu-ți este foarte răguşit, fiule, zise părintele Isaia privindu-l cu mulțămire, totuşi frumoase şi româneşti sunt cuvintele ce le rosteşti.

— Părintele o răcit rău pe drum, zise atuncea tovarăşul preotului, Nistor Mircea, dar inima lui este totdeauna caldă.

Aşteptăm cu toții cu nerăbdare semnul de a intra în luptă.

Părintele Isaia mai puse străinilor câteva întrebări şi ei răspunzând într-un chip care-l mulțămi pe deplin, orice bănuială pieri din mintea lui Isaia.

Scopul de căpetenie ce-l avea în vedere părintele Isaia într-această întrunire era curmarea neînțelegerilor dintre cneji şi săteni în încetarea nedreptăților şi a samovolniciilor de care se tânguiau acei de pe urmă.

Precum am văzut acest scop fusese atins. Apoi folosindu-se de faptul că atâția fruntaşi erau adunați în fața împuternicitului lui Bogdan, el le propuse să facă cu toți înaintea lui Stroici jurământ de credință către domnul ales de ei. Acest jurământ fu făcut de fiecare în parte, adunarea întreagă izbucnind necontenit în strigăt de:

— Să trăiască!

După săvârşirea jurămintelor, părintele Isaia se mai sfătui cu cei de față asupra mai multor amănunțimi. Se hotărî, între altele, chipul în care era să i se aducă la cunoştință întâmplările cele mai de samă în vremea călătoriei lui.

Apoi adunarea se sparse, cei mai mulți din cneji şi din țărani plecară de-a dreptul la casele lor, numai puțini rămăseseră la Băluşeşti peste noapte.

Părintele Isaia cu tovarăşii lui plecară în zori de ziuă căci călugărul era aşteptat la Iaşi. Este de crezut că Mihu nu împărtăşea graba călugărului şi că ar mai fi zăbovit bucuros la Poiana spre a-şi mângâia ochii cu privirea Ilenei.

Se vede că cneghina, din partea ei, credea că şederea părintelui Isaia la tatăl-său avea să fie mai lungă, căci un nor acoperi frumoasa ei față când, la sculare, află că părintele cu ai săi plecaseră. Slugile casei văzură cu mirare că, de astă dată, cu toate silințele ce-şi dădeau, nu erau în stare să mulțămească pe stăpâna lor, obişnuit atât de răbdătoare şi de blândă.

XXIII FLOAREA LĂPUȘNII

Pe malul înalt al unei scursuri a Lăpuşnii se afla aşezat, pe acea vreme, satul Vişineşaii, descălecat, cu un veac înainte, de cneazul Vişin, un viteaz al cărui nume era încă viu în mintea lăpuşnenilor.

Cele trei sute şi mai bine de case care alcătuiau satul erau, aproape toate, încunjurate de livezi şi de vii întinse, întinzându-se, unele, până la poalele codrilor mărginaşi. Printre gardurile aşezărilor şerpuiau o mulțime de drumuri iar, prin mijlocul satului, trecea şleavul care ducea de la Lăpuşna la Tigheciu.

Într-o seară senină a începutului lui iulie, adică vreo şase săptămâni după întrunirea de la cneazul Baloş, vreo două ceasuri după stinsul lumânărilor în sat, un călăreț venea în goana calului dinspre Tigheciu.

Călărețul era tânăr, înalt, de făptură puternică deşi sprintenă. Pletele lungi care-i cădeau pe umere erau de un castaniu deschis, în ochii albaştri închişi, aproape negri, mari şi vioi, scânteia îndrăzneala; nasul era drept, mustețile bălane şi răsucite lăsau descoperit chipul frumos al gurii.

Pe cap, purta o pălărie de pâslă neagră, cu fundul ridicat şi drept, ale cărei margini late şi răsucite erau împodobite cu fir.

Îmbrăcămintea îi era alcătuită dintr-un mintean cu mâneci albastru închis, cusut peste tot cu flori roşii şi galbene. Mânecile, strâmte până la cot, largi şi spintecate de la cot în jos, erau încheiate deasupra mânilor. O cingătoare de piele roşie, împodobită cu cuie şi cu flori de argint, strângea nădragii largi de aba albastră, cusuți cu flori ca şi minteanul şi vârâți, sub genunchi, în ciubote de iuft roş cu turetcile suflecate.

Calul era un armăsar murg: capul îi era mic, coama lungă şi deasă, pieptul şi sapa late şi puternice, iar picioarele subțiri şi vânjoase cu copite mici.

Scaunul şeii, de fildeş săpat, acoperit cu o perină de iuft roş, era aşezat pe o arşea de postav roş, împodobită, de jur împrejur, cu ceapraz lat de fir de aur, iar popii, căpețala şi frâul de piele roşie erau acoperite cu cuie şi flori de fir.

Nu se vedea asupra lui altă armă decât, la şoldul stâng, un paloş atârnat de o curea prinsă sub chimir şi trecând, sub mintean, pe umărul drept.

Călărețul când se văzu aproape de cele de întâi case, cârni la stânga, pe cărare, schimbând goana calului în umblet.

Înconjurând astfel, aproape tot satul, ajunse în curând la piciorul unei mici ridicături de pământ, sădită cu vie şi cu pomi şi împrejmuită cu un gard de nuiele care făcea o cotitură pe loc.

Aproape de cotitură călărețul descălecă, legă calul de o răchită la marginea cărării şi cu un pas răpede dar uşor şi fără a face zgomot, înconjură colțul gardului având grijă să se ție în umbra lui şi, deoarece acest gard nu era înalt, să se plece ca să nu i se poată zări capul peste streşina alcătuită din vreascuri. Când ajunse lângă doi

nuci crescuți unul lângă altul, ca de gemeni şi lipiți de gard, auzi tuşind uşor şi, oprindu-se, văzu între cei doi copaci, trecând peste gardul care aicea era stricat, capul şi umerile unei fete. Tânărul se opri privind-o în tăcere. Într-adevăr, era bună de privit Florica Vişin, stăpână pe a treia parte a satului Vişineştii, strănepoată de frate şi moştenitoare, atât a lui Drăgan Vişin cât şi a părintelui Ioasaf Vişin, starețul schitului de la Măgura, deasupra Ocnelor, stăpâni şi ei amândoi peste câte o treime din Vişineşti.

Dar nu era bună de privit numai fiindcă era bogată, ceea ce, cum toată lumea ştie, nu strică niciodată unei fete ci, mai ales, fiindcă era de o frumusețe vestită pe amândouă malurile Prutului şi primise chiar porecla de Floarea Lăpuşnei. Zău, Gheorghiță al Şalgăi, căci călărețul nostru nu era altul decât tânărul şi viteazul căpitan de codru, avea cu ce să-şi desmierde ochii privind-o. (...)

Gheorghiță iubea pe Florica Vişin de mai bine de un an şi precum am văzut, o ceruse de soție, dar fata amânase luarea unei hotărâri. Ştia din capul locului că era petită şi de alți tineri cu vază şi cu avere, în curând îşi dădu seama că pe fiecare zi se ivea câte un nou petitor. Acest fapt, departe de a răci iubirea lui, o stârnea şi mai tare, dar cu iubirea creşteau şi înțepăturile. Ele deveniseră însă de nesuferit de vreo două luni, de când se întorsese de la Țarigrad, din slujba împărătească, cu o ceată de lăpuşneni, Constantin Bibire. Fiul unuia din fruntaşii Bâcului, numele noului venit, tânăr şi frumos, era însoțit de renume mare de viteaz. Cum văzuse pe Florica se

îndrăgostise într-însa şi lui Gheorghiță i se păru că ea era departe de a-l privi cu răceală. Bănuielile lui crescând din zi în zi, se hotărâse să ceară Floricăi întâlnirea despre care am dat samă mai sus, cu hotărâre de a limpezi starea lucrurilor.

Cele întâmplate ar fi trebuit să-l bucure, căci ele vădeau că, dacă Florica nu era îndrăgostită într-însul, nu era îndrăgostită nici în Bibire, nici în altul şi le pusese amândorura, pentru a o câştiga, aceeaşi îndatorire.

Dar în inima lui, ca în acea a oricărui îndrăgostit, tot mai trăia până atunce nădejdea că poate este iubit şi că, în curând, Florica va fi a sa. Acuma, după cele petrecute în acea noapte, asemenea nădejde trebuie să piară. Îl mai jignea dureros faptul că Bibire era pus de Florica pe aceeaşi treaptă cu dânsul, lucru ce pe un îndrăgostit îl ustură totdeauna cu deosebire.

XXIV UN SOL CARE CADE DIN COPAC[1]

Un glas puternic care-i striga să steie trezi pe Gheorghiță din gânduri. Tânărul căpitan domoli mersul calului, strânse dârlogii şi, cu mâna dreaptă pe mânerul paloşului, întrebă:

— Cine îmi aține calea?

— Oameni buni, răspunse acelaş glas.

— Nişte călători rătăciți, adaose altul.

Atunce, la câțiva paşi înaintea lui, la piciorul unui mic pripor, văzu la lumina lunii, stând pe loc în drumul care şerpuia între tufe, o ceată de oameni şi de cai. Gheorghiță se opri şi el.

— Cine sunteți, de unde veniți şi unde mergeți? întrebă el.

— Eu sunt Toma Alimoş despre care trebuie să fi auzit dacă eşti de pe aceste locuri, zise călătorul al cărui glas se auzise întâi. Vin de la Orheiu cu nişte prieteni ai mei. Am luat-o de-a dreptul, în curmezişul văilor. De la un loc am pierdut cărarea, am rătăcit ceasuri prin codru şi nu ştiu dacă acest drum, în care ajunsesem tocmai când te-am auzit venind, duce la satul Gradiştea, pe Galbâna, la Gheorghiță al Şalgăi, care-i căpitan de codru.

[1] Capitol fara titlu in editia IV - Titlul capitolului corespunde editiei a II a – 1905(nve)

Gheorghiță, sărind jos de pe cal, se îndreptă către Toma Alimoş care descălecase şi el în mijlocul drumului, îşi scoase pălăria şi închinându-se îi zise:

— Jupân Toma Alimoş, mare este bucuria mea fiindu-mi dat să văd, în sfârşit, pe acel despre a cărui vitejii am tot auzit cu mirare de când eram mic copil. Drumul pe care vă aflați duce întins la Gradiştea şi eu sunt Gheorghiță al Şalgăi, căpitan de Codru şi sluga dumitale.

— Norocul ne-o slujit dar bine rătăcindu-ne prin codri! Mă bucur că fac cunoştința unui tânăr oştean a cărui începuturi îndreptățesc părerea că în curând ne va lăsa pe noi, bătrânii, cu mult în urmă, răspunse Toma Alimoş care se apropie de Gheorghiță şi-i strânse mâna.

— Dar pe mine, mă mai cunoşti? zise un glas lângă Gheorghiță.

Când acesta se întoarce, el dădu un strigăt.

— Mihu!

Şi amândoi prietenii se îmbrățişară lung. S-apropiase acuma şi părintele Isaia cu Stroici. Gheorghiță nu văzuse niciodată pe călugăr dar, prin credincioşi de ai lui, intrase în legături cu el şi era câştigat, trup şi suflet, pentru mişcarea pregătită de dânsul.

Îndată ce îl zări în tovărăşia lui Toma Alimoş şi a lui Mihu, pricepu cine este şi merse să-i sărute mâna.

Când părintele îi spuse cine este Stroici, Gheorghiță îşi aduse îndată aminte de dânsul. Fusese şi el cu oştile leşeşti la împresurarea Vilăului, unde văzuse pe cneazul maramureşean şi cunoştea vitejeasca lui purtare în năvala de noapte, încercată asupra taberei creştine de către Keistut şi Olgerd.

— Oare mult mai este de aice până la Grădişte?

întrebă părintele Isaia.

— În fuga mare ai ajunge în două ceasuri, zise Gheorghiță. Cu mersul obişnuit de drum ne vor trebui patru dacă nu cinci.

Călătorii se uitară unul la altul.

— Caii noştri sunt osteniți cu desăvârşire, zise Toma. Suntem pe drum de douăzeci de ceasuri; de-abia poposit-am de amiază trei ceasuri. Cred că ar trebui să le dăm puțină odihnă, măcar până la ziuă.

Cu toții se învoiră cu propunerea lui Toma şi după ce Gheorghiță le arată că în capătul priporului se află o poiană cu iarbă bună, se hotărâră să poposească într-însa.

Caii fură deşăuați şi priponiți în poiană, călătorii se puseră jos, la piciorul unui carpăn gros şi tufos, iar slugile strânseră uscături şi aprinseră repede un foc mare.

Părintele Isaia începu să povestească lui Gheorghiță cele puse la cale în călătoria lor.

Pretutindeni pe unde umblaseră până atunci fuseseră primiți şi îmbrățoşați cu cea mai mare dragoste. Pretutindene găsise pe fruntaşii românilor gata să deie tot ajutorul lor mişcării pusă la cale de Isaia şi menită să închege țărişoarele lor răzlețe într-o domnie puternică, în stare să-i ferească de năvălirile tătarilor şi de încercările celorlalți duşmani din afară. Fruntaşii se legaseră prin jurământ față de ei, să le vie în ajutor cu oşti, îndată ce părintele va fi dat semnul răscoalei împotriva lui Sas. Se hotărâse atât numele căpitanilor care erau să ocârmuiască aceste oşti cât şi locurile prin care aveau să intre în Moldova.

— Acuma, adaose părintele Isaia, veneam la Tigheciu

ca să vedem ce ajutor avem de aşteptat de la vitejii codreni.

— Fii încredințat, părinte, că toate puterile codrului sunt, chiar de pe acum, la poroncile cuvioşiei tale, zise Gheorghiță. Poronceşte şi peste trei zile vor trece Prutul şase mii de călăreți şi două mii de arcaşi pe jos. Ei îți cer numai un lucru: să-i pui veşnic în frunte, în locul unde primejdia va fi mai mare.

— Avem de gând să ne răpezim şi la vecinii şi prietenii voştri, zise călugărul. Deşi mai puțini la număr decât voi, ei sunt viteji de seamă şi ajutorul lor nu este de lepădat. Am printre ei un prieten vechi care lucrează pentru mine; în cărțile lui îmi dă cea mai bună nădejde. Trebuie să cunoşti pe Marin Bibire. O fost căpitan vestit în vremea lui: astăzi este om în vârstă. În locul lui s-o ales căpitan fiul său, Constantin, iar bătrânul şi-o păstrat printre lăpuşneni vaza întreagă.

Fruntea lui Gheorghiță se încreți la auzul numelui de Bibire şi, cu glasul silit, zise:

— Da, îl cunosc.

— De ei am tot atât de puțină grijă ca şi de voi şi îmi este grabă să merg la Bârlad, urmă părintele.

— Acolo vom avea negreşit de furcă cu păcătoşii de târgoveți, întrerupse Toma Alimoş. Dar ne vom pune pe atâta ca să izbutim şi, cu voia lui Dumnezeu, fiindu-ne curat cugetul şi scopul sfânt, vom izbuti. Dumneta trebuie să ştii dacă este adevărată vestea care ne-o ajuns în Orheiu, acum trei zile şi ne-o îngrijit atâta.

— Vestea despre sosirea soliei de la Alexandru Basarab?

— Ai gâcit-o, zise părintele. Oare adevărat să fie? O sosit în Bârlad?

— Ştiu că acum două săptămâni era fierbere mare în Bârlad unde se aflase de venirea unei solii de la Basarab. Se făceau pregătiri pentru găzduirea solilor în casa din târg a cneazului Tărziul, noul voievod ales de bârlădeni şi căpetenia potrivnicilor noştri. Se zicea chiar că Basarab trimisese acea solie în urma unor cărți primite de la Târziul şi de la ai săi. Dar, în zilele din urmă, am aflat că solia lui Basarab o lăsat Bârladul deoparte şi o apucat de-a lungul Dunării, spre Cetatea Albă unde au treabă cu genovezii, şi numai la întoarcere se va abate pe la Bârlad.

— Mai bine ar fi fost pentru noi dacă nu ar fi trimis Basarab nicio solie la Bârlad dar, dacă o trimis-o, ne este de folos să mai zăbovească, ca să avem vreme să lucrăm înainte de sosirea ei, zise părintele. Dar, eşti încredințat că este cum ți s-o spus şi că solul o plecat spre Cetatea Albă?

— Nu pot avea cea mai mică îndoială. (...)

În curând ei plecară şi se îndreptară în jos spre Grădişte, în umbletul cailor. Porniseră abia de jumătate de ceas când se auzi în urma lor zgomot de fugă de cal nebună. Se opriră pe loc şi, de departe, se văzu un călăreț care venea într-un vârtej de colb. Când fu aproape de ei, Gheorghiță strigă:

— Toma Făgău! Să nu se fi întâmplat ceva mamei.

Toma Făgău, căci călărețul nu era altul decât vechea noastră cunoştință de la otacul de sub Perchiu, opri pe loc calul scăldat în spumă, sări jos şi alergând la Gheorghiță, îi zise:

— Căpitane, de ieri de amiază te caut. Te-am urmărit pe la Tigheciu, pe la Vişineşti, pe la Lăpuşna; toată

noaptea am fost călare.

— Dar ce este? Mama?

— Sănătoasă şi voinică cu voia lui Dumnezeu. O plecat ieri, de amiază, cu toți flăcăii noştri şi cu oameni din Gânceşti, Gura Galbână şi toate satele megieşe, peste tot ca la vreo mie de suliți, în urmărirea unei trâmbe de tătari venind despre Prut şi care o ridicat turmele ce păşteau la Valea Adâncă, măcelărind aproape toți păzitorii; numai vreo câțiva au putut să scape răniți. Pe mine m-o trimis la Tigheciu cu poroncă să te caut şi să dau de ştire căpitanului Băncilă să-i vie şi el în ajutor. Pe Petrea Mănăilă l-o trimes la Lăpuşna, după lăpuşneni; m-am întâlnit cu el astă noapte; acuma trebuie să fi plecat din Lăpuşna, în ajutorul jupânesei, căpitanul Constantin Bibire, cu cinci sute de suliți.

— Tătarii erau mulți?

— După cât am putut înțelege, trebuie să fi fost mai multe mii. Dar, cum ți-am zis, acei din păzitorii noştri care au scăpat acasă sunt mai toți răniți şi zăpăciți rău, nu-i prea poți înțelege.

— Boieri, zise Gheorghiță către tovarăşii lui, vestea care am primit-o mă sileşte să mă grăbesc să ajung acasă. Domniile voastre n-aveți nevoie să vă grăbiți; voi da poronci pentru ca să fiți bine ospătați, şi cu aceste cuvinte dădu pinteni calului.

Dar tovarăşii lui strigară într-un glas:

— Nu ne despărțim de dumneata, unde vei merge vom merge, şi dând la rândul lor pinteni cailor, se ținură de el.

. . . . . .

XXVI[1] LA GRĂDIȘTE

Soarele era aproape de prânzul cel mic când ceata călătorilor noştri ajunse în faţa satului Grădişte, aşezat pe râpa stângă a pârâului Galbâna. Deasupra satului, în mijlocul unei ogrăzi întinse, împrejmuită cu un zid de piatră nalt de trei stânjăni şi mai bine, având trei laturi încunjurate cu şanțuri adânci, iar a patra aşezată deasupra unei râpi, se vedea casa lui Gheorghiță. Era o zidire pătrată, având la fiecare lături câte un cerdac cu stâlpi de piatră.

Încă de la oareşicare depărtare de sat Gheorghiță şi acei ce-l urmau ajunseseră sau întrecuseră cete de călăreți înarmați cu arcuri, suliți şi paloşe. Mulți din ei purtau pe cap coifuri de chipuri deosebite: unii erau îmbrăcați în cămeşi de zale, alții aveau pieptul şi brațele apărate prin platoşe de oțel. Printre dânşii erau şi arcaşi pedeştri, dar în număr mic.

Erau oameni din Gura Galbenii, din Gănceşti şi de pe hotarul Bâcului, care rămăseseră în urmă dintr-un prilej sau altul şi care se grăbeau acuma să ajungă cât mai curând la Grădişte, îndată ce recunoşteau pe Gheorghiță, dădeau pinteni cailor pentru a-l urma cât mai de aproape. Astfel, când după ce străbătu satul,

[1] Capitolul XXV face parte din textul scos din prezenta ediţie ca şi celelalte prescurtări operate faţă de ediţiile anterioare. A fost păstrată totuşi numerotarea originală a capitolelor.(nve)

tânărul căpitan de codru ajunse la podul ridicător de la poarta curții sale, îşi opri calul şi se uită în urmă, se văzu urmat de o ceată numărând mai multe sute de oşteni.

Podul fu lăsat în jos, greaua uşă de stejar, căptuşită întreagă cu platoşe de fier şi legată cu drugi groşi, se deschise şi călătorii intrară într-o ogradă mare cât un câmp care era plină de oameni înarmați şi de cai.

Unii adăpau caii, alții le spânzurau în cap traistele cu grăunțe; unii din ei curățau şi ascuțeau armele, alții îmbucau câte ceva din glugele cu merinde iar cea mai mare parte alcătuia cercuri şi se sfătuia. Aceşti codreni aveau înfățoşarea unui neam de oameni voinici, nalți, spătoşi, vânjoşi, bine hrăniți şi bine îmbrăcați, iar fețele lor pârlite de soare, privirea lor mândră şi hotărâtă arătau îndestul că erau deprinşi să înfrunte primejdia.

Cum zăriră pe căpitanul lor, scoaseră nişte chiote de bucurie care făcură să răsune văile şi codri de pe împrejur.

Cea dintâi grijă a lui Gheorghiță, îndată ce se dădu jos de pe cal, fu de a cere unei slugi cu barba albă, dar încă verde, care-i ieşise înainte la scară, dacă au primit veşti de la jupâneasa.

— Până acuma nu ştim nimica de la jupâneasa, căpitane. I-am trimis în cursul serii şi a nopții vreo patru, cinci sute de ostaşi sosiți aice după plecarea dumisale şi am mai aflat de la Tigheciu că căpitanul Băncilă trebuia să plece astăzi, înainte de revărsatul zorilor, cu vreo două mii de oşteni. Despre tatari am aflat veşti de la alt păzitor al nostru, care o căzut aice tocmai pe la miezul nopții şi ne spune că sunt peste zece mii, sub steagurile lui Kara-Katuş, mârzacul cel vestit.

— Dar n-ați putut să opriți pe mama de la un pas atât de primejdios? Aş fi crezut, Axinte, că pot să am mai multă încredere în tine.

— Căpitane, atât eu cât şi ceilalți câți îți mâncăm pânea, am făcut tot ce ne-o stat în putință spre a îndupleca pe jupânească să nu plece împotriva păgânilor. Am îngenunchiat cu toții înaintea ei şi am rugat-o cu lacrimi să ne lase pe noi să întoarcem paguba. I-am arătat că sunt destui viteji pentru a da păgânilor o pedeapsă straşnică, i-am spus că pasul care-l face are să te mâhnească şi că ai să ne ții de rău că n-am oprit-o. Jupâneasa de fel nu ne-o ascultat: ba cu mare greu am făcut-o să aştepte sosirea oştenilor din satele învecinate. Voia să plece înainte numai cu slugile dumitale, pentru a prinde cât mai curând limbă cu tătarii, zicând că nu se va lăsa în luptă cu ei până ce nu vor sosi ajutoarele.

— Şi mama are numai o mie de suliți cu dânsa? zise Gheorghiță, a cărui față arăta acuma o îngrijire vădită.

— Până acuma, cu câți i-am trimes de aice şi câți au mai ajuns negreşit, porniți din alte părți, trebuie să fie încunjurată de două mii de oşteni dacă nu mai bine.

Sosiseră acuma şi descălecaseră toți călătorii; Gheorghiță, văzându-i zise către Toma Alimoş:

— Mă iertați boieri, că întâia mea grijă o fost pentru mama şi nu pentru dumneavoastră. Iată vechea mea slugă, Axinte, are să vă poarte de grijă ca să nu lipsească nimica celor ce se vor simți prea obosiți pentru a mă însoți în ajutorul mamei...

Iar ei într-un glas întrerupseră:

— Mergem cu dumneta!

— Cum, zice Gheorghiță părintelui Isaia, şi cuvioşia ta vrei să mergi la război?

— Nu mă despart de tovarăşii mei, răspunse călugărul, evanghelia ne învață că acolo unde este turma trebuie să fie şi păstorul.

— Vă mulțămesc din inimă, zise Gheorghiță; rugăciunile unui cuvios ca părintele şi paloşele unor viteji vestiți ca boierii care îl însoțesc nu pot decât să ne fie de folos neprețuit. (...)

Pe când călătorii urmau vechea slugă în casă, Gheorghiță, fără a pierde vreme, adună împrejurul său căpeteniile oştenilor care umpleau ograda spre a-şi da samă amănunțită de numărul de oameni ce avea sub mână. De la cei doi cneji şi zece hotnogi față, află că erau adunați aproape opt sute de călăreți şi vreo sută şi mai bine de arcaşi pedeştri. Apoi puse de se aduse înaintea lui pe păzitorul de vite, despre sosirea căruia în cursul nopții îi vorbise Axinte şi începu să-l cerceteze.

Din spusele lui reieşea că tătarii, după ce trecuseră Nistrul, o luaseră răpede de-a lungul Dunărei, unde prădaseră satele, trecuseră Prutul, prădaseră pe Covurlui şi, dintr-o pricină sau din alta, se întorseseră răpede spre Nistru, dând peste cirezile de vite ale codrenilor care păşteau fără grijă pe întinsele păşuni din pustietatea ce se întindea între Codru şi Dunăre. Acest păzitor nu era cu vitele ci venea la ele când tătarii le răpise. Avusese norocul să se poată ascunde, cu cal cu tot, într-o stufărie de unde privise, trecând înaintea ochilor lui, întreaga tătărime, cu pradă cu tot.

După dânsul, numărul păgânilor trecea cu mult peste zece mii de călăreți şi se vedea că omul nerănit, nefugărit, nespăriet şi foarte deştept de feliul lui, vorbea curatul adevăr.

Gheorghiță, din ce în ce mai îngrijat pentru maică-sa, care-i era mai scumpă decât orice, poronci ca toată lumea să fie gata de pornire peste o jumătate de ceas, se duse la grajduri ca să aleagă caii trebuitori pentru oaspeți şi apoi se întoarse la ei.(...)

XXVII ŞALGA

Jupâneasa Şalga, zise el după ce tuşi, este fiica cneazului Degeratu de la Degerați, pe Nistru, lângă Soroca. Cneazul Degeratu era viteaz, bun om cuminte, mulți ani căpitan ot Soroca şi cuprins foarte, dar zgârcit, îndărătnic şi neîndurat.

El avea trei fii, toți viteji de soi şi o fată, cneghina Şalga. Ce să vă spun, boieri dumneavoastră, multe femei frumoase sunt în țările noastre, în multe țări străine oştit-am şi multe femei văzut-am, dar niciodată n-o fost dat ochilor mei să privească frumuseță ca a jupânesei Şalga!

Frații ei slujau în oştile leşeşti şi cel mai mare, Andrei, era cât pe ce să piară, noaptea, într-o cursă: fusese scăpat de moarte numai prin ajutorul unui prieten al său, viteaz leah de neam mare.

Andrei Degeratu îşi împlinise sorocul său de slujbă şi era de doi ani acasă, la tată-său, când leahul care-l scăpase de moarte, venindu-i dor de el, sosi la Degerați ca să-l vadă.

Andrei şi cu tatăl său îl primiră cu mare cinste, căci, precum v-am spus, pe lângă prietenia ce o arătase lui Andrei Degeratu, el era om de neam mare, înrudit prin mamă cu craiul leşilor şi peste samă de bogat. Dacă nu mă înşel, numele lui era Osolinski.

Îndată ce Osolinski văzu pe Şalga, se îndrăgosti nebun

de dânsa; nu trecuse nici săptămâna de la sosirea lui la Degerați şi iată că o ceruse de soție lui Degeratu şi încă cu rugăminte mare. Cneazul se bucură tare de astfel de ginere neaşteptat, mai ales că leahul îi spusese că Şalga fiind comoară neprețuită, nu-i mai cere niciun ban de zestre.

Cu vreo două săptămâni înainte de sosirea lui Osolinski, fusese adus la Degerați, rănit într-o luptă peste Nistru cu tătarii, cneazul Voicu de la Grădişte, tatăl căpitanului Gheorghiță. El atunce nu era încă căpitan de Codru, dar era cunoscut ca viteaz bun şi căpătase rana urmărind pe nişte tătari care se încercase să prade poalele Codrului despre Bâcu. Fusese bine primit în casa lui Degeratu din pricina prieteniei şi a frăției de cruce care legase odinioară pe Degeratu cu căpitanul Preda, tatăl lui Voicu.

Voicu, care avea numai douăzeci şi patru de ani, era om vestit de frumos: chipul lui tulbura somnul tuturor fetelor şi a multor neveste dintre Nistru şi Prut şi chiar de mai departe. Dar dulcele lor zâmbete şi privirile lor galeşe şi desmierdătoare îl lăsau cu totul nesimțitor. El avea două ibovnice care, pe rând, îl stăpâneau cu desăvârşire: războiul şi vânatul.

Însă cum văzu pe cneghina Şalga, lucrurile se schimbară; ochii ei negri îi cuceriră cu desăvârşire de la întâia privire. Fie îngrijirea bună, fie puterea iubirei, deşi rănile lui erau departe de a fi uşoare, cneazul Voicu era în picioare după zece zile şi-şi lua ziua bună după două săptămâni, adică chiar în ziua în care sosise Osolinski. Dar el părăsea Degerații numai după ce izbutise să capete de la cneghina Şalga, în seara din ajunul plecării sale, în livada de deasupra Nistrului, făgăduința că-i va

fi soție. Făgăduința fusese dată fără greutate căci puținele ceasuri care le petrecuse împreună ajunsese ca s-o facă şi pe dânsa să-l iubească la nebunie.

Prin urmare vă puteți închipui cu ce simțiri o aflat cneghina Şalga vestea neaşteptată că Osolinski o cere de soție.

Cneazul care-i împărtăşi singur această veste, căci soția lui murise de mult, se aştepta ca Şalga s-o primească cu mare bucurie. Care nu i-o fost însă mirarea când o văzut pe fiică-sa îngălbenindu-se, cuprinsă de un tremur şi izbucnind în hohote de plâns. Crezu dintâi că bucuria o aduce în asemenea stare, dar această închipuire o fost răpede împrăştietă căci fata, izbutind să-şi mai stăpânească scârba, îi hotărî că niciodată nu va fi soția lui Osolinski. Iar la toate întrebările cneazului asupra pricinii unei hotărâri atât de neaşteptate, ea rămânea mută.

În zadar îi arătă bătrânul că Osolinski este un peţitor cum ea nici nu-l putea visa, că are o stare strălucită, că este unul din cei mai cu vază boieri ai Țării Leşeşti, că să înrudeşte chiar cu craiul şi că luând-o de soție are să facă dintr-însa fată crescută la țară, una din podoabele falnicei curți leşeşti. La toate câte-i spunea cneazul, Şalga se mulțămea să răspundă: nu pot.

Bătrânul Degeratu, zgârcit şi neînduplecat, nu era om să scape din mână un ginere ca Osolinski pentru toana sucită a unei fete, cum zicea el, mai ales când acel ginere nu-i cerea nici măcar un ban zestre. El hotărî Şalgăi că voința lui s-o deie lui Osolinski este nestrămutată, că logodna se va face în aceeaşi seară, iar nunta peste o lună, având Osolinski nevoie să se întoarcă acasă pentru a pune la cale cele trebuitoare şi

a-şi aduna rudele şi prietenii ce voia să-i aibe de față la nunta lui. Cneazul ieşi din odaia fetei poroncindu-i să se gătească pentru logodnă.

Sosi ceasul mesei, toți oaspeții erau adunați, când o slujnică veni să vestească pe Degeratu că cneghinei venindu-i rău, s-o pus în pat şi nu poate veni la masă. Cneazul, supărat, se răpezi până la dânsa ca s-o silească să vie, dar o găsi culcată şi în prada unei astfel de fierbințeli încât nu avu ce să mai spuie. Se întoarse la oaspeți şi linişti pe Osolinski zicându-i că Şalga, zdruncinată de fericirea neaşteptată de care avea parte, o fost cuprinsă de friguri şi silită să se culce dar că, a doua zi, îi va fi negreşit bine. Se puseră deci la masă fără de dânsa.

Dar, pe când Degeratu şi Osolinski mâncau şi beau fără poftă, un călăreț sprinten, călare pe un fugar de soi, pleca din Degerați spre Grădişte. Era un flăcău din sat, îndrăgostit până în cap cu Ioana, cea mai frumoasă din slujnicele Şalgăi. El merse toată noaptea pe poteci necunoscute obştii şi, a doua zi, pe la toacă, calul lui acoperit de spumă, cădea mort la scara curții lui Voicu, iar călărețul cerea să fie adus de sârg înaintea cneazului.

Nu se ştie ce vorbiră împreună, dar nu trecuse ceasul de la sosirea flăcăului şi iată-l că pleca de iznoavă, călare pe cel mai iute din caii Voicului, cu punga plină de zloți şi traista ticsită de merinde alese. A doua zi, de amiază, flăcăul fu văzut vorbind cu Ioana la gardul curții lui Degeratu. Nu se ştie ce au vorbit, dar nu trecu nici jumătate de ceas şi cneghina Şalga care nu părăsise patul de două zile, trimise răspuns cneazului că se simte mai bine şi are de gând să se scoale.

Ea făcu chiar mai mult, căci primi să vadă pe Osolinski şi când acesta îi arătă iubirea lui şi îi ceru să-i fie soție, Şalga răspunse că de vreme ce tatăl ei a dat-o lui Osolinski, ea, ca fiică ascultătoare, nu poate decât să se închine înaintea voinței lui. Dar când Osolinski o întrebă dacă această supunere a ei către voința părintească îi este cu voie, ea îi răspunse zâmbind:

— Mulțămeşte-te deocamdată cu atâta.

Leahul avu nebunia să se încreadă şi a doua zi plecă înspre țara lui. În răstimpul de şase săptămâni care o despărțea de ziua nunții Şalga se arătă liniştită şi cneazul Degeratu îşi frecă mâinile când gândea la viitorul strălucit ce se pregătea pentru fiică-sa, dar mai ales când îşi aducea aminte de sacii de zloți pregătiți pentru zestrea Şalgei, care puteau acuma să-şi urmeze somnul în lăzile cele ferecate din tainiță.

Oamenii din sat însă nu înțelegeau pentru ce Sandu al Măriuței, flăcăul cel mai mândru din sat era acum vecinic pe drumuri şi totdeauna s-întorcea pe alt cal decât pe acel care-l încăleca la plecare. Se văzură chiar bătrâni şi mai ales bătrâne clătinând din cap şi dând a înțelege că Sandu poate că s-o apucat de negustorie necinstită şi că s-ar putea prea bine ca caii să nu fi fost dobândiți în chip cinstit. Cine ştie dacă Sandu n-ar fi dat peste vreo supărare cu vornicul satului din pricina acestor cai, dacă întoarcerea lui Osolinski cu o ceată mare de prieteni şi de slugi, de cai şi de care, nu ar fi dat alte prilejuri de vorbă bătrânilor şi mai ales bătrânelor din Degerați.

Drept să spun, n-am văzut de atunce asemenea adunătură de bogății. Când intrai în curtea lui Degeratu, mătăsurile, aurul, argintul şi pietrele scumpe care

acopereau oamenii şi caii tovarăşilor lui Osolinski îți luau ochii. Slugile din casă povesteau că darurile aduse de leah logodnicei sale umpleau două odăi şi că atât de strălucitoare erau pietrele care le acopereau, încât noaptea luminau singure acele odăi. Şalga primise pe viitorul ei soț, pe rudele şi prietenii lui fără a arăta vreo bucurie deosebită, dar cu linişte şi cuviință. Oamenii băgară de samă încă, că ea căuta, pe cât îi era cu putință, să înlăture prilejurile de a se găsi singură cu mirele.

Degeratu poftise la nuntă nu numai pe toată boierimea de la Nistru şi de la Prut, dar încă mulți cneji şi viteji de peste Prut. Era poftit şi Voicu, despre a cărui legături de dragoste Degeratu nu avea nici cea mai mică bănuială. Voicu însă nu sosi decât în dimineața nunții, după ce popăsise toată noaptea la un sat apropiet. Cu dânsul mai erau câțiva cneji, tot tineri ca şi el, vreo douăzeci de oşteni care se țineau de casa lui, printre care mă aflam şi eu şi o ceată destul de însemnată de slugi, tot alese, una şi una: oameni vânjoşi, colțoşi, gata să se vâre în foc numai pentru a avea pe urmă plăcerea să se lupte spre a ieşi dintr-însul.

Când încălecasem de dimineață, Voicu ne strânsese pe toți; boieri, oşteni şi slugi împrejurul lui, ne cinstise cu vin vechi de la bunicul său, ne spusese că este hotărât să fure pe cneghina Şalga înainte de intrarea nunții în biserică şi ne ceruse ajutorul nostru. I-l făgăduirăm într-un glas. Cei mulți din noi nu avuseseră de mult prilej să scoată paloşul din teacă şi ne părea că ne amorțesc brațele. Apoi ne sfătuirăm pe scurt asupra chipului şi a mijloacelor acestei răpiri; Voicu arătă fiecăruia partea ce trebuia s-o îndeplinească.

Când intrarăm în curtea lui Degeratu, o găsirăm ticsită de oameni şi de cai. Cneazul, cu Şalga şi cu Osolinski, erau în cerdac, încunjurați de oaspeții cei mai de samă, iar ceilalți umpleau odăile casei şi se țineau pe afară, împrejurul cerdacului.

Şalga era gătită ca mireasă cu beteală în cap.

Degeratu veni cu brațele întinse către noi.

— Bun sosit, boieri! zise cnejilor, strângându-le mâna, bun sosit, vitejilor! adaose el întorcându-se către noi.

Apoi, băgând de samă că suntem cu toții încinşi cu paloşele şi că slugile noastre sunt cu arcurile şi tolbele în spinare, izbucni în râs.

— Se vede că voi, codrenii, dormiți cu armele voastre. S-o mai auzit să vie oamenii la nuntă pregătiți parcă de tătari? Ia mai lepădați acele paloşe, căci atârnă greu şi are să vă fie cald tare cu ele.

— Îndată după cununie moş cneze, răspunse atunce Voicu, nu ştii că aşa este obiceiul la noi, în Codru, să întovărăşim mireasa până la biserică cu paloşele goale.

Cneazul dădu din umere.

— Cum voiți, zise el râzând, multe obiceiuri ciudate mai aveți voi.

Şalga, când Voicu se arătă înaintea ei, îl privi drept în ochi, dar cu cea mai desăvârşită linişte şi fără a arăta vreo tulburare. Cu aceeaşi linişte şi cu un glas nemişcat răspunse ea urărilor lui de fericire.

— Sau se înşală Voicu, crezând în iubirea fetei, sau ea este într-adevăr vrednică să fie, nu căpitănească de Codru, dar împărătească, îmi şopti la ureche cneazul Mitru Veveriță, vărul lui Voicu. Dar uite, adaose el, Voicu n-o dat mâna cu leahul.

Într-adevăr, când Degeratu, arătând pe Voicu lui

Osolinski, îi zise:

— Cneazul Voicu de la Grădişte, un viteaz fruntaş din codrii Tigheciului, despre care ai mai auzit aice.

Osolinski întinse mâna lui Voicu, dar el, făcându-se că n-o vede, se mulțămi să se închine înaintea potrivnicului său. Osolinski se uită cam mirat, dar tocmai atunci glasul lui Degeratu se auzi zicând:

— Iată preotul catolic este gata, înveşmântat, să mergem!

Osolinski stăruise să fie cununat şi de un preot de legea lui şi ca această cununie să se facă înaintea acelei făcute în biserica noastră drept credincioasă.

La o mică depărtare de cerdac, în livadă, se vedea un altar şi un preot catolic stând înveşmântat alături.

Ne uitarăm uimiți unul la altul; noi ştiam de o singură cununie, la biserica pravoslavnică de lângă curte şi eram înțeleşi să furăm pe Şalga în vremea mergerii la biserică. Dar Voicu, înțelegând îndată nedumerirea noastră, şopti la urechea lui Mitru:

— Fiți gata acuma, înainte ca mireasa să ajungă la altar.

Toți codrenii ne scoborârăm din cerdac.

— Să mergem, zise Degeratu.

Atunci Osolinski, luându-şi locul lângă Şalga, păşi printre rândurile oaspeților urmat de Degeratu.

Când ajunseră la scară, Voicu strigă:

— Codreni, paloşele afară pentru cinstea miresei, într-o clipală scânteiau şi fulgerau la soare treizeci de paloşe ascuțite, apoi ne desfăcurăm pe două rânduri, luând pe mire şi pe mireasă în mijlocul nostru şi-i urmarăm spre altar.

Dar, la jumătatea drumului, deodată vedem că Voicu

se răpede, ameţeşte cu o lovitură a mânerului paloşului pe Osolinski, îl trânteşte la pământ cu un ghiont puternic, cuprinde mireasa în braţe şi dă printre noi fuga spre locul unde aşteptau slugile noastre şi caii rămaşi cu şeile pe dânşii. Noi îl urmarăm iar mulţimea nuntaşilor înlemnise de mirare, şi stătea nemişcată. Băieţii lui Degeratul şi câţiva din prietenii lui Osolinski, desmeticindu-se mai de grabă, se răpeziră spre noi, dar noi o luasem acuma bine înainte şi puţin ne păsa de ei căci erau aproape toţi fără arme. Grija noastră era să nu fim opriţi de mulţimea slugilor şi de ţărănimea care umplea ograda. Băieţii lui Degeratu şi unii din leşi începură să strige, unii româneşte şi alţii leşeşte, să saie lumea şi să ne oprească calea. Câteva slugi leşeşti se puseră în mişcare pentru a ne tăie calea, dar numai mişcarea ameninţătoare a paloşelor noastre ajunse pentru ca să-i ademenească a se retrage; scoaseră paloşele şi slugile noastre.

De la locul în care Voicu pusese mâna pe mireasă până la cai nu erau nici trei sute de paşi, astfel că încălecasem înainte ca să se fi luat vreo măsură temeinică pentru oprirea noastră.

Atunce numai, ceata nuntaşilor venindu-şi în fire, auzind strigătele bătrânului Degeratu care îi ruga să răzbune batjocura ce o făcusem casei lui, se hotărî să se răpadă asupra noastră. Totodată, mulţi din oamenii cneazului puseră mâna pe topoare, furci şi ciomege şi se aruncară înainte pentru ca să ne oprească calea şi să închidă poarta. Dar paloşele noastre izbutiră fără prea multă greutate să-i împrăştie şi ne văzurăm în curând în afară de ograda cneazului care acuma răsuna de zbierete, de vaiete şi de sudălmi: parcă ajunsese un

metoh al iadului.

Cum ne văzurăm afară, începurăm a lucra cu pintenii şi caii noştri zburau de ți se părea că s-au prefăcut în rândunele. Înaintea noastră era Voicu cu Şalga în brațe, şi cu toată această îndoită povară, armăsarul lui cel şarg, din prăsilă împărătească, de abia atingea pământul cu copitele.

Ştiam bine că vom fi urmăriți, atât de obştea oaspeților datori să răzbune batjocura făcută gazdei lor, cât şi de ceata rudelor şi a slujilor lui Degeratu şi a lui Osolinski; mai ştiam că numărul lor avea să fie îndoit şi întreit mai mare decât al nostru. Dar pricepând că vor pierde vreme până ce vor pune şeile pe cai şi se vor înarma, ne încercarăm să ne folosim de răgaz şi să punem între ei şi noi cât mai mult câmp se putea.

Alergam acum ca de vreun ceas; scoborâsem într-o vale strâmtă şi ne urcasem pe un tapşan întins pe care se vedea, la vreo două bătăi de arc de noi, o dumbravă deasă prin care trecea un drum. Atunci auzirăm strigăte în urma noastră şi văzurăm, scoborând în vale, ceata gonaşilor noştri; la o bătaie de arc înaintea lor venea ca un vârtej călare pe un fugar negru, un om a cărui haine străluceau de departe în fir de aur şi pietre scumpe. Era Osolinski. Voicu întorcându-se, îl zări şi opri calul pe loc.

— La pas!

Domolirăm cu greu avântul cailor şi ne grămădirăm împrejurul lui. Osolinski trecuse acuma peste valea cea strâmtă şi nu se mai vedea căci urca suişul pe care venisem, în schimb însă se vedea întreaga ceată a urmăritorilor ajungând în vale. Erau vreo două sute şi mai bine.

— Unul la patru, zise Mitru Veveriță, are să fie o luptă frumoasă, dar am avut noi parte şi de mai frumoase.

Tocmai atunce se aude o trâmbiță la spatele noastre şi, când ne întoarcem miirați, vedem ieşind din dumbravă, în treapădul cailor, o mândră ceată de călăreți. La cea dintâi ochire nu numai că pricep că sunt codreni, dar recunosc steagul lui Voicu. Erau cinci sute de călăreți aleşi din satele lui, plecați, după cum am aflat mai târziu, în urma noastră şi duşi de Ionaşcu Făgău, hotnogul cel vestit.

El avea poroncă de la Voicu ca în ceasul cununiei să se afle în apropiere de noi, dar fără ca Degeratul să poată bănui ceva despre ființa lor înainte de sfârşitul cununiei şi, îndată ce va sosi, să sune de trei ori din trâmbiță. Făgău îşi chibzuise mersul de minune; venise în urma noastră, tot prin codri şi prin poteci puțin umblate. Dacă împrejurarea cu cununia catolică n-ar fi silit pe Voicu să-şi schimbe întreaga punere la cale, apoi hotnogul Ionaşcu ar fi sosit în Degerați tocmai pe la sfârşitul cununiei, a cărui ceas se cunoştea de toți şi numai la sunetul trâmbițelor ar fi încercat Voicu să răpească pe Şalga.

Ai noştri recunoscând pe hotnog, izbucniră în chiote voioase, la care oamenii lui Ionaşcu răspunseră cu prisos, grăbind mersul lor spre noi.

Dar Ionaşcu, îmbătrânit în lupte purtate în toate țările care ne încunjură, dă o poroncă scurtă şi ceata oştenilor lui cârneşte la dreapta, domoleşte pasul cailor, apoi se opreşte cu fața la drumul pe care venisem, la cincizeci de paşi de acel drum şi la vreo două sute de capătul priporului care ducea la tapşan.

Iată că tocmai atuncea ajunge şi Osolinski în vârful

priporului. El ne zăreşte şi, dând un strigăt sălbatec, voieşte să se răpadă drept la noi, dar dă cu ochii de ceata lui Ionaşcu rămasă acuma neclintită şi, cu toate că recunoaşte duşmani în ea, nu se întoarce, nici nu stă, numai scoate paloşul şi domoleşte calul, urmându-şi mersul spre noi.

Voicu văzând aceste, zice două cuvinte Şalgăi, descalecă, o aşează bine pe cal, îi dă frâiele în mână, apoi, liniştit, se opreşte în mijlocul drumului, înaintea cetei noastre.

Osolinski, ajungând în faţa lui, îl recunoaşte, sare de pe cal şi se răpede la el, strigând în limba lui:

— Mişelule, înapoieşte-mi mireasa care mi-ai furat-o.

Voicu care, ca aproape toţi codrenii de samă, slujise în oştile leşeşti şi vorbea bine leşeşte, îi răspunse:

— Nu eu ți-am furat mireasa ta, ci tu te-ai încercat să furi pe a mea. Şalga era logodită cu mine înainte ca tu s-o fi văzut. Întoarce-te în țara ta dacă vrei să rămâi în viață.

— Minți, strigă Osolinski, Şalga este mireasa mea.

— Spune singură a cui mireasă eşti, răspunse atunce liniştit Voicu. Răspunde, Şalgo, adaose el ridicând glasul, a cui mireasă eşti şi a cui soție voieşti să fii.

Atunce Şalga, rămasă călare înaintea noastră, răspunse cu un glas tare şi hotărât:

— Sunt mireasa cneazului Voicu, pe care îl iubesc din toată puterea sufletului şi care voiesc să-l ieu de soț, împărtăşind cu el atât dulceața cât şi amărăciunea vieței.

— Auzi! zice Voicu lui Osolinski. Închină-te înaintea voinței sale şi pleacă.

— Niciodată! strigă leahul, nemaiputându-şi stăpâni

mânia şi purtând lui Voicu o puternică lovitură de paloş.

Voicu sări sprinten în lături, scoțând totodată paloşul şi punându-se în apărare, dar nu destul de răpede pentru a rămâne nevătămat: obrazul stâng îi fu atins de vârful săbiei lui Osolinski.

— Iată o lovitură pentru care mâna care o purtat-o nu va mai vedea Țara Leşească, urmă Voicu cu acelaş glas liniştit, făcându-se că voieşte la rândul său să însemne obrazul potrivnicului, dar când acesta îşi acoperi fața cu paloşul, creazul întoarse fierul şi dând cu el cum ar fi dat cu un biciu, rătează mâna cu o bucată de braț a leahului.

Leahul, galbăn ca ceara, rămase câtva în picioare, apoi, învins de durere şi de slăbiciune, căci sângele curgea din brațul ciuntit mai tare decât apa dintr-un şipot de munte, se prăbuşi şi căzu leşinat la pământ lângă mâna care strângea încă paloşul.

Acuma ajunsese pe tapşan ceata urmăritorilor noştri şi văzându-ne în fața ei, se îndreptase cu turbare spre noi. Dar atunce Ionaşcu, ridicând paloşul şi slobozind o poroncă, trâmbițele lui sunară şi ceata întreagă se clătină şi se puse în mişcare la treapăd.

La vederea acestor potrivnici, copleşindu-i de trei ori cu numărul, şi amenințându-i în coastă, băieții lui Degeratu şi leşii înțăpeniră frâele, se opriră pe loc şi începură a se sfătui. Ionaşcu opri şi el pe ai săi. Atunce Voicu spuse să se lege strâns brațul drept al lui Osolinski, deasupra ciuntirii, poronci la patru slugi să-l ieie în brațe şi ne rugă, pe Mitru şi pe mine, să-l ducem tovarăşilor săi şi să le arătăm că dacă vor război, el este gata pregătit căci, pe lângă oştenii lui Ionaşcu, mai are încă pe atâția care trebuiesc să sosească în curând cu

alt hotnog, dar că el îl sfătuieşte să se întoarcă în linişte la locurile lor. Ne-o mai însărcinat să zicem băieților lui Degeratu să nu aibă nicio grijă pentru fericirea Şalgăi căci căsătoria o va face la cea dintâi biserică ce o va găsi pe drum şi că Şalga va fi fericită cu el căci ea îi este mai dragă decât lumina ochilor.

Ce să vă mai zic? Cu mare jale şi cu mare mâhnire primit-au leşii şi băieții lui Degeratu trupul ciuntit al lui Osolinski. Nici vorbă, ei aproape toți erau oameni viteji, dar ce era să ne facă când eram de trei ori mai mulți decât ei şi aşteptam încă pe atâția tovarăşi în ajutor? După o scurtă sfătuire au plecat jalnic spre Degerați iar noi ne-am reluat voios drumul spre Grădişte.

În curând ne-am întâlnit cu a doua ceată de oşteni din satele lui Voicu, sub povățuirea hotnogului Pătraşcu, apoi oprindu-ne la cea dintâi biserică, s-o făcut cununia cneazului Voicu cu cneghina Şalga, nuni fiind hotnogul Ionaşcu şi preuteasa popei care slujea. Iar la ieşirea diin biserică, am luat pe mire şi pe mireasă şi i-am dus pe umere până la casa preuțească. Cum s-au aşezat Voicu şi cu Şalga în Grădiştea, au şi venit la dânşii Ioana ce fusese slugă credincioasă a Şalgăi şi Sandu, ibovnicul ei. I-au cununat cneazul şi cneghina şi i-au miluit cu casă bună, cu turme de vite şi în mare cinste şi iubire i-au ținut.

S-o aflat atunce că când Sandu o venit pentru întâiaş dată la Grădişte, de o adus cneazului veste că Degeratu voieşte numaidecât să căsătorească pe fiică-sa cu Osolinski, Voicu trimesese răspuns Şalgăi: să se facă că se pleacă la voința tătâne-său şi să-i trimită de două ori pe săptămână veşti despre cele ce se întâmplă la Degerați; că va avea el grijă s-o scape de orice soț altul

decât el; să fie fără grijă şi să se încreadă în el cum se încrede şi el într-însa. Şi s-au încrezut unul altuia şi au izbutit de s-au luat.

Şi cât au trăit împreună, deplină încredere o urmat să aibă unul în altul şi au fost fericiți căci nu trecuse şase luni de la nunta lor când, căzând unul din căpitanii de Codru în lupta cu tătarii, s-o ales Voicu în locul lui. Nu trecuse anul de la căsătorie şi le-o hotărât Dumnezeu un băiet frumos şi voinic care nu-i altul decât căpitanul Gheorghiță.

Dar dacă fericirea lor o fost nemărginită, ea n-o ținut mult, căci în al patrulea an după căsătorie, căpitanul Voicu o căzut greu rănit în luptă cu păgânii şi cu mare nevoie l-au adus în viață la casa lui, la Grădişte. În zadar l-au căutat zi şi noapte Şalga cu vracii cei mai vestiți din Codru şi din Bârlad. În zadar s-au rugat pentru însănătoşirea lui, zi şi noapte, nu numai toți preoții de pe la toate bisericile şi toți călugării de pe la toate mânăstirile şi schiturile, dar şi poporul întreg, cu mic şi cu mare, căci era om iubit şi cinstit de obştea întreagă. Voința lui Dumnezeu o fost să moară plin de zile şi o murit plin de ziile, în al douăzeci şi optulea an al vieții.

Când o văzut că nu mai este pentru el nicio nădejde de scăpare, înainte de a-şi pierde conştiința, o mulțămit Şalgăi pentru fericirea ce i-o hărăzise în scurtul răstimp al căsătoriei lor şi o rugat-o că, astfel precum ea nu cruțase nimica pentru fericirea şi binele lui, de acum înainte să-şi puie toată silința şi toată grija pentru fericirea şi binele copilului lor.

— Fii liniştit, i-o răspuns ea, voi fi pentru el nu numai o mamă neadormită şi iubitoare, dar voi căuta să-i fiu şi

o bucată de tată, ager, harnic, viteaz la trebuință.

— Am încredere, o răspuns el cu un zâmbet şi acestea i-au fost cele de pe urmă cuvinte.

Şi Şalga s-o ținut de cuvânt cu sfințenie. De la moartea lui Voicu ea o trăit numai pentru Gheorghiță. Mamă mai neadormită, mai cu grijă de binele copilului, mai harnică, mai pricepută n-o fost nici n-are să fie. Ştiam cu toții că ea este înțeleaptă şi harnică, că are un suflet curat; cât trăia Voicu se făcuse vestită pentru bunătatea şi milostenia ei. Ea o dovedit în curând că pe lângă însuşirile femeii alese, în sufletul ei este loc şi pentru acele care împodobesc pe bărbatul de frunte. Folosindu-se de faptul că o oaste mare de codreni plecase în leafă în slujba împărătească, o ceată de tătari pustii poalele Codrului şi ridică, între altele, aproape toate cirezile lui Gheorghiță.

Şalga, ştiind că nu are de la cine cere ajutor, o încălecat singură, o strâns oamenii din satele lui Voicu şi pe acei rămaşi de prin cele din vecinătate, s-o pus în urmărirea păgânilor, i-o ajuns le-o dat război mare. Mă aflam şi eu cu dânsa şi parc'o văd şi astăzi, călare pe un cal murg, încinsă cu paloşul cu care Voicu rătezase mâna lui Osolinski, cu pălărie neagră peste ştergarul alb, de o frumuseță uimitoare, dând năvală în fruntea noastră. Biruința ei o fost desăvârşită, toată paguba întoarsă: două mii de leşuri tătăreşti acopereau câmpul de luptă şi printre ele, acel al marzacului, Demir Han, cu capul rătezat de paloşul Şalgăi. Noi, oşteni desăvârşiți, rămăsesem uimiți de chipul cum această femeie, care până atunce învârtise numai acul şi fusul, ştia să mânuiască sabia.

De atunce şi până ce o ajuns Gheorghiță în vârstă de

a ieşi singur la harță, n-o fost an în care să nu mai fi avut Şalga prilej să-şi arăte vitejia şi iscusința în meşteşugul războiului. Puțini din noi sunt a căror brațe au răpus atâția păgâni. Tătarii se îngălbeneau numai la auzul numelui ei.

Era neadormită în toate. Vreo doi vecini lacomi dar puternici încercară să ştirbească hotarele unor sate ale fiului său, crezând că-şi vor putea împlini cu uşurință scopurile față cu o femeie şi cu un copil, dar s-au înşelat amar. Şalga nu s-a odihnit până ce, nu numai i-o silit să-i deie înapoi tot ce răpise pe nedrept, dar i-o mai făcut şi de ruşine în fața tuturor cnejilor din Codru adunați în Tigheciu, silindu-i chiar să se ducă din țară pentru câtăva vreme.

Când o murit tatăl Şalgăi, bătrânul Degeratu, fiii lui s-au ispitit s-apuce toată averea, zicând că surorii lor nu i se cuvine nimica fiindcă fugise din casa părintească. Dar Şalga s-o dus numaidecât la Soroca şi, ce-o făcut ce-o dres, şi-o luat partea întreagă. Şi doară nu-i lacomă de avere: femeie mai darnică nu este, dar spunea că ceea ce i se cuvenea de la tatăl său trebuie să meargă lui Gheorghiță şi nu voieşte ca moştenirea acestuia să fie ştirbită măcar cu un ban.

Hotnogul Vlad mai ştia multe amănunțimi despre Şalga şi le povesti tovarăşilor pe lângă care se mai alăturase, încă de la începutul povestirii, Mihu şi cu Ştefan.

XXVIII
SPRE NISTRU

Pe la toacă Gheorghiță dădu poruncă de oprire lângă un iaz, spre a odihni şi a adăpa caii. Oştenii de-abia avuseseră vreme să descalece şi să desprindă chingile şeilor când, în mâna dreaptă, se văzu un nor de colb şi în curând se zăriră strălucind coifuri şi arme ce veneau despre Tigheciu. Ei din partea lor văzuseră cetele lui Gheorghiță şi le recunoscuseră, căci se auziră sunete de trâmbițe şi chiote voioase.

— Oare cine să fie? întrebă Gheorghiță pe Oprea Corobană. Aş crede că-i căpitanul Băncilă, dar după cele ce-mi zicea Axinte, Băncilă trebuie să fie înaintea noastră.

— Poate că s-a fi întârziet, zise Oprea, ei vin de la Tigheciu şi nu pot fi decât codrenii noştri, sub povățuirea lui Băncilă.

— Sunt şi lăpuşneni printre ei, strigă atunci tânărul cneaz Maxim, care era vestit pentru vederea lui, văd mintene şi nădragi roşii. Este o oaste întreagă. Dar iată doi călăreți care se răpăd spre noi în fugă.

Şi într-adevăr se vedeau doi oşteni gonind spre ceata lui Gheorghiță.

— Savin Băncilă, fiul căpitanului şi Iehim Clopoțel, din Lăpuşna, strigă Maxim când călăreții fură mai

aproape.

Călăreții fură în curând în mijlocul lor şi, sărind de pe cai, salutară pe Gheorghiță cu câte un:

— Să trăieşti căpitane!

— Să trăiți şi voi! Dar cu cine sunteți, întrebă Gheorghiță.

— Cu tata care aduce două mii două sute de călăreți şi cu căpitanul Constantin Bibire din Lăpuşna, care are cu el şase sute de lăpuşneni aleşi.

— Vă credeam înaintea noastră; mi se spusese că aveți să plecați de cu ziuă.

— Da, trebuia să plecăm de cu ziua, dar oamenii fiind vestiți ieri târziu, au tot curs necontenit în cete mici. Azi dimineață, când tata s-o sculat, nu se adunase nicio mie de suliți. De-abia pe la prânzul cel mic am putut pleca. Şi încă tot o mai rămas mulți să vie în urmă.

Când sosi căpitanul Băncilă, un bărbat chipeş şi voinic, încă în toată puterea, Gheorghiță se grăbi să-i iasă înainte.

— Să trăieşti, moş căpitane.

— Să trăieşti, nepoate, răspunse Băncilă, descălecând şi strângându-i mina. Ce veste de la jupâneasa?

— Până acuma niciuna. Drept să spun foarte sunt îngrijat.

— Strânge-ți grija în chimir, răspunse Băncilă râzând. Dumneata n-ai purtat ca mine zece astfel de războaie împreună cu jupâneasa. Pre cât e de vitează, tot pre atâta este pricepută şi cuminte. De ai cunoaşte-o bine, nu ai avea nicio grijă.

Acuma se apropia de el Constantin Bibire, cam cu sfială, din pricina sfadei lor din ajun. Dar Gheorghiță păşi răpede către el şi-i întinse mâna zicând:

— Bun sosit, frate căpitane. Mulțămesc pentru grabnicul ajutor şi în izbândă de care vom avea parte, doresc ca dumneata şi vitejii care te însoțesc să aveți partea cea mai mare.

— Urarea dumitale este urare de viteaz adevărat, răspunse Bibire apucând mâna întinsă şi strângând-o cu căldură, în lupta care avem s-o purtăm, locul de frunte poate fi numai al dumitale.

Gheorghiță era să răspundă, când se auziră izbucnind strigăte de bucurie.

Cnejii şi hotnogii codreni recunoscuseră pe Toma Alimoş, sub ale cărui poronci luaseră parte la numeroase războaie şi arătau astfel bucuria ce o simțeau văzându-se încă o dată strânşi împrejurul încercatului voievod.

— Moş căpitane, zise Gheorghiță lui Băncilă după oareşicare curgere de vreme, caii mei sunt odihniți şi au fost adăpați; după cât aud, dumneavoastră mai dinioarea făcurăți popas, nu crezi că ar fi nemerit să ne dai por-oncă de pornire?

— Şi oare de ce, nepoate, să dau poruncă tocmai eu, întrebă Băncilă.

— Dar mi se pare că suntem numai doi căpitani, dumneta şi eu, şi dumneta eşti de două ori mai bătrân decât mine.

— Oi fi, oi fi, nepoate, răspunse Băncilă, deşi îmi pare rău şi m-aş mulțămi bucuros să fiu eu cel mai tânăr. Dar cred, când avem cinstea să numărăm printre ai noştri pe un voinic şi un voievod încercat ca Toma Alimoş, că nu putem face altfel decât să-l rugăm să primească el povățuirea peste noi.

— Ai dreptate, moşule, zise Gheorghiță bucuros, dar

dumneta să-i faci cererea.

Băncilă, după ce luă şi părerea lui Bibire, care primi cu bucurie, se apropie de Toma Alimoş şi, cu pălăria scoasă, îl rugă în numele tuturor oştenilor strânşi împrejurul lor să primească să le fie voievod şi să-i ducă la izbândă sub povățuirea lui.

Toma Alimoş, măgulit de încrederea ce i se arăta, primi cu bucurie şi după o scurtă consfătuire dădu poronca de plecare.

În tot timpul opririi lor pe malul acelui iaz sosiseră necontenit, despre Tigheciu cât şi despre Grădişte, oşteni care întârziind din deosebite împrejurări, nu putuseră pleca odată cu dânşii. Astfel că, la plecare, oastea adunată sub poroncile lui Toma Alimoş număra peste patru mii de călăreți şi vreo patru sute de arcaşi pedeştri care ştiuseră să se ție la o scurtă depărtare în urma celor dintâi.

Caii călăreților erau aproape toți de soi, bine hrăniți şi bine îngrijiți. Oştenii purtau, unii, coif de oțel, dar cei mulți pălării de pâslă neagră, mintene cu mâneci şi nădragi largi de aba albastră, cusută cu flori roşii, albe şi galbene la codreni; iar de aba roşie, cusută cu flori albastre, albe şi galbene la lăpuşneni. Puțini din ei purtau cămeşi de zale sau platoşe de oțel pe piept. Erau încălțați cu ciubote având turetcile suflecate, acele ale oştenilor de rând fiind de piele obişnuită, neagră, pe când acele purtate de căpetenii erau de iuft roş sau galben. Asemene, toți purtau chimire largi, împodobite unele cu cuie şi flori de alamă, altele cu flori şi cuie de argint sau chiar de aur. Cuie de acelaşi fel împodobeau curelele de la care atârnau paloşele, căpețelele, dârlogii şi popii şeilor.

Pe lângă paloşe aveau ca arme suliți lungi, în trei muchii, cu coada de lemn văpsit, atârnată de umăr printr-o curea bătută de mijlocul cozii, a cărui capăt de dinapoi intra într-o verigă de piele înțăpenită de scară, arcuri în tocuri de piele, purtate sau prinse, împreună cu tolba de săgeți, de capătul de dinapoi al scaunului şeii, buzdugane, baltage şi ghioage năstrujite prinse de oblânc.

Printre codreni se vedeau atât oameni trecuți de şasezeci de ani, cât şi băieți de-abia ieşiți din copilărie, pe când lăpuşnenii erau numai oameni aleşi între douăzeci şi treizeci de ani. Când oastea se clăti spre plecare, se văzură ieşind dintr-însa, în urma poroncilor date de Toma Alimoş, două străji de câte cincizeci de oameni, dusă fiecare de un hotnog destoinic. Aceste străji o apucară în treapădul cel mare pe câmpia nemărginită, una în dreapta şi cealaltă în stânga grosului care urma la umbletul obişnuit. Patru ceasuri pline îşi urmară mersul spre Nistru, oprindu-se prea puțin în două locuri pentru a mai lăsa caii să răsufle. Soarele era aproape de asfințit când se văzu venind un călăreț.

— Străjile au dat de duşman sau este vreun oştean trimis cu veşti de la mama, zise Gheorghiță, care, împreună cu Mihu, mergea în urma lui Alimoş. Şi, nemaiputându-şi stăpâni nerăbdarea şi grija, dădu pinteni calului şi se repezi spre acel care venea.

Recunoscu de departe pe un flăcău din Grădişte, şi-i strigă:

— Ce veste de la mama, Ioniță?

— Mila domnului, jupâneasa este teafără, zise flăcăul oprindu-şi calul; tătarii au împresurat-o pe un tăpşan

încunjurat de bălți la vreo zece bătăi de arc de Nistru. Se poate ajunge la acel tăpşan numai pe o cărare unde doi cai de-abia au loc şi care necontenit şerpuieşte între păreții de stuf, de aceea mi-o fost uşor să ies singur de acolo. Am ajuns aproape de ei fără ca să mă vadă, iar când m-au zărit, am scăpat printre dânşii fără multă greutate. Au tras cu arcul după mine dar fără a mă nemeri, nici pe mine nici pe calul meu. De dat năvală asupra tăpşanului nici gând nu este pentru ei. Numai cu de-ale mâncării o duce jupâneasa cam greu. Apă este destulă, dar cam proastă, iar iarbă pentru cai am avut până acuma, căci tapşanul este întins.

— Dar săgețile păgânilor nu ajung ele oare pe ai noştri? întrebă Gheorghiță întorcându-şi capul şi îndreptându-se spre Toma Alimoş.

— Doamne fereşte, bălțile au o lungime de cel puțin patru bătăi de arc, răspunse Ioniță. De ar fi merinde, ar putea rămânea jupâneasa în linişte acolo şi până la anul.

— Ai întâlnit străjile noastre?

— Da, ele se află acum la vreo douăzeci de bătăi de arc. Au popăsit lângă un rediu şi ni s-o părut că fac pregătiri de otac.

Ajungând lângă Toma Alimoş, se opriră cu toții şi Ioniță puse şi pe voievod în cunoştința celor povestite lui Gheorghiță.

— Cam câți tătari rămas-au dincolo de Nistru? întrebă Toma.

— N-o trecut niciun tătar dincolo de Nistru, răspunse flăcăul, toți sunt de astă parte a apei şi au cu dânşii toate cârdurile de vite răpite de ei. De pe tăpşanul nostru le vedem bine; moş Stanciu Herghelegiu făcea azi

dimineață socoteală că trebuie să fie peste douăzeci de mii de capete de vite mari numai.

— Dar de ce nu au trecut dincolo?

— Când au ajuns la Nistru, au văzut că apa o venit mare de tot, pesemne în urma unor ploi cumplite, căzute departe în sus, pe la obârşia ei. Dincolo se vede altă tabără mare de păgâni.

— Cam câți să fie? mai întrebă Alimoş.

— Cel puțin douăsprezece mii de partea asta, răspunse flăcăul şi tot atâția dincolo de Nistru. Acei din partea asta sunt împărțiți în două cete: una mică, ca o treime din numărul lor, păzeşte vitele, iar rămăşița păzeşte pe jupâneasa.

— Departe sunt vitele de locul în care se află jupâneasa?

— Vitele pasc chiar pe malul Nistrului, pe o întindere care cu greu ai putea-o înconjura într-un ceas, călare pe un umblător bun. Tăpşanul pe care se află jupâneasa poate să fie la douăzeci de bătăi de arc de capătul de la deal a locului unde pasc vitele. Tătarii care păzesc vitele fac cerc împrejurul lor, acei care păzesc pe jupâneasă stau tăbărâți grămadă.

— Cum o ajuns jupâneasa pe acel tăpşan?

— Am dat de tătari înainte ca ei să ajungă la Nistru, astăzi în zori de ziuă. Ei atunce încă nu ştiau că apa venise mare şi că nu vor putea trece; singura lor grijă era să vadă cârdurile de vite pe celalt mal. Deci, pe de o parte au grăbit mersul lor şi acel al cirezilor, iar pe de alta au trimis împotriva noastră vreo patru mii de-ai lor ca să ne ție pe loc. Ne-am hărțuit cu ei ca vreo două ceasuri: când îi alungam noi pe ei, când ei pe noi. Dar jupâneasa pricepuse scopul lor şi voia cu orice preț să-i

ție pe loc cu vitele să nu le îngăduie trecerea până la sosirea ajutoarelor. Cu mare meşteşug, despărțindu-ne în trei cete, am izbutit să zăpăcim pe tătarii care ne stăteau împotrivă şi, lunecând ca şopârla printre păgâni, să ajungem aproape de grosul lor, lângă Nistru. Cum ne-am apropiet de apă, am văzut de departe că o venit mare de tot şi că până în două sau trei zile n-ar fi cu putință s-o treacă tătarii. Jupâneasa cunoştea bine locul şi, aducându-şi aminte de tapşanul încunjurat de bălți, iar ne-o despărțit în trei cete şi cu ele s-o hotărât să-l apuce şi să-l ție până la sosirea dumitale. S-o prefăcut că vrea să tăbărască asupra păgânilor, când într-un loc când în altul. Când i-o văzut bine încurcați şi înşelați, o strâns răpede cetele împreună şi s-o răpezit de-am apucat capătul drumului care duce, printre bălți, la acel tăpşan. Aice, parte din noi am descălecat şi, cu arcurile, am ținut pe tătari la o depărtare bună, până ce s-au strecurat ai noştri printre bălți; apoi cu încetul i-am urmat şi noi.

— Pierdut-ați oameni mulți? întrebă Gheorghiță.

— Numai trei morți şi vreo douăzeci de răniți, din care niciunul n-o căzut în mâinile păgânilor.

— Cât mai este de aice la Nistru?

— Două până la trei ceasuri de umblet bun.

Toma Alimoş făcu un semn şi oştenii care-l înconjurau, toți nerăbdători să afle veşti, se depărtară, rămânând lângă dânsul numai căpeteniile şi călătorii noştri.

— Dumnezeu este cu noi, zise voievodul. Venirea mare a Nistrului are să fie pricina pieirii tătarilor şi a izbânzii noastre; mă gândesc să popăsim şi să hrănim caii în locul în care au descălecat străjile noastre. Pe la miezul

nopții vom încăleca şi vom merge cu toții împreună până aproape de apă, la care trebuie să ajungem înainte de revărsatul zorilor şi unde ne vom despărți în două cete. Cea mai slabă va lovi pe tătarii care păzesc vitele. Lovirea va trebui să fie cât de neaşteptată şi cât de puternică, se va face cu zgomot mare, chiote prelungite şi sunete de trâmbiți. Este de crezut că tătarii care păzesc pe jupâneasa vor trimite numaidecât ajutor tovarăşilor lor şi atunce trebuie să ne aflăm destul de aproape spre a năvăli asupra lor şi a-i pune pe fugă. Odată impreunați cu ceata jupânesei, vom fi peste şase mii de oşteni şi socot că şase mii de codreni şi de lăpuşneni plătesc nu numai cât douăsprezece dar şi cât douăzeci şi patru de mii de tătari.

— Ne cunoşti dumneta, căci ne-ai mai văzut la treabă, zise Băncilă, şi cu mila lui Dumnezeu ne vei mai vedea astăzi şi-ți vom dovedi că nu ne-am muiet de atunce.

— Să mergem, zise Toma, căci caii sunt flămânzi şi aşteaptă popasul cu nerăbdare.

Peste o jumătate de ceas întreaga oaste descăleca pe marginea unui rediu mare de sălcii şi plopi lângă care era un iaz cu apă limpede, alcătuit din scurgerea unor puternice izvoare. Şeile fură luate de pe cai iar aceştia fură adăpați şi apoi priponiți şi hrăniți. Traistele se deslegară şi oştenii întinşi pe iarbă făcură cinste merindelor puse în ele de gospodine.

Toma Alimoş dădu poruncă să nu se aprindă niciun foc şi, îndată după ce oamenii mâncară, trimise trei puternice străji cu poroncă, ca fiecare din ele să se oprească la câte douăzeci de bătăi de arc şi să rămâie acolo toată noaptea cu caii înşăuați. Aveau poroncă să fie în atingere una cu alta şi să aibă, înaintea fiecăreia,

la cinci bătăi de arc, un număr îndestulător de străjări care să se schimbe din ceas în ceas.

Nu trecuse o jumătate de ceas după plecarea străjilor şi în otac domnea liniştea cea mai desăvârşită; oştenii deprinşi din copilărie a se folosi de cea mai mică clipală de odihnă de care puteau să aibă parte, dormeau duşi. Singur hotnogul de rând şi Gheorghiță erau treji. Pleoapele tânărului căpitan rămâneau neatinse de somn, gândul îi era la mamă şi acel gând stârnea în pieptul lui remuşcarea.

Ea fusese pentru dânsul mai mult decât este îndeobşte chiar mama cea mai iubită. Dacă cu drag îşi aducea aminte de în grijirile şi de dezmierdările ei cele dulci, de graba şi de agerimea cu care ea îl ghicea şi-i împlinea dorințele, de chipul cum îi păstrase şi-i sporise starea, îşi aducea aminte că ea îl pusese pe cal, îi dăduse paloş şi suliță în mână, că alături cu dânsa înfruntase păgânul pentru întâia oară, că lângă ea îşi căpătase întâia rană, că paloşul ei întinsese la pământ pe tătarul care-l rănise. Ea făgăduise lui Voicu că va fi mamă şi tată copilului lor şi se ținuse de cuvânt.

Mama lui era femeia cea mai frumoasă ce o văzuse pe lume, nu-şi putea închipui îngerii din ceriu decât cu trăsăturile ei. Mama lui era o sfântă; niciodată minciuna nu necinstise buzele ei, niciodată nevoieşul nu ceruse de la dânsa ajutor în zadar, niciodată ea nu scăpase prilejul să facă un bine, să aline o durere. Mama lui era ființa cea mai înțeleaptă, ea avea înțelepciunea cea mai înaltă ce o cunoscuse. Toate sfaturile ce-i dăduse erau sfinte, niciodată nu o văzuse înşelându-se în judecățile ei: bărbații cei mai însemnați din țară căutau sfatul jupânesei Şalga şi se grăbeau să-l urmeze. Mama lui

sădise în inima lui numai simțiri alese şi frumoase, după chipul simțirilor ei.

Când venise în Codru vestea despre cele urzite de părintele Isaia, cine decât mama lui îl împinsese să făgăduiască călugărului întreg ajutorul lui, cine rostise cuvintele: Dumnezeu în ceruri, cinstea şi binele neamului pe pământ!

Şi el cum se purtase cu o astfel de mamă? Ca un copil răsfățat.

Ştia că mama lui nu vede cu ochi buni curtea care o făcea Floricăi Vişin, despre care zicea că nu va iubi niciodată pe nime decât însuşi pe dânsa. Gheorghiță cam bănuia că mama lui are dreptate şi judecă pe Florica, drept, dar totuşi fermecat de ochii ei cei vineți, fugea de mamă şi de certările ei şi îşi căznea mintea pentru a găsi prilejuri să vadă pe Florica.

Şi iată că acuma fiindcă, ca un nebun, se dusese să-i vorbească noaptea la gard şi se făcuse de râs atât el cât şi Bibire, mama lui înfruntase moartea pentru a recuceri o parte din avuția lui.

Şi nu-şi putea ascunde că răspunderea primejdiei în care se afla Şalga cădea asupra lui, căci de s-ar fi găsit acasă la sosirea vestei despre răpirea cirezilor, ar fi mers el în urmărirea tătarilor şi Şalga ar fi rămas la Grădişte.

Şi grija pentru viața ei creştea cumplit în pieptul lui. În zadar îşi zicea că tătarii n-au ce-i face, că nu pot pătrunde în locul în care se află, că în ziuă vor fi cu toții lângă dânsa şi că toată lupta era un joc pentru atâția codreni duşi de un căpitan ca Toma Alimoş. Grija creştea şi povara, ce simțea pe pieptul lui, tot mai greu îl apăsa.

Ura acum pe Florica, n-o mai găsea frumoasă, ar fi dat

jumătate din avere ca să n-o fi cunoscut niciodată, era hotărât s-o lese lui Bibire.

XXIX
CEA DE PE URMĂ IZBÂNDĂ A ŞALGĂI

Când hotnogul însărcinat cu privegherea străjilor începu să trezească pe oşteni, zicându-le că este vreme de plecare, căci Toma Alimoş dusese poroncă ca să nu cumva să se sune trâmbiţele, nu-i fu greu lui Gheorghiţă să fie printre cei dintâi în picioare, el nu închisese încă ochii.

Pripoanele fură desfăcute, caii duşi la apă şi şeile puse pe ei. Toma Alimoş strânse împrejurul său căpeteniile, le dădu poroncile trebuitoare şi puse la cale alcătuirea celor două cete.

Hotărî să meargă cu cea mai numeroasă, care trebuia să lovească grosul tătarilor. Cu dânsul rămaseră Băncilă, părintele Isaia, Gheorghiţă şi Mihu. Cealaltă fu pusă sub poroncile lui Bibire; cneazul Maxim şi Pârvu se alipiră şi ei de dânsul. Această de pe urmă ceată număra o mie cinci sute de călăreţi, cealaltă două mii cinci sute, căci vreo două sute mai sosiseră în timpul odihnei precum şi arcaşii pedeştri toţi, în număr de peste cinci sute.

Pe drum, străjile se alipiră fiecare de ceata din care aveau a face parte şi vreme de două ceasuri merseră toată împreună, înaintarea era acoperită printr-o perdea de o sută de oameni, reşchirată pe o mare întindere de loc. În fruntea cărora mergea hotnogul Vlad cu Ioniţă,

flăcăul trimis de Şalga. Noaptea era fără lună şi cerul acoperit cu nouri, întunericul era desăvârşit. La un loc se opriră şi aşteptară sosirea grosului.

— Ce este? întrebă Alimoş.

— Flăcăul spune că nu mai putem fi departe de Nistru şi se teme că, dacă vom mai înainta, vom da peste vreo strajă tătărească.

Alimoş, chibzuind că este vreme ca cele două cete să se despartă, dădu poroncile trebuitoare şi Bibire cu ai săi se îndreptară spre dreapta.

Alimoş opri ceata lui pe loc şi ceru să iasă din rânduri zece oameni de nădejde care să descalece şi, târându-se prin iarbă pe brânci, să vază dacă nu se pot apropie de tătari. În loc de zece ieşiră o sută, dar Băncilă şi Gheorghiță aleseră pe cei zece mai de nădejde.

Precum am văzut din povestirea făcută de Ioniță, tătarii care împresuraseră pe Şalga erau mult mai aproape de locul în care se despărțiseră cetele şi rămase Alimoş, decât acei care străjuiau împrejurul vitelor.

Nu trecu mult şi cercetaşii se întorceau cu răspuns că tabăra, tătărească se află ca la o mie de stânjăni de locul unde se află voievodul, că într-însa domneşte cea mai desăvârşită linişte şi că, atât la ducere cât şi la întoarcere, au întâlnit două străji la o jumătate de cale între creştini şi otacul păgânilor, dar că iarba fiind mare s-au putut ascunde şi au rămas nevăzuți.

Alimoş îşi făcu toate pregătirile pentru năvală. Îngrijat pentru părintele Isaia şi nevoind să-l bage în luptă, îl sili să făgăduiască că va rămânea pe loc, sub paza a douăzeci de oameni aleşi de Gheorghiță. Cum îşi isprăvea pregătirile, sosiră, oştenii din urmă cu arcaşii şi se auziră trâmbițele lui Bibire sunând năvală. Aceste

sunete fiind urmate de chiotele voioase ale creştinilor şi de strigăte sălbatece din partea păgânilor.

Alimoş poronci pornirea la treapăd şi ajuns la vreo cinci sute de stânjeni de locul unde pornise, îşi opri iar ceata.

Trâmbițele, chiotele şi urletele se auzeau acum la vale pe o mare întindere, dar se auzeau zgomote şi la deal de ei şi în curând un puternic tropot de călăreți trecu la vreo două bătăi de arc de dânşii şi făcu să se cutremure pământul. Erau mai aproape de duşmani decât credeau. Alimoş aşteptă până ce tropotul se pierdu la vale apoi, scoțând paloşul şi dând pinteni calului, strigă:

— Năvală.

Într-o clipă ajunse cu codrenii care se țineau scurt după dânsul, în mijlocul otacului tătarilor fără ca aceştia, înşelați prin lovirea lui Bibire, de la vale, să fi bănuit măcar ființa duşmanilor în asemenea apropiere. Cei mai mulți din ei plecaseră în jos în ajutorul tovarăşilor lor, iar din cei rămaşi puțini apucaseră să încalece. Fu mai mult o căsăpire decât o luptă, în câteva clipe nu mai era tătar viu unde fusese otacul lor, numai puțini putură să scape pentru a aduce mărzacului, plecat, şi el la vale, vestea înfrângerii.

Tocmai atunce se crăpa de ziuă şi Şalga cu oştenii ei care, la auzul trâmbițelor lui Bibire, încălecase şi se ținea gata de plecare, putură, de pe înălțimea pe care se afla, să vadă pe tovarăşii lor ridicând pălăriile în vârful sulițelor. Împresurații de până atunci, se puseră în mişcare în cap cu Şalga şi în curând ieşeau la câmpie.

În capul lor venea, pe un armăsar negru, o femeie de statură impunătoare. Fața era palidă, dar trăsăturile îi erau de o frumuseță mare, cu ochi negri, mari, luminoşi,

pătrunzători, plini de viață, de vitejie dar şi de bunătate: nişte ochi care zugrăveau bine întreaga fiinţă. Părul care ieşea pe la tâmple din ştergar, era negru închis, fără niciun fir de argint.

Peste ştergarul de pânză de in era aşezată o pălărie de pâslă neagră, cu mărginile largi, împodobită numai cu un găitan negru împrejurul fundului. Purta un mintean de aba neagră, cu mânecile spintecate la cot, lăsând să se vadă mânecile cămeşii de pânză de în, îmbumbiet la piept cu bumbi negri şi împodobit cu găitan negru. Fota era de lână neagră cu dungi albastre deschise şi prinsă de mijlic printr-un chimir de piele neagră, împodobit cu cuie de argint. La picioare purta ciubote de iuft negru. Un paloş lung, dar uşor, cu mâner de abanos şi teacă de piele, îi atârnau de la brâu în partea stângă, la oblâncul şeii era spânzurat un buzdugan.

Gheorghiță, care era în capătul cărării, sări jos de pe cal şi, alergând la Şalga, căzu în genunchi înaintea ei, sărutându-i scara.

— Mamă dragă, iartă-mă!

Dar ea îi cuprinse capul în braţe şi, dându-i pălăria jos, începu să-l sărute ca pe un odor, cu evlavie, pe păr, pe frunte, pe obraz.

El urmând a o ruga să-l ierte, ea zise:

— Şi pentru ce să te iert, dragul meu! Fiindcă ai venit să mă scoți din primejdie?

— Fiindcă, prin lipsa mea de acasă, când trebuia să fiu acolo, te-am lăsat să intri în primejdie.

— Poate că aveai alte trebi, mai grabnice, zise Şalga cu un zâmbet. Dar iată şi cumătrul Ion Băncilă! adaose ea îndreptându-se pe şa. Bună dimineață, cumetre! şi întinse mâna căpitanului.

— Bună dimineața, cumătro! zise Băncilă cu pălăria scoasă, plecându-se şi sărutându-i mâna.

Ți-am adus pe o cunoştință veche, şi arătă pe Toma Alimoş.

— Toma Alimoş! strigă Şalga cu bucurie. Mult doream să te mai văd, dar nu îndrăzneam să nădăjduiesc că ne vom mai întâlni vreodată pe câmpul de luptă.

— Mă bucur că te găsesc cum te-am lăsat acum zece ani, zise el, tot pe malul Nistrului şi tot după o izbândă asupra păgânilor, frumoasă, vitează, înțeleaptă.

Înainte ca Şalga să fi putut răspunde, se auziră oştenii strigând:

— Fug, fug.

— Cine fuge? întrebă Alimoş.

— Căpitanul Bibire!

— Fuga lui este prefăcută, trebuia să fugă! răspunse voievodul.

Într-adevăr, departe în jos, se vedea o lungă perdea subțire şi dreaptă de călăreți fugind, iar în urma lor, urmărindu-i altă perdea mai groasă, încovoiată la amândouă capete care întreceau lungimea perdelei dintâi.

— Mă tem că i-o lăsat să s-apropie prea tare, zise Băncilă. Au să-l prindă tătarii în coarne.

— Aşa mă tem şi eu, zise Alimoş.

— Să sune trâmbițele şi să năvălim asupra lor, zise atunce Şalga. Auzindu-ne şi văzându-ne, tătarii vor da dosul ca să nu fie apucați din două părți.

— Ai grăit cu înțelepciune, ca totdeauna, zise Alimoş, apoi strigă:

— Călări cu toții.

Într-o clipală oştenii erau călări şi şirurile alcătuite

parcă era să fie o căutare de oaste.

— Dar dumneta, jupânească, destul ți-ai pus viața în primejdie. Acuma m-au ales pe mine voievod pentru această oaste şi ca voievod îți poroncesc să stai pe loc aice.

— Dar eu nu vreu să ştiu de voievod, căci îmi fac astăzi cea de pe urmă vitejie, răspunse Şalga râzând, după mine copii! şi dând pinteni calului porni în goană spre tătari.

Năvala lui Bibire asupra tătarilor care păzeau vitele, făcută cu pricepere şi cu hotărâre, izbutise pe deplin. Deşi creştinii dăduseră peste o strajă tătărească, păgânii fură cu totul luați pe neaşteptate şi măcelăriți pe toată întinderea liniei ținută de ei. Rămăşițele lor împrăştiate o luară la fuga încotro puteau.

Bibire nu lăsase pe ai săi să se împrăştie, ci îi ținuse strânşi împreună şi-i oprise pe loc ca să răsufle caii, când, la lumina zorilor, văzu înaintând spre el tătărimea care, de la otacul din fața tapşanului apărat de Şalga, venea în ajutorul tovarăşilor lor. Năvala aceasta era lucru prevăzut şi aşteptat. Bibire, trecând răpede printre cele două şiruri pe care erau aşezați oştenii lui, le poronci că când vor porni, să-şi cruțe caii şi să ție cu îngrijire pas cu dânsul.

Când tătarii ajunseră numai la o sută de stânjeni de creştini şi începură a face să răsune văzduhul cu urletele lor, Bibire ridică paloşul şi dădu poroncă de plecare. Atunce toată linia creştinilor făcu la dreapta împrejur şi o luă înspre câmpie, întorcând spatele Nistrului.

Tătarii, schimbându-şi şi ei îndreptarea mersului, se luară după dânşii. După obiceiu, voiră să se folosească

de numărul lor mai mare, spre a învăli pe creştini, întinzându-şi linia lor în dreapta şi în stânga, în chip de coarne, menite a apuca pe creştini între ele.

Dar deşi tânăr, Bibire purtase război cu tătarii încă din copilărie şi le cunoştea toate meşteşugurile, de aceia poroncise să se cruțe caii. Oştenii lui aveau încredere în el şi erau deprinşi să împlinească într-o clipă orice mişcare li se poroncea.

El pândi bine clipa şi când coarnele tătăreşti fură aproape alcătuite, înainte ca acest cleşte să se închidă, la o poruncă a lui şi fără a domoli pasul cailor, creştinii se găsiră alcătuiți pe patru şiruri strânse, în loc de două răşchirate, apoi ocolind deodată spre stânga, numărul şirurilor spori la opt şi ceata lor, astfel ghemuită, se năpusti cu o furie nebună asupra aripei drepte a tătarilor. Ucigând, răsturnând şi călcând tot în calea lor, trecură peste păgâni ca o vijelie, îndreptându-se spre oastea lui Toma Alimoş care se vedea apropiindu-se.

Tătarii, zăpăciți atât de năvala neaşteptată a oştenilor lui Bibire, despre a căror desăvârşită nimicire nu se îndoise, cât şi de sunetul trâmbițelor lui Alimoş, se opriră pe loc spre a se tocmi din nou şi a se sfătui. Şalga, după o sută de stânjăni, domolise fuga calului şi fusese ajunsă de Gheorghiță, de Alimoş şi de Băncilă. Înaintând cu toții la treapăd, se împreunară în urmă cu Bibire.

Toma Alimoş aduse acestuia mari laude pentru chipul strălucit în care îşi mânuise ceata, proorocindu-i viitor de viteaz mare. Pierderile creştinilor fuseseră până atunce neînsemnate; se aflau acuma adunați împreună peste şase mii de călăreți. Dimpotrivă, pagubele tătarilor fusese foarte însemnate: ei pierduseră în morți, răniți şi

mai cu samă în oameni împrăştieți pe câmp, aproape de o treime din numărul lor.

Totuşi acest număr întrecea încă simțitor pe acel al creştinilor şi mârzacul lor, vestitul Kara-Katuş, mai păstrând încă nădejde de izbândă, se hotărî să nu lese din mână bogata pradă ce o făcuse. Nădăjduia că, cel puțin, va putea ține pe creştini pe loc până ce va scădea Nistrul şi va îngădui pe tătarii tăbărâți dincolo de apă să treacă şi să zdrobească pe duşmani.

Deoarece cirezile rămăsese fără păzitori, el trimise la ele două mii de tătari şi cu rămăşița puterilor lui, vreo şase până la şapte mii de oameni, se hotărî să rămâie în aşteptare, dar gata la orice întâmplare. Creştinii se sfătuiră din partea lor şi toate căpeteniile, fără deosebire, se postaseră pentru a năvăli asupra tătarilor.

Se făcură deci pregătirile de luptă. Creştinii se împărțiră în trei cete: acea a lui Bibire, acea a lui Gheorghiță, alcătuită din oamenii care veniseră cu Şalga, către care se mai alipiră o mie de codreni şi a treia ceată, sub povățuirea căpitanului Băncilă.

Se hotărî ca întâia năvală să fie făcută de Gheorghiță asupra mijlocului tătarilor; după cum aveau să răspundă tătarii la această năvală, urma să se îndrepte ajutorul adus de a doua ceată, a lui Bibire, iar a treia, a lui Băncilă, pe lângă care era să rămâie Toma Alimoş, trebuia să deie lovitura hotărâtoare. Gheorghiță rugă pe Şalga să rămâie deoparte sau cel puțin cu ceata lui Băncilă, dar în zadar: ea spuse că este hotărâtă să-şi împlinească în acea zi cea de pe urmă vitejie şi rămase neclintită cu toate rugămințele lui Alimoş, a părintelui Isaia, care sosise acuma şi el şi a celorlalți cneji şi hotnogi. Gheorghiță luă pe Mihu deoparte.

— Frate dragă, zise el, nu ştiu de ce nu mai pot de grijă pentru mama. Am o presimțire rea şi tare mă tem de o nenorocire. Sunt hotărât să fac tot ce atârnă de mine spre a o scăpa de primejdie. Te rog, ține-te în dreapta ei şi veghează asupra ei, ştiu cât plăteşte brațul şi ochiul tău, am nădejde în tine ca în nime altul. În stânga mamei, voi fi eu.

Mihu îi făgădui că-i va împlini dorința.

Ceata lui Gheorghiță, odată tocmită pe patru rânduri, porni la treapăd urmată de celelalte două. Paloşele erau în tecile lor. Tătarii se văzură atunce întinzându-se în nişte şiruri lungi şi subțiri şi mişcându-se în această tocmeală spre mijloc.

— Tot acelaşi meşteşug, zise Şalga, nu înțeleg ei oare că îl cunoaştem şi avem leac pentru el?

Ajunşi la două sute de stânjeni de duşmani, cele două cete din urmă se opriră, iar Gheorghiță, scoțând paloşul, poronci:

— Năvală, cu sulița!

Cele două mii cinci sute de suliți se plecară înțăpenite înainte de nişte mâini vânjoase şi codrenii se răpeziră în goană asupra duşmanului, scoțând chiote asurzitoare.

Dar mijlocul tătarilor amenințat de acest zid de suliți, nu aşteptă lovitura lor, şi în loc de a le ține piept, se deschise înaintea creştinilor care trecură printr-înşii ca un vârtej. Dar cu o răpejiune uimitoare, codrenii se întoarseră din fugă şi se năpustiră din nou cu sulițele întinse asupra aripei stângi a tătarilor. Păgânii nu se aşteptau de loc la această năvală şi aripa lor, nefiind de loc tocmită pentru a-i face față, porni în risipă. Când aripa dreaptă făcu o mişcare pentru a-i alerga în ajutor, Bibire se aruncă asupra ei făcându-se o ciocnire

grozavă. Mijlocul tătarilor, care dăduse dos înaintea întâii năvăli a lui Gheorghiță, se întoarse acuma şi, cu mârzacul în frunte, se năpusti asupra cetei tânărului căpitan de Codru.

Alimoş şi cu Băncilă, văzând primejdia în care se afla Gheorghiță, se răpeziră cu a treia ceată în ajutorul lui. Învălmăşala era grozavă. Codrenii neavând loc pentru mânuirea lungilor lor suliți, se apucaseră de paloşe şi de buzdugane. Tătarii, simțind că dacă sunt biruiți piere orice nădejde de scăpare pentru ei, se luptau ca nişte fiare.

În asemenea împrejurări, numărul luptătorilor fiind acelaş într-o parte ca în cealaltă, izbândă nu putea să fie decât a celor mai hotărâți, mai puternici şi mai bine înarmați care, fără îndoială, erau creştinii.

Numărul tătarilor se împuțina văzând cu ochii şi cei rămaşi în viață luptau numai pentru a-şi face drum spre câmpul slobod.

Toma Alimoş făcea minuni: capetele şi brațele de păgâni zburau sub cumplitele lovituri ale paloşului său. Băncilă lovea rar, dar nu lovea niciodată în zadar sau de două ori pe acelaşi tătar.

În urma lui Băncilă, Ştefan Stroici tăia şi împungea cu lăcomia oşteanului care de mult fusese dorit de asemenea sărbătoare, Bibire făcea palancă pe unde trecea. Pârvu zbiera şi suduia pe munteneşte cât îl iertau plămânii: legea şi străbunele păgânilor erau pomenite în cuvinte puțin alese deşi sunătoare, dar aproape la fiecare asemenea pomenire, paloşul lui se abătea cu furie asupra unui tătar şi tătarul scăpa dârlogii din mână şi luneca sub cal. (...)

.

Dar pustiirile cele mai cumplite printre păgâni le făceau Şalga, Gheorghiță şi Mihu, care alcătuiau un fel de troiță nedespărțită, cu trei capete, trei cai şi trei paloşe vajnice. Ei sfărâmau rândurile tătăreşti ca o vijelie; pe urma lor rămânea palancă.

Gheorghiță şi cu Mihu alcătuiau acuma nişte scuturi vii Şalgăi, unul în dreapta şi celalt în stânga; nimic nu o putea atinge fără a fi străbătut mai intâi prin unul din ei.

Deodată ei se găsesc în fața mârzacului, uşor de recunoscut în mulțimea tătarilor prin hainele lui cele scumpe, prin coiful şi panțerul de oțel suflate cu aur şi mai ales prin steagul purtat în urma lui.

Cum îl vede, Şalga se răpede la dânsul şi în cârnitura la care sileşte pe calul ei cel negru, acesta calcă pe copita calului lui Mihu care potihneşte şi este împiedecat de la cădere numai de mâna ageră a călărețului.

Dar Şalga a scăpat din închisoarea vie în care se afla şi, într-o clipală, calul ei se ridică în două picioare în fața lui Kara-Katuş, paloşul ei se abate asupra gâtului mârzacului, dar răsună pe platoşa de oțel care-l apără. Un tătar poartă vitezei o lovitură de sabie la cap, dar înainte ca sabia s-o ajungă, Mihu, din urmă, dintr-o singură lovitură, spintecă în două nu numai capul, dar şi pieptul păgânului. Lovitura care mârzacul o poartă Şalgăi ca răspuns la cea neizbutită a ei, nu nemereşte deşi atinge şi răneşte destul de adânc brațul drept al lui Gheorghiță, împins înainte în ajutorul mamei. Şalga poartă a doua lovitură care atinge pe păgân în față, o taie de la frunte până la gât, chiorându-l cu sânge.

Mârzacul amețit, întoarce calul, îi înfundă pintenii în

pântece şi, răsturnând tot ce-i stă în față, o rupe la fugă fără a-şi da samă unde fuge. Şalga dă şi ea pinteni calului şi urmează în ulița deschisă de Kara-Katuş, fără a băga în samă câte o lovitură de paloş purtată de tătarii lângă care trecea, lovitură care o atingea uşor pe brațe sau pe umere.

Gheorghiță şi Mihu, se ieu după dânsa, dar ulița deschisă de mârzac este îngustă şi tătarii le stau împotrivă; vitejii noştri doboară pe păgâni la pământ, dar rămân ceva în urmă.

Kara-Katuş a ajuns în sfârşit la câmp cu Şalga pe urma lui; fără a-şi da samă, fuge înspre tapşanul încunjurat de bălți pe care îl împresurase Şalga. Armăsarul cel negru al Şalgăi, din prăsila împărații țărigrădeni, este mai voinic şi mai iute decât calul mârzacului. Depărtarea dintre Şalga şi Kara-Katuş, descreşte văzând cu ochii, Mihu şi Gheorghiță care au ieşit şi ei din învălmăşală, vin în goană, dar sunt la mai bine de o sută de stânjăni în urmă.

Tătarul ajunge lângă stufărie, se întoarce pe şa, vede că Şalga este aproape să-l ajungă dar că tovarăşii îi sunt departe, întoarce calul şi se răpede la ea cu paloşul ridicat. Dar viteaza atâta a aşteptat. Dă calului o puternică lovitură de pinteni şi el, cu pieptul, se loveşte cu putere de pieptul calului lui KaraKatuş, făcându-l să cadă pe picioarele de dinapoi. Şalga depărtează fierul tătarului printr-o lovitură de-a lungul acelui fier, de la vârf spre mâner, apoi îndreptând vârful paloşului spre duşman, îl vâră întreg sub brațul rămas ridicat, strigând:

— Aşa moare hoțul, de mâna unei muieri.

Kara-Katuş bătu vântul cu brațele apoi, răsturnându-

se pe spate, căzu de pe cal, mort.

Şalga privea în nemişcare duşmanul ucis de mâna ei şi simțea acum ca un fior rece pe spinare. Mihu şi Gheorghiță nu mai erau decât la vreo zece stânjăni de dânsa.

În cursul acestei lupte între Şalga şi mârzac, o mână dădu înlături păretele de stuf de lângă ei şi, în deschiderea astfel făcută, apăru capul ras al unui tătar. Tătarul ținea un arc în mână. Când văzu ce se petreloe, potrivi răpede o săgeată şi luă pe Şalga la ochi. Dar mişcările ei şi acele ale lui Kara-Katuş erau atât de repezi încât nu îndrăzni să tragă, temându-se să nu lovească pe mârzac. Dar când acesta căzu mort, tătarul ieşi cu totul din stuf şi folosindu-se de nemişcarea Şalgăi precum şi de faptul că ea se uita la duşmanul mort, făcu doi paşi spre dânsa şi trase. Se auzi strigătul dat de Mihu şi de Gheorghiță care văzuseră fapta tătarului şi auziseră zbârnâitura arcului. Tătarul ucigaş căzu cu capul spintecat de paloşul lui Mihu, dar vai! săgeata intrase aproape întreagă în coasta Şalgăi, care ar fi căzut de pe cal dacă n-ar fi primit-o Gheorghiță în brațe. O crezu moartă căci avea ochii închişi. O întinse pe iarbă rămânând nimicit, în genunchi dinaintea ei. Dar ea deschise ochii. Mihu atunce scoase repede şaua de pe calul Şalgăi şi ridicându-i încetişor capul, împinse şaua dedesubt. Şalga îi mulțămi din ochi, apoi căutând cu privirea pe Gheorghiță şi văzându-l pierdut de durere, întinse mâna spre el zicând:

— Dragul meu!

Iar el izbucni în lacrimi şi Mihu, la vederea nemărginitei dureri a acestui oştean atât de înalt şi de voinic, care atât de des se jucase cu moartea, se simțea

gata să plângă şi el.

— Mamă, mamă dragă, de ce nu ne-ai ascultat, de ce n-ai rămas deoparte, zise Gheorghiță cu un glas înecat în lacrimi şi întretăiat de hohote.

— Nu plânge aşa, zise ea, căci durerea ta mă doare şi pe mine. Ceea ce s-o întâmplat trebuia să se întâmple odată, şi mâna ei, găsind mâna fiului, o strânse încă cu destulă putere.

După o tăcere, ea vorbi iar:

— Când tatăl meu o vrut să mă deie după un străin, neştiind că iubeam pe tatăl tău, pe scumpul meu Voicu, m-am spăimântat tare ştiind pe tata om aspru şi neîndurat. Nebună de grijă, am trimis la Voicu să-i cer ajutor.

El mi-a trimes răspuns să am încredere într-însul căci el are să mă scape de leah şi nu va lăsa să fiu a altuia decât a lui. Din clipa în care am aflat cuvintele lui, orice teamă o pierit din inima mea, căci mă încredeam într-însul. Şi am avut dreptate căci el m-o scăpat şi i-am fost soție, iar atât de mare fost-au fericirea traiului meu cu el încât lumea îmi părea prea mică spre a o cuprinde. Bine că mă încrezusem în el.

Glasul Şalgăi, care slăbea din ce în ce, tăcu acuma. Mihu se răpezi la apă şi, umplându-şi pălăria, o aduse rănitei, dându-i să beie dintr-însa şi stropindu-i fața.

— Când Dumnezeu mi l-o răpit, reluă Şalga cu glasul ceva mai tare, am simțit că lumea se cufundă cu mine în întuneric. Dar el îmi spusese să îngrijesc de tine, să-ți feresc copilăria de primejdii şi de pagube şi să te cresc în frica lui Dumnezeu şi în iubirea de neam.

I-am jurat că-i voi împlini toate dorințele şi ştiu că el o închis ochii având desăvârşita încredere că-mi voi

îndeplini jurământul.

Aice iar tăcu şi făcu semn lui Mihu să-i deie apă. După ce bău urmă:

— Mi-am împlinit jurământul, nu cu sfinţenie, dar cu dragoste, căci după fericirea de care avusesem parte cu Voicu, nu puteam să am alta mai mare decât aceea de a te vedea crescând în putere, în minte, în frumuseţă, o podoabă a ochilor mei! Toate dorinţele pe câte o mamă o putut să le aibă, tu le-ai împlinit.

— Mamă, am fost nevrednic de bunătatea ta, izbucni atunci Gheorghiţă, acoperind mâna rănitei cu sărutări fierbinţi.

— Nu vorbi astfel dragul meu. Care o fost mama, care o avut parte de fiul blând către dânsa ca tine, înţelept ca tine, viteaz ca tine, frumos ca tine. Mamă mândră de copilul ei ca mine n-o fost, nici n-are să mai fie.

Şi acuma, dragul meu, puţin să se mai suie soarele şi voi fi departe, departe de tine, tu, mângâierea văduviei mele. Voi fi iar lângă Voicu meu iubit şi-i voi putea arăta cum am răsplătit încrederea care o pus-o în mine, îi voi putea mulţămi pentru darul ce mi l-o făcut în tine.

Cele de pe urmă cuvinte erau mai mult un şoptet; Şalga tăcu şi închise ochii. Faţa ei se făcuse albă ca varul, trupul rămăsese nemişcat.

Gheorghiţă crezând-o moartă se aplecă şi o sărută pe frunte. La această dezmierdare, deschise ochii şi-i făcu cu dânşii semn că n-a murit încă, apoi îi închise iar.

După o tăcere destul de lungă îi deschise şi glasul ei se auzi, dar acuma slab de tot.

— Înainte de a muri trebuie să-ţi dau un sfat. Ştiu că iubeşti pe o fată. Ea este frumoasă şi de neam bun. Îţi doresc să fii fericit cu dânsa, dar făgăduieşti-mi că vei

lua-o în căsătorie numai dacă vei simți că ai încredere deplină, nemărginită într-însa, cum am avut eu în tatăl tău, cum o avut el în mine. Jură-mi că cât vei avea cea mai mică, cea mai neînsemnată îndoială despre iubirea sau despre statornicia ei, nu vei lua-o.

— Mamă, zise Gheorghiță, cu hotărâre. Acea fată este pricina morții tale fiindcă, de rămâneam acasă în loc să mă duc s-o văd, plecam eu, în locul tău şi nu te pierdeam. Mamă, de acum înainte pot avea numai ură pentru acea fată căci o privesc ca ucigaşa ta, inima ta de mamă a judecat-o bine. Îți jur, mamă, că ea niciodată nu-mi va fi soție.

— Binecuvântat să fii, şi Dumnezeu să-ți audă jurământul, zise atunce Şalga cu glasul mai tare şi, trăgându-l uşor de mână îl făcu să se plece şi-l sărută pe frunte şi pe obraz, îi netezi părul cu mâna, apoi zise încet, ca pentru dânsa:

— Nu mor în zadar.

Dar acum se auzi un tropot de cai şi glasuri numeroase.

Toma Alimoş cu părintele Isaia, cu Băncilă, cu Bibire şi cu toate căpeteniile s-apropiau răpede de ei.

— Ce văd aice, strigă Toma Alimoş, sărind de pe cal, jupâneasa rănită şi după o izbândă ca acea de astăzi, dar nădăjduiesc că rana este uşoară.

Mihu făcu semn că nu mai este nicio nădejde.

Cu toții o înconjurară, pătrunşi de durere, căci era privită ca o mamă de întreg Codrul şi de întreaga Lăpuşnă. Ochii ei care se uitau împrejur dădură de părintele Isaia; făcu semn să i se deie puțină apă şi, după ce bău, ceru să fie lăsată singură cu călugărul, ca să se spovăduiască.

Cu toții se depărtară, mâhniți până în fundul inimii.(...)

Peste puține clipe Şalga îşi dădea cel de pe urmă suflet.

După ce Gheorghiță îi închise ochii, se făcu o targă alcătuită din suliți legate împreună şi încrucişate, apoi trupul mamei tânărului căpitan de Codru fu depus pe această targă şi acoperit cu mantale osteneşti. Fu pornit spre Grădişte unde îl urmară toate căpeteniile oastei.

Izbânda creştinilor fusese desăvârşită. Din douăsprezece mii de tătari numai o mie scăpase cu viața şi aceia robiți şi meniți să fie vânduți în Țara Românească şi peste Dunăre. Cirezile de vite fură aduse înapoi, pe păşunile de pe care fusese răpite.

Steagul mârzacului fusese cucerit de Bibire. Nu trecuse un ceas după moartea Şalgăi şi un om al căpitanului lăpuşnean gonea spre Vişineşti cu steagul legat de şa. Dar nu avea poroncă să-l ducă, precum s-ar putea crede, frumoasei Florica. Era însărcinat să-l deie în mâna preotului bisericii din Vişineşti cu hramul Sfinților împărați Constantin şi Elena, spre a fi aşezat lângă icoana lor.

În a treia zi după bătălie, trupul Şalgăi fu astrucat în mormântul soțului ei şi la astrucare luă parte Codrul întreg precum şi mare parte din Lăpuşna.

Mare şi adâncă fu durerea lui Gheorghiță. El pierduse în Şalga, pe lângă o mamă duioasă, un sfetnic de frunte, cu minte ageră şi iscusită. Se simțea acuma ca un vas fără cârmă.

Părintele Isaia, în urma rugămintei lui Mihu, se hotărâse să-şi prelungească şederea la Grădişte.

Înțelegerea cu codrenii fusese desăvârşită chiar a doua zi după înmormântarea Şalgăi, dar Mihu dorea să nu lese pe prietenul său singur, cu jalea cumplită în care se găsea. Rămaseră deci în Grădişte până la începutul lui august când plecară la Bârlad întovărăşiți de Gheorghiță până la malul Prutului.

. . . . . .

XXXII[1] AU DAT TĂTARII!

Era încă mult până în ziua când Mihu părăsi casa lui Pogan şi apucă pe Tutova în sus. La răsăritul soarelui se afla dincolo de Bârlăzel pe culmea care desparte acest pârău de apele care se aruncă în Siret, între Bacău şi Roman.

Aice descălecă, desprinse chingile lui Fulger, îi scoase zăbala din gură şi-l lăsă să pască iarba deasă a poienii în care se afla. El se aşeză la câțiva paşi şi rămase gânditor, cu ochii țintiți spre miază-noapte, spre locul în care ştia că se află Poiana şi aşezarea cneazului Baloş. Căci icoana Ilenei rămăsese nedezlipită de dinaintea ochilor lui de când o părăsise, erau acum aproape trei luni. Se simțea cuprins de un dor nemărginit, de o nerăbdare cumplită să mai vadă încă o dată, nu năluca ei, dar chipul ei cel viu.

Nu avea nicio treabă la Smirodava, părăsise pe moşu-său şi pe Stroici, numai spre a avea prilej să se apropie de Ileana şi, cine ştie, poate s-o vadă, să-i vorbească.

Da, voia s-o vadă pentru ultima oară, şi apoi era hotărât să nu mai vină pe la Poiană, să nu se mai încerce s-o vadă căci dragostea lui era fără de nădejde. Ileana era fiica cneazului celui mai bogat, celui mai fudul din țară, de neam străvechi şi, frumoasă cum era,

[1] Capitolele XXX şi XXXI fac parte din textul scos din prezenta ediție.(nve)

putea să nădăjduiască că va fi soție de voievod.

În cât îl privea pe dânsul, ştia că este un copil fără tată, crescut din mila moşului său, a părintelui Isaia, că departe de a avea bani sau sate nu avea măcar o casă pe care o putea numi a lui. Nu, el nu putea să îndrăznească a năzui până la Ileana. Era să încerce s-o mai vadă astăzi încă odată şi apoi să caute s-o uite.

Şi, deodată, chipul Vidrei se arătă dinaintea ochilor lui, dezbrăcată, cu părul pe umere, cu sânul, brațele şi picioarele goale, cum o lăsase în rateşul de la Ciortolom, erau acum mai bine de şase luni. Dar acuma îl apuca o silă cumplită de Vidra, de frumusețea ei, de dezmierdările ei pline de patimă.

Era sătul de ele, Vidra îi îmbăta simțurile, dar nu vorbea de loc inimii lui care rămânea rece şi acuma inima vorbea, nu simțurile. Şi iarăşi icoana dulce a Ilenei venea să gonească pe acea a Vidrei şi Mihu simțea cum îi este cald la inimă.

Simțea că de acum nu-i mai era cu putință să sufere atingerea şi dezmierdările Vidrei. Trebuia să-i spuie că nu o mai iubeşte, că nu-i mai este cu putință s-o vadă. Nu putea să fugă de dânsa fără ca s-o vestească, n-ar fi fost faptă de bărbat cinsteş, şi Mihu fusese învățat din copilărie să se poarte cinsteş cu femeile.

Fusese crescut de la vârsta de şase până la acea de şaptesprezece ani, în Cetatea Albă, de genovezul Landi care era şi cavaler fără seamăn, şi oştean viteaz, şi negustor de frunte, şi cărturar mare.

Landi, în vreme de douăzeci de ani fusese cavalerul cel mai iubit de femei în Genova. El atinsese de tânăr cele mai înalte diregătorii ale Republicii, dar fusese silit să vie să se aşeze la Cetatea Albă, unde el şi fratele său

aveau o însemnată casă de negoț.

În urma unei boli crude, de care fusese lovit frate-său, averea întregii familii era în joc şi el trebui să se mute pe aceste locuri depărtate fără nădejde de întoarcere în mândra Genovă.

În cursul unei şederi prelungite la Țarigrad, făcu cunoştință şi prietenie cu călugărul Isaia, care se afla atunce în acel oraş şi se pregătea să plece la Roma. Călugărul avea cu dânsul un nepot, un băiețel de şase ani. Copilul fiind frumos şi deştept, îi plăcea lui Landi care nu avea copii; ceru lui Isaia să i-l încredințeze ca să-l crească. Călugărul primi să i-l lese până la vârsta de şaptesprezece ani şi Mihu fu dus de Landi la Cetatea Albă. Nepoții genovezului plecaseră tocmai atunce la învățătură, la Genova, şi Mihu era singurul copil în casa pe care o înveselea prin voiciunea lui. Învață de la Landi aproape tot ce ştia genovezul: a ceti, a scrie, a socoti, a mânui spada şi a călări, a cânta, a zice versurile lui Ariosto dar, mai cu seamă, învață a fi bărbat cu cugetul curat, drept, viteaz, iubitor de adevăr, mândru cu cei mari, plecat către bătrâni şi blând pentru cei mici. Învață să privească femeia ca pe o ființă căreia orice bărbat vrednic de acest nume îi datoreşte cinste, plecare şi ocrotire, a cărei slujbă nu înjoseşte, ci cinsteşte.

Şi Mihu se ținu cu sfințenie de învățăturile bătrânului său prieten. El se purtase cinsteş cu femeile cu care avusese până atunce legături de dragoste. Iubea pe Ileana din tot sufletul, nu putea să se mai întoarcă la Vidra de care îi era silă; nu ştia cum s-o rupă cu dânsa.

Un nechez al calului îl trezi din gânduri. Se uită la soare, care era sus, strânse chingile lui Fulger, îi puse zăbala în gură, încălecă şi plecă înainte.

Pe la amiază când se apropia de Poiană, văzu un nor gros de fum care se ridica spre miazănoapte şi altul spre apus. Grăbi mersul calului şi ajunse la Piscul Ciolacului care este deasupra Poienii. De aice ochii lui văzură o privelişte îngrozitoare: satul ardea, curtea lui Baloş, cu toate clădirile ardeau.

Se răpezi cu calul la vale: în marginea de la vale a unui pâlc de pădure, la două bătăi de arc de sat, dădu peste o tabără de oameni, bărbați, femei, copii, cu vite şi cu care. Mihu opri calul şi întrebă:

— Ce faceți aice? De ce arde satul?

— Au dat tătarii! fu răspunsul.

— Când?

— Astăzi, pe la prânzul cel mic.

— Cneazul vostru?

— O scăpat, era dus la Bacău.

— Dar fiică-sa?

— Au răpit-o tătarii după ce au ucis toate slugile.

Mihu rămase îngrozit, unul din țărani urmă:

— Tătarii veneau despre Ştefăneşti şi mergeau spre Bacău. La Sabaoani le-o ieşit Balc înainte aseară şi i-o risipit. Parte din ei au apucat în fugă la vale, spre Siret, parte s-au rupt în mai multe trâmbe. Una din ele s-o ascuns astă noapte în pădurile de sub dealul Mărului şi ne-o lovit azi dimineață. Noroc că un om de ai noştri care dăduse peste ei în pădure, o venit în goana calului să ne deie de ştire cu un ceas înainte de sosirea lor. Am scăpat prin păduri; satul era pustiu când au venit tătarii şi i-au dat foc. Numai cneghina rămăsese cu slugile, căci vatamanul n-o vrut să creadă pe omul cu vestea şi o făcut pe stăpână-sa să rămâie. Tătarii au ucis tot ce au găsit, afară de cneghină pe care au luat-o cu dânşii şi de

un băiet care s-o furişat cum o putut şi o venit la noi. Noi, când am văzut că tătarii au plecat, ne-am apropiat de sat şi am tăbărât aice în pădure. Aşteptăm să se stângă focul căci tot nu mai avem nimica de scăpat în sat.

Tocmai atunce se văzu un om călare care venea în goană despre apus. Când ajunse la o bătaie de arc, poienarii tăbărâți în pădure îl recunoscură şi-l strigară pe nume. Omul îi zări şi veni la ei.

— Cum este la voi, la Crăieşti? îl întrebară.

— Rău de tot, satul ars, o mulțime de oameni ucişi. N-au răpit pe nime, au culcat sub sabie tot ce le-o ieşit înainte, oameni sau vite.

Atunce numai Mihu, mai dezmeticindu-se, întrebă:

— Încotro au apucat?

— Spre Bârlad, răspunse omul din Crăieşti.

— Au robi mulți cu diânşii?

— Numai pe fata cneazului Baloş; am văzut-o cu ochii mei cum era legată pe un cal fără şa. Tătarii au trecut numai la o prăjină de tufişul în care scăpasem.

Fără a mai zice un cuvânt, Mihu întoarse calul.

XXXIII DIN GURA LUPULUI

Tătarii trecuseră peste Bârlăzel şi apucaseră pe drumul numit al Scaunelor.

Pe la asfinţitul soarelui, Mihu tot ţinându-se pe urma lor, ajunsese sub Dealul Racovei. Aice se opri ca o jumătate de ceas pentru a lăsa pe Fulger să mai răsufle. Când încălecă din nou, greutatea locului îl sili să meargă aproape necontenit la pas. Vreme de mai bine de două ceasuri urmă pârtea lăsată de tătari care apucaseră curmeziş peste văi, îndreptându-se spre obârşiile Lipovei. Mihu cunoştea aceste locuri foarte bine. Luna nu ieşise încă, dar noaptea fiind senină, urmele tătarilor nu se puteau pierde. La un loc acele urme cârneau în dreapta, aproape drept la deal, prin codru. Aice urma fiind mai grea de urmat, Mihu, temându-se s-o piardă, se văzu silit să se oprească din când în când pentru a se încredinţa că nu s-a abătut de ea. După una din aceste opriri, găsind loc mai drept, pusese calul la umblet, când deodată, auzi de trei ori strigătul cucuveicii urmat de două şuierături, cea de întâi trâgănată şi cea de a doua foarte scurtă.

Pentru tovarăşii Păunaşului Codrilor aceasta însemna:

— Primejdie! Stai!

Mirat, opri calul pe loc. Printre copaci, se văzură înaintând fără zgomot spre el, două umbre, una mare şi cealaltă mică.

— Bună seara, căpitane, ziseră ei când ajunseră lângă Mihu care recunoscu pe Andruşca şi Timofei. (...)

.

Te-am oprit ca să nu cazi în mijlocul străjilor tătarilor.

— Ei sunt în apropiere? întrebă Mihu.

— Străjile lor umblă la trei bătăi de arc de aice, dar grosul este tăbărât într-o poiană, ceva mai la vale, aproape de părâul Lipovei, răspunse Andruşca.

— Aţi văzut otacul lor?

— Am scăpat din mijlocul lui.

— Văzut-aţi robi cu dânşii?

— Am văzut numai o fată de boier, tânără şi frumoasă ca un înger. Ea se află sub un cort aşezat la o parte şi păzit de doi tătari.

— Cum, strigă Mihu descăleeând, cortul ei este la o parte? La ce depărtare de dânsul sunt corturile tătarilor?

— Tătarii sunt la vreo treizeci de stânjeni de cort, dar n-au întins decât acel sub care stă fata.

— Şi ea este păzită nuai de doi tătari, văzut-aţi bine?

— Cum să nu fi văzut bine când am stat mai bine de două ceasuri ascunşi în crengile unui stejar, lângă locul unde au întins cortul pentru fată şi aşteptând să înopteze bine ca să putem fugi.

Mihu rămase gânditor apoi, aşezându-se jos, zise lui Andruşca:

— Spune-mi toată întâmplarea.

— De când ţi-am greşit şi ne-ai gonit dintre credincioşii dumitale, începu să povestească rusul, ducem o viaţă rătăcitoare şi ne câştigăm cu greu traiul. După ce am pribegit prin mai multe locuri, întâmplarea ne-o adus în Ţara Bârladului unde am lucrat cu alţii,

până mai dăunăzi, la facerea unei iezături a cneazului Corodu. Isprăvindu-se iezătura, ni s-o dat drumul ieri seara şi noi am apucat-o îndată peste dealuri cu gândul de a merge la Smirodava. În astă seară, după asfinţitul soarelui, ajunsesem într-o poiană unde voiam să mânem şi începusem a strânge uscături pentru foc când auzirăm un tropot de cai. Ne-am dat îndată în dosul unui stejar bătrân care face parte dintr-o limbă de pădure ce desparte poiana de o bobeică lungă. Văzând că intră în poiană mai mulţi tătari călări, ne-am grăbit să ne suim în stejarul lângă care ne aflam şi să ne ascundem în crengile lui. Tătarii nu mai încetau de a curge în poiană, de toţi trebuie să fie între patru şi cinci sute.

Au descălecat şi au deslegat de pe un cal o fată care părea leşinată, au întins-o cu îngrijire pe pământ, apoi au şi început să întindă la vreo zece stânjăni de la piciorul copacului în care eram, cortul unde au dus-o îndată, punând şi doi oameni de pază.

Noi atunce am priceput că tătarii au de gând să mâie în acea poiană şi ne-am îngrijit foarte mult. Ei au scos şeile de pe cai şi i-au dus tocmai în partea de la vale a poienii, lângă pârâu, unde ea se lărgeşte mult. Au aprins un singur foc pentru mârzac, la care au pus să frigă o oaie, iar acei de rând au mâncat ce au avut în trăistele lor. Apoi câţi n-au fost rânduiţi de strajă s-au întins pe pământ sub copaci, în marginea despre răsărit a poienii, împrejurul mârzacului. Am mai văzut cum au dus fetei mâncare şi apă de băut.

După ce s-au liniştit, noi ne-am dat binişor jos din copac, cu mare grijă din pricina celor doi tătari de la cortul fetei, căci ne aflam foarte aproape de ei. Noroc că

tocmai atunce vântul sufla mai tare.

— În vremea cât ați stat în copac, bagat-ați samă dacă s-au schimbat păzitorii de la cort?

— Nu s-au schimbat deşi am stat mai bine de două ceasuri. Se vede că sunt rânduiți pe toată noaptea.

— Ce lărgime are limba de pădure care desparte poiana de bobeică?

— Vreo zece stânjăni.

— O desparte până de vale?

— Da.

— Putut-ați să înțelegeți dacă tătarii se temeau să fie urmăriți?

— Nu cred, căci altfel ar fi făcut mai puțin zgomot şi ar fi priponit caii.

Mihu rămase câtăva vreme în tăcere. Când se pusese pe urma tătarilor îşi propusese să-i ajungă şi să se încredințeze de calea ce avea de gând s-o apuce, spre a se întoarce în țara lor apoi, bizuindu-se pe repeziciunea lui Fulger, era hotărât să-i întreacă, să ridice satele bârlădene din calea lor şi să ție cu dânşii calea păgânilor. Dar în urmă, întâlnirea lui cu ruşii şi amănunțimile culese de la ei făcură să se nască în gândul lui hotărârea îndrăzneață de a scăpa în acea noapte pe Ileana din mâna răpitorilor.

Hotărârea era de o îndrăzneală nebună şi Mihu înțelegea foarte bine greutățile ei dar, dacă întreprinderea izbutea, Ileana scăpa de primejdia unei lupte în care se putea ca ea să fie rănită sau chiar ucisă. După o scurtă chibzuială el zise ruşilor:

— Vreau să încerc să scap fata din mâna tătarilor chiar în astă noapte, pot oare să mă bizui pe ajutorul vostru?

Ruşii încremeniți se uitară unul la altul fără a răspunde.

— Vă temeți? îi mai întrebă Mihu cu oareşicare despreț în glas.

— De, căpitane! zise Andruşca scărpinându-se pe cap, dacă crezi că sunt sorți de izbândă.

— Eu sunt încredințat că voi izbuti. Dar pentru voi primejdia este mică, căci vă cer numai să mergeți înaintea mea până la marginea bobeicii ca să mă înştiințați când va trece straja, ş-apoi să-mi țineți pe Fulger până ce mă voi întoarce. Vă puteți ascunde cu calul în pădure şi când veți auzi strigătul huhurezului, veți răspunde. Neieşind la loc deschis şi rămânând în desime, puțină grijă aveți, căci în întuneric, printre copaci, cu greu vă vor putea prinde călăreții.

Andruşca şi cu Timofei se uitară unul la altul, sfătuindu-se din ochi; în sfârşit piticul răspunse:

— Fie pe voia dumitiale, dar şi dumneta să ne încuviințezi o cerere.

— De vom scăpa teferi cu toții, să ne primeşti iar printre cetaşii dumitale şi-ți jurăm că vom fi oameni de treabă.

— Cererea este încuviințată, răspunse Mihu.

Ruşii se închinară înaintea lui până la pământ.

— Suntem robii dumitale. Poronceşte! zise Timofei care până atunce nu deschisese gura.

Mihu le mai lămuri încă o dată ceea ce aştepta de la dânşii apoi, trimițându-i înainte, încălecă şi îi urmă la pas.

Ajunseră în curând în zarea dealului şi începură să se scoboare, tot prin codru, pe celălalt preval. Deodată, răsună de trei ori strigătul cucuveicii, întâiaşi dată tare,

a doua şi a treia oară mai încet - ceea ce însemna: duşmanul este aice. Mihu se opri. După o bucată de vreme acelaşi sunet răsună din nou, de două ori încet, a treia oară tare: ruşii îl înştiinţau că, calea era slobodă.

Când Mihu îi ajunse, Andruşca zise:

— Ai noroc, chiar acuma au trecut în sus, poți să intri în bobeică fără grijă.

După ce Mihu descălecă, ei luară calul ca să se ascundă cu dânsul în pădurea de la marginea bobeicii, din fața pâlcullui care o despărțea de poiana cea mare.

— Noroc bun, căpitane, să-ți ajute Dumnezeu! şoptiră ei.

Mihu, pe brânci, începu să se scoboare de-a lungul bobeicii, până ce zări lumina unui foc. Ajuns drept spre foc, intră, tot pe brânci, în limba de pădure, o străbătu, şi când ajunse lângă un copac gros, se ridică în picioare şi se uită spre foc.

Tăcerea cea mai adâncă domnea în otacul întreg; în depărtare se auzea numai câte un cal nechezând. La câțiva stânjăni de el văzu cortul şi la gândul că Ileana zăcea sub dânsul, inima începu să-i bată cu putere. Ochii lui, deprinşi cu întunericul, deosebiră în curând chipurile celor doi tătari de strajă care şedeau jos, unul de la deal şi celălalt de la vale de cort. Erau într-o nemişcare desăvârşită şi Mihu pricepu că, dacă nu dormeau, erau cel puțin ațipiți.

Fără a mai sta pe gânduri, se întinse iar la pământ şi se îndreptă, pe brânci şi cu o nemărginită băgare de seamă, spre cort, cu junghierul în mâna dreaptă şi cu cea stângă strângând teaca paloşului ca să nu facă vuiet atingând vreo piatră sau vreun vreasc. Părea un şarpe urieş şi în calea lui nu făcea niciun zgomot.

Ajunse în sfârşit la spinarea tătarului care şedea de la deal de cort: n-avea decât să întindă mâna pentru al atinge. Tătarul dormea, Mihu auzea cum îşi trăgea sufletul. Stătu o clipă nehotărât; până atunce lovise pe duşmanii săi numai în față, îi venea greu să deie, chiar în păgân, pe dinapoi şi tocmai când era adormit. Dar, amintindu-şi că este în joc cinstea şi viața Ilenei, nehotărârea lui pieri. Răzămânu-se pe mâna stângă, se ridică puțin şi vârî junghierul până la mănunchi între umerile tătarului, care se întinse la pământ ca lovit de trăsnet, fără a scoate un oftat. Dar în căderea lui paloşul se lovi de o piatră, făcând astfel o mică pocnitură.

Mihu se tupi îndată la pământ iar celălalt tătar se sculă răpede în picioare şi, cu sulița în mână, se îndreptă spre locul unde era tovarăşul lui. Nevăzându-l, crezu că doarme în iarbă şi se plecă ca să-l trezească; atunce Mihu se ridică deodată, îi cuprinse grumazul cu amândouă mâinile şi strânse cu toată puterea lui uriaşă, trăgându-l spre pământ. Tătarul se zbătu câtva dar fără a putea scoate niciun sunet. Mihu desprinse mâna dreaptă apoi, urmând a-l strânge cu stânga, luă junghierul ce-l ținea în dinți şi-l înfipse de mai multe ori în pieptul tătarului.

Când se încredință că este mort, se târî până la cort, intră într-însul cu capul şi cu umerile, pipăi cu mâinile şi dădu de brațul Ilenei. Apăsă uşor pe dânsul, zicând totodată încet:

— Cneghină, nu te spărie. Eu sunt, Mihu, am venit să te scap din mâna păgânilor. Scoală, cneghină, pune-te pe brânci şi mă urmează fără a face niciun zgomot căci primejdia este mare. Răspunde cneghină! eşti trează?

Teama cea mai mare a lui Mihu era acuma ca Ileana,

trezită din somn, să nu se sparie şi să nu deie vreun țipet care ar fi trezit pe toți tătarii.

Dar Ileana nu dormea: se îngrozi când simți o mână apăsând pe brațul ei, dar auzind cuvintele lui Mihu, îşi dădu îndată seama că ajutorul ce nu-l mai nădăjduia venise.

— Sunt trează, şopti ea uşor. Te urmez.

Mihu ieşi din cort urmat de fată, amândoi pe brânci.

— Ține-te aproape de mine, îi zise el la ureche, nu te teme, tătarii dorm. De vom trece teferi peste limba asta de pădure, suntem ca şi scăpați.

Încet şi ferindu-se cu îngrijire de vreascuri, străbătură pâlcul de copaci şi ajunseră în bobeică.

— Încă puțină răbdare, zise Mihu, şi nu vom mai avea nicio grijă.

În sfârşit străbătură şi bobeica: ajunşi aproape de capătul ei de la deal, Mihu cârni spre pădure. Când se aflară într-însa, se ridică în picioare şi Ileana auzi cu mirare strigătul huhurezului ieşind din gura lui Mihu. Alt strigăt în apropiere răspunse şi Mihu, luând fata de mână, se îndreptă spre locul de unde pornise strigătul. Andruşca şi cu Timofei care aşteptau ținând pe Fulger de frâu, de-abia înăbuşiră un strigăt de bucurie când îi văzură. Se aruncară în genunchi, luară mâinile lui Mihu şi le sărutară de nenumărate ori.

— Vă mulțămesc, le zise Mihu, fără de voi nu ştiu dacă aş fi izbutit; nu voi uita niciodată ajutorul ce mi l-ați dat.

Apoi încălecând, luă pe Ileana de sub subsuoară, o ridică ca pe un copil şi o aşeză dinaintea lui, cuprinzându-i mijlocul cu brațul drept.

— Să ne vedem cu bine, mai zise el ruşilor şi plecă

încet la deal.

Când ajunse la poteca care încunjura capul bobeicii şi a poienii, dădu pinteni lui Fulger care se răpezi înainte dar, în acea clipă, se auzi un tropot de copite şi luna sculându-se, îi arăta în urma lui mai mulți tătari care veneau spre dânsul în fugă; ei îl zăriseră, dădură nişte țipete sălbatece şi vreo două săgeți zburară deasupra capetelor lor.

Mihu înfipse pintenii în pântecele calului care se răpezi urmat de tătari, dar fuga printre copaci şi trunchii căzuți era din cale afară anevoioasă. Totodată, de la otac, se auziră urlete îngrozitoare, semn că tătarii deşteptați de țipetele străjii, descoperiseră fuga roabei lor şi se pregăteau să se puie pe urma fugarilor.

Norocul acestora fu că dădură în curând de un drum bătut pe care Mihu putu să întindă pe Fulger la fugă. Dar fiind obosit de lunga cale făaută în ajun, se mai resimțea şi de îndoita sarcină purtată de el, astfel că depărtarea între el şi păgâni era mică; din când în când Mihu auzea vâjâitul unei săgeți. În curând înțelese, după tropotul cailor, că numărul celor ce-l goneau crescuse. Ajuns în sfârşit pe obcina Dealului Scaunelor, apucă în spre stânga şi aice locul fiind neted şi cu suiş foarte uşor, izbuti să mărească depărtarea între el şi tătari.

Fulger păstră aceeaşi iuțeală mai bine de un ceas, tropotul păgânilor se auzea numai în depărtare; cu vremea însă mersul calului se domoli în chip simțitor, începu să potihnească. Mihu îl opri la piciorul unui suiş răpede, acoperit cu un aluniş des. Ileana care în tot timpul rămase nemişcată, strânsă la pieptul tânărului de brațul său puternic, înțelese că calul nu mai poate de

oboseală şi întrebă:

— Nu mai este nicio nădejde de scăpare?

— Dacă putem ajunge înaintea păgânilor în vârful acestui suiş, suntem scăpați, dacă nu...

— Îmi poți da un cuțit? întrebă ea, nu vreau să cad vie în mâinile lor.

Fără a răspunde, Mihu scoase junghierul de la brâu şi i-l puse în mână.

— Îți mulțămesc, zise ea, uitându-se în ochii lui cu un surâs, mi-ai dat un prieten care nădăjduiesc că îmi va fi credincios.

Strigăte de fiară izbucnind atunce în urma lor, le arătară că tătarii se apropiau şi-i zăriseră. Pintenii lui Mihu dispărură până la călcâie în deşerturile lui Fulger care, după această clipă de odihnă, zbură la deal. Dar acest foc nu ținu mult, suişul era foarte anevoios, numai cu greu ajunseră în vârful lui. Se aflau acuma pe un fel de tapşan îngust, drumul era săpat în piatră năsipoasă, nalt de un stat de om şi apoi se scobora iar la vale, aproape drept.

Mihu sări de pe cal, depunând totodată pe Ileana la pământ, puse mâna în brău, scoase răpede o piatră, un amnar şi o bucată de iască. Iasca se aprinse la cea de dintâi scăpărătură şi Mihu, luând-o între două degete cu stânga, puse dreapta încet pe cap-ul lui Fulger; calul nu se mişca. Apoi după ce suflă pe iască, i-o vârî răpede în fundul nării. Calul, simțind arsura, sări o dată în sus, nebun se răpezi înainte pe scoborâş.

— Urmează-mă, strigă Mihu Ilenei şi, apropiindu-se de păretele de piatră din dreapta, dădu în lături nişte curpeni de mure care-l acopereau.

Apoi, pipăind întâi cu mâinile fața stâncii, apăsă uşor

cu dreapta şi cu călcâiul şi, deodată, păretele se deschise, lăsând o deschizătură prin care putea trece un om cu capul plecat. Tropotul tătarilor se auzea în aluniş, aproape de tot. Mihu luă pe Ileana de mijloc, o împinse înaintea lui, intră şi el după ea, apoi uşa se închise fără zgomot cum se deschisese.

Era vreme: de-abia închisese uşa şi se auziră copitele cailor răsunând pe piatră, dar tătarii trecură înainte fără a se opri.

— Suntem scăpaţi, zise Mihu.

— Dar dacă se vor întoarce şi ne vor urmări? zise Ileana.

— Mai întâi că cu greu ar putea să ne urmărească, şi-apoi chiar de ar şti că suntem aice, n-ar putea pătrunde la noi decât după multe zile de muncă grea, cu unelte ce ar trebui să le aducă de departe, răspunse Mihu scăpărând din nou şi aprinzând o opaiţă pe care o luă de la părete.

La lumina ei, Ileana se văzu într-un fel de săliţă, lată de două palme şi lungă cel mult de cinci, a cărei păreţi păreau ciopliţi în piatră iar dedesupt podeala era de lemn. Mihu trecu înaintea ei, se opri în faţa păretelui, apăsă cu mâinile şi cu piciorul în acelaşi chip în care apăsase în păretele de afară şi îndată se deschise o nouă uşă.

Până acuma, zise el, am fost în tindă, acuma intrăm în casă, şi înaintă făcându-i semn să-l urmeze.

După ce Ileana intră, Mihu împinse după dânsul uşa care se închise fără a face cel mai mic zgomot apoi, întinzând opaiţa spre părete, deodată se făcu o lumină vie, provenind de la o făclie mare, făcută din crengi de mesteacăn unse cu păcură, ce o aprinsese cu opaiţa.

XXXIV PEȘTERA

Ileana văzu că se află într-o peşteră mare care mergea îngustându-se şi scoborându-se în pământ dinaintea lor.

— Aice, zise Mihu, eşti mai teafără decât într-o cetate. Această peşteră o adăpostit în multe rânduri, altădată, sute de creştini retraşi într-însa pentru a scăpa de năvălirile păgânilor şi duşmanii niciodată n-au putut să păşească peste pragul ei.

Apoi băgând de seamă că fata, care fusese răpită fără de manta, era cuprinsă de frig şi tremura, zise:

— Ți-i frig şi trebuie să fii ostenită. După ce te vei odihni, ne vom pune pe drum şi nădăjduiesc să te pot duce teafără acasă.

Ileana de-abia se ținea pe picioare în urma ostenelii şi a groazelor îndurate în ziua şi noaptea trecută. Ba urmă pe Mihu spre fundul peşterei care, precum am zis, mergea tot îngustându-se. Mihu se opri înaintea unei deschizături la stânga, a cărei intrare era închisă printr-o rogojină. Ajuns aice, el zise dând opaița în mâna fetei:

— În dosul acestei rogojini vei găsi un pat care cred că nu-ți va părea vârtos şi cergi calde pentru a te înveli. Somn uşor! Apoi se depărtă întorcându-se înapoi, spre intrare.

Ileana dădu rogojina în lături, văzu că din dosul ei, pe piei de lup, era întinsă o saltea mare şi groasă, acoperită

cu mai multe cergi de lână pe care erau aşezate perine de deosebite mărimi. Fără a se mai dezbrăca, ea se întinse pe saltea şi se acoperi cu o cergă. Se simțea amorțită. Icoanele împrejurărilor prin care trecuse îi veneau în minte, dar încurcate, şterse şi fără şir: se părea că ele se ciocneau în capul ei. Învinsă de trudă, ea adormi în curând, dar chipul voinicului nu se depărtă de dânsa căci urmă să-l vadă în vis.

Când, după un somn adânc şi lung, Ileana se trezi, cu greu îşi putu da seama de locul în care se află. Deodată, şirul împrejurărilor cumplite prin care trecuse în câteva ceasuri, se înfățoşă înaintea minții ei şi-i pricinui un fior de groază, care se schimbă răpede într-un fior de fericire când îşi aminti că datorea scăparea ei lui Mihu şi că Mihu era lângă dânsa. Şi îşi amintea cu bucurie că chiar în clipa în care se văzuse în puterea tătarilor, tot chipul lui Mihu se arătase dinaintea ochilor ei şi că o presimțire tainică şi nătălmăcită dăduse naştere în inima ei nădejdii că Mihu o va scăpa. Această nădejde nu o părăsise nicio clipă, şi când ea, sub cortul sub care era închisă de tătari, simțise o mână atingând-o, ştia că este mâna lui Mihu chiar înainte de a fi auzit glasul lui. Credința ce o avea într-însul nu fusese înşelată: pentru a doua oară el îi apărea în ceasul primejdiei ca un arhanghel mântuitor. Putea, oare Mihu să fie o ființă omenească? Care bărbat pe lume putea să i se asemene în vitejie, în putere, în frumuseță? Şi câtă blândeță să unea la dânsul cu vitejia şi cu puterea! Şi această fericire o făcea să uite spaima prin care trecuse şi primejdia grozavă de care scăpase. Mai mult chiar: îşi aducea aminte de nespusa dulceață a simțirii de care se văzuse cuprinsă când brațul puternic al lui Mihu o

strângea la piept; în fuga lor ar fi fost în stare să dorească a trece încă o dată prin aceeaşi spaimă, să mai înfrunte aceeaşi primejdie. Ileana, acea copilă iubitoare, uita acuma casa părintească şi durerea grozavă de care trebuia să fie cuprins bătrânul cneaz pentru a simți numai o fericire fără margini că se afla lângă Mihu, sub paza şi ocrotirea lui. Până a doua zi n-avea să se depărteze de ei, putându-şi în sfârşit sătura ochii privindu-l şi dezmierda urechile auzindu-l.

Acuma era negreşit treaz de mult, o aştepta poate, şi la acest gând Ileana tresări din pat. Când aruncă ochii asupra hainelor, le văzu rupte, stricate de ploaie, pline de colb şi de noroi, îşi simți părul despletit şi nepieptănat iar mâinile ei, obişnuit atât de albe şi îngrijite, erau negre de murdărie. Cum era ea să se arate lui Mihu în asemine stare?

Se încercă să scoată noroiul de pe haine, începu să le scuture, dar cu ce era să le dreagă, cu ce era să se pieptene, cu ce să-şi prindă părul bogat când acele toate îi căzuse?

Deodată inima-i tresări căci auzi pasul lui Mihu în dosul rogojinei.

— Bună ziua, cneghină, zise el cu un glas vesel. Auzindu-te mişcând, am priceput că te-ai sculat. Odihnitu-te-ai bine?

Cu greu găsi puterea să răspundă:

— Foarte bine, îți mulțămesc.

— M-am gândit, urmă el, că hainele de pe dumneta trebuie să fie rupte şi feştelite, ş-apoi pentru călătoria ce avem s-o facem ele nu ar fi potrivite. Trebuie să le lepezi şi să îmbraci altele, țărăneşti. Un om de ai mei care trăieşte la o prisacă, nu departe de aice, are o fată cam

de făptura dumitale. El o pregătit din vreme zestrea fetei şi temându-se s-o ție la prisacă o adus-o aice, într-o ladă. Nu-i va fi cu supărare de vei lua o parte din acele lucruri, căci cu despăgubirea ce-i vei da-o, va putea să facă altele şi mai frumoase şi mai multe. Am dus lada deschisă la un şipot ce se află în fundul acestei peşteri. Îl vei nemeri dacă vei apuca la stânga şi vei merge drept înainte. Vei găsi aice o lumânare pentru a aprinde nişte facle ce sunt puse la părete, deasupra şipotului. Eu te aştept cu masa şi, zicând aceste cuvinte, Mihu se depărtă răpede.

Îndată ce nu mai auzi paşii lui, Ileana dădu rogojina în lături, luă în mână lumânarea lăsată de Mihu şi se scoborî în chioarca lată de un stânjăn, care ducea în fundul peşterii.

De-abia făcuse zece paşi când auzi în dreapta zgomotul uşor făcut de şipot şi când îndreptă lumina în acea parte, văzu o înfundătură destul de mare, boltită de mână de om, având chipul unei jumătăți de cerc, în mijlocul căreia curgea printr-un uluc, din părete şi cădea într-o troacă de piatră, un izvor de apă străvezie. Iar deasupra şipotului se vedeau, înfipte în boltă, două facle mari de coajă de mesteacăn, unse cu păcură. Când le aprinse, toată fundătura fu luminată. Pe o poliță săpată în boltă văzu o oglindă de oțel şi mai mulți piepteni de tisă şi de os, iar la picioarele ei un sipet deschis.

Sipetul era plin de ştergare, de cămeşi de pânză de in şi de cânepă, unele cusute, altele fără cusături, fuste, fote, bonde şi tulpane.

După ce se spălă şi se pieptănă, Ileana alese o cămeşă de in fără cusuturi, o fotă albastră cu dungi albe, o bată

albastră, o bondă uşoară de aceeaşi coloare şi un tulpan roş. Ar fi vrut să schimbe şi papucii roşi ce-i purta, a cărei talpă subțire nu era potrivită pentru drum, dar în sipet se găseau numai două părechi de cizme, mult prea mari pentru picioarele ei.

Îndată ce fu gata, se îndrepte spre intrarea peşterii unde găsi pe Mihu care o aştepta lângă o măsuță rătundă acoperită cu un şervet alb pe care se vedeau osebite merinde.

Fata cneazului Baloş în port de țărancă nu era mai puțin frumoasă decât când purta hainele scumpe potrivite cu naşterea şi cu averea ei. Ochii lui Mihu, setoşi de dânsa, se luminară când dădură de ea. El luă de la părete una din cele două facle care ardeau, o apropie de Ileana, o privi lung, cu lăcomie, şi zise:

— Ai pus haine de țărancă, tot cneaghină ai rămas.

— Cneghină sau țărancă, răspunse Ileana uitându-se la rândul ei la dânsul şi văzând că îşi schimbase hainele acum ca un țăran de rând, cu cămeşă de cânepă, ițari de lână şi opinci, nu sunt vrednică să-ți mulțămesc pentru mărinimia cu care ai venit în ajutorul meu, vârându-te singur în mijlocul mai multor sute de vrăjmaşi spre a-mi scăpa cinstea şi viața.

— Cneghină, răspunse Mihu, am dormit şi am mâncat în casa părintelui dumitale, el este prietenul acelui ce m-o crescut, el este un boier vestit prin vrednicia lui şi un stâlp adevărat şi neclătit al pricinei pentru care luptăm cu toții. Era de datoria mea să alerg în ajutorul fetei lui, nu mi-am făcut decât datoria. Dar, adaose el schimbând vorba, masa te aşteaptă. Ea nu este aceea cu care eşti obişnuită, dar te rog să-i faci cinste căci drumul nostru fiind lung şi greu, trebuie să aduni

putere înainte de a-l începe.

Ileana, uitându-se la masă, văzu lângă ea un singur scăuieş.

— Dar dumneta n-ai să mănânei cu mine? întrebă ea cu mâhnire în glas.

— Dacă-mi faci cinste să mă primeşti la masa dumitale, primesc această cinste cu fericire, răspunse Mihu şi luând dintr-un colţ un al doilea scăuieş, îl apropie de masa unde amândoi luară loc.

Prânzul era alcătuit din brânză de burduf, brânză de coşciug, muşchi de porc afumat şi bujeniță de cerb, iar în mijlocul mesei era un ulcior cu vin vechi de Nicoreşti. Ileana mâncă din toate cu pofta tinereții, ascuțită încă prin faptul că de mai bine de douăzeci şi patru de ceasuri nu pusese nimic în gură şi, mai ales, prin fericirea de a se găsi singură, față în față cu Mihu.

Stând alături cu Ileana la masă, Mihu îi făcea o mulțime de mici slujbe la care nu fusese deprinsă de boierii ce veneau în casa părintelui său, crescuți departe de obiceiurile cavalereşti ale apusului şi pentru care femeia nu era decât o unealtă de plăcere sau o slugă. Aceste mici îngrijiri ale lui Mihu, până atunce necunoscute Ilenei, aveau pentru ea, pe lângă farmecul noutății şi acel cu mult mai mare de a veni de la dânsul, mărind astfel în ochii ei dulceața lor. Iar el stăpânit de fericirea de a se găsi lângă dânsa, de a o privi, de a o auzi, de a ghici micile ei dorinți, ar fi voit s-o slujească în genunchi, şi uita foamea cu care se pusese la masă. Trebui ca ea, mirată de cumpătarea lui, să-l îndemne pentru ca, din când în când, să îmbuce câte ceva.

După ce isprăviră prânzul şi merseră de-şi spălară mâinile la şipot, Ileana îl rugă ca înainte de plecare să-i

arate toată peştera şi Mihu îi împlini cererea cu bucurie, primblând-o prin toate unghiurile ei. Întâi o duse la uşa prin care intrase, o deschise şi-i arătă din nou sălița care ducea la uşa de dinafară.

— Aceste uşi, zise el, nu sunt decât bucăți din stâncă rupte dintr-însa fără a fi cioplite şi păstrând pe muchiile lor toate colțurile pricinuite prin ruperea din stâncă. Pentru a nu se cunoaşte că este aice o uşă, s-au făcut, în păretele de dinafară a stâncii, o mulțime de crăpături cu totul asemănate acelor pricinuite prin desprinderea acestei bucăți pe piatră care este de patru palme. Precum vezi la marginile feței despre peşteră, sunt douăsprezece zăvoare, late de câte trei degete şi aceste zăvoare, când se închid, intră de şase degete în stâncă care încunjură uşa astfel că izbind într-însa chiar cu cea mai mare putere, ea nu se poate mişca câtuşi de puțin.

Vezi în mijloc acest capac de fier; sub dânsul se află broasca. Această broască a fost făurită acum trei ani de un meşter vestit, din Țarigrad, fugit aice de teama unei morți de om ce o făptuise din răzbunare. Eu i-am făcut bine iar el, vroind să mi-l răsplătească şi întrebându-mă ce ar putea să facă pentru mine, i-am cerut să-mi făurească o broască pentru această peşteră. Coarda acestei broaşte se îndoaie şi zăvoarele se deschid numai când apeşi pe şapte piroane, a căror capete străbat aproape toată lărgimea uşii şi se opresc la două degete de fața ei din afară, iar degetele le ating prin nişte borte ce se văd în acea față. Dar nu sunt numai şapte borte, ci peste douăzeci numai în uşă, pe lângă că tot păretele de stâncă pe dinafară este plin cu sute de asemenea borte, aşa că dacă nu ştii care anume sunt bortele ce trebuie să le atingi, chiar de ai şti că este aice o uşă, poți să te

încerci ani întregi s-o deschizi şi tot nu vei izbuti. Şi acele borte, pe care trebuie să apeşi sunt puse la astfel de depărtare între ele încât trebuie să apeşi cu amândouă mâinile şi pe toate bortele odată pentru ca uşa să se deschidă. A doua uşă este tocmai ca cea dintâi, tot atât de puternică, broasca ei nu se deosebeşte de broasca celeilalte, numai bortele în care trebuie să vâri degetele pentru a o deschide aşezate în alt chip. Ar trebui, spre a pătrunde în peşteră ca duşmanii să bată zile întregi cu capra puternică, întâi într-o uşă şi pe urmă în cealaltă, iar când ar intra înăuntru ar vedea că munca lor o fost zadarnică.

— Cum zadarnică? întrebă Ileana.

— Da, zadarnică căci cei închişi în peşteră ar fi fugit de mult.

— Dar pe unde?

— Pe lângă această intrare mai sunt încă două, închise în acelaşi fel: ele dau în nişte rupi sălbatece în mijlocul codrului: printr-una din ele avem să ieşim.

Apoi Mihu o purtă prin toată peştera arătându-i mai multe înfundături şi tainiți în care se țineau arme, merinde, haine şi unelte.

— Şi de când îți este cunoscută ființa acestei peşteri, întrebă Ileana.

— Precum ți-am spus-o, peştera o slujit, în vremile de demult, ca adăpost pentru locuitorii acestor părți împotriva năvălirilor păgâne. Dar, de la o vreme încoace, deşi se spunea de bătrâni că au auzit de la părinții lor că este o asemine peşteră în codrii Bârladului, totuşi nime nu ştia unde anume se află. Prisăcarul despre care ți-am vorbit o descoperit din întâmplare una din gurile ei de vale, singurele în ființă atunce şi fiind un om al meu,

mi-o vorbit de dânsa. Am venit cu el aice şi cercetând toată peştera, mi-am dat samă că îmi va putea fi de trebuință. Am închis gurile de devale, tot cu uşi de piatră şi am pus de s-o săpat intrarea ce ai văzut-o.

— Nu te temi ca oamenii care au lucrat aice să arăte altora locul unde se află peştera.

— Nu, răspunse Mihu zâmbind, cei patru cioplitori de piatră care au făcut deschiderea din deal au fost aduşi tocmai din Kiev. De la Smirodava până aice au venit noaptea cu ochii legați şi după ce şi-au isprăvit lucrarea, tot astfel i-am trimes înapoi sub paza unor credincioşi, neîngăduindu-i să vorbească cu nime în trecerea lor prin țară, atât la dus cât şi la întors. Iar fierarul țarigrădean care o făcut broaştele este un om de toată încrederea şi n-am nicio grijă de el.

Zicând aceste cuvinte, se duse spre un colț al peşterii de unde se întoarse în curând cu două mantale, una de suman prost şi alta de aba uşoară pentru Ileana. După ce umplu o traistă cu merinde, puse în spinare traista, o tolbă cu săgeți şi un arc, luă mantalele pe umăr, vârî o secure în brâu, luă un băț în mâna stângă apoi, dând altul Ilenei, stinse faclele şi ținând o opaiță în mâna dreaptă, începu să se scoboare în fundul peşterii urmat de fată.

Chioarca se făcea din ce în ce mai îngustă, la un loc Mihu se opri şi arătă Ilenei cum se despărțea acolo în doi craci, unul spre dreapta şi celălalt spre stânga. Apucară cracul spre stânga care mai departe devenea atât de îngust încât fură siliți să meargă vreo câțiva stânjăni în genunchi. Mai departe, însă, se lărgea din ce în ce şi, după un mers de un sfert de ceas, ajunseră în capăt, unde se aflară într-o peşteră aproape tot atât de

mare ca cea din deal.

Fără a se opri, Mihu păşi spre un colţ în care se vedea acoperişul de fier al unei broaşte, apăsă pe dânsa şi îndată păretele se deschise. Intrară într-o săliță; Mihu apăsă din nou în părete, iar se deschise o uşă şi amândoi fură orbiți de lumina zilei care pătrunse în peşteră. Mihu făcu semn Ilenei să iasă şi, urmând-o, trase uşa care se închise fără zgomot.

Se aflau într-o râpă sălbatecă şi adâncă, plină de copaci căzuți, cu malurile drepte şi înalte.

— Ceasurile sunt aproape de toacă, zise Mihu după ce se uită la soare, trebuie să mergem răpede pentru a ajunge la locul popasului de noapte. Dar, adaose el, zărind papucii subțiri de iuft roşu purtați de Ileana, cu asemene încălțăminte porneşti la drum prin codri? N-ai găsit în ladă cizme mai trainice?

— Ba da, am găsit ciubote, dar îmi erau prea mari, răspunse Ileana.

— Mă tem că papucii au să fie rupți înainte de noapte, De-ar ținea numai până la popas, bine ar fi, căci n-am pierde vreme pe drum, iar acolo mă însărcinez eu să-ți dau altă încălțăminte de toată nădejdea.

Începu a sui dealul cu un pas uşor şi sigur, urmat de aproape de Ileana, sprintenă de firea ei şi odihnită prin somnul îndelungat de care avusese parte în peşteră.

Toată calea lor nu era decât un şir neîntrerupt de dealuri şi de văi. Pe la asfințitul soarelui făcură un mic popas şi Mihu se încredință că papucii Ilenei erau rupți în mai multe locuri iar tălpile de-abia se mai țineau de căpute. Pentru a le pune în stare să mai ție până la locul unde erau să mâie, le legă cu nişte gânji, dar mersul fetei deveni din ce în ce mai greu, pe lângă trudă să mai

adăogea şi durerea pricinuită de atingerea vreascurilor şi a pietrelor de pe jos. Pentru a o face să uite oboseala, Mihu îi vorbea despre feluri de lucruri, întreținând-o mai ales despre obiceiurile cavaleriei din apus şi povestindu-i cum petreceau cavalerii şi domnițele în acele țări, lucruri ce el le auzise din gura lui Landi.

Mihu îi propusese de mai multe ori s-o ieie în brațe, dar Ileana îl tot încredințase că este în stare să mai meargă, însă pasul ei se făcea tot mai încet şi opririle lor din ce în ce mai dese. Noaptea căzuse cu totul când, în sfârşit, ajunseră în vârful unei culmi sub care era o ruptură adâncă.

— Sub această râpă, zise Mihu, este locul unde avem să petrecem noaptea; dar scoborâşul, mai ales noaptea, este nu numai greu, dar şi primejdios. Mă tem că obosită cum eşti şi cu picioarele stâlcite să luneci de pe cărare şi te rog să-mi dai voie să te ieu în brațe până de vale şi fără a mai aştepta un răspuns o ridică de la pământ ca pe un copil şi, ținând-o pe brațe, păşi cu hotărâre, dar totodată cu băgare de seamă pe cărarea îngustă ce se scobora şerpuind prin mijlocul rupturii.

Ajuns în vale, o puse cu îngrijire pe pământ.

— Am dat la spate partea cea mai grea a drumului nostru, zise el voios, de aice înainte avem de suit numai la deal mare dar trăgănalt ş-apoi mergem tot la vale, până în Giosăni.

Ileana era atât de ostenită încât de-abia se putea mişca, tot trupul o durea şi picioarele, mai ales o usturau rău. În vremea scoborâşului gânjurile se desfăcuseră şi căzând talpa într-o parte şi căputele în alta, acuma era cu totul desculță.

XXXV OPINCILE DE COAJĂ DE MESTEACĂN

Mihu strânsese răpede lemne uscate şi, făcând din ele o stivă înaltă, aprinsese focul. La lumina lui, Ileana văzu că să află lângă un şipot din care izvorea un mic pârău. Fără a se scula îşi puse picioarele obosite în apa limpede şi rece a pârâului şi, în curând, fu mântuită de usturimea şi de focul dintr-însele.

Mihu scoase din traistă mâncarea, o aşeză lângă Ileana, se puse şi el în faţa ei şi amândoi făcură cinste merindelor şi vinului.

După isprăvirea cinei, Mihu mai puse lemne pe foc apoi, deodată, se făcu nevăzut. Ileana începea să fie îngrijată de lipsa lui, când îl văzu că se întoarce aducând în braţe o legătură de coajă de mesteacăn.

— Vrei să faci făclii? întrebă ea.

— Nu, răspunse el, vreu să-ţi fac o păreche de opinci.

— Opinci de coajă! Dar oare putea-voi merge cu ele?

— Foarte bine, răspunse Mihu, să vezi ce îndemânatece şi moi sunt ele. Ţăranii ruşi le poartă şi iarna şi vara. Am învăţat a le face când slujeam în oştile leşeşti şi mi-au prins chiar bine într-o iarnă. Urmăream nişte lotri prin munţi, când mi s-au rupt ciubotele şi nu ştiu cum aş fi dus-o de n-ar fi păţit ca şi mine un slujitor rus, dar într-un ceas el şi-o făcut o păreche de opinci de coajă de mesteacăn şi eu văzând că par a fi

bune, l-am rugat să-mi facă şi mie o păreche şi după ce le-am pus le-am găsit atât de îndemânatece încât i-am plătit de m-o învățat să le fac şi eu. Să vezi, îndată sunt gata.

Şi, punându-se jos, Mihu începu să țese o împletitură deasă, în patru muchii.

Noaptea era întunecoasă, din fundătura în care se găseau, puteau zări numai vreo câteva stele. De jur împrejur domnea o tăcere adâncă întreruptă numai de şoptitul lin al apei care cădea din ulucul şipotului, iar în fața lor se vedea un plop urieş al cărui frunzet des, argintit ziua, era acum aurit prin bătaia luminii focului asupra lui. De o bucată de vreme tinerii amândoi amuțiseră, el lucra la opinci iar ea privea la dânsul.

Când văzu încălțămintele isprăvite, Mihu zise Ilenei:

— Opincile sunt gata, să le potrivim acuma pe picior şi, apropiindu-se de dânsa, îngenunchie înaintea ei.

Fata, în nevinovăția ei, întinse fără sfială lui Mihu piciorul drept şi Mihu îl luă în mână. Dar când simți în mâna lui acest picior mic, îngust, cu pielea albă ca spuma laptelui, sub care se vedea rețeaua vinelor albastre, cu talpa fragedă şi rumenă, cu degetele gingaşe, juvaer viu săpat de meşterul cel mare, ispita fu prea puternică: se plecă şi lipi pe dânsul buzele lui, într-o sărutare fierbinte.

Un fior străbătu trupul întreg al fetei; ea sări în picioare, spăimântată ca de o muşcare, tulburată de această întâie atingere asupra trupului ei fecioresc, apoi rămase nemişcată cu brațele întinse, ca în apărare, cu ochii plini de groază.

Mihu care îşi dobândise iar îndată sângele rece, rămase în genunchi, ruşinat de fapta lui necugetată şi

mâhnit la vederea spaimei şi a durerii întipărită pe fața Ilenei.

— Iartă-mă, cneghină, zise el cu glasul tulburat, iartă-mă; nu m-am putut stăpâni şi am descoperit taina ce trebuia să rămâie pe veci ascunsă în inima mea. Iartă-mă, cneghină, dacă pentru o clipă ți-am atins piciorul cu buzele, când nu sunt măcar vrednic să sărut locul pe unde ai călcat. Dar nu-mi retrage încrederea dumitale, nu te feri de mine ca de un duşman, căci supărarea şi spaima ce ți le văd scrise pe față sunt o pedeapsă care, deşi dreaptă, este prea grozavă şi prea dureroasă pentru inima mea. Iartă-mă, cneghină, căci n-am fost împins la fapta mea necugetată de vreo patimă ruşinoasă şi de care ai avea să te fereşti.

Sunt acum silit să vorbesc, urmă el cu mai multă căldură, căci nu pot să te las să crezi că Mihu este un nevrednic, în stare să te pângărească măcar cu gândul. Te iubesc, cneghină, cu toată puterea inimii mele, dar cu o iubire fără nădejde şi curată. Eşti stăpână pe inima şi pe mintea mea, ele zi şi noapte sunt pline de dumneta. Ființa dumitale este pentru ochii mei lumina soarelui, ea este pentru inima mea roua care dă viață floarei uscată de arşița lui cuptor. De când sunt pe lume n-am gustat fericire mai mare decât acea de care am parte de aseară, când întâmplarea ți-o legat vremelnic soarta de mine. De atunce mi s-o tot părut că porțile raiului sunt deschise pentru mine, şi ochii mei nu se satură privind la dumneta. Dar niciodată, nici măcar prin gând, eu, cutezătorul, a cărui chemare pe lume este să cutez orice, eu îndrăznețul pentru care toate au fost cu putință, n-am năzuit să nădăjduiesc ca odată ai putea să fii pentru mine altceva decât o icoană a tot ce

este mai frumos şi mai ales în lume, căci am măsurat prăpastia ce ne desparte pe amândoi; ştiu cât de departe eşti de mine prin naştere, prin stare, prin creştere, prin nume. Eu sunt un fărtat ce mila unui călugăr l-o cules de pe drumuri; soarta o făcut din mine un haiduc în primejdie de a-şi găsi, în orice ceas, sfârşitul prin ştreang sau pe roată! Haiduc numai cu numele, căci niciodată brațul meu n-o vărsat sânge nevinovat şi, adesea, al meu o curs în apărarea nevinovăției. Haiduc cu numele, căci am luat numai de la bogații nedrepți şi nu este sărac căruia să nu-i fi dat. Da, haiduc cu numele, pe când în adevăr sunt numai, un oştean ce se luptă pentru dezrobirea neamului său. Ştiu că la iubirea dumitale nu pot să mă gândesc, deşi, cneghină, numai pentru a auzi cuvânt din gura dumitale, n-ar fi pentru mine sarcină prea grea de îndeplinit.

Pentru aceste cuvinte m-aş simți în stare să-ți cuceresc, eu singur, o țară după ce voi dezrobi pe a mea, şi să te aşez crăiasă pe scaunul acelei țări cucerite. Ți-aş aduce roabe, ca să te slujească, fete de crai şi de împărați şi ți-aş pune la picioare comorile lumii întregi. Şi, după ce ți-ar cădea de pe buze cuvintele dorite, să fiu supus la caznele cele mai grozave, ce călăul cel mai iscusit ar fi în stare să le iscodească, lasă de mi-ar scoate măcar un singur țipet de durere, lasă de ar pieri surâsul de pe buzele mele. Fericirea de a fi auzit că mă iubeşti nu m-ar îngădui să simt durerea şi aş muri fără a avea cunoştință de chinurile mele. Dar eu îți cer numai un cuvânt de iertare; te rog, spune-l, cneghină, fă-mi parte de orice cazn afară de cea a mâhnirii dumitale.

Ileana îşi venise în fire, brațele le lăsase în jos, spaima

de care fusese cuprinsă pierise pentru a face, cu încetul, loc în inima ei unei simțiri de nemărginită fericire la auzul cuvintelor de iubire pătimaşă ce le rostea Mihu.

O iubea! El, acel voinic care de două ori, când cinstea şi viitorul ei erau în primejdie, îi apăruse pentru a o mântui. Acel viteaz vestit despre ale cărui fapte strălucite o lume întreagă vorbea, o iubea pe dânsa! Ea era stăpână pe inima şi pe mintea lui şi el nu cuteza să nădăjduiască iubirea ei. El, care o scăpase de robie şi de necinste prin o minune de îndrăzneală şi de agerime! El, un haiduc. El, apărătorul întregii sărăcimi a țării şi apărătorul tuturor celor mici şi slabi! Şi el o iubise de la întâia lor întâlnire.

Mihu, care aştepta răspunsul ei, tot în genunchi, mai zise o dată cu glasul rugător:

— Iartă-mă, cneghină.

Atunce Ileana făcu un pas spre el şi punându-i încet mâna pe umăr, îi zise cu glasul ei duios:

— Scoală.

Dar Mihu răspunse:

— Nu mă voi scula până ce nu mă vei ierta.

— Scoală, zise fata şi în glasul ei era o rugăminte.

Mihu se sculă în picioare.

— Mă ierți? mai întrebă el.

— Dar oare, zise ea după o scurtă tăcere, cuvintele ieşindu-i cu greu din gură şi fiind rostite cu un tremur, cum poate să încapă de la mine vorba de iertare către acel ce de două ori cu primejdia zilelor lui mi-o scăpat cinstea şi viața? Către omul cel mai viteaz, cel mai mărinimos din lume, către acel...

Glasul i se opri dar, deodată, împinsă de o putere necunoscută, adăogi cu patimă:

— Cătră acel ce îmi este mai drag decât orice pe lume.

De-abia scăpase aceste cuvinte din gură şi îşi ascunsese faţa cu mâinile, spărietă şi ruşinată de mărturisirea făcută.

— O, Doamne! strigă Mihu, căzând în genunchi înaintea ei, îţi mulţămesc, mi-ai dat ceea ce n-aş fi îndrăznit să visez: mi-ai hărăzit iubirea Ilenei! Te rog, mai spune-mi o dată acele cuvinte ca să fiu încredinţat că nu visez, că nu sunt prada unei vrăji, că am auzit bine că mă iubeşti.

În glasul lui era o rugăminte fierbinte, unită cu o patimă puternică care învinseră simţirea de ruşine ce pusese stăpânire pe Ileana. Luă mâinile de la faţă şi răspunse cu hotărâre:

— Da, te iubesc! şi de astă dată mărturisirea îi păru dulce.

Mihu luă mâinile ei în mâinile lui şi le acoperi cu sărutări. Ileana nu se mai împotrivea, dar văzând că rămâne în genunchi, se încercă cu slabele ei puteri să-l ridice, zicându-i:

— Scoală, nu se cade ca mântuitorul să steie în genunchi dinaintea mântuitului, scoală, te rog.

— Mântuitorul eşti dumneta, zise Mihu sculându-se, căci iubirea unui înger nu poate să fie decât mântuitoare. Şi ce aş putea face eu oare ca să mă arăt vrednic de această iubire?

— O, dragul meu, zise Ileana făcând un pas spre el şi punând mâna dreaptă pe umărul stâng a lui Mihu, bun, viteaz, mărinimos cum eşti, care este oare iubirea vrednică de dumneta? Oare care împărătească n-ar fi fericită s-o îngădui să te iubească şi să ştie că în această inimă este un loc ales pentru dânsa. Şi fata răzămă

capul pe pieptul lui Mihu, iar el o sărută întâi pe frunte, pe urmă pe amândoi ochii şi, în sfârşit, îmbărbătându-se, lipi buzele lui de buzele ei.

Ea răspunse dezmierdării şi la această lungă sărutare luară parte, nu numai buzele dar şi inimile lor, aprinse de aceeaşi iubire fierbinte, tânără şi curată.

Şi în acea fundătură îngustă şi întunecoasă din fundul codrilor, în faţa copacilor urieşi ce de-abia lăsau să se vadă peteci din bolta cerului, uitând primejdia grozavă din care de-abia ieşiseră, Păunaşul Codrilor şi cneghina Ileana se legară să împartă pe viaţă zilele bune şi zilele rele. Şezând lângă foc el cu braţul împrejurul mijlocului ei, ea cu capul răzămat pe umărul lui, îşi cântară lungul cântec al iubirii tinere şi curate, cântec vechi cât lumea, dar veşnic tânăr şi veşnic dulce pentru acel ce-l ascultă ca şi pentru acel ce-l cântă.

Mihu era îngrijit de chipul în care era să fie primită de cneazul Balaş mărturisirea fetei lui. Îl ştia mândru de numele lui străvechiu, de bogăţia, de cinstea lui, dârz şi îndărătnic şi nu-şi ascundea teama că cneazul se va opune la căsătoria singurei lui fete, floarea frumuseţei moldovene, cu un fărtat fără avere, cu un căpitan de haiduci. Ştia că era lucru uşor să se dovedească cneazului că acel căpitan de haiduci avea inimă şi mâni mai curate decât mulţi viteji vestiţi slujind prin oştile străine ce i-ar fi primit de gineri cu bucurie, dar numele de fost căpitan de haiduci tot era să apese asupra întregii lui vieţi, răsplată amară pentru că se jertfise, trup şi suflet, izbânzii pricinii româneşti.

Dar Ileana era încredinţată că cneazul nu va face nicio greutate. Ea privea pe Mihu cu ochii iubirii: pentru dânsa el era cinstea, mărinimia, puterea şi vitejia

întrupate într-un trup de zeu şi nu-i putea trece prin minte ca cineva şi, mai ales, tatăl ei, cuminte şi iubitor cum îl ştia, să poată privi pe Mihu altfel decât cum îl privea ea după ce, pentru a doua oară, o scăpase de pierire.

— O femeie, o țară, un nume, zise ea, se cuceresc numai o dată, pe când pe mine m-ai cucerit de două ori. Eşti de două ori stăpân pe mine! Cine oare ar putea să-ți tăgăduiască un drept de stăpânire dobândit într-acest chip?

Trecuse de miezul nopții când Mihu îşi aduse aminte că mai avea o cale lungă de străbătut şi că dacă pentru el câteva nopți fără somn erau un lucru fără seamă, gingaşa ființă pentru a cărei fericire era hotărât să-şi întrebuințeze viața, era nedeprinsă cu drumurile lungi pe jos şi avea neapărată trebuință de odihnă.

Aduse câteva brațe de frunze uscate şi, aşezându-le cu îngrijire pe pământ, aşternu sumanul peste ele şi aşeză gluga ca căpătâiu.

După ce Ileana se întinse pe acest pat de vânător, el o acoperi cu mantaua ei şi dându-i încă un lung sărut, voi să se depărteze.

— Dar unde şi pe ce ai să dormi? întrebă ea.

— Fii fără grijă, zise Mihu zâmbind, voi petrece o noapte mai dulce decât cele mai dulci ce le-am petrecut până astăzi.

— Dar unde şi cum? mai întrebă ea.

— Am să veghez, răspunse el. De multe ori vegheat-am până astăzi; sarcini mari şi scumpe au fost încredințate neadormirii mele, dar niciodată n-am păzit încă o sarcină atât de dulce şi atât de scumpă şi nicio veghere încă nu mi-a pricinuit atâta fericire. Dormi,

iubito, şi lasă pe Mihu să vegheze şi să te privească dormind.

Ileana adormi surâzând, iar Mihu, rezemându-se cu spinarea de plop, rămase în picioare cu arcul în mâna stângă şi cu dreapta, pe coada securii. Ochii lui strălucitori, când se opreau pe fața dulce a Ilenei adormite şi când dădeau o roată de jur împrejur cercetând întunericul pentru a se încredința că nu o amenință nicio primejdie.

Ceasurile nopții trecură, parc-ar fi fost numai o clipală. Soarele răsărea când, părăsind plopul, Mihu după ce îşi spălă obrazul şi mâinile la pârău şi îşi pieptănă părul cu un pieptene de lemn ce-l scoase din chimir, îngenunchiă lângă Ileana şi o trezi cu o sărutare a cărei răspuns nu întârzie.

Fata îşi răcori şi ea mâinile şi obrazul la şipot şi îşi pieptănă părul negru şi greu cu pieptănul lui Mihu.

XXXVI O ÎNTÂLNIRE NENOROCITĂ

Dacă, calea ce o străbătură tinerii fu lungă, în schimb ea fu mult mai uşoară decât în ajun: dealurile erau mai trăgănate şi mai puțin nalte.

Când atinseră obcina Siretului, pe la prânz, se opriră într-o poiană unde făcură un mic popas şi isprăviră merindele din traista lui Mihu.

Pe la amiază intrară în Tamaşi, străbătură satul şi se opriră la o casă neîngrădită, în capătul lui, nu departe de care era o fântână. Căldura era apăsătoare şi Ileana jăluindu-se de sete, Mihu rugă pe stăpâna casei să le aducă puțină apă de la fântână. Femeia însă neputând părăsi un copil pe care îl legăna chiar atunce fără a putea să-l adoarmă, dădu lui Mihu o cofă cu care el se duse la fântână, iar Ileana se aşeză pe prispă.

Deodată se auzi sunetul unei trâmbiți, urmat de un tropot de cai şi se văzu o ceată de slujitori care venea în treapăd. În fruntea lor mergea un călăreț nalt şi sprinten, cu ochii albaştri, balan la păr şi la barbă, a cărui față era de o frumuseță deosebită. Purta pe cap un coif de oțel cu pene roşii şi albastre, iar sub cămeşa de zale se vedea o haină verde, împodobită cu fir de aur. Toată ceata se opri dinaintea fântânei iar călărețul care mergea în frunte descălecă şi aruncă frâul unui copil de casă, care sărise răpede de pe cal şi venise să-i ție scara.

Călărețul care părea a fi un boier mare, puse din

întâmplare ochii pe Ileana şi se îndreptă țintă spre dânsa. Cum şedea fata pe prispă, catrința i se ridicase puțin şi lăsa descoperite gleznele gingaşe şi albe. Când văzu că oşteanul se apropie de dânsa, ea se sculă în picioare îngrijată. Dar el, oprindu-se în fața ei, îi spuse zâmbind şi uitându-se drept la dânsa cu nişte ochi, ce păreau înzestrați cu o putere stranie şi tulburătoare:

— Bucuros de întâlnire, copilă! Oare toate fetele de pe aceste locuri au glezne albe şi gingaşe ca ale tale?

Ileana, spărietă şi tulburată, se uită răpede spre fântână ca să vadă dacă nu mai vine Mihu, când oşteanul, fără de veste, o cuprinse în brațe şi-i dădu o sărutare.

Dar nu trecu o clipă, brațele i se desprinseră şi căzu lungit la pământ de pumnul lui Mihu care apăruse deodată lângă el.

Oşteanul doborât de Mihu nu era altcineva decât Balc, fiul voievodului Moldovei, Sas. El, după ce risipise pe tătari la Sabaoani, urmărise cea mai numeroasă din trâmbele lor care, în zăpăceală, apucaseră valea Siretului în jos, o ajunsese la Ploscuțeni unde o nimicise cu desăvârşire. Se întorcea acuma spre Bacău după ce dăduse oştenilor adunați împrejurul lui o zi de odihnă. Lăsase grosul oştirii în urmă şi o luase înainte însoțit numai de un steag de slujitori unguri de ai curții domneşti.

Când slujitorii văzură pe stăpânul lor întins la pământ, ei săriră de pe cal şi se răpeziră la Mihu cu săbiile goale, căutând să-l încunjure. Mihu luă pe Ileana de mijloc, dintr-o săritură ajunse lângă păretele casei, apoi se puse dinaintea ei cu paloşul ce-l scoase din țari, gol în mâna lui.

Cei dintâi slujitori care îndrăzniră să se apropie de el căzură cu grumazul sau pieptul străpuns, cu capul spart sau cu brațul tăiet. Ei se dădură acuma îndărăt şi, tocmindu-se, erau să năvălească asupra lui cu sulițele când, deodată, se auzi glasul lui Balc care fusese ridicat de la pământ şi care striga:

— Nu-l ucideți, prindeți-l viu!

Slujitorii se opriră pe loc făcând un semicerc împrejurul lui Mihu, apoi se auzi ceva vâjâind prin văzduh: un laț se abătu pe gâtul şi pe umerile Păunaşului şi, în urma unei zmuncituri puternice, funia se întinse. În zadar făcu Mihu opintiri desnădăjduite pentru ca să-şi desprindă brațele: o nouă zmuncitură îl trânti jos. Fusese prins cu arcanul.

— Bine ai ochit, Talpane, strigă Balc, cinci zloți de la mine. Acuma, urmă el către slujitori, legați-mi-l burduf.

Într-o clipală Mihu, pe jumătate gâtuit de laț, fu legat de mâni şi de picioare cu curele, în aşa chip că cea mai mică mişcare îi fu cu neputință. Ileana înspăimântată, rămăsese răzămată de păretele casei, aproape fără cunoştință.

— Talpane, poronci Balc, vei lua fata pe cal cu tine, îmi răspunzi de dânsa cu viața ta. Pe hoțoman legați-l pe un cal slobod. Să plecăm! şi îndreptându-se spre calul lui încălecă.

Se aduse un cal slobod pe care Mihu fu pus şi legat, apoi Talpan, un hotnog spătos, cu mustăți negre lungi, purtând coif de oțel cu pene şi cămeşă de zale, se îndreptă spre Ileana.

Fata, văzând că el voieşte să puie mâna pe dânsa, sări în lături, voind să fugă, dar fu înconjurată îndată de oşteni din toate părțile.

— Fii cuminte, puiculiță, zise Talpan, vină în brațe la tata, căci altfel poroncesc flăcăilor să te umfle! şi se apropie din nou de ea.

Dar Ileana îşi mai revenise în fire sub amenințarea acestei noi primejdii. Făcu doi paşi îndărăt şi, cu glas hotărât, zise:

— Luați sama, eu nu sunt ceea ce par a fi, veți avea de-a face cu tata.

Un râs îi răspunse.

— Şi cine este cinstit părintele dumitale? o întrebă Talpan. Vreun boier mare, zi-i pe nume ca să-l cert că lasă o fată atât de frumoasă să umble în catrință proastă şi în opinci de coajă de mesteacăn.

— Sunt cneghină Ileana, fata cneazului Baloş de la Poiana, răspunse fata cu mândrie. Voinicul ce l-ați legat m-o scăpat din mâna tătarilor şi...

— Nu mai sta de vorbă, Talpane, strigă Balc, umflați-o numaidecât şi pe drum!

Slujitorii cărora voievodul le făcuse semn, luară pe Ileana în brațe cu toată împotrivirea ei, o legară de mâni şi de picioare şi o duseră la calul lui Talpan. După ce acesta încălecă, slujitorii legară fata de şa şi de brâul lui.

— Nu ți-am spus, puiculiță, să fii cuminte, zise Talpan după ce porniră. Vezi ce ai pățit: în loc să şezi frumuşel în brațele tatei, iată-te legată atârnată de spinarea mea, parc-ai fi o traistă!

Ileana nu răspunse căci îşi pierduse cunoştința. După un mers de un ceas, pe o căldură obositoare, ceata ajunse pe malul Bistriței, în fața Bacăului.

Bacăul, pe vremea aceea, nu se afla ca astăzi, întreg pe malul drept al Bistriței ci cea mai mare parte a

oraşului era clădită pe un ostrov al râului, la gura Bărnatului şi numai câteva case se aflau pe malul drept. Ostrovul era înconjurat de un zid de bolovani şi era legat de amândouă malurile prin poduri de lemn, puse în faţa celor două porţi ale oraşului care erau păzite de o strajă de orăşeni. Trâmbiţele lui Balc începuse a suna de departe şi când el ajunse la poarta aşezată în dreptul malului stâng al Bistriţei, găsi straja sub arme.

De abia trecuse printr-însa şi intrase într-o uliţă cu case mici, cu un singur rând, unele de zid dar cele mai multe de lemn, acoperite cu şindrilă, când se văzu venindu-i înainte o ceată de târgoveţi în capul cărora mergea un om de statură mijlocie, gras, bălan şi roşu la faţă, purtând haine nemţeşti.

Acest om era Iohan Mayer, şoltuzul oraşului şi împrejurul lui erau vreo câţiva părgari, unii îmbrăcaţi în haine nemţeşti, alţii în haine ungureşti. Căci în Bacău cea mai mare parte a negustorilor fiind pe acea vreme saşi şi unguri, bine văzuţi de voievod, sfatul oraşului se alcătuia numai dintr-înşii, căci negustorii români erau puţini la număr, iar acei armeni nu se bucurau de nicio vază.

Balc îşi opri calul pe loc la vederea târgoveţilor. Ei ajunseră lângă dânsul şi îl salutară închinându-se până la pământ. Şoltuzul îi ură bună sosire şi arătă părerea sa de rău pentru că nefiind vestit la vreme, nu putuse să facă fiului domnului primirea ce i se cuvenea, mai ales acum când vitejia lui izbutise să ferească oraşul şi împrejurimile de pustiirea păgânilor.

Balc îi răspunse mulţămindu-le pentru urări şi lăudând atât credinţa cunoscută a saşilor şi a ungurilor din Bacău, cât şi vitejia strălucită arătată de feciorii de

oaste trimişi de oraş pentru a-l ajuta să respingă năvălirea tătarilor.

Cuvântarea lui Balc fu întreruptă prin sosirea unui oştean care venea în fuga calului şi se opri în faţa lui.

— Ce este Mândrilă, de vii cu atâta grabă? S-o întâmplat ceva voievodului? întrebă Balc, cunoscând pe un oştean al curţii domneşti.

— Să trăieşti, măria ta, zise oşteanul sărind de pe cal şi închinându-se ostăşeşte. Sunt trimis de măria sa vodă cu poroncă să gonesc zi şi noapte până ce te voi găsi pentru ca să-ţi înmânez această carte a măriei sale, şi luând din sân o scrisoare pecetluită o dădu lui Balc.

Acesta rupse pecetea şi luă cunoştinţă de cuprins în grabă: o vie nemulţămire se arătă pe faţa lui.

Sas vestea pe Balc că fusese încunoştiinţat de către locţiitorul voievodului Ardealului că trimete pe un credincios al său la Cetatea Neamţului spre a împărtăşi voievodului Moldovei ştiri de cea mai mare greutate pentru el. Ungurul îi scria să se ducă de sârg la cetate spre a se întâlni cu acel credincios sau, dacă nu putea merge însuşi, să trimită pe Balc. Sas se temea ca trimiterea acelui credincios să nu fi fost din poronca craiului, în urma vreunei jalbe dată de unul din acei nenorociţi, jertfe a lăcomiei şi a nedreptăţilor lui. Neputând, din pricina sănătăţii zdruncinate, să se puie pe drum, poruncea lui Balc ca, fără a pierde un ceas, să pornească la Cetatea Neamţului spre a întâmpina acolo pe trimisul unguresc înainte ca el să se fi putut întâlni cu vreun duşman de ai lor. Îi mai zicea că îndată ce va fi aflat de la el pricina adevărată a trimiterii lui, să i-o împărtăşească de sârg la Suceava.

Balc era un bărbat prea ager şi prea priceput pentru

ca să fi stat câtuşi de puțin la îndoială dacă trebuie să plece sau nu.

Ştia cât de mare era ura țării asupra lui, ştia că datorau toată puterea ocrotirii ungurilor şi mai ales voievozilor Ardealului, ocrotire cumpărată cu bani storşi din țară. Ştia că jalbele date de țară altă dată dăduseră ungurilor prilej să amenințe pe Sas cu scoaterea din scaun, spre a se lăsa pe urmă ademeniți prin daruri scumpe să-l menție în scaun.

Dar această plecare îl supăra căci îşi propusese să rămâie cel puțin o zi în Bacău spre a pedepsi în chip straşnic pe acel care avusese cutezanța să-l lovească.

Îi era lucru uşor să puie să-l omoare, acuma pe loc, dar sufletul lui trufaş şi crud găsea că moartea era o pedeapsă prea uşoară pentru acel mojic îndrăzneț: voia ca ea să vie numai în urma unor chinuri straşnice, pentru ca să arate astfel poporului la ce soartă s-ar expune acei care ar îndrăzni să urmeze pilda acelui cutezător, iar frumusețea Ilenei îl făcea nerăbdător să se găsească singur cu ea pentru ca să-şi mulțămească cât mai curând pofta asupra ei. După o scurtă tăcere zise lui Mândrilă:

— Îndată ce te vei fi odihnit, du-te înapoi şi spune lui vodă că eu plec numaidecât şi în astă noapte voi fi la Cetate, iar de acolo îi voi trimete veste despre ce voi fi auzit şi făcut. Meştere Mayer, zise el întorcându-se către şoltuz, mergem la casa dumitale şi, mult peste un ceas, dumneta şi cu Berdilă, arătând cu mâna pe namestnicul Bacăului care îi însoțise, veți îngriji ca treizeci şi cinci de cai buni să fie pregătiți pentru mine şi pentru oştenii ce vor veni cu mine la Cetate.

Mayer şi Berdilă închinându-se, îl încredințară că îi

vor aduce cai care nu vor lăsa nimic de dorit, apoi se puseră cu toţii în mişcare şi porniră spre casa şoltuzului. Pe drum Mayer şi cu namestnicul se sfătuiră şi trimiseră la toate locurile pe unde ştiau că se găsesc cai buni.

După ce Balc descălecă, el zise lui Mayer:

— Avem doi prinşi cu noi. Unul este un hoţoman care o îndrăznit să mă lovească. Aveam de gând să-l cercetez şi să-l judec eu însumi, dar poronca neaşteptată ce mi-o trimes-o vodă, să plec la Cetate, mă sileşte să ţi-l încredinţez dumitale şi lui Berdilă. Vi-l dau în primire ca să-l puneţi bine: înainte de plecare voi mai vorbi despre dânsul. Celălalt este o fată care era cu el şi asupra căreia am prepusuri vajnice; n-o pot lăsa cu ochii, trebuie s-o ieu cu mine. Îngrijeşte să fie adusă într-o odaie din casă şi să i se deie ceva de mâncare, ţinând-o însă sub paza cea mai aspră în tot timpul popasului nostru aice, şi zicând aceste cuvinte Balc intră în casă.

Mayer chemă pe unul din pârgari şi îi dădu pe seamă pe Mihu care rămăsese legat pe cal, poroncindu-i să ieie patru oameni aleşi din straja orăşenească şi să ducă pe prins, cu cal cu tot, la temniţa oraşului unde să-l dezlege de pe cal, să-i puie fiare la mâini şi la picioare şi să-l încredinţeze păzitorului temniţii spre a-l scoborî în fundul ei, având totodată grija să îndoiască, numărul străjilor. După ce pârgarul se depărtă cu Mihu, Talpan puse să desfacă legăturile care legau pe Ileana de dânsul şi de şa, apoi ea fu luată în braţe de un oştean, dusă într-o odăiţă din curtea şoltuzului şi pusă pe un pat de scânduri acoperit cu o rogojină, iar el se aşează pe pragul uşii.

Deşi sosirea lui Balc fusese cu totul neaşteptată,

şoltuzul fiind om cuprins şi soția lui o gospodină de frunte, îndată ce voievodul isprăvi să se spele şi după ce colbul de pe armele şi hainele lui fu curățit, i se dădu un prânz bogat şi gustos la care făcu cinste cu pofta omului care a stat călare din zori de ziuă.

După ce-şi potoli foamea şi setea, Mayer, care era de față şi îndeplinea însuşi slujba de stolnic, îi zise:

— Am auzit că oştenii ce au să însoțească pe măria ta au mâncat şi ei, iar caii sunt la poartă.

— Îți mulțămesc, meştere Mayer, răspunse Balc, dar înainte de a pleca am să vorbesc două cuvinte în taină cu dumneta şi cu Berdilă. Te rog trimite să-l cheme.

Şoltuzul trimise după namestnic care sosi numaidecât, căci casa îi era în apropiere.

Balc porunci ca să se închidă uşile, apoi zise către Mayer şi către Berdilă, după ce le făcu semn să şadă:

— Mojicul care vi l-am dat pe samă o cutezat să mă lovească cu pumnul. Ştiți că duşmanii noştri se mişcă şi că nişte necunoscuți caută să stârnească în norod nemulțămiri şi simțiri nebune împotriva domniei. Sub îndemnul acestor aţâţări, mojicimea o început a pierde supunerea datorată poroncilor ce pornesc de la scaunul domnesc şi de la nemestnicii lui. Din toate părțile ne sosesc ştiri care ne arată că nu numai se țin cuvântări duşmănoase împotriva lui Sas, dar chiar că oamenii puşi de dânsul ca să ocârmuiască țara sunt adesea nesocotiți şi chiar batjocoriți de prostime. Cunoaşteți faptele îndrăzneţe săvârşite de Păunaşul Codrilor. Acest lotru, de mai bine de doi ani nu numai o izbutit să prade nepedepsit țara întreagă, bătându-şi joc de domnie, dar o cutezat să se măsoare de două ori cu slujitorii domneşti, duşi de feciori domneşti, să puie mâna pe

bani crăieşti şi aceste fapte cumplite au rămas până azi nepedepsite. Când prostimea o văzut neputința noastră față de un lotru, s-o încuibat într-însa credința că ajunge să fii îndrăzneț pentru a te pune mai presus de orice poroncă a ocârmuirii. Obrăznicia ei creşte din zi în zi, dacă va rămâne încă multă vreme nepedepsită, s-ar putea ca în curând să avem o răscoală a întregii mojicimi căreia s-ar alătura toți cnejii nemulțămiți pentru că vodă o smerit semeția lor. Ştiți ca şi mine că necunoscuții care lucrează prin norod se dau de prieteni ai neamului românesc şi că ei zic că vodă este un domnitor vândut ungurilor şi asupritor al românilor. Ținta lor este de a scăpa de Sas, slugă credincioasă a sfintei coroane ungureşti şi ocrotitor adevărat al străinilor aşezați în țară. La întâmplare de răscoală, adaose el uitându-se țintă în ochii lui Mayer, urgia poporului se va îndrepta cu bună seamă mai întâi asupra negustorimii străine ale cărei averi însemnate, adunate printr-o muncă stăruitoare, o stârnit de mult lăcomia lor. Primejdia ce amenință domnia este tot atât de vajnică pentru negustorii saşi şi unguri; se cade deci ca credința lor către scaunul domnesc, dovedită în atâtea împrejurări, să nu slăbească. Prostimea nu se poate astâmpăra şi cuminți prin blândeță şi îngăduire, ea se pleacă numai înaintea asprimei şi a groazei. Faptele ei îndrăznețe au rămas în vremurile din urmă totdeauna nepedepsite, sporindu-şi astfel semeția. Astăzi avem un prilej să pedepsim pe unul din aceşti îndrăzneți şi să-i dăm o pedeapsă care, vârând spaima în sufletul semenilor săi, să gonească dintr-înşii dorința de a-i urma pilda. Mojicul care m-o lovit trebuie să piară în chinurile cele mai cumplite, în fața unui norod

numeros, adunat din toate împrejurimile. Îmi era în gând să mă opresc astăzi şi mâine aice şi să fiu însumi față la cercetarea, judecata şi pedepsirea lui. Poronca lui vodă mă sileşte să plec fără întârziere, dar pe vinovat vi-l las şi voi veți îngriji ca nu cumva, prin neființa mea, caznele ce va trebui să le îndure, să fie câtuşi de puțin micşorate.

— Măria ta, poți să fii încredințat că noi, slugile măriei tale, suntem şi mai supărați decât măria ta de batjocura ce ai suferit de la dânsul. Firea miloasă a măriei tale s-ar fi putut îndupleca de țipetele şi de vaitele lui, dar noi vom fi neînduplecați şi-l vom osândi să piară în caznele cele mai grele, răspunse Mayer.

— Vor vorbi şi copiii copiilor celor de față de grozăvia pedepsei acelui cutezător, adaose Berdilă plecându-se adânc.

— Nu mă îndoiesc de credința voastră, răspunse Balc. Dar acei care ocârmuiese oamenii trebuie totdeauna să caute să se folosească de oricare împrejurare pentru a-şi mări puterea şi vaza asupra turmei supusă lor. Pilda ce se va da prin osânda acestui cutezător ne va fi fără îndoială folositoare. Dar folosul ar fi mai mare şi mai vederat dacă s-ar putea stoarce vinovatului mărturisirea că el este un cetaş de-al Păunaşului Codrilor. S-ar putea astfel ştirbi renumele acestuia arătându-se norodului că tovărăşia cu acel lotru nu mai ajunge pentru a fi apărat de pedeapsă. Înainte de toate însă este neapărat nevoie de o pază bună ca să nu se mai întâmple ca astă primăvară, când ați scăpat din temnița de aice pe unul din cetaşii lui după ce fusese cunoscut şi dat pe față.

— Fii liniştit, măria ta, zise Berdilă, ceea ce s-o întâmplat nu se va mai întâmpla şi oricât de tare de

înger ar fi acest hoțoman, vom şti să-i scoatem din gură cuvintele dorite.

— Astăzi este vineri, urmă Balc, duminecă este zi de târg şi s-adună mulțimea din toate împrejurările: vin chiar mulți din locuri mai depărtate. Cred deci că duminică pe la prânzul cel mic, ar fi ceasul nemerit pentru cercetarea lui în fața mulțimii. Călău cred că aveți iscusit?

— Ferenț Iojă, călăul nostru, este bărbat meşter în meseria lui, unelte are multe şi deosebite, răspunse Mayer.

— Mă las pe nădejdea voastră şi plec fără grijă. Vodă va afla din gura mea vitejia arătată de băcăoani în lupte cu păgânii şi voi şti să dau mărturie bună despre credința şoltuzului şi a namestnicului său de aice. Pentru paza rânduielii las aice slujitorii ce au venit cu mine, afară de treizeci şi doi care mă vor însoți la Cetate. Veți trimite pe ceilalți acolo îndată după ce lotrul îşi va lua pedeapsa.

Apoi Balc făcu semn lui Berdilă să deschidă uşa şi poronci să i se aducă zaua şi armele. Când ieşi la scară pentru a încăleca, găsi treizeci şi doi de slujitori aleşi în şa, având în capul lor pe Tălpan, de spetele căruia era legată Ileana.

Balc se închină către mulțimea adunată pe uliță cu capetele descoperite apoi, după ce încălecă, toată ceata sa se puse în mişcare, înaintând la pas pe ulițele înțesate de lume. Ajunşi la poarta opusă acelei prin care intrase în Bacău, trecură podul care era la dreapta şi se depărtară în umbletul cel mare, în sus, pe şesul Bistriței.

XXXVII ÎN CARE BALC SE ÎNȚELEGE CU ALT MIȘEL, DAR SE CEARTĂ CU UN OM DE INIMĂ

Caii lor erau toți aleşi, umblători buni, deprinşi cu drumurile; până la Podoleni nu se opriră, acolo făcură numai un scurt popas şi, pe la asfințitul soarelui, erau în Piatra.

Namestnicul şi cu şoltuzul acelui oraş, vestiți de cătră un călăreț trimis de la Bacău înaintea plecării voievodului, aşteptau la poartă cu pârgarii, slujitorii domneşti şi un alt rând de cai aleşi. Zăboviră numai vremea trebuitoare pentru a pune şeile lor pe caii care-i aşteptau şi Balc schimbă numai câteva cuvinte cu dregătorii înainte de a porni din nou spre Neamțu. Ceasurile erau aproape de zece când ajunseră la poarta Cetății.

Podul mişcător era ridicat dar, îndată ce se auzi numele lui Balc, păzitorii îl scoborâră şi când fiul domnului intră în curtea Cetății, cavalerul Albrecht, vestit tocmai când era să se culce, îi ieşi înainte şi-i ură bună venire.

Cavalerul Albrecht era un bărbat de statură mijlocie şi sprintenă. Fața îi era luminată de ochi negri, mari, adânci, pătrunzători şi buni; nasul era drept, gura frumoasă, cu buzele pline, încă rumene; purta barba,

căruntă ca şi părul, lungă până la piept. Era îmbrăcat în haine nemţeşti de lână neagră, fără gaitan sau şireturi şi purta ciubote de iuft negru. Singura podoabă care se vedea pe el era un lanț de aur care îi atâma pe piept.

Balc, după ce descălecă, îi mulțămi şi amândoi se îndreptară spre sala cea mare, unde cavalerul Ulrich şi părintele Anselm se grăbiră să vie şi ei să se înfățoşeze oaspelui.

Balc află că trimisul vice-voievodului Transilvaniei sosise cu câteva ceasuri mai înainte, după ce tăiase de-a dreptul prin munți şi că se retrăsese spre a se odihni. Voievodul mărturisind că este flămând, cavalerul Albrecht se grăbi să meargă să se înțeleagă cu soția lui pentru pregătirea cinei lui Balc, iar acesta rămase în convorbire cu cavalerul Ulrich şi cu Anselm.

De abia apucase cavalerul să spuie Măriei câteva cuvinte, când uşa se deschise şi Hertha galbenă şi tulburată intră în odaie.

— Ah! Dumnezeule, milostivă doamnă, strigă ea, ce nenorocire! Voievodul a adus cu dânsul o fată tânără de o frumusețe minunată, legată de spetele unui oştean. Când au dat-o jos de pe cal, văzând că este leşinată, au dus-o în odaia unde şed Conrad Müller şi Hans Biedermann, au întins-o pe patul lui Conrad şi m-au chemat ca s-o fac să-şi vie în fire. M-am încercat, dar în zadar, fața îi este galbenă ca ceara şi trupul înghețat. Am întrebat cine este ea, de unde o aduc şi ce au de gând să facă cu ea şi ei mi-au răspuns cu un râs sălbatec că n-a vrut să se lese s-o sărute voievodul şi că el a luat-o cu dânsul ca s-o îmblânzească.

— Albrecht, zise Maria, aceasta trebuie să fie vreo nouă fărădelege a lui Balc, nu vei îngădui să se întâmple

fetei vreun neajuns câtă vreme va sta sub umbra steagului tău.

— Înainte de toate, răspunse Albrecht, trebuie să se deie de ştire părintelui Anselm ca să caute să aducă pe fată în firea ei. Tu, grăbeşte de pune la cale pentru cină: până atunci sau în timpul ei, voi găsi eu mijloc să aflu de la Balc cine este fata şi ce gânduri are asupra ei. Oricare ar fi ele, câtă vreme se va afla în zidurile noastre, ea este la adăpost de orice neajuns. Mă duc şi vă trimit pe părintele Anselm aice, ca să-i spuneți întâmplarea.

Cavalerul se întoarse în sala unde se afla Balc, căruia slugile îi scoteau atuncea zaua şi armele. Trăgând pe Anselm de o parte, îl rugă să se ducă la Maria deoarece aceasta are neapărată nevoie de el. Până se găti cina, amândoi cavalerii întreținură pe Balc cu amănunte asupra mersului războiului din Italia, aduse de trimisul din Ardeal.

În curând se adusese cina şi cavalerii se puseră şi ei la masă lângă Balc pentru a-i face cinste şi a-i ține de urât. După câtăva vreme se întoarse şi părintele Anselm şi fu poftit să se puie la masă; el se aşeză lângă cavalerul Albrecht.

— Cum îi este fetei? întrebă el încet pe minorit.

— Şi-a revenit în fire, nu are nimic: leşinase mai mult din spaimă decât din oboseală, răspunse Anselm pe acelaşi ton.

— Cine este ea?

Părintele era să răspundă când cavalerul Albrecht, văzând ochii lui Balc ațintiți asupra lor, zise voievodului:

— Părintele Anselm îmi spune că o fată, adusă aice fără cunoştință de oştenii dumitale, se află mai bine

mulțămită îngrijirilor lui.

— Ah, da, răspunse Balc, cu un râs cam silit, am uitat să te previn de frumosul oaspe ce ți l-am adus şi de împrejurările în care l-am întâlnit. Închipuieşte-ți că azi dimineață, oprindu-ne la satul Tamaşi pentru a lăsa caiii să răsufle, un țaran necunoscut s-o aruncat asupra mea şi o voit să îmi deie o lovitură de cuțit dar eu, făcând o mişcare grabnică, am fost lovit numai de brațul lui şi mărturisesc că lovitura a fost atât de puternică încât am căzut la pământ. Vrând oştenii mei să-l prindă, el s-o apărat ca un turbat scoțând din țari un paloş şi rănindu-mi mai mulți oameni. În sfârşit, Talpan, hotnagul de slujitori, o izbutit să-l prindă cu arcanul. L-am dus la Bacău unde l-am dat pe mâna şoltuzului Mayer şi a lui Berdilă, namestnicul, ca să-l cerceteze şi să-l judece. Fata era cu dânsul şi i-aş fi dat drumul dar ea, pe de o parte o început să strige că este fiica cneazului Baloş de la Poiana iar, pe de altă parte, din grai vrednic de credință, am aflat că țăranul cu care se afla este unul din căpeteniile cetei acelui lotru vestit ce se numeşte Păunaşul Codrilor. Dacă, într-adevăr, nu se laudă că ar fi fata cneazului Baloş, care ştim că este un duşman neîmpăcat al domniei, apoi faptul că ea însoțea pe unul din tovarăşii tâlharului ar fi un început de dovadă că cneazul este în oarecare înțelegere cu el şi este vrednic de mai aproape cercetare. Iar chiar de nu o grăit adevărul şi este o fată din prostime totuşi, ca ibovnică a unui hoț, trebuie să cunoască multe taine de ale lui şi prin ea vom putea afla amănunțimi folositoare pentru noi. Pe dânsa n-am vrut s-o dau pe mâna lui Mayer şi a lui Berdilă căci ei, cum ştii, sunt oameni aspri.

M-am hotărât să umblu cu ea cu binişorul spre a afla ceea ce vreu să ştiu. Mi-am pus de gând să încep s-o cercetez chiar mâine de dimineață, între patru ochi şi de aceea ți-aş fi îndatorit dacă ai pune-o într-o odaie lângă acea în care am să şed eu ca să-mi fie cercetarea mai cu îndemnă. Te-aş ruga chiar să poronceşti ca fata să fie adusă îndată acolo, căci n-aş vrea să poată vorbi cu altcineva înainte de a da ochii cu mine.

Chipul firesc în care Balc spusese această povestire ar fi putut face pe un om care nu l-ar fi cunoscut să creadă că el zicea numai curatul adevăr, dar cavalerul Albrecht îl ştia de mult şi în multe împrejurări fusese în stare să-şi deie seamă de meşteria cu care fiul lui Sas mânuia minciuna. Se îndoi din capul locului că împrejurările întâlnirii lui cu fata să se fi petrecut aşa cum le povestea Balc şi cererea de la sfârşit îl încredință că el urmăreşte scopuri necurate. De aceea răspunse scurt:

— Singura odaie în care te pot pune are, în stânga, pe acea în care doarme trimisul unguresc, iar în dreapta odada mea de culcare, prin urmare nu-ți pot îndeplini cererea. Dacă doreşti ca fata să nu poată vorbi cu nimeni, lucrul este uşor: avem aice mai multe încăperi pentru opreală şi pot poronci ca ea să fie dusă într-una dintr-însele şi să nu meargă nimeni la dânsa fără ştirea mea.

— Dacă nu se poate altfel, răspunse Balc, încercându-se în zadar să ascundă nemulțămirea ce o simțea văzându-se dejucat, te-aş ruga să dai poroncile cuvenite. Cred că nu te vei împotrivi ca cheia temniții în care va fi pusă să-mi fie adusă şi ca un slujitor de al meu să steie de pază înaintea uşei.

— Ostaşii mei sunt de toată credința, răspunse

cavalerul, dar dacă nu ai încredere, va fi precum doreşti. Să vie Hans aice, poronci el unui servitor.

Vechea noastră cunoştinţă de la rateşul din Ciortolom sosi în curând şi se opri la trei paşi de masă, făcând salutul ostenesc.

— Hans, zise cavalerul, ia fata adusă de voievod şi o du în temniţa cea de sub capelă. Îngrijeşte-te ca Hertha să trimită acolo un aşternut curat, lumânare şi ce va mai fi de trebuinţă. Apoi închide-o şi adă cheia aice după ce vei spune hotnogului de slujitori domneşti să puie pază, la uşa temniţii, pe un oştean de încredere de ai lui. Mergi!

Hans, salutând din nou, ieşi pe uşă. Balc, vărsându-şi un pahar de vin începu să povestească despre izbânda lui asupra tătarilor, făcându-se că nu mai gândeşte la cele întâmplate.

După o jumătate de ceas, Hans apăru din nou, urmat de Talpan, şi dând în mâna cavalerului o cheie mare, de aramă, pe care acesta o înmână voievodului, spuse că poroncile ce i-au fost date sunt îndeplinite iar Talpan spuse lui Balc numele oşteanului pus de strajă la uşa temniţii. După ce mai schimbară câteva cuvinte. Balc se sculă, rugă pe gazda lui să-i arăte unde este odaia pregătită pentru el, apoi, îşi luă noapte bună de la cavalerul Ulrich şi de la părintele Anselm.

Deoarece în odaia în care zăcuse Ştefan Stroici se afla trimisul unguresc, cavalerul Albrecht duse pe voievod în acea de alăturea, din partea dreaptă, unde găsiră pe Talpan şi pe o slugă a lui Balc, apoi cavalerul se retrase, dorind oaspelui său somn uşor.

După ce dădu câteva poronci prin curte, merse în odaia lui unde Maria îl aştepta vorbind cu părintele

Anselm şi cu Hertha.

— O, Albrecht, zise Maria, trebuie să faci toate chipurile ca să scăpi biata fată de atingerea acestui neom. Părintele mi-o povestit basmul iscodit de Balc; este o minciună de la început până la sfârşit, chiar oştenii lui au spus că el o sărutat-o cu de-a-sila şi că voinicul care o însoțea o lovit pe Balc cu pumnul pentru a o feri de această batjocură. Ea este pe jumătate moartă de groază. Când şi-o venit în fire şi o zărit pe părintele Anselm, s-o aruncat în genunchi, la picioarele lui, rugându-l s-o mântuie şi o spus că o scăpat din mâna tătarilor numai pentru a intra într-o primejdie şi mai grozavă. Mai mult n-am putut afla căci Hertha care i-o dus cele de trebuință în temniță, o putut să rămâie prea puțin singură cu dânsa din pricina hotnogului care, cu toate încercările lui Conrad Müller să-l facă să mai zăbovească pe afară, o intrat înăuntru şi o zis că are poroncă aspră de la voievod să nu lase pe nime să vorbească cu ea. Nu putem s-o lăsăm în mâinile lui Balc, ar fi un păcat.

— Aşa-i de tânără şi de frumoasă! zise Hertha. Fără îndoială este o fată de neam mare, mâinile ei sunt albe şi gingaşe ca mâinile stăpânei mele, se vede că ele nu au fost niciodată întrebuințate la muncă.

— Balc are cheia temniții şi poate intra la dânsa la orice ceas din zi şi din noapte; o are în puterea lui, zise Maria. Albrecht, trebuie să iei măsuri de ocrotire pentru această nenorocită.

— Să n-aveți nicio grijă în această privință, zise cavalerul zâmbind. Am dat poroncă lui Hans să puie de strajă, la uşa de dinafară a temnițelor, doi oşteni de ai noştri, cu lozincă să nu lese pe nime să intre fără de a-l

striga pe dânsul. El va veghea toată noaptea, iar jos, la scara ce duce la uşa odăii voievodului, mai sunt doi oşteni de ai noştri care au poroncă să-mi deie de ştire îndată ce ar vedea pe Balc scoborându-se pe scară. Fiți deci pe pace, fata astă noapte nu este amenințată de nicio primejdie şi tot atât de teafără va rămânea câtă vreme va sta în această cetate. Mâine vom vorbi şi ne vom gândi la ce este de făcut pentru a o scăpa din ghiarele lui Balc. Dar miezul nopții a trecut de mult, ar fi vreme să ne odihnim.

Părintele Anselm dori prieteniilor lui noapte bună şi ieşi din odaie, urmat în curând de Hertha şi peste puțin toate luminile câte mai ardeau în cetate se stinseră.

Balc se trezi de dimineață şi grija lui cea dintâi fu să se întâlnească cu trimisul unguresc.(...)

Vinul cavalerilor era bun şi Balc, dar mai ales Somossy, îi făcură cinste. Văzând că acest din urmă devenea din ce în ce mai zgomotos, Maria se retrase cu părintele Anselm, rămânând la masă, numai cei doi cavaleri cu oaspeții lor. Se aduseră alte ulcioare pline cu un busuioc vechi de la Odobeşti, care fusese cu deosebire lăudat de ungur. Cavalerii beau cu cumpăneală şi de la o vreme Balc urmă pilda lor, dar Somossy deşertă pahar după pahar. Se făcuse cumplit de vorbăreț şi nu mai înceta să-şi cânte izbânzile la război, la masă sau pe lângă femei dar, de la o vreme, limba începu să i se îngreuieze şi, la urmă, căzu adormit, cu coatele pe masă, făcând să răsune sala cu horcăiturile lui. Faptul stârni veselia celorlalți meseni şi îi făcu să părăsească masa şi să se retragă fiecare în odaia lui spre a se odihni. Somossy însă, nefiind în stare

să se scoale de pe scaun, fu dus pe brațe de doi oşteni şi depus pe patul lui.

După o jumătate de ceas domnea în Cetate liniştea cea mai desăvârşită când Balc ieşi din odaia lui, scoborî scările fără zgomot şi se îndreptă spre partea unde se aflau temnițele, însă, când ajunse la uşa lor, un oştean de la Cetate se puse înaintea ei, încrucişând sulița şi-i spuse că are poroncă să nu lese pe nimeni să intre fără învoirea castelanului. Balc îşi spuse numele şi se încercă întâi să-l facă cu bine să-i deie drumul, dar neamțul răspundea că nu este voie şi rămânea neclintit la locul lui. Voievodul, supărat, începuse să strige şi să-l amenințe când auzi în curte un zgomot de paşi şi, când se întoarse, văzu pe cavalerul Albrecht care se apropiase de el.

— Bine că ai venit, zise Balc, închipuieşte-ți că acest încăpățânat nu voia să mă lese să intru în temniță.

— El şi-a făcut datoria, răspunse cavalerul, căci rânduiala Cetății este ca nimeni să nu intre în temniți fără învoirea mea!

— Vreau să merg să văd ce voi putea afla de la prinsa mea. Te rog să-i dai poroncă să mă lese să intru, zise Balc.

— Te voi însoți eu însumi, zise castelanul şi, făcând oşteanului un semn, acesta se dădu în lături.

Apoi cavalerul împingând uşa grea de stejar, întărită cu şine groase de fier, Balc intră într-o sală strâmtă în care se vedea o scară cu câteva trepte. Scoborâră treptele şi se găsiră într-o altă sală, luminată prin nişte răsuflători şi în care se vedeau uşile mai multor chilii. Dinaintea celei din capătul din dreapta al sălii, se ținea un slujitor domnesc cu sulița în mână.

— Îți mulțămesc, domnule cavaler, zise Balc când ajunse înaintea acelei uşi, de acum nu mai am trebuință de dumneta.

— Dar eu, zise Albrecht, am temeiuri care mă silesc să te însoțesc în chilia acestei fete.

— Glumeşti? întrebă Balc răstit şi înroşindu-se. Nu înțelegi că am trebuința să rămân singur cu ea?

— Tocmai fiindcă bănuiesc care sunt acele temeiuri, răspunse liniştit cavalerul, sunt hotărât să nu te las singur cu dânsa.

— Mi se pare, domnule cavaler, zise Balc, ridicând glasul, că dumneta uiți că fata este prinsa mea şi că eu am temeiuri pentru a bănui că ea stă în legătură cu duşmanii domniei ce sunt şi acei ai crăiei şi uiți, în sfârşit, că eu sunt fiul domnului acestei țări.

— Şi eu, răspunse cavalerul cu cea mai mare linişte, castelanul acestei Cetăți a craiului Ungariei, nu stau nici sub ascultarea voievodului Moldovei, nici sub acea a fiului său. Banderiul meu fâlfâie pe zidurile Cetății alături ea cu acel al craiului şi nu voi îngădui ca în lăcaşurile adăpostite de umbra lui cineva, cât de fiu de voievod ar fi el, să-şi facă râs de o femeie, oricât de vinovată ar fi ea.

— Şi cum îndrăzneşti, strigă Balc, punând mâna pe paloş, să bănuieşti gândurile mele. Cine-ți dă voie să presupui că vreu să intru la dânsa pentru altceva decât pentru a o cerceta.

Cavalerul fără a se arăta câtuşi de puțin mişcat de mânia lui Balc, îi răspunse liniştit, uitându-se drept în ochii lui:

— Trăiesc de prea multă vreme pe aceste locuri, am văzut şi-am auzit prea multe pentru ca să nu ştiu cu

cine am de-a fiace. Lasă paloşul în pace, căci dacă este vorba să ne arătăm puterea, n-am de spus decât un cuvânt şi atât dumneta cât şi slujitorii dumitale vă veți trezi dincolo de podul mişcător al Cetății mai curând decât doreşti.

Totodată, în capul scării se arătară cavalerul Ulrich şi Hans urmați de mai mulți nemți înarmați.

Balc, cu toată vitejia lui, recunoscută chiar de duşmanii săi cei mai neîmpăcați, era un bărbat prea chibzuit şi prea stăpân pe sine pentru ca să-l fi putut târî mânia într-o luptă din care n-ar fi putut ieşi decât cu ruşine.

— Nu mă sparie oştenii dumitale, răspunse el. Apoi urmă cu un glas mai domol: Cetatea fiind a craiului, nu vreau să fac gâlceavă într-însa, dar să ştii că voi înştiința pe tatăl meu şi că el, la rândul lui, va aduce la cunoştința curții crăieşti purtarea dumitale.

— Voi şti să-mi arăt îndreptările cătră curtea crăiască, răspunse cavalerul. Îi voi putea chiar arăta multe lucruri ce-i sunt necunoscute şi care, de ar fi cunoscute, ar putea face ca nişte oameni până astăzi mai sus decât li se cuvine, să cadă pe urmă jos de tot.

Aceste de pe urmă cuvinte ale cavalerului schimbară mânia lui Balc în teamă, căci cunoştea vaza de care se bucura cavalerul, atât pe lângă voievodul Transilvaniei, cât şi pe lângă curtea crăiască. După ce rămase câtva în tăcere, zise cu un glas cu totul schimbat:

— Nu trebuie să te miri, domnule cavaler, dacă bănuielile dumitale m-au jignit. La urma urmei, dacă nu vrei să mă laşi să vorbesc singur cu fata, paguba nu este mare, căci marți gândesc că plec de aice şi, odată ajuns la Suceava, voi putea să aflu de la ea tot ce doresc să

aflu.

— Îndată ce vei ieşi din Cetate vei putea face cu dânsa ce vei dori şi ceea ce te va ierta cugetul, răspunse cavalerul, apoi amândoi părăsiră temnița şi se îndreptară fiecare spre locuința lui. Cavalerii, în acea zi, nu mai văzură pe oaspeții lor până la cină, căci Somossy nu se trezi decât seara târziu, iar Balc rămase închis în odaia lui.

La cină însă, Balc vorbi cu toată lumea ca şi când nu i s-ar fi întâmplat nimic neplăcut în cursul zilei, iar Somossy mâncă şi, mai ales, bău cât patru. Pe lângă busuiocul de la Odobeşti, cavalerul poroncise să se aducă şi nişte Nicoreşti roş, vechi de zece ani, iar trimisul vice-voievodului, neştiind căruia să-i deie cununa, bău dintr-amândouă până când îşi pierdu tot cumpătul. După ce laudele îi curseră din gură cu mai multă uşurință decât la prânz, începu să se plângă că Balc nu a ştiut să prețuiască îndestul cinstea ce-i făcuse vice-voievodul trimițându-i pe cel mai bun prieten al său şi-i mulțămea pentru ostenelile lui numai cu trei sute de galbeni, când el îi dădea prilej să se mântuie deodată de cei mai vajnici neprieteni ai lui.

Iar Balc nu ştia ce să facă ca să-i închidă gura. La urmă, Somossy jură că nu-i dă jalbele până ce nu-i va da, peste banii juruiți, şi câte două poloboace din fiecare din vinațurile ce erau pe masă.

Balc se grăbi să i le făgăduiască, nădăjduind că îl va astâmpăra, dar ungurul începu să ceară altele pentru vice-voievod, destăinuind în beția lui toate amănunțimile afacerii pentru care fusese trimis. Balc vedea zâmbetul ironic pe buzele cavalerului Albrecht, hazul ce făcea în urma destăinuirii lui Somossy şi nu mai putea de

supărare. În sfârşit alese mijilocul cel mai nimerit pentru a pune capăt acestei batjocuri. Începu să verse ungurului pahar peste pahar şi grăbi astfel sosirea clipei în care beţivul, doborât în sfârşit de puterea vinului, se prăbuşi sub masă în desăvârşită nesimţire.

— Cred, zise atunce Balc cavalerilor, că sunteţi oameni prea cuminţi pentru a da credinţă vorbelor nesocotite ieşite din gura acestui beţiv.

— Noi credem numai ceea ce vedem, răspunse cavalerul Albrecht. Ştim că dacă adesea se întâmplă să găseşti adevărul în vin, altă dată el aduce numai minciuni şi cu aceste cuvinte, duse pe Balc în odaia lui.

XXXVIII ÎN CARE AFLĂM CINE ERA VIDRA

Am văzut că Anton Guercy, sluga lui Ştefan Stroici rămăsese la Cetatea Neamțului fiind încă prea slab pentru a urma pe stăpânul său când acesta plecase cu Isaia şi cu Mihu.

Îngrijirile părintelui Anselm, o hrană bună şi odihna îl îndreptară în scurtă vreme pe deplin. Anton ar fi fost fericit la Cetate dacă ar fi avut ce să facă. Harnic şi iute din firea lui, trândăvia îi era nesuferită. Îşi trecea vremea cu vânatul, meşteşug în care era neîntrecut şi niciodată masa cavalerilor nu fusese atât de bogată în vânaturi de tot soiul. Nedibăcia nemților în mânuirea spadei stârnise de la început mirarea lui. Ei ştiau să întrebuințeze numai tăişul armei. Anton lua în fiecare zi câte cinci din ei şi le arăta, vreme de un ceas, cum se întrebuințează vârful armei. Totuşi, când era vreme rea ori, dintr-un prilej oarecare, nu putea să meargă la vânat, bătrânul oştean nu mai putea de urât.

Era acuma pe la sfârşitul lui august, întoarcerea lui Stroici nu putea să mai întârzie şi Anton o aştepta cu nerăbdare când, într-o seară, un oştean veni să-l cheme din partea părintelui Anselm. Anton se grăbi să se ducă la minorit.

— Ai putea, îi zise acesta, să-mi faci o slujbă pentru care ți-aş rămânea recunoscător.

— Cu cea mai mare plăcere, părinte, zise Anton,

poronceşte.

— Am de trimis la Târgul-Trotuşului nişte cărţi care nu le pot încredința decât unui om de toată nădejdea. Hans Biedermann, care de obicei duce cărțile de aice părinților de acolo, este dus la Suceava şi se va întoarce numai peste câteva zile. M-am gândit să te rog pe dumneta să-mi faci această slujbă. Eşti om cuminte şi viteaz, ştii româneşte bine şi-ți voi da un cal bun.

— Sunt prea fericit, părinte, că-ți pot fi de trebuință. Când doreşti să plec?

— Astă-noapte. Aş dori ca cel mai târziu poimâine de amiază cărțile să fie în mâna părintelui Gerivasie.

— Fii încredințat că voi face precum doreşti. Anton plecă cu două ceasuri înainte de răsăritul soarelui: calul ce i se dăduse avea un umblet minunat, la prânzul cel mic era la Piatra unde se odihni două ceasuri, la toacă sosea în Bacău. Nemții de la Cetate îl sfătuiseră, că dacă ajunge devreme în Bacău şi calul nu-i este din cale afară de obosit, să nu mâie acolo dar, după un scurt popas, s-apuce pe la Călugăra, de-a dreptul peste deal şi să steie peste noapte la rateşul jupânesei Sanda, în Ciortolom, unde-va găsi vin bun şi adăpost curat. Văzând în Bacău că călul mai poate merge mai departe, îl odihni un ceas şi plecă înainte. Drumeții pe care îi întâlni îl îndreptară spre rateşul cunoscut de toți şi unde ajunsese cu vreo două ceasuri după aprinsul lumânărilor.

Îndată ce sosi,văzu de cal, puse să-l frece, să-l săcele, să-l perie şi să-l adăpe față cu dânsul, părăsindu-l numai după ce-l văzu legat înaintea unei iesle pline de grăunțe, a unei corlăți umplute cu fân mirositor şi cu un aşternut de paie care-i venea până la pântece.

Bătrânul oştean se îndreptă spre crâşmă pentru a-şi

mângâia şi el stomacul cu ceva mâncare şi cu vinul ce-i fusese atât de lăudat de nemții de la Cetate când, ajuns în fața unei uşi deschise, rămase încremenit, cu ochii holbați. În odaie era lumină şi pe prag sta o tânără femeie care nu era alta decât Vidra.

Văzând că străinul o stat deodată pe loc, se uită şi ea la dânsul. Deveni galbână ca ceara şi nu putu să înăbuşească un strigăt:

— Anton!

Iar el răspunse:

— Cneghină Domnica! Dumnezeule! Ea trăieşte!

Şi bătrânul, îngenunchind înaintea ei, îi luă mâinile şi le acoperi cu sărutări. Lacrimile izbucniră din ochii Vidrei.

— Da, Antoane, zise ea mângâind capul şi fața lui, eu sunt Domnica şi tare mă bucur că te văd! Ah! ce vremuri îmi aminteşti, şi Vidra îşi acoperi ochii cu mâinile.

Dar aducându-şi aminte că împrejurul lor, pe lângă carele trase în răteş, mai sunt şi străini, zise lui Anton, silindu-l să se scoale şi luându-l de mână:

— Vină în odaia mea, ca să vorbim în linişte.

Nu voi osteni pe cititor cu cele rostite de Vidra şi de Anton, dar voi da aice pe scurt povestirea vieții tinerii şi frumoasei femei, lăsându-l să ghicească de ce fel au trebuit să fie voroavele lor.

Vidra era fiica cneazului Stan de la Comăneşti pe Soloneț, vestit atât prin nemărginita-i bogăție, cât şi prin vitejiile făcute în nenumărate războaie.

Cnezatul lui cuprindea satele Comăneşti, Băieşeşti şi Pârteşti, cu peste opt sute de gospodari bogați; cu mori, crâşme şi brudini de poduri, cu heleşteie şi prisăci de mii de stupi, cu codri întinşi şi cu păşuni pe care

păşteau nenumărate turme de oi şi herghelii de cai.

Rămas orfan când abia ieşise din copilărie, firea-i neastâmpărată şi un dor nemărginit de voinicii îl făcură să lese îngrijirea averei credinciosului vătăman Mincu iar el, urmat de o ceată mare de voinici din satele lui, bine înarmaţi şi bine pregătiţi, intră în slujba împărăţiei de la Răsărit. Luă parte la multe războaie împotriva turcilor şi a lefegiilor catalani care, răsculându-se şi punând mâna pe o parte din satele împărăteşti, înfruntară vreme îndelungată toată puterea împăratului. Din slujba împărătească trecu în acea a craiului Ungariei şi susţinu pentru el lupte crunte cu veneţienii în Dalmaţia şi cu cehii în Boemia. Neputându-se împăca cu trufia ungurilor, intră în slujba lui Vladislav, craiul Ţării Leşeşti. Dacă ceata lui se împuţina după fiecare bătălie, ea îşi întregea iar numărul în curând, căci lefegii români mişunau pe acea vreme prin oştirile domnitorilor megieşi cu ţările noastre şi fiecare din ei alerga bucuros sub steagul lui Stan, căci el izbutise să-şi facă pretutindeni un nume mare de oştean viteaz şi înţelept. Slujbele îi erau bine plătite de craii la care se tocmea în leafă şi, nu numai că nu trăgea bani de acasă dar punea deoparte, pe fiecare an, sume destul de însemnate.

Frumuseţa îi fusese vestită în tinereţe şi nu câştigase mai puţine izbânzi pe calea iubirii decât pe câmpul de bătaie. Frumosul român aprinsese mari şi numeroase focuri în albele sânuri ale damelor bizantine, se vorbea că fusese chiar iubit de femei şezând pe treptele scaunului împărătesc. Mai pe urmă, atât frumoasele veneţiene cât şi maghiarele aprinse şi galeşele fete ale Lehiei numai crude nu se arătară către el. Deşi adesea ar fi avut prilejul să se căsătorească în chip strălucit,

rămase burlac până la vârstă de cincizeci de ani trecuți, când fu cuprins de dragoste pentru o tânără şi frumoasă polonă de neam mare.

El era acuma bărbat cărunt, trupul lui de urieş începuse a se îngreuia şi era ciuruit de răni. Spada unui cavaler teuton îi tăiese obrazul drept în două, de-a curmezişul, lăsându-i o dungă adâncă şi lată; piatra unui prăştinaş dalmațian îi pusese în mijlocul frunții o pecete albă şi jumătate din urechea stângă îi fusese ruptă de o suliță litvană. Dar era vestit şi bogat; fata era tânără, frumoasă şi gingaşă, iar părinții ei erau săraci şi cu casa plină de copii. Căsătoria fu răpede hotărâtă şi îndată după nuntă, Stan, obosit de războaiele purtate în timp de aproape patruzeci de ani, părăsi slujba leşască şi se întoarse acasă.

Mincu ocârmuise cnezatul cu vrednicie şi cu credință: el dădu pe seamă lui Stan, la întoarcere, o avere cu mult mai însemnată decât acea ce-i fusese încredințată la plecarea stăpânului său.

Cei trei ani ce urmară întoarcerea cneazului la Comăneşti fură cei mai fericiți din toată viața lui. Vanda, aşa se numea soția lui Stan, era o ființă blândă şi supusă, ea intra în toate voiele cneazului care, din partea lui, o iubea la nebunie. Dar această fericire nu ținu mult căci, în al patrulea an al căsniciei lor, Vanda muri dând naştere unei fetițe.

Lovitura fu cu atât mai dureroasă pentru Stan cu cât era neaşteptată; rămase timp de mai multe luni ca tâmpit. Închis în casă, nu voia să vadă pe nimeni, afară de bătrânul Mincu şi de vreo două slugi mai credincioase. Când îşi reveni în fire şi începu să iasă iar în lume, acei care îi ştiau de mai nainte îl recunoscură

cu greu; îmbătrânise cu zece ani: părul şi barba i se făcuse albe ca zăpada. Cu vremea, firea lui voinică se trezi din nou şi îşi reluă traiul obişnuit, dar jalea îi rămase tot atât de mare ca în ziua în care Vanda îi fusese răpită.

Vânatul era acuma singura lui plăcere, rămânea adesea săptămâni întregi prin munți urmărind zimbrii şi urşii.

Domnica, aşa se numea copilla, fu crescută de slugi, căci Stan nici nu voia s-o vadă şi dăduse poronci straşnice ca, sub niciun cuvânt, să nu fie adusă înaintea lui. Însă, când era de cinci ani, o întâmplare făcu ca cneazul să se găsească față în față cu ea şi atunce frumusețea fetiței şi asămănarea ei uimitoare cu Vanda aduseră o schimbare desăvârşită în simțirile lui. De unde până atunce nu voia s-o vadă, acuma se simțea fericit numai când o avea lângă el; în scurt timp oşteanul vajnic, la numele căruia tremurau odinioară oştiri întregi, deveni robul copilei.

Domnica luase de la frumoasa ei mamă numai trăsăturile obrazului, moştenise însă de la Stan o fire pornită, un duh neastâmpărat şi o îndrăzneală fără seamăn; ea din copilărie arătă cel mai desăvârşit dezgust pentru toate îndeletnicirile femeieşti, îi plăceau numai caii şi armele.

Când cneazul o întrebă pentru întâia oară dacă are vreo dorință, ea îi răspunse rugându-l s-o învețe a călări. Nicio cerere nu putea să fie mai plăcută bătrânului oştean, iubitor pătimaş de cai, care fusese şi era încă un călăreț neîntrecut. Sub povățuirea lui, Domnica fu în curând în stare să călărească caii cei mai nebuni din grajdurile cneazului, făcându-l, prin

îndrăzneala arătată de dânsa, să tremure pentru întâia oară în viața lui. Ca să nu se despartă de ea, Stan rărise din ce în ce vânătorile prin munți, vânând în schimb, împreună cu copila, iepuri şi păsări cu ogarii şi cu copoii. Când vremea era din cale afară de urâtă, silindu-i să steie în casă, Domnica aşezându-se pe un scăuieş, la picioarele tătâne-său, îl ruga să-i povestească faptele războinice săvârşite sau văzute de el şi le asculta ceasuri întregi. Multe războaie văzuse cneazul şi multe avea el de povestit, dar toate lucrurile au un sfârşit şi, cu vremea Domnica ajunse să le cunoască toate. Atunce ea îl puse să i le zică din nou; la urmă le ştia pe de rost dar tot le asculta cu plăcere. La povestirea vreunui fapt mai îndrăzneț, inima îi bătea tot atât de tare ca la întâiul auz. Acuma nu se mai mulțămea cu călăria. Cneazul trebui s-o învețe a mânui paloşul şi sulița, a trage din arc şi, pentru toate, ea arăta o agerime uimitoare.

Sili pe Stan s-o ducă la vânătoare de zimbri şi de urşi; în fața fiarelor dădu dovadă de o îndrăzneală şi de un sânge rece de care s-ar fi putut făli un vânător bătrân.

Dar, pe când creştea într-însa patima vânatului, puterile cneazului slăbeau cu vârsta, vânătoriâe şi chiar plimbările călări se răreau din ce în ce. Povestirile bătrânului urmau într-adevăr a curge necontenit, dar acuma nu mai puteau aduce Domnicăi decât umbra plăcerii simțită când se afla în fața fiarelor sălbatice, sau când supunea vreun cal neînvățat. Era atât de deprinsă cu viața la câmp sau la pădure încât, după o scurtă vreme de şedere neîntreruptă în casă, obrajii ei rumeni începură să se îngălbenească, pofta de mâncare îi scăzu şi prinse a slăbi. Atunce Stan, spăriet, se hotărî s-o lese să meargă la vânat fără dânsul, sub privigherea lui

Anton Guercy, prinsul lui de război în urma unei lupte cu cavalerii teutoni, care rămăsese pe lângă el ca slugă şi-l urmase în Moldova când părăsi serviciul leşesc.

Obrajii Domnicăi se făcură iar rumeni, pofta de mâncare şi somnul liniştit se întoarseră, dar viața începu să se facă din zi în zi mai amară pentru bietul Stan, căci soarele la care îşi încălzea bătrâneţile începu să lucească din ce în ce mai rar pentru el: Domnica îşi petrecea toată viața călare sau vânând prin munți.

După o vreme, privigherea lui Anton îi păru nesuferită şi începu să meargă la plimbare sau la vânat singură, ceea ce îi atrase cercetări din partea cneazului. Dar el era acuma prea bătrân şi prea stăpânit de slăbiciunea lui către dânsa pentru a pune în chip hotărât capăt acestei purtări a Domnicăi. Se mulțămi să facă pe Anton răspunzător de orice s-ar putea întâmpla fetei.

Domnica atinsese acuma vârsta de şaptesprezece ani, frumusețea îi era uimitoare şi Stan începu să se gândească la căsătoria ei. Ştia că, dată fiind atât frumusețea fetei cât şi însemnata lui bogăție, peţitorii nu vor lipsi; se mai mângâia cu nădejdea că căsătoria va schimba pornirile bărbăteşti ale Domnicăi şi că după nuntă ea va trăi cu soțul ei în casa părintească.

Începu deci să adune la dânsul nu numai tineretul Moldovei şi acel din țările române megieşe, dar şi tineri de neam din Lehia şi din Țara Rusască. Toți rămăsese fărmăcați de frumusețea ei, toți, privind-o, treceau cu uşurință peste firea ei pornită şi peste aplecările ei bărbăteşti. Averea ce trebuia s-o moştenească atârna în cumpănă, pentru ochii a câtorva dintr-înşii, poate mai greu decât frumusețea, dar în cele mai multe inimi, la vederea ei, se deştepta o iubire adevărată. Însă Domnica

întâmpina toate cererile lor cu cel mai desăvârşit dispreț. De multe ori, deşi ştia că casa este plină de oaspeți, i se întâmpla să încalece în zori de ziuă pentru a se întoarce numai după căderea nopții. Când vremea urâtă sau vreun cuvânt mai hotărât al cneazului o silea să ieie parte la petreceri şi la ospețe, ea răspundea la măgulirile puse la picioarele ei, luându-le în râs. Nu ascundea nici ura ei pentru căsătorie, nici credința ce o avea că curtea lor ținteşte mai cu seamă la zestrea ei. În curând această purtare sili până şi pe cei mai cutezători sau mai îndrăgostiți să părăsească orice nădejde că o vor putea lua de soție.

În primăvara anului 1344, Stan fu silit să trimită pe Anton la Bârlad pentru trebi grabnice, dar toată lumea era obişnuită să vadă pe Domnica mergând singură la vânat şi plecarea lui nu schimbă întru nimic chipul în care ea îşi petrecea vremea.

XXXIX ÎN CARE SE VEDE CÂT ESTE DE PRIMEJDIOS PENTRU O FATĂ CA SĂ VÂNEZE SINGURĂ

Într-o frumoasă zi a începutului lui mai, fiind vestită că un zimbru a fost văzut în fundul Bucovățului, Domnica porni de dimineață, însoțită de Vifor şi de Pârjol, copoii ei cei mai buni. Când ajunse aproape de locul unde credea că va găsi fiara, priponi calul într-o poiană şi apucă, prin codru, la deal. Însă deşi bătu cu de-amănuntul fețele dealurilor din dreapta şi din stânga pârâului, nu putu să deie de nicio urmă. După o scurtă odihnă se puse din nou în urmărirea zimbrului, însă tot în zadar şi era acuma să se întoarcă înspre poiana unde lăsase calul când auzi un câine gonind în depărtare. Vifor şi Pârjol începură îndată a bate şi ei şi se repeziră în partea în care se auzea glasul câinelui străin iar Domnica se luă după dânşii.

Gura câinelui străin se auzea din ce în ce mai bine şi, după bătaia lui Vifor şi a lui Pârjol, ea înțelese că au dat şi ei de urmă şi mână împreună. Începu să urce la deal spre a ajunge înaintea zimbrului la curmătura spre care mânau câinii. Era aproape să ajungă la ea când auzi câinii bătând pe loc vreo cincizeci de paşi în dreapta ei. Se sui răpede pe un dâmb ce o despărțea de copoi şi, când ajunse în vârful lui, văzu pe un picior de plai sub

dânsa, un zimbru urieş care purta o săgeată înfiptă în coastă şi făcea faţă celor trei câini, iar, mai la deal, la vreo zece paşi, un vânător care ţinea o ţapă ferecată în mână. Deodată zimbrul se răpezi cu capul în jos asupra vânătorului, cu o iuţeală atât de mare încât acesta fu silit să sară în lături spre a-l putea lovi cu îndemânare. Dar piciorul alunecându-i pe frunzele uscate şi lucii, căzu pe spinare. Zimbrul care în răpegiune trecuse de dânsul, se întoarse pentru a se arunca din nou asupra lui dar, tocmai când era să-l străpungă cu coarnele, Domnica, care în două sărituri ajunsese lângă fiară, cu o mână hotărâtă îi înfipse ţapa în mijlocul cefii. Zimbrul se prăbuşi mort la pământ, iar vânătorul necunoscut sări răpede în picioare strigând:

— Mulţămesc, voinice, mi-ai scăpat viaţa. Dar, adaose el privind cu uimire pe Domnica, pe legea mea, voinicul este o voinică!

Domnica, fără a răspunde, se uită lung la el. Necunoscutul era un bărbat de vreo treizeci de ani, de statură înaltă, de făptură puternică dar totodată sprintenă. Pletele şi musteţile îi erau bălăi; în ochii mari, albaştri, strălucea un foc straniu iar trăsăturile feţii erau de o frumuseţă neobişnuită.

Purta o haină strâmtă, de postav sur, cu şireturi verzi, cioreci de aceeaşi materie şi de aceeaşi coloare care intrau, la genunchi, în ciubote de iuft rusesc; capul îi era acoperit cu o căciuliţă de postav verde, împodobită cu o pană de bâtlan. De brâul de piele galbenă era prins un cuţit lung cu mânerul de os şi o tolbă cu săgeţi îi atârna pe spate.

El privea acuma pe Domnica în tăcere, fărmăcat de frumuseţa acestei fiinţe, pe jumătate bărbat şi pe

jumătate femeie. Ea purta un mintean bărbătesc de lână verde cu şireturi negre şi desprinse la piept; mânecile mintenului spintecate de la cot în jos, erau dezbumbiete şi descopereau mânecile cămeşii de in, împodobite cu betiți albastre. Fusta de aceeaşi materie dar mai închisă decât minteanul, acoperea în parte turetcile ciubotelor de piele galbenă şi era strânsă într-o cingătoare lată, de piele neagră, cusută cu flori de aur, de care era atârnat un cuțit cu mânerul de fildeş săpat. Părul era adunat într-o singură pleată, groasă de un lat de mână, care atârna până la brâu şi apoi era îndoită şi adusă înapoi pe cap, sub o căciuliță de catifea sură în care era înfiptă o pană de cucoş de munte. În spinare purta un arc şi o tolbă cu săgeți.

Vroi să-şi ieie ochii de pe ochii străinului, dar în zadar, privirea îi era pironită de privirea lui, se simțea ca sub puterea unei vrăji. În sfârşit necunoscutul, luând ochii de pe ea, rupse farmecul întrebând-o:

— Spune-mi, cui datoresc viața, unei fete sau unei zâne?

— O trecut vremea în care trăiau zânele, răspunse ea simțindu-se acuma uşurată, nu sunt decât fiica cneazului Stan de la Comăneşti şi mă numesc Domnica. Dar dumneta cine eşti?

Necunoscutul, făcându-se că nu aude această întrebare, zise închinându-se:

— Văd că toate câte le-am auzit despre frumusețea şi agerimea fiicei cneazului Stan erau sub adevăr şi îmi vine a crede că ne întoarcem la vremea zânelor.

— Dar dumneta cine eşti? mai întrebă Domnica.

Necunoscutul îşi aținti iar privirea asupra ochilor ei, făcând-o să resimtă din nou o tulburare necunoscută,

apoi zise;

— N-aş răspunde la această întrebare dacă mi-ar fi pusă de altcineva, dar nu-mi este iertat să las fără răspuns pe aceea care mi-o scăpat zilele. Sunt un cneaz român de peste munți, gonit de duşmani puternici din casa părintească şi dezbrăcat de averea-mi legiuită. Potrivnicii mă urmăresc şi astăzi, silindu-mă să trăiesc pribeag, prin munți şi prin păduri: am găsit un adăpost vremelnic la călugării unui schit din vecinătate şi-mi trec vremea cu vânatul.

— Casa tatălui meu este deschisă tuturor nedreptățiților, răspunse Domnica; oricât de puternici ar putea să fie duşmanii dumitale, deşi cneazul este acuma slăbit de bătrânețe, nimeni n-ar îndrăzni să se atingă de oaspele lui.

— Ai o inimă pe cât de viteză, pe atât de bună, răspunse necunoscutul, îți sunt recunoscător pentru propunerea ce mi-o faci, dar temeiuri vajnice mă împiedică să mă folosesc de ea. Mai mult chiar: dacă ai vorbi cneazului Stan despre întâlnirea noastră, m-aş vedea silit să părăsesc adăpostul găsit cu atâta greutate.

— Cum, oare cneazul îți este duşman? întrebă Domnica cu bănuială, căci străinul îşi luase iar ochii de pe ea.

— Nu, el nu mă cunoaşte şi nici eu nu-l cunosc, răspunse el, îmi pare rău că nu-ți pot descoperi taina ce apasă asupra mea, dar împrejurările mă silesc să tac. Îndrăznesc chiar să te rog să nu vorbeşti cneazului de mine, căci m-ai pune în mare zdruncin.

Glasul era blând şi rugător, iar privirea i se făcuse poroncitoare şi Domnica, sub stăpânirea ei, nu putu decât să răspundă:

— Fie după cum doreşti, îți făgăduiesc că nu voi vorbi nimărui de întâlnirea noastră.

Fața necunoscutului se lumină la auzul acestor cuvinte, privirea din poroncitoare deveni nespus de dulce, din ochii lui ieşea o lucire care făcea să pătrundă în inima Domnicăi o căldură ce era o dezmierdare.

— Îți mulțămesc, mă îndatoreşti din nou, zise el, închinându-se încă o dată înaintea ei.

— Calea mea este lungă, zise Domnica după o clipă de tăcere, trebuie să mă grăbesc dacă voiesc s-ajung acasă înainte de noapte. Să ştii că, dacă cumva îți vei schimba mai târziu gândul şi vei voi să te foloseşti de găzduirea tatei, poarta lui este totdeauna deschisă pentru acei ce caută adăpost. Acuma ajută-mă, te rog, să leg pe Vifor şi pe Pârjol, adaose ea desprinzând o curea de la brâu, căci ei nu vor părăsi zimbrul de bună voie, ar mânca din el până în ziuă şi ți l-ar strica rău.

— Cum, zise străinul, după ce l-ai ucis, ai de gând să mi-l laşi mie?

— I-am dat într-adevăr lovitura de moarte, răspunse Domnica, dar dumneta l-ai stârnit, câinele dumitale l-o mânat şi l-ai fi ucis singur dacă întâmplarea nu te-ar fi făcut să luneci pe frunze.

— Sunt recunoscător acestei întâmplări, căci fără de dânsa n-aş avea fericirea să-ți datoresc viața, zise străinul, dar ar trebui să iei măcar coarnele ca amintire a acestei izbânzi de care ar putea să fie mândru orice vânător.

— Casa noastră este plină de coarne de zimbru şi de piei de urşi ucişi de mine, răspunse Domnica, care izbutise să lege pe Pârjol.

Străinul prinse pe Vifor şi-l ținu până ce fata îl legă,

zicându-i în aceeaşi vreme:

— Vestea despre îndrăzneala dumitale o trecut munții şi o ajuns până la noi, dar ceea ce am văzut o întrecut toate aşteptările mele. Şi se întâmplă oare des să vânezi singură prin aceşti codri?

— Aproape în toate zilele, răspunse Domnica, vânatul este singura mea plăcere.

— Nădăjduiesc dar că voi mai avea fericirea să te întâlnesc dacă duşmanii nu-mi vor descoperi adăpostul în curând şi nu mă vor alunga dintr-însul, zise străinul, căci cu vânatul îmi trec vremea şi eu. Dar cum se face oare că cneazul te lasă să umbli singură prin munți?

— Îmi place primejdia, zise Domnica cu mândrie, fiindcă-mi dă prilejul s-o înving; şi mulțămirea mea este deplină numai când izbutesc s-o înving singură. Tata ştie că sunt în stare să mă apăr singură împotriva oricărui fel de duşmani. Acuma, rămâi sănătos! şi închinând capul uşor, plecă cu un pas sprinten spre poiana unde îşi lăsase calul.

Străinul rămase pe loc urmând-o cu ochii până ce se făcu nevăzută în codru, apoi zise către sine, zâmbind şi cu jumătate de glas:

— Îți place primejdia şi-ți place s-o învingi singură? Vom vedea cum vei ieşi din acea în care ai căzut fără să-ți dai seamă, apoi prinzându-şi copoiul, îl legă de un lanț şi porni în partea opusă acelei în care plecase Domnica.

Fata se ținu de cuvânt şi nu vorbi acasă de loc de întâlnirea ei cu străinul, dar îi fu greu s-adoarmă în acea noapte şi când, în sfârşit, spre ziuă, somnul veni să-i închidă pleoapele, se-ntâlni cu necunoscutul şi în vis.

Împotriva obiceiului ei, dormi târziu şi când se sculă, simțindu-se obosită, se hotărî să rămâie toată ziua acasă. Dar gândul ei nu se putea despărți de chipul străinului, ochii îi erau plini de dânsul, i se părea că se află sub farmecul privirii lui, că tot mai simte acea căldură ce-i dezmierdase inima când se uitase atât de dulce la ea.

Ce om frumos era acel necunoscut! Ce bărbătească era înfățoşarea lui! În urechile ei răsuna încă acel glas plin şi cald care o pătrunsese până în fundul inimii. Se simțea apăsată sub puterea unui farmec necunoscut.

Voi să-l scurteze. Poronci să-i aducă pe Iad, calul cel mai nebun din grajd; un armăsar negru prins din herghelie cu arcanul numai de vreo câteva zile şi care nu cunoştea însă şaua şi frâul. Când sări pe el fără a atinge scara cu piciorul, calul sări drept în două picioare şi slugile spăriete crezură că are să se răstoarne pe spate, dar coada harapnicului Domnicăi îl lovi cu atâta putere în cap, încât dobitocul amețit fu silit să aducă iarăşi picioarele la pământ. Începu să asvârle nebuneşte cu picioarele de dinapoi şi atunce Domnica, rămasă neclintită în şa, îi înfipse pintenii în deşerturi, şi calul, nebun de durere, fu silit s-o ieie din loc. Sări de două ori înainte, apoi iar se ridică în sus dar, primind o nouă lovitură în cap, nu putu decât să-şi sprijine din nou picioarele de dinainte de pământ. Iar începu să asvârle şi iar simți pintenii ascuțiți rupându-i pântecele; sări în dreapta, sări în stânga, dar Domnica rămânea înfiptă în şa. În sfârşit, armăsarul se răpezi înainte şi ieşi pe poarta deschisă. După o alergare nebună de două ceasuri, peste dealuri şi peste văi, calul se opri, alb de spumă şi tremurând pe picioare: se simțea învins şi se

supunea. Când, pe înserate, Domnica îl aduse înapoi la scară, Iad era blând ca un miel. Dar îndată ce aprinderea luptei fu trecută, chipul străinului apăru din nou înaintea ochilor Domnicăi.

După cină, ea rugă pe cneaz să-i mai povestească o dată luptele lui cu catalanii, lupte purtate în tinerețe, când era stăpânit de un dor nebun de vitejie, lupte cu prilejul cărora împlinise în fiecare zi fapte de o îndrăzneală nemaipomenită şi înfruntase moartea de zece ori pe ceas. Obişnuit ea tresărea la auzul lor, se părea că întreaga-i ființă este aninată de buzele bătrânului, iar ochii ei vedeau, desfăşurându-se înaintea lor, şirul acestor falnice întâmplări. Dar, de astă dată, deşi îşi încorda voința pentru a nu pierde niciun cuvânt, gândirea ei rătăcea într-una spre pârâul Lipovățului şi, pe dinaintea ochilor ei, trecea necontenit chipul acelui adus de întâmplare în fața ei.

A doua zi, porni înainte de revărsatul zorilor, spre locul în care-l întâlnise, dar în zadar cutreieră codrii până în seară, nu auzi glasul copoiului pribeagului, nu-l întâlni nicăiure. Trei zile de-a rândul bătu munții fără a da de el şi dorul de a-l vedea încă o dată creştea necontenit într-însa. În dimineața zilei a patra se găsi, fără de veste, față în față cu el pe un colnic de deal şi, când îl zări, deveni galbenă ca ceara, inima-i încetă de a bate şi numai cu greu putu să răspundă închinării lui.

Îi ceru voie să vâneze împreună cu dânsa, voie ce-i fu lesne hărăzită; ziua întreagă o petrecură împreună dar, atât pentru unul cât şi pentru celălalt, vânatul era numai un cuvânt. Pentru ea era un mijloc spre a-şi desfăta ochii privindu-l şi a auzi dezmierdarea glasului său; pentru el prilejul de a pune, prin vorbe meşteşugite,

stăpânire desăvârşită pe mintea şi pe inima ei. Îi fu un lucru uşor să cunoască firea şi chipul de trai al fetei, căci ea răspundea fără sfială la întrebările lui şi se simţea fericită văzându-l atât de doritor de a cunoaşte tot ce s-atinge de ea. Apoi el, la rândul lui, îi povesti pe lung cum se trage dintr-un neam vechi şi strălucit, cum şi-a petrecut tinereţile în războaie, câştigându-şi un nume falnic şi cum, acuma, nişte neamuri lacome şi viclene, prin urzeli meşteşugite, izbutise să arunce în sarcina lui o faptă tâlhărească săvârşită de ei. Îl pârâse către voievodul Ardealului şi-l silise să fugă spre a-şi scăpa viaţa, iar ei pusese stăpânire pe averea lui. Mai adăogi că urgia lor îl urmărise până în Moldova şi că oamenii lui Sas îl căutau în toate părţile, nevoindu-l să ducă prin codri o viaţă rătăcitoare.

Această povestire care înfăţoşa pe necunoscut ca pe jertfa unor urzeli viclene, mări încă în inima Domnicăi simţirea deşteptată la întâia lor întâlnire.

Deşi când se despărţiră nu schimbase încă niciun singur cuvânt de dragoste, inima fetei era întreagă a lui, ferecată de el prin lanţurile unei patimi puternice. Se întâlniră din nou în fiecare din zilele următoare şi, atunce, el rosti cuvinte de iubire care măriră tulburarea Domnicăi şi aduseră patima ei la culme.

Până atunce dragostea fusese o simţire ce o cunoştea numai prin auz şi o făcea să zâmbească. Dorul de iubire, ce zace în orice inimă femeiască, dormise până atunce într-însa, dar acuma se trezise deodată şi, cu nespusă putere, pusese stăpânire pe acestă fire sălbatică dar bogată, ale cărei îndemnuri nu cunoşteau nici frâu, nici stavilă. De-abia trecuse zece zile de când se cunoşteau şi pribeagul nu mai avea nimic de cerut de la Domnica, ea

îi hărăzise tot ce o femeie care iubeşte poate hărăzi bărbatului iubit de dânsa.

Petrecură o lună plină de încântări. O peşteră părăsită, pe malul unei scursuri, fu cuibul unde adăpostiră dragostea şi fericirea lor. Se întâlneau într-însa de dimineață şi se despărțeau seara într-amurg, părăsind-o peste zi numai pe puține ceasuri pentru a vâna câte un şoim, căci Domnica se temea să nu deştepte vreun prepus de s-ar fi întors totdeauna acasă cu mâinile goale.

Din zi în zi îi creştea patima. Cu cât sorbea mai mult din cupa iubirii, cu atât era mai însetată. Vlad, aşa îi zisese necunoscutul că se numeşte, părea că şi-a uitat toate nenorocirile şi toate grijile şi că nu se mai satură de frumusețea minunată a iubitei lui şi de dragostea ei aprinsă. Dar, într-o zi, Domnica, când ajunse la locul lor de întâlnire, nu numai că nu văzu pe Vlad ieşindu-i înainte ca de obiceiu, dar, când intră în peşteră, o găsi deşartă. Trecu mai bine de un ceas până la sosirea lui, dar când, în sfârşit, sosi şi ea voi să i se arunce în brațe, se opri pe loc încremenită văzându-i privirea plină de grijă.

— Ce ai, întrebă ea, ce s-o întâmplat de te văd atât de supărat?

Fără a-i răspunde, o luă în brațe şi o sărută lung, dar ea, după ce îi înapoia dezmierdările, îl întrebă din nou:

— Te rog spune-mi ce ți s-o întâmplat! Găsit-au cumva duşmanii urma ta? Eşti oare amenințat de o nouă primejdie?

— Am primit astăzi o veste care m-ar fi umplut de bucurie dacă aş fi primit-o cu câteva săptămâni mai înainte şi sunt fericit că n-am primit-o atunce, căci altfel

n-aş fi avut fericirea să te cunosc. Află că în urma unor întâmplări neaşteptate s-o descoperit nevinovăția mea. Sunt rechemat acuma de sârg acasă pentru a da cele de pe urmă dovezi, dar mă chinuieşte amar gândul că trebuie să te părăsesc.

— Cum, să mă părăseşti...

— O, pe scurtă vreme: numai atâta cât va trebui pentru ca să desăvârşesc înfundarea ticăloşilor care m-au viclenit. Crezi tu că traiul departe de tine, mi-ar fi cu putință? Îndată ce nevinovăția îmi va fi recunoscută, mă întorc fără a pierde măcar o clipă şi vin să te cer tatălui tău. Fericirea este în fața noastră, o fericire fără margini şi fără sfârşit cât vom trăi, căci toate stavilele sunt înlăturate, dar inima îmi este grea căci pentru câtăva vreme ochii nu mi se vor putea răsfăța privindu-te şi buzele mele nu-şi vor putea potoli setea sărutându-te.

Domnica, la gândul acestei despărțiri, simțea că inima i se rupe; ea se deprinsese acuma cu fericirea ei zilnică, cu dezmierdările lui. Dar această despărțire era să fie scurtă, cel mult peste şase săptămâni, Vlad trebuia să se întoarcă pentru a nu se mai dezlipi de ea. Având într-însul o credință nemărginită, se supuse fără împotrivire.

Petrecură ziua înteagă fără a ieşi din peşteră şi, printre dezmierdări, croiră planul vieții lor viitoare, un lung vis de dragoste şi de fericire; când se despărțiră, stelele luceau.

XL RĂZBUNARE ŞI FUGĂ

În zilele următoare Domnica nu ieşi din casă, îşi petrecu vremea cu cneazul care se mira mult de această schimbare în felul de trai al fetei. Rămânea gânditoare ceasuri întregi; în loc de a cere lui Stan să-i povestească vitejii, îl rugă acuma, pentru întâia oară, să-i vorbească despre mama ei şi despre dragostea lui pentru dânsa. Bătrânul cu lacrimile în ochi, îi spunea cât de frumoasă fusese Vanda şi cât o iubise, iar Domnica asculta faptele lui de voinicie.

Din când în când numai făcea câte o plimbare călare pe Iad dar, în loc de a-l goni nebuneşte, cum ar fi făcut altă dată, îl silea la un mers liniştit spre a nu fi tulburată în visuri, când pe dinaintea ochilor îi treceau atât icoanele fericirii trăite cât şi acele, mai încântătoare, ale fericirii viitoare. În ziua de Sân Petru era hramul bisericii de la Olovăț şi cneazul care nu încălecase acuma mai bine de un an, propuse Domnicăi să meargă amândoi călări spre a privi lumea adunată la hram. Ea primi cu bucurie şi după amiază plecară la Olovăț însoțită de un număr de slugi călări. După ce stătură acolo aproape de un ceas, Stan se simți obosit şi se hotărî să se întoarcă acasă.

Pe la jumătate de cale zăriră deodată, venind spre ei în goana cailor, o ceată mare de călăreți. În fruntea lor era un bărbat înalt la stat, îmbrăcat în haine de mătasă vişinie, împodobite cu şireturi de fir, călare pe un cal

pag de toată frumusețea, iar alăturea venea, pe o iapă albă, o femeie purtând o rochie de mătasă verde, cusută cu fir şi având pe cap o pălărie sură cu pene negre. În urma lor veneau vreo treizeci de slujitori îmbrăcați în roş şi albastru, cu coifuri de oțel în cap şi ținând în mână suliți lungi, în capătul cărora fâlfâiau flamuri albastre şi roşii.

Cu tot colbul ridicat de cai, Domnica putu să vadă fața femeii care era tânără şi frumoasă, dar acea a bărbatului îi fu ascunsă până ce ajunse drept mica ceată a cnezului, oprită în loc şi înşirată pe marginea drumului. Atunce Domnica recunoscu în acel bărbat pe Vlad pribeagul, iar el trecu răpede pe dinaintea lor, fără a se uita la ea, răspunzând închinăciunii cneazului printr-o aplecare uşoară a capului.

— Cine era acel boier? întrebă ea pe Stan cu glasul răguşit.

— Balc, fiul voievodului Sas, răspunse cneazul.

— Şi... femeia de lângă el? întrebă ea.

— Soția lui, Margareta, dar, adaose cneazul văzând-o albă ca varul, ce ai? Nu-ți este bine?

Numai încordându-şi toate puterile Domnica izbuti să răspundă:

— Căldura şi colbul m-au obosit, nu-i nimica. Până acasă nu descleştă dinții iar îndată ce ajunse, merse de se închise în odaia ei, unde căzu pe un scaun şi rămase ca nimicită. Mintea-i era amețită de un vârtej de gânduri, înaintea ochilor îi treceau răpede vedenii arătând toate întâmplările iubirii sale cu Vlad, icoanele fericirii visate, apoi, deodată, Vlad era schimbat în Balc şi lângă dânsul era altă femeie.

Cu încetul însă mintea i se limpezi, vedeniile pieriră şi

numai atunce îşi putu da seamă de trădarea mişelească a cărei jertfă fusese.

Ea, Domnica, fiica cneazului Stan, ea, urmaşa celui mai falnic neam din Moldova, ea a cărei frumuseță ar fi făcut podoaba unui scaun crăiesc, ea a cărei mână fusese cerşită în genunchi, nu numai de tinerii cei mai de seamă ai Moldovei şi ai țărilor române, dar şi de floarea tinerimii leşeşti şi ruseşti! Ea uitase tată, nume şi cinste, ea îşi jertfise fericirea şi frumusețea minunată pentru mulțămirea poftei unui mişel! Şi acel căruia ea se dăduse cu tot trupul şi cu tot sufletul era Balc! Balc, acel desfrânat, la numele căruia fugeau înspăimântate toate femeile din țară, căci din ochii lui ieşea o lucire vrăjitoare, o putere netălmăcită care le lăsa fără voință față de el. Pe urma lui nu rămăsese decât jale şi ruşine! Balc, acel neom crud şi lacom asupra căruia apăsa ura şi blăstămul unei țări întregi. El îndrăznise, mişelul, să-şi facă râs de dânsa, să se joace cu cinstea şi cu iubirea ei, s-o întrebuințeze ca pe o unealtă de plăcere şi apoi, odată sătul, s-o lepede ca pe un lucru de nimic. Dar ce ar fi zis oare bătrânul cneaz, a cărui ură şi despreț pentru Sas şi pentru tot neamul voievodului erau fără margini, dacă ar fi ştiut că cinstea fetei lui mult iubită, că podoaba sfântă a acelei de care era mai mândru decât de fala lui războinică, decât de numele lui cel străvechiu, că aceea ce-i era de o mie de ori mai scumpă decât toată bogăția lui, ajunsese o jucărie vremelnică în brațele lui Balc?

Şi pe inima ei, în locul dragostei moarte, deveni stăpână o ură cumplită şi neîmpăcată, un dor nemărginit de răzbunare. Balc, căruia ea îi scăpase viața, îi răpise cinstea: Balc trebuia să moară fără răgaz

şi de mâna ei. Chipul în care era să-şi îndeplinească hotărârea fu răpede găsit.

A treia zi era duminecă. Sas, fiii săi precum şi toată curtea mersese de dimineață la biserica domnească dinăuntrul Cetății Sucevei pentru a asculta sfânta liturghie. După săvârşirea slujbei, voievodul ieşi din biserică, urmat de feciorii domneşti, cu soțiile lor şi de ceata curtenilor: un îndoit rând de slujitori era înşirat de la uşa bisericii la scara curții. Deodată, se văzu un cal negru gonind, pe poartă, drept spre biserică şi, la câțiva paşi de slujitori, se opri Domnica. În mână ținea aceeaşi țapă cu care ucisese zimbrul, iar ochii ei de departe găsise pe Balc şi rămăsese ațintiți pe el. Înainte ca cineva să fi putut face o mişcare spre a o împiedeca, ea răpezi cu putere brațul înainte şi țapa, vâjâind prin văzduh, merse de se înfipse în pieptul lui Balc şi-l trânti la pământ, scăldat în sânge.

— Mi-ai luat cinstea, ea nu este plătită cu viața ta, strigă Domnica şi, întorcându-şi calul, o luă la fugă şi ieşi pe poartă înainte ca slujitorii înmărmuriți să fi avut vreme să s-arunce pe dânsa.

Păzitorii de strajă la poarta oraşului voiră s-o oprească dar Iad, sărind peste dânşii, trecu ca fulgerul prin poarta deschisă şi apucă pe drumul care duce din valea Sucevei în aceea a Moldovei. Străbătu cu iuțeala fulgerului şirul dealurilor ce desparte aceste două văi. Când ajunse la apa Moldovei, apucă de-a lungul ei, spre miazănoapte, gonind în fugă nebună peste câmpii şi peste pâraie, prin sate şi prin păauri. Era aproape de amiază când îşi opri calul într-un ariniş des, la gura Moldoviței.

Nu alesese partea în care fugea în urma vreunei

hotărâri chibzuite: odată fapta săvârşită, apucase pe cel dintâi drum de care dăduse, fără ca să ştie încotro fuge, numai când intră în valea Moldovei recunoscu locurile, căci cu doi ani înainte fusese cu cneazul la Vama Câmpulungului. Până atunce gândise numai la răzbunarea ei, acuma începu să se întrebe unde s-ar putea ascunde.

Acasă nu se mai putea întoarce, căci pe lângă că ştia bine că luând calea înspre Comăneşti era în primejdie să fie prinsă de slujitorii trimişi în urmărirea ei, apoi n-ar fi îndrăznit să se găsească faţă în faţă cu cneazul şi să-i mărturisească păcatul ei. Cunoştea destul de bine starea Moldovei pentru a şti că cei nemulţămiţi de ocârmuirea lui Sas se numărau cu miile şi că cneazul avea mulţi prieteni pe lângă care ar fi putut găsi un adăpost vremelnic.

Dar aceşti prieteni locuiau, parte în jos de Suceava şi parte împrejurul Rădăuţului şi ar fi fost prinsă de oamenii voievodului înainte de a fi putut ajunge la casele lor. Ş-apoi chiar de ar fi putut străbate teafără până la dânşii, gândul de a le mărturisi ruşinea ei îi era nesuferit. Fuga peste hotarele ţării era deci singura cale ce-i rămânea deschisă. Ştia că graniţa leşască trecea nu departe de obârşiile Moldovei, cunoştea drumul până la Vatra Moldoviţei. Se hotărî să apuce pe vale în sus, până la Vatra şi acolo să ieie un călăuz care s-o scoată la graniţă prin munţi. După ce dădu lui Iad puţină odihnă, porni din nou având grijă să încunjure numeroasele locuinţi de pe vale şi, pe la toacă, ajunse la sătuleţul Vatra. Cunoştea pe un bătrân, aşezat în acel sat după ce urmase steagul cneazului în Ţara Leşească şi care văzuse mult bine, atât de la cneaz cât chiar şi de la

dânsa.

Trase de-a dreptul la el şi, luându-l deoparte, îi spuse că viața îi este în primejdie şi-i ceru să plece numaidecât cu dânsa şi s-o ducă, prin munți, la hotarul leşesc. Bătrânul oştean fără a-i mai pune vreo întrebare o încredință că este gata s-o însoțească şi începu îndată să facă pregătirile de plecare. Văzând că Iad este foarte obosit, puse şaua Domnicăi pe un cal al său, iar el încălecă pe altul şi porniră pe la asfințitul soarelui luând, pe Iad cu sloboda după dânşii. După o călătorie de două zile prin munți, pe poteci cunoscute lui, bătrânul o scoase teafără la un sat rusesc, pe Ceremuşul alb.

Aice Domnica se despărți de moşneag şi, după ce luă un călăuz care vorbea româneşte, străbătu, după o nouă călătorie obositoare de trei zile, munții şi pădurile dintre Ceremuş şi Prut, ieşind în valea acestui de pe urmă râu, la satul Deletin. De aice se îndreptă singură spre Nedworna pentru a ajunge pe valea Bistriței, la Stanislau.

Era acum afară de orice primejdie să fie prinsă de trimişii lui Sas, dar se întreba cu îngrijire ce era să facă şi cum avea să trăiască în țară străină. Luase cu dânsa, la plecarea de acasă, o pungă cu două sute de zloți tătăreşti, sumă foarte însemnată pentru acea vreme şi cheltuise până atuncea numai vreo patru. Avea cu ce trăi mai mulți ani, nu ştia unde să se aşeze şi era înspăimântată văzându-se pierdută într-atâta străinătate.

De la Nadworna, drumul spre Stanisllau era foarte umblat, înfățoşarea ciudată a acestei ființi de o frumuseță neobişnuită, cu haina pe jumătate

bărbătească, cu arcul şi tolba de săgeți în spinare şi cu cuțitul atârnat de brâu, atrăgea privirile tuturor drumeților. Începu să se teamă ca nu cumva să fie oprită şi întrebată despre îndreptările ei. La Nadworna, oamenii la care trăsese în gazdă o sfătuiseră să mâie în noaptea următoare la o văduană, într-un sat, la jumătatea căii spre Stanislau. Îi spusese că acea văduană vorbea bine româneşte şi o învățase cum să nemerească la dânsa, aşa că Domnicăi îi fu uşor să găsească casa ei.

Văduana o găzdui în schimbul unei plăți neînsemnate, dar o supără mult prin întrebările de tot felul ce i le puse, la care Domnica răspunse în chipul cel mai scurt, spre marele năcaz al bătrânei. A doua zi, era gata de plecare când, din întâmplare, o cergă spânzurată la părete căzu şi lăsă descoperite nişte haine ostăşeşti atârnate de un cuier de lemn.

Ele cuprindeau un coif de oțel, un pieptar de piele roşie cu mâneci, o cămeşă de zale, cioareci verzi, o păreche de ciubote de iuft galben, o manta de aba roşie cu şireturi galbene. După dânsele se vedea răzâmată de părete o suliță, un paloş lung cu brâul lui şi un scut de piele groasă, întărit cu platoşe de oțel.

Când Domnica întrebă pe gazdă a cui erau acele haine şi arme, aceasta îi zise că fratele său, care trăia cu dânsa, dar era acum dus la Halici, le cumpărase de la un slujitor român. Apoi, bucuroasă că a găsit prilejul de vorbă, începu să povestească Domnicăi că înainte de cucerirea leşească, țara Haliciului era cutreierată de cete de tâlhari şi că de răul lor negustorii nu mai puteau aduce marfă de nicăiurea. Dar îndată ce craiul Cazimir adusese țara sub stăpânirea lui, tâlharii fuseseră stârpiți de slujitorii trimeşi în urmărirea lor, iar pentru

ca să nu se poată ivi din nou alte cete craiul ținea cu cheltuiala lui, în toate oraşele, steaguri de slujitori tocmiți cu leafă. La Stanislau erau două steaguri de litvani, la Colomea şi la Przsemysl câte unul de nemți, iar la Liov patru steaguri, unul de leşi, unul de ruşi şi două de români. Domnica ascultă de astă dată vorbele bătrânei cu cea mai mare băgare de seamă şi, spunându-i că are şi ea un frate la Liov, îi mai puse diferite întrebări asupra traiului acestor slujitori români. După ce bătrâna îi împărtăşi tot ce ştia în această privință, Domnica îi spuse că dacă hainele sunt încă în stare bună, ar dori să le cumpere pentru fratele său care este cam de aceeaşi statură ca şi ea. Bătrâna le luă îndată din cuier şi fata îşi putu da seama că erau aproape noi şi păreau a se potrivi pe dânsa. După o scurtă tocmală, le cumpără cu doi zloți, adică cu cel puțin întreit prețul dat poate de fratele bătrânei. După ce se făcu o legătură din haine şi din arme, Domnica plecă cu ele.

După o cale de un ceas, intrând într-o pădure deasă, se depărtă de la drum, descălecă într-o poiană prin care curgea un pârâu şi priponi pe Iad după ce îl adăpă. Apoi dezbrăcă hainele ei, puse pe acele cumpărate şi văzu cu bucurie că păreau făcute pentru trupul ei. Ciubotele slujitorului, singure, îi erau din cale afară de mari, dar acele ce le purta erau aproape de aceeaşi făptură şi se potriveau destul de bine cu noua ei îmbrăcăminte. Când voi să puie coiful în cap se gândi la pletele ei cele frumoase; ele trebuiau să fie neapărat jertfite şi se întreba cu grijă cum să le taie, neavând foarfeci la dânsa. În sfârşit, neputând să rămâie cu ele fără a-şi zădărnici tot meşteşugul, scoase cuțitul ascuțit ce-l

purta la brâu şi, luând o şuviță după alta, îşi scurtă tot părul, lăsându-l numai până deasupra umerilor. Apoi puse coiful în cap, se încinse cu paloşul, luă într-o mână sulița, iar în cealaltă pavăza, se duse la pârâu şi privi chipul ei în apa limpede ce curgea pe o matcă de stâncă neagră. Icoana care se înfățoşă ochilor ei fu un chip de fecior de oaste mândru cum nu mai văzuse încă altul până atunce.

Ascunse cu îngrijire hainele cele lepădate într-o tufă, puse frâul în capul lui Iad şi îşi reluă calea spre Stanislau. Dar acuma bărbații nu se mai opreau în cale ca s-o privească cu uimire; ei de departe se dădeau în lături ca să facă loc slujitorului crăiesc, numai femeile o urmau lung cu ochii şi cele tinere îi surâdeau dulce.

XLI SLUJITORII ROMÂNI AI CRAIULUI CAZIMIR

Domnica trecu fără nicio piedecă prin Stanislau şi prin Halici, o zi de drum o mai despărţea de Liov. Când, în acea seară, intră în satul unde trebuia să rămâie peste noapte şi se opri înaintea unei crâşme mari, aşezată pe un fel de piaţă, văzu că iesă dintr-însa cinci ostaşi care purtau aceeaşi haină ca şi ea. Nu apucase bine să descalece şi ei o şi încunjurase:

— Bun sosit printre noi, voinice! strigă pe româneşte un flăcău nalt, cu musteţi şi plete bălăi, mlădios şi subţire ca o trestie, mândru ca un Făt-Frumos.

— Bun sosit! strigară şi ceilalţi în cor.

— Ai venit fără îndoială să legi frăţie de arme cu noi, zise slujitorul care vorbise cel dintâi, luând mâna fetei în mâna lui voinică şi scuturând-o cu putere. Văd că ai de gând să intri în steagul nostru, căci ai şi îmbrăcat haina lui. Eşti de la noi, din jos? în steagul nostru sunt numai codreni şi bârlădeni.

— Dar moldoveni nu se primesc? întrebă Domnica.

— De ce nu, răspunse slujitorul, până acuma avem numai pe unul, dar am fi mulţămiţi să fie mulţi ca dânsul.

— Dar, zise Domnica, mi s-o spus că sunteţi două steaguri româneşti la Liov; în celalt nu sunt mai mulţi

moldoveni?

— În celălalt sunt numai orheieni şi hotineni, răspunse slujitorul. Ascultă-mă pe mine, semeni a fi flăcău de neam, nu te vârî printre dânşii, căci steagul lor este alcătuit mai cu seamă din prostime. La noi sunt numai flăcăi de neam şi cu dare de mână: avem argaţi pentru îngrijirea cailor şi şedem fiecare la gazda noastră.

Domnica se bucură când auzi că în amândouă steagurile se află un singur moldovean, dar se temea ca el să nu fie vreun tânăr din vecinătatea Comăneştilor, care ar fi putut s-o cunoască; se grăbi deci să întrebe:

— Şi cum se cheamă moldovanul care este în steagul vostru şi de unde este el de loc?

— Poate să-ţi fie cunoscut, răspunse slujitorul, el îmi este frate de cruce; se numeşte Mihu şi este nepotul unui călugăr de lângă Cetatea Neamţului. Dar acuma spune-mi şi dumneta cine eşti şi cum te numeşti.

— Eu sunt Dan, nepotul cneazului Corlalt, de pe Homor, răspuse Domnica.

— Şi eu sunt Gheorghe Bantaş, zis Gheorghiţă al Şalgăi, după mama mea, Şalga, văduva cneazului Voicu, care o murit căpitan de Codru. Şi iată tovarăşii mei: Ion Dobrin, Andrei şi Gheorghe Făgău, codreni ca şi mine; Vasile Decuseară şi Toader Cap-de-Bou sunt bârlădeni, cel dintâi de pe Simila şi celălalt de pe Tutova. Dar să dăm calul dumitale pe sama argaţilor ş-apoi să mergem să te cinstim.

Cinstea fu încercarea cea mai grea pentru Domnica, căci se făcea cu rachiu, vinul fiind un lucru necunoscut în satele din Galiţia şi ea, care de obicei bea numai apă, se temea să nu-şi piardă minţile în urma unor ciocniri prea dese. Mintea ei isteaţă o scăpă de această

primejdie, căci după ce duse la gură cea dintâi ulcică, zise slujitorilor:

— Închin în sănătatea voastră şi pentru frăția noastră de arme! Nădăjduiesc că în curând veți fi încredințați că ați găsit în mine un tovarăş vrednic de voi, la luptă hărțăgos, dar trebuie să vă mărturisesc de la început un cusur ce-l am şi care şede rău unui slujitor: la masă sunt ruşinos, căci aşa m-am legat.

— Şi cui făcut-ai acest jurământ ciudat? întrebă Gheorghiță mirat.

— L-am făcut inimii mele, unei fete de la noi, cu care ne-am legat să fim soți îndată ce mă voi întoarce în țară. Ea s-o jurat că nu va şugui cu altul în lipsa mea şi eu, în schimb, m-am prins să nu dezmierd pe alta şi, ca să nu-mi uit cumva jurământul sub stăpânirea beției, m-am mai legat ca niciodată, nici la ospăț nici la cinste, să nu beu mai mult de un pahar de vin sau de o ulcică mică de rachiu.

— Ciudat jurământ! zise Gheorghiță. Cu băutul va merge cum va merge, dar cu dezmierdatul sau, mai bine zis, cu nedezmierdatul are să-ți vie greu de tot. Liovencile, pe lângă că sunt frumoase, mai sunt şi miloase tare pentru slujitori, dar oricum ar fi, un jurământ este un lucru sfânt şi trebuie ținut cu sfințenie... dar tare mă tem că nu va trece luna şi-l vei călca pe al dumitale.

Toți slujitorii începură să râdă şi din gurile lor începură să iasă cuvinte din ce în ce mai sărate, cum Domnica încă nu auzise şi care o făcură să se înroşească până la ochi, deşi putea înțelege numai parte din ele.

Noii ei tovarăşi erau toți tineri în floare, plăcuți la

privit şi nu încape îndoială că trebuiau să fie bine văzuți de fete şi de neveste, dar ei, în acea seară, se lăudară cu atâtea izbânzi, încât chiar Vidrei îi fu uşor să priceapă că cele multe aveau ființă numai în închipuirea lor. Totuşi vorbele lor o tulburară adânc, căci o făcură să se întrebe cu grijă cum îi va fi cu putință să împărtăşească vreme îndelungată o viață ca aceea ce i-o zugrăveau şi să asculte zilnic asemenea vorbe fără a se înroşi. Pentru a pune capăt acestei voroave, începu să puie lui Gheorghiță fel de fel de întrebări asupra traiului, a slujbei şi a lefei slujitorilor. Din răspunsurile sale se încredință că leafa era destul de bună şi că slujba se mărginea la străjuire în oraş şi, mai ales, pe drumurile mari. Gheorghiță şi cu tovarăşii lui erau trimişi atunce tocmai pentru străjuirea drumului spre Halici şi trebuiau să se întâlnească a doua zi, încă de cu noapte, în satul unde se aflau, cu straja care venea din Halici spre Liov. Slujitorii în schimb erau datori să se îmbrace, să se hrănească şi să se găzduiască pe socoteala lor, ei şedeau în oraş pe la deosebite gazde. Fiecare slujitor trebuia să aibă un cal bun, al său, care era hrănit pe socoteala craiului, în grajdurile Steagului şi îngrijit de către argați plătiți de oşteni.

Noii veniți învățau, la intrarea lor în steag, mânuirea armelor şi facerea deosebitelor mişcări călări sub privigherea căpitanului. Steagul lui Gheorghiță era sub ascultarea unui ungur, Andrei Farkaş, pe care nu-l iubeau de loc fiindcă era bețiv, mojic, şi din cale afară de aspru. În steag trebuiau să fie şaptezeci şi cinci de călăreți, dar se întâmplase tocmai atunce că vreo câțiva slujitori împliniseră anii lor de slujbă şi căpitanul era foarte doritor să-şi întregească numărul legiut de oşteni,

căci primea de la crai o sumă anumită pentru fiecare slujitor sub arme. Ceasurile fiind acum înaintate, Gheorghiță sub poronca căruia era pusă straja, propuse să meargă cu toții să se culce. Crâşmarul. Îi duse într-o odaie unde erau trei paturi de scândură, acoperite cu rogojini şi cu câte un mindir subțire de paie. Slujitorii se întinseră pe ele îmbrăcați şi fără a-şi scoate zalele, căci nu ştiau când avea să sosească straja care venea din Halici şi nu vroiau să fie surprinşi de dânsa neîmbrăcați. Gheorghiță oferi Domnicăi jumătate din patul lui şi biata fată fu silită să se aşeze lângă el. Era cuprinsă de o cumplită tulburare, atât în urma celor întâmplate şi auzite cât şi la gândul de a dormi alături cu acel tânăr, apoi de grija vieții ei viitoare. Dar lui Gheorghiță nici nu-i trecea prin minte că frumosul flăcău care doarme lângă el, aproape în brațele lui, este o fată şi, că sub acea îmbrăcăminte oştenească, se ascunde un trup de zână. El adormise cu uşurința omului cu cuget curat şi lipsit de grijă. Cu încetul, Domnica se linişti şi dormea dusă când, în zori de ziuă, mâna voinică a tovarăşului ei de pat o trezi, scuturând-o cu putere.

— Scoală leneşule, zicea el, nemții trebuie să sosească numaidecât şi nu ne-ar şedea bine dacă ne-ar găsi nepregătiți pentru întâlnire. Tovarăşii noştri sunt la grajd şi, zicând aceste cuvinte Gheorghiță ieşi şi el.

Domnica se sculă repede, se spălă pe obraz şi pe mâini şi după ce îşi descâlci părul cu un pieptene de tisă ce-l purta la dânsa, se duse la grajd, unde găsi pe Iad adăpat, hrănit şi îngrijit de argații slujitorilor.

Tocmai atunce se auzi şi trâmbița nemților: încălecară cu toții şi se împreunară cu ei în fața crâşmei. Aice Gheorghiță schimbă cu slujitorul pus peste nemți

ştiinţile cerute de slujbă şi după ce mai convorbiră puţin împreună, românii plecară spre Liov.

Domnica nu putuse să schimbe aproape nicio vorbă cu nime de când ieşise din ţară şi simţea acuma o mare bucurie auzindu-şi limba şi văzându-se încunjurată de oameni de neamul ei. Slujitorii erau toţi tineri, nepăsători şi veseli, o duceau într-o şagă şi într-un râs, amintindu-şi voios întâmplările vieţii plăcute dusă de dânşii în Liov.

Pe buzele lor venea necontenit numele lui Mihu şi când Domnica ceru amănute asupra lui, Gheorghiţă se grăbi să-i răspundă.

— Precum ţi-am spus, Mihu este fratele meu de cruce: el mi-o scăpat viaţa într-o gâlceavă ce am avut-o anul trecut la Colomea când, într-o noapte, se năpustiseră asupra mea şase litvani, din pricina unei fete şi erau să mă omoare când el, venindu-mi în ajutor, o ucis pe doi din ei apoi, împreună, am pus pe ceilalţi patru pe fugă. De atunce am legat frăţie. El este stegarul nostru. Este cu un cap mai nalt decât cel mai nalt dintre noi şi până astăzi o fost fără îndoială cel mai frumos slujitor din toate steagurile câte stau în Liov, dar mă tem că în această privinţă ai să-l întreci dumneta de acum înainte. Îndrăzneala lui este fără margini, nimic nu-i place ca primejdia; călăreţ ca dânsul nu s-o mai văzut. Are puterea unui uriaş şi nime nu se poate măsura cu el în cât priveşte mânuirea paloşului şi a suliţii, iar cu arcul nu greşeşte niciodată paserea în zbor. Şi Mihu este nu numai oştean fără seamăn, dar şi cărturar de frunte, ceteşte ca un popă şi scrie ca un piser. Vorbeşte ruseşte, leşeşte şi chiar italieneşte mai bine decât vorbim noi româneşte. Cu toate aceste însuşiri el nu ştie ce este

fudulia, este bun la inimă, îndatoritor pentru toată lumea, totdeauna gata să se jertfească pentru prietenii lui şi darnic peste măsură. Când îl vei cunoaşte te vei încredința că însuşirile lui sunt cu mult mai presus decât tot ce ți-aş putea spune. Nu-i aşa, băieți? întrebă el pe ceilalți slujitori.

— Aşa este, răspunseră cu toții într-un glas, apoi se întrecură care pe care povestind Domnicăi câte un fapt de îndrăzneală nebună sau de mărinimie a tovarăşului lor.

Pe la înserate ajunseră în Liov şi Domnica însoți pe slujitori la cancelaria steagului, unde erau şi grajdurile. La sosirea lor găsiră în ogradă vreo douăzeci de oşteni adunați împrejurul unui tânăr care-i întrecea pe toți prin statură, purtând haine ce se deosebeau de acele purtate de ceilalți numai prin faptul că gulerul şi mânecile erau cusute cu fir.

— Iată Mihu, zise Gheorghiță şi, sărind de pe cal, se îndreptă răpede spre el.

Cei doi prieteni îşi strânseră mâna cu căldură apoi, după ce mai schimbară câteva cuvinte, se apropiară de Domnica, care descălecase şi ea.

— Iată Dan, noul tovarăş ce ne-o venit, zise Gheorghiță.

— Bun sosit printre noi, voinice! zise Mihu luând mâna Vidrei şi scuturând-o. Ai pribegit departe de casă, dar aice vei găsi şaptezeci de frați în locul celor lăsați acasă. Judecând după înfățoşare, ne vei face cinste atât la harță cât şi la dragoste. Frumos cal mai ai! Dar lasă-l pe sama argaților, nu te teme, va fi bine îngrijit şi haideți la cancelarie ca să nu scăpăm pe căpitan. Un argat luă pe Iad pentru a-l duce în grajd, iar Domnica, cu Mihu şi

cu Gheorghiță, se îndreptară spre cancelarie. Căpitanul Farkaş era un om de vreo cincizeci de ani, uscăcios, şi de statură mijlocie. Pierduse ochiul sting, iar cel drept, negru, mic şi crunt era veşnic în mişcare şi, împreună cu nasul scurt şi roşu, cu fălcile puternice şi cu gura mare cu buzele vinete, acoperite de o pereche de musteţj negre, atât de lungi încât treceau de urechi, îi dădeau o înfăţoşare din cele mai fioroase.

Tinerii îl salutară purtând mâna la coif şi Gheorghiță îşi dădu seama, pe scurt, despre chipul în care îşi îndeplinise însărcinarea.

— Bine, răspunse căpitanul care vorbea româneşte fără nicio greutate, dar cine este tânărul care vă însoţeşte?

— El este un flăcău din Moldova care doreşte să intre în steagul nostru, răspunse Mihu. Are un cal foarte frumos şi este fecior de neam bun.

— Are faţa unei fete, răspunse căpitanul apropiindu-se de Domnica care, la auzul acestor cuvinte, se înroşi şi fu cuprinsă de un tremur.

— Este cam mic la stat, adaose ungurul, deşi el era mai scurt decât dânsa cu vreo trei degete, şi-mi pare foarte tânăr. De câți ani eşti, băiete?

— Sunt de douăzeci de ani, să trăiți, căpitane, răspunse Domnica cu mâna la coif.

— De călărit, călăreşte tot atât de bine ca oricare din noi, zise atunce Gheorghiță.

— Îl primesc, dar pe răspunderea voastră, zise căpitanul. Ți-l dau pe seamă dumitale, adaose el, întorcându-se către Mihu, peste o lună trebuie să-i fie învățătura desăvârşită. Mâine dimineață va jura credință craiului. Puteți merge.

Lucrul de căpetenie pentru Domnica era găsirea unei gazde: când întrebă pe Mihu şi pe Gheorghiță dacă nu cunosc vreuna, cel dintâi îi răspunse că, aproape de casa unde şede el este o femeie bătrână care va fi bucuroasă să găzduiască pe un slujitor. Se duseră îndată la dânsa şi tocmala fu răpede făcută.

XLII FRUMOSUL SLUJITOR

Domnica îşi învăţă slujba cu o răpegiune uimitoare: nu trecuse luna de la sosirea ei în Liov şi era un oştean deplin. Îşi îndeplinea slujba arătând în toate amănunţimele o râvnă şi o conştiinţă cu totul neobişnuite la tinerii recruţi care intrau în steag. Pe când prea adesea ei se lăsau să fie ademeniţi de nebunia tinereţii la fel de fel de petreceri, a căror prilej cei mulţi din ei îl găseau pentru întâia oară în acel oraş, noul venit nu numai că nu căuta asemene petreceri, dar chiar fugea de ele şi ducea o viaţă de o curăţenie ce umplea de mirare pe tovarăşii săi.

Domnica sosise de o lună în Liov când, ieşind într-o seară de acasă, se întâlni pe uliţă cu Mihu şi cu Gheorghiţă.

— Ştii una, îi zise Mihu, un negustor din Suceava o adus veste că Balc, fiul voievodului Moldovei, o fost greu rănit de fata unui cneaz pe care o necinstise.

— Ce? N-o murit? strigă Domnica îngălbenindu-se.

— Nu, răspunse Mihu, vracii ar fi spus că viaţa nu-i este în primejdie. Trebuie să cunoşti fata. Cică-i una Domnica, fiica cneazului Stan de la Comăneşti, pe Soloneţ.

— Da, îngână Domnica, o cunosc... Suntem megieşi.

— Cică-i o fată ciudată: frumoasă ca ziua, dar mai mult bărbat decât fată; călăreşte ca un slujitor şi trage

din arc ca cel mai bun vânător de munte.

— Da, răspunse Domnica tuburată, călăreşte bine şi trage bine cu arcul.

— Păcat că n-o ucis pe mişelul de Balc, că-i s-ar fi căzut, urmă Mihu. L-o lovit cu ţăpuşul la ieşirea din biserica domnească, în mijlocul curţii şi a slujitorilor şi n-au putut s-o prindă. Se presupune că ar fi fugit în Ţara Ungurească. Ticălosul de Sas o trimes slujitori să caute pe fată la casa cneazului, iar cneazul, când o auzit despre această întâmplare, o căzut mort, ca lovit de trăsnet şi vodă o pus să-i dărâme casa şi o pus mâna pe toată averea lui. Dar ce-ţi este? zise el răpezându-se la dânsa şi luând-o subsuoară, îţi vine rău?

Domnica, albă ca varul, simţi că picioarele i se taie şi s-apucă de stâlpul unei porţi ca să nu cadă.,

— Nu-i nimic... cneazul era prieten bun... cu tatăl meu... m-o cuprins o ameţeală... vă rog duceţi-mă acasă. Tinerii o sprijiniră cu braţele lor şi o duseră până la poarta ei.

— Vă rog... lăsaţi-mă... să... mă liniştesc, le zise ea când ajunse acolo.

Adâncă fu durerea Domnicăi; acuma îşi aducea aminte cu câtă dragoste bătrânul cneaz înconjurase copilăria ei.

Amintirea acelei vremi fericite făcea să se desfăşure înaintea ochilor ei, în şir nesfârşit, icoana trecutului şi stârnea în inima ei un dor nemărginit, o jale adâncă. Şi durerea ei era încă mărită prin gândul că nebunia ei dăduse cneazului lovitura cea de moarte. Gândul că nu-i va mai auzi glasul o chinuia amar, se simţea singură de tot pe lume. Jalnice şi amare fură pentru dânsa săptămânile următoare. Numai cu încetul vremea şi

tinerețele, aceşti vraci aproape atotputernici, izbutiră s-o aducă iar în firea ei.

Slujba care o făcea acuma ca oricare alt oştean o ajută să-şi învingă durerea. În curând începu, să ieie parte şi ea la străjuirea drumurilor şi întâmplarea îi dădu prilej, în două sau trei împrejurări, să arăte o îndrăzneală şi un sânge rece, care îi atraseră laudele tuturor tovarăşilor ei. Aceştia erau toți tineri şi niciunul nu era fără vreo legătură de dragoste, unii aveau chiar mai multe. Ei se aşteptau, văzând frumusețea noului tovarăş, la numeroase şi mari izbânzi pe această cale din partea lui. Văzură deci cu o mirare ce creştea în fiecare zi că Dan, departe de a se folosi de trecerea vădită cu care fusese privit de femei, chiar din întâia zi a sosirii lui în Liov, nu ținea şi nici nu se uita la ele. Această nesimțire către sexul frumos dădu loc la fel de fel de glume şi de presupuneri, dar Dan deşi era adesea silit să înroşească la auzul lor, le asculta mulțămindu-se să răspundă că logodnica lui era mai frumoasă din toate fetele care le văzuse până atunce şi că el îi va rămânea credincios cel puțin până ce va găsi altă fată, mai frumoasă decât dânsa. În curând liniştea cu care glumele lor erau primite îi făcu să le puie capăt. Vestea despre nepăsarea lui se lățise în oraş şi-i mărise însă farmecul în ochii liovencelor care-l porecliseră: Frumosul slujitor.

Dan făcuse prietenie mare cu Gheorghiță şi, mai ales, cu Mihu. Acesta se simțise, de la început, atras către noul venit prin un nu ştiu ce straniu, neobişnuit la alții şi pe care nu-l putea tălmăci, căci Domnica deşi născută cu aplecări bărbăteşti şi dedată de copilă la îndeletniciri bărbăteşti, era totuşi o femeie tânără şi frumoasă. Ea resimțise dragostea, acea patimă ce moaie firile cele mai

aspre; nenorocirea o atinsese şi, fără voia şi ştirea frumosului slujitor, un farmec gingaş şi dulce plutea împrejurul ei.

Pe lângă ştiința de carte, atât de neobişnuită la un oştean de pe acele vremuri, toată purtarea lui Mihu, prietenoasă şi veselă către fraţii săi de arme dar totodată mândră, liniştită şi demnă, făceau dintr-însul în ochii fetei o ființă cu totul deosebită. Mihu lua parte la petrecerile şi plăcerile tovarăşilor săi, dar cu măsură şi fără zgomot. Se zicea că izbânzile lui pe lângă femei fuseseră numeroase, dar el departe de a se lăuda, se ferea să vorbească de ele. Prietenia lor crescuse în urma unei întâmplări petrecută la începutul iernei.

Nişte negustori armeni fusese prădaţi între Liov şi Halici; Farkaş trimisese în urmărirea hoţilor pe Mihu cu zece slujitori între care era şi Dan. Erau pe urma hoţilor când Mihu, care se depărtase de tovarăşi, fu înconjurat fără veste de patru tâlhari înarmaţi cu topoare şi cu măciuci. Cel mai îndrăzneţ nu întârzia să cadă sub sabia lui, dar calul lunecă deodată pe gheţuş şi căzu jos prinzând sub dânsul piciorul drept al călăreţului. Hoţii năvăliră pe el şi erau să-l ucidă când un vârtej se abătu peste dânşii; sabia lui Dan se văzu ridicându-se în sus apoi scoborându-se în jos de trei ori şi tâlharii zăceau tustrei la pământ, doi cu capetele despicate, al treilea cu grumazul deschis.

Mihu fu scos de sub cal cu fluierul rupt şi petrecu aproape toată iarna în pat: de-abia în primăvară se văzu vindecat. Toţi slujitorii veneau să-i ţie de urât dar Gheorghiţă şi Dan erau nedespărţiţi de el. Dan, mai cu seamă, îi fu de mare ajutor. Nimeni nu ştia ca el să întoarcă pe bolnav în pat cu atâta iscusinţă, fără ca el să

resimtă cea mai mică durere; nimeni nu ştia să-i desfacă înfăşurătura şi să i-o puie la loc atât de răpede şi de uşor; nimeni, în sfârşit, nu ştia să-i ghicească, numai uitându-se în ochii lui, toate dorințele fără ca el să aibă nevoie să vorbească. Când începu să se îndrepte, Mihu ținu pe prietenii lui nopți întregi povestind din câte le cetise în cărțile italiene ale lui Andrei Landi: despre cruciate şi despre cavalerii rătăcitori, precum şi din câte le auzise de la bătrânul genovez şi de la prietenii lui, despre minunile țărilor de la apus şi de la răsărit. Le mai povesti cele auzite de la moşul, său, de la călugărul Isaia, despre oraşul Roma, despre stăpânirea romanilor pe lumea întreagă şi cum acei romani erau strămoşii românilor. Iubirea de neam, întipărită de călugăr în inima pornită spre însuflețire a tânărului, se vădea atunce şi vorbele lui calde stârneau acea simțire şi în inimile prietenilor lui. Le împărtăşi cuvintele călugărului, cuvinte în care credea ca într-o proorocire: că în curând va sosi timpul în care neamul românesc va fi deşteptat la o viață nouă şi chemat a reînvia fala străbună. La auzul lor, ceilalți se înflăcărau la rândul lor şi se gândeau acum cu dor la primejdiile ce vor avea prilej să înfrunte, la vitejiile ce vor putea să îndeplinească.

De Paşti, Mihu putu să iasă din casă şi să-şi reînceapă slujba: legăturile lui de prietenie cu Domnica rămaseră aceleaşi, dar prilejurile de a fi singuri împreună se făcură mai rare. Cerințele slujbei îi despărțeau acuma necontenit. Fata îşi dădu seamă cât de stăpânită era de această nouă iubire când simți jalea şi dorul care o cuprindeau îndată ce Mihu nu mai era lângă ea. Dintâi goni cu mânie gândul că ea, după ce

fusese înşelată cum o înşelase Balc, ar putea să mai simtă iubire pentru vreun bărbat. Dar îndată inima o mustră, fu prinsă de remuşcare pentru că asemănase în gând pe Mihu cu Balc. Nu, Mihu nu era un mişel, el nu era în stare să înşele pe nime, inima lui nu ştia ce este vicleşugul, el era vrednic de iubire. Cine oare era frumos, viteaz, tare cinstit, mărinimos şi învățat ca el? Ea îşi dădea bine seamă că această iubire nu era, ca cea dintâi, vreun farmec necurat aruncat asupra ei, o iubire a ochilor, la care s-adăogise mai pe urmă o furie a simțurilor. Nu, chipul lui Mihu într-adevăr îi umplea ochii mai mult chiar decât îi umpluse chipul lui Balc dar, de astă dată, iubea cu inima, căci inima îi fusese cucerită prin strălucitele însuşiri ale inimii calde şi curate a iubitului, mintea i se simțea stăpânită de mintea lui mai puternică şi mai bogată.

O, cu ce fericire mândra fiică a lui Stan s-ar fi făcut roaba lui Mihu! Şi nu putea să aibă parte niciodată de iubirea lui, el măcar nu ştia că ea este o femeie.

De multe ori se gândise să-i descopere taina ei, era încredințată că Mihu nu o va trăda, dar Mihu şi-ar fi adus aminte de tulburarea de care fusese cuprinsă când auzise că Balc trăieşte, ar fi ghicit că ea lovise pe Balc, ar fi fost silită să-i spuie tot şi ar fi murit mai bucuros de zece ori decât să mărturisească cuiva şi, mai ales lui Mihu, ruşinea ei. Se hotărî deci să tacă şi să-şi înghită durerea care se făcea nesuferită, mai cu seamă când vreo glumă a lui Gheorghiță sau a altui slujitor îi dădea a înțelege că Mihu are vreo legătură de dragoste.

În acest timp frumosul slujitor urma să fie privit cu ochi dulci de fete şi de neveste. Unele din ele, mai îndrăznețe şi mai neruşinate, întărâtate prin nepăsarea

lui, îi făcuseră prin mijlocitori sau de-a dreptul, propuneri de iubire care, bine înțeles, fură respinse dar, pe la începutul lui april, Dan descoperi că aprinsese un foc care amenința să-i pricinuiască supărări mari.

Căpitanul lor, Farkaş, avea o soție tânără şi de o frumuseță vestită, pe care o temea grozav şi o ținea sub privigherea cea mai aspră. Slujitorii, prin firea slujbei lor, erau adesea siliți, să vie acasă la Farkaş, chemați pentru a primi poronci sau certări, altă dată pentru a-i da seamă de împlinirea poroncilor date, ori a cere lămuriri sau scutiri de slujbă. Li se păruse la toți că ochii cei negri ai căpitănesei, cum o numeau ei, se făceau neobişnuit de galeşi când priveau pe frumosul slujitor şi începuse să-l necăjească cu iubirea care o insuflase frumoasei Ilona. Dan se mulțămise să deie din umeri fără a răspunde, dar Mihu le impusese tăcere deşteptându-i asupra faptului că vorbele lor nesocotite ar putea să vie la urechile lui Farkaş şi să pricinuiască tovarăşului lor mari neajunsuri. Întâmplarea făcu ca Farkaş să ieie acuma pe Dan la ochi pentru buna lui purtare şi râvnă la slujbă şi să-l întrebuințeze necontenit în fel de fel de însărcinări de încredere. Frumosul slujitor era zilnic în casa căpitanului, adesea de trei şi de patru ori pe zi, iar Ilona făcea tot ce putea pentru a-i arăta prin ochi că se usucă de dorul lui şi, acum, el nu ştia ce să facă ca să piardă trecerea ce o avea la căpitan, trecere care devenise atât de primejdioasă.

Dar furtuna izbucni mai curând decât credea. În fiecare zi un slujitor era de rând la casa căpitanului pe douăzeci şi patru de ceasuri, pentru ca Farkaş, la orice întâmplare, să aibă pe cineva sub mână, spre a-l trimite

în oraş cu poronci. Când veni rândul lui Dan, frumoasa maghiară, îndată ce ieşi soţul ei, nu se mai deslipi de lângă slujitor.

Fiind născută în comitatul Biharului, vorbea cât se poate de bine româneşte şi începu să întrebe pe Dan despre trecutul lui, iar Dan îi răspunse pe cât putu mai pe scurt. Apoi Ilona începu să-i povestească viaţa ei: cum era fiica unui magnat sărac şi cum tatăl ei o făcuse cu sila să se căsătorească cu Farkaş, căruia îi datorea bani. Îi zise pe larg cât de nenorocită era cu bărbatul ei care o ţinea veşnic închisă şi o bătea când se întorcea beat acasă, lucru ce i se întâmplă foarte des.

Dan o sfătui să aibă răbdare şi să caute să-şi îmblânzească soţul prin blândeţa şi supunerea ei. Atunce Ilona începu să necăjească pe frumosul slujitor vorbindu-i de cuceririle şi de nesimţirea lui. Dan încercă în zadar să puie capăt convorbirii, dar căpităneasa se ţinea grapă de dânsul şi graiul ochilor ei se făcea din ce în ce mai lămurit. Farkaş se întoarse şi Dan începuse să se liniştească când, deodată, un slujitor al castelanului Cetăţii sosi cu o poroncă.

În urma acelei poronci, Farkaş, chemând pe Dan îi spuse să meargă numaidecât la Mihu să-i spuie să trimită, peste un ceas, douăzeci şi cinci de slujitori pregătiţi cu hrană, pentru ei şi pentru cai, pe trei zile, căci castelanul aflase despre sosirea unei cete de tâlhari între Liov şi Przsemysl şi-i poroncea să pornească însuşi pentru prinderea lor.

Când Dan întrebă pe Farkaş dacă îl ie şi pe dânsul, acesta îi răspunse:

— Nu, vei rămânea aice şi-mi vei păzi casa până la întoarcerea mea. Am mai multă încredere în dumneta

decât în ceilalți slujitori, ştiu că nu-ți plac nici vinul, nici femeile.

Raza de bucurie care trecu prin ochii şi pe fața Ilonei nu scăpă lui Dan şi-l umplu de grijă.

Dar, după plecarea căpitanului, văzând că ea nu i se mai arată, începu să se liniştească. Slujitorul de pază se ținea totdeauna într-o odăiță din rândul de jos al casei locuită de Farkaş şi era obiceiul să i se aducă mâncare de la masa căpitanului. În acea seară se aduse lui Dan o cină neobişnuit de bogată şi un ulcior de vin vechi de Tokay, iar slujnica care venise cu mâncarea îi zise că stăpâna doreşte să golească acel ulcior întreg în sănătatea ei, mai adăogând că căpităneasa este într-o pornire din cele mai vesele şi că a dat învoire tuturor slugilor să meargă să petreacă la o nuntă din vecinătate până în ziuă.

Această veste deşteptă din nou îngrijirile lui Dan, dar slugile plecară, uşile fură încuiete de o femeie de încredere a Ilonei, trecu un ceas, casa se linişti şi Dan, obosit, se lungi pe pat şi adormi.

Dormea de mai bine de un ceas când fu deşteptat de scârțâitura uşii. Sări de pe pat şi, cu ochii plini de somn, văzu pe frumoasa maghiară cu o lumânare în mână. Drept îmbrăcăminte purta, pe umere, prinsă numai de grumaz, peste cămeşa răscroită la piept şi scurtă, o manta de lână roşie, împodobită cu fir de jur împrejur, lăsând descoperiți, atât sânul bogat, umerile şi brațele strălucitoare de albeață cât şi pulpele rotunde, gleznele gingaşe şi picioarele mici, vârâte în papuci roşii, iar părul despletit îi cădea ca un văl negru pe spinare. Spaima se cetea în ochii ei şi, cu un glas tremurând şi întretăiet, zise lui Dan:

— Am auzit în somn un zgomot în odaia mea de culcare şi, uitându-mă sub pat, am văzut umbra unui om ascuns acolo: trebuie să fie vreun hoţ. Slugile mele nu sunt acasă, te rog vină şi pune mâna pe el căci te ştiu îndrăzneţ.

Domnica, încă plină de somn, nu-şi dădu seamă de lipsa de temei a acestei urzeli copilăreşti şi, luându-i lumânarea din mână, sui scara şi se îndreptă spre odaia de culcare, cu paloşul gol în mână, iar Ilona se ţinea după el. După ce ajunse în odaie, în zadar căută sub pat, în toate ungherile, prin dulapuri, nu găsi nici urmă de om. Pricepu atunce cursa şi, punând paloşul în teacă, depuse lumânarea pe masă şi se îndreptă spre uşă. Dar Ilona îl apucă, cu braţele de gât şi-i zise:

— O, nu te duce, mă tem să rămân singură.

— Nu este nime în odaie, răspunse Domnica, silindu-se să se sloboadă din îmbrăţoşarea ei, şi, adaose după o clipă de îndoială, nici n-o fost nime.

Dar Ilona o strânse şi mai tare, zicându-i cu un glas plin de patimă:

— Da, nu a fost nime. Ai ghicit că te-am înşelat, că am venit să te atrag aice, dar nu vezi că mor de dorul tău. Trebuie să mă iubeşti. O! iubeşte-mă. Uite, adaose ea, desprinzându-şi braţele de la gâtul lui şi depărtându-se cu un pas, sunt tânără, sunt frumoasă, sunt vrednică să fiu iubită de tine. Aşa că sunt frumoasă? şi apucă din nou pe Domnica în braţe.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, jupâneasă, zise Domnica, luptându-se ca să se despartă de ea, nu gândeşti că ai soţ, că eşti soţia căpitanului nostru?

— Nu vorbi de dânsul, zise ea, lipindu-şi pieptul de pieptul Domnicăi, el este bătrân şi urât, el este beţiv şi

varvar; mă bate când se-ntoarce beat acasă, dezmierdările lui îmi stârnesc greața. Tu eşti tânăr, tu eşti frumos, eşti nespus de dulce, aş vrea să te mănânc sărutându-te, şi Ilona, zicând aceste cuvinte, acoperi buzele, fața şi ochii Domnicăi cu sărutări arzătoare.

Domnica, cuprinsă de dezgust, dar neîndrăznind să-şi puie puterea cu dânsa, nu ştia cum să iasă din brațele ei, când uşa se deschise deodată cu zgomot şi Farkaş intră în odaie. Căpitanul se-ntâlnise pe drum cu slujitorii din Przsemysl şi fiind înştiințat de dânşii că ei loviseră pe tâlhari cu câteva ceasuri mai înainte şi uciseseră sau prinseseră pe cei mai mulți din ei, iar câți mai rămăseseră slobozi fugiseră la nişte adăposturi prin pădurile din vecinătatea Liovului, se întoarse îndată îndărăt.

Ajuns la Liov, dăduse drumul slujitorilor, poroncind unuia din ei să caute numaidecât pe Mihu şi să-l trimită la dânsul acasă, cu gândul de a-i poronci să încalece în zori de ziuă, cu zece oameni, spre a bate toate pădurile din împrejurime în urmărirea hoților, iar el se îndreptase spre casă. Când ajunse, legă calul de un stâlp ce se afla dinaintea casei, apoi fără a bate în uşă, o deschise cu o cheie ce o avea la dânsul şi se duse drept la odaia de culcare. Rămase încremenit la priveliştea ce se înfățoşă ochilor lui.

La zgomotul făcut de uşă, Ilona întoarse capul; când zări pe Farkaş brațele ei căzură în jos, slobozind pe Domnica din îmbrățişarea în care o ținea: rămase o clipă neclintită, cu ochii măriți de spaimă, apoi dând un țipet, căzu jos leşinată.

— Mişelule, aşa îți îndeplineşti însărcinarea ce ți-am dat-o, strigă căpitanul trăgând sabia, tot sângele tău

spurcat nu va ajunge ca să spele batjocura ce mi-ai făcut-o, şi cuprins de o mânie nebună, se răpezi asupra Domnicăi.

Dar ea îl înconjură sărind de o parte şi, dând dosul, fugi pe uşă afară, cu Farkaş după dânsa. Sprintenă cum era, i-ar fi scăpat uşor din mână dar, în grabă, păşi greşit pe o treaptă şi căzând veni de-a rostogolul pe scară până în sala rândului de jos. Nu apucase să se ridice când căpitanul o ajunse cu sabia sus. Dar când voi s-o lovească, o mână de fier îi apucă braţul. Mihu fusese întâlnit de slujitorul trimis după el când se întorcea călare de la străjuirea oraşului. Auzind poroncă căpitanului, venise în fuga calului la casa lui Farkaş şi, găsind uşa descuietă, intrase în sala în care ardea o opaiţă, tocmai când Domnica se abătuse jos şi avuse timpul să oprească lovitura de moarte ce el era să primească de la ungur.

— Căpitane, pentru Dumnezeu, nu-ţi pune mintea cu un copil, zise el.

— În lături, strigă Farkaş, şi lovind puternic cu pumnul stâng braţul lui Mihu, îl sili să-i sloboadă braţul drept.

Dar Domnica avuse vreme să se ridice şi, scoţând sabia, se pusese în apărare. Dar Mihu se puse între ea şi Farkaş.

— În lături, mişelule, strigă din nou acesta.

— Orice ţi-ar fi greşit, adă-ţi aminte că el este numai un copil, zise stegarul cu glas împăciuitor.

— Un copil care mi-a necinstit casa, strigă ungurul, îi voi lua viaţa. Dă-te în lături.

— Nu vrei? adaose el, văzând că Mihu nu se mişcă, na, primeşte asta pentru îndrăzneala de a te opune mai

marelui tău şi, orb de mânie lovi cu putere pe stegar cu latul săbii peste obraz.

La primirea acestei batjocuri, Mihu, cuprins de o furie nespusă, trase şi el paloşul.

— Apără-te, strigă el, de acuma numai mort vei scăpa de mine.

— Tâlharilor! V-aţi pus doi ca să mă ucideţi mişeleşte, strigă Farkaş, purtându-i mai multe lovituri, vă voi arăta cine sunt eu.

— Dane, să nu te mişti că dau şi în tine, strigă Mihu, apărându-se de loviturile ungurului.

Lupta nu ţinu mult căci, pe lângă că iscusinţa lui Mihu în mânuirea paloşului era cu mult mai mare decât aceea a căpitanului, acesta era atât de orbit de mânie încât se înjunghiase singur în sabia stegarului, al cărui vârf îi intră sub ţâţa stângă şi îi ieşi pe la spate.

Ungurul, cu un blăstăm, căzu mort într-un lac de sânge, iar Mihu rămase nemişcat, privindu-l cu faţa galbenă ca ceara.

— Îţi jur că nu sunt vinovat cu nimic, îi spuse Domnica ai cărei dinţi clănţăneau de spaimă, femeia lui...

— Nu este acuma vreme pentru vorbe, zise atunce Mihu, ştergându-şi paloşul de haina mortului şi vârându-l iar în teacă. Vinovat sau nevinovat, am fost silit să ucid un om şi acel om este căpitanul nostru. Dacă vrei să mai trăieşti şi să nu faci cunoştinţă cu ştreangul, călare şi la fugă. Apoi ieşi răpede pe uşă, urmat de Domnica.

— Încalecă pe calul lui Farkaş, zise Mihu şi, după ce fură călări, porniră în goana mare spre poarta Haliciului.

Trecură prin ulița în care şedeau şi Mihu o întrebă:

— Ai bani asupra ta?

— Da, răspunse ea, cât am este asupra mea.

— Atunce să nu ne oprim, dă pinteni.

La poartă străjării, nişte orheieni din celălalt steag românesc, îi opriră.

— Poroncă de la căpitan să mergem cu o carte grabnică la Halici, zise scurt Mihu acelui ce era peste orheieni, şi poarta se deschise.

XLIII ÎN CARE VEDEM PE DOMNICA SCHIMBATĂ ÎN VIDRA

Goniră câtva pe drumul Haliciului apoi, la o răspântie, Mihu îl părăsi şi apucă altul la dreapta.

— Unde mergem? întrebă Domnica.

— La munți şi de acolo în Țara Ungurească, răspunse Mihu.

Goniră, ținându-se tot pe drumuri lăturalnice; soarele era aproape de prânz când se opriră într-un țihliş, departe de drum. Scoaseră şeile de pe cai, le frecară tot trupul cu frunzi uscate şi-i priponiră într-un ochi de poiană. Apoi Mihu se lungi jos în țihlă şi făcu semn lui Dan să vie lângă el. Până atunce nu schimbase aproape niciun cuvânt.

— Spune-mi ce s-o petrecut, zise el.

Dan, în puține cuvinte, îl puse în cunoştința celor ce se întâmplase în casa lui Farkaş până la venirea lui. Mihu se uită cu ochii mari şi zâmbind la tovarăş când auzi cât de nesimțitor rămăsese la propunerile Ilonei, dar în curând gânduri îngrijitoare îi întunecară privirea.

— Treaba este destul de proastă, zise el, după ce Dan îşi sfârşi povestirea. Din pricina poftelor unei muieri desfrânate am fost silit să ucid pe un bărbat care îmi era căpitan. Farkaş era bețiv şi varvar uneori, dar nu i se poate tăgădui că o fost un oştean deplin, viteaz şi înțelept. Îmi pare rău de fapta ce am făcut-o. Este o

nenorocire. În fața ocării primite, nu puteam decât să scot paloşul şi să-mi răzbun cinstea, dar şi el avea dreptate şi, în locul lui, tot ca dânsul făceam şi eu. Şi tu, iar nu eşti vinovat: singura vinovată este muierea şi, după cât mi se pare, ea este aceea ce are să scape mai uşor. Deocamdată stăm destul de prost. Caii noştri sunt foarte buni, dar n-avem să-i mai putem goni cum i-am gonit până acum; trebuie să gândim că în celelalte steaguri nu lipsesc caii buni. Până acuma trebuie să fie împănate toate cărările cu slujitori trimişi în urmărirea noastră; Tarnovski, castelanul Liovului, nu este bărbat care să lese să treacă nepedepsită o asemenea faptă. Şi în urmărirea noastră n-o trimes el slujitori din steagul nostru, nici măcar din celălalt steag românesc, cu bună seamă că o trimes numai ruşi şi litvani şi ruşii cunosc bine locurile pe unde avem să trecem, fiind născuți pe el. În curând ne vor ajunge şi cu greu ne vom putea strecura între ei, mai ales cu haina ce o avem pe noi. Trebuie ca la cel dintâi sat să cumpărăm altele şi s-ascundem pe ale noastre. Acuma destulă vorbă, avem numaidecât nevoie de puțină odihnă şi, punând capul pe şa, Mihu închise ochii şi adormi, lucru ce veni cu mult mai greu Domnicăi, turburată cum era de împrejurarea grozavă la care se găsise față dar, în sfârşit, oboseala biruind-o, fu cuprinsă de somn.

Se odihniră până aproape de toacă, când porniră din nou. După ce ieşiră din pădure, ajunseră într-un sat unde cumpărară merinde pentru ei, grăunțe pentru cai pe mai multe zile şi câte un rând de straie țărăneşti aproape noi. Cum ieşiră din sat, se opriră pentru a-şi îmbrăca nouile haine şi spre marea mirare a lui Mihu, Dan, pentru a se schimba, se depărtă în dosul unor

tufe.

— Păstrează, zaua, îi strigă Mihu, dar pune-o sub haină, între scurteică şi cămeşă. După ce ascunseră hainele lepădate, îşi urmară drumul spre munți. Temerile lui Mihu păreau a fi fără temeiu, căci chiar a patra zi de la fuga lor din Liov, pe la amiază, se aflau aproape de granița ungurească fără să fi văzut măcar urma unui slujitor.

— Pe acest plai merge hotarul unguresc, zise Mihu, arătând lui Dan cu mâna vârful unui munte la piciorul căruia ajunseseră.

Suişul era greu şi înaintau încet din pricina copacilor căzuți şi a frunzelor uscate pe care lunecau picioarele cailor, în sfârşit, pe la toacă, atinseră plaiul şi văzură, desfăşurându-se înaintea ochilor lor, toată Ungaria de sus, cu dealurile, pădurile şi apele ei răpezi, până la şesul nemărginit al Dunărei.

Fără a mai odihni caii, căutau un drum pentru a se coborî pe partea opusă celei ce o urcaseră, când auziră un tropot de copite şi văzură, venind de departe, în goană, o ceată de călăreți. După îmbrăcăminte cunoscură că erau slujitori ruşi.

— Stați, strigă acel ce mergea în fruntea lor.

— Pinteni, Dane, de ți-i dragă viața! zise Mihu şi amândoi o luară la fugă.

Dar caii lor, obosiți de suişul greu, nu puteau păstra depărtarea dintre ei şi ruşi şi aceştia se apropiau mereu. Câteva săgeți începură a vâjii la urechile lor, altele îi atinseră dar rămaseră înfipte în haine neputând străbate zaoa, când zăriră o răspântie şi un drum care se scobora spre Ungaria. Siliră caii la o nouă opintire şi erau aproape de răspântie când calul Domnicăi căzu jos,

lovit de o săgeată în coastă şi ea, venind peste capul lui, îşi lovi pieptul de un copac, rămânând nemişcată. Ruşii dădură un țipăt de bucurie, dar Mihu, care venea ceva mai în urmă, se plecă şi apucă cu o mână tovarăşul de brâu, îl ridică de la pământ apoi, aşezându-l dinaintea lui, înfipse pintenii în pântecele calului şi dispăru de dinaintea ochilor slujitorilor în dosul unei cotituri ce făcea drumul care mergea peste graniță. Slujitorii, în avântul lor, trecură înainte fără a băga în seamă răspântia şi drumul care mergea la vale, spre Ungaria şi goniră înainte pe plaiu.

Mihu, îndată după ce trecuse cotitura dăduse în răspântie şi văzând o desime la stânga, intrase într-însa, iar după ce auzi cum trec slujitorii pe plai înainte, ieşi iar la drum şi îl urmă.

Văzând că calul îi este din cale afară obosit, descălecă şi depunând pe Dan leşinat pe pământ, dezmierdă dobitocul, îl privi lung, cu ochii umezi, apoi îl duse într-un țihliş des, scoase cuțitul şi i-l înfipse în inimă: calul căzu ca trăsnit. Mihu, după ce luă de la şa rafturile cu merinde, merse iar la locul unde lăsase pe Dan, îl luă iar în brațe ca pe un copil şi, părăsind drumul, o luă în jos prin codru.

Într-amurg ajunse în vale şi se opri pe malul unui pârâu: Dan nu dăduse încă niciun semn de viață. Îngrijat, el începu să-l dezbrace; îi scoase întâi scurteica, apoi zaoa ce o păstrase sub această haină şi rămase încremenit când cămeşa întredeschisă îi arătă un sân de femeie.

Atunce pricepu tulburarea de care fusese cuprins Dan la auzul veştilor aduse de negustorul din Suceava, traiul lui atât de ciudat pentru un tânăr, nepăsarea lui față cu

propunerile Ilonei, faptul că se ascunsese de dânsul pentru a-şi schimba hainele şi o mie de împrejurări care-l miraseră în toată vremea de când îi făcuse cunoştința. Dar leşinul ei prelungit îl îngrija din ce în ce mai mult. Merse la pârău, scoase apă în căciulă, îi udă fața şi pieptul, o frecă pe mâni şi pe brațe. În sfârşit, ea deschise ochii. Văzu pe Mihu îngenunchiet lângă ea, simți că pieptul îi este gol: spărietă, voi să se scoale, dar fu cuprinsă de amețală şi căzu iar pe spate.

— Stai liniştită, îi zise Mihu, nu te mişca; cu mila lui Dumnezeu suntem afară de orice primejdie şi Mihu va fi pentru Domnica cu aceeaşi credință cu care o fost pentru Dan.

Domnica rămase nemişcată, era prea slabă pentru a vorbi şi chiar pentru a gândi; se vedea cuprinsă de o toropeală împotriva căreia n-avea nici puterea, nici voința să lupte şi în curând adormi.

Mihu îi puse sub cap rafturile ce le luase de la şa, o acoperi cu mantaua lui căci a ei rămăsese pe cal şi apoi. Înainte de a se culca, adună lemne uscate şi făcu un foc zdravăn pe care-l întreținu, toată noaptea, sculându-se din când în când spre a-l hrăni.

Când se crăpă de ziuă, el trezi pe Domnica, punându-i mâna pe umăr şi scuturând-o uşor:

— Îi ziuă şi trebuie să ne punem pe drum. Scoală şi vezi dacă poți umbla.

Domnica se sculă fără greutate: partea dreaptă a pieptului îi era încă destul de dureroasă dar, după ce făcu câțiva paşi, se încredință că poate umbla. Făcură în tăcere o gustare uşoară cu rămăşițele merindelor ce le aveau cu ei şi porniră înspre miazăzi, urmând cursul apei.

Mihu urmărise în vreo două rânduri cete de hoți până la granița Ungariei şi, având o oareşicare cunoştință a locurilor străbătute de ei, credea că apa ce o urmau era una din obârşiile Tisei, Dar în curând pricepu că se înşelase, lăsându-se în fuga lor mai înspre apus decât credea căci, pe la prânz, întâlniră pe un vânător purtând haina obişnuită de țărani ruşi din Galița, şi întrebându-l, în limba lui, cum se numeşte acel pârău, vânătorul le răspunse că este Unghiul care se aruncă în Tisa. În loc să iasă, cum socotea el, în comitatul Maramureşului, ieşise în acel al Unghivarului şi calea lor spre Moldova era lungită în chip simțitor. Vânătorul îi învață drumul spre satul cel mai apropiet, vestindu-i că nu vor putea ajunge într-însul înainte de asfințitul soarelui. După ce se despărțiră de el, mai străbătură o bucată de drum până ce soarele fu aproape de amiază, când căldura şi oboseala îi silii să se adăpostească într-o poiană unde curgea un izvor. Merinde nu mai aveau şi pentru a-şi astâmpăra foamea se văzură siliți să strângă de pe jos jir şi să-l mănânce. În drum găsiseră într-adevăr mai multe găini şi văzuseră căprioare la o depărtare destul de mică, dar neavând cu ei nici arc, nici săgeți, nu le putură ucide. Nu schimbară în toată dimineața aproape niciun cuvânt: fiecare din ei se simțea stânjănit în fața celuilalt. În sfârşit, Domnica rupse tăcerea întrebând:

— Unde mergem?

— Cred că calea cea mai teafără pentru noi este de a ne urma drumul, pe jos, până la Unghivar unde, după spusele vânătorului, putem să fim poimâne pe această vreme. Acolo vom cumpăra doi cai şi ne vom îndrepta spre Moldova unde vom intra pe la Tulgheş.

— Dar, zise Domnica schimbându-se la față, îndată ce

voi trece granița Moldovei, sunt în primejdie să fiu cunoscută.

Mihu nu se gândise la această greutate.

— Ai dreptate, zise el după ce rămase câtva timp gânditor, vom intra în țară pe la Oituz; am la Târgul-Trotușului niște cunoscuți la care te vei putea adăposti. Depărtarea de acolo până la Suceava este mare şi nu cred că ai fi în primejdie să fii recunoscută, dar calea ni se va lungi cu mult.

— Nu vreau să te pun în zdruncin din pricina mea; lasă-mă în Unghivar şi urmează-ți calea singur, destul ai tras pentru mine.

— Nu te voi părăsi decât când te voi vedea adusă la un adăpost teafăr, răspunse Mihu. Ş-apoi n-am nicio grabă şi puțin îmi pasă s-ajung în țară cu o săptămână mai curând sau mai târziu. Dar în această vreme, trebuie să ne gândim la ce te vei face pe viitor.

— Ce viitor poate să mai fie oare pentru mine? zise Domnica, şi învinsă de simțirile înăbuşite într-însa de atâtea luni, nemaiputând stăpâni dorul de a-şi uşura inima împărtăşind altuia durerile ei, povesti lui Mihu împrejurările în urma cărora încercase să ucidă pe Balc şi fuga ei în Galiția.

Când povestirea fu sfârşită, ea se uită în ochii lui, temându-se să nu descopere într-înşii vreo privire de despreț pentru dânsa din pricina uşurinții cu care căzuse în brațele lui Balc. Dar el, care o ascultase cu cea mai mare băgare de seamă, îi arătă acuma prin cuvinte calde, ce-i ieşeau din inimă, nu numai compătimire pentru soarta ei nenorocită, dar mânie şi despreț pentru mişeleasca purtare a lui Balc.

— Balc este un neom, zise el, şi este mişel ca orice

neom. Am trăit destul în țară pentru a auzi de puterea de vrajă ce este în ochii lui şi de care se slujeşte fără cuget, spre a ruşina femeile ce au păcatul să fie destul de frumoase pentru a-i ațâța pofta; o nenorocit o mulțime de femei cinstite şi de fete nevinovate, este o ruşine pentru Moldova întreagă cum nu s-o găsit încă un bărbat care să răzbune cinstea soții, a surorii sau a fiicei lui batjocurite, ucizând pe acel mişel ca pe o fiară primejdioasă.

Când îşi reluară calea, Domnica văzu cu bucurie că purtarea lui Mihu către dânsa era poate încă mai prietenoasă şi mai blândă decât până atunce şi iubirea ei pentru dânsul crescu. A treia zi ajunseră la Unghivar, unde cumpărară doi cai şi câte un rând de haine mocăneşti, apoi se îndreptară spre Oituz, prin Satul Mare, Dăbăca, Târgul Mureşului, Braşov şi Kezdi-Vasarhely. Călătoria era lungă, ploi mari umflară râurile, rupseră podurile şi desfundară drumurile. Adeseori erau siliți să se oprească câte trei şi patru zile în acelaşi loc. Împărțeau noaptea aceeaşi odaie, de multe ori acelaşi pat. Domnica iubea pe Mihu cu toată puterea inimii, cu toată furia simțurilor. Inima lui Mihu, care se simțise atrasă către ea de un farmec ce nu şi-l putea tălmăci când el o credea bărbat, nu putea să rămâie nepăsătoare către o fată a cărei soartă fusese atât de nenorocită, care dovedise în împrejurările grele prin care trecuse o fire atât de voinică şi, cu toată slăbiciunea de care fusese stăpânită față de Balc, o inimă atât de curată şi de cinstită. Iar ochii şi simțurile îi fură în curând stăpânite de frumusețea ei minunată.

Dacă Domnica ar fi cerut atunce lui Mihu s-o ieie de soție, nu poate încăpea nici umbră de îndoială că s-ar fi

cununat cu ea înaintea preotului celui dintâi sat românesc prin care ar fi trecut. Dar, pe lângă că era prea orbită de iubire pentru a se gândi mai departe, nici nu-i trecea prin minte că ea, care fusese o uneltă de plăcere în brațele lui Balc, să poată fi soția lui Mihu, a bărbatului care, în ochii ei era frumusețea, cinstea, vitejia şi mărinimia în ființă.

Era prea însetată de dezmierdările lui pentru a pune preț pe ale sale şi a le tocmi. Căzu în brațele lui la cea dintâi cerere ce Mihu îi făcu. Şi după ce o aduse la Târgul-Trotuşului, în casa unui negustor sas a cărui cunoştință o făcuse când era la Landi, cu care sasul era atât în afaceri de negoț cât şi în legături de prietenie, era atât de îmbătat de dezmierdările ei şi de frumusețea ei fără de samăn, încât nu se mai putea hotărî s-o părăsească. Povestise sasului întâmplările din pricina cărora fugise din Liov fără a-i destăinui însă că tovarăşul lui era o femeie. În sfârşit, se hotărî să se despartă de dânsa pentru a merge la moşul ce-l crescuse, la părintele Isaia. Apoi, după ce stătu, închis cu el în sihăstrie, câteva zile petrecute în consfătuiri tainice, se întoarse iar la Târgul-Trotuşului. Căuta acum un loc singuratec unde să poată ascunde dragostea lui. Auzind că rateşul din Ciortoiom, clădit de protopopul catolic din Târgul-Trotuşului, cu păşunele de împrejur, era de dat în arendă îl luă îndată pe zece ani, plătind toată chiria înainte. În urmă făcu o nouă călătorie în sus şi se întoarse în curând cu o femeie, în vârstă, ce nu era alta decât Sanda, manca* Domnicăi. Mihu o duse la rateş şi, după ce cumpără vin şi tocmi slugi, plecă din casa sasului cu Domnica îmbrăcată în haine bărbăteşti spre Palanca, dar în cale ea se schimbă în haine

femeieşti şi, încunjurând pe Tazlăul-Sărat şi Tazlău, o duse la rateş.

Pentru slugi, Domnica era vara lui Mihu, iar Sanda mătuşa amândorura. Atunce îi pusese Mihu numele de Vidra, din pricina părului ei care părea de aur roşietic şi toți o cunoscură de atunce sub acest nume. În toată firea ei se făcuse o schimbare din cele mai însemnate: vânatul, călăria şi celelalte îndeletniciri bărbăteşti, cărora se dăduse, nu-i mai făceau nicio plăcere. Spre marea mirare a lui Mihu şi a Sandei, învăța a toarce, a țese, a coase; voi ca hainele purtate de Mihu să fie făcute numai de mâna ei. În sfârşit, iubirea făcuse dintr-însa o femeie şi devenise acuma încântătoare. Frumusețea ei îşi atinsese acum dezvoltarea deplină; iubirea lui Mihu creştea din zi în zi; o părăsea foarte rar şi numai pentru puține zile. Vidrei i se părea acuma că fericirea îi este nemărginită şi fără sfârşit.

Dar, după o vreme, Mihu începu să fie chemat de călugăr din ce în ce mai des, călătoriile lui se făcură din ce în ce mai lungi. Începu să se vorbească în țară de un viteaz ce singur se poreclise Păunaşul Codrilor şi care îndrăznise să se puie împotriva puterii lui vodă. Mihu pusese pe Vidra în cunoştința întregii lucrări a călugărului; însufleţirea ce domnea într-însul era împărtăşită şi de iubita lui, ea îi dorea izbândă din tot sufletul, atât din dorul de a vedea dezrobirea şi mărirea neamului ei, cât şi din ură pentru Balc şi Sas.

Dar Vidra iubea şi acuma, când Mihu lipsea, ea, îndrăzneața, ea, care altădată visa numai primejdii şi vitejii, tremura pentru viața iubitului. Ea nu se amesteca de loc în purtarea rateşului, lasată cu totul în seama Sandei şi nu ieşea din odaie când soseau

călătorii, nu vedea pe nime. Dar preotul Stoian fiind una din căpeteniile cetei lui Mihu şi fiind cu casa în Pătrăşcani, în apropiere de rateş, era însărcinat de dânsul să aducă Vidrei veşti de la el. Preotul ghicise lesne legăturile dintre ei, am văzut ce scopuri hrănea într-ascuns şi, pentru a şi le ajunge, începu să aţâţe într-însa patima geloziei. Îi vărsă veninul cu încetul, întâi începu să şuguiască, zicându-i că-i prea frumoasă pentru a se teme să fie înşelată. Apoi aruncă cuvinte cu îndoit înţeles, fără a numi pe nimeni, dar din care biata femeie putea înţelege că preotul a descoperit că Mihu nu-i mai este cu credinţă şi, în sfârşit, veniră vorbe cu totul neîndoielnice cum erau acelea despre Stanca Floareş. După neizbutirea acelei încercări, Stoian nu se mai arătă la rateş vreme de multe săptămâni, dar aflând că căpitanul nu s-a mai întors, se hotărî să-şi mai încerce norocul.

Spre marea lui mirare găsi pe Vidra liniştită, căci îi venise de la Neamţu veste că Mihu era plecat cu călugărul într-o lungă călătorie şi lămuriri destul de amănunţite asupra chipului cum îşi întrebuinţase vremea până atunce, lămuriri care nu-i lăsară nici urma unei bănuieli. Primi pe preot destul de rece, dar el plecă bucuros, căci aflase că Mihu nu se va întoarce înainte de mai multe luni şi vedea deschis câmpul pentru urzelile lui. Începu să deie mai des pe la rateş, dar se păzi să mai vorbească Vidrei de iubire, se făcu că a înţeles cât de zadarnică fusese nădejdea ce o hrănise şi, cu încetul, supărarea ei începu să piară. Dar lunile treceau şi de la Mihu nu venea nicio veste: grijile şi bănuielile începeau s-o chinuiască de iznoavă. Deznădăjduirea începuse s-o stăpânească când

întâmplarea aduse pe Anton la rateşul Ciortolomului.

Ea povesti bătrânului întreaga ei viață, fără a-i ascunde nimic şi amândoi plânseră asupra nenorocirilor ei.

Când auzi că Anton trebuie să plece de cu noapte la Târgul-Trotuşului, Vidra nu voi să-l lese; îi cerea să părăsească slujba lui Stroici şi să vie să-şi sfârşească viața lângă dânsa.

Bătrânul obținu cu mare greu să fie îngăduit să meargă la Trotuş, spre a îndeplini însărcinarea luată către părintele Anselm, făgăduind că a doua zi va fi negreşit înapoi. Când se întoarse, găsi pe Vidra cu totul schimbată. Stoian venise din Bacău cu veste că Petre Cărăbuş chemase pe toate căpeteniile cetei lor, printre care era şi Stoian, peste trei zile la un loc anumit, lângă Cetatea Neamțului. Vidra presupunând că va putea afla la această întâlnire ceva despre Mihu, zise preotului că voieşte să meargă şi ea. El se bucurase mult la auzul acestei veşti neaşteptate, nădăjduind că pe drum se va ivi vreo întâmplare care să folosească scopurilor lui. Dar bucuria şi nădejdea îi pieriră la sosirea lui Anton din Târgul-Trotuşului, când auzi pe Vidra hotărând oşteanului că el trebuie să plece a doua zi, cu dânsa, la Neamțu. În ziua următoare, care cădea într-o sâmbătă, plecară tustrei, mai luând cu ei şi un argat al Vidrei pentru a îngriji caii. Noaptea o petrecură la Piatra şi duminecă, pe la amiază, ajungeau la Humuleşti.

Vidra trase în gazdă la o văduană, numită Ana, pe care o ştia de mai demult. Anton voia numaidecât să meargă la Cetate, dar Vidra izbuti să-l înduplece să rămâie încă cu dânsa până a doua zi, Stoian îşi găsi găzduire la gospodarul care şedea alături de vadană.

Satul era plin de vestea că Balc este la Cetate şi că a adus cu el, legată, pe o fată de cneaz, de mare frumuseță, că a voit s-o siluiască în închisoare, dar că a fost împiedecat de la această faptă de către crijatul cel bătrân.

La auzul acestor veşti, Vidra simți redeşteptându-se toată ura ei împotriva lui Balc. Se hotărî îndată să scape din mâinile lui pe nenorocita fată de care voia să-şi bată joc. Pentru o clipă uită grijile iubirii sale şi scopul pentru care venise la Neamțu.

Chemând pe Anton şi pe Stoian deoparte, le împărtăşi hotărârea ei şi le ceru ajutor. Anton i-l făgădui fără multă greutate, căci ura şi el pe Balc şi inima lui de oştean cinstit privea cu scârbă mişeleştele scopuri ce le hrănea voievodul asupra fetei. Cu Stoian lucrul fu mai greu: nu înțelegea de loc ce zor era de a înfrunta pe puternicul voievod şi de a se expune să fie urmăriți şi chiar descoperiți de oamenii lui, pentru a scăpa cinstea unei necunoscute care nici nu ceruse ajutorul dor. Numai după multă vorbă şi după ce Vidra îi hotărî că dacă nu-l ajută, el nu va mai da cu ochii de dânsa, preotul primi să deie ajutorul lui.

După o sfătuire între ei, se hotărî ca Stoian şi Anton să rămâie deocamdată ascunşi în casa unei rude a vădanei la care trăsese Vidra, iar vădana fu rugată să vestească pe Hans, la Cetate, despre sosirea tinerei femei.

XLIV ÎN CARE VEDEM CĂ ILEANA ARE PRIETENI, CARE SE MIȘCĂ PENTRU A O SCĂPA

Acum ne vom întoarce la cele ce se petreceau în cetatea Neamțului în a doua zi după sosirea lui Balc.

Cavalerul Ulrich, rămas singur în sală după ieşirea lui Balc şi a cavalerului Albrecht, chemă servitorii şi le poronci să ieie pe Somossy ca să-l ducă în odaie, să-l dezbrace şi să-l puie în pat. Apoi fiindu-i cald şi simțind că capul îi este cam greu, se scoborî în curte unde se primblă, încredințându-se totodată că cei cinci străjari, doi nemți şi trei români din satele închinate, erau la locurile lor. Apoi negăsind destul aer în curte, se îndreptă spre o portiță care da în livadă şi, spre marea lui mirare, o găsi deschisă. Clătinând din cap la vederea acestei neorânduieli, o închise cu îngrijire, luă cheia la dânsul şi intră în livadă, propunându-şi să facă lui Conrad Müller, în a cărui seamă era încredințată paza Cetății în acea noapte, o mustrare din cele mai aspre.

Nu făcuse zece paşi când, părându-i-se că aude şoapte, se opri pe loc şi ascultând cu băgare de seamă, se încredință că ele veneau din dosul unui nuc. Se îndreptă într-acolo, având grijă să nu facă zgomot şi, când ajunse lângă copac, văzu la lumina stelelor, două umbre. Deşi luna încă nu răsărise, noaptea fiind senină,

Ulrich recunoscu pe Hertha, camerista Măriei, lângă Conrad Müller, care era îmbrăcat în zale, cu coiful pe cap şi cu spada la cingătoare. Erau atât de adânciți în convorbirea lor încât nici nu văzură, nici nu auziră pe cavaler venind; amândoi tresăriră când auziră glasul cavalerului lângă ei.

— Frumos îți cauți de datorie, wachtmaistrul, zise acel glas. Îți părăseşti straja în puterea nopții, lăsând poarta deschisă într-o vreme ca asta, pentru a face dragoste unei ființi deşerte ca Hertha, adăogi el, făcând haz de zăpăceala care cuprinsese pe îndrăgostiți.

— Frumos îți şede ție, Hertho, mai zise cavalerul, să dai uitării vechile tale legături de iubire către mine şi să părăseşti mustețile mele bălăi pentru mustețile negre ale lui Conrad.

Hertha, fiica unui oştean neamț mort în Cetate, se născuse şi crescuse aice. Ulrich de Lindenburg o cunoştea de când era copilă şi de atunce făcea frumoasei fete o curte din cele mai nevinovate căci, fiind un tânăr cu suflet curat, nici nu-i trecea măcar prin minte să se folosească de împrejurări pentru scopuri necinstite. Glasul cu care vorbea acuma fetei era pe jumătate mustrător, pe jumătate şăgalnic şi Hertha, deprinsă a glumi cu dânsul, după o închinăciune mai adâncă decât se cuvenea, răspunse:

— Să am iertare, Domnule cavaler, dar mustețile dumitale cele bălăi şi frumoase, fiind prea sus pentru mine, m-am văzut silită să-mi aleg altele, la care să pot ajunge cu înlesnire.

— Vedeți neruşinata, zise cavalerul, ea nu numai că nu-şi tăgăduieşte necredința, dar încă mărturiseşte că nu poate trăi fără a avea la îndămână vreo pereche de

musteți. Ia dă-mi mâinile tale.

Hertha îi întinse mâinile.

— Ce mâni mici şi gingaşe, urmă Ulrich, luându-le în mâinile lui şi netezindu-le, ce dulci de dezmierdat sunt ele, nu sunt mâni de slujnică, dar mâni de doamnă nobilă. Ce păcat că au un cusur.

— Şi ce cusur au ele oare, domnule cavaler? întrebă Hertha, retrăgându-şi mâinile.

— Un cusur mare, fetița mea, răspunse Ulrich cu un glas mai serios; se primblă în întunericul nopții prin livada Cetății, strânse de mâinile unui oştean tânăr, fără a avea inel la vreun deget. Şi şugubăț lucru mai este dragostea! Adesea s-amestecă dracul în trebile ei pentru a le încurca, nenorocind fetele. Apoi, ştii că nu numai oamenii au astăzi ochi şi urechi, dar şi zidurile şi copacii şi, ceea ce este mai primejdios, se întâmplă să aibă şi limbă veninoasă. Frumos ți-ar şedea dacă v-ar fi văzut altul decât mine şi dacă mâine s-ar întâmpla ca Conrad să se întâlnească cu moartea, care veşnic ne stă nouă, oştenilor, în cale?

— Ferească Dumnezeu! strigă Hertha spărietă.

— Da, ferească Dumnezeu, urmă cavalerul, nădăjduiesc din inimă că Conrad va trăi ani mulți şi că veți fi fericiți amândoi, dar omul cuminte trebuie să fie pregătit la toate.

— Domnule cavaler, zise Conrad, de mult o iubesc pe Hertha şi de mult o rog să primească a-mi fi soție...

— Şi astăzi, întrerupse Hertha, l-am chemat aice pentru a-i spune că sunt încredințată, atât de iubirea lui pentru mine cât şi de a mea pentru dânsul şi că primesc bucuros să-i fiu soție.

— Da, zise Conrad, dar cu ce tocmeală.

— Cum, întrebă cavalerul mirat, tu ai cap să te gândeşti la tocmală când este vorba să fii a acelui pe care zici că-l iubeşti? Şi, cu voia ta, putea-voi eu să aflu la cât anume prețuieşti iubirea ta?

— Să spun cavalerului? întrebă Conrad pe Hertha.

— Ba nu, zise aceasta, mai bine îi spun eu, căci ştiu bine că din vorbele dumitale cavalerul nu va putea să înțeleagă nimic. Domnule cavaler, zise ea lui Ulrich, am spus lui Conrad că mă voi cununa cu dânsul îndată după ce fata adusă aice de voievodul Balc va fi scăpată din mâinile lui.

— Bine, zise cavalerul mirat, dar acesta este un lucru care nu stă în putința lui. Ea este închisă sub pază straşnică şi cheia chiliei se află în mâinile lui Balc. Şi chiar dacă ar izbuti s-o facă scăpată, ar fi cel mai bun mijloc ca să nu-ți fie soț niciodată. Faptul s-ar descoperi uşor şi cavalerul Albrecht l-ar spânzura numaidecât pe vârful turnului, deasupra porții celei mari.

— Cavalerul nu l-ar mai spânzura, zise ea cu un glas foarte hotărât.

— De unde ştii? întrebă Ulrich.

— Domnule cavaler, zise Hertha, stăpâna mea mi-a zis în astă seară, pe când o dezbrăcăm, că ar fi pe veci recunoscătoare dacă vreunul din oştenii noştri ar avea îndrăzneala să scoată pe sărmana fată din ghearele acelui neom şi a mai adăugat că este încredințată că nu numai cavalerul nostru ar fi foarte fericit şi el dacă s-ar întâmplă una ca asta, dar şi că mântuitorul acelei biete ființi ar fi ocrotit de ea. Cunoşti pe stăpâna mea şi ştii că ea nu este în stare să împingă pe cineva, oricare ar fi, la pieire şi mai ales pe un om de ai noştri.

Nu mă îndoiesc de stăpâna ta, răspunse Ulrich după

ce rămase câtva gânditor, ea pe lângă că-i bună ca un înger, capul tău cel frumuşel şi zăpăcit, mă tem că vei fi înțeles-o rău.

— Urechile mele sunt foarte bune, răspunse Hertha supărată de îndoiala arătată de cavaler, stăpâna a avut grijă să-mi spuie acelaşi lucru cel puțin de zece ori.

— Ascultă Hertha, zise cavalerul, fapta ce ai propus-o lui Conrad este prea grea şi prea primejdioasă pentru ca să fie făptuită numaidecât, numai pe spusa ta. Credemă că în cât mă priveşte aş fi fericit dacă acea biată fată ar putea să fie mântuită de batjocura care o amenință. Sângele fierbe în mine când mă gândesc că ştiu că se petrece o asemenea neomenie sub cchii mei şi că eu, cavaler purtând pinteni de aur, jurat să iau pururea apărarea celui slab şi nevinovat, sunt împiedecat de alt jurământ să ridic brațul în apărarea ei. Astăzi, când mişelul de Balc a pus mâna pe paloş, fiindcă cavalerul Albrecht n-a vrut să-l lese să intre singur la fată, aşteptam cu nerăbdare să-l tragă ca să-i pot vârî spada mea până la mâner în pântece. Dar mişelul zărindu-ne, n-a cutezat să scoată fierul din teacă. Însă, dacă într-adevăr stăpâna ta a zis cuvintele ce ni le-ai spus, nu poate încăpea îndoială, cavalerul Albrecht cunoaşte dorința ei şi o încuviințează. Precum ți-am zis, niciun om cuminte nu se va potrivi spuselor tale. Dar dacă stăpâna ta ar spune vorbele ce spui că ți le-a zis, nu către mine dar în auzul meu, nu numai că nu aş împiedica fuga fetei, dar încă aş ajuta-o pe cât îmi va fi cu putință.

— O, ce mulțămită sunt, strigă Hertha, şi ce mulțămită va fi stăpâna când îi voi spune vorbele dumitale. Vei vedea că ea nu va întârzia să vă zică din

gura ei ceea ce v-am spus şi că nu sunt o ființă atât de lipsită de creieri cum crezi dumneata.

— Vom vedea, zise cavalerul, iar acuma să mergem să ne culcăm. Dar crede-mă, nu te mai primbla noaptea cu Conrad până ce nu vei purta inelul lui la deget, şi cu toții se întoarseră în Cetate.

A doua zi fiind duminecă, un preot român veni de dimineață ca să slujească liturghia în sala cea mare a Cetății pentru Maria şi pentru Balc, fiind de față cavalerii amândoi şi străjerii români de rând în acea zi. După săvârşirea ei, părintele Anselm sluji în capela Cetății liturghia pentru cavaleri, oştenii nemți şi slujitorii unguri veniți cu Balc. Precum cavalerul Albrecht asculta totdeauna slujba pravoslavnică, Maria nu lipsea niciodată de la acea catolică. La sfârşitul slujbei, oştenii ieşiră din capelă iar Maria şi ambii cavaleri mai rămaseră într-însa, vorbind cu părintele Anselm. La ieşirea lor, găsiră dinaintea uşii pe Hans Biedermann cu Conrad Müller şi alți şapte sau opt nemți. Ei se dădură în lături pentru a face loc capelanului, care trecu înainte spre locuința lui, dar Maria se opri în fața unui oştean pentru a-l întreba dacă soției lui îi este mai bine. După ce ascultă răspunsul oşteanului şi-i mai dădu câteva sfaturi asupra chipului cum trebuia s-o caute, întrebă pe Hans dacă are grijă ca fata închisă în temniță să aibă cele de trebuință. Hans răspunzându-i că poroncile ei sunt urmate cu îngrijire, ea zise tare, privind mai ales spre Hans şi spre Conrad care stătea alături:

— Ce fericită aş fi dacă s-ar găsi un bărbat îndrăzneț care să scape pe această ființă nevinovată din mâinile nemiloase ale voievodului. Ar fi o faptă vrednică de un

om de inimă, şi ştiu bine că soţul meu, departe de a-l pedepsi, i-ar fi recunoscător şi ar căuta prilej să-i arate mulţămirea lui.

Oştenii nu răspunseră nimic şi Maria trecu înainte, dar Ulrich, care venea după dânsa şi auzise cuvintele ei, îi zise:

— Suntem cu toţii oameni de inimă, milostivă doamnă, dorinţele dumitale sunt întotdeauna poronci pentru noi, fii încredinţată că acea de azi va fi îndeplinită cu sfinţenie şi fără întârziere.

Maria mulţămindu-i din ochi, îi întinse mâna pe care cavalerul o sărută, închinându-se asupra ei, apoi o părăsi şi se întoarse spre grupul alcătuit de oşteni şi, după ce strigă pe Hans Biedermann şi pe Conrad Müller, se duse cu ei în odaia lui. Rămaseră sfătuindu-se cu uşile închise mai bine de două ceasuri. Apoi amândoi oştenii ieşiră şi se îndreptară spre odăile unde locuiau şi în care fusese adăpostiţi şi slujitorii veniţi cu Balc. Îi adunară pe toţi şi-i înştiinţară că cavalerul Ulrich, pentru a sărbători sosirea în Cetate a voievodului, le-a poroncit să aducă lăutari şi să desfunde, la capra podului mişcător, un vas de vin pentru a cinsti pe slujitori. Adăogeau că vor da de ştire în oraş pentru ca să vie fete şi neveste în număr mare. Vestea fu primită cu bucurie de toţi oştenii şi un neamţ fu trimis călare după lăutari.

Tot atunce începură a sosi şoltuzul cu pârgarii târgului, cneji, juzi şi preoţi din satele învecinate, care ceruse din ajun să fie învoiţi a aduce feciorului domnesc închinăciunile lor.

Balc, însoţit de Somossy şi de amândoi cavalerii, îi primi în sala cea mare, se întreţinu cu fiecare din ei în

parte şi-i prezentă lui Somossy care şedea în dreapta lui, mai pintenat, mai cusut cu fir, mai mustăcios şi mai fudul decât oricând.(...)

Când sosi ceasul prânzului, cei mai însemnați din oaspeți fură reținuți la masă iar ceilalți se retraseră pe la casele şi gazdele lor în oraş. Deşi cei rămaşi erau oameni cu totul plecați stăpânirii, totuşi Balc nu se bucură de nicio clipă de linişte în toată vremea prânzului, temându-se ca Somossy, sub stăpânirea beției, să nu scape de iznoavă cuvinte compromițătoare. Dar, de astă dată el se mulțămi să-şi sature pofta cu mâncările alese de pe masă şi să deşerte în tăcere cât mai multe pahare de Nicoreşti şi de Odobeşti, ajungând în curând în starea ce-i era obişnuită la sfârşitul mesei.

Când se sculară, ziua fiind deosebit de frumoasă ieşiră cu toții la poarta Cetății pentru a privi jocurile lumii adunate în urma înştiințării trimise de cavalerul Ulrich. Petrecerea aceasta era foarte zgomotoasă. Vasul de vin adus din poronca cavalerului se deşertă văzând cu ochii, slujitorii domneşti, prin înfățoşarea lor, arătau că li se făcuse partea leului, căci toți începeau să fie peste seamă de veseli. Veselia lor începuse chiar să deie semne de viață supărăcioasă. Din toate părțile se vedeau fete fugind de ei, lăsându-le în mâni vreun tulpan sau vreo bucată de mânecă de la cămeşă. Nemții din Cetate care, dimpotrivă, fuseseră neobişnuit de cumpătați, se încercau pre cât le era cu putință să păzească buna rânduială şi să mai domolească zburdălnicia slujitorilor.

După ce privi câteva jocuri, Balc se întoarse în Cetate cu cavalerul Albrecht şi cu oaspeții, dar cavalerul Ulrich rămase şi, făcând semn lui Conrad Müller, se retrase la

o parte cu el.

— După cât mi se pare treaba merge bine, zise el oşteanului. Dacă vinul nu va ajunge, pune să mai scoată încă un vas.

— Cred, răspunse Conrad, că acesta va ajunge, căci cei mai mulți de-aiba se mai țin pe picioare. Uite, adaose el, unul a şi căzut jos şi în zadar se încearcă ai noştri să-l ridice, iată-l că-l duc pe brațe înăuntru. În curând şi ceilalți vor fi în aceeaşi stare.

— Aflat-ați care din ei va fi de strajă la uşa fetei deseară, după ce va înnopta?

— Da, răspunse Conrad, după socoteala ce am făcut, va veni rândul celui roşcovan care se luptă cu fata cea de lângă capra podului. El este mai puțin beat decât tovarăşii lui, dar am dat înadins mai puțin de băut celor patru ce au să fie de strajă până în seară, pentru ca nu cumva să bage voievodul de seamă cât sunt de beți şi să nu privigheze mai pe urmă singur chipul cum străjuiesc. Dar nu-i slăbim cu băutura până în seară, aşa că, când îi va veni rândul lui, îl vom putea sfârşi lesne cu un ulcior de vin în care vom pune pe jumătate horilcă.

— Cine din voi merge să scoată pe fată din chilie, tu sau Hans?

— Cheia care se potriveşte la uşă este la Hans, dar am hotărât să mergem amândoi. El va intra în chilie şi va da fetei haine bărbăteşti pregătite de Hertha şi eu voi sta de pază lângă slujitor. Am rânduit la uşa de dinafară pe Fritz Winkelmann, el este om de toată nădejdea. Dar, mai adause Conrad, domnule cavaler, după părerea mea ar fi bine să punem capăt petrecerei căci ticăloşii aceştia încep a se apuca de gâlceavă. (...)

Hans şi cu Conrad se sfătuiau între dânşii la oareşicare, depărtare de ceilalți, când unul din străjerii de la poartă veni să spuie celui dintâi că un om din Humuleşti voieşte să-i vorbească numaidecât. Hans se duse îndată cu el la poartă, unde găsi pe un țăran cunoscut lui care, luându-l deoparte, îi zise:

— O venit jupâneasa Vidra în sat la noi, şi m-o trimes să-ți spun ca să vii numaidecât la dânsa, căci are să-ți împărtăşească lucruri vajnice. O tras la casa cumetrei mele.

La auzul acestei veşti neaşteptate, tot sângele pieri din obrazul lui Hans, el se făcu galben ca ceara, inima îi stătu pe loc, rămase câtva fără a putea vorbi. În sfârşit, venindu-şi în fire, răspunse omului:

— Întoarce-te înapoi şi spune jupânesei că vin numaidecât, apoi se grăbi să meargă la cavalerul Ulrich pentru a-i cere voie să părăsească Cetatea pe un ceas.

Căpătă această învoire de la cavaler cu cea mai mare greutate, numai după ce îl încredința pe cinstea lui de oştean că se va întoarce înainte de toacă şi după ce Conrad luă asupra lui orice răspundere pentru urmările ce ar fi putut să aibă neființa tovarăşului.

XLV ÎN CARE HANS FACE PE ŞIRETUL

Hans se duse pe la grajd, puse şaua pe cal, şi porni în fuga mare spre Humuleşti. (...)

La cele dintâi cuvinte ale Vidrei înțelese că ea dorea îndeplinirea unei fapte în care el era hotărât, ce-i era chiar poroncită de unul din mai marii săi, cerută de soția cavalerului Albrecht, a cărei dorinți erau sfinte pentru toți oştenii Cetății şi era încredințat că acea faptă îndrăzneață se îndeplinea cu voia tăcută a castelanului. Şi acuma săvârşirea acestei fapte era mijlocul de a grăbi căsătoria lui cu Vidra! Cuprins de bucurie, fu pe cale s-o întrerupă şi să-i destăinuiască întreaga urzeală, dar cele de pe urmă cuvinte ale iubitei îl făcură să-şi schimbe gândul. El hotărî s-o lese în necunoştință desăvârşită despre cele ce se petreceau de dimineață la Cetate şi să primească s-o ajute la scăparea fetei, chiar în acea seară, dar numai în urma făgăduinții ce ea îi va da că nunta lor se va face a doua zi. (...)

Apoi Hans, binecuvântând norocul neaşteptat care dădea peste dânsul, se aruncă pe cal şi porni iar la fugă spre Cetate unde, îndată ce descălecă, se duse de-a dreptul la cavalerul Ulrich.

— Domnule cavaler, îi zise el, cred că nu are să mai fie trebuință să plec eu cu fata.

— Şi cine va merge în locul tău cu dânsa, zise cavalerul, căci nu poate fi lăsată singură.

— Am găsit pe o rudă a ei, răspunse Hans, o femeie ce-mi este bine cunoscută şi pe care o ştiu vrednică de toată încrederea. Ea s-a însărcinat să ducă pe fată teafără la casa părinților. Cred că în toate privințele este mai bine ca să rămân aice căci plecarea mea, odată cu fuga fetei, ar putea să deie loc la bănuieli.

— Se înțelege că ar fi mai bine ca tu să rămâi aice, răspunse cavalerul; eu mă hotărâsem la plecarea ta sau la acea a lui Conrad, numai fiindcă nu ştiam cu cine să trimit pe acea nenorocită, mai ales că până acuma n-am putut afla cine este ea şi unde se află casa părinților ei. Dar tu, fără îndoială, trebuie să le ştii toate acuma: le-ai aflat cu bună seamă de la ruda ei.

Hans îşi muşcă buzele de ciudă, aducându-şi aminte că, stăpânit numai de dragostea lui pentru Vidra, uitase s-o întrebe măcar de numele fetei şi îi era ruşine acuma de uşurința lui.

— Mă iartă, domnule cavaler, zise el, în bucuria mea de a vedea că se înfăţoşează un mijloc pentru a uşura întreprinderea noiastră, am uitat să-i mai pun alte întrebări, dar pe răspunderea mea o putem încrede acelei femei şi, deseară, când îi voi duce-o, voi afla de la dânsa cât şi de la fată toate amănuntele trebuitoare.

Cavalerul, având cea mai deplină încredere în Hans, îi răspunse:

— Eu mă las pe nădejdea ta, dar te rog ca înainte de a da cuiva pe această fată pe seamă să te încredințezi bine dacă acea căreia i-o încrezi este în stare s-o ocrotească până ce va ajunge la casa ei. Pentru noi este mult mai nimerit ca ea să fie dusă acolo de alții decât de oamenii

noştri, căci oricum, toată împrejurarea este destul de neplăcută şi ar putea să ne atragă mai pe urmă destule greutăți. Acum soarele se apropie de asfințit şi ar fi bine să mergi ca să iei cu Conrad cele de pe urmă măsuri pentru a închizeşlui izbândă. Îndată ce va începe straja în vremea căreia veți scoate pe față din chilie, vei trimite să mi se deie de ştire.

Hans se depărtă pentru a ajunge la odăile unde erau slujitorii. Pe cei mai mulți dintr-înşii îi găsi beți cu desăvârşire; unii zăceau pe paturile lor de scânduri, cufundați în somnul adânc al beției, alții şedeau pe lavițe cu ulcica în mână, vorbind sau cântând dar neîndrăznind să se scoale de teamă să nu cadă la pământ, cu glasuri întrerupte de sughițuri, iar hotnogul, cu vreo doi sau trei mai tari de cap, se mişcau prin odăi cu un pas nesigur. Conrad şi nemții şedeau împrejurul lor şi-i ademeneau necontenit să beie, zicând că ar fi ruşine dacă ar mai rămânea în vas o picătură de vin. Sosirea lui Hans fu un prilej pentru a mai scoate încă vreo două cofe din butoiul ce părea fără fund, spre a bea cu dânsul în sănătatea lui. Hans deşertă şi el vreo două ulcele, apoi se retrase într-un colț unde rămase în sfătuire cu Conrad.

Amurgise acum bine, se schimbase atât straja de la poarta cea mare cât şi străjării de prin curte şi de la zidul înconjurător, când Hans zise hotnogului:

— Este vreme să schimbi străjărul de la poarta temniților; mi se pare că ai face bine să schimbi şi dumneata pe acel din chilia fetei.

— Da, zise hotnogul, încercându-se în zadar să să scoale de pe lavița pe care îl țintuia beția; e rândul lui Lenghel Aron. Lenghel Aron, strigă el, du-te de ridică pe

Boko Istvan de la uşa fetei închise şi fii cu privighere bună.

— Îndată, răspunse un slujitor gros şi spătos, cu părul şi mustețile roşcovane, mai puțin beat decât ceilalți, căci doi nemți îl ținuse necontenit de vorbă.

— Nu mai bea şi te du îndată, strigă hotnogul răstit, căci altfel ai putea să dormi.

— Lasă, Aroane, îi zise un neamț, nu mai bea şi te du la treaba ta, voi avea grijă să-ți aduc mai de-apoi un ulcior plin.

Slujitorul clătinându-se pe picioare, îşi luă sulița şi porni spre temniță, însoțit de un neamț căruia Hans îi şoptise câteva cuvinte la ureche, iar în curând sosiră, în locul lor, neamțul şi ungurul care fusese de strajă până atunce.

După ce trecu un sfert de ceas, Hans şi cu Conrad făcură semn acelui ce făgăduise slujitorului care intrase în strajă să-i ducă vin şi oşteanul, luându-şi mantaua pe umere, ieşi numaidecât. Ei îl urmară în curând, oprindu-se dinaintea polobocului aproape deşert. Peste puțin se auziră paşi şi un foşnet de rochie prin curte şi Hertha, însoțită de oşteanul care ieşise în urma semnului făcut de Hans, se opriră în fața lor.

— Ai adus ulciorul? întrebă Hans pe oştean.

— L-am adus pe jumătate plin cu horilcă tare şi pe jumătate cu vin vechi de Nicoreşti, zise oşteanul arătând un ulcior de vreo patru oca.

— Hertha, întrebă Hans, gata sunt hainele?

— Da, zise Hertha, scoțând o legătură de sub manta, cred că-i vor veni.

— Wilhelm, zise Hans oşteanului cu ulciorul, tu ştii vorba noastră. Du-te la ungur şi fă-l să beie: stăi lângă

el până ce va cădea ca mort. Când s-a dus la strajă era pe jumătate gata, nu cred să poată merge până la jumătatea ulciorului. Când vei vedea că-i în nesimțire, ieşi afară şi şuieră de două ori de întâi lung şi a doua oară mai scurt. Fritz Winkelmann ştie tot şi te va lăsa să treci. Tu, Connad, du-te să dai de ştire cavalerului Ulrich şi întoarce-te răpede înapoi.

Oşteanul, fără a mai răspunde, se îndreptă spre temniță cu ulciorul ascuns sub manta şi, trecând pe lângă neamțul de pază la uşa de afară, o împinse, apoi scoborî scările care duceau la chilii şi erau luminate de o opaiță prinsă în părete.

— Cine-i? strigă slujitorul.

— Prieten, răspunse neamțul ungureşte. Ți-am făgăduit un ulcior de vin şi mă țin de cuvânt, adaose el apropiindu-se de ungur.

— Să trăieşti, zise slujitorul, sunt pe jumătate mort de sete. Nu ştiu ce are vinul din această țară, dar pe cât bei mai mult, cu atâta îți este mai sete.

— Ia gustă-mi dintr-aceasta, zise neamțul, scoțând ulciorul de sub manta şi întinzându-i-l. El, pe lângă acel ce l-ai băut până acuma, este ca un bărbat copt pe lângă un copil crud.

— Minunat, zise ungurul pocnind din limbă după ce sorbi lung din ulcior, aşa înțeleg şi eu. Dar nu bei şi tu?

— Cum nu, numai aş vrea să ştiu de ce am şedea în picioare şi nu ne-am pune jos, zise Wilhelm, aşternând mantaua pe pământ şi punându-se pe ea, după ce făcu semn slujitorului să ieie loc lângă dânsul. Apoi neamțul, luând ulciorul, se făcu că soarbe lung din el, dar avu grijă să înghită numai câteva picături.

— Stăi, strigă ungurul, mai lasă-mi şi mie. Şi luându-i

ulciorul cu admândouă mâinile, începu să beie cu lăcomie.

— Uf, ce bun, zise el, oprindu-se ca să răsufle, dar ce tare. Parcă-i foc, şi duse iar ulciorul la gură.

— Mai na şi dumitale, zise el pe urmă, înmânând ulciorul lui Wilhelm care se făcu din nou că bea, apoi i-l dădu înapoi, zicând:

— Bun, dar cam slab.

— Ce slab, zise ungurul împrejurul căruia începuse a juca sala cu uşile chiliilor, cu scară cu tot; vinul este tare, dar tu eşti slab căci ulciorul joacă în mâinile tale.

Numai cu greu izbuti să-l apropie la gură, dar atunce, lipind buzele de el, nu mai lăsă nimic într-însul, dar fu doborât de puterea cumplită a amestecului şi când voi să-l ieie de la gură, l-ar fi scăpat din mână dacă nu l-ar fi apucat Wilhelm.

Ungurul voi să vorbească, dar limba nu i se putu învârti în gură şi căzu pe spate în nemişcare.

Wilhelm îl privi câtva în tăcere, apoi auzindu-l că horăieşte, îl luă de braţ şi-l scutură cu putere.

— Scoală Aroane, zise el de mai multe ori, scoală că iată hotnogul, dar Aron urmă să horăiască din ce în ce mai tare.

Atunce Wilhelm, sculându-se trase mantaua de sub slujitor care rămase nemişcat pe pământul gol şi, urcând scările, se duse până la uşa de afară unde zise străjerului:

— E gata, apoi şuieră în chipul cuvenit cu Hans. Trei umbre se văzură apropiindu-se răpede:

— Ei, bine? întrebă Hans.

— Doarme dus, răspunse Wilhelm, o mie de trâmbiţi sunându-i la urechi n-ar fi în stare să-l deştepte.

— Domnului să-i mulțămim, zise Hans oprindu-se în capul scărilor. Hertho, iată cheia; tu vei intra în chilia fetei şi vei face-o să se îmbrace răpede, dar bagă de seamă, n-avem vreme de pierdut, prin urmare stăpâneşte-ți limba. Conrad şi cu Wilhelm vor rămânea lângă ungur şi, la cea mai mică mişcare ce ar face-o, îi vor pune un căluş în gură şi-l vor lega de mâini şi de picioare. Eu vă aştept aice.

Hertha se coborî pe scară, urmată de Conrad şi de Wilhelm şi în curând se auzi uşa chiliei deschizându-se pentru a fi închisă din nou.

Hans aştepta plin de grijă, uitându-se la fereştrile sălii celei mari, care străluceau ca nişte luceferi în noaptea adâncă. Ştia că Balc, cu cavalerul Albrecht, cu Somossy şi cu oaspeții lor petreceau într-însa, aşteptând ceasul cinei, dar se tot temea ca nu cumva Balc, în urma vreunui prepus, să părăsească pe ceilalți pentru a se încredința de chipul cum este păzită prinsa lui. Zăbava Herthei îi părea lungă din cale afară.

— Cu bună seamă că afurisita de gaiță s-a pus la vorbă cu cealaltă. Şi eu stau aice ca pe jăratec din pricina lor! Conrad, adause el tare, plecându-se pe scări, bate în uşă ca să iasă mai iute acele zăpăcite.

XLVI BIETUL HANS

Dar înainte ca Conrad să fi putut ajunge la uşă, aceasta se deschise şi din chilie ieşi Hertha, însoțită de un flăcăuaş care purta pe cap o pălărie de pâslă neagră, suman de aba cafenie, ițari de lână albă şi ciubote.

— Sărmana, zise Hertha lui Conrad, părul îi ajunge până sub genunchi şi am fost silit să i-l rătez.

— Nu mai sta la vorbă, pleacă mai curând, zise Conrad, foarte puțin mişcat de jertfirea frumosului păr al Ilenei.

Hertha urcă răpede scările urmată de Ileana şi, găsind în capul lor pe Hans, îi zise nemțeşte:

— Iată fata, apoi adaose româneşte către Ileana:

— Urmează pe acest oştean, el este însărcinat să te scoată din Cetate şi să te încredințeze prietenilor dumitale; poți avea deplină încredere într-însul. Dumnezeu să-ți ajute!

Ileana, cu totul năucită de toate câte se întâmplau împrejurul ei, pricepea numai că o mână necunoscută lucra la scăparea ei. Fără a vorbi, îmbrățoşă pe Hertha şi o strânse pe inima ei.

— Lăsați dezmierdările, zise Hans, n-avem vreme de pierdut cu asemenea fleacuri şi, luând-o de braț, se depărtă cu dânsa pe poartă.

Ajunşi lângă boltă, lăsă brațul fetei, zicându-i:

— Ține-te de mine.

Poarta era încă deschisă şi podul mişcător neridicat; straja era alcătuită din doi nemți şi patru români din satele ascultătoare de Cetate.

— Mă duc la Humuleşti la o cumetrie, şi nu mă voi întoarce decât mâine la amiază, zise Hans străjărilor. În lipsa mea Conrad Müller are privigherea peste străji, fiți cu băgare de seamă.

Ostaşii îi doriră petrecere bună, iar Hans păşi pe pod urmat de Ileana şi începu să şuiere într-un chip nepăsător. Atunce, de la o fereastră din rândul de sus, se auzi glasul cavalerului Ulrich:

— Petrecere bună, Hans, zicea el, dar cu măsură.

— Mulțămesc, domnule cavaler, atât pentru dorință cât şi pentru sfat, răspunse oşteanul care, îndată ce se văzu dincolo de pod, îşi grăbi mersul. Scoborâră dealul în tăcere şi, când ajunseră în vale, apucară şesul Ozanei în sus, până ce sosiră la o moară părăsită. Trecură vadul pe o scândură şi ajunseră l-a gârla unde, în fața unui pâlc de arini şi de plopi, era aşezată o punte îngustă.

Îndată ce se aflară dincolo de punte, din dosul unui plop bătrân, le ieşi Vidra înainte. Trecu pe lângă Hans, făcându-se că nu-l bagă în seamă şi se răpezi asupra Ilenei care rămăsese cu vreo câțiva paşi în urmă şi, apucând-o în brațe, o strânse la sân, zicând:

— Scumpa mea, iubita mea!

Dar totodată şoptea la urechea fetei:

— Dacă-ți este dragă viața şi cinstea şi vrei să ajungi teafără în casa părinților, fă-te că mă cunoşti, că-mi eşti rudă. Spune-mi: dragă Vidiră.

— Dragă Vidră, zise Ileana, devenită cu totul fără

voință în urma zăpăcelii pricinuite de atâtea împrejurări.

— Scumpă verişoară, zise Vidra pe acelaşi ton, sărutând-o din nou, în chip zgomotos şi totodată îi şopti de iznoavă:

— Cum te cheamă?

— Ileana, răspunse fata.

— Dragă Ileană, te credeam pierdută, ce fericită sunt că te văd ieşită din groaznica primejdie în care căzuseşi, apoi adăogă din nou, încet:

— Cine eşti, de unde eşti? şi începu din nou s-o sărute, plecându-şi urechea la gura fetei care şopti răpede:

— Sunt fata cneazului Baloş de la Poiana, lângă Smirodava.

Vidira ştia acum tot ce vroia să ştie; lăsând pe Ileana şi îndreptându-se spre Hans care se oprise în loc şi privea la dânsele, zise:

— Îți mulțămesc, din inimă că m-ai ajutat să scap de ocară pe iubita mea vară Ileana. Am aice trei cai şi doi oameni de nădejde; însoțiți de dânşii, vară-mea va putea ajunge chiar mâine la casa părintelui ei, cneazul Baloş, de la Poiana lângă Smirodava.

Apoi Vidra dădu un şuier trăgănat, şi deodată ieşiră, de sub frunzişul arinilor, umbrele lui Stoian şi a lui Anton. Ei se apropiară aducând după dânşii trei cai, dar se opriră la vreo zece paşi, pe loc. Stoian purta haina preoțească şi potcapul, iar Anton era îmbrăcat țărăneşte şi pusese, peste căciulă, o glugă care-i ascundea fața cu totul.

— Aşteaptă-mă puțin aice că am să spun câteva vorbe părintelui, zise Vidra, părăsind pe Ileana şi îndreptându-se spre Stoian şi Anton.

— Aveți să plecați amândoi cu fata, le zise ea cu glas supus când ajunse lângă ei, veți duce-o în dealul Osoiului, în pădure, la locul unde aşteaptă argatul meu, Neculai, şi veți aştepta până ce voi veni. Dacă aş întârzia mai mult de două ceasuri după sosirea voastră acolo, plecați cu toții acasă şi n-aveți grijă de mine, voi şti eu cum să mă descurc. De fată îngrijiți bine.

— Dar, zise Stoian, n-ar fi mai bine să rămâie numai unul din noi cu fata şi celălalt să vie cu Neculai aice, căci cine ştie dacă neamțul te va lăsa să pleci.

N-aveți nicio grijă de mine, răspunse Vidra zâmbind, cel mult peste două ceasuri aveți să mă vedeți lângă voi; treaba mea este să scap de acest prost după ce voi fi scos de la el cele ce vreau să aflu. Dar oricum ar fi, mai mult de două ceasuri nu mă aşteptați în deal şi să plecați acasă.

— Fie pe voia dumitale, zise Stoian, dar ia sama ca nu cumva să meargă lucrurile mai greu decât socoți.

Vidra dădu din umere şi, luând unul din cai de căpăstru, îl duse Ilenei.

— Am zis tovarăşilor mei să nu se apropie de noi pentru ca nici dumneata, nici eu să nu vă puteți cunoaşte dacă întâmplarea v-ar mai aduce vreodată față în față, zise către Hans Vidra, care pusese lucrurile la cale într-acest chip fiindcă se temea ca neamțul să nu recunoască pe Anton.

— Foarte bine ai făcut, zise Hans, paza bună trece primejdia rea.

— Acum zise Vidra Ilenei, trebuie să încaleci şi să pleci. Ştii a merge călare?

— Ştiu, răspunse Ileana, dar dumneata nu vii cu mine? adaose ea spărietă la gândul că se va găsi singură

cu doi bărbați necunoscuți şi mâhnită că frumoasa femeie care îi arăta atâta prietenie o părăseşte.

— Poți să ai toată nădejdea în părinte, răspunse Vidra, apoi luând-o iar în brațe şi sărutând-o, îi şopti la ureche:

— Peste câteva ceasuri voi fi lângă dumneta. (...)

Prefacerea era un lucru potrivnic ființii Vidrei: stăpânită cum era de patima ei pentru Mihu, numai închipuirea unei dezmierdări din partea altui bărbat stârnea într-însa un dezgust nemărginit, dar încă să-l dezmierde ea? Cu ce plăcere ar fi ucis pe neamț în acea clipă. Dar tocmai de dragul lui Mihu trebuia să afle numaidecât tot ce se vorbeşte la Cetate despre el şi, mai ales, să scăpe din cursa în care căzuse sub stăpânirea unui îndemn nesocotit al inimii. Deci luă mâna lui Hans în mâna ei şi, netezând-o, îi zise oftând:

— Văd că ai răspuns la toate şi că trebuie să mă supun dumitale, chiar înainte de a-ți fi soție. Bine, ne vom căsători mâine...

Deodată glasul i se opri. Mâna ei, dezmierdând mâna puternică şi aspră a oşteanului dăduse de un inel larg, în care era înfiptă o piatră tăietă în trei fețe, cu vârful ascuțit, pe care Hans îl purta la degetul cel mic. Vidra sări în picioare.

— De unde ai acest inel? strigă ea, cu glasul schimbat şi cuprinsă de un tremur.

— L-am cumpărat de la un slujitor domnesc, răspunse Hans liniştit.

— Minți, zise ea, pipăind inelul pe toate fețele, minți, strigă ea mai tare când, pe una din fețe, simți o crestătură în chip de cruce.

Hans, uimit de mişcarea de care era cuprinsă şi închipuindu-şi că ea bănuieşte că inelul îi vine de la o femeie şi este geloasă, desfăcu cu putere mâna lui din mâinile ei, scoase răpede inelul şi îl puse în mâna Vidrei, zicând:

— Linişteşte-te, Hans îți este credincios, nu vezi că inelul nu este un inel de femeie?

Vidra cunoştea prea bine inelul, căci ea îl dăruise lui Mihu cu doi ani înainte. Dar faptul că inelul era la degetul lui Hans nu putea să arate decât că fusese luat cu sila de la Mihu şi atunce el poate nu mai era în viață sau, ceea ce era şi mai grozav în ochii Vidrei, el îl dăruise sau îl lepădase de bună voie.

De unde ai acest inel, mai întrebă Vidra cu un glas care se făcea din ce în ce mai răguşit.

— L-am cumpărat de la un slujitor al voievodului, răspunse Hans, încredințat că mişcarea Vidrei provine dintr-o simțire de gelozie şi măgulit în fundul inimii, căci se vedea în această mişcare o dovadă de iubire.

— Şi de unde îl avea slujitorul? mai întrebă Vidra.

— De la un țăran care se afla cu fata pe care am scos-o din închisoare în urma voinții dumitale, răspunse Hans.

— Ce țăran? Cum, şi când? întrebă Vidra a cărui viață părea atârnată de buzele neamțului.

— Fata era însoțită de un țăran care scăpase din mâna tătarilor când a întâlnit-o Balc, în satul Tamaş şi, când Balc a vrut s-o sărute, țăranul, îndrăzneț a întins la pământ pe voievod dintr-o lovitură de pumn. Atunce au năvălit slujitorii asupra țăranului iar el, scoțând un paloş ascuns în ițari, s-a apărat vitejeşte şi nu îndrăznea nimeni să s-apropie de el când hotnogul l-a trântit la

pământ cu arcanul. Când l-au legat, unul din ei i-a luat inelul şi mi l-a vândut mie pentru cinci groşi.

— Dar țăranul ce s-a făcut?

— L-au dus la Bacău şi l-au dat pe mâna şoltuzului ca să-l puie la moarte astăzi în zori de ziuă. Slujitorii spuneau că om nalt, frumos şi puternic ca dânsul încă n-au văzut. Nu semăna a țăran, ci a voinic de soi.

Acuma Vidra nu se mai îndoia că acel voinic era Mihu, şi că el poate acuma nu mai trăia. Trebuia ca îndată să ajungă într-o fugă la Bacău, să vadă dacă mai trăieşte, să facă minuni pentru a-l scăpa şi, de va fi murit, să moară şi ea pe groapa lui.

Stăteau în picioare şi, înainte ca neamțul să fi putut face o mişcare ca s-o împiedice, îşi luase avântul şi o apucase la fugă, dar piciorul i se prinse într-o buturugă de salcie şi căzu jos. Mâna lui Hans fu pe dânsa înainte ca ea să fi putut apuca să se ridice. Se apără ca o fiară şi numai după o luptă lungă şi după ce neamțul îşi puse toarte puterile, izbuti s-o stăpânească şi s-o ducă la locul unde ei stătuse până atunce, sleită în puteri, dar eu turburarea neputinții în inimă.

Stăruind în credința că, purtarea ei era datorită unui avânt de gelozie, Hans, îndată ce îşi recăpătă sufletul, începu s-o mustre cu blândețe pentru iuțala ei, jurându-i din nou că ea pe nedrept bănuieşte credința lui.

Vidra tăcea, puterea îi fusese învinsă, dar dorul de a fugi, pentru a afla cu o clipă mai curând soarta iubitului, rămânea mai viu decât adinioarea.

Trebuia să scape cu orice chip şi, dacă puterea ei nu era îndestulătoare, trebuia să cheme viclenia în ajutorul slăbiciunii sale. Puse mâna la sân pentru a căuta cuțitul ce-l purta necontenit asupra ei, dar o nenorocire! cuțitul

trebuia să fi căzut jos în lupta cu Hans, căci mâna ei nu putu să-l afle. Atunce, din întâmplare, ochii i se opriră asupra lungului junghier atârnat de brâul lui Hans, în partea stângă. El încetase să vorbească şi stătea privind la dânsa. Vidra izbucni într-un plâns cu hohote şi se aruncă jos.

— O ce nenorocită, sunt! striga ea mereu printre lacrimi.

Hans se aşează lângă dânsa şi începu din nou s-o mângâie şi să-i facă jurăminte de credință, iar Vidra cu încetul linişti plânsul şi începu să-i ceară noi şi cumplite jurăminte că i-a spus adevărul şi că inelul nu este de la altă femeie.

Hans, bizuindu-se pe nevinovăția lui şi încântat văzând că Vidra ținea atât de mult la credința lui, jură tot ce ea îi ceru, acoperindu-i mâinile cu sărutări şi îndrăznind chiar, din când în când, să nemerească cu buzele până în obrajii iubitei. Ea suferea aceste sărutări, mai mult chiar, după o bucată de vreme, Hans simți că, cu brațul ei cel stâng înconjură mijlocul lui şi capul Vidrei cade pe umărul lui. Se folosi de această apropiere pentru a-i acoperi fața cu sărutări, iar când ea ridică capul, îl apropie de obrazul lui şi îi dădu o lungă sărutare, în vinele lui Hans pătrunse un foc de o cumplită dulceață.

— O, Vidro! zise el pierzându-şi capul.

Dar atunce Vidra, strângându-l cu putere, lipi buzele ei de buzele lui, şi apăsând pe el, îl făcu să se răstoarne la pământ, căzând apoi pe sânul lui.

Hans rămase uimit de fericire; vedea cum raiul i se deschide înaintea ochilor. Sărmanul, rămase în rai! Vidra, folosindu-se de turburarea lui, căutase cu mâna

dreaptă junghierul. Cu iuțeala fulgerului îl scoase din teacă şi dându-se deodată înspre stânga pentru a descoperi pieptul neamțului, îi înfipse fierul în inimă până la mâner, pironindu-i trupul pe pământ. Un fior scutură trupul lui Hans, apoi rămase mort cu surâsul pe buze.

Vidra sări în picioare; era albă ca varul, tot trupul îi tremura, privea leşul neamțului cu ochii holbați de spaimă. Nu pentru întâia oară ucidea ea, dar până atunci ucisese în luptă dreaptă, vitejească, față în față, ochi în ochi. Acuma avea groază şi ruşine de fapta ei.

Dar gândul la Mihu, mort sau în primejdie de moarte, nu lăsă în inima ei loc pentru căință.

— Nu se putea altfel, zise ea.

. . . . . .

XLVIII[1] NU LĂSAȚI, OAMENI BUNI!

A doua zi, duminecă, de dimineață, târgoveții Bacăului, când începură să deschidă dughenile, fură cuprinşi de mirare văzând numărul mare de țărani necunoscuți care mişunau pe ulițele oraşului. De obiceiu, din zece țărani care treceau pe ulița în zilele de târg şi de sărbătoare, fiecare negustor cunoştea cel puțin şapte sau opt, dar azi de-abia dacă cunoştea pe unul dintre douăzeci. Ungurii locuitori ai satelor mărginaşe, care alcătuiau totdeauna grosul acelor care veneau să vândă, să cumpere, să petreacă, sau chiar numai să caşte gura în oraş, erau astăzi pierduți într-o țărănime pe cât de numeroasă pe atât de necunoscută, îmbrăcată în toate porturile din țară.

Dar bătătoare la ochi era, mai ales, lipsa aproape desăvârşită de femei: parcă-şi dăduseră întâlnire în Bacău numai bărbați şi încă bărbați zdraveni. Şi, spre năcazul negustorilor, ei nu cumpărau nimic şi nici nu intrau prin dughene.

— La ce dracul să mai fi venit toți mojicii aceştia atât de dimineață în oraşul nostru dacă n-au ce vinde şi nu cumpără nimică, întrebă de pe prag blanariul Simion pe vecinul său, abageriul Alexe.

— Mai ştii, cumetre, răspunse Alexe, nu-mi dau

[1] Capitolul XLVII face parte din textul scos din prezenta ediţie.(nve)

seamă nici eu, adăogând pe urmă: doar să fi venit să privească la cazna Păunaşului.

Simion Blanariul se bătu pe frunte.

— Bine zici, vecine, prost mai sunt eu că n-am ghicit-o îndată. Au venit să privească la cazna hoțului. Mila domnului, de acuma o scăpat lumea de dânsul. Mărfurile străine nu vor mai plăti o vamă îndoită şi, ieftinându-se poate va creşte şi aleşverişul nostru. Numai de l-ar chinui călăul cum i se cade ca să se îngrozească mojicimea şi să-i piară pofta de haiducie pe viitor.

— Da, zise Alexe abageriul, soarele este sus: călăul trebuie să sosească dacă n-a fi şi sosit la temniță, iar noi să mergem şi să privim când îl vor scoate. Vânzare tot nu are să fie până ce nu s-a isprăvit cu dânsul.

Porunci băieților din dugheană să fie cu băgare de seamă.

— Bine ai vorbit, cumetre, zise Simion, te însoțesc bucuros, şi se depărtară împreună spre temniță.

Pe măsură ce s-apropiau, calea era din ce în ce mai ticsită de lume şi numai cu greu izbuteau să-şi facă drum prim mulțimea țăranilor, strecurându-se printre dânşii, iar în drum fața abageriului se întuneca din ce în ce. În sfârşit, cu mare greu, ajunseră până la temniță şi s-apropiară de poartă, unde se adunase mai mulți negustori, români, saşi şi unguri.

Blanariul şi abageriul, fiind fruntaşi ai breslelor lor, fură întâmpinați prietenește de tovarăşi. Unul din ei, un butnar sas, lung şi gros, cu părul galbăn şi cu fața roşcovană, văzând privirea îngrijată a abageriului, îl întrebă:

— De ce eşti aşa de posomorât, jupâne Alexe, te doare

poate inima de soarta ce-l aşteaptă pe hoţul de Păunaş?

— Ba nu, răspunse Alexe, mă tem să nu ne doară pe toţi inima că el nu va avea parte de soartă rea.

— Nu te înţeleg. Ce vrei să spui? întrebă iar sasul.

— Ah, doamne! Se vede că sunteţi orbi, zise abageriul întorcându-se către toţi negustorii care stăteau cu grămada înaintea porţii. Nu v-o cuprins mirarea de numărul mojicilor necunoscuţi care au pătruns în oraş de astă noapte? Văzut-aţi mai multă lume într-o duminică în Bacău? Băgat-aţi samă câţi dintr-înşii sunt cunoscuţi şi câţi necunoscuţi, voi care aţi copilărit în acest oraş şi în împrejurimile lui?

— Într-adevăr, răspunse sasul, văd o mulţime de ţărani, aproape toţi necunoscuţi dar nu înţeleg pentru ce te îngrijeşti. Ei sunt veniţi să privească cazna hoţului vestit...

— Dar, întrerupse Alexe, n-ai văzut că cu toate că-i cald ca în luna lui cuptor, toată mojicimea asta păstrează sumanele pe dânsa, parcă ne-am afla în vreme de iarnă. De ai fi venit ca mine, străbătând prin mijlocul lor, zău că ai fi îngrijat căci coastele şi coatele dumitale ar fi simţit ghioage, baltage şi paloşe ascunse pe sub sumane.

— Şi oare pentru ce să fi venit ei înarmaţi în oraş? întrebă un meşter ciubotar ungur.

— Pentru ce? zise Alexe, dar în ce lume trăiţi? Nu ştiţi voi că Păunaşul Codrilor, care pentru vodă şi pentru noi este un duşman şi un hoţ, de ţărănime este privit ca un mântuitor?

Nu pot să înţeleg pentru ce namestnicul voieşte numaidecât ca cazna să se facă în faţa norodului. Era mult mai cuminte ca ea să se săvârşească în temniţă şi

numai moartea pe roată să se întâmple în fața obştii. Tare mă tem că norodul în loc să vadă o privelişte care să-l îngrozească, va avea parte de una care-i va spori îndărătnicia şi cutezanța.

— Dacă este aşa, zise butnariul, apoi nu este nicio clipală de pierdut: trebuie să dăm de ştire namestnicului şi şoltuzului pentru ca ei să ieie măsuri de apărare.

Tocmai atunce se auzi un zgomot mare. Din mulțime izbucniră huiduieli, şuierături, strigăte de: călăul! călăul! şi deasupra mării de capete, apăru un steag de slujitori călări care-şi făcea loc lovind în dreapta şi în stânga cu lemnul sulițelor. Mergeau în pasul cailor şi, în mijlocul lor, se vedea venind un car cu patru boi în care şedea îmbrăcat în roşu, călăul, având împrejurul său ajutoarele lui, patru oameni nalți şi spătoşi, îmbrăcați țărăneşte, iar un al cincilea un băiet mic şi sprinten mâna boii.

Când cel dintâi rând de slujitori ajunse la poarta temniții, aceasta se deschise pentru a lăsa să intre prohodul în curtea care era plină de slujitori pe jos.

— Vezi, zise butnariul lui Alexe, namestnicul nostru s-o îngrijit şi o luat măsurile trebuitoare pentru a respinge pe mojici.

Alexe, dădu din umeri.

— Şi ce vrei să facă o sută şi cincizeci de slujitori, câți îi are namestnicul, față cu două sau trei mii de oameni hotărâți? zise el.

Căruța cu călăul pătrunsese acum în curte şi odată cu cele de pe urmă rânduri de slujitori, intrase şi negustorii noştri, iar poarta se închise după dânşii.

În mijlocul ogrăzii, spre mirarea lor, văzură pe însuşi namestnicul, înconjurat de căpeteniile slujitorilor şi de

mai mulți pârgari. Fața lui era îngrijată. Cum văzu pe călău, îi făcu semn să se deie jos din car şi se apropie de dânsul. Când Antal, însoțit de ajutoarele sale, se închină adânc înaintea lui, namestnicul zise:

— Mi se spune că oraşul este plin de țărani necunoscuți şi înarmați, s-ar putea ca ei să se fi adunat spre a încerca să facă scăpat pe vajnicul hoț osândit să-şi ispăşească astăzi fărădelegile. Dumnealor, şi namestnicul arătă spre pârgari, mă sfătuiesc, unii să nu scot pe osândit afară ci să poroncesc ca cazna să se îndeplinească aice, în ograda temniții; alții ca fără a-l mai căzni să pun să-i taie capul şi să-l arunce mulțimii. Mie însă nu-mi vine să arăt astfel mojicimii că îmi este teamă de dânsa; vreu ca acest hoț şi răsvrătitor să moară în chinurile cele mai grozave, în fața mulțimii, pentru ca mulțimea să vadă de ce soartă au parte acei care se răzvrătesc împotriva lui vodă. Prin urmare sunt hotărât să-l scot afară din curte şi să-l duc la locul unde mor hoții. Dacă prietenii lui vor încerca să-l scape din mâinile noastre, slujitorii mei vor şti să le răspundă după cum se cuvine. Dar, pentru ca să nu fie niciun chip de scăpare pentru el, îți poroncesc ție şi ajutoarelor tale că, la cea dintâi încercare ce s-ar face din partea mulțimii, îndată să-l ucideți. Aveți cu ce.

Antal, când auzi de sfatul pârgarilor, se îngălbeni, un tremur îl cuprinse şi suflarea i se opri. Dacă namestnicul asculta de acest sfat, atunce pierduți erau galbenii, căci din curtea plină de slujitori nici nu era de gândit să poată scăpa osânditul. Când însă auzi de hotărârea namestnicului, de a scoate pe osândit din ogradă, el răsuflă lung şi i se păru că grămada de galbeni scânteieşte înaintea ochilor lui.

— Fii fără grijă, stăpâne, zise el, osânditul chiar de ar avea aripi ca să zboare nu ar putea scăpa viu din mâinile noastre. Numai să-mi dai voie să schimb fiarele cu care este încătuşat, prin altele care le-am adus cu mine.

— Asta este treaba ta, răspunse namestnicul, numai să ştii că dacă cumva hoţul ar scăpa cu viaţă, tu cu bună seamă că nu vei vedea ziua de mâine.

Namestnicul poronci temnicerului să aducă pe Mihu, din beciul unde era închis în încăperea de deasupra, unde urma ca călăul să-i schimbe fiarele şi temnicerul, urmat de călău cu ajutoarele lui, dispăru pe uşa temniţii şi în curând se auziră lovituri de ciocan.

Negustorii care urmase prohodul călăului se apropie în acest timp de pârgarii care însoţeau pe namestnic şi începuseră a schimba cu ei păreri asupra hotărârii namestnicului. Cei mulţi o lăudau: unii prooroceau că mojicii nu vor îndrăzni să se mişte, alţii, ziceau că chiar dacă s-ar mişca, nimic n-ar isprăvi în urma măsurilor luate de namestnic. Numai Alexe Abageriul se arăta tot îngrijat.

— Mai ştii ce se poate întâmplă în astfel de învălmăşală, zicea el. Călăul şi ajutoarele lui au poroncă să ucidă pe osândit la cea dintâi încercare a mulţimii. Dar dacă ei cad ucişi de săgeţi, de pietre sau de ţăpi înainte de a-l putea ucide? Aşa-i că hoţul poate să scape?

— De prea multe te temi, cumetre Axente, ziseră negustorii, mai mulţi din ei zâmbind de grijile abageriului.

— Dar dacă călăul este cumpărat de prietenii Păunaşului? mai urmă Alexe. Râdeţi? N-aveţi pentru ce.

Ştiți ca şi mine că hoțul, în vremile din urmă, a strâns bani cu ghiotura. Ați văzut oameni mari, căpitani şi soli, care s-au vândut pe bani şi credeți că un călău, un om cu sufletul vândut de mult dracului, ar sta la îndoială ca să se vândă unui hoț pentru un desag de aur?

Dacă aceste cuvinte nu stârniră nicio grijă nouă în negustori, se păru că deşteaptă oareşicari bănuieli în namestnic, căci, chemând pe hotnogul slujitorilor, îi poronci să ieie pe lângă dânsul doi oşteni aleşi, să se suie în car cu ei, cu osândit şi cu călău şi, la cel dintâi semn, de prieteşug din partea acestuia din urmă sau a ajutoarelor sale, să-i, străpungă cu paloşele, atât pe dânşii cât şi pe osândit. Namestnicul de-abia isprăvise vorba când se văzură, ieşind din temniță, temnicerul cu călăul şi cu ai săi, ducând în mijlocul lor pe Păunaşul Codrilor. Mihu era galbân, cu barba crescută, slăbit în urma lipsei de aer şi de hrană îndestulătoare, plecat sub povara cătuşelor, dar fața lui era aproape veselă şi ochii mai vioi, mai plini de îndrăzneală decât oricând. Una din ajutoarele călăului găsise chip să-i şoptească la ureche cuvintele:

— Lanțurile sunt slabe; prietenii veghează.

— Vajnic hoțoman! ziseră unii din negustori, privindu-l lung.

— Uite ce fudulie în ochii lui! Parcă n-ar merge la roată, ziseră alții.

— Ce păcat că n-avem să putem auzi mărturisirile ce le va face cânid va fi căznit, căci slujitorii vor face cerc şi vor ține norodul departe, zise butnarul sas.

Namestnicul chemă încă o dată pe Antal şi îl puse în cunoştința noii măsuri ce luase, poroncind încă o dată, în fața hotnogului de slujitori, că la cea dinltâi bănuială

de vicleşug să puie pe călău şi pe oamenii lui sub paloş.

Mihu fu suit în car şi lângă dânsul se aşezară hotnogul şi doi slujitori cu paloşele goale în mână, călăul şi două ajutoare de ale sale, neîncăpând mai mulți în car, celelalte două urmară pe jos. Carul era înconjurat de slujitori pedeştri, cei călări aşezându-se împrejurul lor, în cap şi în urma carului, iar namestnicul, care încălecase şi el, luă loc printre călăreții din urmă.

Poarta deschizându-se, prohodul prinse a ieşi. Slujitorii călări îi deschideau drumul prin mulțimea care se dădea la o parte în tăcere. Cu toții aşteptau ca carul să iasă la iveală şi, când apăru pe poartă, miile de priviri rămaseră pironite pe Mihu. Un „iată-l!" izbucni din mii de piepturi când, în picioare, în mijlocul carului, se văzu chipul mândru al Păunaşului. Dar îndată după acest strigăt urmă tăcerea cea mai desăvârşită, nemaiauzindu-se decât copitele cailor lovind în bolovanii de pe drum, scârțâitul roților carului şi câte „ța-ho! Bourean!" al băietului de lângă boi.

Mihu privea mândru şi liniştit marea de capete care ațintea ochii asupra lui; fără îndoială că recunoscuse mulți prieteni şi mulți tovarăşi, dar fața lui rămase neschimbată şi nemişcată.

Prohodul străbătuse vreo două uliți fără ca să se fi ivit cea mai mică împotrivire şi namestnicul începea să creadă că temerile lui fusese fără temei când, la o răspântie, s-auzi deodată un glas de femeie strigând:

— Nu lăsați oameni buni să se omoare prietenul şi ocrotitorul vostru! Dacă sunteți bărbați, săriți cu toții şi-l scăpați. Scăpați pe Păunaşul Codrilor! Scăpați pe sprijinul sărăcimii!

Strigătele ieşeau din gura unei femei frumoase, cu pletele bălai despletite pe umere, care se suise pe taraba unei frângherii.

Namestnicul deschidea gura ca să poroncească slujitorilor să puie mâna pe ea când, deodată, boii de înainte de la car o rupseră la fugă, parcă cuprinşi de turbare şi răsturnând în calea lor pedestraşi şi călăreți. Băietul care-i mâna vârâse, nebăgat în seamă, o andrea lungă de o palmă în nările unuia dintr-înşii.

Totodată o ploaie de bolovani căzu asupra slujitorilor şi oamenii adunați de amândouă părțile năvăliră asupra lor cu arme ținute până atunce ascunse sub sumane.

În urma zmunciturilor carului, acei ce se aflau într-însul căzură grămadă, unul peste altul, iar cele două ajutoare ale călăului, care nu încăpuseră şi umblau pe jos pe lângă car, săriseră într-însul şi, împreună cu ceilalți, mențineau în fund pe hotnog şi pe cei doi slujitori ce-l însoțeau. Mihu, care acum se ridicase, izbuti să se mântuie de fiarele ce-i încătuşau brațele printr-o singură şi puternică zmucitură. Smulgând cu mâinile lanțurile de la picioare, sări jos din car, rupse paloşul din mâna unui slujitor pe care, numai dintr-o lovitură de pumn în cap îl trânti la pământ şi, străbătând ca un fulger rândurile oştenilor, dispăru în mulțimea țăranilor.

Chiote de bucurie salutară scăparea Păunaşului şi mulțimea se năpusti asupra slujitorilor cu o turbare îndoită. Oştenii se apărară vitejeşte dar în curând căzură, zdrobiți sub loviturile unor potrivnici de zece ori mai numeroşi. Namestnicul, de la începutul luptei, zăcea mort cu capul spintecat în două de o lovitură de baltag, căpitanul de slujitori, cu pieptul străpuns în zece

locuri, îşi dădea sufletul, iar hotnogul rămase mort în car sub cuţitele închipuitelor ajutoare de călău. Câţiva slujitori mai luptau cu vitejia deznădăjduirii, ştiind bine că pentru dânşii nu era iertare. În curând fură măcelăriţi până la cel din urmă. Negustorii fugiseră care încotro putuse, unii se încuiaseră în casele lor şi încinseseră tărăbile, alţii, neputând străbate prin uliţile îndesate de ţărani, se ascunseră pe unde putuseră.

Ţărănimea învingătoare şi stăpână pe oraş, nemaivăzând înaintea ei duşmani de lovit şi împinsă de setea de stricare stârnită de lupta purtată, începu să se arunce asupra dughenilor rămase deschise. În curând Mihu şi cu Cărăbuş, cutreierând uliţele, puseră capăt neorânduielilor. Ţăranii primiră poronca să se întoarcă la vetrele lor afară de câteva sute care aveau să rămâie până în seară sub povăţuirea lui Cărăbuş. Puţin câte puţin uliţele se goliră de străini, dar Bacăul nu-şi recăpătă priveliştea obişnuită căci negustorii rămaseră închişi în casele lor.

Oraşul fiind fără diregători şi fără pază, Mihu care se oprise la casa frumoasei surori a lui Cărăbuş, trimise s-aducă pe şoltuz căci acesta, în vremea luptei, aşteptase sosirea osânditului la locul de caznă de la gura Bârnatului, unde plecase călare, pe drumul cel mai scurt. Mihu îi încredinţă ocârmuirea oraşului, sfătuindu-l să umble pe la negustori, din casă în casă, ca să-i îndemne să alcătuiască o strajă pentru păzirea bunei rânduieli şi ridicarea morţilor.

Sasul care înaintea lui Mihu îngenunchiase, crezând că-i sosise ceasul cel de pe urmă, plecă voios şi, pe la prânzul cel mare, o parte din dugheni erau deschise, iar negustorii cu calfele lor, ajutaţi de un număr de ţărani

rânduiți de Cărăbuş, începuse să strângă slujitorii morți şi să-i ducă la groapa mare ce se săpa pentru dânşii, aproape de biserica catolică, iar trupurile puținilor țărani morți fuseseră ridicate de rude şi de cunoscuți şi pornite spre satele lor.

Cărăbuş pusese pe Mihu răpede în cunoştință despre toate câte se petrecuseră în țară de la plecarea lui. Era acuma să-i povestească chipul în care izbutise să isprăvească scăparea lui, când Mihu, tăindu-i deodată cuvântul, îl întrebă:

— Dar fata care era cu mine nu ştii ce s-o făcut şi unde o dus-o Balc?

— O dus-o la Cetatea Neamțului, unde o ține închisă, răspunse Cărăbuş. Ştim bine că până acum n-o putut să-i facă niciun rău, căci crijatul cel bătrân n-o suferit ca mişelul de voievod să se atingă de dânsa câtă vreme ea se afla sub acoperământul său. Dar mâine, în zori de ziuă, voievodul urmează să plece, cu bună seamă va lua fata cu dânsul.

— Degrabă un cal de călărie, strigă Mihu, până în seară voi fi la Cetate, cu voia lui Dumnezeu şi cu ajutorul părintelui Isaia, cel târziu mâine cneghina va fi scăpată şi Balc în lanțuri. După cele ce s-au petrecut astăzi izbucnirea răscoalei nu se mai poate întârzia. Cetatea va fi în mâinile noastre oricând va voi părintele. Tu, Petre, trimete poronci în toate părțile pentru ca toți credincioşii noştri de mâna întâi să se pregătească şi să se îndrepte spre Cetate unde ne vom aduna cu toții. Mâine seară să fii nesmintit la Cetate. Cred că la noapte părintele va da poronci şi pentru ridicarea obştească. Ah! de aş avea aice pe Trăsnet sau pe Vijelia.

— Trăsnet şi Vijelia sunt aice cu Onea, răspunse

Cărăbuş, îi țin de o săptămână în grajd la mine; după lunga odihnă ce au avut-o, nu cer decât fugă nebună.

Mihu de-abia îşi dădu timp să îmbuce câte ceva din mâncările ce-i fusese puse dinainte de frumoasa gazdă, apoi luându-şi ziua bună şi de la Stanca şi de la Petrea, sări pe Trăsnet care necheză de bucurie la vederea lui şi urmat de Onea, străbătu la treapăd oraşul iar, odată dincolo de podul Bistriței, porni la fugă spre Cetate. Lasă satele la o parte, tăind curmeziş peste văi şi peste dealuri, pe cărări cunoscute lui.

Făcu întâiul popas la Roznov şi al doilea la Ghindăoani unde-l prinse noaptea. Pe la nouă ceasuri după vremea, noastră era în Humuleşti, unde lăsând caii cu Onea, se îndreptă grabnic pe jos înspre sihăstrie.

XLIX ÎN CARE VEDEM CĂ MIRU IA O HOTĂRÂRE NEAȘTEPTATĂ

Părintele Isaia şi cu Stroici plecaseră joi din Tecuciu. Tăind curmeziş peste dealuri, ajunseră de amiază la Răcătău, pe malul Siretului; trecură apa cu luntrea, la Răcăciuni, cu puține ceasuri după tătarii urmăriți din scurt de către Balc.

În aceeaşi seară ajungeau în Bacău şi petreceau noaptea la Stanca lui Floareş, unde părintele Isaia se întâlni cu Cărăbuş care dădu părintelui seamă amănunțită despre cât se întâmplase în vremea cât lipsise din țară şi, mai cu seamă, despre mersul „vămilor Păunaşului" după cum le zicea poporul. Aceste vămi aduseră, în acele câteva luni, foloase neobişnuit de mari. Petrea mai arătă părintelui că vorbele răspândite de oamenii lor prin popor începeau a da roadele cele mai îmbucurătoare şi că pretutindeni țărănimea arăta cea mai mare îndârjire în susținerea drepturilor sale când aceste erau călcate de cneji şi de diregători.

Părintele se arătă foarte mulțămit de câte auzi de la Cărăbuş şi, la rândul lui, îi povesti parte din câte văzuse şi isprăvise în vremea călătoriei. Îi mai arăta că lucrul fiind copt, nu mai era nevoie să se amâie izbucnirea răscoalei pe multă vreme şi că îndată ce va fi sosit la sihăstrie, este hotărât să scrie lui Bogdan pentru a-l

vesti să fie gata de plecare.

A doua zi, vineri, călătorii noştri plecară din Bacău când se crăpa de ziuă şi se îndreptară spre Neamțu prin drumuri lăturalnice, poteci şi cărări, lăsând drumul mare deoparte, mai ales pentru ca nu cumva să întâlnească pe cineva de la Cetate sau din Târgul Neamțului care să recunoască pe Stroici. Acesta trebuia să zăbovească câteva zile la Neamțu spre a-i da timp să se sfătuiască cu părintele asupra ştirilor ce trebuiau să vie acestuia, atât din toate ungheriile țării cât şi de la Bogdan. Pe urmă, la sosirea lui Mihu, acesta avea să-l ducă la un loc teafăr, unde să poată aştepta izbucnirea răscoalei. Dacă l-ar fi întâlnit acuma, pe drum, cineva care-l cunoştea şi care ar fi vestit pe cavaleri despre sosirea lui i-ar fi fost greu, după îngrijirea de care avusese parte acolo, să nu se arăte pe la Cetate, ceea ce Ştefan nu voia cu niciun preț.

Făcură un lung popas în pădurea de sub dealul Balaurului, de unde plecară tocmai pe la toacă, astfel că putură ajunge la sihăstrie în întunericul nopții, nevăzuți de nimeni. Ştefan, fu adăpostit de părinte într-o despărțitură locuită până atunce de Paisie, care primea puțină lumină printr-o crăpătură făcută cu mult meşteşug în boltă şi a cărei îmbrăcăminte se alcătuia dintr-o icoană a Maicii Domnului, un pat de scânduri acoperit cu o saltea de paie, o mică masă rotundă şi două scaune de lemn alb. Ucenicul îşi mută locuința într-un fel de bordei lângă uşă. Dimineața şi amiaza zilei următoare trecuse în deschiderea şi cetirea cărților sosite de la Bogdan şi din țară, precum şi în luare de lămuriri de la Paisie. Bogdan scria că toate măsurile din partea lui sunt luate, că nu numai aproape toți cnejii şi

sătenii locuind în împrejurimile Cuhnii, dar chiar alții, locuind mai departe sunt gata să-l urmeze adăogând că nădăjduieşte să intre în Moldova cu o oaste de mai multe mii de oameni. Toate ştirile din țară erau, asemene, aşa de îmbucurătoare încât părintele şi cu Stroici se înțeleseră să hotărască ca răscoala să izbucnească prin mijlocul lunii viitoare, octomvrie, când oamenii vor fi strâns de pe câmp toate bucatele şi vor fi adunat toate vitele în târle.

Tocmai când puneau la cale, spre seară, oareşicare amănunțimi, iată că intră Paisie cu fața tulburată şi le vesti că Onea sosise de la Bacău călare cu veşti rele şi cerea să vorbească numaidecât cu părintele. Adus în fața lor, Onea care le păru îmbătrânit cu zece ani şi al cărui trup întreg era cuprins de un tremur, le povesti în cuvinte întretăiete, că Păunaşul Codrilor fusese prins de Balc cu o zi înainte, în Tamaşi, aruncat în temnița din Bacău şi recunoscut acolo de un ciangău osândit la moarte, care-şi răscumpărase viața arătând namestnicului că ține în puterea lui pe duşmanul vestit al domniei. Mihu fusese judecat chiar în acea noapte de namestnic, ajutat de şoltuz şi de pârgarî şi osândit să moară pe roată în dimineața duminecii următoare, după ce i se vor fi stors, prin cazne, numele tovarăşilor şi a tainelor lui. Părintele Isaia, la auzul acestor veştii neaşteptate, rămase ca nimicit. Era amenințat să piardă, printr-o moarte ruşinoasă şi plină de chinuri, pe acela care, pe lângă că îl iubea ca pe copilul lui, era unealta cea mai de preț pentru îndeplinirea lucrării de mântuire a neamului începută de el. Dar era prea bărbat şi prea stăpân pe simțirile lui pentru a-şi îngădui sieşi să rămâie multă vreme doborât de simțirile lui.

Revenindu-şi răpede în fire, Isaia întrebă pe Onea dacă Mihu fusese căznit în închisoare. Onea îi răspunse că Mihu, îndată ce se văzuse recunoscut, mărturisise că, într-adevăr este Păunaşul Codrilor şi că îndeplinise toate faptele de care era învinovățit. Namestnicul hotărâse deci ca el să fie căznit numai în fața norodului, pentru ca cazna să fie mai lungă şi să îngrozească pe norod mai tare.

— Slavă domnului, puterile lui Mihu sunt neatinse! strigă călugărul şi se păru că o stâncă îi este luată de pe piept.

— Nu mă îndoiesc, urmă el, că cu ajutorul lui Cărăbuş va şti să scape de primejdie. Ce măsuri pus-a Petrea la cale pentru mântuirea căpitanului?

Onea răspunse că Cărăbuş luase măsuri pentru a aduna duminecă de cu noapte, mai multe mii de țărani, cu ajutorul cărora nădăjduia să împrăştie pe slujitorii voievodului, să puie mâna pe namestnic, pe şoltuz şi pe pârgari şi să sloboadă pe Mihu din închisoare.

— Nu mă îndoiesc că va izbuti, zise părintele care părea acum mai liniştit. Întoarce-te îndată la Bacău. Paisie te va duce la Humuleşti unde îți va da un cal bun şi odihnit. Goneşte până la Roznov unde vei găsi alt cal la dascălul Gheorghe şi, de acolo, zoreşte de ajunge la Bacău înainte de ziuă. Îndată ce vei sosi, spune lui Cărăbuş să nu cruțe nimica. Să verse, de va fi trebuință, pâraie de sânge, să împrăştie nămoluri de bani, dar să scape viața căpitanului. Să ne trimiteți din ceas în ceas câte un om călare cu veşti. Mergi!

Stroici şi Paisie îşi putură da seamă că părintele era mult mai îngrijat decât voia să arate. El reîncepuse în adevăr cu Ştefan punerea la cale a măsurilor ce urma a

se lua în prevederea răscoalei, dar era uşor de văzut că nu dădea mintea lui întreagă sfătuirii. Noaptea fu fără somn pentru tustrei locuitorii sihăstriei; dimineața zilei de duminecă se întruniră la sfânta liturghie, dar după această slujbă ceasurile se făcură din ce în ce mai grele. Cu toată stăpânirea de sine de care se bucurase Isaia, el începu să nu-şi mai poată ține nerăbdarea în frâu. Mai mulți necunoscuți se înfățoşară în cursul dimineței la sihăstrie; voroavele tainice ce le avea cu dânşii şi sfătuirile cu Stroici în urma acestor voroave, îl ajutară s-o ducă până la amiază. Dar după prânz ceasurile deveniră nesuferite şi Paisie fu trimis înaintea ştirilor, la Humuleşti.

Trecuse de toacă când el se întoarse cu vesitea că Păunaşul Codrilor a scăpat şi este stăpân pe Bacău. Altă veste nu mai sosi până în noapte şi părintele cu Stroici începeau să fie din nou îngrijați. Tocmai când erau să se culce, se auzi bătând în uşă şi Mihu însuşi intră în peşteră. Înaintând către călugăr se plecă ca să-i sărute mâna, dar bătrânul cuprinzându-i capul cu brațele, îl strânse cu putere la piept, apoi fără a-i da drumul îndreptă o rugăciune fierbinte de mulțămire către cel atotputernic. În curând însă îşi stăpâni bucuria şi ceru lui Mihu mai multe amănunte asupra chipului scăpării lui, şi-i puse întrebări asupra stării în care lăsase Bacăul. Se bucură mult când auzi că țăranii adunați pentru a-l scăpa se împrăştiese şi că puterea fusese dată în mâna şoltuzului.

— Luat-ai măsuri, întrebă el, pentru ca Cărăbuş, sora lui, precum şi toți acei care s-ar putea vădi că au luat parte la scăparea ta, să părăsească Bacăul şi să se adăpostească în locuri tefere până la izbucnirea

răscoalei obşteşti?

— Nu, răspunse Mihu, în gândul meu răscoala de azi dimineață, de la Bacău, nu poate decât să fie urmată îndată de răscoala întregii țări. Am şi luat măsuri pentru ca toți acei care țin cu noi să ieie armele şi să se îndrepteze spre Cetate.

Fața lui Isaia se întunecă.

— Ai făcut o greşală neiertată care ar putea să zădărnicească întreaga noastră mişcare. Răscoala nu trebuie să izbucnească înainte de o lună şi ea nu va izbucni. Paisie!

Ucenicul se grăbi să se înfățoşeze.

— Dă îndată de ştire lui Dumitru Prisacariu s-aprindă în vârful Oglinzilor, cinci focuri în chip de cruce, cu unul mai mare în mijloc.

Mihu îngălbeni acuma la rândul lui, căci acest semn voia să zică: încetarea oricărei mişcări până la primirea altei poronci de la părinte. Şi când Paisie voi să iasă spre a îndeplini poronca călugărului, Mihu i se puse înainte.

— Pentru numele lui Dumnezeu, părinte ascultă-mă, zise el. Amânând izbucnirea răscoalei încă pe o lună, dai vreme voievodului să strângă slujitorii pe care să-i trimită, sub poronca lui Balc sau al vreunui alt fecior domensc, în împrejurimile Bacăului, spre a căuta pe acei care au luat parte la scăparea mea, a-i pedepsi şi a răzbuna moartea oamenilor domneşti ucişi azi dimineață. Îți dai samă de jafurile şi de fărădelegile ce vor avea să le sufere de la oşteni bieții oameni care locuiesc în satele dimprejurul oraşului? Nu este o datorie sfântă pentru noi să-i ferim de aceste rele şi acum, când începutul este făcut, când toată țara este cu noi, să ne sculăm cu toții şi să zdrobim pe Sas şi pe ai

lui, fără a le mai da vreme să facă noi jafuri şi noi schingiuiri?

— Sau, răspunse călugărul, să le dăm prilej să strivească, ei, o răscoală încă necoaptă şi rău chibzuită, ajutându-i astfel să întărească pentru vecie domnia jafului şi a fărădelegilor.

— Peste o lună nu vom fi mai gata decât astăzi, zise Mihu.

— Peste o lună, zise părintele, Bogdan va fi la hotarul nostru cu zece mii de maramureşeni; Toma Alimoş şi Gheorghiță al Şalgăi vor fi avut vreme să-şi strângă bârlădenii şi codrenii. Mergi Paisie!

Dar Mihu urmă să oprească calea ucenicului.

— Balc este în cetate şi dacă năvălim astă-noapte asupra ei şi ne facem stăpâni pe dânsa, putem pune mâna pe el, lipsind astfel pe Sas de brațul cel mai vânjos din oastea lui, de mintea cea mai ageră din sfatul lui.

— Balc este oştean vrednic şi om iscusit la minte, lipsa lui ar fi o pagubă mare pentru voievod, dar mai mare pagubă ar fi pentru noi lipsa ajutorului a atâtor mii de maramureşeni, de bârlădeni şi de codreni! În asemenea împrejurări, loviturile nu trebuie să fie răzlețe, ci să se deie toate deodată, spre a avea mai multă putere. Dă-te în lături şi lasă pe Paisie să treacă.

Mihu nu se mişcă de dinaintea uşii.

— Părinte, zise el, în cetate nu este numai Balc, dar într-însa mai este închisă o fată nenorocită şi nevinovată. Ea este fiica unuia dintre credincioşii noştri de căpetenie, a cneazului Baloş de la Poiana, unde am fost găzduiți şi unde am avut sfatul cel mare de astă primăvară. Am avut norocul s-o scăp din mâna tătarilor şi, împreună cu dânsa, am căzut în acea a lui Balc, la

Tarnaşi. Ea este închisă în temnița Cetății; Balc a vrut s-o pângărească, dar crijatul cel bătrân n-o suferit ca o asemenea fărădelege să se întâmple în zidurile încredințate păzii lui! Cât se află în Cetate ea este teafără, dar chiar mâine Balc pleacă la Suceava, luând-o cu dânsul... Părinte, adause el cu glasul tremurând, iubesc pe această fată, m-am logodit cu dânsa. Nu lăsa ca logodnica mea să fie necinstită de Balc! Fie-ți milă de dragostea noastră! Să strângem pe credincioşii ce-i avem în împrejurimi; într-un ceas se pot aduna destui pentru ca să spargem păretele ce desparte hruba săpată de dumneta în drumul care vine pe sub pământ, din oraş la fântână din curtea Cetății; până în ziuă putem să fim stăpâni pe dânsa.

— Înainte de a mă gândi la nimicuri, răspunse călugărul cu nerăbdare, trebuie să mă gândesc la mântuirea neamului meu. Nu voi pune în cumpănă viitorul lui cu cinstea sau cu viața unei fete, fie ea chiar copila cneazului Baloş şi ibovnica ta. Uiți, adaose el cu glas înăsprit, jurământul ce l-ai făcut. Jurat-ai pe sfânta cruce că ai să trăieşti numai pentru mântuirea neamului tău, că nu vei urmări alt țel, că nu vei avea altă nădejde până ce nu vei vedea acea mântuire împlinită? Juratu-mi-ai supunere oarbă chiar când îți voi poronci să jertfeşti viața, poate şi prieteni? Slab de înger eşti tu, mică este iubirea ta de neam dacă te îngrozeşti la gândul că trebuie să-i jertfeşti o muiere şi dacă vrei să primejduieşti viitorul unui neam întreg pentru a scăpa pe o singură ființă. Dar dacă patima te orbeşte pe tine, datoria mea este să veghez şi să nu îngădui ca slăbiciunea ta să nimicească o muncă atât de sfântă. În lături!

Fără a se depărta de la uşă, Mihu căzu în genunchi.

— Părinte, zise el cu mâinile întinse, am jurat precum zici şi vreu să-mi țin jurământul cu sfințenie. Dumnezeu ştie că-mi pare dulce de ținut, dar, te rog, nu-l face în zadar crud şi nesuferit de dureros. Îți jur că izbânda noastră este mai presus de îndoială şi că pricina noastră poate numai să câştige prin darea unei lovituri grabnice şi neaşteptate.

— Uiți, strigă cu glasul răstit călugărul care pierduse acum cu totul nerăbdarea şi ai cărui ochi străluceau de mânie, uiți că hotărârile să ieu de mine singur şi că tu eşti numai menit să le împlineşti! Să vedem dacă vei îndrăzni să întrebuințezi puterea împotriva mea şi, apropiindu-se de Mihu, care, deşi în genunchi, mulțămită staturii sale urieşe, avea umerile la înălțimea umerilor bătrânului mic şi sarbed la trup, iar cu capul îl întrece, îl împinse la o parte.

Mihu, scuturându-se îndată, se dădu în lături.

— Mergi, Paisie, şi îndeplineşte poruncile mele. Ucenicul ieşi fără ca Mihu să facă niciun semn de împotrivire.

— Părinte, zise el după ce uşa se închise, ai făcut ceea ce ai crezut de datoria dumitale să faci; voi face acuma şi eu ceea ce inima îmi poronceşte să fac, şi, închinându-se, ieşi pe uşă înainte ca părintele să mai fi putut zice un cuvânt.

— Nu mă aşteptam la asemenea purtare din partea lui Mihu, zise către Stroici călugărul, după ce se primblă câtva prin chilie.

— Iartă-mă, părinte, dacă cutez şi eu să zic că o izbucnire neîntârziată a răscoalei mi se pare mai puțin primejdioasă decât cuviosiei tale. Eu cred că puterile ce

le avem la îndemână sunt prea îndestulătoare pentru a ne face stăpâni pe toată Moldova şi a sili pe Sas să fugă peste munți, sau să se închidă în cetatea Sucevei. Apoi, punând mâna astă noapte sau mâine noapte pe Cetatea Neamțului, am pune mâna şi pe Balc, dând astfel lui Sas o lovitură de moarte.

— Aşa este, răspunse călugărul, lovitura pentru Sas ar fi cumplită şi pentru noi folosul mare dar, odată cu izbucnirea răscoalei, ai noştri ar striga şi pe Bogdan ca domn, căci astfel pus-am la cale cu toții. La auzul unei asemenea veşti, ungurii ar putea poate să taie calea voievodului, să-l împresoare cu puteri covârşitoare şi să-l zdrobească. Şi acuma te întreb, bine am sta noi oare atunce? Folosul de a fi pus mâna pe Balc, mare cum ar fi, atârna-va el oare în cumpănă tot atât de greu ca pierderea căpeteniei asupra căreia cu toții ne-am unit? Oare nu este de prevăzut că în clipa în care s-ar afla despre înfrângerea şi, poate pieirea lui Bogdan, în inimile multor cneji s-ar naşte pofte de domnie care ar răzleți puterile, mințile şi inimile noastre? Îmi este oare iertat mie, namestnicului lui Bogdan, mie care în fața lui Dumnezeu am luat asupră-mi o răspundere atât de grozavă, să primejduiesc astfel izbutirea unor scopuri atât de înalte, pregătite cu aşa de multă grijă şi a căror izbândă este altfel neîndoielnică?

Stroici tăcu, neputând decât să se închine în fața agerimii de minte şi a prevederii călugărului.

— Sunt încredințat, urmă acesta, că nu vor trece multe zile şi Mihu însuşi va recunoaşte câtă dreptate am avut să rămân neînduplecat față de rugămintele lui.

— Nu te temi, părinte, zise Stroici, că nepotul dumitale să nu încerce, singur sau cu câțiva prieteni, să

scape pe acea fată din mâinile lui Balc? Cuvintele lui cele de pe urmă ar putea să deie de bănuit....

Aice Stroici fu întrerupt prin intrarea lui Paisie, galbân şi fără de suflet.

— Jupânul Mihu s-o dus la Cetate ca să se predeie crijaților, strigă el cu un glas întretăiet.

— De unde ştii? întrebă Isaia, îngălbenindu-se la rândul lui.

— El singur, m-o ajuns pe drum după ce o încălecat pe calul pe care-l lăsase la uşa sihăstriei şi era urmat de Onea. Mi-o zis să vin să-ți spun că se duce la Cetate ca să se predeie cavalerilor şi lui Balc şi o adăogit că nădăjduieşte că nu-l vei lăsa în mâinile lor. Apoi m-o părăsit şi l-am văzut gonind spre Cetate.

Trăsnetul căzând la picioarele lui Isaia n-ar fi putut să aducă în înfățoşarea lui o schimbare mai cumplită.

— Ce nebunie! strigă el desnădăjduit. Pentru atâta lucru scăpat-a de moarte la Bacău? Crijații, dacă nu astă noapte, dar mâine dimineață îl vor pune cu bună seamă la caznă ca să afle tovarăşii şi tainițele lui.

Tocmai atunce uşa se deschise şi Onea intră. Fața galbănă şi privirea rătăcită a credinciosului servitor dădea de prisos a înțelege că vestea adusă de Paisie era adevărată. Totuşi Isaia întrebă:

— Ce este?

— Când o ieşit căpitanul de la cuvioşia ta, zise Onea care părea foarte tulburat, o încălecat fără să-mi zică un cuvânt, fără chiar să mă vadă şi o pornit la vale în fugă, iar eu l-am urmat. Când o ajuns pe Paisie, l-o oprit şi i-o zis nişte cuvinte pie care nu le-am auzit, apoi o gonit spre Cetate. L-am auzit strigând, am văzut podul mişcător scoborându-se, am văzut pe căpitan

descăleeând şi trecând podul pe jos, iar când am ajuns la capră, podul se ridicase din nou. Am luat calul căpitanului şi am venit aice la fugă.

Călugărul străbătu chilia frângându-şi mâinile şi strigând:

— Ce nebunie! Ce nebunie!

— Şi ai de gând să-l părăseşti în voia soartei, neîncercând nimic pentru scăparea lui? întrebă Stroici.

Călugărul nu răspunse.

— Nu poți lăsa ca Păunaşul Codrilor să fie spânzurat sau să moară pe roată, zise Stroici; moartea lui ar fi o lovitură nimicitoare pentru pricina noastră, o izbândă mare şi neaşteptată pentru voievod.

— Nu, zise Isaia, care părea că a luat o hotărâre, nu voi lăsa ca Mihu să fie ucis de vrăjmaşi căci el singur prețuieşte cât o oaste întreagă. Trebuie să fac pentru Mihu ceea ce nu putem face pentru fata lui Baloş. Părăsindu-l aş primejdui izbânda noastră mult mai mult decât aş primejdui-o grăbind izbucnirea răscoalei. Chiar astă noapte Cetatea va fi în puterea noastră. Paisie, du-te de dă foc grămezii de cetină din ulmul cel mare oare este deasupra sihăstrii şi vină de-mi spune ce focuri răspund.

L ÎNAINTE CU DUMNEZEU!

Îndată ce Paisie aprinse cetina îndesată, unsă cu păcură şi aninată într-un ulm urieş, deasupra sihăstriei, se văzură strălucind trei focuri în şir, aprinse deasupra Humuleştilor. Nu trecuse ceasul şi soseau, unul câte unul, țărani din Humuleşti, din Grumăzeşti, din Blebea şi mărginaşii din Târgul Neamțului. Toți aveau arme: baltage, măciuci, ghioage nestrujite, sulițe şi paloşe. Mulți din ei purtau coifuri de oțel şi cămeşi de zale, alții aveau, peste cămeşi, mintene cu căptuşala de cânepă, groasă de două degete. Vreo douăzeci din ei, oameni mai de seamă, intrară în sihăstrie, iar ceilalți, după ce vorbiră câte un cuvânt cu Paisie care sta la poartă, se făcură nevăzuți prin tufe. Totul se petrecea în cea mai desăvârşită tăcere.

Oamenii care intraseră în sihăstrie rămâneau în chilia cea mare, în care intrai de-a dreptul când păşeai peste pragul uşii. Părintele se afla cu Ştefan în chilia care fusese a lui Paisie şi unde şedea acuma cneazul; oamenii vorbeau între dânşii cu glas supus. Se vede că Paisie ținea socoteală de cei sosiți căci, după câtăva vreme, intră în sihăstrie şi merse de bătu,la uşa chiliei unde se afla părintele. Uşa se deschise şi Isaia apăru în prag, având după dânsul pe Ştefan, îmbrăcat în zale şi în platoşe de oțel, cu coiful în cap şi cu paloşul la brâu.

— Bună seara, oameni buni, zise Isaia celor de față

care se descoperiră şi se închinară înaintea lui. După semnul, ce vi l-am dat aţi priceput că v-am chemat la luptă hotarâtoare. Împrejurări neaşteptate mă fac să vă adun mai curând decât credeam pentru ca să ne ajutaţi să punem în astă noapte mâna pe cetate.

Oamenii, uimiţi, se uitară unul la altul. Mişcarea lor nu scăpă părintelui care urmă:

— Da, să punem mâna pe Cetate. Am să vă dovedesc îndată că lucrul este mult mai uşor decât se pare. Dar, mai nainte de toate, trebuie să vă dau o veste care are să vă mâhnească. Păunaşul Codrilor este în puterea vrăjmaşilor, el este închis în temniţa Cetăţii.

Da auzul acestor veşti neaşteptate mişcarea fu mare, cu toţii strigară:

— Să mergem să-l scoatem! Să nu-l lăsăm! Suntem gata la orice pentru a-l scăpa.

— Vom merge şi-l vom scoate, urmă părintele, vă mulţămesc pentru bunăvoinţa ce i-o arătaţi. Dar în Cetate nu este numai Păunaşul Codrilor, este şi neomul de Balc.

Punând mâna pe Cetate, punem mâna şi pe vrăjmaşul nostru cel mai vajnic şi cel mai primejdios.

— Porunceşte părinte, şi te vom asculta orbeşte căci ţi-am jurat ascultare, zise atunce Andrei Creangă din Humuleşti, un ţăran voinic, de vreo cincizeci de ani, cu plete şi musteţi cărunte şi cu doi ochi negri, cumineţi şi hotărâţi.

— Vom scoate pe Păunaşul Codrilor din închisoare cu toată înălţimea zidurilor Cetăţii, zise altul, un om lung cât o prăjină, slab ca un ţâr, spân la faţă şi cu plete bălai deschise, aproape galbene.

— În cetate se află douăzeci şi şase de nemţi şi doi

crijați, treizeci de slujitori ai voievodului cu voievodul şi cu un hotnog, solul voievodului Ardealului cu zece slujitori şi straja din sate, alcătuită ca de obiceiu, din cincizeci de români de-ai noştri. Vrasăzică veți avea de luptat cu cincizeci şi şase de oameni peste tot, şi voi veți fi peste două sute cincizeci, căci străjării din sate ne vor da, fără îndoială, ajutor.

— Frate-meu, Ion, este mai mare peste dânşii, zise Creangă, sunt numai săteni de la noi, rude şi prieteni, toți oameni prielnici nouă. Cum ne vor zări de pe ziduri, se vor da în partea noastră.

— Ar fi deci ruşine, urmă părintele, dacă în asemenea împrejurări, n-ar fâlfâi mâine steagul nostru pe turnul cel mare al Cetății. Mai ales că nouă, zidurile cele înalte nu ne vor putea pune nicio piedică, căci am de gând să vă duc pe sub pământ.

— Vei fi dat de vreo chioarcă ducând la Cetate, zise Creangă cu bucurie; bunicul meu, Dumnezeu să-l ierte, spunea că l-au făcut crijații să lucreze la acea chioarcă cu alți oameni din saltul nostru, dar nu-şi putuse da seama nici de unde pornea nici unde se sfârşea, că-i ducea la lucru noaptea şi cu ochii legați.

— Ai ghicit Andrei, zise călugărul, am dat de un drum sub pământ şi printr-însul intra-vom în Cetate. Dar miezul nopții nu mai este departe şi până ce vom ajunge la Cetate, avem de lucru; afară aşteaptă tovarăşii noştri, mergeți la ei şi le împărtăşiți cele ce vi le-am zis. Băgați de seamă să nu se facă zgomot. După ce fiecare din ei va cunoaşte pentru ce este chemat, vă veți întoarce aice.

Oamenii ieşiră şi se împrăştiară prin tufe. Paisie, în urma unei poronci a călugărului, ieşi afară şi în curând se întoarse aducând patru cazmale.

— Îți vei lua uneltele şi vei veni cu noi, mai zise Isaia ucenicului, care ieşi iarăşi pentru a se întoarce cu un fel de geantă de piele.

— Unde sunt scările şi luminile? mai întrebă călugărul.

Ucenicul scoase de sub patul călugărului o grămadă de opaiți şi de facle de coajă de mesteacăn precum şi o legătură mare de frânghii.

— Andrei Creangă cu zece oameni va rămânea să păzească sihăstria, zise călugărul.

— Cum, tocmai pe mine mă lăsați? zise Andrei supărat.

— Te las pe dumneta aice, fiindcă în nimeni n-am atâta nădejde: te ştiu tot atât de cuminte pe cât eşti de viteaz, însărcinarea care ți-o încredințez este una de mare încredere. Ştiindu-te aice, ştiu că pot avea toată nădejdea că nu mă va lovi nime fără de veste, pe de îndărăt. Dacă cumva duşmanii s-ar ivi şi ar voi să intre, apără intrarea cu îndârjire şi trimite-mi de ştire. Uite, noi mergem pe uşa asta, şi arătă spre una din cele două uşi care se vedeau la păretele dinăuntru, acel ce-l vei trimite să tot meargă înainte, până ce va da de noi. Dar alegeți numai oameni de toată nădejdea şi-i opreşte afară, la uşă.

Creangă ieşi afară.

— Mihai Bubulete, zise călugărul către omul cel lung şi slab care vorbise după Creangă, rămâi la uşa sihăstriei şi privighează intrarea oamenilor după noi, în chioarcă; când vor fi intrat cu toții, vei veni şi dumneta cu ceata care te ascultă. În chioarcă încap numai câte doi oameni unul lângă altul; fiecare din voi va fi urmat de oamenii care stau sub ascultarea lui şi va trece

pragul uşii numai după ce va fi văzut intrând pe cel de pe urmă om al cetei pornite înaintea lui; fiecare ceată să aibă câte o opaiță şi trei facle aprinse, patru oameni din ceata întâi vor lua câte una din cazmalele acestea.

Paisie împărți cazmalele, opaițele şi faclele şi apoi dădu unui țăran legătura cu frânghiile. Isaia deschizând uşa şi intrând, cel dintâi, în chioarcă, zise:

— Înainte cu Dumnezeu!

După dânsul intră Ştefan apoi Paisie, pe care îl urmară, țăranii după orânduiala hotărâtă de călugăr.

În curând ajunseră în fundul chioarcei.

— Dați-vă puțin înapoi, poronci călugărul, oprindu-se la vreo trei paşi de părețele care le închidea drumul.

Oamenii se dădură înapoi.

— Doi oameni cu cazmale să treacă înaintea mea şi doi cu lumânări să-i urmeze, poronci călugărul.

Oamenii care purtau cazmale fiind aproape de călugăr, ei se înfățoşară numaidecât, urmați de altul care purta o faclă aprinsă, iar al doilea om cu facla, care aparținea cetei următoare, îşi făcea cu greu drum printre tovarăşii înghesuiți.

— Acest părete nu are decât o grosime de şase palme, zise călugărul.

Cei doi oameni cu cazmalele se puseră pe lucru, lovind regulat şi cu putere, dar prundişul din care era alcătuit părețele fiind peste seamă de vârtos, sudoarea începu în curând să curgă pe fețele lor.

— Să treacă doi oameni la cazmale, poronci atunce călugărul şi doi țărani veniră îndată să ieie locul tovarăşilor lor.

De patru ori se schimbară lucrătorii până când, în sfârşit, unul din ei dădu un strigăt înăbuşit de bucurie:

colțul cazmalei lui întâlnise golul.

Borta, întâi mică, fu răpede mărită, dar numai când ea fu adusă la măsura rămăşiţii chioarcei, Isaia dădu poroncă lucrătorilor să înceteze lucrarea lor şi poronci ca patru oameni să deie molozul în partea dreaptă a chioarcei celei mari, lucrare anevoioasă şi care ţinu destul de mult. În sfârşit călugărul, trecu înainte şi, cârnind la stânga, poronci:

— Urmați-mă!

Chioarca în care se aflau acuma era numai cu puțin mai largă decât cealaltă, dar mai înaltă; deşi avea un suiş foarte simțitor, oamenii o străbateau mai uşor. Deodată însă suişul se făcea din cale afară răpede dar, la capătul acelui suiş, chioarca se lărgea şi alcătuia ca o sală mare. La un cuvânt al călugărului, doi oameni cu facle înaintară, dinaintea lor se văzu o uşă mică de fier într-un părete de zid. Călugărul şi Paisie s-apropiară de această uşă şi o cercetară cu cea mai mare băgare de seamă. Balamalele şi broasca nu se vedeau, ele fiind pe dinafară; între uşă şi uşorii de piatră nu era nici cel mai mic deşert.

— Are să trebuiască, zice ucenicul, să fac o bortă mare prin care să pot vârî brațul spre a chili balamalele sau limbile broaştei. Mă tem că au să treacă multe ceasuri până ce voi isprăvi.

Pe fața călugărului se văzu zugrăvită o mare îngrijorare.

— Câte ceasuri? întrebă el.

— Nu ştiu, răspunse ucenicul, poate două, poate mai multe.

— Atunce, zise călugărul încet către Stroici, nu ne-ar rămâne decât să părăsim calea pe care am pornit şi să

dăm navală; izbânda ar fi îndoielnică şi s-ar putea cumpăra numai cu preţul, la sute de vieţi, şi de unde ştiu că, la intrarea noastră în cetate, vom mai găsi pe Mihu încă în viaţă.

Pe când călugărul vorbea cu Stroici, un om se apropiese de uşă şi o privise cu mare băgare de seamă. Apoi, cu amândouă mâinile, apăsase întrânsa de două ori.

— Broasca acestei uşi, zise el întorcându-se către părinte, are o singură limbă care se află aice, şi arătă mijlocul mărginii din dreapta a uşii. Dacă aş avea uneltele trebuitoare, m-aş însărcina să tai limba şi să deschid uşa în mai puţin de un ceas.

— Unelte are Paisie, zise părintele Isaia, cuprins de o nouă nădejde, dar de unde ieşit-ai atât de meşter lăcătuş, Pintilii?

Pintilii era un om de vreo treizeci de ani, de stat mijlociu şi de făptură sprintenă, cu doi ochi mari, strălucind de vioiciune în faţa-i oacheşă şi care purta haina mărginaşilor din Târgul Neamţului.

— Cât eram rob la tătari, cuvioase, răspunse el, căutând printre uneltele din traista de piele a lui Paisie, m-am împrietenit cu alt rob, un lăcătuş genovez, un meşter mare care m-o învăţat meşteşugul lui, dar iată ce-mi trebuie, adaose el, scoţând din traistă un sfredel cu şurub şi o pilă îngustă. Cu sfredelul am să fac o bortă şi am s-o măresc până ce va putea intra pila, iar cu pila voi tăie limba broaştei.

Zicând aceste cuvinte, el se şi puse pe treabă.

— Uşa este de lemn la mijloc, zise el după o bucată de vreme, şi numai căptuşită cu fier pe dinăuntru şi pe dinafară; uitaţi-vă, sfredelul o trecut printr-însa. Am să

fac acuma altă bortă alăturea.

În curând o a doua şi o a treia bontă erau făcute lângă cea dintâi. La a patra se auzi sfredeiul scârțâind.

— Am dat de limba broaştei, zise Pintilii, de acuma trebuie să fac borte deasupra celei dintâi.

În curând borta fu destul de mare pentru a da intrare pilei cu care începu să lucreze asupra limbei. Aceasta fiind groasă şi de oțel bun, pila înainta încet.

Bubulete venise de mult şi vestise pe călugăr că toți oamenii, afară de cei zece rămaşi de pază, cu Creangă, la uşa sihăstriei, se aflau în chioarcă. Jumătate dintr-înşii se împinsese în încăperea de lângă uşă, cealaltă se îndesa în urma lor.

Isaia le lămuri atunce că uşa în fața căreia se găsesc, dă în fântână Cetății şi se află la o adâncime de cincisprezece stânjăni de la fața pământului.

— Îndată ce limba broaştei va fi pilită şi înainte ca uşa să se deschidă, faclele vor trebui stinse, însă la oareşcare depărtare de uşă. Un om sprinten şi îndrăzneț se va sui sus şi va trebui să-şi sprijine mâinile şi picioarele în deşerturile dintre pietre. El va lua cu dânsul patru scări de frânghie, le va anina de patru belciuge care le va găsi bătute în părete, sub ghizdeiu. Care din voi se crede în stare să îndeplinească această însărcinare?

— Eu, cuvioase! şi zece oameni ieşiră din grămadă.

Călugărul îi privi lung.

— Toți sunteți vrednici şi toți sunteți de nădejde, dar numai unul singur se poate sui; voi alege deci pe Mihai Bubulete, nu fiindeă-i mai vrednic, dar fiindcă îmi este mai cunoscut.

— Să trăieşti, cuvioase, strigă Bubulete cu bucurie.

— Îndată ce scările vor fi prinse în belciuge, se vor sui câte trei oameni pe fiecare din ele; m-am încredințat că belciugele de la păretele ghizdeiului vor putea să poarte această greutate. Cum se vor fi suit aceşti doisprezece oameni, se vor sui alți doisprezece şi aşa până ce nu va mai rămâne niciun om aice. Bineînțeles că cei doisprezece oameni care se vor sui dintâi trebuie să fie aleşi, voinici între voinici; unul dintr-înşii va fi cneazul Stroici.

Toți încurajară pe călugăr, ridicându-se să fie printre cei doisprezece care aveau să deie şi să primească cele dintâi lovituri pentru mântuirea neamului. Dar călugărul alese cu îngrijire unsprezece bărbați cunoscuți lui, încercați de dânsul, care dăduseră dovezi strălucite de vitejie şi de sânge rece.

— Lângă ghizdeiul fântânei, zise iar călugărul, se află în fiecare noapte un oştean neamț de pază. Trebuie deci ca atât urcarea lui Bubulete şi atârnarea scărilor de frânghie cât şi suirea rândului celui întâi de doisprezece oameni să se facă fără cel mai mic zgomot. Altfel totul s-ar primejdui; ar trebui ca străjerul să fie ucis sau doborât fără să aibe vreme să strige ajutor. Nu vă mai dau alte povățuiri, veți asculta de poruncile cneazului Stroici.

Atunce unul din cei doisprezece aleşi spre a însoți pe Stroici, zise către călugăr:

— O întrebare, cuvioase. Pe slujitorii domneşti îi vom ucide fără milă, căci sunt nişte ticăloşi de la care norodul a avut multe de răbdat. Pe oştenii nemți care se vor pune de pricină vom fi asemine siliți să-i răpunem; dar cu cei doi crijați ce să facem? Ei sunt oameni drepți şi au făcut bine la mulți.

— Nu veți face moarte de om zădarnică, zise călugărul, veți căuta să prindeți vii pe cât de mulți veți putea: voievod, crijați, oşteni nemți sau slujitori. Străjării din sate vă vor da mână de ajutor; ei se aşteaptă la vreo mişcare din partea noastră, căci au văzut focul de deasupra Humuleştilor şi mulți din ei ştiu ce înseamnă acel foc.

— Limba este cu totul tăietă, zise atunce Pintilii, încetind de a mai pili, pot deschide uşa când vei voi.

— Gata eşti Bubulete? întrebă călugărul.

— Gata.

— Dar cu ce te-ai înfăşurat aşa?

— Cu scările, cuvioase, răspunse Bubulete care îşi înfăşurase împrejurul mijlocului una din scările de frânghie şi-şi atârnase pe spinare celelalte trei făcute, fiecare, ghem.

— Dar nu-ți vor împiedica ele mişcările? întrebă Stroici.

— N-aibi teamă, răspunse țăranul zâmbind, m-aş sui astfel, în turnul Cetății.

— Stingeți faclele şi aprindeți două opaiți în fund, poronci părintele.

Apoi după ce poroncile îi fură îndeplinite, el mai poronci:

— Deschideți uşa!

Pintilii deschise uşa şi Bubulete păşi peste pragul ei. Stătu o clipă nemişcat, ascultând; începu să pipăie în dreapta şi în stânga uşii, puse mâna dreaptă în golul dintre două pietre, puse piciorul desculț în golul dintre alte două şi se făcu nevăzut. El se suia spre ghizdeiu, iar nici Stroici, nici călugărul, care amândoi erau pe pragul uşii, nu auzeau niciun zgomot.

Ascultau, de-abia trăgându-şi sufletul şi clipele le părea ceasuri când, deodată, se auzi un bolovan desprinzându-se şi căzând jos în apă, apoi altul şi iar altul. Inimile lor încetară de a mai bate, dar altă piatră nu mai căzu şi nu se mai făcu nici cel mai mic zgomot.

Deodată se auzi un foşnet uşor şi Ştefan simți o scară de frânghie căzând pe dânsul.

— A aruncat o scară, zise el către călugăr, apoi şopti celor unsprezece care trebuiau să se suie cu dânsul şi aşteptau împrejurul lui:

— Fiți gata!

În curând se auzi foşnetul unei a doua scări, pe urmă a celei de a treia. Aşteptau să audă foşnetul celei de a patra când, în loc de aceasta, se auzi zgomot sus, mai multe pietre, desprinzându-se, căzură în fundul puțului şi glasul lui Bubulete răsună, strigând:

— Trag neamțul cu mine!

Se auzi zgomotul făcut de o greutate mare care cădea în apă. Rămaseră dintâi încremeniți, dar Ştefan îşi veni curând în fire.

— Bubulete a căzut în puț, trăgând pe neamțul de strajă la fântână după dânsul, zise el. Sus nu mai este nime!

Apoi, înainte ca călugărul să fi putut răspunde, strigă:

— După mine! şi începu să se urce pe scara de frânghie.

Alți doi oameni îl urmară pe aceeaşi scară, ceilalți prinseră cu nişte suliți pe celelalte două şi se repeziră ca să ajungă sus înaintea cneazului.

LI DESPRE PRIMIREA LUI MIRU ÎN CETATE

După ce dori petrecere bună lui Hans, cavalerul Ulrich se grăbi să meargă în sala cea mare, unde ceilalți oaspeți se pusese la masa de la care Maria lipsea sub cuvânt că se simțea obosită.

Un cneaz din vecinătate, care luase loc lângă părintele Anselm, aproape în fața voievodului, povestea cele văzute şi auzite de el când slujea în straja împărătească din Țarigrad. Povestea bine: Balc, cavalerul Albrecht şi minoritul îl ascultau cu plăcere.

Somossy care şedea între cavalerul Albrecht şi şoltuzul de Neamțu, un sas, se folosea de împrejurarea că acest de pe urmă ştia ungureşte pentru a-i istorisi fel de fel de prăpăstii, despre vitejiile şi bogăția lui cât şi despre trecerea şi vaza de care se bucura la curtea voievodului Ardealului; lauda nu-l împiedeca însă să facă cinste vinului şi mâncărilor.

Cavalerul Ulrich, aşezându-se lângă părintele Anselm, îi strânse brațul ca să-i atragă băgarea de seamă şi-i şopti la ureche:

— Fata este scăpată.

— Slava domnului, răspunse minoritul, ştie milostiva doamnă?

— Cu bună seamă, Hertha îi va fi spus, răspunse cavalerul. Dar ce este, Conrad? adaose el zărind, la trei paşi de dânsul, pe oştean cu mâna la coif.

— Cu voia dumitale, domnule cavaler, am să-ți zic două vorbe care nu suferă întârziere.

Cavalerul se sculă îndată şi urmă pe Conrad până într-un colț al sălii.

— Ce este? întrebă el, aşteptându-se să audă că fuga Ilenei a fost descoperită de oamenii voievodului.

— Domnule cavaler, Păunaşul Codrilor s-a predat nouă.

— Unde? Când? întrebă cavalerul.

— Chiar acuma, aice, în Cetate. Eram pe turnul deasupra porții celei mari, când el a venit la capra podului călare şi, după ce a descălecat, a strigat să se deie podul jos căci este Păunaşul Codrilor şi vine să se predeie nouă. Văzând un om singur, am scoborât podul pe care l-am ridicat iar, îndată ce el l-a trecut. A rămas liniştit la poarta cea mare. Cum am sosit de sus, mi-a dat în mână paloşul lui şi mi-o spus ca, săturându-se de lotrie, vine să se predeie ca să facem cu el ce voim.

— Eşti treaz? întrebă cavalerul uimit. Nu visezi oare?

— Sunt foarte treaz, domnule cavaler, zise Conrad, iar omul care mi s-a predat este într-adevăr Păunaşul Codrilor căci, văzând lângă mine pe Gottfried Schuster, singurul din oamenii noştri care a scăpat astă primăvară nerănit din mâinile hoților lui Ianoş, a mers la dânsul, l-a bătut pe umere şi i-a spus că se bucură văzându-l sănătos şi-l dezleagă de jurământul ce făcuse că nu-l va cunoaşte niciodată, iar Gottfried i-a recunoscut glasul.

Întăia mişcare a lui Ulrich fu să împărtăşească numaidecât vestea neaşteptată cavalerului Albrecht. Dar gândi la vreme că ar fi fost greu să facă pe cavaler să se scoale de la masă fără a pune şi pe Balc în cunoştința faptului. Voievodul, aflând despre predarea Păunaşului

Codrilor, ar fi voit să-l vadă, s-ar fi scoborât în curte, acolo şi-ar fi dat seamă de starea de beție în care erau hotnogul şi acei din slujitorii lui care se mai țineau pe picioare, ar fi mers negreşit la temniță să vadă cum este păzită Ileana şi, acolo, nemaifiind cu putință să i s-ascundă fuga fetei, ar fi putut să răpadă în urmărirea ei oameni din oraş, chiar în acea noapte.

— Cine din oamenii voievodului a văzut pe omul care se dă drept Păunaşul Codrilor? întrebă Ulrich pe Conrad.

— Niciunul, zise Conrad. Hotnogul şede în odaie la mine, amețit de tot, de-abia se ține pe picioare. Ceilalți sunt prin odăile oamenilor noştri, numai vreo doi-trei se mai pot scula, ceilalți toți sunt întinşi pe paturi şi de-abia dacă se vor trezi la ziuă.

Ulrich se hotărâse acuma să nu puie pe cavalerul Albrecht în cunoştință despre predarea Păunaşului Codrilor înainte de sfârşitul mesei.

— Cine mai era de față afară de dumneta şi de Gottfried?

— Ion Creangă, căpitanul românilor care se află astăzi de strajă şi încă un om de ai lui, care trăsese podul mişcător şi se scoborâse tocmai atunce din turn. În urmă au venit Iohann Schmidt şi Martin Knauer. Pe dânşii şi pe Gottfried i-am lăsat să păzească pe Păunaş.

— Şi crezi că nime altul nu ştie de sosirea lui?

— Nu poate să ştie nime altul, căci le-am poroncit să ție pe străin în odăița de sub turn şi să nu lese pe nime să intre.

— Dă poroncă aspră atât oamenilor noştri cât şi celor doi români să nu scape un singur cuvânt despre această întâmplare. Ține pe străin închis în odăiță şi pune la uşă

pe cel mai de nădejde din oamenii noştri. Voi aştepta până la sfârşitul mesei pentru a pune pe cavaler în cunoştința faptului. Mergi!

Şi Ulrich, părăsind pe oştean care se grăbi să iasă, veni să-şi ieie iar locul lângă părintele Anselm.

— De ce eşti gânditor, îl întrebă acesta încet, primit-ai vreo veste îngrijorătoare?

— Nu, îi şopti Ulrich, am primit o veste neaşteptată, dar nu îngrijorătoare. Vei cunoaşte-o la sfârşitul mesei.

Cneazul cu povestirile despre Țarigrad ştiu să păstreze băgarea de seamă a mesenilor ațintită asupra lui vreme de peste două ceasuri, până în clipa în care Balc, sculându-se, pilda lui fu urmată de toți. Ulrich văzu cu bucurie că Balc nu se oprea ca să vorbească cu hotnogul lui de slujitori, care se afla la uşă când ieşi din sală ci, luându-şi noapte bună de la gazdă şi oaspeți, se retrase de-a dreptul în odaia lui.

După ce oaspeții rămaşi în Cetate fură duşi de cavaleri la deosebitele adăposturi ce le fusese pregătite, Ulrich rugă pe cavalerul Albrecht să-l urmeze din nou până în sală. Trecând pe dinaintea uşii voievodului, văzură cum slujitorul de pază, deşi se sprijinea de părete şi de suliță, se căznea să steie drept. Tocmai atunce o slugă a lui Balc ieşea de la stăpânul său.

— S-a culcat voievodul? întrebă Ulrich.

— Da, jupâne, s-o culcat, răspunse sluga care mai adaose: era tare ostenit.

Din pieptul lui Ulrich ieşi un suspin de mulțămire.

Când se aflară singuri în sală Ulrich povesti cavalerului Albrecht fuga Ilenei şi mărturisi partea luată de el în săvârşirea ei.

Cavalerul Albrecht zâmbi.

— Ai făcut ceea ce aş fi făcut şi eu în locul dumitale, zise el. A fost un noroc că Balc, după masă, nu a trimis după hotnog, căci de l-ar fi văzut beat, cu bună seamă că ar fi mers singur să se încredințeze de chipul în care este păzită prinsa lui. Astfel ea are pentru fugă noaptea întreagă şi va fi departe când Balc va lua măsuri pentru urmărirea ei. El va înțelege fără îndoială că fuga fetei a fost ajutată de noi. Mirarea lui va fi mare şi dacă nu ne-a iubit până acuma, de astăzi înainte are să ne cinstească cu o ură nemărginită. Noroc numai că nu prea are cum să-şi răzbune asupra noastră. Dar e târziu, noapte bună. Şi bătrânul cavaler voi să se îndrepte spre uşă.

Dar Ulrich, punându-i-se în cale, îi zise:

— Mai am pentru dumneta încă o veste, care te va uimi mult mai mult decât cea dintâi: Păunaşul Codrilor este în Cetate.

— Păunaşul Codrilor? în Cetate! Cum? Când? întrebă cavalerul Albrecht.

Ulrich îi dădu seamă de toate câte i le povestise Conrad, precum şi de toate măsurile luate de el. Cavalerul Albrecht însă bănuia că este vreo greşală la mijloc şi că străinul nu poate fi Păunaşul Codrilor.

Ulrich chemă atunci pe Conrad care aştepta la uşă şi-i poronci să trimită la dânşii pe Gottfried Schuster, oşteanul care, împreună cu Maria şi cu Hertha, datorea Păunaşului Codrilor scăparea lui din mâinile lui Ianoş.

— Ai văzut bine astă primăvară pe Păunaşul Codrilor? întrebă cavalerul Albrecht pe oştean, când acesta intră în sală.

— N-am văzut fața lui căci era acoperită cu un văl negru, dar am văzut trupul lui de uriaş, portul capului

său şi i-am auzit glasul, răspunse Gottfried.

După ce tăcu câtva, bătrânul cavaler urmă:

— Eşti încredinţat că străinul care a venit în astă-seară la Cetate este într-adevăr Păunaşul Codrilor? mai întrebă.

— Nu am cea mai mică îndoială. Cine a văzut odată acel trup şi i-a auzit glasul nu le poate uita atât de curând, răspunse oşteanul. Dar mai sunt aice milostiva doamnă şi Hertha care s-au găsit faţă cu el şi vor şti negreşit să-l recunoască.

Cavalerul Albrecht rămase pe gânduri, o vie îngrijire se zugrăvi pe faţa lui.

— Bine! Poţi merge, zise el lui Gottfried după o lungă tăcere, iar după ieşirea oşteanului spuse lui Ulrich:

— Această predare a Păunaşului Codrilor mă îngrijeşte tare. Mi se pare neîndoielnic că ne găsim în faţa unui vicleşug. Vorba că se simte sătul de hoţie este seacă căci, până astăzi, l-am văzut ieşind totdeauna biruitor din toate câte le-a început. Ştim că poporul îl priveşte ca pe un binefăcător al său şi este cu dânsul. Precum ţi-am spus mai de mult, eu bănuiesc că sub cuvânt de lotrie se pregăteşte o mişcare spre a răsturna pe Sas şi a scutura jugul unguresc. Mă tem ca sosirea lui în zidurile noastre să nu însemne primejdie mare pentru noi. Dar nu-l voi vedea acuma, ci îl voi cerceta eu singur mâine de dimineaţă. Avem în Cetate numai douăzeci de oameni pe care putem pune temeiu. Românii din satele supuse nouă ne vor fi cu credinţă câtă vreme vom avea de luptat cu duşmani străini de neamul lor, dar departe de a voi să se lupte cu Păunaşul Codrilor, vor lua partea lui împotriva noastră. De unde ştiu eu că aşa zisa lui predare nu este decât un semn că

a sosit ceasul în care el a hotărât să răscoale pe străjării noştri, români împotriva noastră? Ei sunt în aceste ziduri cincizeci şi noi suntem numai douăzeci şi şapte cu toţii. Ştiu ce vrei să-mi zici, că fiind mai bine înarmaţi şi mai deprinşi cu armele, nu avem pentru ce să ne temem de ei; aşa ar fi dacă am avea a face numai cu ei, dar dacă, pe când noi ne vom lupta cu dânşii, în Cetate, două sau trei mii de tovarăşi de ai lor vor năvăli pe dinafară asupra zidurilor noastre, cine oare le va apăra?

Ulrich, dându-şi prea bine seama de adevărul cuvintelor bătrânului oştean, nu răspunse. Albrecht urmă:

— Este de datoria noastră, să apărăm cu cea de pe urmă înverşunare această Cetate, încredinţată de crai virtuţii şi credinţii noastre. Cunosc vitejia dumitale şi a oştenilor care sunt la poroncile noastre, ştiu că veţi face tot ce cere cinstea de la un cavaler deplin şi de la oşteni viteji; mă cunoşti destul pentru a fi încredinţat că ştiu să-mi îndeplinesc datoria în faţa duşmanului, oricare ar fi el. Dar puterile cu care am avea de luptat în împrejurările de faţă sunt atât de nemărginit de mari decât ale noastre încât, dacă prevederile mele s-ar îndeplini, nu putem nădăjdui alt sfârşit decât o moarte falnică, ostăşească. Nu trebuie că acele împrejurări să ne găsească nepregătiţi; paza noastră să fie de acum mai neadormită şi mai necontenită decât a fost până azi. Astănoapte voi veghea eu singur până în ziuă, mâine va fi rândul dumitale.

Dar Ulrich nu voi cu niciun preţ să lese pe bătrânul său tovarăş să vegheze în acea noapte, arătându-i grija şi nelinişţea de care ar fi cuprinsă Maria, trebuinţa de a o pune în cunoştinţa faptului întâmplat şi a o pregăti la

primejdiile viitoare. Cavalerul Albrecht, după o împotrivire destul de vie, primi, în sfârşit, să lese pe Ulrich să vegheze, dar numai după o căutare amănunțită a tuturor punctelor de pază.

În fiecare din ele poronci să fie de strajă câte un neamț şi un român, iar doi nemți de toată nădejdea avură poroncă să nu se mişte de la uşa odăii unde era închis Păunaşul Codrilor. La orice încercare făcută de acesta spre a ieşi sau a vorbi cu vreunul din românii de strajă, trebuiau să-l ucidă fără milă şi fără zăbavă. În sfârşit cavalerul Albrecht, când merse să se culce, spuse lui Ulrich şi lui Conrad că este hotărât să nu se dezbrace în acea noapte şi poronci să-i deie de ştire îndată ce s-ar întâmpla ceva îngrijorător.

Înainte de a se retrage, ținu să vadă pe căpitanul românilor de strajă. Întrebând unde este, i se răspunse că isprăvise schimbarea străjărilor săi cu puțin înainte de căutarea cavalerilor şi se dusese să se odihnească pe lângă tovarăşii care dormeau grămadă lângă zidul capelei. Cavalerul trimise să-l cheme.

În curând apăru în fața lui un om de vreo treizeci de ani, de făptură puternică, îmbrăcat țărăneşte şi învălit într-un suman. Părea plin de somn, de-abia putea să ție ochii deschişi. Spre marea mirare a lui Ulrich şi a lui Conrad, cavalerul nu-l mustră pentru lenea lui, dar se mulțămi să-i deie oareşicare povețe asupra chipului de străjuire.

— Te miri poate că nu l-am pedepsit pentru că l-am găsit dormind când trebuia să vegheze, dar îți mărturisesc că am simțit oareşicare uşurare văzându-l atât de adormit. Faptul că doarme este un semn că nu cugetă la niciun vicleşug. Noapte bună! şi ambii cavaleri

se despărțiră.

LII ÎN CARE SE VA VEDEA CĂ ION CREANGĂ NU ERA ADORMIT

Cavalerul Albrecht se înşela amar: Ion Creangă era un om foarte deştept şi, mai ales, nu era adormit de loc. El şi fratele său, Andrei, erau de mult bine văzuți de părintele Isaia care-i pusese în cunoştința celor mai multe din tainele lui. Apoi Ion mai era unul din cetaşii cei mai de nădejde ai Păunaşului Codrilor: omul lui în Humuleşti şi în împrejurimi. Rămăsese ca trăsnit când privise cum căpitanul lui iubit vine singur să se predeie duşmanilor dar, văzând liniştea lui Mihu, îşi zise îndată că această predare trebuie să ascundă vreo lovitură neaşteptată. În zadar ochii lui căutase să se-ntâlnească cu ochii Păunaşului Codrilor, cu nădejdea de a ceti într-înşii dezlegarea tainei: Mihu nu se uită măcar o clipă la dânsul. Când Conrad se duse să vestească pe cavalerul Ulrich, Ion, în urma poroncii primite, rămăsese de pază la uşa odăiții unde era închis Mihu, cu alt român şi cu un neamț. Când Conrad se întoarse, el poronci păzitorilor, în numele cavalerilor, să nu scape către nime măcar un singur cuvânt despre sosirea Păunaşului Codrilor în Cetate.

Doi nemți fiind însărcinați de Conrad cu paza lui Mihu, Ion se duse să vadă cum îşi caută străjerii lui de slujbă. Îşi isprăvise căutarea pe turnul deasupra râpei

despre apus când zări, deasupra Humuleştilor, în dreptul bisericii, trei focuri în şir cu unul mai mare la mijloc.

El ştia că aceste focuri însemnau:

— Îndată şi cu toţii la sihăstria Părintelui, lovitură mare astă-noapte.

Acuma toate se lămureau pentru Ion Creangă. Părintele era hotărât să apuce Cetatea chiar în acea noapte, spre a putea pune mâna pe Balc; Păunaşul Codrilor venise să se predeie crijaților spre a se afla în Cetate în ceasul în care năvălirea avea să se întâmple, spre a putea ajuta mai bine pe năvălitori. El, Ion Creangă, mai mare peste străjerii români, era dator ca la cel de întâi semn al lovirii, să năvălească cu oamenii lui asupra nemților care păzeau pe căpitanul lui şi să-l scoată din închisoare pentru ca Păunaşul să se puie în fruntea lor.

Căutarea fiind isprăvită, Ion se duse la locul unde se odihneau tovarăşii lui spre a aştepta ceasul când aveau să se schimbe străjării; se întinse pe pământ şi se făcu că doarme. Însă avuse grijă să se culce lângă un cumătru al lui, Stoica Prisacariu, cetaş şi el al Păunaşului Codrilor.

Stoica dormea dus când simți o mână care-l gâdilea după ureche, pe când altă mână apăsa pe gura lui şi auzi glasul lui Ion Creangă şoptindu-i:

— Fă-te că dormi şi nu te mişca. Păunaşul Codrilor a sosit în Cetate şi s-o predat crijaților, zicând că este sătul de lotrie. Pentru Dumnezeu, şezi binişor, zise el simțind că Stoica vroieşte să sară în sus, apoi urmă tot în şoaptă:

— Mai diniorea, făcându-mi căutarea pe turnuri, am

văzut în pădure, deasupra bisericii noastre, trei focuri: două mici, la capete şi unul mare, la mijloc. Ştii ce înseamnă aceste focuri. Se vede că părintele o hotărât să apuce astă-noapte Cetatea ca să poată pune mâna pe neomul de Balc. Păunaşul Codrilor s-o făcut că se predă crijaților numai pentru a fi aproape de noi şi a se pune în fruntea noastră îndată ce ceilalți, de dinafară, vor fi început năvala. Noi trebuie să fim gata să-l scoatem de la opreala în care şede, în odăița de strajă de sub turnul cel mare unde este păzit de doi nemți. Fă bine şi spune celor care dorm lângă tine, dar fără zgomot şi tot făcându-te că dormi. Spune-]e că dacă rândul să străjuiască le va veni înainte ca ai noştri să fi năvălit, să nu cumva să scăpe către nemții cu care vor fi de strajă, măcar un cuvânt despre sosirea Păunaşului, căci crijații mi-au trimes poroncă să nu pomenesc nicio vorbă despre venirea lui.

Nu trecuse un sfert de ceas şi toți românii care erau de strajă ştiau ce se petrecuse şi aşteptau năvala de dinafară pentru a scoate pe Păunaşul Codrilor din închisoarea în care se afla.

Ei nu aveau nicio ură împotriva cavalerilor şi a oştenilor nemți, dar toți, unii mai mult, alții mai puțin, erau pregătiți să se lupte în curând pentru răsturnarea lui Sas; apoi toți urau pe Balc şi erau bucuroşi să puie mâna pe el.

Când cavalerul Albrecht trimise să cheme pe Ion Creangă, chemă pe nume pe acei al căror rând venise şi se duse sub turnul cel mare, unde Conrad strângea nemții care trebuiau să înlocuiască pe tovarăşii lor. Schimbarea străjărilor fiind isprăvită, Ion se duse din nou să se culce lângă tovarăşi şi se făcu că doarme dus,

iar acei care îşi isprăvise rândul şi venise ca să se odihnească, aflară de la tovarăşi sosirea Păunaşului Cedrilor şi lovirea pregătită.

Când cavalerul Albrecth trimise să cheme pe Ion Creangă, el se făcu că se trezeşte cu greu şi am văzut că făcuse pe somnorosul atât de bine încât izbutise să adoarmă parte din bănuielile bătrânului oştean.

Ca toți locuitorii din împrejurimile Cetății, Ion Creangă ştia că este o chioarcă care duce din fântână Cetății în oraş, dar nu ştia deloc că părintele avea mijlocul să pătrundă în chioarcă şi s-o întrebuințeze pentru cucerirea Cetății. El credea că românii aveau să încerce să năvălească din mai multe părți, atrăgând cea mai mare parte din nemți pe ziduri, dar că lovitura cea de căpetenie avea să fie dată de Păunaşul Codrilor, scos din închisoare de străjării români. Prin urmare mai înainte de toate trebuia ca Păunaşul Codrilor să fie scos de la opreala în care se afla. El dăduse, tot prin şoapte, povățuirile trebuitoare pentru ca, la cel dintâi semn de năvală, douăzeci din oamenii lui, cu dânsul în frunte, să se arunce asupra acelor doi nemți care păzeau pe Mihu, să-i doboare la pământ, să sfărâme uşa închisorii cu topoarele lor şi să scoată pe Păunaşul Codrilor dintr-însa.

Un ceas după ce cavalerul Albrecht părăsise curtea, cavalerul Ulrich îşi începu căutarea. Ion Creangă părea acuma încă mai buimac de somn decât îl lăsase cavalerul.

— Ce dracu, îi zise Ulrich, ai băut împreună cu slujitorii voievodului de te clatini aşa pe picioare? Ia umblă mai drept dacă nu vrei să te pun în fiare şi să te țin o săptămână nemâncat în temniță.

Apoi adăogi către sine, liniştit şi cu jumătate de glas:

— Şi cavalerul Albrecht se temea că astfel de dobitoci sunt în stare să urzească vicleşuguri împotriva noastră!

LIII ÎN CARE VEDEM CĂ ROMÂNII PUN MÂNA PE CETATEA NEAMȚULUI, DAR NU PE BALC

Cavalerul Ulrich pusese pe Fritz Winkelmann de strajă la fântână. Dacă Ion Creangă se prefăcea că este somnoros, apoi Fritz era somnoros cu tot dinadinsul. Deoarece ştia bine ungureşte, fusese din acei însărcinați să îndemne pe slujitorii lui Balc să beie cât mai mult. Deşi era de felul său om cumpătat şi avuse grijă să aducă de multe ori ulcica la gură fără a bea dintr-însa, nu-i fusese cu putință să îndemne pe unguri să-şi golească ulciorul fără a deşărta şi el din când în când pe al lui. Fusese trezit numai cu greu dintr-un somn adânc pentru a-şi face rândul; acuma capul îl durea iar picioarele i se păreau de plumb. La începutul străjii se plimbase pe dinaintea fântânei, făcând câte douăzeci şi cinci de paşi înainte şi douăzeci şi cinci înapoi, dar după o bucată de vreme, simțindu-se cumplit de obosit, se aşează pe marginea ghizdeiului şi îşi răzămă capul pe mâinile încrucişate asupra suliții.

Noaptea era senină, luna nu apăruse încă; liniştea cea mai desăvârşită domnea pretutindeni. Oşteanul, care se lupta greu cu somnul, fu în sfârşit, învins de el şi ațipi, dar numai pentru puțină vreme. Zgomotul unor bolovani care se dezlipeau de părții fântânei şi cădeau în apă îl trezi. Într-o clipă Fritz fu în picioare, cu sulița în

cumpănire şi cu privirea aţintită spre fântână. Luna răsărise în toată strălucirea şi, la lumina ei, se vedeau nu numai toate amănunţimile ghizdeiului, dar şi începutul părеţilor. La început urechile lui nu auziră niciun zgomot, se părea că totul reintrase în deplină tăcere. Cu încetul însă i se păru că aude ca un foşnet, apoi scârţâitura făcută de o verigă asupra unui cârlig de fier, apoi iar un foşnet şi iar o scârţiitură. Oşteanul făcu un pas spre fântână, şi i se păru că, sub ghizdeiu, în faţa lui, vede ceva alb mişcându-se.

Fără a mai sta la gânduri, îndreptă într-acolo o puternică lovitură de suliţă. Sulița lovi în ceva care nu era nici piatră, nici lemn şi în care fierul intră, dar, când voi să-l scoată, nu numai că nu putu, dar simţi o puternică smuncitură care îl făcu să-şi piardă cumpătul şi să cadă peste cap în fântână.

Când Fritz sărise în picioare, spada lui se lovise cu putere de ghizdeul fântânei. La auzul acestui zgomot, Ion Creangă, care acum aştepta din clipă în clipă semnul năvălirii, se ridică pe un cot. Văzu pe neamţ lovind cu sulița în fântână apoi, spre marea lui mirare, îl văzu dispărând într-însa, cu capul înainte. Ion sări în picioare: la un şuier uşor din gura lui, toţi românii se sculară cu arma în mână, gata să se răpadă.

Fără a zice un cuvânt, Ion arătă cu mâna spre fântână. Neamţul de strajă lipsea, dar nimic nu se vedea; nimic nu se auzea: liniştea era desăvârşită.

Oamenii începuse să creadă că Ion visase când, deodată, se văzu ieşind din fântână, deasupra ghizdeului, un braţ acoperit cu zale, urmat de un coif lucitor, apoi ieşiră două umere şi un piept înzăuat şi un oştean sări în curte, scoţând paloşul din teacă. Doi

țărani înarmați cu baltage îl urmară numaidecât şi unul din ei dădu strigătul cucuveicii.

— Ai noştri! zise Ion Creangă. Voi, cei aleşi de mine urmați-mă, şi se răpezi spre poarta de sub turnul cel mare, dând țipetul cucuveicii şi urmat de douăzeci de străjări; ceilalți se îndreptară spre acei ieşiți din fântână.

Ştefan, îndată cum pusese piciorul în Curte, se uitase de jur împrejur. Văzu pe Creangă alergând spre poartă cu străjării şi, când auzi strigătul cucuveicii pornind din mijlocul lor, înțelese că ei sunt tovarăşi de luptă. Ceilalți străjări se apropiase acum de el şi Stoica Prisacariu dădu din nou strigătul cucuveicii. Ştefan se uită răpede înapoi, din fântână iesise până atunce vreo cincisprezece oameni iar capetele şi umerile altora apăreau necontenit.

Dar străjării nemți care se aflau pe turnul cel mare şi pe cel dinspre apus zăriră adunătura de la fântână şi strigară:

— La arme! Duşmanul este în Cetate.

Însă de-abia ieşise aceste cuvinte din gura lor şi amândoi cădeau cu capul zdrobit sub loviturile străjărului român care se afla pe lângă fiecare din ei. Străjării de pe celelalte turnuri şi posturi nu putură să apuce să strige căci fiecare avea de luptat cu tovarăşul său român care se năpustise asupra lui. Din toate părțile se auzea acuma zgomot de arme.

— Dumneta vei sta în curte, vei aduna oamenii noştri şi te vei împotrivi la acei duşmani care ar voi să se ieie după mine, zise Stroici lui Prisacariu, eu ieu cu mine zece oameni de-ai noştri şi străjării câți au rămas şi mă duc să pun mâna pe Balc, şi zicând aceste cuvinte se răpezi la scara care ducea la odăile locuite de cavalerul

Albrecht, unde ştia că se adăpostesc oaspeții.

Cavalerul Ulrich, care se scobora din turnul cel mare cu Conrad, auzise zgomot şi strigăte în curte şi venea în grabă, blăstămând scara îngustă care se învârtea necontenit.

Când ajunse jos, sub turn, cei doi străjări nemți erau de mult doborâți la pământ şi legați, iar uşa odăiții zbura în țăndări sub loviturile de topor ale românilor. Cavalerul şi Conrad, răpezindu-se asupra lor cu spada ridicată, ei se dădură înapoi, dar înainte ca cei doi oşteni să fi putut purta o singură lovitură, erau apucați pe la spate, trântiți la pământ şi legați burduf.

Tot atunce o chingă de fier care ținea pe dinăuntru dulapul alcătuind uşa odăii unde era închis Mihu, se desprinse sub loviturile înverşunate ce-i erau purtate şi căzu jos; românii încetară de a mai lovi şi, în uşă, apăru chipul Păunaşului Codrilor. Un chiot de bucurie îl primi.

— Căpitane, îi zise Ion Creangă apropiindu-se de el, ai noştri au pătruns în cetate prin fântâna din curte. Pe crijatul cel tânăr şi pe trei nemți îi ținem legați, aice, sub poartă.

— Dați-mi un paloş căci sunt fără arme, zise Mihu.

Un țăran îi întinse un paloş lung şi lat.

— Zece oameni rămân aice cu Ion Creangă pentru a păzi poarta, poronci atunci Păunaşul Codrilor, ceilalți mă urmează, şi se răpezi spre curte.

O găsi plină de români, căci mai toți oamenii părintelui Isaia ieşise din chioarcă. Oştenii nemți care ieşise din odăi pe jumătate îmbrăcați, fusese, la ieşirea lor în curte, striviți sub un număr înzecit de duşmani, trântiți la pământ şi legați. Numai vreo doi, mai ageri, izbutiră să întrebuințeze armele şi să rănească pe trei

sau patru români. Dintre aceştia însă niciunul nu dăduse în nemți, mulțămindu-se să-i aducă la neputință.

Dar vreo trei sau patru unguri mai puțin beți decât ceilalți, alergând spre locuința lui Balc, de-abia apucase să facă trei paşi în curte şi căzură măcelăriți sub loviturile românilor.

— La odăile nemților, acolo sunt acuma slujitorii domneşti, se auzi din mai multe părți.

Tocmai atunce Mihu ieşea de sub poartă, îndreptându-se cu paşi răpezi spre mijlocul curții; Stoica Prisacariu îl zări şi-i ieşi înainte.

— Să trăieşti, căpitane! Mă bucur că te văd scăpat, îi zise el.

— Ce stați aice? răspunse Păunaşul Codrilor. La locuința lui Balc! Trebuie să punem numaidecât mâna pe dânsul. Cetatea întreagă nu face pentru noi cât ar face prinderea lui Balc.

— Într-acolo s-o dus cneazul Stroici cu vro cincizeci de oameni, zise unul din români. Noi, până acuma, am legat şasesprezece nemți.

— Dacă cneazul Stroici urmăreşte pe Blac, cu atâția oameni, zise Mihu, sunt liniştit, el va şti să puie mâna pe dânsul. Trimete câte zece oameni la fiecare din scările care duc în rândul de sus, să nu lese pe nime să iasă, iar dumneta rămâi în curte. Zece oameni să vie cu mine în închisori să scăpăm dintr-însele pe nenorociții care zac acolo, şi Mihu porni spre temniță.

După fuga Ilenei nu mai fusese pus niciunul din oştenii Cetății de strajă la închisoare, unde nu se mai afla nimeni, închis. Mihu nu găsi în sală decât pe slujitorul ungur, Lengyel Aron, lungit pe pământ şi

horăind cât patru. Unii din tovarăşii lui Mihu, ridicau armele asupra lui, dar Păunaşul Cedrilor le strigă cu glas amenințător:

— Nu vă este ruşine să ucideți un om care doarme; să nu care cumva să-i faceți ceva. Treziți-l.

Dar oamenii se căzniră în zadar să trezească pe ungur; el, la toate încercările lor răspundea numai prin horcăituri. Mihu se duse la uşile tuturor chiliilor şi bătu într-însele, zicând cu glas tare:

— Românii au pus stăpânire pe Cetate; Balc este în puterea lor. Eu slobod pe acei care zac în închisoare. Cei închişi să bată la uşă.

Dar în zadar, nimeni nu-i răspundea căci nimeni nu era închis.

— Mergeți de-mi aduceți aice pe unul din oştenii nemți, poronci Mihu, în sfârşit.

În curând doi oameni veniră, aducând pe un neamț a cărui brațe erau legate după spate. Era Gottfried Schuster: Mihu îl recunoscu îndată.

— Noi ne cunoaştem mai de mult, zise el neamțului, iar întâlnirea noastră de astă-primăvară o fost spre binele dumitale.

— Aşa este, răspunse Gottfried, care ca aproape toți oştenii din cetate vorbea bine româneşte.

— Atunce, zise Mihu, la rândul dumitale fă-mi şi mie un bine. Spune-mi unde stă închisă fata pe care a adus-o Balc cu dânsul în această Cetate?

— Nu este închisă nicăiure, răspunse Gottfried, căci o fugit, sunt acuma câteva ceasuri.

Trăsnetul dacă ar fi căzut asupra lui Mihu nu l-ar fi uimit mai mult decât cuvintele pe care le auzi de la oştean.

— Unde? Cum? întrebă el.

— La fuga ei, zise atunce Gottfried, am fost părtaşi cu toţii, ca să împlinim dorinţa stăpânei noastre, a soţiei cavalerului Albrecht. Încotro o apucat nu este la cunoştinţa mea. Ştiu numai că a fost dusă afară din Cetate din poronca cavalerului Ulrich de către Hans Biedermann, care este wachtmaistrul nostru.

În zadar Mihu îi mai puse întrebări, Gottfried nu putu să-i mai deie nicio lămurire în privinţa Ilenei. În urma încredinţării că nime nu se află închis în temniţile Cetăţii, Mihu ieşi iar în curte. Aice găsi pe Stroici vorbind cu părintele Isaia care venise şi el în urma oamenilor, pe scările de frânghie atârnate de către Bubulete.

Călugărul, cum pusese piciorul în curtea Cetăţii, întrebase de Mihu şi i se răspunse că Păunaşul Codrilor este slobod şi teafăr. Dar când îl văzu, faţa lui se înveseli. Mihu, cum îl zări, se duse să-i sărute mâna iar bătrânul, fără a zice un cuvânt, îi luă capul între amândouă mâinile şi îl sărută de mai multe ori pe obraji şi pe frunte.

— Da, zise atunce Stroici, tocmai povesteam părintelui că când ne-am suit pe scara care duce la odăile cavalerului Albrecht, am găsit uşa de la rândul de sus închisă. Am dat-o jos dar cu mare greutate şi cu multă pierdere de vreme căci era foarte grea şi legată cu şine groase de fier, închisă prin o broască puternică şi prin doi drugi groşi de fier, încrucişaţi pe din dos. Am căutat peste tot locul, dar n-am găsit nici pe cavalerul Albrecht, nici pe Balc nici pe solul unguresc. Trebuie să fie ascunşi în vreo tainiţă sau să fi fugit prin vreo ieşire cunoscută numai cavalerului.

— În asemenea împrejurare, zise Mihu, trebuie să încălecăm numaidecât şi să ne punem în urmărirea lor, cai sunt destui în Cetate. Dar pe Balc trebuie să punem numaidecât mâna, căci altfel nimica n-am făcut. Cetatea era doară şi aşa a noastră, de vreme ce părintele cunoştea chioarca şi făcuse alta de la sihăstrie până la dânsa.

— Da, zise părintele, Balc trebuieşte urmărit numaidecât: prinderea lui singură poate cumpăni paguba pricinuită scopurilor noastre prin această lovitură pripită.

Mihu plecă capul la auzul acestor cuvinte.

— Dacă, urmă călugărul, Balc este ascuns în vreo tainiță, el nu va putea scăpa, căci vom face pază bună, iar foamea şi setea îl vor sili să iasă. Mai rău ar fi pentru noi dacă ar fi acuma afară din zidurile Cetății. De aceea grăbiți să vă puneți în urmărirea lui.

Mihu spuse câteva cuvinte lui Ion Creangă care dispăru, urmat de vreo câțiva oameni.

— Câți nemți au căzut? întrebă Stroici.

— Morți sunt numai doi, răspunse Stoica Prisacariu; erau de strajă pe turnuri şi au fost ucişi de oamenii noştri care păzau în tovărăşie cu dânşii. Alți patru sunt răniți însă numai unul greu şi şaptesprezece sunt teferi, dar legați cobză.

— Eu ştiam că numărul lor era de douăzeci şi cinci, unde sunt ceilalți doi?

— Unul o fost învoit aseară de crijatul cel tânăr să se ducă până la Humuleşti, celalalt nu ştiu unde poate să se afle.

— Dar slujitorii veniți cu voievodul şi cu solul unguresc?

— Vreo patru trăiesc, legați şi ei, ceilalți sunt acuma departe.

— Cum? întrebă Stroici, au fugit?

— Leşurile lor se află aice, răspunse Stoica liniştit, dar sufletele lor trebuie să fi ajuns acuma în iad.

Tocmai atunce apăru Ion Creangă şi oamenii care îl întovărăşise, aducând cu dânşii un număr mare de cai înşăuați.

— Cincizeci şi doi de cai găsit-am în grajduri, zise el, şi toți sunt buni, mai cu seamă aceşti doi care-i țin eu de frâu.

Fără a mai pierde vreme, Mihu şi cu Stroici încălecară pe caii care-i ținea Ion Creangă, iar ceilalți fură luați de acei din români care erau cunoscuți de călăreți mai buni şi erau mai bine înarmați. Poarta cea mare fu deschisă, podul lăsat în jos, iar la capră călăreții se împărțiră în două cete, unii, cu Mihu, apucară la dreapta iar ceilalți, cu Ştefan, spre Târgul Neamțului. Vreo treizeci de oameni pe jos îi urmară în curând şi se îndreptară la deal, pentru a căuta pe fugari în pădurile de deasupra Cetății.

LIV O FATĂ DE OȘTEAN

De-abie se închisese poarta Cetății când părintele Isaia porunci:

— Pintilii să ieie douăzeci de oameni cu facle şi să vie cu mine, ca să căutăm cu de-amănuntul dacă nu cumva vom găsi ascunzătoarea lui Balc.

Călugărul îşi aduse aminte că auzise odată vorbindu-se că, în sala cea mare, este o uşă ascunsă, deschizându-se cu meşteşug şi în dosul căreia ajungeai într-un fel de săliță, lăsată în ziduri şi care ducea sub Cetate, la o tainiță. Vroia să se încerce să găsească acea uşă, şi, cu ajutorul lui Pintilii, s-o deschidă.

Ajuns în sala cea mare unde totul fusese răscolit de oamenii care intrase într-însa cu Stroici, pipăi şi bătu în zadar în fiecare palmă de părete: nicăiere nu auzi sunând a deşert. Pintilii căută cu tot de-amănuntul, dar nu putu să găsească cea mai mică crăpătură care să-l fi pus pe urma unei deschizături.

Se făcuse acuma ziuă: faclele fură stinse.

— Care din voi, întrebă călugărul, a luat parte la întâia căutare făcută în aceste odăi de cneazul Stroici.

— Noi, părinte, ziseră vreo patru țărani.

— Căutat-au cneazul cu de-amănuntul în toate odăile, întrebă Isaia. Răspunde tu, Neculai Vleja, că te ştiu om deştept.

— O căutat cu de-amănuntul în toate odăile afară de acea în care doarme crijatul cel bătrân şi unde se afla

jupâneasa lui.

— Şi de ce n-o căutat el şi acolo?

— Când era să intrăm, o ieşit afară slujnica jupânesei şi o spus cneazului să nu intre în zadar, căci în odaie nu se află niciunul din acei pe care-i căutăm, dar numai jupâneasa dezbrăcată.

— Şi cneazul Stroici s-o mulțămit numai cu atâta încredințare? mai întrebă călugărul zâmbind.

— Da, n-o mai stăruit să intre şi ne-o chemat în altă parte, lăsând înaintea uşii un om de pază ca să nu cumva să încerce să intre niscaiva de ai noştri.

— Mie mi se cade să fiu mai bănuitor decât cneazul Stroici, zise părintele Isaia îndreptându-se spre uşă. Urmați-mă.

La uşa Măriei se afla într-adevăr de strajă un român zdravăn, răzămat pe un baltag urieş. Când văzu pe călugăr apropiindu-se se dădu în lături. Isaia bătu la uşă, aceasta se deschise şi Hertha ieşi afară.

— Vreau să vorbesc cu stăpână-ta, zise călugărul şi, împingând-o în lături, intră în odaie.

Pentru acele vremuri şi date fiind împrejurările în care se afla atunce aceste țări, odaia de culcare a cavalerului Albrecht era îmbrăcată cu mare bogăție.

Patul era de lemn de nuc nelustruit, dar împodobit cu numeroase săpături alcătuind izvoade frumoase. De la verigile baldachinului, asemene de lemn de nuc săpat, atârnau nişte scoarțe de mare frumuseță. Alte scoarțe acopereau părețiі albi şi podelile de scânduri late de brad. Două dulapuri mari, de lemn de nuc săpat, o masă acoperită cu o învălitoare de pânză de in, cu dungi şi ciucuri de aur, pe care se vedea o mică oglindă prinsă într-o ramă de argint, două jilțuri mari, tot de lemn de

nuc săpat, căptuşite cu perine de catifea verde, trei scaune cu trei picioare şi mai multe vase de argint şi de alamă alcătuiau îmbrăcămintea.

Pe unul din jilțuri stătea Maria; se vedea că rochia albă ce o purta fusese aruncată în grabă pe dânsa, iar părul bălan îi atârna pe umere. În celălalt jilț şedea părintele Anselm. Amândoi se sculară când zăriră pe Isaia.

— Mă iartă, jupânească, zise el, dar vârsta făcându-mă mai bănuitor decât cneazul Stroici, este de datoria mea să caut dacă nu cumva se găseşte aici vreo ascunzătoare în care să fie ascuns, voievodul.

— Puterea este în mâinile cuvioşiei tale, părinte, poți face ce vreii, dar această căutare va fi în zadar, aice nu este nici ascunzătoare, nici ascuns.

La un semn a lui Isaia, oamenii care îl urmau începură să caute în toate părțile, sub pat, în dulapuri, după ele. Păreții fură pipăiți cu cea mai mare îngrijire, dar nu se găsi urmă de ascunzătoare.

— Te rog, jupânească, să mă urmezi până la sala cea mare, zise Isaia Măriei după isprăvirea căutării şi părăsi odaia, urmat de soția cavalerului şi de mai mulți oameni.

Pe preg călugărul se întoarse şi, văzând că Anselm urmează pe Maria, îi zise cu asprime:

— Dumneta nu te vei mişca din această odaie fără de voia mea, apoi îşi urmă drumul spre sală.

Se opri în mijlocul ei şi făcu doi paşi spre Maria, care văzându-l că stă, stătu şi ea. (...)

— Balc nu este în Cetate, el lipseşte împreună cu soțul dumitale şi cu solul unguresc. Şi eu vin să te rog, în

numele neamului din care ai ieşit, să ne arăți unde este ascuns Balc. Ştiu că îl disprețuieşti ca pe un neom, ca pe un mişel. Sunt gata să jur pe sfântă cruce că nu se va atinge de un păr al capului soțului d-tale şi va fi slobod să plece cu dumneta, cu tovarăşul, cu oştenii şi cu tot avutul lui, încotro va găsi cu cale. Gândeşte-te că prin mine auzi rugămintea unui neam întreg.

Văzând că călugărul a tăcut, şi că aşteaptă răspunsul ei, Maria, care ascultase cuvântul lui cu ochii ațintiți la pământ, răspunse, uitându-se drept la dânsul:

— Nu ştiu unde se află acuma Balc.

— Dar, răspunse Isaia cu privirea ațintită asupra ochilor ei, ştii pe unde a fugit.

Maria tresări şi plecă ochii fără a răspunde. Călugărul scoase din sân crucea de abanos de care nu se despărțea niciodată.

— Jură pe această cruce că nu ştii pe unde o fugit soțul, dumitale, cu Balc şi cu solul unguresc.

Maria nu răspunse, ea se făcu şi mai galbână.

— Tăcerea dumitale este o mărturisire, zise călugărul: firea dumitale dreaptă şi cinstită nu cunoaşte minciuna şi fuge de întrebuințarea ei. Spune-mi, fiico, pe unde o fugit Balc, şi călugărul luă în mâinile lui una din mâinile Măriei. (...)

— Balc şi cu solul unguresc, însoțit de doi slujitori domneşti au scăpat, zise Ion Creangă. Prin căi necunoscute au fost duşi în herghelia crijaților, la capătul de sus al Dealului Cetății. Neamțul care îngrijeşte de herghelie le-o dat patru cai fugari care trebuie să fi fost înşăuați gata, căci lângă casa lui am dat de nişte oameni din Humuleşti care scoborau de pe

Pleşul şi aceşti oameni ne-au zis că s-au întâlnit cu dânşii, chiar în vârful dealului şi i-au lăsat gonind spre Suceava. Oamenii au cunoscut bine atât pe Balc cât şi caii pe care călăreau. Căpitanul îi urmăreşte cu treizeci de oameni; eu şi alți câțiva de ai noştri ne-am întors cu cneazul Stroici. Pe crijatul cel bătrân nu l-o văzut nimeni.

Isaia făcu un semn de deznădăjduire şi, urmat de toți românii, părăsi sala. Când Maria se văzu singură, căzu în genunchi, nu spre a mulțămi lui Dumnezeu fiindcă-i cruțase zilele, dar spre a îndrepta către el o rugăciune fierbinte, cerându-i să păstreze tefere viața şi cinstea soțului ei.

LV UN CAVALER

Când cavalerul Albrecht, părăsind în curtea Cetății pe tovarăşul său, se retrase în odaia lui de dormit, găsise pe Maria culcată dar încă trează şi îngrijată din pricina întârzierii lui.

Cavalerul o puse pe scurt în cunoştința predării Păunaşului Codrilor şi, deprins să nu aibă taine pentru dânsa, crezu nimerit să nu-i ascundă bănuielile lui. Maria nu se îngrozise de loc la gândul că ea şi soțul ei trebuiau să fie gata să înfrunte noi primejdii; se deprinsese să trăiască în mijlocul lor. Dar vestea despre predarea Păunaşului Codrilor o turbură adânc. Amintind cavalerului Albrecht că datoreşte viața şi cinstea aşa-numitului lotru, întrebă pe soțul ei dacă nu s-ar putea găsi un mijloc de scăpare pentru dânsul.

Cavalerul scutură capul.

— Am închis ochii asupra mijloacelor întrebuințate pentru a face scăpată pe biata fată adusă aice de Balc. Ea era însă o ființă nevinovată, a cărei singură vină era de a fi stârnit, prin frumusețea ei, poftele nelegiuite ale lui Balc. Îngăduind scăparea ei nu făceam nicio pagubă craiului căruia i-am jurat credință. Păunaşul Codrilor însă este un lotru numai pentru oamenii care nu cunosc împrejurările şi judecă cu uşurință: într-adevăr, el este un duşman al craiului, un om primejdios, care caută să răscoale poporul de aice împotriva crăiei ungureşti. Este lucru bătător la ochi că mulți cneji şi cea mai mare parte

din țărani sunt cu dânsul, gata să se răscoale asupra mişelului de Sas şi să încerce a scutura jugul unguresc. Eu sunt pus aice ca să sprijin stăpânirea craiului peste această țară. Dacă întâmplarea a făcut ca unul din cei mai aprigi şi mai primejdioşi duşmani ai craiului să încapă în puterea mea, trădător aş fi dacă i-aş da drumul. Nu, pe Păunaşul Codrilor îl voi păzi cu îngrijire până ce-mi va veni dezlegare de la curte ce să fac cu el.

— Cel puțin, zise Maria, nu-l vei da pe mâna lui Sas?

— Nu, zise cavalerul, nu-l voi preda lui Sas, cel puțin până ce nu voi primi de la curte poroncă să i-l predau; el fiind duşmanul craiului, craiul va hotărî de cine să fie judecat. Această hotărâre nu va putea sosi înainte de trei sau patru luni; va trebui prin urmare să steie închis aice până la sosirea ei.

La auzul acestor cuvinte, Maria simți că i se ie o povoară grea de pe piept. Trei sau patru luni erau vreme îndelungată şi cine ştie ce se putea întâmpla în decursul lor.

— Însă, urmă cavalerul după o tăcere, tare mă tem că, până atunce, să nu fim noi cei închişi şi Păunaşul Codrilor cel tare şi mare. Dar, adaose el, eu stau de vorbă împiedecându-te să dormi; trebuie să fii cumplit de obosită. Nu, eu nu mă voi culca astă-noapte, dar mă voi odihni în acest jilț.

Şi, aşezându-se într-un jilț, cu toată îngrijirea de care era cuprins, nu întârzie să aţipească. Odihna lui fu scurtă. Strigătele străjărilor de pe turnuri şi zgomotul din curte îl făcu să sară în sus.

— Îmbracă-te îndată, strigă el Măriei, eu mă duc să văd ce este.

Ieşind în sală şi apropiindu-se de o fereastră deschisă,

văzu curtea plină de țărani, o învălmăşală cumplită şi o ceată mare de oameni înarmați alergând spre scara care ducea la locuința lui. Cavalerul pricepu tot: printr-o săritură fu la uşa scării care rămânea totdeauna deschisă, o închise, întoarse cheia şi împinse zăvorul. Nu era prea timpuriu căci de-abia întoarse cheia când loviturile duşmanilor se auziră într-însa. Cavalerul prinse degrabă drugii care o închideau pe dinăuntru şi se răpezi la odaia în care dormea Balc. Voievodul aruncase hainele pe dânsul şi un slujitor îl încingea acuma cu paloşul.

O mulțime de țărani năvălesc din toate părțile, au pătruns în Cetate printr-o chioarcă care duce din oraş în fântână. Orice încercare de apărare este zadarnică, trebuie să-ți scapi viața; urmează-mă şi, zicând aceste cuvinte, cavalerul se îndreptă răpede, urmat de Balc şi de slujitor, spre sala cea mare. Aice fură ajunşi de alt slujitor şi de Samossy, în cioareci şi ciubote, dar fără atila şi fără pălărie.

— Alergați de închideți uşa din fund, strigă cavalerul slujitorilor. Cu cheia, mai strigă el. Acuma aşezați drugii răpede!

Era vreme, căci năvălitorii izbeau acuma cu putere în uşă. Cavalerul Albrecht se apropie atunce de colțul despre odăile lui al zidului dinafară şi, după ce îl pipăi, împinse cu putere într-însul. Zidul se deschise numaidecât şi se văzu o deschidere prin care putea trece un om.

— Intrați răpede şi scoborâți scara, zise cavalerul, eu rămân cel de pe urmă pentru a închide uşa.

Balc dispăru prin deschiderea din zid şi Somossy îl urmă. Cavalerul Albrecht care se uita necontenit înspre

uşa rămasă deschisă, văzu deodată pe Maria intrând în sală şi înaintând spre el. Alergă la dânsa şi îmbrățișând-o, îi zise răpede.

— Duc pe voievod şi pe sol la herghelie unde se găsesc totdeauna şase cai cu şeile pe dânşii şi mă întorc numaidecât. Nu aibi nicio teamă, duşmanii nu-ți vor face niciun rău. Numai te rog, întoarce-te în odaia ta ca să nu te găsească aice: uşa asta, aratând spre uşa care fusese închisă de slujitor, are să cadă în curând.

O strânse încă o dată la piept, apoi dispăru şi el în deschizătura din zid care se închise îndată după dânsul.

Ajunsese în curând pe Balc şi pe ceilalți care-l aşteptau în josul scării lungi, înguste şi întoarse ce o scoborâse. Pătrunse până în zidul înaintea căruia se oprise voievodul, pipăi din nou cu mâna, apoi oprind-o în loc, dădu o zmuncitură puternică. Zidul se deschise îndată şi aice şi cu toții intrară într-o chioarcă în care un om înalt putea merge în veie.

— Răpede, zise cavalerul, trecând înaintea celorlalți, n-avem vreme de pierdut; ne aflăm acuma sub Cetate, această chioarcă duce la casa păzitorului de la herghelia noastră.

După un sfert de ceas şi mai bine de mers care semăna mai mult cu o alergătură, cavalerul se opri înaintea altui zid, care sub împinsătura lui se deschise ca şi celelalte două.

— Suntem în pivnița herghelegiului meu, zise cavalerul, după ce zidul se închise. Urmați-mă!

Urcară după dânsul o scară cu trepte de lemn şi se opriră în fața unei uşi.

— Matias! Matias! strigă cavalerul, bătând cu mânerul spadei în uşă.

Se auziră paşi, uşa se deschise şi pe pragul ei apăru un neamț, lung cât toată lumea, slab ca un băț, cu musteți lungi, albe ca zăpada, care ținea un fanar în mână.

— Poronciți, domnule cavaler! zise el.

— Îndată la cai, zise cavalerul, nu avem măcar o clipă de pierdut. Țăranii s-au răsculat şi au pus mâna pe Cetate; aceştia sunt Blac, fiul lui Sas şi solul voievodului Ardealului cu doi slujitori domneşti, pe care trebuie să-i scăpăm de urgia răsculaților. Adă îndată caii.

Fără a răspunde un cuvânt, Matias strigă nemțeşte cuiva în locuința lui, să vie la grajd şi dispăru cu fanarul, iar cavalerul păşi peste prag urmat de tovarăşi. Ei se găseau acuma într-o odaie mică dar curată, unde locuia Matias cu ai săi. Nemțoaica încă dezbrăcată aprinsese în grabă acum o opaiță.

Fugarii n-avură vreme să schimbe multe cuvinte, căci în curând s-auziră caii venind. Ei ieşiră atunce pe prispă şi găsiră pe herghelegiu, cu un băiet al lui, care țineau cinci cai având şeile pe dânşii. Balc, Somossy şi cei doi slujitori se grăbiră să încalece.

— Nu vii şi dumneta? întrebă Balc pe cavaler.

— Nu, răspunse acesta, mă întorc la oştenii şi la soția mea. Băietul lui Matias vă va fi călăuză până în valea Şomuzului, caii sunt foarte buni. Mergeți cu bine.

— Domnule cavaler, zise atunce Balc, îți datoresc viața, fii încredințat că atât părintele meu cât şi craiul vor avea cunoştință de frumoasa dumitale purtare. Să ne vedem sănătoşi, şi, cu aceste cuvinte dădu pinteni calului.

După ce zgomotul făcut de copitele cailor nu se mai auzi, cavalerul Albrecht schimbă câteva cuvinte cu

Matias, apoi plecă spre Cetate pe drumul pe care venise. Însă când ajunse în fundul chioarcei, zăvorul care deschidea zidul nu voi să joace: vreme de un ceas se căzni în zadar. Era să-l lese şi să se întoarcă la casa lui Matias când, fără ca să fi făcut alte încercări decât acea pe care o făcuse necontenit de la început şi fără a apăsa în alt loc, lespedele se urni. Cavalerul se grăbi să suie scara strâmtă şi sucită care, de subt temeliile Cetății, ducea în sala cea mare. Când ajunse în vârful ei, se opri şi începu să pipăie părețele la înălțimea feței lui până ce atinse un fel de mănunchiu; apăsă pe el cu amândouă mâinile şi începu să tragă. O bucată de părete, lată de trei palme şi naltă de un stânjăn lunecă spre scară fără zgomot căci era pusă pe rotiți care umblau pe două uşi. Această bucată de părete dezlipindu-se, lăsase un gol în care cavalerul se grăbi să intre. În acel gol erau trei trepte, pe care el le sui tustrele: la înălțimea feții lui era o scobitură alcătuind masca unui om. Această scobitură pe dinafară, adică pe partea din sală a părețelui alcătuia capul Mântuitorului răstignit pe cruce, săpat în piatră iar trupul şi crucea alcătuiau ca un fel de învăliş în care intra partea de zid ce fusesee dezlipită de cavaler. Două brațe prin care trecea lumina zilei arătau unde erau ochii, alte două, mai mici, plecau din urechi. Cavalerul Albrecht, punând fața lui în acea mască, putu prin bortele ochilor să vadă toată sala, iar prin acele de la urechi, fiind foarte cu meşteşug făcute, piezişe, mai late în partea sălii decât în partea de din dos, putea să audă cel mai mic zgomot făcut în sală.

Cum puse ochii pe bortă, tresări. În sală se afla Maria, soția lui, cu un oştean străin, fără coif, dar îmbrăcat în zale, cu paloşul la brâu şi pinteni de aur la călcâie.

Amândoi stăteau în picioare lângă uşa care ducea la odăile ei. Oşteanul se afla chiar în prag şi părea că voieşte s-o împiedice să părăsească sala.

Ea vorbea tocmai atunce şi glasul îi era supărat.

— De ce nu vreu să stau la vorbă cu dumneata, zicea ea. Pentru că eşti un trădător viclean! Folosindu-te de cunoştința Cetății dobândită în vremea în care ai fost căutat de noi într-însa şi scăpat de moarte, ai adus în zidurile ei pe duşmanii craiului căruia i-ai jurat credință! O! s-ar cădea să ți se sfărâme pintenii de aur ce, spre ruşinea cavalerimii, îi porți la călcâie. Nu vreu să aud un cuvânt din gura dumitale cea vicleană. Dă-te la o parte şi lasă-mă să trec!

Dar oşteanul nu se mişcă din loc.

— Şi eu nu te voi lăsa să pleci până ce nu vei auzi tot ce am de zis.

Maria se lăsă pe un scaun şi, ascunzându-şi fața în mâni, începu să plângă.

— Nu sunt un trădător, zise Stroici, sunt un oştean care îşi împlineşte datoria. Acum îți pot destăinui că sunt dezlegat de orice jurământ de credință către craiu? unguresc şi că am jurat credință altuia, unui voievod din neamul nostru care este pe cale să mântuie această țară de ocârmuirea blăstămată a lui Sas şi s-o facă neatârnată de crăia ungurească. Când am fost lovit de hoții lui Ianoş şi lăsat ca mort în pădure, veneam trimis de domnul meu, spre a-i fi namestnic în această țară şi a lucra în numele lui la dezrobirea neamului meu. Vina mea fost-a oare dacă am căzut rănit aproape de moarte şi dacă dumneta, cunoscându-mă, m-ai adus în această Cetate pe când eram în nesimțire şi m-ai scăpat de moarte prin îngrijirea dumitale şi acele ale preotului

papistaş? Vinovat aş fi dacă aş fi încercat prin vicleşug să mă furişez în zidurile stăpânite de crijați. Sau oare, fiindcă m-ați căutat, dator eram să părăsesc datoria sfântă de care eram legat prin fire şi prin jurământ? Dar trebuie să ştii că de la datoria mea, către cei care m-au ridicat dintre morți şi m-au căutat până ce m-au făcut iar sănătos, eu n-am fugit. Am cerut şi mi s-a încuviințat ca viața tuturor acelora care apărau această Cetate să fie, pe cât cu putință, cruțată, ca cinstea şi averea, lor să rămâie neatinsă. Şi dacă m-ai văzut printre rândurile năvălitorilor, această împrejurare este datorită în mare parte dorului de a împiedica prin ființa mea orice cruzime zadarnică, orice batjocură de care ar putea fi atinşi acei la care ții. Iar de cunoştința mea de cetate întru nimic nu ne-am folosit, căci alții, mai vrednici decât mine, cunoşteau de mult o chioarcă ce duce la fântână din curtea Cetății şi prin care am pătruns în zidurile ei. Şi acuma, hotărăşte dacă mi se cuvin, poreclele de trădător şi de viclean, dacă tot eşti de părere că sunt nevrednic de pintenii de aur ce-i port la călcâie şi dacă se cade ca ei să fie sfărâmați?

Maria nu răspunse; ea urmă să plângă, dar lacrimile ei: erau acuma lacrimi de mulțămire căci vedea că logodnicul ei de altă dată, pe care îl iubise atâta şi pe care îl iubea şi astăzi, nu era ființa vicleană ce, pentru o clipă, îşi închipuise că este.

Ştefan înțelese ce se petrecea într-însa. Se apropiă de ea şi se încercă, dar în zadar, să-i desprindă binişor mâinile de pe față.

— Mario, zise el, cu un glas rugător, oare n-ai să-mi zici nicio vorbă bună? Uitat-ai cu desăvârşire trecutul? oare în inima ta nu mai stă ascunsă nicio urmă de

dragoste? Mario! Eu sunt Ştefan, logodnicul tău, acel care a ştiut să deştepte iubirea în sânul tău de fecioară, acel pe care îl aleseseşi pentru a-ți fi tovarăş pe viață şi în a cărui inimă icoana ta n-a fost ştearsă nici măcar o clipă! O, Mărie, numai o vorbă bună, numai un cuvânt pornit din inima ta!

Maria se ridică în picioare şi se uită țintă în ochii lui.

— Ştefan Stroici, zise ea cu un glas care tremura deşi, se vedeau silințele ce şi le da pentru a-l face hotărât, de ce te încerci în zadar să deştepți un trecut care trebuie să fie îngropat pe vecie? Cavaleresc este să mă faci cu de-a sila să ascult vorbele tale când soarta m-o dat în mâna voastră? Mărinimos este să-ți întrebuințezi izbânda pentru a sili pe soția altui om care poartă pinteni de aur să asculte vorbele de dragoste ce, dacă odinioară am împărtăşit-o, s-o făcut, nelegiuită când eu mi-am dat credința altuia? Află încă o dată că zadarnice îți sunt încercările şi că voi ține cu sfințenie credința jurată soțului care m-o mântuit de o soartă îngrozitoare! Încă o dată, dacă eşti vrednic de pintenii ce-i porți, dă-te în lături şi lasă-mă să trec!

— Ah, strigă Ştefan cu deznădăjduire, moartă este iubirea ta şi, dându-se în lături, o lăsă să treacă.

Mai rămase câteva clipe lângă prag, privind după dânsa până ce dispăru în odaia ei, apoi, plecând capul, părăsi şi el, sala prin uşa opusă.

Nu avuse vreme să se depărteze mult, când păretele de lângă chipul Mântuitorului răstignit se deschise fără a face zgomot şi se închise iar asupra cavalerului Albrecht.

El nu pierduse un cuvânt din cuvintele schimbate de Maria cu Ştefan; pricepuse tot şi ochii îi erau acuma

plini de lacrimi.

— Biata copilă! zise el către sine cu jumătate de glas. Cât trebuie să fi suferit de când ştie că frumosul ei logodnic trăieşte, iar ea trebuie să-şi piardă tinereţile lângă un ghiuj bătrân şi gârbovit ca mine! O! voi şti să fac ca chinul ei să nu se mai prelungească vreme îndelungată! îi voi răsplăti cei patru ani de fericire fără seamăn, neaşteptată, ce mi i-a dat, voi şti să părăsesc această lume la vreme pentru ca ea să poată avea încă mulţi ani de fericire pe lângă acel ales încă din tinereţe.

Se auzeau acuma paşi venind spre sală şi curând intrară pe uşă părintele Isaia, cu Stroici şi cu Mihu. La vederea cavalerului se opriră pe loc. Dar Albrecht înaintă spre dânşii şi, desprinzând spada, o întinse lui Stroici, zicând româneşte:

— Sunt cavalerul Albrecht de Wolkenstein căruia craiul Ungariei i-a încredinţat paza acestei cetăţi. Oştenii mei sunt ucişi sau în mâinile voastre, nu-mi mai rămâne decât să mă predau şi eu. Fiindcă am a face cu un bărbat care poartă pinteni de aur, nădăjduiesc că el se va purta faţă de mine şi de ai mei după obiceiurile cavalereşti şi că va încuviinţa răscumpărarea noastră.

— Sunt cneazul Ştefan Stroici, namestnicul voievodului Bogdan în Moldova, răspunse Ştefan Stroici. Port pinteni de aur şi ştiu cum să mă port faţă de un cavaler viteaz, învins de o soartă potrivnică. Nu primesc răscumpărarea, dar vă voi lăsa, pe dumneta şi pe soţia dumitale, pe celălalt cavaler, pe oştenii voştri şi pe capelanul vostru să plecaţi chiar de astăzi în Ţara Ungurească, cu armele şi cu tot avutul vostru mişcător, vite şi lucruri de tot soiul. Iar spada păstreaz-o, nime nu va şti s-o mânuiască mai bine decât dumneta.

— Şi ce ne ceri în schimb? întrebă cavalerul cu bănuială.

— Cuvântul dumitale că vreme de şase luni nu veți purta armele împotriva lui Bogdan şi a oamenilor săi...

— Şi arătarea tainiții prin care ai făcut pe Blac scăpat, întrerupse călugărul.

— Voievodul a scăpat? întrebă cavalerul.

— Da, zise Stroici, Păunaşul Codrilor, voinicul care este de față, l-a urmărit până la un loc şi iar s-a întors înapoi, căci s-a încredințat că caii lui nu vor putea să ajungă caii fugarilor.

Cavalerul zâmbi.

— Caii fugarilor sunt cei mai buni ce-i am. Ei totdeauna stau înşeuați noaptea întreagă spre a fi gata în asemene împrejurări. Ne vom lega să nu purtăm armele împotriva voastră vreme de şase luni şi vă voi arăta tainița prin care a scăpat voievodul, dar sunt dator, mai nainte de toate, să mulțămesc Păunaşului Codrilor pentru binele ce l-a făcut astă-primăvară soției mele. Este acuma vreme să-i mărturisesc că, dacă mult l-am urmărit, nu l-am privit niciodată, ca pe un lotru şi, dimpotrivă, demult bănuiesc că el este un oştean care se luptă pentru un scop mare. Dă-mi voie să-ți strâng mâna.

Nimic nu putea să fie pentru Mihu mai măgulitor decât cuvintele acestui bărbat, cunoscut tuturor nu numai ca oştean viteaz şi priceput, dar ca o adevărată icoană a cinstei; el strânse mâna care-i era întinsă cu o adevărată evlavie.

De amiază cavalerii amândoi, cu Maria, cu părintele Anselm, cu oştenii şi cu parte din slugi, plecară călare spre Țara Ungurească. Treizeci de oameni de ai

Păunaşului Codrilor, cu Ioan Creangă în frunte, îi însoțeau; vitele şi lucrurile lor aveau să plece a doua zi sub paza altor români. Pe turnul cel mare al cetății fâlfâia acuma, în locul steagului unguresc, banderiul voievodului Bogdan.

LVI ÎN CARE VIDRA AFLĂ LUCRURI CARE O NEMULȚĂMESC

După ce ucisese pe Hans, Vidra alergase într-o fugă spre Humuleşti. Inima îi era sfâşietă atât de groaza sfârşitului cumplit care amenința pe Mihu, cât şi de durerea ce-i pricinuia necredința lui, căci nu se îndoia, măcar o clipă că țăranul care însoțea pe Ileana, când o întâlnise Balc, era Păunaşul Codrilor. Ce căuta el în tovărăşia ei? Era vederat că ea era aceea care-i furase iubirea lui Mihu. Era hotărâtă să se răzbune în chip grozav asupra ei dar, mai nainte de toate, Mihu trebuia scăpat, dacă mai era vreme să-l scape.

Ce departe-i părea Bacăul! Ea nu mai alerga, zbura sărind peste gârle şi peste şanțuri.

Dar deodată, piciorul ei călcă în deşert şi ea veni peste cap, într-un şanț adânc de la marginea satului. Capul i se lovi cu atâta putere de o piatră încât leşină. După mai bine de două ceasuri, răceala nopții de septemvrie o aduse iar în simțiri. Voi să se scoale, dar o durere cumplită la piciorul stâng o sili să se puie jos. Îşi pipăi piciorul, nu era rupt dar scrântit, nu-i era cu putință să se ție pe dânsul. Atunce deodată îşi aduse aminte de primejdia în care se afla Mihu, de necredința lui, de uciderea lui Hans.

Se ridică din nou hotărâtă, răzămându-se numai pe piciorul drept. De mers în pădure la dealul Osoiului nici

nu era de gândit; trebuia să meargă la gazda ei din Humuleşti, să ieie un cal bun cu o călăuză şi să plece spre Bacău. La câțiva paşi se zărea o îngrăditură de pari împrejmuind casa din marginea satului. Se târî pe brânci până la acea îngrăditură, iar odată ajunsă acolo, se sprijini pe dânsa, apoi prin sărituri, dar mai mult cu ajutorul mâinilor, îşi făcu încet drumul spre casa vădanei. Nu îndrăznea să strige pentru a cere ajutor, căci avea prea puțini cunoscuți în sat şi se temea să nu fie oprită, întrebată şi poate apucată a doua zi pentru moartea lui Hans. Câinii lătrau cu înverşunare la dânsa, mai ales când trecea pe dinaintea porților, de mai multe ori fu silită să se apere cu pietre, tremura ca nu cumva să iasă vreun om din ogradă spre a-şi da seamă de zgomotul cumplit făcut de câni.

Trecuse de miazănoapte cu vreo două ceasuri când ajunse la poarta Anicăi. Voi să intre, dar câinii din ogradă se răpeziră la dânsa. Simțind că puterile o părăsesc, strigă de trei ori cu putere:

— Lele Anică!

Femeia, care dormea pe prispă, se sculă îndată şi strigă:

— Cine mă strigă?

— Eu, Vidra, nu pot intra din pricina cânilor.

Anica, mirată de venirea Vidrei care îşi luase ziua bună de la dânsa la aprinsul lumânărilor, sări de pe prispă, goni cânii şi veni să deschidă portița.

— Mi-am scrântit piciorul, zise Vidra, nu pot merge de fel.

Anica, care era voinică, o luă de subsuoară şi, jumătate purtând-o, jumătate trăgând-o izbuti s-o aducă acasă. Aice însă voința cumplită care susținuse pe Vidra

până atunce *o* părăsi şi ea căzu leşinată pe pat.

Când îşi reveni în fire, soarele umplea de lumină odaia în care se afla. Era dezbrăcată şi legată la cap; lângă dânsa văzu pe Anica şi încă pe o femeie bătrână. Făcu o mişcare ca să se scoale, dar femeile n-o lăsară.

— Nu te mişca, zise Anica, iaca lelea Dochița care-i meşteră, ți-o tras piciorul cât erai leşinată, l-o pus la loc şi l-o înfăşurat frumos. Trei zile de vei rămânea liniştită, vei fi cu totul îndreptată şi...

— Trei zile! strigă Vidra cu durere, şi eu nu pot sta trei ceasuri.

— Dar cum vrei să mergi, aşa singură, într-o zi ca asta, când toate drumurile şi toate colnicile sunt pline, de oameni care pleacă la război asupra lui vodă? zise Dochița care părea o femeie bună la gură.,

Vidra se uită la ea uimită.

— Dumneta nu ştii, zise Anica, că astă-noapte părintele Isaia şi cu Păunaşul Codrilor au apucat Cetatea Neamțului şi au chemat pe toți românii să se scoale şi să scape țara de vodă şi de unguri.

— Cum, zise Vidra amețită, înaintea ochilor căreia începea să joace toată odaia, Păunaşul Codrilor este la Cetate?

— Da, răspunse Dochița grăbindu-se să apuce cuvântul înaintea Anicăi. Acuma se ştiu toate. Păunaşul Codrilor era cu fata cea frumoasă când o întâlnit pe Balc. Ea este ibovnica lui. O fată de cneaz. Altă ibovnică a lui, căreia îi zice Stanca, o răsculat norodul ieri dimineață la Bacău şi l-o scos din închisoare. Cum s-o văzut slobod, Păunaşul Codrilor o venit de-a dreptul aice, la moşu-său, la sihastrul Isaia şi amândoi s-o sfătuit cum să scoată pe ibovnica voinicului din mâinile

lui Balc. Şi părintele Isaia o strâns oameni de la noi şi din satele de împrejur şi au intrat în Cetate printr-o chioarcă care o săpat-o părintele cu ucenicul lui, cu Paisie, numai cu unghiile, de la sihăstrie şi până la fântâna Cetății. Cică pe nemți şi pe slujitorii domneşti i-au tăiet pe toți, dar n-au putut să puie mâna pe Balc care o ieşit prin altă chioarcă, cu crijatul cel bătrân şi o fugit încotro nu se ştie şi nici pe fata cea frumoasă n-au mai găsit-o în Cetate. Se zice că ar fi fugit aseară cu un oştean din Cetate şi că pe oştean l-au găsit mort, cu un junghier în inimă, lângă moara cea părăsită de sub Cetate, dar fata nu-i nicăiure.

Aice Dochița tăcu pentru a-şi trage sufletul. Anica, folosindu-se de prilej, luă îndată cuvântul.

— Păunaşul Codrilor, care o iubeşte la nebunie, nu mai are odihnă, o trimes peste douăzeci de oameni în căutarea fetei, juruind o sută de zloți aceluia care ar găsi-o.

Anica urmă să vorbească înainte, dar Vidra n-o mai asculta; ea auzise destul, auzise prea mult. Vestea că Mihu era teafăr, mântuise inima şi mintea ei de grija cumplită care le chinuia. N-avuse vreme să se bucure de acea veste cum se cădea, căci îndată i se dăduse cealaltă, vestea despre iubirea lui Mihu pentru Ileana, apoi vestea că scăpase de moarte la Bacău numai prin ajutorul unei alte ibovnice. Dar ea nu era femeie să sufere ca altele să răpească inima aceluia pe care îl iubea peste tot. Era hotărâtă să se răzbune cumplit: ibovnica lui Mihu era doar în puterea ei; nu se îndoia că Stoian, văzând că ea nu vine, apucase drumul Ciortolomului. Era hotărâtă să tocmească chiar în acea seară un car pentru a pleca acasă şi, odată ajunsă

acolo, avea ea cum să arate acelei neruşinate la ce trebuie să se aştepte fetele care fură ibovnicii altora.

Dar, înainte de toate, trebuia să vadă pe Mihu. Trebuia să-l audă minţindu-i, zicându-i că o iubeşte numai pe ea, că alta frumoasă ca dânsa nu este, ş-apoi să-l facă de ruşine, dovedindu-i că minte, că este fără credinţă. Era încredinţată că de va putea să steie numai câteva ceasuri singură cu el, va şti să-şi recâştige toată puterea asupra lui.

Însă pentru a-l vedea, trebuie să fie pregătită şi să-i apară frumoasă. Întrerupând pe Anica care încă nu isprăvise povestirea celor ce se petreceau la Cetate, o rugă să caute în straiele ei o mică oglindă, lucru de mare preţ pe acea vreme, un dar al lui Mihu, dar care îl purta necontenit în brâu. Oglinda, care fusese pusă bine de către femei când ele o dezbrăcase, i se aduse. Privindu-se într-însa, văzu cu bucurie că obrazul ei nu purta nicio urmă din căderea cumplită din acea noapte. Odată tulpanul care-i strângea tâmplele scos şi părul pieptănat, faţa ei nu putea decât să fie iar frumoasă; obrajii, ce-i adevărat, nu erau rumeni, împrejurul ochilor să vedea ca un cerc vânăt, dar paloarea îi şedea bine şi ochii ei păreau acuma şi mai mari decât erau.

Rugă pe femei să-i deie de spălat şi s-o ajute să se pieptene, lucru la care ele consimţiră bucuros. Nu trecuse ceasul şi Vidra pieptănată, cu părul vârât într-o basma de mătasă roşie, odor păstrat de Anica în ladă din vremea tinereţelor, îmbrăcată cu cămeşa cea mai frumoasă ce femeile o putuse găsi în sat şi cu fota ei curăţită cu îngrijire, şedea pe pat, răzămată pe perine, cu o velinţă pe picioare, mai frumoasă decât oricând. Nu mai simţea durere nici la cap, nici la picioare, era plină

de hotărâre şi de nădejde.

Era pe la prânzul cel mare când Vâdra rugă pe Anica să-i găsească vreun om sprinten pe care să-l poată trimite la Cetate. Femeia, după o lungă căutare în tot satul, putu să găsească numai pe un flăcăuaş de vreo patrusprezece ani, bărbații toți, tineri şi bătrâni, fiind duşi la Cetate.

Vidra, silită să se mulțămească şi cu flăcăuaşul, îi dădu în mână un inel şi-i zise să meargă la Cetate, să caute acolo pe Păunaşul Codrilor, să-l ieie la o parte şi să-i deie inelul, zicându-i că îl trimite o jupânească ce se află la vădana Anica din Humuleşti şi care-l roagă să vie numaidecât s-o vadă.

Auzind că este trimis la Păunaşul Codrilor, flăcăuaşul cam stătu la îndoială. Nu se temea că voinicul îi va face vreun rău, căci ştia el că este prietenul sărăcimii şi că se arătase în totdeauna blând către cei mici, dar se temea că nu-l vor lăsa cei de pe împrejurul Păunaşului să vorbească cu dânsul şi, pe de altă parte, mare era dorul flăcăuaşului să poată vedea şi el fața acelui voinic, despre care auzise atâtea. Dar Vidra izbuti în sfârşit, să-l îmbărbăteze; ea era atât de frumoasă şi-i surâdea atât de plăcut: flăcăuaşul plecă.

Mai bine de două ceasuri trecuse şi băietul nu se întorsese; Vidra începea să fie îngrijită, temându-se ca Mihu să nu fi plecat cumva de la Cetate, când s-auzi un tropot de copite care se opri la poartă.

— El este, o venit îndată! îşi zise Vidra fericită.

Anica se grăbise să iasă înaintea noului venit şi să-l aducă în odaie dar, în locul lui Mihu, pe prag apăru Onea. Vidra, simți că o stâncă grea i se lasă pe piept.

— Dorim sănătate, jupânească! zise Onea oprindu-se la

uşă. Căpitanul nu poate veni, căci la Cetate s-au adunat cnejii şi juzii de pe împrejur, cu mulțime de popor şi se ține sfat mare. Iar la noapte trebuie să plece în sus pentru ca să taie lui vodă drumurile spre Țara Ungurească şi spre Bacău. Dar m-o trimes pe mine să-ți dau înapoi inelul ce i l-o adus băietul ce i l-ai trimes şi să te rog să te întorci numaidecât acasă, unde va veni şi el îndată ce-i va fi cu putință.

Mihu nu avea vreme s-o vadă! Şi de la Cetate până la casa vădanei putea să vie călare într-o clipă! Ce-i mai trebuia altă dovadă că Mihu n-o mai iubeşte. Şi îşi aducea aminte că, numai cu un an înainte, Mihu străbătuse călare şi fără a se opri mai mult decât vremea trebuitoare pentru a se arunca pe alt cal, la Suceava şi la Piatra, tot drumul de la Siret până la Ciortolom, numai spre a petrece două ceasuri cu dânsa şi se-ntorsese înapoi cu aceeaşi grabă! Şi acuma nu putea să-i jertfească un ceas!

Mândria, ruşinea de a-şi trăda necazul înaintea unei slugi, o făcu să se stăpânească. Ceru lui Onea să-i povestească cu amănunțime cum cucerise românii Cetatea şi credinciosul lui Mihu îi zise tot ce ştia, îndreptând astfel întrucâtva povestirea ce-i făcuse cele două femei. Vidra află că Păunaşul Codrilor se dusese să se predeie crijaților în urma unei sfezi cu părintele Isaia şi că numai în urma acestei întâmplări părintele se hotărâse să puie mâna pe Cetate. Dar Onea nu ştia pentru ce căpitanul lui se certase cu moşu-său. El îi mai povesti despre mărinimia arătată de Stroici către crijați, lăsându-i slobozi să plece cu oamenii şi cu tot avutul lor.

Vidra îi ceru să-i spuie întâmplările de care avuse

parte în vremea călătoriei lor şi Onea îi povesti întâlnirea neaşteptată cu Toma Alimoş, lupta cu tătarii, moartea Şalgăi şi cele ce se petrecuseră la Bârlad.

Văzând că Onea nu-i vorbeşte de Ileana, începu să-l întrebe cine era frumoasa fată adusă de Balc la Cetate şi prin ce întâmplare ea se afla în tovărăşia Păunaşului Codrilor, dar Onea nu ştia nimic în această privință sau, dacă ştia ceva, nu voia să-i spuie nimica. El păstră aceeaşi tăcere asupra părții luată de Stanca lui Floareş în răscoala din Bacău, căreia Mihu îi datora viața.

Povestirile lui Onea ținuseră mai bine de două ceasuri; el ceru în sfârşit Vidrei voie să se-ntoarcă la Cetate. Dar ea voi să facă încă o încercare asupra lui Mihu.

— Spune căpitanului din partea mea, îi zise ea, că mi-am scrântit piciorul şi că nu mă pot mişca din pat, altfel aş fi venit singură să-l văd la Cetate. Am să-i aduc la cunoştință lucruri vajnice, care nu rabdă nicio întârziere şi care nu-l ating pe dânsul sau pe mine, dar stau în legătură cu toată lucrarea părintelui. Spune-i că îl rog să se răpadă numaidecât până la mine pe puțină vreme, altfel răspunderea nenorocirilor ce s-ar putea întâmplă va cădea asupra lui.

Onea îi făgădui că Mihu va fi pus în cunoştința cuvintelor ei şi, luându-şi ziua bună plecă. Vidra aşteptă până în seară, cuprinsă de o nerăbdare şi de o grijă care o chinuiau cu atât mai mult cu cât era silită să le ascundă gazdei şi celeilalte femei.

Cu puțin înainte de aprinsul lumânărilor, câinii începură a lătra şi se auziră paşi în curte; inima Vidrei începu să bată cu putere dar, pe prag, iarăşi nu apăru Mihu, ci Onea cu Paisie.

— Căpitanului nu-i este cu putință să vie aice, dar

iată că o trimes cu mine pe ucenicul părintelui Isaia, pe fratele Paisie, ca să-i zici lui lucrurile ce le ai de zis. Părintele Isaia şi căpitanul n-au taine pentru fratele Paisie, poți să-i spui orice.

De astă dată Vidra nu mai putu să se stăpânească: nepăsarea ce i-o arăta Mihu era din cale afară jignitoare.

— Spune căpitanului tău, zise ea lui Onea cu un glas răguşit de mânie şi ridicându-se de pe perine, că eu sunt deprinsă să vorbesc cu stăpânii şi nu cu slugile. Îl voi face să se căiască amar pentru purtarea ce o are față de mine. Ieşiți afară amândoi!

Onea şi cu Paisie, uimiți şi spărieți de mânia în care o vedeau, se grăbiră să iasă şi în curând s-auzi tropotul cailor lor depărtându-se.

Vidra, nebună de mânie, era acuma hotărâtă să plece şi, spre a ajunge cu un ceas mai degrabă în Ciortolom pentru a se răzbuna asupra acelei pe care o privea ca pricina nenorocirii sale, zise vădanei să-i găsească numaidecât, chiar în acea seară, un car cu cai buni care s-o ducă acasă. În zadar îi spuse vădana că va fi greu să găsească un om care să vreie să se puie pe drum într-o zi ca aceea şi la un ceas atât de înaintat. Vidra o sili să plece numaidecât în căutarea unui car şi se arătă gata să plătească oricât s-ar cere. Mai făgădui vădanei că-i va da o mulțămire de care va ține minte dacă se întoarce cu carul.

Trecu un ceas şi jumătate, un ceas şi jumătate de chin şi de turbare pentru Vidra; în sfârşit, Anica apăru şi o vesti că carul cu patru cai buni este la poartă.

Mulțămirea ce o primi vădana era domnească; în toată viața ei nu văzuse biata femeie atâția bani. Umplu carul cu fân, cu scoarțe şi cu perini; Vidra putea să

călătorească astfel o lună întreagă fără a se simți ostenită. Pe lângă omul a căruia erau carul şi caii, un gospodar cunoscut şi cam rudă cu Anica, mai merse cu ei, ca să deie ajutor pe drum şi la orice întâmplare, un nepot al vădanei, flăcău cuminte şi voinic cât un brad.

Drumurile erau din cale afară de rele pe acea vreme şi carele grele: două nopți şi două zile trecură până ce ajunseră în vârful Ciortolomului şi popasurile făcute fusese din cale afară de scurte, iar caii de loc cruțați. Două nopți şi două zile Vidra clocise turbarea şi răzbunarea ei şi tot nu ştia încă care va fi acea răzbunare. Nu se hotărâse bine încă ce pedeapsă să deie fetei. S-o ucidă, era o pedeapsă prea lină. S-o muncească prin cazne îngrozitoare? S-o ungă pe obraz cu var nestins şi s-o trimită astfel lui Mihu? Dar avea vreme să se mai gândească şi să aleagă în tihnă răzbunarea cea mai aleasă, fără a se grăbi. Bine că ținea pe Ileana în puterea ei: de loc nu-i părea rău acuma că ucisese pe Hans, căci altfel cum ar fi putut să puie mâna pe fată?

LVII STOIAN FACE O NEGUSTORIE

Precum fuseseră înțeleşi cu Vidra, Stoian şi Anton duseră pe Ileana, în treapădul cailor, până în dealul Osoiului, unde aştepta lângă un foc de uscături, Neculai, argatul Vidrei, cu doi cai împiedecați lângă el. Anton ajută pe Ileana să descalece şi, aşternându-i mantaua lui lângă foc, o pofti să şadă.

Biata fată, încă cuprinsă de tremur şi amețită, ascultă de sfatul bătrânului oştean spre a cărui față cinstită se simțea atrasă. Stoian se aşează dincolo de foc, în fața Ilenei, astfel că fața fiecăruia din ei era luminată de foc.

Această privelişte însă stârni în inimile fiecăruia simțiri cu totul deosebite. Stoian rămase uimit de frumusețea fetei care, nedeprinsă cu pălăria grea de pâslă, o scoase şi rămăsese cu capul gol. Ileana, dimpotrivă, înăbuşi cu greu un țipet de spaimă când ochii ei căzură asupra feței sălbatece a preotului. Stoian nu luă ochii de pe dânsa, iar ea îi lăsă pe ai ei în jos, spre a nu-i mai vedea.

Trecură cele două ceasuri şi Vidra nu veni; mai lăsară să treacă încă unul, apoi văzând că ea nu se mai întoarce, Anton şi cu Stoian hotărâră să plece. Niciunul din ei nu aşteptase sosirea Vidrei cu dorul cu care o aştepta Ileana, căci mare era groaza ei de Stoian. Simțea că are un sprijin în Anton, dar mult mai teafără s-ar fi simțit dacă cu ei ar fi venit tânăra femeie care o

îmbrățosase cu atâta dragoste. (...)

În vremea ce o petrecuse pe dealul Prihodiştei după plecarea lui Stoian, Ileana care se simțea atrasă de firea deschisă a lui Anton, se apropiese de dânsul şi-i pusese mai multe întrebări în privința Vidrei. Anton se grăbi să-i spuie că ea este o femeie de neam mare, care căzuse la mare nenorocire şi nevoie din pricina nelegiuitului de Balc: că, de la o vreme, trăia retrasă în rateşul din Ciortolom, dar că acuma, după învingerea şi izgonirea desăvârşită a lui Sas, un lucru despre care nimeni nu se mai putea îndoi, Vidra va redobândi cu bună seamă marea avere părintească răpită de voievod. El mai spuse fetei că Vidra este frumoasă ca o zână, bună şi darnică, că el o cunoaşte de când era copilă şi este hotărât să părăsească pe stăpânul pe care-l slujeşte acuma pentru a rămânea în slujba Vidrei până la moartea lui. Şi Ileana era plină de nerăbdare să se-ntâlnească cu acea femeie tânără, bună şi frumoasă care nu se îndoia că-i va fi prietenă şi o va trimite fără zăbavă la tatăl ei. Caii lor fiind trudiți de calea lungă şi grea ce o făcuseră, mergeau încet, ajunseră deci la rateş numai cu două ceasuri după aprinsul lumânărilor.

Vidra nu sosise dar, în urma celor spuse de Stoian şi de Anton, Sanda primi pe Ileana cu mare dragoste, o găzdui în odaia lui Mihu şi îi dădu toate îngrijirile ce se cuveneau unei fete de starea ei. A doua zi trecu pentru Ileana întreagă în aşteptarea Vidrei.

Stoian plecase de dimineață la Borzeşti, zicând că trebuie să vadă ce-i fac poporanii şi Ilenei îi păru bine când află că a scăpat pentru câtăva vreme de fața lui urâcioasă. Dar simți o mâhnire vie când, de amiază,

văzu că Anton voia să-şi ieie ziua bună de la dânsa. Întrebându-l unde merge, bunul oştean îi răspunse că, în urma întâlnirii lui cu Vidra, părăsise slujba stăpânului său fără a-i da de veste şi că acel stăpân fiind cavaler viteaz şi drept, se duce să-l caute spre a-i cere iertare şi a-i spune că nu mai poate sta în slujba lui, de vreme ce a găsit pe copila care o credea moartă a unui vechi stăpân. Făgădui însă că se va întoarce îndată ce va fi împlinit aceea ce privea ca o datorie sfântă.

Noaptea venind fără ca să o aducă pe Vidra, Ileana se culcase şi adormise de mai bine de un ceas, când fu trezită din somn prin deschiderea cu zgomot a uşii odăii ei. Ridicându-se pe un cot, plină de somn, zări, în faţa ei, cu o faclă în mână, o femeie tânără pe a cărei faţă, de o frumuseţă uimitoare, se vedeau semnele unei mânii cumplite. Sanda o urma.

— Cum ai putut, strigă ea, să adăposteşti pe această nemernică aice; ea este o fiinţă blăstămată, o hoaţă care mi-a furat lucrul cel mai de preţ ce-l aveam. Ie-o îndată şi o închide în una din chiliile de peste drum, numaidecât, acuma.

De-abia se dădu Ilenei vreme să arunce straiele pe dânsa, şi fără a o îngădui să vorbească, bătrâna o luă, străbătu sala cea mare din mijlocul rateşului în care se vedea acuma, în fund, un singur car şi o închise într-una din chiliuţele în care se adăposteau călătorii de rând şi unde se găsea un pat de scânduri acoperit cu o rogojină, o masă şchioapă şi un scăuieş cu trei picioare. Fata căzu pe pat uimită, crezând că visează sau că este vreo greşală la mijloc. Îi părea rău că tânăra femeie n-o lăsa să vorbească, căci nu se îndoia că de ar fi putut să spuie un cuvânt, totul s-ar fi lămurit şi n-ar fi avut parte

de batjocura ce i se făcuse. Biata fată! Ea nu ştia ce o aşteaptă din partea acelei tinere şi frumoase femei, chiar în acea noapte.

LVIII ÎN CARE VEDEM UN DOMN FUGAR ŞI O FEMEIE FĂRĂ MILĂ

Balc şi cu tovarăşii lui se urcară pe o potecă îngustă până în vârful Pleşului, la Bacău. De-aice apucară la dreapta, peste vârfurile Petrişului, a Arşiții şi a Târziei, se scoborâră în pârâul cu acelaşi nume, şi urmară o scursură până în vârful Dealului Graşilor. De acolo, luând o altă scursură, se scoborâră în pârâul Dadişa, urcară dealul Boroaii, dădură în şes şi, pe la prânzul cel mic, se aflau pe malul drept al Moldovei, la deal de satul Boroaia. În drumul lor nu întâlnise țipenie de om. Dădură un ceas de odihnă cailor, trecură apa care era mică şi de amiază, erau la Baia.

Acest oraş era aproape cu desăvârşire locuit de saşi, cu totul plecați către voievod. Fugarii traseră la şoltuz care era bine cunoscut şi bine văzut de Balc.

Acesta, în puține cuvinte, punându-l în cunoştința celor întâmplate, şoltuzul îi răspunse că de cu seară se văzuse câte trei focuri aprinse pe fiecare din dealurile mai însemnate de prin împrejurimi şi că primise, din zori de ziuă, veste cum că mai toți țăranii din satele învecinate se înarmaseră şi părăsiseră satele lor, îndreptându-se spre Neamțul. După părerea lui, acelaşi fapt trebuia să se întâmple şi spre Suceava, era deci

primejdios pentru Balc să facă drumul la acel oraş fără a fi însoțit de o putere îndestulătoare spre a ține în depărtare cetele de țărani.

În urma unei scurte consfătuiri, se hotărî ca o sută de saşi din Baia să se înarmeze numaidecât şi să încalece; cincizeci aveau să însoțească pe Balc la Suceava, iar cincizeci să scoată pe Somossy, prin munți, până în apropiere de Bistrița. În cele două ceasuri care fură trebuitoare pentru adunarea şi înarmarea târgoveților, Balc şi cu Somossy avură vreme să guste ceva mâncare şi să se sfătuiască asupra lămuririlor ce avea să le deie Somossy la sosirea lui în Cluj, unde se afla atunce vice-voievodul Ardealului. Lumânările nu erau încă aprinse când Balc sosi în Suceava.

Găsi pe Sas şi pe toți acei care stăteau împrejurul lui foarte îngrijați; din toate părțile le sosiseră veşti cum că țăranii s-au înarmat şi au plecat spre Neamțu, în urma unor focuri ce se văzură arzând pe toate înălțimile. Veştile ce le aducea Balc nu surprinseră deci pe bătrânul voievod peste măsură. Ei, după ce se sfătuiră împreună, trimiseră poronci la toți credincioşii lor de la țară ca să ieie armele, să-şi adune oamenii şi să vie cât mai curând la Suceava. Cei din împrejurimile Bacăului şi ale Pietrei fură însă înştiințați să meargă cu oamenii lor şi să se puie sub poroncile namestnicilor acestor târguri, care primiră poroncă să apere acele oraşe până la cea de pe urmă picătură de sânge. Orăşenii din Suceava primiră chiar în acea noapte poroncă să fie gata pentru orice întâmplare.

Grija lui Balc era mare, toată puterea domnească nu trecea de o mie trei sute de slujitori, din care numai nouă sute erau de față în Suceava.

În acea noapte, cu toată oboseala, nu dormi mai de loc. Veştile rele începură să curgă a doua zi de la revărsatul zorilor. Sosiră întâi câțiva slujitori scăpați din măcelul de la Bacău, care povestiră răscoala țăranilor din împrejurimile acelui oraş şi scăparea Păunaşului Codrilor. Pe drum, ei găsise toată țara în picioare, mai ales în părțile de sus: scăpaseră cu greu din urgia răsculaților, însă nu toți, căci mai mulți dintr-înşii fuseseră ucişi.

În curând sosiră cneji şi juzi cu veste că țăranii din satele lor se răsculaseră, le arseseră casele şi uciseseră slugile lor cele mai credincioase. Spre amiază se văzură venind mai mulți din cei trimişi de cu seara cu poronci prin țară: nu putuseră să răzbată, căci pe drumuri şi pe poteci se ațineau țărani care măcelăreau orice om domnesc le ieşea în cale. Din veştile primite în cursul serii, Sas şi cu Balc pricepură că țara întreagă este răsculată şi vine asupra lor. Mic era ajutorul la care se puteau aştepta de la susținătorii lor; acei care veneau erau sau singuri, sau întovărăşiți numai de câte două sau trei slugi. Nu era de gândit să se deie piept cu duşmanul. Două căi numai le rămâneau deschise: să se închidă în Cetatea Sucevei şi să aştepte într-însa ajutor de la craiul Ungariei, sau să se retragă peste munți. Bătrânul Sas şi fii săi vitregi voiau să aleagă pe cea dintâi, dar Balc se rosti cu hotărâre pentru cea de a doua.

El le arătă că dacă se-nchid în cetate şi ajutorul craiului întârzie vreme îndelungată, foamea îi poate sili să se predeie şi, atunce, n-au de aşteptat de la ura duşmanilor lor decât o moarte ruşinoasă. Pe când, dacă părăsesc țara pot prin stăruințele lor, să grăbească

sosirea oştilor ungureşti însărcinate să aducă din nou pe Sas în Scaun. După o lungă chibzuire, plecarea fu hotărâtă.

În zori de ziuă tot neamul lui vodă, cu slugile lui şi cu lucrurile de preț, porniră. Sas călătorea într-un car cu opt cai, urmat de alte care în care se aflau soțiile feciorilor domneşti şi copiii lor. Erau însoțiți de cinci sute de slujitori unguri, toți călări, două sute de ruşi, asemenea călări şi două sute de nemți pedeştri, înarmați cu spade şi cu suliți lungi. Cu cnejii şi juzii care urmau pe vodă, erau vreo două sute de slugi înarmate.

Dar răsculații primiseră veste despre plecarea lui vodă sau o ghiciseră. În ziua dintâi găsiră drumul slobod: făcură popasul de seară în Câmpulung, unde ajunseseră noaptea târziu. Însă a doua zi strajele domneşti, în fruntea cărora mergea Tatar, unul din fiii vitregi ai voievodului, dădură în valea Putnei peste cete mari de răsculați şi fură puse pe fugă. Dar Balc cu ruşii şi cu nemții, după o luptă înverşunată, în care dădu din nou dovezi de cea mai strălucită vitejie, izbuti să curețe strâmtoarea de duşmani. Carele nemaiputând înainta, Sas, femeile şi copiii fură puşi pe cai şi urmară astfel drumul înainte. Dar de-abia trecuseră când românii năvăliră din nou, duşi de astă dată de Păunaşul Codrilor. Acea năvală fu oprită de nemții voievodului care stăteau neclătiți ca nişte stânci, sub o ploaie de săgeți şi de bolovani. Balc, văzând că duşmanii se retrag, poronci nemților să năvălească asupra lor, punându-se în frunte. Românii se dădură întâi înapoi dinaintea acestei vijelii, dar Mihu izbuti să-i facă să steie şi nemții fură, la rândul lor, siliți să îndărăpteze. În învălmăşeala cumplită care urmă, Mihu se întâlni cu

Balc. Voievodul îndreptă spre capul Păunaşului Codrilor o cumplită lovitură de paloş, dar fierul lui întâlni fierul potrivnicului şi lunecă pe dânsul. Iute ca fulgerul, paloşul lui Mihu se abătu pe umărul drept al voievodului şi, fără de platoşele de oțel care-l acopereau, ar fi desprins brațul de trunchi. Greu rănit, Balc dădu un strigăt de durere şi ar fi căzut de pe cal dacă nu l-ar fi susținut un rus. Tot în clipa aceea, calul lui Mihu cădea jos, cu pânteeele străpuns de sulița unui neamț. Pe când românii se răpezeau şi scoteau pe căpitanul lor de sub cal, rândurile nemților se deschideau spre a lăsa să treacă voievodul rănit şi acei care-l susțineau pe cal.

Mihu încălecase pe alt cal şi ducea pe ai lui la o nouă năvală. Nemții se retraseră pas cu pas, până în fundul strâmtorii şi aice se apărară ceasuri întregi cu îndârjire. O parte din români, înconjurând strâmtoarea, ajunseră deasupra lor şi făcu să curgă pe slujitori o ploaie de pietre şi de săgeți. Văzând că au rămas numai jumătate din câți erau de dimineață, se predară în urma făgăduinții dată de Mihu că viața le va fi cruțată. Dar jertfa lor nu fusese zadarnică: voievodul era acuma pe şesul Bistriței. Păunaşul Codrilor nu-l mai putea ajunge, iar a doua zi Sas mânea la Rodna. Țara era mântuită de el şi de fiii lui.

Mihu rămase în acea noapte pe locul luptei spre a îngriji pe răniți şi a îngropa morții. A doua zi plecă cu câțiva călăreți spre Suceava apucând, de la Pojorâta, pe valea Moldovei. Seara mase în Baia. Deoarece toată țărănimea care-l însoțise, un număr de peste două mii, trebuia să ajungă pe a doua zi în Baia, chemă pe şoltuz la preotul român, unde trăsese în gazdă şi-i poronci să pregătească merindele trebuitoare pentru oamenii *ce*

erau să vie precum şi adăposturi pentru răniți. Reaua voință vădită ce i-o arătă şoltuzul făcu pe Mihu să se hotărască să rămâie şi a doua zi în Baia, spre a priveghea însuşi împlinirea poroncilor lui. Dar, a doua zi, şoltuzul care auzise despre învingerea şi fuga lui Sas, avuse vreme să se gândească şi să priceapă că, arătându-se dârz față de românii învingători, departe de a câştiga ceva, putea pierde mult, se arătă acuma plecat şi gata să îndeplinească toate câte le cerea Mihu. Acesta văzând că ființa lui nu mai este de trebuință în Baia şi dorind să se întâlnească cât mai curând cu Stroici şi cu părintele Isaia, care se aflau în Suceava, plecă pe la două după amiază spre acel oraş.

Mai mulți din oamenii pe care-i trimisese în căutarea Ilenei îl găsiră în Baia şi-i aduseră veste că nu putuseră să deie de urma ei. Mihu, în culmea deznădăjduirii, era hotărât să plece singur în căutarea iubitei, dar nu-i era cu putință s-o facă. Înainte de a fi dat seama de ceea ce făcuse, lui Stroici şi părintelui şi de a se fi sfătuit cu dânşii asupra măsurilor ce erau de luat pentru viitor.

Găsi pe călugăr şi pe Stroici cât se poate de mulțămiți de mersul împrejurărilor: erau cu desăvârşire stăpâni pe țară.

Toți cnejii şi juzii mai însemnați din Moldova sosiseră în Suceava şi cu toții juraseră credință lui Bogdan. Acei care până atunce ținuseră cu Sas, se lepădaseră de el sau fugiseră cu curtea domnească. Negustorimea română din Piatra, Rădăuți şi Siret, ajutată de țăranii mărginaşi, izgonise pe namestnicii lui Sas pentru a pune ocârmuitori aleşi din rândurile ei şi cu totul câştigați lui Bogdan. La Bacău, şoltuzul Meyer se retrăsese de bună voie cu toți părgarii, iar în locul lor fusese ales Alexa

Abageriul cu doisprezece pârgari români.

Isaia şi cu Stroici alcătuiseră un sfat în care intrară cei doisprezece cneji mai de frunte din țară şi menit să poarte toate trebile ocârmuirii. În gândul călugărului, Baloş era menit să fie pus în fruntea acestui sfat dar, în urmă, se văzu silit să-l înlocuiască prin altul căci bătrânul cneaz, când se-ntoarse la Poiana, găsind casa lui arsă şi pe Ileana răpită de tătari, fusese lovit de dambla şi nu mai putuse să se scoale din pat.

Dar grija lor de căpetenie fusese alcătuirea unei oştiri stătătoare, înarmarea țărănimii şi împărțirea ei în cete, cu căpetenii încercate în trebile războiului şi de încredere, spre a răspinge încercările ce, fără îndoială, erau să fie făcute de unguri spre a aduce din nou, cu putere, pe Sas şi pe ai lui pe scaun. Şi acuma banii adunați de Isaia fură de un folos neprețuit. Dintr-înşii se hotărâră lefi pentru treizeci de steaguri de călăreți şi tot atâtea de pedestraşi care urmau să fie ținute sub steag până la izbânda desăvârşită, să se cumpere cai şi să se împrăştie bani la toți fierarii din țară pentru făurirea de paloşe, suliți, baltage, vârfuri de săgeți, de coifuri, platoşe şi scuturi.

Ei mai hotărâseră ca din ceata lui Mihu să alcătuiască o ceată aleasă, cuprinzând cinci sute de călăreți şi o mie de arcaşi pedeştri, a căror însărcinare era să străjuiască necontenit înaintea oştirii româneşti. Petrea Cărăbuş, care sosise în ajun, se şi apucase de alegerea lor şi de punerea la cale a tuturor amănuntelor. Vestea că Petrea se află în Suceava bucură pe Mihu, căci el era cunoscut de vrednic atât părintelui cât şi lui Ştefan şi-i era prin urmare mai uşor să plece pe vreo câteva zile.

A doua zi Mihu ieşise din Cetate pe la prânzul cel

mare, cu Petrea Cărăbuş spre a merge să vadă o herghelie de cai care erau de vânzare de vale, sub bisericuța Măriuții. Când ajunse la capra podului despre biserică, unul din strajă îi zise:

— Căpitane, iată un flăcău care chiar acum o picat şi voieşte să vorbească cu dumneta. Nu i-am dat drumul căci te-am văzut venind spre noi, şi arătă spre un flăcău voinic, de vreo douăzeci de ani, care sta lângă dânsul cu pălăria în mână.

— Ce treabă ai cu mine, băiete, îl întrebă Mihu cu blândeță.

— Dumneta eşti Păunaşul Codrilor? întrebă flăcăul cu oareşicare sfială.

— Da, zise Mihu zâmbind, eu sunt Păunaşul Codrilor. Ai să-mi zici ceva?

Flăcăul tuşi şi zise:

— Ceea ce am să-ți spun nu se cade să fie auzit de alții.

Mihu făcu un semn. Petrea şi cu străjerul se dădură la o parte.

— Eu, zise atunce flăcăul, sunt Gheorghe al lui Ghită sin Iftimie Creangă din Humuleşti. Lunea trecută, un moş al meu, Nichifor Vlaja şi cu mine, am luat de la vădana Anica Bunduc pe o jupâneasă cu piciorul scrântit, căreia vadana îi zicea Vidra şi am dus-o cu carul cu patru cai la un rateş care se află în Ciortolom, nu departe de satul Capăta, deasupra Trotuşului.

Jupâneasa era frumoasă dar hursuză rău: cât o ținut călătoria noastră, două zile şi două nopți, n-am auzit zece cuvinte din gura ei.

Mihu crezând că flăcăul este trimis de Vidra, fața i se posomorî şi făcu un semn de nerăbdare.

— Spune ce ai de spus în puține cuvinte, zise el scurt flăcăului, căci n-am vreme de pierdut ascultând poveşti lungi.

Flăcăul fără a părea mişcat de întrerupere, urmă:

— După ce am ajuns la rateş, noaptea târziu am îngrijit de cai şi le-am dat drumul la păscut; am mâncat şi ne-am culcat, moşul meu afară, pe prispă şi eu în car. În rateş nu erau alți călători decât noi. Carul nostru rămăsese tras chiar lângă poartă. Poate să fi fost miezul nopții când m-am trezit, aşa, fără nicio pricină. Mă chinuiam ca să adorm iar când, într-una din chiliuțele în care se adăpostesc călătorii, am auzit zgomot de glasuri, lovituri şi plânsete; mi s-o părut că cunosc glasul jupânesei Vidra. M-am dat binişor jos, m-am apropiat de locul din care pornea vuietul şi atunce am auzit cât se poate de lămurit glasul jupânesei, certând pe cineva cu mânie, lovituri şi bocete. Vuietul pornea de la chiliuța de pe urmă, cea despre grajduri, prin crăpătura uşii se vedea lumină. Când m-am apropiat mai tare, am văzut lumină şi în păretele despre grajd. M-am lipit de acel părete care este de bârne, tencuite şi văruite pe dinăuntru şi pe dinafară, dar se vede că într-un loc păretele fusese lovit de coarna unui bou, căci tencuiala căzuse şi pe dinăuntru şi pe dinafară, iar o bârnă fusese ridicată, aşa că punând ochiul la borta din care ieşea lumina puteai să vezi tot ce se petrece în chilie. Am văzut pe jupâneasa Vidra în picioare, cu un bici în mână, stând înaintea unei fete care şedea tupilată pe colțul unui pat şi lovind-o din când în când cu biciul. Fata gemea şi plângea; fața fiindu-i acoperită cu mâinile nu puteam s-o văd. La uşa chiliei sta în picioare o femeie bătrână, cu brațele încrucişate;

auzeam orice cuvânt zicea jupâneasa Vidra. Ea mustra pe fată pentru că-i furase inima Păunaşului Codrilor şi umbla prin păduri singură cu dânsul, şi acuma flăcăul se opri şi se uită în ochii lui Mihu.

Acesta se făcuse alb ca varul, un tremur îi apucase tot trupul lui de urieş dar, stăpânindu-se, zise băietului cu un glas înăduşit:

— Urmează.

— După fiecare mustrare croia fetei vreo câteva cu biciul şi o nemerea când pe cap, când pe umere, când pe braţe; biata fată nu zicea nimica, dar plângea şi gemea când loviturile erau mai puternice. Îţi era mai mare milă! Şi jupâneasa nu s-ar mai fi săturat să bată pe fată până în ziuă de n-ar fi fost femeia cea bătrână, care se apropie de dânsa şi-i zise să nu se tulbure atâta şi să meargă să se culce că doar mai are vreme să bată pe acea nevrednică şi în nopţile următoare. Jupâneasa o mai dat fetei vreo câteva bice, apoi o ieşit cu bătrâna după ce o închis uşa cu cheia. Şi după ce o ieşit, trecând o bucată de vreme, am văzut faţa fetei, căci o ridicat ochii şi mâinile la cer şi a strigat:

— Dumnezeule, fie-ţi milă de mine şi mă strânge de pe acest pământ.

Când am văzut faţa ei, am crezut că văd faţa Maicii celei Prea Curate, atât era de frumoasă! însă n-am putut s-o privesc mult, căci bătrâna s-o întors, o deschis uşa şi o luat o lumânare pe care o uitase aprinsă pe mesişoară. Apoi, luând pe fată de braţ, o silit-o s-o urmeze în altă chilie, mai depărtată, având grija, înainte de a ieşi, să stingă lumânarea din acea în care fata fusese închisă. De ar fi rămas acolo, m-aşi fi încercat să vorbesc cu dânsa prin borta din părete; m-aşi fi încercat

să găsesc chiar chilia unde era închisă acuma, dar în întuneric era greu şi mă temeam să fac zgomot şi acei din rateş m-ar fi putut aude. M-am dus iar să mă culc, dar n-am mai închis ochii. Am plecat joi, când se crăpa de ziuă şi cum ne-am depărtat de rateş, am şi spus moşului meu ce am văzut şi ce am auzit. Iar el, după ce s-o gândit, o deshămat pe prăştinaşul cel mai iute de la căruță, mi-o dat un zlot din cinci care-i primise de la jupânească şi mi-o spus să nu cruț nici calul nici banii, să dau de dumneta şi să-ți povestesc toată întâmplarea. Am mers zi şi noapte, am schimbat calul de patru ori şi mai adiniorea am sosit aice.

Mihu chemă pe Cărăbuş care, grăbindu-se să s-apropie de căpitanul său, se spăimintă când îi văzu fața.

— Pentru numele lui Dumnezeu, căpitane, ce ai auzit de eşti atât de galbăn la față?

— Alege şase din oamenii noştri cei mai de nădejde, cu caii cei mai buni, zise Mihu fără a răspunde la întrebarea lui, găseşte un al şaptelea cal pentru acest flăcău, spune lui Onea să puie şeile pe caii mei, iar peste un sfert de ceas totul să fie gata şi să se afle aice.

— Poți să te întorci cu mine în Ciortolom? mai întrebă Mihu pe flăcău.

— Cum nu, răspunse acesta, sunt gata oricând.

— Bine, aşteaptă-mă aice, şi Păunaşul Codrilor se îndreptă răpede către Cetate, unde găsind pe părintele Isaia stând de vorbă cu mai mulți cneji, îl rugă să-l urmeze într-altă odaie. Nu se ştie ce vorbe fură schimbate între ei, dar nu trecuse sfertul de ceas hotărât lui Cărăbuş pentru îndeplinirea poroncilor primite şi Mihu era la capra podului. Oamenii şi caii îl aşteptau. Fără a zice un cuvânt sări pe cal şi se îndreptă

spre Baia, urmat de Onea şi de ceilalți.

LIX ÎN CARE NEGUSTORIA LUI STOIAN SE FACE REA

Povestirea ce o făcuse Gheorghe lui Mihu era foarte adevărată. Ileana ațipise pe patul de scânduri în chilie când uşa se deschise şi Vidra, ținând un bici cu şfară lungă şi cu mânerul scurt în mână, intră urmată de Sanda care ducea o lumânare. Când fata, trezită de lumină, sări în sus, Vidra începu prin a-i da fel de fel de porecle urâte, o învinovăți că este ibovnica Păunaşului Cedrilor şi că i-a furat ei, Vidrei, inima lui.

— Nu este adevărat, strigă Ileana, nu sunt ibovnica Păunaşului Codrilor, sunt logodnica lui, nu i-am furat inima, el de bună voia lui m-o ales!

Atâta-i trebui! Biciul din mâna Vidrei se ridică sus şi cureaua împletită arse dureros umărul fetei care căzu pe pat acoperindu-şi fața. Loviturile de bici urmară vreme de aproape un sfert de ceas, întrerupte numai prin ocări, batjocuri şi amenințări. Povestirea flăcăului Gheorghe ne-a arătat cum, la urmă, Ileana fusese dusă de Sanda în altă chilie, acea în care fusese bătută părându-se Vidrei că ar putea să deie fetei prilej de scăpare (...)

— Am venit, zise Vidra, să-mi ieu ziua bună de la tine.

Bucură-te, căci ai să pleci îndată şi ai să pleci departe, foarte departe de mine. După răul ce mi l-ai făcut, alta te-ar fi ucis în chinuri: eu te las să trăieşti. Şi, fiindcă-ți place să ai ibovnic, m-am îngrijit să nu fii lipsită niciodată de acest bine. Vei pleca în astă-seară spre Țara Turcească ca să ții pe păgâni de urât. Când te vei afla în brațele lor să-ți aduci aminte că datoreşti acea fericire Vidrei, aceleia căreia i-ai furat ibovnicul!

Biata Ileana asculta această cuvântare înmărmurită şi cu ochii holbați de spaimă. Multe din vorbele Vidrei rămâneau neînțelese pentru ea, dar pricepea că Vidra, femeia care se lăuda că altă dată fusese iubită de Mihu, îi pregătise o soartă grozavă şi ruşinoasă, printre păgâni. Fără a aştepta vreun răspuns de la Ileana, Vidra ieşi şi închise uşa cu cheia după dânsa.

Ileana nu avu mult de aşteptat pentru a vedea împlinindu-se amenințările Vidrei. Deodată se auziră lovituri puternice în uşa chilii. La o a treiia sau la a patra, scândurile care alcătuiau uşa se desprinseră şi în odaie intră Stoian care, fără a zice un cuvânt, înaintă asupra fetei, îi aruncă o velință grea pe cap, o luă în brațe, o duse afară şi, încălecând pe calul care-l aştepta la poartă, porni în fuga mare spre Răcăciuni, ținând cu mâna dreaptă pe fata culcată de-a curmezişul oblâncului şeii. Când ajunse în vârful Fântâniții, înoptase bine. Stoian opri calul. Se auzi un şuier uşor la care Stoian răspunse în acelaş chip. Dintre copaci ieşi o umbră.

— Cine-i? strigă Stoian.

— Cine să fie? Eu, Ițic, răspunse jidovul care se apropie răpede de Stoian.

Acesta sări de pe cal cu fata în brațe şi scoase velința

care-i acoperea capul.

— Iată fata, zise Stoian, apoi adăogi: dar cum? Eşti singur?

— Ba nu, zise Iţic zâmbind şi şuierând de două ori.

Opt umbre ieşiră dintre copaci şi veniră spre dânşii. Erau oameni zdraveni, înarmaţi cu paloşe şi ghioage. Stoian se strâmbă, credea că jidanul ar fi venit cu tovarăşi mai puţini şi nu atât de zdraveni. Avea şi el opt oameni ascunşi, deasupra obârşiei pârâului Vărăriei, ceva mai devale, dar prevedea că lupta în loc de a fi uşoară are să fie crâncenă..

— Unde sunt banii? întrebă el pe Iţic.

— Iată-i, zise acesta scoţând o pungă.

Stoian luă punga, lăsa pe Ileana, scoase un capăt de lumânare din sân, îl aprinse, făcu semn lui Iţic să se puie jos, se aşeză lângă dânsul, puse lumânarea între genunchi şi numără galbenii unul câte unul.

— Două sute, zise el sculându-se şi stingând lumânarea, nu lipseşte niciunul; fata este a dumitale.

— Să plecăm, zise Iţic sculându-se către oamenii lui, avem o bucată bună de drum până la Răcăciuni şi trebuie să fim la Cozmeşti înainte de ziuă. Rămâi sănătos, părinte.

— Am de gând să vin cu voi până la Răcăciuni, zise Stoian; am ceva treabă la preotul de acolo care îmi este cumnat, mă primeşti ca tovarăş de drum?

Lui Iţic, nu-i prea venea la socoteală această însoţire a popei dar, bizuindu-se pe cei opt tovarăşi care-i adusese cu dânsul şi neavând cum să-l împiedece să vie, răspunse:

— Cum nu, sunt bucuros.

Iţic zise câteva cuvinte unuia din oamenii lui care luă

pe Ileana în braţe. Nemâncată de patru zile, îngrozită şi ameţită de loviturile cumplite ale soartei, nenorocita era acuma fără nicio voinţă: ea nu făcea nicio împotrivire.

— Să mergem, zise Iţic şi o luară la vale.

Stoian mergea lângă jidov, ducând calul de frâu; omul care purta pe Ileana şi alţi trei din tovarăşii lui Iţic mergeau înainte, ceilalţi patru veneau în urmă.

Când ajunse în curmătura de deasupra pârâului Vărăriei, nişte umbre ieşiră fără de veste dintr-un hârtop prin care trecea drumul şi tăbărâră cu securi şi ghioage, pe cei patru oameni ai jidanului care mergeau înainte.

Cel care purta pe Ileana căzu jos, cel dintâi, cu capul spart. Stoian, lăsând calul, dădu lui Iţic în obraz un pumn atât de puternic încât jidovul căzu jos, ameţi, cu jumătate din dinţi scoşi din gură, apoi scoţând de sub haină o ghioagă năstrujită, preotul se năpusti asupra celor patru oameni care veneau în urmă. Învălmăşeala era cumplită, loviturile curgeau şi codrul răsuna de sudălmi şi de blăstămuri. Patru din oamenii lui Iţic erau doborâţi la pământ, ceilalţi patru, încunjuraţi de un număr aproape îndoit de duşmani, căutau loc ca s-o rupă de fugă, când s-auzi un tropot de copite şi un glas care acoperi tot zgomotul luptei, strigă:

— Ce bătălie este acolo? Staţi că vă liniştim noi!

La auzul acestui glas, Ileana care ieşise în marginea drumului, strigă:

— Ajutor, scăpaţi-mă!

— O femeie strigă ajutor, zise acelaş glas care vorbise, pe dânşii măi!

Şi călăreţii, cu paloşul sus, se răpeziră asupra lui Stoian şi a oamenilor lui. Acei din tovarăşii jidovului care mai rămăseseră în picioare se făcură nevăzuţi. Dar

Stoian, văzând că călăreții nu sunt mulți, strigă:

— Nu vă lăsați măi, sunt puțini, dați de tot, şi preotul, cu ghioaga ridicată, se năpusti asupra călărețului care mergea în frunte şi care, precum a ghicit cititorul fără îndoială, nu era altul decât Mihu. El neputând trece Bistrița la Bacău, trecuse pe malul stâng al Siretului care nu venise aşa de mare, la Radomireşti, îl urmase până în dreptul Răcăciunilor, unde trecuse pe malul drept, pe podul umblător care se afla acolo.

Într-o clipală Stoian zăcea la pământ cu capul spart de paloşul lui Mihu şi acesta se răpezi înainte asupra celorlalți. Paloşul Păunaşului Codrilor mai lovi de două ori şi doi din tovarăşii popei căzură: din cei rămaşi, doi fură greu răniți de acei care urmau pe Mihu, unul fu prins de Onea, ceilalți izbuitiră să fugă.

— Dar oare unde-i femeia care striga ajutor? întrebă Mihu când văzu că nu le mai stă nimeni împotrivă.

— Iat-o, zise Gheorghe, sărind de pe cal şi arătând, ceva mai la vale de dânşii, o umbră care sta neclintită şi tremurând în marginea drumului. Nu era lună, dar cerul era senin şi se vedea bine.

— Maică Prea Curată, strigă flăcăul care s-apropiese de umbră, ea este fata pe care am văzut-o în rateş.

Într-o săritură Mihu fu lângă dânsa. Da! ea era, Ileana!

— Pentru numele lui Dumnezeu, strigă el, apucând-o în brațe, cum de ai ajuns aice?

Dar fata nu răspunse nimica, ci rămase leşinată în brațele lui. Mihu o întinse pe iarbă şi îi frecă mâinile; unul din oamenii lui aduse în pălărie, din pârău, apă cu care se scăldară tâmplele Ilenii. Cu încetul ea îşi reveni în fire şi deschise ochii. Zări pe Mihu în genunchi

înaintea ei.

— Dumnezeu mi-o ascultat rugăciunea, zise ea încet şi iar închise ochii.

Spre a nu obosi pe cetitori cu amănuntele, mă voi mulțămi să spun că, după un ceas, Ileana şi cu Mihu erau în acelaşi loc dar, cu încetul, fata povestise iubitului ei tot ce i se întâmplase de când soarta îi despărțise până în acea seară.

Întru-ntăi Mihu voia s-o ducă înapoi la rateş şi, față cu dânsa, să deie Vidrei o răsplată cuvenită pentru purtarea ei neomenească. Dar Ileana îl rugă atât de mult să n-o mai puie în fața acelei femei, încât Mihu se hotărî să se-ntoarcă la Răcăciuni, să mâie într-acea noapte acolo şi a doua zi să ducă pe Ileana la Poiană, la părintele ei.

Înainte de a pleca însă voi să vadă pe omul pe care îl prinsese tovarăşii lui şi se duse la locul unde stăteau, la vreo zece stânjeni mai sus de dânsul şi de Ileana. Spre marea lui mirare, în loc de un prins i se aduseră doi: al doilea fiind Iţic care, după o bucată de vreme se trezise de amețeala pricinuită de pumnul lui Stoian. Celălalt era un țăran din Borzeşti, argat al lui Stoian, care povesti că stăpânul său îi făgăduise lui şi altor şapte oameni din sat câte un zlot pentru a sta la pândă în acel loc, până ce va trece el cu un jidov şi alți oameni, ducând cu ei o fată. Trebuiau să năvălească asupra lor, să-i puie pe fugă şi pe fată s-o ducă chiar în acea noapte la Borzeşti la casa popei. Ei făcuseră cum le fusese poroncit şi erau să iasă biruitori din luptă când sosirea neaşteptată a lui Mihu schimbase fața lucrurilor.

Apoi Mihu întrebând pe jidov ce căuta el acolo, acesta îi mărturisi împrejurarea. Căutându-se în hainele lui

Stoian care nu murise încă, dar care era gata să-şi deie sufletul, se găsiră cinci sute de zloți.

Mihu poronci tovarăşilor lui să şi-i împartă apoi zise lui Onea:

— Eu voi pleca spre Răcăciuni cu cneghina, cu Gheorghe şi cu Andrei Ursu. Tu, vei rămânea aice cu Neculai Roşu şi cu Ştefan Clopoțel. (...)

— Acestui mişel îi vei trage, adăogi Mihu arătând pe argatul lui Stoian, o sută de bice şi-i vei da drumul. Apoi trimite pe Neculai şi pe Ştefan la Răcăciuni, unde mă vor găsi la dascălul Mihăiță şi tu, te vei duce la rateş, la jupâneasa Vidra. De va fi dormind, vei trezi-o din somn şi-i vei povesti tot ce s-o întâmplat aice. Apoi îi vei zice: Căpitanul voia să vie la rateş, cu cneghina ca să te pedepsească cum ți se cade pentru cruzimea ce ai arătat-o cneghinei. Dar cneghina l-o făcut să te ierte şi el te-o iertat, dar îți trimite răspuns prin mine că niciodată nu te va mai vedea, fiindcă te-ai purtat mişeleşte şi că, dacă vei cuteza să te apropii de dânsul sau de cneghină, va pune să te bată cu biciul. Ai înțeles?

— Am înțeles, căpitane, zise Onea.

— Ia mai zi o o dată ca să vad de ai priceput? zise Mihu.

Onea rosti din cuvânt în cuvânt vorbele ce le zisese Mihu.

— Bine, zise Mihu, văd că ai înțeles. După ce îi vei fi spus acele cuvinte, te vei întoarce de-a dreptul la Suceava, unde mă vei găsi. Noi, să plecăm adaose el către Gheorghe şi cătră Andrei.

Ileana fu pusă pe calul lui Stoian şi tuspatru se îndreptară la pas spre Răcăciuni.

— Adevărat o vorbit acea femeie când mi-o spus că ai iubit-o? întrebă, după o bucată de vreme Ileana, care mergea lângă Mihu.

— Adevărat o vorbit, răspunse Mihu, am iubit-o mult dar n-o mai iubesc de mult.

— Dar când m-ai cunoscut pe mine, o mai iubeai? mai întrebă Ileana.

— Nu, zise Mihu, n-o mai iubeam.

— Atunce, purcese fata, nu i-am furat eu iubirea ta?

— Nu i-ai furat nimica, răspunse Mihu, nu ți-am zis că n-o mai iubeam?

— Dar oare, mai întrebă Ileana, nu mi se va întâmplă şi mie că, de la o bucată de vreme, nu mă vei mai iubi?

Las pe cetitor să ghicească ce răspuns dădu Mihu acestei întrebări.

LX BOGDAN INTRĂ ÎN MOLDOVA

Un om de încredere al părintelui Isaia, de loc din Bistrița, plecase la Cuhnia cu veşti despre izbucnirea răscoalei un ceas după ce românii pusese stăpânire pe Cetatea Neamțului. El avea poroncă să călătorească zi şi noapte şi să nu cruțe banii pentru a întâlni pe voievod cu o clipă mai curând. Miercuri pe înserate era în Cuhnia.

Veştile călugărului găsiră pe Bogdan numai pe jumătate pregătit. El se înțelese cu mare parte din cnejii maramureşeni ca, de Simedriu, să-şi strângă românii şi turmele şi să treacă peste munți câteva zile după izbucnirea răscoalei împotriva lui Sas. Cnejii înțeleşi cu Bogdan se încredințaseră de altă parte că țăranii din satele lor erau gata să-i urmeze, dar era nevoie de câteva săptămâni pentru a strânge pânea de pe câmp şi a aduna turmele de vite din care mare parte erau împrăştiete prin păşunile munților. Mulți din țărani încă nu aveau arme, iar alții aveau împrăştiete în toată Transilvania şi în parte din Ungaria, rude plecate pentru dobânda lor, care erau să se întoarcă de Simedriu şi fără de care le venea greu să plece.

Totuşi voievodul trimise chiar în noaptea în care sosise trimisul călugărului în toate părțile călăreți cerând cnejilor să fie gata a-l urma în zece zile şi atrăgându-le băgarea de seamă asupra împrejurării că, mult peste două zile, vicevoievodul Transilvaniei va afla

că românii din Moldova s-au răsculat şi l-au ridicat pe dânsul domn în locul lui Sas. Dacă întârziau, dădeau vice-voievodului vreme să trimită în Maramureş oşti spre a împiedeca orice mişcare din partea lor.

Din toate părțile primi răspuns că dacă Bogdan nu va prelungi termenul plecării, numărul băjănarilor va fi foarte scăzut şi voievodul se văzu silit să le prelungească sorocul până la jumătatea lui octomvrie.

Dar de-abia apucase să trimită acest al doilea rând de cărți când, de la un prieten ce-l avea la curtea vice-voievodului Transilvaniei, primi vestea că în urma sosirii la Cluj a lui Somossy cu amănunte asupra răscoalei, ungurii luase măsuri pentru grabnica adunare a unei oşti de zece mii de călăreți care trebuiau să plece de sârg în Maramureş spre a înăbuşi orice încercare de răscoală. I se făcea totodată cunoscut că vice-voievodul se înțelese cu fişpanul de Maramureş şi că în locul lui fusese numit voievod al românilor din acel comitat, vărul său, Ion, fiul lui Uiga de la Giuleşti. Pe de altă parte, Bogdan află că la Cluj încă înainte de sosirea lui Somossy se destăinuise ungurilor că vărul său avea de gând să ridice pe românii din Maramureş spre a întemeia în Moldova o domnie de sine stătătoare.

Țăranii din satele lui trieraseră pânea şi aduseseră vitele de la păşuni, în sate. Femeile, copiii, bătrânii şi neputincioşii, cu bucatele şi cu vitele, fură îndată porniți spre Moldova, împrejurul lui Bogdan rămaseră slugile lui şi toți acei țărani care puteau să poarte arme, peste tot vreo două mii de oameni.

Ion, îndată ce primi însărcinarea de voievod, se grăbise să trimită la toți cnejii comitatului oameni de-ai lui, spre a-i sfătui să rămâie pe loc şi să nu urmeze pe

Bogdan în urmărirea unor scopuri nebuneşti. El le arăta oastea ungurească gata să intre în comitat şi să pustiască satele acelor care se arătau potrivnici coroanei ungureşti. Sfaturile lui prindeau pe lângă mulți şi Bogdan pe fiecare zi auzea de părăsirea cutărui sau cutărui cneaz. Spre a curma această mişcare, el căzu fără de veste asupra satelor lui Ion, Giuleşti şi Nireş şi le pustii cu desăvârşire, apoi străbătu tot comitatul îngrozind pe potrivnicii lui şi pe acei care-l părăsiseseră, îmbărbătând pe acei mai tari de înger care-i rămăseseră credincioşi. Când îşi făcu retragerea spre Cuhnia, era urmat de cinci mii de oşteni în loc de două cu care plecase, iar după oaste veneau o mulțime de care încărcate cu femei, copii, bătrâni, cu pojijii de tot soiul şi urmate de turme nenumărate. La gura Tarațului îl loviră străjile oastei vice-voievodului care venea la Cluj. Însă Bogdan nu numai le puse pe fugă, dar le urmări până dincolo de Hust unde dădu de grosul ungurilor. De la Hust până la Maramureş Siget el îndărăptă pas cu pas, întorcându-se când duşmanul se făcea prea îndrăzneț pentru a se răpezi cu furie asupra lui. La Marmaroş Siget se întări în unghiul dintre Tisa şi Iza şi ținu pe unguri patru zile în loc deşi oastea lor era acuma întreit mai mare decât acea a românilor.

În această vreme mulțimea băjenarilor avuse vreme să intre în Moldova cu avutul lor. În noaptea zilei a patra, Bogdan începu să străbată calea spre Moldova, împărțindu-şî oastea în două cete din care cea mai mare urmă valea Vişăului rar, cea mai mică, cu dânsul, pe acea a Izei. Ungurii îl urmăriră dar cu molăciune. La Moiseşti amândouă cetele se întâlniră şi-şi urmară drumul lor pe Vişău, străbătură pasul Stiolului, acoperit

cu omăt şi scoborârâ în valea Bistriței. La mijlocul lui octomvrie intrau în Moldova pe la Gârla Babei. Bodgan avea acum la dânsul peste patru mii de oşteni, cei mai mulți pedeştri, pe soția sa, Maria şi pe fiul lor, Lațcu, care era atunce un băiețel de zece ani. Ungurii nu-i mai urmăriseră de la Moiseşti.

La Gârla Babei îi ieşiră înainte părintele Isaia cu Stroici şi cu întreg sfatul țării, cu cnejii şi juzii cei mai de seamă şi cu două mii de oşteni călări.

Părintele Isaia primi pe Bogdan cu crucea şi cu evanghelia în mână, iar Stroici şi cu boierii plecară genunchii când Bogdan descălecă; în aceeaşi zi îl recunoscură cu toții de domn al Moldovei şi-i jurară credință.

Bogdan dădu oştenilor săi o zi de odihnă la Gârla Babei, apoi plecă la Suceava unde se adunase mulțime de popor ca să-l primească.

A doua zi după sosire, trimise de ştire în toată țara că dijmele nelegiuite, înființate de Sas erau desființate şi că, pe viitor, avea să se ieie de stăpânire numai una, ca în trecut. Se făcu asemenea cunoscut că toate dările nelegiuite şi angăriile cu care cnejii şi juzii împilau pe săteni erau desființate şi că de acum înainte, sătenii nu aveau nimica de dat peste obiceiul cel strămoşesc.

Părintele Isaia şi Stroici sloboziseră pe o mulțime de nenorociți care zăceau pe nedrept în beciurile Cetății Sucevei. Acuma Bogdan porunci ca toate averile răpite de Sas să se întoarcă acelora de la care fusese luate dacă aceştia erau în viață, iar dacă erau morți, rudelor lor.

Diregătorii numiți de Bogdan fură tot oameni aleşi dintre cnejii cei mai cinstiți, care dăduseră dovezi de

destoinicie şi erau cunoscuți pentru iubirea lor de dreptate. Poronci straşnice fură trimise juzilor pe la sate ca să judece pe oameni drept şi să nu-i mai jefuiască cu cereri de plocoane. Cnejilor maramureşenii care veniseră cu dânsul, le hărăzi locuri din pustiu de care erau foarte multe, mai ales în partea de sus a țării.

Oastea înființată de Isaia şi de Stroici fu mărită cu cete de maramureşeni. Această oaste era bine înzestrată cu arme şi avea căpitani şi hotnogi vrednici; cei mulți din ei slujiseră prin oşti străine şi cunoşteau bine rânduielile oşteneşti.

Dar nici Bogdan, nici părintele Isaia nu uitaseră că ajungerea în scaunul Moldovei nu era singurul țel la care trebuiau să ajungă. Ei nu scăpaseră din vedere nici măcar pentru o clipă, pe celălalt țel, cu mult mai mare şi mai falnic: unirea tuturor românilor. (...)

De la Bârlad sosiseră veştile cele mai îmbucurătoare. Târziul şi cu Coțofană nici nu se arătaseră la alegeri: Toma Alimoş, cu Ploscan şi ai săi fuseseră aleşi, cel dintâi voievod şi cel de al doilea şoltuz, cu învoirea tuturor celor de față. Se adeverise pe deplin că Basarab nu voia să puie nicio piedică înființării unei domnii puternice în Moldova.

Toma Alimoş bănuia că Tărziul şi cu Coțofană se dăduse acuma în partea ungurilor, dar lucrarea lor fiind făcută în mare taină, nu putuse să-şi sprijine bănuielile pe fapte. De ajutorul bârlădenilor Bogdan nu se mai putea îndoi.

Venise acuma vara şi toată lumea avea de furcă cu strânsul, căci roadă ca în acel an rar se mai văzuse.

Deodată se auzi veste că craiul Lajos s-o întors din

Italia şi vine cu oaste nenumărată asupra Moldovei, pentru ca să gonească pe Bogdan şi să aducă în locul lui pe Balc, căci Sas murise în Bistrița la începutul iernii.

Înainte ca domnia să fi avut vreme să-l cheme la arme, poporul întreg fu în picioare. Săriră cu toții, cu mic cu mare, ca să apere moşia strămoşească care, de când era ocârmuită cu dreptate, le părea şi mai dulce decât până atunce şi să păstreze acel bun neprețuit: un domn vrednic, drept şi cu durere de țară.

Răpegiunea cu care ungurii năvăliră asupra Moldovei fu uimitoare. De-abia se auzise veste despre întoarcerea craiului şi despre pregătirile lui, de-abia avuse Bogdan vreme să-şi adune oştile şi să trimită scrisori cerând ajutoare de la românii de pe împrejurimi, când se auzi, în aceeaşi zi, că străjile ungureşti s-au ciocnit cu cetele lui Mihu la Gârla Babei, că o oştire se apropie de trecătoarea Prisăcanilor, iar alta stă la Brețcu, gata să năvălească pe Oituz.

LXI CAVALERUL CĂINȚII

Când Mihu duse pe Ileana de la Răcăciuni la Poiană, el avu grijă, pe drum, s-o pregătească la jalnica privelişte care se-nfăţoşă înaintea ochilor ei. Într-o casă țărănească, una din cele puține cruțate de foc, ea găsi pe tatăl ei în neputință de a mişca nici mână, nici picior; cneazul numai cu mare greu izbutea să rostească crâmpede de cuvinte. Mare fu jalea Ilenei, căci ea iubea mult pe părintele ei; nu mai avu decât o singură grijă, o singură dorință: să-i îndulcească pe cât îi era cu putință zilele cele de pe urmă, să-i aline suferințele şi să înconjure cu iubire patul lui de durere.

În asemenea împrejurări nu era de gândit la săvârşirea căsătoriei: Mihu trebui să se hotărască s-aştepte ca cerul să facă o minune sau ca cneazul să-şi deie sfârşitul. Trebui să se mulțămească cu privirea iubitei şi să-şi dezmierde urechile cu auzul glasului ei.

Prin îngrijirile vatmanului, curtea cneazului fu acoperită de cu toamnă şi se gătiră câteva odăi în care bolnavul putu să se mute. În primăvară însă, atât casa cu încăperile lor de pe împrejur cât şi satul îşi luaseră înfăţoşarea de odinioră, numai starea cneazului rămăsese neschimbată.

Mare fu spaima Ilenei când văzu pe Mihu sosind într-o seară, pe neaşteptate şi vestind-o că a venit numai un ceas, s-o îmbrăţoşeze şi să plece pe urmă la graniță, spre a da piept, cu furtuna care se dezlănțuia asupra

țării. Cu o groază nespusă şi cu un dor nemărginit ascultă ea, după plecarea lui, tropotul din ce în ce mai slab al copitelor calului său.

Mihu avu cinstea să poarte cea dintâi luptă pentru apărarea Moldovei. Două mii de prăştinaşi şi de arcaşi din Dalmația trecuseră Bistrița din sus de Gârla Babei, spre a apuca pe români în coaste. Nişte ciobani români din Maramureş alergară şi dădură de veste lui Mihu care se afla la Gârla Babei cu vreo două mii de oameni. Luând o mie cu dânsul, el aținu calea dalmațianilor şi, lovindu-i fără de veste, îi nimici cu desăvârşire. A doua zi sosi însuşi Bogdan cu zece mii de oameni. Şase mii păzeau la Măgura Calului unde din poroncă lui Mihu se făcuseră nişte adevărate cetăți, alcătuite din copaci tăieți. Ştefan Stroici cu alți zece mii de oşteni era trimis la Prisăcani spre apărarea trecătoarei de acolo şi a văii Bistriței, iar Oituzul era păzit de două mii de oameni domneşti şi de țăranii strânşi de pe Oituz, Trotuş şi Tazlău.

În fața oştii lui Bogdan se afla însuşi craiul cu peste patruzeci de mii de oameni; douăzecii de mii de unguri veneau împotriva lui Stroici, alți zece mii năvăleau pe la Brețcu.

Încercările ungurilor să pătrundă în partea de sus a văii Bistriței rămaseră dintâi zadarnice şi fură respinse cu pierderi, atât la Gârla Babei, cât şi la Măgura Calului. Odată cu aceste izbânzi sosi vestea neaşteptată că oastea ungurească care pătrunsese în valea Oituzului fusese lovită de români fără veste, sub Măgheruş şi că puțini din năvălitori izbutiseră să scape. Inimile românilor crescură.

Dar chiar a doua zi veni ştirea că mai multe mii de

unguri trecuseră prin munții Maramureşului şi erau gata să se scoboare în valea Moldovei; totodată se află că alte cete de unguri pătrunseră în țară prin pârâul Neagra, între munții Călimanul şi Pietrele Roşii.

Amândouă aripile moldovenilor fiind astfel înconjurate, numai o retragere grabnică putu să scape de nimicire oastea lui Bogdan. În câteva ceasuri ea se afla strânsă întreagă în valea Moldovei, la Pojorâta. Dar numai o zi stătu aice. Ungurii folosindu-se de împrejurarea că numărul lor întrecea cu mult pe acel al românilor, încercaseră din nou să taie retragerea lui Bogdan. Domnul fu silit să îndărăpteze din nou. Se opri la Cornul Luncii unde se dădu o luptă cumplită şi ungurii, la rândul lor, fură siliți să deie înapoi. Bogdan primi aice două veşti rele: Stroici după o apărare înverşunată, văzând şi el aripile lui încunjurate, fusese silit să bată în retragere spre Piatra, iar ajutorul ieşenilor şi al hotinenilor nu se mai putea, aştepta. Craiul Cazimir al Lehiei, în urma îndemnului nepotului său, Lajos, trimisese asupra lor o oaste spre a-i supune şi ei aveau nevoie de toate puterile lor pentru a se apăra.

Învingerea lui Stroici silea pe Bogdan să se scoboare în jos pentru a se întruni cu puterile namestnicului său şi a ține pe loc oştile ungureşti până la sosirea ajutoarelor din Bârlad şi din Codru. Trimise deci poroncă lui Stroici să se retragă înspre Bacău, pornind înainte câteva sute de oameni sub povățuirea unui oştean vrednic, care să ridice întărituri şi să sape şanțuri pe tapşanul de asupra Săuceştilor şi pe şesurile care de la acest tapşan se întindeau spre Siret şi spre Bistrița. Apoi domnul se îndreptă cu toată oastea spre Smirodava, însărcinând cu aceperirea retragerii pe Mihu cu trei mii de oameni, pe

jumătate călări şi pe jumătate pedeştri.

În ziua aceasta nu se dădu nicio luptă, căci ungurii prinseseră de veste târziu că românii se dau înapoi; numai înspre seară străjile lor se arătară în depărtare.

Mihu îşi opri cetele pe la asfinţitul soarelui în dreptul Ciumuleştilor; ele tăbărâră pe amândouă malurile Moldovei, iar otacul lui Mihu era aşezat pe malul stâng, lângă capra podului umblător.

Soarele asfinţise când se auzi o trâmbiţă sunând dincolo de Moldova şi se văzu, venind spre pod, la pas, o ceată de zece călăreţi, încunjuraţi de vreo treizeci de moldoveni. Când ajunseră la malul apei, unul din călăreţi descăleca şi, însoţit de trei români, trecu cu şaica pe malul stâng, iar ajuns acolo, se îndreptă spre Mihu care se afla cu Petrea Cărăbuş şi aştepta să i se aducă mâncarea.

Noul venit purta un coif a cărui vizieră închisă lăsa să i se zărească numai ochii şi nasul prin un fel de gratie şi o cămeşă de zale acoperită pe piept, pe umere şi pe braţe, cu platoşe de oţel şi strânsă la cingătoare cu o curea groasă de piele, împodobită cu scoici de oţel. Partea de dinainte a coapselor, genunchii, fluierele şi picioarele erau asemene acoperite cu platoşe de oţel; la cingătoare era prinsă, în partea stângă, o spadă lungă şi lată, cu mânerul în chip de cruce, cu teacă de oţel, iar în partea dreaptă spânzura un junghier, lung de două palme. La trei paşi de Mihu, românii oprindu-se, se opri şi noul, venit.

— Ce este? întrebă Mihu, şi cine-i oşteanul pe care îl văd cu voi?

— Căpitane, răspunse unul din români; mai diniorea eram împrejurul focului când am văzut venind pe drum,

despre Neamțu, aceşti zece călăreți. Ne-am pus de-a curmezişul şi le-am strigat să steie şi să spuie cine sunt. Dintre dânşii o ieşit acest om şi mi-o vorbit într-o limbă străină, dar din cuvintele: căpitan Mihu, care le rostea necontenit, numaidecât am înțeles că ne cere să-l aducem la dumneta, ceea ce am şi făcut.

— Cine sunteți, zise atunci Mihu străinului, şi ce voiți cu mine?

Dar străinul îi răspunse ruseşte:

— Dumneta eşti căpitanul Mihu?

Mihu, care, în vreme cât stătuse la Liov, învățase bine atât ruseşte cât şi leşeşte, răspunse în aceeaşi limbă:

— Da, eu sunt, da dumneta cine eşti?

— Eu sunt Mâhnitul, sluga credincioasă a Cavalerului Căinții care aşteaptă pe celălalt mal.

— Şi cine este Cavalerul Căinții, de unde vine el şi ce voieşte cu mine? întrebă Mihu mirat.

— Stăpânul meu, Cavalerul Căinții, este un tânăr leah de mare neam, care mergând în Țara Franțuzească, a cucerit acolo slavă mare de războaie şi a dobândit astfel pintenii de aur de la craiul franțuzesc... Dar duşmanul omenirii împingându-l, el, într-o clipă de rătăcire, a avut nenorocirea să jignească adânc tocmai pe acea pe care o iubea peste tot. Rătăcirea lui însă n-a ținut mult: recunoscându-şi vina, a venit la dânsa şi i-a cerut iertare. Dar ea n-a vrut să-l ierte până ce stăpânul meu nu-i va fi dovedit căința lui prin fapte. Atunce el s-a legat că va străbate toate țările creştine, câte se întind din Țara Franțuzească până la păgâni, şi că în fiecare țară va face câte o izbândă mare, apărând pe cel slab şi drept împotriva celui tare şi nedrept. Apoi întorcându-se de la hotarul păgânilor pe alt drum, va urma în vremea

întoarcerii la fel ca la ducere, până ce va ajunge iar lângă iubita lui. În acest răstimp el s-a jurat să nu destăinuiască numele său nimănui, luând pe acel de: Cavaler al Căinții şi să nu schimbe măcar un cuvânt cu nimeni decât cu mine fără neapărată trebuință şi, mai ales, să nu arate fața lui nimănui. Jumătate din jurământ este împlinit, am ajuns de astă-primăvară la hotarul păgânilor şi acum ne întoarcem înapoi în Țara Franțuzească. Auzind că craiul unguresc a pornit cu oaste mare asupra voastră, spre a scoate pe domnul vostru, Bogdan, care este lăudat de toți ca vrednic şi drept şi a pune în locul lui pe altul, cunoscut prin fărădelegile lui, stăpânul meu s-a hotărât să vă aducă ajutorul brațului său. El a întrebat pretutindeni care din fruntaşii moldoveni este mai slăvit prin faptele lui de vitejie şi de pretutindeni i s-a răspuns că mulți viteji numără țara Moldovei printre fii săi, dar că cel mai viteaz dintre toți vitejii eşti dumneta. Şi încredințându-se stăpânul meu că într-adevăr aşa este cum vorbeşte lumea, iată că a venit drept la dumneta şi, el oprit fiind de jurământul său să vorbească cu dumneta, m-a trimis pe mine să-ți zic aşa: căpitane Mihule, primeşti dumneta oare ca de acum înainte şi până la sfârşitul acestui război, Cavalerul Căinții să-şi aşeze cortul la otacul dumitale şi să fie tovarăş cu dumneta în lupta dreaptă ce o porți spre a-ți feri neamul şi țara de ruşine şi de nedreptate?

Mihu ascultase mirat această lungă cuvântare. Din spusele lui Landi, din acele ale soției acestuia şi din cărțile care le cetise la el, avea cunoştință de jurămintele făcute altădată de către cavalerii din apus, pentru a ispăşi vreun păcat sau spre a mişca inima iubitei, dar

credea că asemenea întâmplări sunt lucruri ale trecutului, care nu se mai văd. Povestirea străinului găsi răsunet în simțirile lui cavalereşti şi în starea inimii lui. Dar îşi zicea că dacă păcatul l-ar fi împins să greşească Ilenei, o pedeapsă ca acea ce şi-o impusese Cavalerul Căinții i-ar fi părut lui prea mică. Deci fără a sta la îndoială, el răspunse Mâhnitului:

— Du-te şi spune Cavalerului Căinții că primesc cu bucurie ca el să-şi aşeze cortul la otacul meu şi că voi fi mândru să lupt pentru o pricină sfântă lângă un viteaz ca el.

L-aş pofti la masa noastră ostenească, dar jurământul lui neiertându-i să-şi arate fața, greu ar putea să mănânce având pe cap coiful închis.

Mâhnitul se închină şi ducându-se la şaică, trecu iar dincolo. În curând, Cavalerul Căinții cu Mâhnitul, cu opt călăreți înarmați şi cu doi cai purtând pojijia, se aflară pe malul stâng al Moldovei. Cavalerul Căinții încă nu descălecase. El era îmbrăcat în fier de la cap până la picioare. Purta un coif împodobit cu pene de păun văpsite în negru, la care se vedea o singură deschizătură, în curmezişul lui, la înălțimea ochilor. La cingătoare îi atârna o spadă lungă în partea stângă, un junghier în cea dreaptă; brațul drept trecea prin cureaua unui scut de oțel în trei muchii, pe care se vedea zugrăvit un păun negru pe un câmp de argint. La călcăii lui se vedeau pinteni de aur. Calul, mare şi puternic, era acoperit cu platoşe de oțel pe frunte, pe gât, pe şei şi pe piept. De oblâncul de dinainte al şălii era atârnat un buzdugan greu, pene de păun văpsite în negru împodobeau şaua. Cei opt călăreți care urmau erau tot oameni zdraveni, acoperiți cu zale şi înarmați cu spade,

junghiere, buzdugane şi suliți. Unul din ei ținea în mână sulița Cavalerului, lungă şi grea, având la vârf o flamură roşie care era cusută pe un câmp negru.

Cavalerul se opri la câțiva paşi de Mihu, se dădu jos de pe cal, înaintând spre el, şi-i întinse mâna fără însă a scoate, după obiceiu, mănuşa de oțel care o acoperea. Mihu, fără a se mira de această împrejurare, o strânse voiniceşte. Apoi străinul se închină uşor şi se întoarse spre oamenii lui. El era un om de statură mijlocie şi de făptură sprintenă, fierul care-l acoperea nu-i îngreuia mersul de loc.

— Mă mir, căpitane, că te-ai cam grăbit primindu-l lângă noi, zise Petrea Cărăbuş care înțelegea şi el bine ruseşte şi ascultase toată cuvântarea Mâhnitului, cine ştie cine-i el, şi care sunt scopurile lui? Mie nu-mi prea sună adevărată povestea care ne-o făcut-o acel rus.

— Nu-ți sună adevărată fiindcă nu cunoşti bine obiceiurile apusului, unde asemenea jurăminte erau altă dată lucruri obişnuite, zise Mihu. Dacă ne-au mințit şi se poartă cu scopuri viclene, împrejurarea că-i avem lângă noi ne face supravegherea mai uşoară. Ş-apoi ce primejdie pot fi zece oameni în mijlocul unei oştiri întregi? La cel mai mic semn de vicleşug îi putem face fărâmi.

Petrea Cărăbuş nu mai răspunse nimica şi amândoi tovarăşii se puseră la masă.

În această vreme, oamenii cei străini întinsese un cort rotund şi încăpător, sub care se retrase Cavalerul Căinții. Apoi Mâhnitul cu ceilalți care, după limba care o vorbeau, se cunoşteau a fi ruşi, cu toții aprinseseră un foc şi începuse să pregătească mâncarea.

Românii avură în curând prilej să se încredințeze că

Mâhnitul vorbise numai adevărul când lăudase vitejia stăpânului său. Tabăra fu trezită în mijlocul nopții prin sunete de trâmbiți: călărimea ungurească năvălea de pe valea Şomuzului. Otacul întreg fu în picioare într-o clipă şi arcaşii lui Mihu ținură năvălitorii în loc. În curând călărimea moldovenească, cu Mihu în frunte, trecea Şomuzul şi cădea în coasta ungurilor: învălmăşala fu cumplită. Mihu se văzu înconjurat, fără veste, de duşmani. Paloşul lui, tăind şi împungând în toate părțile, izbuti o bucată de vreme să facă un gol împrejurul lui: de la o vreme însă brațul lui începuse a osteni şi cercul duşmanilor se tot strângea când, deodată, în rândurile lor se văzu, la lumina lunei, deschizându-se o uliță şi în acea uliță apăru Cavalerul Căinții care îşi îndrepta calul numai cu genunchii, iar cu brațele amândouă învârtea cumplita-i spadă şi cu fiecare lovitură culca câte un duşman la pământ. După dânsul venea Mâhnitul cu ruşii, urmați de oştenii lui Mihu. Ungurii o luară la fugă.

— Mulțămesc, Domnule Cavaler, zise Mihu pe ruseşte străinului care-şi oprise calul. M-ai făcut datornicul dumitale, cred că în curând voi avea prilej să-mi plătesc datoria, şi-i strânse mâna cu căldură.

Străinul însă se-nchină fără a răspunde. Năvala ungurilor fiind respinsă, românii se-ntoarseră în tabără şi cei mai mulți din ei îşi urmară somnul întrerupt.

În zori de ziuă, când se pregăteau de culcare, sosi de la vale, de la otacul domnesc, o veste îmbucurătoare. Toma Alimoş făcea cunoscut că este gata să plece cu oastea bârlădenilor şi aşteaptă din zi în zi sosirea lui Gheorghiță cu codrenii, ca să vie împreună. Bogdan îi trimise răspuns să se îndrepte spre Bacău.

Grosul oastei ajunse a doua zi în dreptul Bacăului şi, pe tapşanul Săuceştiilor, se întruni cu Stroici, care mai dispunea de opt mii de oameni. A treia zi sosi şi Mihu; el fusese silit în aceste trei zile să oprească de cinci ori năvala ungurilor şi pierduse jumătate din oştenii lui. Cavalerul Căinții luase parte la toate luptele şi uimise pe toți oştenii prin îndrăzneala lui şi prin iscusința cu care mânuia armele.

În dimineața zilei după întrunirea tuturor oştilor, sosi din Bârlad, de la Ploscan, o veste îngrozitoare: Toma Alimoş căzuse sub cuțitul lui Manea Fărtatul. Folosindu-se de această împrejurare, Tărziul şi Coțofan trăsese poporul în partea ungurilor şi erau gata să plece să ție calea codrenilor, spre a-i împiedeca să vie în ajutorul lui Bogdan.

LXII BĂTĂLIA DE LA SĂVCEȘTI

Primejdia în care se aflau moldovenii era mare. Oastea ungurească de pe Bistrița le închidea această vale cu desăvârşire, iar Bacăul căzuse prin trădarea negustorilor saşi şi unguri; străjile oastei care venea cu craiul tăbărau în fața cetei lui Mihu. La spinare era Siretul venit mare, din mal în mal, în urma unei ruperi de nouri la obârşia lui şi, pentru a trece pe malul stâng, era un singur pod, la Holt, îngust şi slab, amenințat să fie luat de apă în fiecare ceas.

Un sfat la care luă parte toate căpeteniile oştirii fu ținut în grabă, în cortul lui Bogdan.

Domnul le propuse să se lepede de domnie şi să se retragă singur dincolo de Siret, pentru ca țara să se poată închina mai uşor craiului şi să ceară cruțare de la mărinimia lui. Însă la această propunere strigară cu toții, într-un glas, că sunt hotărâți să trăiască ca pribegi în țări străine sau să moară bărbăteşte, cu arma în mână, apărând pe domnul pe care l-au ales, dar că niciodată nu vor mai pleca capul sub jugul unguresc sau vor recunoaşte domnia lui Balc.

Părintele Isaia, care se afla şi el în tabără, rosti un cuvânt în care zicea că țara şi Bogdan alcătuiesc o singură ființă ce nu poate fi despărțită, că într-adevăr în grea cumpănă se afla oastea, dar că văzuse oştiri ieşind, prim vitejia lor şi ajutorul atotputernicului, din

împrejurări şi mai grele. Călugărul mai adăogi că veştile primite de la Bârlad sunau într-adevăr că Târziul voieşte să împiedece venirea într-ajutorul lor a codrenilor, dar nimic nu îndreptăţea presupunerea că această încercare avea să fie încununată de izbândă. Credinţa lui era că codrenii, cu vitejia lor cunoscută, deprinşi să asculte orbeşte de poroncile căpitanilor lor, nu puteau decât să iasă biruitori dintr-o luptă cu bârlădenii dezbinaţi şi duşi la luptă de Târziul, care nu făcuse încă nicio ispravă ca voievod şi era urât de mare parte dintr-înşii. Codrenii puteau să sosească în ajutorul lor din ceas în ceas.

Cuvintele părintelui Isaia redeşteptară nădejdea în inimile celor mai mulţi: hotărârea de a lupta cu înverşunare, până la moarte, fu luată cu primirea tuturor. Se hotărî ca duşmanul să fie hărţuit necontenit despre Bacău şi Bistriţa, spre a-l sili să ţie în acea parte toată oastea venită pe Bistriţa. Dar puterea moldovenilor trebuia mai ales să fie îndreptată asupra aripii stângi a ungurilor, unde se afla însuşi craiul, pentru a nu-i lăsa să pătrundă în valea Bistriţei, ci a-i sili să îndărăpteze până pe Moldova în sus, pentru a-şi păstra slobod drumul spre Smirodava şi Iaşi.

În acea zi avură loc numai câteva mici hărţuieli pe valea Bistriţei; ungurii îşi adunau puterile, iar moldovenii lucrau la întăririle începute de Stroici pe dealul Săuceştilor şi pe amândouă şesurile: la Spineni şi la Arămeşti. A doua zi însă, ungurii năvăliră din toate părţile înainte de ziuă: era vădit că voiau să grămădească pe români în colţul dinspre Siret şi Bistriţa şi să-i arunce în apă sau să-i silească să se închine. Lupta fu mai ales crâncenă pe tăpşanul Săuceştilor şi la

Spinend, unde ținu până în seară. Românii în acea zi pierdură oameni mulți, dar nu dădură înapoi nici cu un palmac.

Lupta reîncepu în dimineața următoare, cu toate că o ploaie cumplită începuse să cadă de cu noapte. Strunile de la arcurile moldovenilor udându-se, minunații lor arcaşi nu le mai fură de niciun ajutor. Văzând că întăriturile de la Spineni vor fi pierdute în cursul zilei, Bogdan puse să se săpe în grabă un nou şanț, mai la vale, între Săuceşti şi Costei şi îl umplu cu care răsturnate. La toacă românii erau siliți să se retragă de la Spineni la această nouă întăritură.

Mihu apăra tăpşanul Săuceştilor împotriva lui Balc şi izbuti să răspingă toate năvălirile duşmanului. Cavalerul Căinții arătă şi aice o vitejie fără seamăn, el era veşnic în frunte, se expunea cu o nepăsare uimitoare la loviturile duşmanului, dar rămânea neatins, viața lui părea ocrotită de un farmec.

Pe Bistriță, întăriturile de la Şerbăneşti, cucerite de unguri la amiază, erau recucerite de Stroici înainte de toacă. Ploaia care curgea acuma şivoaie şi întunericul puseră în sfârşit capăt luptei.

Ea reîncepu în ziuă. Cerul se răzbunase. Toată puterea ungurească se năpusti asupra tăpşanului Săuceştilor; o năvală urmă celeilalte, cetele obosite fiind necontenit schimbate prin altele proaspete. Pe la amiază moldovenii, a căror puteri erau sleite, se văzură siliți să deie înapoi sub puterea atât de copleşitoare a duşmanului. Pas cu pas îndărăptară, întâi până la muchia dealului, apoi se scoborâră până în şes. Aice Mihu izbuti să alcătuiască o ceată de vreo trei mii de oameni înarmați cu suliți şi având stoluri de arcaşi în

dreapta şi în stânga. Ei opriră astfel înaintarea ungurilor mai bine de două ceasuri. Căldura era grozavă, iar oamenii nemâncați şi nebăuți de dimineață. De la o bucată de vreme însă, nu mai putură împiedeca înaintarea duşmanului şi prinseră iar a se da încet înapoi.

Bătălia era pierdută, lui Bogdan nu-i mai rămânea altă uşă de scăpare decât fuga pe malul stâng al Siretului, pe podul de la Hoit. Mai mulți din sfetnicii lui îl rugau să nu mai piardă o clipă şi să treacă podul înainte ca grămădirea fugarilor pe dânsul să-l puie în primejdie.

Deodată, despre Săcueni se auziră nişte trâmbiți sunând: românii şi ungurii încetară lupta pentru o clipă şi se uitară înspre locul de unde veneau sunetele.

O oaste de călăreți se scobora pe coastă şi venea spre Siret; razele, soarelui aproape de asfințit căzând asupra miilor de coifuri şi de suliți, le făcea să semene cu un şuvoi de foc. Un urieş strigăt de bucurie ieşi din piepturile ungurilor.

— Bârlădenii, bârlădenii cu Târziul.

Căci într-adevăr se puteau cunoaşte acuma steagurile bârlădenilor şi oştirile ungureşti fusese vestite de Tărziul că el vine cu ajutor înaintea craiului.

Orice nădejde pieri din inimile românilor, dar acele inimi erau prea îndârjite pentru a se muia în fața pieirii şi a face ca brațele lor să lovească în duşman cu mai puțină putere.

— Să murim cu răscumpărare! fu stigătul care se auzi în toată oastea.

Românii se repeziră cu turbare asupra vrăjmaşilor şi lupta reîncepu, mai crâncenă. Cneazul Radomir, care

era de pază la pod, luă grabnic măsuri spre a-l apăra împotriva noului duşman ce se ivea pe malul stâng.

Dar noi sunete de trâmbiți se auziră, tot de peste Siret, dar de astă dată, din jos despre Buhociu şi se văzu ieşind din pârăul Sârbului şi înaintând în treapăd pe şesul Siretului, altă oaste, tot călăreață. Mai la vale sute de ciobace se vedeau trecând apa cu oamenii într-însele. (...)

Călărețiii se înşirară în rânduri de câte o sută şi Gheorghiță, punându-se în dreapta celui dintâi, ridică pentru a doua oară paloşul deasupra capului şi dădu pinteni calului care sări în apă; oastea întreagă urmă pe căpitanul ei.

Puterea Siretului fu învinsă de puterea întrunită a miilor de oameni şi de cai: un şivoi viu trecu peste şivoiul de apă, pe celălalt mal rândurile se tocmiră din nou pentru năvală. Radomir alergă la Gheorghiță în fuga calului.

— Pentru Dumnezeu, strigă el, de ce n-ai rămas dincolo? Ai fi putut să ații calea birlădenilor şi să-i opreşti pe loc.

— Să ațin calea bârlădenilor, întrebă Gheorghiță mirat, dar pentru ce?

— Ca să cu cadă Târziul în spatele noastre, răspunse Radomir care nu mai putea de năcaz.

— O, zise Gheorghiță, văd că veştile au ajuns încet pe aice. Târziul este acuma fugar peste Dunăre, iar în fruntea bârlădenilor merge Toma Alimoş, voinicul voinicilor şi cel mai credincios prieten al domnului vostru.

— Cum? Toma Alimoş... începu Radomir.

— Toma Alimoş, deşi rănit cu cuțitul unui ucigaş, trăieşte şi iată-l că trece apa cum am trecut-o şi noi, zise Gheorghiță arătând Siretul negru de oameni şi de cai în fața Costeiului, dar nu este vreme de vorbă acuma. Înainte! La treapăd.

Şi cei şase mii de călăreți codreni înaintea cărora mergea Gheorghiță, se îndreptară înspre locul unde Mihu şi ceata lui erau aproape înconjurați de mulțimea ungurilor, dar cârnind ceva mai la stânga. Iar, când ajunse la două sute de stânjăni de duşmani, dădu semnul năvălii.

Ungurii văzuseră noul duşman care venea împotriva lor şi luaseră măsuri pentru a-i ține piept, dar avântul grozav al codrenilor răsturnă, călcă în picioarele cailor tot ce întâlni; într-o clipă ajunseră până sub tapşan. Tot ce rămăsese în picioare din cetele opuse lor o rupsese de fugă. Sub tăpşan Gheorghiță şi Bibire năvăliră asupra ungurilor care se luptau cu Mihu. Strânşi între doi duşmani, ei se apărară bărbăteşte, dar fură măcelăriți aproape până la unul.

Codrenii pedeştri, în număr de două mii, trecuseră Siretul în ciobace aduse de ei în spinare şi ajunseseră răpede la întăritura care tăia şesul la Arămeşti şi unde poroncea Stroici. Acesta, la sosirea ajutorului neaşteptat, ieşi din întăriri şi se răpezi cu codrenii şi cu oamenii lui asupra duşmanilor. Aceştia văzând, după o luptă scurtă, că tovarăşii lor pleacă în risipă pe tapşan, pierdură inima şi o luară asemenea la sănătoasa. Românii erau învingători la aripa dreaptă şi la mijloc.

La aripa stângă însă ungurii luptau cu îndârjire. Toma Alimoş, îndată ce ieşi din Siret, îşi tocmi rândurile călărimii spre a cădea în coasta duşmanilor. Dar ei

avuse vreme să se pregătească pentru a întâmpina acea lovire. Şase mii de călăreți din cetele curții craieşti, cu steagul cel mare al crăiei, care nu intraseră în luptă până atunce, fuseseră aduşi în treapădul cel mare şi amenințau să ieie pe bârlădeni în coastă. Toma Alimoş se văzu deci nevoit să oprească pe loc avântul oştenilor săi, să-şi schimbe întocmirea şi să-i ducă asupra acelei călărimi care se apropia răpede. Bătrânul voievod, drept pe calul lui, dar galbăn la față şi slăbit la trup, se ținea la treizeci de stânjeni înaintea oştenilor şi din toți câți îl urmau niciunul nu se îndoia că-i duce la izbândă. Când depărtarea dintre amândouă călărimile scăzu la vreo trei sute de stânjăni, Toma Alimoş ridică paloşul, trâmbițile sunară şi caii o luară la goană; ungurii veneau cu aceeaşi iuțeală. Groaznică fu ciocnirea, cumplită învălmăşeala. Atunce coada cetelor bârlădene se văzu cârnind deodată spre dreapta pentru a lovi, ca o vijelie de oțel, în coasta ungurilor. Ei se clătinară apoi, dând dosul şi o luară la fugă pe şesul Siretului. Bârlădenii îi urmăriră până dincolo de Peletuci unde ungurii, dând de nişte cete de arcaşi ai lui Toma Alimoş care trecuseră Siretul pe şăici şi care începură să împroaşte în ei cu săgeți, se risipiră în toate părțile. Bârlădenii se luau după dânşii când voievodul poroncind să sune adunarea, rândurile se întocmiră din nou. Steagul cel mare al curții rămăsese în mâinile românilor.

Pogan şi alți cneji care erau de față, văzând suferința scrisă pe fața lui Toma, cu toate opintelile lui de a se arăta nepăsător, îl rugară să ieie ceva odihnă, izbânda neputând să mai fie îndoielnică. Dar voievodul nu voi s-asculte nimica.

— O izbândă este desăvârşită, zise el, numai când

duşmanul este pus pe fugă pretutindeni. Ungurii mai țin încă tăpşanul din fața noastră, şi voievodul arătă spre Săuceşti, care se întinde în oastea noastră ca un cuiu, trebuie să-i gonim de pe acel tăpşan şi numai atunce putea-vom să ne gândim la odihnă. Ziua de astăzi este hotărâtoare pentru mărirea neamului românesc, s-o ducem la bun sfârşit. Şi voievodul poronci arcaşilor să înainteze asupra înălțimilor, urmând cu călărimea după dânşii.

Năvala bârlădenilor şi fugărirea călărimii ungureşti silise pe ungurii care țineau întăriturile dintre Costei şi Săuceşti să le părăsească şi să se retragă pe tăpşan, deasupra acestui de pe urmă sat. Toată oastea ungurească era strânsă aice: craiul se retrăsese mai în urmă, pe dealul numit al Podului.

Ungurii nu putură să mai susție năvala dată din toate părțile de cătră români; ei părăsiră tăpşanul, parte se retrase pe dealul Podului, iar ceilalți, năpustindu-se asupra cetelor lui Stroici, izbutiră să-şi deschidă un drum pe valea Bistriței. Românii obosiți nu-i urmăriră şi încetară de a mai năvăli asupra dealului Podului. Noaptea căzuse cu totul, dar era lună şi se vedea ca ziua.

Mihu se întâlnise la sfârşitul bătăliei cu Gheorghiță şi cu Bibire. Acum tustrei descălecaseră şi Gheorghiță îi povestea întâmplările din Bârlad când Onea, venind din şes, aduse stăpânului său veste că cavalerul Albrecht este greu rănit şi doreşte să-i vorbească.

Mihu, însoțit de cei doi prieteni, se duse îndată la locul unde zăcea bătrânul oştean, chiar sub priporul care ducea la deal. Cavalerul căruia o lovitură de suliță îi străpunsese mațele, zăcea lângă nişte tufe, capul îi era

aşezat pe o manta învălătucită, lângă dânsul se vedeau, în genunchi, cavalerul Ulrich şi Conrad Müller, amândoi fără arme; împrejurul lor un cerc de arcaşi români îi priveau în tăcere.

Când Ulrich văzu că Mihu se apropie, el se plecă asupra feţei rănitului şi-i zise câteva cuvinte nemţeşti. Bătrânul cavaler încercându-se în zadar să ridice capul, Conrad se aşează binişor lângă dânsul şi-i ridică capul pe genunchii lui.

Mihu îngenunchiă lângă crijat.

— Sunt rănit de moarte, zise acesta pe româneşte cu un glas stins, mai pot trăi puţine clipe. Te-am chemat fiindcă, din toţi duşmanii noştri, te ţin ca cel mai viteaz şi cel mai mărinimos. Te rog să zici din partea mea cneazului Ştefan Stroici că am însărcinat pe prietenul nostru, cavalerul Ulrich, să spuie iubitei mele soţii, Mariei, că cea de pe urmă a mea dorinţă este ca ea să se căsătorească cât mai curând cu cneazul Stroici, cu care a fost altădată logodită; spune cneazului că am credinţa că el va şti s-o facă fericită. Glasul cavalerului se făcuse atât de slab încât, pentru a-i pricepe cuvintele cele de pe urmă, Mihu se văzu silit să-şi lipească urechea de buzele lui.

Păunaşul Codrilor îi făgădui că va îndeplini cu sfinţenie însărcinarea ce i-o dăduse şi rosti câteva cuvinte de mângâiere.

Crijatul scutură capul.

— Moartea mea este aceea care am dorit-o în toată viaţa mea, zise el; mor cum trebuie să moară un oştean şi un cavaler. Dumnezeu să-mi fie milostiv.

Şi peste puţin îşi dădu sufletul.

Cavalerul Ulrich închise plângând ochii vechiului său

tovarăş, apoi zise o scurtă rugăciune care fu ascultată de români cu capetele descoperite.

Mihu poronci să se caute numaidecât prin împrejurimi un preot catolic ca să vie a doua zi să ieie trupul cavalerului şi să-l ducă spre astrucare la o biserică de legea lui. Aflând de la arcaşii de față că cavalerul Ulrich se predase lor, le poronci să înapoiască armele şi calul atât lui cât şi lui Conrad şi le hotărî că sunt slobozi să meargă oriunde vor voi, dacă se leagă prin jurământ că nu vor mai purta armele împotriva lui Bogdan. Amândoi primiră bucuros şi făcură jurământul cerut de Mihu. Rămaseră însă pe loc pentru a păzi trupul cavalerului Albrecht şi a fi față la înmormântarea lui.

Mihu luându-şi noaptea bună de la Ulrich, încălecă cu prietenii lui şi se îndreptă spre satul Săuceşti, unde era otacul lui Bogdan. Când ajungea în sat, un aprod domnesc, călare, îi ținu calea;

— Căpitane, te caut de două ceasuri. Voievodul bârlădenilor, Toma Alimoş, trage să moară. El doreşte să te vadă numaidecât; s-au trimis oameni în toate părțile ca să te găsească şi să te aducă la dânsul. Maria sa vodă este cu el, la casa preotului din sat.

Crud loviți de această veste cumplită şi neaşteptată, tustrei tinerii urmară în tăcere pe aprod înspre biserica din Săuceşti.

LXIII MOARTEA UNUI VOINIC

De la Simedriu Toma Alimoş era, pentru a şaptesprezecelea oară, ales voievod al oştirilor bârlădene, iar Ploscan, şoltuz al târgului. Toți pârgarii erau oameni de ai lor şi în sfatul cel mare al țării asemene nu era decât prieteni ai voievodului şi de-ai şoltuzului. Târziul nici nu se arătase la alegeri, iar Coțofană dusese o luptă numai de ochii lumii.

Tărziul trăia retras la țară; în cursul iernii luă de soție pe Florica Vişin. Nunta se făcu la Vişineşti, nuntă pentru care venise lume puțină, prietenii lui Tărziul din Bârlad şi câțiva ieşeni; din Lăpuşna prea puțini, iar din Codru nimica. Se vorbea că mireasa foarte se supărase când văzuse că căsătoria ei atrage lume atât de puțină şi că luna de miere a noului soț nu fusese cu totul lipsită de amărăciune.

În primăvară, Tărziul venind cu soția lui în Bârlad, târgoveții văzură cu mare mirare pe Manea Fărtatul printre slugile cneazului. De atunce el veni adesea în târg pentru treburile Târziului. Mirarea însă se schimbă în supărare când, după câteva săptămâni, se auzi întâi că Mitrana lui Ploscan se făcuse nevăzută şi, apoi, că ea era la Târzii şi fusese furată de Manea cu voia ei. El avuse chiar îndrăzneala să-i trimită lui Ploscan răspuns că Mitrana este acum ibovnica lui şi că se va căsători cu ea numai dacă-i va da o zestre de zece mii de zloți. Ploscan era să înnebunească de supărare şi răspunse că

Mitrana, părăsind casa părintească pentru a se face ibovnica unui ticălos şi a unui înşelător ca Manea, rupsese orice legătură între el şi dânsa şi, de acum, era moartă pentru dânsul. Dar Manea de atunce se ferea să vie în Bârlad.

Tot cam pe acea vreme se zvoni că Tărziul şi cu Coţofană s-au dat în partea ungurilor, că ei scriu şi primesc cărţi de peste munţi şi că la Târzii se strâng din când în când cneji datornici şi prieteni Târziului, cu puţinii negustori care mai ţineau cu Coţofană. Se mai zvonea că Manea Fărtatul venea din când în când în Bârlad noaptea pe furiş şi strângea la un han de mâna a patra negustoraşi mici, meseriaşi şi calfe. Se mai zicea că la aceste adunări se împărţesc bani, galbeni ungureşti cu chipul craiului Laslău. Dar aceste lucruri nu se prea băgau în seamă căci obştea era cu voievodul şi cu şoltuzul oraşului şi apoi dăduse Dumnezeu un an minunat, cu roadă multă de tot soiul şi cei de la ţară aveau treabă destulă cu strânsul, iar negustorii aveau grijă să aducă marfă multă, căci ştiau că ţărănimea avea să aibă bani la iarnă şi să-şi aducă aminte că are nevoi multe şi de tot soiul.

Când Toma Alimoş, la începutul lui august, primi veste că craiul Lajos vine cu oaste asupra Moldovei, ca să gonească pe Bogdan şi să puie pe Balc în scaun, el adună îndată sfatul cel mare. Sfatul hotărî într-un glas ca poporul bârlădean să deie ajutor domnului Moldovei, a cărui pricină este acea a întregii românimi. Toate drumurile fură împănate de voievod cu călăreţi trimişi să cheme pe cneji şi pe popor la arme, hotărându-le ca până într-o săptămână să se adune cu toţii pe şesul dimprejurul oraşului, pentru a primi steaguri şi a li se

orândui de către voievod căpitani, hotnogi şi stegari.

Iar cnejii şi poporul, la auzul acestor veşti, lăsară strânsul şi treierul pe seama moşnegilor, a femeilor şi a copiilor şi se grăbiră să urmeze voioşi chemarea voievodului iubit care-i dusese de atâtea ori la izbândă. Nu trecuse săptămâna şi se strânsese pe malul Bârladului o tabără mândră de români, cei mai mulți călări, purtând paloşe şi suliți, iar ceilalți pedeştri, înarmați cu arcuri, cu suliți şi baltage. Se-împărțise steaguri, să rânduise căpitani, hotnogi şi stegari şi la căutarea ce o făcuse voievodul, se aflase de față şase mii de călăreți, călări pe cai buni, tot unul şi unul şi trei mii de oşteni pedeştri. Nu venise însă nici Târziul, nici prietenii lui şi din negustori lipseau acei cunoscuți ca ținându-se de Coțofană.

De la Gheorghiță venise vestea că soseşte cel mult peste trei zile şi roagă pe voievod să nu plece fără dânsul. Iar Toma răpezise chiar atunce spre tabăra lui Bogdan doi călăreți ca să-i deie de ştire că soseşte în curând Gheorghiță. În seara zilei când se făcuse căutarea după asfințitul soarelui, voievodul se întorcea în târg, la gazdă, la Ploscan, însoțit numai de doi oameni ai lui. Era călare pe un armăsar tânăr, pe care îl învăța acuma şi avea în mână un harapnic lung. Treceau pe o uliță mai îngustă când, dintr-o crâşmă, ieşiră mai mulți meseriaşi beți, care văzându-l începură să şuiere numindu-l:

— Călău al Bârladului.

Voievodul uimit, dădu pinteni calului, îi croi cu harapnicul şi bețivii o luară la fugă. Dar când era s-ajungă înaintea uşii crâşmei din care ei ieşise, iată că deodată iesă din casă şi se răpede la dânsul Manea

Fărtatul, ținând în mână un lung junghier pe care îl înfige în pântecele voievodului şi apoi o ie la fugă.

Toma Alimoş se clătină şi de nu s-ar fi apucat cu mâna de şa, ar fi căzut jos, dar slăbiciunea lui ținu numai o clipă. Oamenii care îl urmau scoaseră paloşul din teacă şi se răpeziră la dânsul ca să-l susție, dar nu putură să-l ajungă, căci el dăduse pinteni calului şi, luându-se după Manea, în curând îl ajunse. Ucigaşul voi să se deie în lături, dar urieşul, care-i urmărea toate mişcările, izbuti să puie mâna stângă pe el. Apoi ridicându-l cu dreapta de brâu, îl întoarse o dată deasupra capului şi-l azvârli împotriva unui zid, cu atâta putere încât țeasta capului îi fu sfărâmată şi bucăți din creierii lui rămaseră lipite pe zid. Voievodul, în urma acestei opinteli, căzu jos de pe cal, fără cunoştință.

Fu luat în brațe de cele două slugi şi dus în casa lui Ploscan care era în apropiere şi cei mai buni vraci ai Bârladului fură chemați în grabă. Printre dânşii era un venețian, aşezat de mai mulți ani în Bârlad, meşter mare în meseria lui. El scoase junghierul rămas înfipt în voievod şi cu toții cercetară rana. Era lungă şi se afla tocmai sub cingătoare. Vracii erau de părere că mațele nu sunt atinse şi că rănitul va scăpa cu zile. Rana fu spălată şi cusută şi vraciul venețian rămase lângă patul voievodului care, spre mijlocul nopții, îşi reveni în fire, ceru să i se deie de băut, iar după ce deşărtă cu lăcomie paharul ce i se aduse, dormi adânc. Nu avea fierbințeală de loc şi venețianul spuse lui Ploscan că răspunde de viața voievodului.

Din târg veniseră ştiri îngrijitoare. Îndată cum se aflase că voievodul este rănit de moarte, mai multe cete de oameni ai Târziului şi de ai lui Coțofană puseseră

stăpânire pe oraş şi închiseseră porțile.

Ploscan strânsese în casă, pe lângă slugile şi calfele lui, care se ridicau la aproape cincizeci, vreo două sute de negustori şi de meseriaşi voinici pe credința cărora putea să se bizuie. Toți fură înarmați şi stătură gata să răspingă orice năvălire din partea potrivnicilor. Despre dimineață se răspândi vestea, care pe urmă se dovedi că nu este adevărată, că oastea strânsă împrejurul oraşului se dăduse de partea Târziului şi se pregătea de plecare spre a ținea calea codrenilor. Atunce Ploscan făgădui o mulțămire mare aceluia care ar izbuti să se strecoare peste ziduri şi, luând un cal de la un grajd ce-l avea afară din oraş, să meargă să ducă lui Bogdan veste despre cele întâmplate.

Se şi găsi o calfă de fierar care se îndatori să ajungă la Suceava într-o zi şi o noapte dacă i se dădeau bani destui spre a schimba caii îndată ce ar obosi. Ploscan îi puse la îndemână toate mijloacele trebuitoare şi am văzut că fierarul îndrăzneț se ținuse de cuvânt. În graba lui însă nu se gândi să s-abată pe la tabără, unde ar fi văzut că lucrurile stăteau cu totul altfel decât se auzise.

Oştenii strânşi în tabără văzuse cu uimire că porțile se închid şi că nime nu este îngăduit să intre în oraş. De dimineață se răspândi vestea că orăşenii s-au răsculat şi au ucis pe Toma Alimoş. Căpitanii şi hotnogii se adunară îndată şi hotărâră să trimită trei dintr-înşii în oraş spre a vedea ce se petrece şi dacă într-adevăr voievodul căzuse.

Cei trei trimişi fură trei cneji, tustrei prieteni credincioşi ai lui Toma Alimoş şi oameni cu mintea întreagă.

Se încuviință intrarea lor în oraş, dar păzitorii nevoind

să-i lese să meargă la gazda lui Toma Alimoş şi stăruind spre a-i duce la Târziul, cei trei trimişi ai oştirii se hotărâră să s-întoarcă înapoi. În această vreme se prinsese mai mulți oameni care, prin ademeniri şi daruri, s-încercau să câştige pe oştenii de rând; ei fură puşi în fiare.

Toți căpitanii şi hotnogii, adunându-se din nou, hotărâră să deie năvală porților şi să intre cu putere în târg. Un căpitan fu trimis la poarta cea mare şi strigă păzitorilor că dacă până de amiază nu vor lăsa slobodă intrarea, oastea va da năvală în târg.

Târziul, văzând că încercările lui pe lângă oşteni nu se prind şi aflând că Toma Alimoş trăieşte şi este pe cale de însănătoşire, se hotărî să depărteze cea de pe urmă piedică din calea lui. Strângând la o mie de oameni împrejurul lui, încearcă să pătrundă cu de-a sila în casa lui Ploscan. Dar cei închişi în ograda şoltuzului o apărară cu atâta îndârjire încât voinicii Târziului, după trei năvăliri zadarnice, o luară la sănătoasa. În această vreme negustorii fruntaşi, care la auzul faptei din ajun se închiseseră în casele lor, începură a merge pe din dos, de la unul la altul şi a se sfătui între ei. Din aceste sfătuiri ieşi hotărârea ca să se înarmeze şi să vie în ajutorul lui Ploscan. Când oamenii Târziului o luară la fugă, dădură peste mai bine de o mie de negustori cu arme, cu calfele lor, care îndată cum îi zăriră, căzură asupra lor cu paloşe şi cu baltage. Acea strânsură se risipi în curând în toate părțile, iar negustorii, parte alergară la şoltuz iar parte merseră de deschiseră porțile. Târziul se făcuse nevăzut. Numai a doua zi se auzi că şezuse până seara ascuns în pivnița unui negustor şi că în vremea nopții izbutise să se strecoare

afară din oraş, îndreptându-se spre Dunăre. Coțofană fusese prins când se pregătea să fugă şi pus la opreală.

Toma Alimoş se trezise din somn după amiază şi, simțindu-se bine de tot, stărui să se scoale din pat cu toată împotrivirea vraciului. Tot ce se putu dobândi de la dânsul fu numai făgăduința că va rămânea în casă. Fu pus în cunoştința celor întâmplate şi toți căpitanii şi hotnogii veniră să-l vadă şi să se bucure cu dânsul de minunata lui scăpare. Seara se culcă foarte obosit şi vraciul stărui mult pe lângă dânsul pentru ca în zilele următoare să nu părăsească patul.

Sfatul care se adunase în acea seară hotărî ca Coțofană să steie închis câtă vreme se va socoti că este de cuviință. Veneticii care luară parte la răscoală fură snopiți în bătăi şi goniți afară din oraş, dar meseriaşii şi negustorii amestecați în răscoală scăpară cu pedepse uşoare.

Toma Alimoş, deşi se simțise bine şi voios, rămase în pat a doua zi până după amiază, însă când află că se aud trâmbițele codrenilor şi se văd steagurile lor, nu mai fu cu putință lui Ploscan şi vraciului să-l ție măcar în casă. Încălecă şi ieşi înaintea lui Gheorghe şi a lui Bibire, căci Băncilă fusese silit de boală să rămâie acasă. Codrenii cu lăpuşnenii la un loc alcătuiau o oaste de şase mii de arcaşi pedestră.

Cu un ceas mai târziu sosi un trimes al lui Bogdan care aduse veste despre retragerea românilor pe Moldova şi pe Bistrița şi cerea ca bârlădenii şi codrenii să grăbească plecarea lor spre a se împreuna cu domnul în Bacău. Plecarea fu hotărâtă pentru a doua zi. Cu toate stăruințele puse pe lângă el, Toma Alimoş nu voi nici într-un chip să rămâie în Bârlad şi să lese ca Bogdan să

povățuiască oastea în locul lui. În zadar îi spusese vraciul că va plăti îndrăzneala lui cu viața.

— Ceasul de față este hotărâtor pentru neamul nostru, răspunse liniştit voievodul, trebuie să fiu la locul meu.

Plecarea se făcu chiar în acea noapte. Bârlădenii apucară pe Tutova, urmând-o până în fundul său, iar de acolo pe la Popana, străbătură dealurile dintre Bârlad şi Siret şi ajunseră pe la toacă în Săcuieni. Toma Alimoş fu veşnic călare şi în fruntea oastei, dar toți băgase de seamă cum îngălbenea din ceas în ceas.

Gheorghiță şi cu Bibire urmară calea Bârladului până la gura Zeletinului şi apoi valea acestui pârău până la Coloneşti. De aice străbătură cu anevoie dealurile înalte şi văile adânci care-i despărțeau de Siret. Mersul lor era îngreuiet prin mulțimea ciobacelor luate de pedestrime pentru trecerea Siretului. Am văzut cât de folositoare fusese această îngrijire.

Toma Alimoş avuse fericirea să vadă oastea ungurească pornind în risipă pe tăpşanul Săuceştilor, dar atunce durerile cumplite care-l chinuiau de două zile şi despre care nu zisese niciun cuvânt nimănui, îl învinseră, puterile îl părăsiră şi voievodul bârlădenilor căzu de pe cal fără cunoştință.

Oştenii lui îl ridicară şi îl duseră în brațe în casa preotului din Săuceşti. Din întâmplare, steagul cel mare al curții Crăieşti, cucerit de bârlădeni, fusese adus acolo şi întins pe pat iar voievodul culcat pe dânsul.

Bogdan şi cu părintele Isaia, îndată ce fusese vestiți, se grăbiră să vie, aducând cu ei doi vraci. Îngrijirile acestora izbutiră să trezească pe voievod din leşin dar ei, de la început, spuseră domnului că nu era nicio nădejde

de scăpare şi că moartea voinicului era foarte apropietă.

Când voievodul deschise ochii, văzu faţa lui Bogdan plecată asupra lui. Un zâmbet îi înveseli obrazul galbân ca ceara şi ochii lui stinşi reîncepură a străluci.

— Să trăieşti, măria ta! zise el cu un glas destul de puternic.

— Fără de ajutorul dumitale mică ar fi acuma măria mea, zise Bogdan, strângând mâna rănitului.

— Izbânda de astăzi, zise acesta, pune temelie trainică şi desăvârşită atât măriei tale cât şi măriei neamului românesc.

— Dar, adaose el, aş dori să vie de faţă căpitanii mei cei mai de seamă şi, îndreptându-şi ochii către părintele Isaia, Păunaşul Codrilor.

I se răspunse că cea mai mare parte din căpitani aşteptau în tindă sau pe prispă şi că după Păunaşul Codrilor se va trimite în târg. Când căpeteniile bârlădenilor intrară în odaie, voievodul făcu semn călugărului să-i ridice capul, apoi după ce i se împlini cererea şi-i se aşezaseră mai multe perine sub cap şi sub umeri, vorbi cu un glas desluşit şi încă puternic:

— Fraţi boieri din Ţara Bârladului şi tovarăşi de luptă. Izbânda noastră de astăzi este hotărâtoare pentru românime, ea ne dă dovadă că stă în putinţa românilor de aice, când ei sunt uniţi, să trăiască prin ei înşişi şi să înfrunte oricând puterea ungurească. Dar pierind unirea, piere şi puterea noastră. Lajos, învins astăzi, va porni în curând asupra noastră cu îndoită urgie şi dacă puterile noastre vor fi atunce răzleţe, se va vedea sfârşitul neamului românesc, iar de vor fi unite, izbânda din nou va încununa steagurile noastre.

Glasul voievodului slăbise, tăcu câtva, apoi urmă din

nou.

— Moartea s-apropie răpede de mine, de astă dată ea mă va birui. Nu-mi pare rău căci am parte de sfârşitul cel mai frumos ce şi-l poate dori un oştean: mor într-o zi de izbândă mare. Dar aş voi ca acolo unde plec, la veşnicile lăcaşuri, să duc cu mine credința că neamul meu rămas pe acest pământ este în stare, prin unirea lui, să ție piept oricărui duşman ce ar cuteza să vie asupră-i. Frați boieri din Țara Bârladului, tovarăşi vechi de arme, copii ai celor căzuți în luptă împrejurul meu, faceți ca bătrânul vostru voievod să moară liniştit! scoateți paloşele şi jurați pe ele că recunoaşteți de mare căpitan al vostru pe Bogdan, domnul Moldovei. Jurați că, la chemarea lui, veți alerga de oriunde vă veți afla şi că veți da poroncilor lui oşteneşti aceeaşi ascultare care ați dat-o acelor primite de la mine.

Toate paloşele zburară în sus, apoi se întinseră deasupra căpătâiului voinicului, alcătuind o boltă strălucitoare de oțel, la vederea căreia ochii voievodului, pe jumătate păinjiniți, înviară din nou. Şi cneazul Pogan rosti cu glasul mişcat, dar puternic:

— Pe Dumnezeu, pe paloşe, pe cinste, jurăm că recunoaştem pe jupân Bogdan, domnul Moldovei, de căpitan mai mare al nostru; jurăm că vom alerga sub steag la cea dintâi chemare a lui, jurăm că vom îndeplini cu sfințenie, ca oşteni deplini, toate poroncile lui oşteneşti.

Şi când Pogan tăcu, un glas cât un tunet, alcătuit din glasurile tuturor căpitanilor de față răspunse:

— Jurăm!

Toma Alimoş ridică brațul:

— După cum veți ține acest jurământ, aşa să vă ajute

Dumnezeu.

Apoi brațul îl căzu şi voievodul rămase fără glas şi fără mişcare. Cei de față crezură că îşi dăduse sfârşitul; mulți din ei, oşteni bătrâni, cu musteți albe ca zăpada, trecuți prin sute de lupte şi mii de primejdii, plângeau. Dar vracii ziseră că-i numai cuprins de slăbiciune în urma lungului cuvânt ce-l ținuse şi că sfârşitul, deşi este foarte aproape, încă n-a sosit.

Într-adevăr, după putință vreme voievodul îşi reveni în fire. Făcu cu ochii semn părintelui Isaia care se apropie de el.

— Spovăduieşte-mă, zise el.

Călugărul făcu un semn şi toți cei de față ieşiră, Bogdan cel dintâi. Spovăduirea fu scurtă; în curând părintele Isaia îi chemă pe toți în casă.

— Să ştiți, le zise Toma Alimoş, că neavând nici copii, nici rude, las toate satele şi toate turmele mele Păunaşului Codrilor. Părintele Isaia îi va spune voința mea, dar numai după ce voi muri. Când vă veți întoarce acasă, veți fi martori că astfel a fost voința mea.

Văzând că Mihu nu mai vine, Bogdan poronci să se mai trimită oameni în căutarea lui. Voievodul începuse să aiureze, călugărul rugă pe căpitani să părăsească odaia.

În sfârşit, se auzi un tropot de copite care se opri la poartă, paşi răpezi se apropiară şi Mihu intră în odaie urmat de Gheorghiță şi de Bibire. Călugărul îi făcu semn să se-apropie de pat. Păunaşul Codrilor îngenunchie lângă rănit care deschise ochii, îl privi lung şi recunoscându-l, îşi reveni în fire.

— Te-am chemat, zise el cu un glas slab şi întretăiet, fiindcă am de îndeplinit o datorie şi... să-ți fac o

rugăminte. În tinerețe am făcut... către mama dumitale... o nedreptate. Sunt de atunce douăzeci şi şase de ani... rău căitu-m-am de atunce şi până în ziua de astăzi. Sunt acuma pe moarte... te rog iartă nedreptatea ce am făcut-o mamei dumitale care era un înger. Şi în semn de iertare... făgăduieşte-mi față cu... domnul şi cu părintele că îndată ce-mi voi fi dat sufletul, îmi vei închide ochii cu mâna dumitale, şi voievodul tăcu.

— Orice vei fi greşit mamei, iertat să fii de mine, căci încredințat sunt că ea te-a iertat de atunce, zise Mihu: îți voi închide ochii cu mâna mea.

— Dumnezeu să-ți deie viață lungă, cinstită şi spornică, pentru binele domnului şi a neamului nostru, rosti Toma Alimoş adunându-şi cele de pe urmă puteri.

Apoi un sughiț îl cuprinse şi în curând îşi dădu sufletul. Bogdan, părintele Isaia, Gheorghiță, Bibire, Mihu, vracii şi preotul satului plângeau cu toții, iar Mihu închise ochii mortului şi, plecându-se, îi sărută mâna.

Era miezul nopții când călugărul cu Mihu, cu Gheorghiță, cu Bibire şi cu mai mulți oşteni părăsi odaia unde zăceau rămăşițele acelui care fusese odinioară Toma Alimoş, păzite de preot şi de patru slujitori cu sulițe în mână. Bogdan se retrăsese mai nainte sub cortul lui, aşezat într-o livadă din apropierea bisericii.

Tinerii duceau pe călugăr la gazda ce i se pregătise. Trecuse dinaintea unei ogrăzi mari, în care se vedea adunată lume multă şi unde ardeau patru focuri, când auziră un glas chemând:

— Cuvioase, doamne!

— Ce este, zise călugărul întorcându-se îndărăt, cine

mă cheamă?

— Eu, cuvioase, Petre al lui Şerban din Ghindăoani. răspunse un tânăr voinic care se luase după el. Tatăl meu zace aice, rănit de moarte, cu pieptul deschis de o lovitură de suliță. Auzind că ai trecut dinaintea acestei porți, mi-o cerut să te rog să vii să-i dai binecuvântare şi dezlegare de păcate. Părintele se grăbi să intre în ogradă, urmat de tovarăşii lui. Întins pe nişte cergi, zăcea Şerban plin de sânge, cu moartea scrisă pe față şi în ochi.

— Mulțămesc că ai venit, părinte, zise el cu un glas slab. Fă-ți o milă şi-mi dă dezlegare de păcate, căci n-am putere să mă mărturisesc.

Călugărul, îngenunchind lângă el, îi împlini cererea şi după ce-i zise câteva cuvinte de mângâiere, voi să se ridice, dar Şerban puse mâna lui înghețată pe mâna lui Isaia.

— Părinte, zise el, în lupta de astăzi am căzut eu şi cu patru feciori ai mei, alți doi sunt răniți greu. Dar mie îmi pare rău numai de un lucru, că nu am încă zece vieți şi douăzeci de feciori de jertfit pentru mântuirea şi slava neamului meu. Ca mine mulți alții pierdut-au astăzi viață şi rude. Noi, țăranii, ne-am îndeplinit cu sfințenie jurământul care l-am făcut lui Bogdan, căutați şi dumneavoastră de vă țineți jurământul ce ni l-ați făcut nouă.

Părintele Isaia îl încredință că Bogdan va urma calea pe care o apucase şi că poporul nu va avea să se căiască de jertfele făcute spre a-l ține în scaun. Apoi binecuvântând din nou pe rănit, ieşi din ogradă şi-şi urmă drumul spre gazdă.

În aceeaşi noapte Bogdan era trezit din somn de

slugile sale: un oştean venise cu veşti din sus şi cerea să fie adus înaintea lui. Domnul poronci să fie lăsat să intre. Era Iacşa, vătămanul de Turia. Venea într-o întinsoare, tocmai de la Nistru, cu ştire că oastea leşească, lovită de români în codrii Sepenişului, fusese biruită şi împrăştietă.

LXIV ISPĂȘIRE

Când se crăpă de ziuă românii în zadar căutară cu ochii pe potrivnici: nu se mai vedea urmă de unguri, nici pe Dealul Podului nici pe şesul Bistriței. Grosul lor, cu craiul, începuse la miezul nopții să se retragă pe şes, lăsând străji puternice pe dealurile de pe malul stâng spre a nu fi loviți de români în coaste. Înainte de ziuă, perdeaua care făcuse față oştilor lui Bogdan se retrase şi lăpuşnenii, cu Bibire, fură trimişi să urmărească pe duşman şi să-l hărțuiască.

Bogdan, după ce luă măsurile trebuitoare pentru căutarea răniților şi îngroparea miilor de morți, stătu de față la înmormântarea lui Toma Alimoş în biserica de la Săuceşti, cu toate căpeteniile oştirii. De-abia se sfârşise slujba când veni răspuns de la Bibire că, la Gărleni, o dat de unguri care-i stau împotrivă cu îndârjire şi că fără pedestrime nu are ce să le facă. Bogdan încălecă îndată şi oastea întreagă se puse în mişcare pe şesul Bistriței. Mergeau întâi bârlădenii, stând sub povățuirea bătrânului Pogan, pe care Bogdan îl făcuse namestnic al său peste ei; apoi urmau oastea lui Stroici şi pe urmă acea care venise din sus, cu Bogdan. Gheorghiță cu codrenii şi Mihu cu cetele lui, scăzute, vai! la jumătate, aveau poroncă să urmeze dealurile de pe malul stâng, spre a împiedeca călărimea duşmanului, să hărțuiască coastele oştirii.

Ungurii se retrăgeau, dar încet; câteodată cetele lor se opreau pe loc şi, făcând împrejur, năvăleau cu turbare asupra românilor.

În ziua aceea românii tăbărâră între Costişa şi Cândeşti, pe amândouă malurile Bistriței; ungurii erau la o depărtare de o mie cinci sute de stânjăni cel mult.

În ziua următoare duşmanii îndărăptară până la Piatra; înspre seară românii se-ncercară să pătrundă în oraş, dar fură răspinşi cu pierderi mari. Acele din cetele ungureşti care alcătuiau aripa dreaptă a oştirii craiului, în număr de vreo opt mii de călăreți şi care fuseseră tăiete de valea Bistriței, fură risipite în dealurile dintre Bistrița şi Moldovă şi urmăriți de Gheorghiță cu parte din oştenii lui, hotărâți să-i stârpească până la cel de pe urmă.

Cavalerul Căinții, în aceste două zile, dăduse din nou dovezi de cea mai strălucită vitejie, el era veşnic alături de Mihu şi se vâra în învălmăşeala cea mai cumplită.

A treia zi după bătălia de la Săuceşti se auzi că Bacăul se predase căpitanului lăsat de Bogdan ca să-l împresoare şi că Mayer, cu alți zece saşi şi unguri, plătiseră trădarea lor cu capul.

Câteva mii de unguri ținură Piatra până înspre seară, dând astfel vreme craiului şi grosului oştirii să se depărteze. Bogdan intră în oraş pe la asfințitul soarelui.

Mihu, ale cărui cete luase o parte însemnată la luptele din acea zi, se întoarse la vreme cu Cărăbuş şi cu Cavalerul Căinții la Roznov, unde tăbărâse în noaptea trecută. Corturile lor erau aşezate pe malul Cracăului, acel al cavalerului fiind la oareşicare depărtare de acele ale lui Mihu şi ale lui Cărăbuş, care fusese părăsite de unguri în drum cu două zile înainte.

Înnoptase şi ei isprăveau cina afară, înaintea conturilor, când li se dădu de ştire că un flăcău cere să fie adus înaintea Păunaşului Codrilor, având să-i împărtăşească lucruri de seamă. Mihu poroncind să-l aducă, în curând văzură înaintea lor un băiet de vreo şaptesprezece ani, cu o față plăcută, îmbrăcat în port țărănesc.

Întrebat ce voieşte, el răspunse:

— Mă numesc Axinte Flutur şi sunt de loc din Buhalnița. Când au trecut ungurii pe la noi, mergând înspre Bacău, m-o luat cu mai mulți băieți din sat pentru a mâna carele cu boi care duceau merindele lor. Se purtau urât cu noi, ne băteau cumplit, şi ne dădeau mâncare puțină de tot. Când am ajuns în dreptul Bacăului, am fugit peste noapte şi, după ce am rătăcit pe dealuri şi prin păduri, am avut norocul aseară să nemeresc la Preotul din Dăneşti.

— La părintele Ioniță, zise Mihu, îl cunosc bine. Ai nimerit la un preot foarte de ispravă.

— Dumnezeu să-i deie sănătate, zise băietul, că m-o primit şi m-o hrănit ca pe copilul lui. Din tot satul numai el rămăsese acasă, bărbații sunt duşi la oaste, iar moşnegii cu femeile şi cu copiii au umplut codrul de pe malul drept al Bistriței. Atât eram de trudit încât am dormit de aseară, de când o înnoptat, până astăzi după amiază. După ce m-am trezit, am vrut să ies din căsoaia în care dormeam, dar n-am putut, căci uşa era închisă cu cheia şi o trebuit să am răbdare, s-aştept să vie părintele să-mi deschidă. Dar auzind în ogradă zgomot, zăngănit de paloşe şi de pinteni şi glasuri vorbind pe ungureşte, am înțeles c-au venit ungurii în sat şi că părintele m-o închis pentru ca ei să nu mă găsească şi

să nu-mi facă vreun rău. În căsoaia în care mă aflam era brânză bună şi pită şi un ulcior cu apă rece, astfel că aveam cu ce să-mi astâmpăr foamea şi setea. De la o bucată de vreme făcându-se linişte, părintele o şi venit la mine şi mi-o spus să stau liniştit unde mă aflu, căci la dânsul au venit nişte oameni răi şi numai cu mare nevoie o scăpat de ei şi o dat la o casă pustie din apropiere. Mi-o mai spus că de mi-a mai fi foame, să mănânc din brânză şi din pită până mă voi sătura şi iar s-o dus, închizând uşa cu cheia. Stat-am cât am stat când iată că aud glasul părintelui vorbind cu alt om.

— Şi l-ai văzut bine? zicea părintele.

— Cum să nu-l fi văzut, daică o trecut la o palmă de mine.

— Îl cunoşti bine, ştii că el este Păunaşul Codrilor?

— Da cum să nu-l cunosc, părinte, nu l-am văzut amândoi de atâtea ori?

— Şi spui că are de gând să mâie în Roznov?

— Am văzut cum i se pregătea mâncarea şi am văzut trei corturi întinse.

— Măi Stane, ie calul meu, trage o fugă până la Roznov şi spune Păunaşului pe cine avem aice.

— Nu pot, părinte, m-am jurat că voi fi la noapte la părintele Vasile, la Jirov şi mai am o bucată de drum zdravănă. Ce nu mergi singur?

— Dacă aş pleca de aice ei ar bănui ceva şi ar pleca şi ei. Dar ce grabă mare ai să vezi pe părintele Vasile încă în astă seară?

— Preuteasa trage de moarte în pădure, la Calul şi trebuie să-l aduc mâine dimineață. Sărut mâna, părinte, rămâi sănătos.

— Mergi sănătos, Stane, Doamne, tare sunt năcăjit să-

i țin în palme şi să nu pot da de ştire celor care ar putea să puie mâna pe ei şi astă noapte au să plece, şi părintele ofta greu.

Mihu şi Cărăbuş, care la începutul povestirii flăcăului dăduseră semne de nerăbdare, ascultau acuma cu o băgare de seamă vădită.

— Atunce, urmă flăcăul, mi-am zis că doară se putea să merg eu la Roznov să fac treaba dorită de părinte, şi am început a bate în uşă. Părintele o intrat numaidecât la mine şi i-am spus că sunt gata să merg la Roznov, să duc Păunaşului Codrilor veştile ce care m-ar însărcina. Părintele tare s-o bucurat, o mers de o pus şaua pe cal şi mi-o arătat pe unde să ies din sat, fără ca să fiu văzut, care este drumul ducând la Roznov şi mi-o spus să-ți zic aşa:

— Părintele Ioniță de la Dăneşti dă de ştire Păunaşului Codrilor că într-o casă din satul Dăneşti, care acuma este pustiu, stă ascuns de astă noapte Balc, fiul lui Sas, fostul domn al Moldovei cu şase oşteni unguri; iar alți doi oşteni păzesc pe deal, deasupra bisericii. Păunaşul Codrilor să trimită numaidecât oameni voinici ca să-l prindă, dar să se grăbească, căci la miezul nopții Balc pleacă negreşit. Şi părintele mi-o arătat casa în care stă ascuns Balc, dâmbul pe care păzesc doi oşteni ai lui şi drumul pe care trebuie să vie oamenii Păunaşului Codrilor, spre a nu fi văzuți de cei doi pândari. După ce mi-o dat părintele binecuvântare, am încălecat şi am venit într-o fugă.

Îndată ce flăcăuaşul încetă să vorbească, Mihu strigă:

— Onea să puie şeile pe doi cai şi zece oameni să fie gata să mă însoțească.

— Cum, îi zise Petrea, vrei să mergi acolo numai cu

zece oameni?

— Doisprezece cu mine şi cu Onea, răspunse Mihu, nu ți se par destui pentru a pune mâna pe opt?

— Dar dacă este vreun vicleşug la mijloc? Dacă sunt oameni mai mulți ascunşi în sat?

Mihu dădu din umere, dar flăcăuaşul care nu se mişcase din loc şi auzise vorbele lor, zise atunce:

— Cu voia dumnevoastră boieri! Am auzit bine zăngănit de arme când eram închis în poiată, dar mi-aş pune capul că nu erau mai mult de şase sau şapte oameni, căci de ar fi fost mai mulți aş fi auzit zgomot mai mare.

— Uită-te în ochii lui, zise Mihu la urechea lui Petrea, şi vezi dacă el vorbeşte altceva decât adevărul.

Dar Cărăbuş urmă să stăruiască ca Mihu să ieie cel puțin o sută de oameni cu dânsul. Pentru a linişti pe credinciosul lui tovarăş, Mihu consimți să ieie cincizeci de oşteni, zicând că s-ar face de râs luând mai mulți. Totodată poronci ca copitele cailor să fie învălite în petece ca să nu s-audă zgomotul lor. Cavalerul Căinții, auzind zarvă şi mişcare, trimisese pe Mâhnitul să întrebe ce se petrece şi când Mihu era gata să încalece, se trezi cu Cavalerul Căinții înarmat şi călare, urmat de Mâhnitul şi de patru oameni de ai lui. Iar Mâhnitul îi spuse că stăpânul auzind de plecarea lui Mihu şi găsind noaptea frumoasă pentru o primblare, s-a hotărât să-l însoțească. Mihu dădu din umere şi, după ce încălecă şi băietul, trimis de preotul Ioniță, plecară cu toții.

Străbătură la treapăd parte din şesul Cracăului; apoi părăsindu-l, încunjurară valea Rusului, se suiră în Dealul Dăneştilor de unde călăuza lor le arătă casa preotului şi, în apropiere, alta mai mare, în care era

adăpostit Balc.

Amândouă aceste case erau în marginea satului; la fundul gardurilor lor începea imaşul acoperit cu tufe, care se-ntindea până pe dealul unde se aflau. Mihu trimise doisprezece oameni să se-nşire de-a lungul gardurilor, spre a nu lăsa pe nimeni să scape din grădini pe imaş. Mai trimise câte zece oameni pe jos, să se-nşire, câte un rând, de-a lungul gardului preotului şi de-a lungul gardului celeilalte case din capătul de la imaş, până la ulița satului unde dădeau porțile lor. Lăsă trei voinici pentru paza cailor, şi urmat de ceilalți cincisprezece, de Cavalerul Căinții, de Mâhnitul, de Onea şi de cei patru ruşi ai cavalerului,se îndreptă fără niciun zgomot spre ulița satului, de-a lungul gardului preotului. Când ajunse în dreptul porții, Axinte care mergea înainte, scăpă un țipet de spaimă.

În ogradă, la câțiva paşi de ei, era înfipt în pământ un par, lung de doi stânjeni şi pe acel par se afla tras în țeapă preotul Ioniță.

La strigătul de spaimă al lui Axinte răspunseră strigătele de mânie ale lui Mihu şi ale oştenilor dar, înainte ca ei să fi avut vreme să schimbe măcar o vorbă, se auziră strigăte sălbatece şi, din toate livezile de pe împrejur, năvăliră asupra lor sute de unguri. Mihu, fiind înaintea tovarăşilor săi, ei se năpustiră mai ales asupra lui. Cei dintâi care se apropieră de el căzură în curând, doborâți la pământ de paloşul lui, care ştiu să facă împrejuru-i un gol în care nimic nu intra fără a simți tăişul sau vârful lui. Dar un duşman, târându-se nevăzut pe brânci, ajunse sub calul voinicului şi-i vârî o țăpuşă în pântece. Calul se răsturnă pe coasta dreaptă lângă gardul preotului, prinzând sub povara lui piciorul

întreg al lui Mihu, până la coapsă.

Duşmanii se răpeziră asupra-i cu paloşele şi ghioagele ridicate ca să-l lovească dar, cu toată răpegiunea lor, Cavalerul Căinții fusese mai iute decât ei. El sărise de pe cal şi se aşezase înaintea lui Mihu, învârtind spada lungă şi lată al cărei mâner îl ținea cu amândouă mâinile: cei mai îndrăzneți din năvălitori căzură sub loviturile ei.

Mâhnitul şi cu cei patru ruşi îşi făcuseră drum până la dânsul şi, mânuind şi ei spadele lor cu o agerime cumplită, golul se făcu înaintea acestor şase oameni căptuşiți cu fier nu mai îndrăznea nimeni să s-apropie de ei, ceilalți români zăceau morți sau răniți, puțini scăpară prin fugă. Mihu făcea încercări zadarnice ca să scoată piciorul de sub cal şi dinții, lui scrâşneau de turbare văzându-se adus la asemenea neputință.

Dar, la strigătele de mânie şi de ocară ale căpeteniilor lor, ungurii se tocmiră în două cete alcătuită fiecare în chip de măciucă năstrujită cu suliți. Ei se aruncară din două părți asupra acelor şase îndrăzneți, rămaşi în picioare ca nişte stâlpi de fier. Loviturile lor cumplite secerau pe unguri care năvăleau în frunte dar, la urmă, striviți sub număr, Cavalerul Căinții şi slugile lui fură doborâți la pământ. Un strigăt de bucurie izbucni din piepturile învingătorilor. Dar scurtă fu această bucurie.

În fierbințeala luptei nimeni nu auzise un tropot de copite care se apropia; strigătul de izbândă nu pierise încă, când s-auzi un glas răsunător strigând:

— Iată ungurii! Pe dânşii, băieți, dați de tot!

Şi Cărăbuş cu cinci sute de oşteni călări se răpezi ca fulgerul asupra ungurilor care se credeau biruitori. Credinciosul tovarăş al lui Mihu, îndată ce văzuse pe

căpitanul lui depărtându-se cu mica ceată care îl întovărăşea, poronci la cinci sute de oameni să-ncalece şi plecase cu ei spre Dăneşti, având grijă să nu ajungă pe ceilalți. Ajuns aproape de sat, aflase de la un fugar ce se petrecea şi venea în fuga mare.

Împotrivirea ungurilor surprinşi fu slabă, după cea dintâi ciocnire o luară la fugă în toate părțile, umplând pădurile şi dealurile, urmăriți de români care măcelăreau fără milă pe toți acei pe care puneau ochii. Cărăbuş cu un număr de oşteni urmărise pe unguri numai până la marginea satului, apoi descălecase şi aprinzând nişte facle, căuta pe Mihu între morți şi răniți când se auzi glasul lui chemând pe Petrea.

Mihu prins sub cal şi strâns de gard, urmărise toată lupta fără ca să-i scape nimica din ceea ce se petrecea. Văzuse pe Cavalierul Căinții, lovit de mai multe suliți, clătinându-se pe picioare şi pieptul îi fusese stâlcit prin căderea peste dânsul a acestui trup învălit în fier, auzise strigătul de izbândă al ungurilor şi văzuse năvala lui Petrea: pricepu că biruința era a românilor. Nu mai făcu nicio încercare pentru a se ridica, dar aşteptă cu răbdare întoarcerea tovarăşilor. Cum văzu faclele, strigă pe Petrea care se grăbi să vie la el şi-l scoase de sub cal.

Mihu se temea să nu-i fie piciorul rupt. Dar îşi dădu seamă că este numai stâlcit tare şi că, deşi cu greu, poate umbla.

— Ridicați pe Cavaler, fură întăiele cuvinte ce le rosti, el mi-o scăpat viața, oprind pe duşmani să mă ucidă când calul s-o răsturnat peste mine.

Cavalerul fu ridicat şi lungit pe iarba de lângă gard; sub cap i se puse o manta, el nu se mişca de loc.

— Scoateți-i coiful răpede, poate că mai trăieşte.

— Cărăbuş îngenunchie, desprinse curelile care prindeau coiful, îl scoase din capul rănitului cu îngrijire şi, la lumina faclelor, Mihu rămase înmărmurit când ochii lui dădură de fața Vidrei.

Fața era albă ca varul, ochii închişi, părul tăiet de la umere, dar astfel ea era mai frumoasă decât odinioară.

Ea era deci Cavalerul Căinții, ei îi datora Mihu viața. Păunaşul Codrilor căzu în genunchi lângă trupul nemişcat al fostei lui iubite. În acea clipă ea deschise ochii, întâlni privirea lui Mihu în care jalea lupta cu uimirea, zâmbi, apoi cu un glas slab şi întretăiet zise:

— Mihule!... În sfârşit, ne vedem iarăşi! M-am purtat rău... cu acea fată.... iartă-mă, că am ispăşit.... nu mi se cade despreţul tău... Mult te-am iubit... Sunt fericită că... mor pentru tine... Nu mă uita de tot.. Fii fericit...

Voia să mai vorbească, dar un fior o scutură, o spumă amestecată cu sânge îi acoperi buzele, dădu ochii peste cap şi se-nțăpeni: îşi dăduse sufletul.

Mihu îi închise ochii şi plecându-se, o sărută pe frunte. Pieptul ei era străpuns de opt lovituri de suliță.

Onea şi cu Mâhnitul fură găsiți sub câte un morman de leşuri ungureşti, erau răniți, dar nu de moarte. Când se scoase trupul Mâhnitului, mai mulți din oamenii de față, de loc din Humuleşti şi din Târgul Neamțului, recunoscură pe Anton şi spuseră lui Mihu că el fusese sluga cneazului Stroici. Nişte oşteni scoaseră acuma de sub un pod, sub care şezuse ascuns în toată vremea luptei, pe Axinte, flăcăuaşul care fusese trimis de preot la Mihu. Tremura ca varga şi nu era în stare să rostească niciun cuvânt.

Petrea Cărăbuş bănuia că băietul fusese de rea credință şi plătit de unguri pentru a aduce pe Mihu într-

o adevărată capcană; îi şi făgădui că la ziuă, îl va spânzura de cel mai înalt copac din livada preotului. Dar unul din puținii unguri prinşi şi lăsați în viață de români lămuri împrejurările.

În noaptea de înainte venise în sat, după ce rătăcise o zi întreagă prin dealuri, nu Balc, dar frate-său, Costea, care semănându-i mult, fusese luat de preot drept Balc. El era întradevăr însoțit de opt tovarăşi, din care punea pe doi la pândă pe dâmbul deasupra bisericii. Ei, de acolo, văzuse pe preot cum pusese şaua pe cal, după ce vorbise cu băietul pe care-l trimisese şi-l petrecuse până lângă poarta lui. Unul din aceşti doi pândari alergă la Costea şi-i vesti că sunt trădați de preot care a trimis un călăreț să deie românilor de ştire că sunt unguri ascunşi în sat. Costea se pregătea să fugă, când în sat intrară două până la trei sute de unguri care scăpaseră de urmărirea lui Gheorghiță şezând ascunşi în codri şi rătăceau acuma fără a şti încotro s-apuce, iar căpeteniile lor erau prieteni cu Costea. Costea, văzând că-i vine în ajutor, hotărâse să-şi răzbune pe preot şi îl trăsese în țapă. Trimise pe Cracău în jos doi călăreți spre a le da de ştire dacă vor vedea că vin duşmanii. Aceştia văzând ceata lui Mihu care, când ajunse aproape de dânşii, cârni pe dealul Troiții, venise să deie de ştire că vin românii, dar că sunt puțini. Atunce se hotărâse să-i aştepte stând supuşi prin livezi, să cadă asupra lor când vor fi intrat în sat şi să-i măcelărească până la cel de pe urmă. Am văzut cum prevederea lui Cărăbuş zădărnicise scopurilor lor.

LXV ÎN CARE SE VEDE SFÂRȘITUL ACESTEI POVESTIRI

Mihu nu părăsi Dăneştii până nu văzu pe Vidra înmormântată creştineşte lângă biserica din acel sat. Din pricina căderii lui sub cal putea să se ție călare numai cu greu. Fu dus cu carul la Piatra unde rămase până la întoarcerea lui Bogdan în acel oraş, după desăvârşită izgonire din țară a oştirilor craiului Lajos. Cu vreo două zile înainte de sosirea voievodului, primi vestea că cneazul Baloş murise cu două săptămâni înainte şi fusese astrucat în biserica din Poiană, lângă strămoşii lui. Ileana rămase acuma singură pe lume, nu mai era niciun temei care putea să întârzie căsătoria ei cu Mihu. Ea avu loc în Poiană; nunii fură domnul şi doamna Moldovei, iar părintele Isaia, preotul care îi binecuvântă. N-am nevoie să mai spun că Gheorghiță, Bibire, Stroici şi Petrea Cărăbuş se aflau de față, cu o mulțime de cneji şi de oşteni. Din foştii cetaşi ai Păunaşului Codrilor, rămaşi în viață, nu lipsi niciunul.

Mihu şi cu Ileana trăiră împreună ferici până la adânci bătrânețe şi avură norocul să vadă ridicându-se din copii lor oşteni viteji şi înțelepți, neveste frumoase şi vrednice. Mihu luă parte cu slavă la toate războaiele purtate de Bogdan împotriva craiului Lajos, care

necontenit năvălea asupra Moldovei şi necontenit se întorcea înapoi cu ruşine şi cu pagubă. După moartea lui Lațcu, îşi legă soarta cu acea a muşăteştilor; mai ales silințelor sale datora Petrea Muşat recunoaşterea lui ca domn de către bârlădeni.

Cavalerul Ulrich ținu cuvântul dat cavalerului Albrecht şi aduse Măriei cea de pe urmă dorință a bunului şi cinstitului oştean, care îi fusese mai mult tată decât soț. Însoțită de Ulrich, de Conard Müller şi de credincioasa Hertha, ea reveni în Moldova în vara care urmă după întâmplările povestite mai sus. Nunta ei cu Stroici se făcu în Suceava: nuni fură iară Bogdan cu doamna lui. Şi ei se bucurară de o fericire îndelungată şi văzură pe copiii lor mari. După moartea lui Lațcu, Ştefan nu primise domnia litvanului Iurg Coriatovici, ca şi Mihu el se dădu în partea muşăteştilor şi găsi pe câmpul de luptă o moarte de căpitan viteaz. Maria, văduvă pentru a doua oară, se călugări şi fu cea dintâi stariță a mânăstirii Horodnicului. Hertha se căsătorise cu Conrad Müller, amândoi rămaseră în slujba lui Ştefan şi a Măriei până la moartea lor.

Anton se întoarse la fostul lui stăpân. Ajuns la adânci bătrânețe, el mai învață pe copiii lui Stroici cum să mânuiască sulița şi paloşul. Gheorghiță se căsători după câțiva ani cu frumoasa fată a cnezului Pogan. Credincios către Bogdan cât ținu domnia acestuia, păstră aceeaşi credință către Lațcu: luptă cu muşăteştii împotriva lui Jurg. Rănit de moarte într-o luptă cu tătarii, pe care după o năvălire în țară îi urmărise peste Nistru, făcu pe codreni să-i jure că vor recunoaşte pe domnul Moldovei, care era atunci Roman Muşat, de stăpânitor al lor. Bibire muri burlac; în toată viața fu

tovarăşul nedespărțit al lui Gheorghiță, atât în războaie cât şi în vreme de pace. Când codrenii i se închinară lui Roman, el făcu pe lăpuşneni să urmeze această pildă.

Petrea Cărăbuş găsi o moarte cinsteşă, dar foarte timpurie în cursul celui de al doilea război purtat de craiul Lajos cu Bogdan. Sora lui, Stanca, muri în călugărie.

Cneazul Tărziul izbuti să ademenească pe bârlădeni să-l ierte şi să îngăduie întoarcerea lui în țară. Dar frumoasa Florica îi otrăvi traiul: el muri în curând de dambla. Limbile rele ziceau că damblaua venise în urma descoperirii ce făcuse că Florica îl înşeală. După moartea cneazului ea se căsători cu vatmanul lui, care o bătu până la moartea ei.

Dacă voi adăogi că Ploscan muri în vremea lui Lațcu fiind şoltuz al Bârladului şi lăsând toată averea lui Mihu, căci Mitrana murise nebună puțin după moartea lui Manea, cred că nu-mi va mai rămâne decât să-mi ieu ziua bună de la cetitor, mulțămindu-i pentru răbdarea şi bunăvoința cu care a ascultat această lungă povestire.

SFÂRŞIT

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI 4
I LA VOIEVODUL BOGDAN VINE UN OASPE NEAȘTEPTAT 6
II PENTRU CE ȘTEFAN STROICI PĂRĂSISE OASTEA CRAIULUI LAJOS 14
III ÎN CARE SE VORBEȘTE DE FACEREA UNEI ȚĂRI 23
IV UN POPAS DE CĂRĂUȘI SUB PERCLIV 35
V OASPELE CĂRĂUȘILOR CODRENI 46
VI ÎN CARE FACEM CUNOȘTINȚA UNUI NEAMȚ FOARTE ÎNDRĂGOSTIT 56
VII ÎN CARE FACEM CUNOȘTINȚA UNUI POPĂ SĂTUL DE POPIE 67
VIII CINE ERA MIRU 77
IX ȘTEFAN STROICI ÎNTÂLNEȘTE PE O JUPÂNEASĂ PUȚIN PRIETENOASĂ 87
X ROMÂN ȘI UNGUR 98
XI DREPTATEA PĂUNAȘULUI 110
XII ÎN CARE ȘTEFAN ÎȘI REGĂSEȘTE LOGODNICA 114
XIII ÎN CARE ȘTEFAN STROICI AFLĂ LUCRURI DE SEAMĂ PENTRU EL 125
XIV MARIA ESTE HOTĂRÂTĂ SĂ RĂMÂIE CREDINCIOASĂ SOȚULUI EI 136
XV ȘTEFAN STROICI ÎN FAȚA PĂRINTELUI ISAIA 144
XVI PĂRINTELE ISAIA ARATĂ LUI ȘTEFAN STROICI CRIPUL ÎN CARE A LUCRAT 154
XVII ȘTEFAN STROICI FACE CUNOȘTINȚĂ CU MIRU 165
XVIII PĂRINTELE ISAIA POVESTEȘTE CE A FĂCUT LA ȚARIGRAD ȘI LA ROMA . 172
XIX UN CĂLĂTOR GREU DE VĂMUIT 182
XX TATĂL ȘI FIUL 194
XXI PENTRU CE MIRU UITASE DRUMUL CIORTOLOMULUI 211
XXII CE S-A ÎNTÂMPLAT LA POIANA ÎN ZIUA SFINȚILOR ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI ILEANA 226
XXIII FLOAREA LĂPUȘNII 247
XXIV UN SOL CARE CADE DIN COPAC 251
XXVI LA GRĂDIȘTE 257
XXVII ȘALGA 262
XXVIII SPRE NISTRU 279
XXIX CEA DE PE URMĂ IZBÂNDĂ A ȘALGĂI 291
XXXII AU DAT TĂTARII! 309
XXXIII DIN GURA LUPULUI 314
XXXIV PEȘTERA 325
XXXV OPINCILE DE COAJĂ DE MESTEACĂN 336

XXXVI O ÎNTÂLNIRE NENOROCITĂ 345
XXXVII ÎN CARE BALC SE ÎNȚELEGE CU ALT MIȘEL, DAR SE CEARTĂ CU UN OM DE INIMĂ 357
XXXVIII ÎN CARE AFLĂM CINE ERA VIDRA 370
XXXIX ÎN CARE SE VEDE CÂT ESTE DE PRIMEJDIOS PENTRU O FATĂ CA SĂ VÂNEZE SINGURĂ 379
XL RĂZBUNARE ȘI FUGĂ 390
XLI SLUJITORII ROMÂNI AI CRAIULUI CAZIMIR 399
XLII FRUMOSUL SLUJITOR 408
XLIII ÎN CARE VEDEM PE DOMNICA SCHIMBATĂ ÎN VIDRA 422
XLIV ÎN CARE VEDEM CĂ ILEANA ARE PRIETENI, CARE SE MIȘCĂ PENTRU A O SCĂPA 435
XLV ÎN CARE HANS FACE PE ȘIRETUL 445
XLVI BIETUL HANS 452
XLVIII NU LĂSAȚI, OAMENI BUNI! 461
XLIX ÎN CARE VEDEM CĂ MIRU IA O HOTĂRÂRE NEAȘTEPTATĂ 473
L ÎNAINTE CU DUMNEZEU! 485
LI DESPRE PRIMIREA LUI MIRU ÎN CETATE 496
LII ÎN CARE SE VA VEDEA CĂ ION CREANGĂ NU ERA ADORMIT 505
LIII ÎN CARE VEDEM CĂ ROMÂNII PUN MÂNA PE CETATEA NEAMȚULUI, DAR NU PE BALC 510
LIV O FATĂ DE OȘTEAN 519
LV UN CAVALER 524
LVI ÎN CARE VIDRA AFLĂ LUCRURI CARE O NEMULȚĂMESC 536
LVII STOIAN FACE O NEGUSTORIE 546
LVIII ÎN CARE VEDEM UN DOMN FUGAR ȘI O FEMEIE FĂRĂ MILĂ 550
LIX ÎN CARE NEGUSTORIA LUI STOIAN SE FACE REA 562
LX BOGDAN INTRĂ ÎN MOLDOVA 570
LXI CAVALERUL CĂINȚII 576
LXII BĂTĂLIA DE LA SĂUCEȘTI 586
LXIII MOARTEA UNUI VOINIC 596
LXIV ISPĂȘIRE 610
LXV ÎN CARE SE VEDE SFÂRȘITUL ACESTEI POVESTIRI 621